CHRYSOSTOMI IAVELLI CANAPICII PHILOSOPHI ACVTISSIMI
super octo libros Arist. de Physico auditu
QVAESTIONES SVBTILISSIMAE,

In quibus clarissime resoluuntur dubia Aristotelis, & Commentatoris,

Eaque vt plurimum decisa habentur iuxta Thomisticum dogma.

Cum suo indice copioso, vt inspicienti apparebit.

QVÆ OMNIA MVLTO, QVA'M ANTEA, sunt à nobis accuratius emendata.

OMNIA

Venetijs, Apud Ioannem Mariam Bonellum.

M. D. LXVIII.

SVMMARIVM QVAESTIONVM, ET CONTENTORVM IN EIS IN OCTO LIBRI PHYSICORVM.

PRIMI LIBRI.

QVAESTIO prima, si ens mobile est subiectum in philosophia naturali.

Hic tria pertract. car. 1

Primo, pertractatur via B.Th. & defensatur.

Secundo, via Alb. & soluūtur rationes eorum, qui concordant cum Alb. prout militant contra viam B.Thom.

Tertio, soluitur dubium, qđ videtur fundari in doctrina Comment. & B. Thom.

Quæstio 2. Si ad habēdam cognitionem perfectam rei causatæ necesse est omnes eius causas cognoscere. 5

Primo, ponunt distinctiones de cognitione, & de causis.

Secundo, cōclusiones rĕ siuæ.

Tertio, soluunt quædā dubiā.

Quæstio 3. Si eadem sunt prius, & magis nota nobis, & naturæ. 7

Primo, declaratur quæ sint prius, & magis nota naturæ, & quæ nobis, minus autem, & posterius naturæ.

Secundo, conclusiones respō siuæ.

Tertio, remo. dubium, quod oritur ex tex. philosophi.

Quæstio 4. Si in sciētia naturali potest esse validus processus ab effectu ad causam cognoscendam, & econuerso, ita quòd fiat regressus à causa cognita ad effectum prius cognitum. 8

Primo, declaratur quot modis pōt fieri talis regressus.

Secūdo, declaratur qui ex his modis sit vtilis, & qui inutilis, & quo vsus est aliquando philosophus.

Tertio, soluuntur argumenta facta in oppositum.

Quæstio 5. Si expositio B. Thom. super tex.3. si conuenientior expositione Comment. 9

Primo, arguit B. Th. contra Comment. quòd philosophus in tex.3. non tradit modum demonstrandi quo debet vti naturalis, & defensatur B.Th. contra Petr. Pōp.

Secundo, arguit B.Th. contra Comment. quòd in 3.tex. nō

SECVNDI LIBRI.

Primo,

Primo,

TERTII LIBRI.

Secundo,

Primo,

SEXTI LIBRI.

Pri

Primo,

FINIS.

Physicorum formamus,& resoluimus quæsita vt infra.

1 Si ens mobile est subiectum in philosophia naturali.

2 Si ad habendam cognitionem perfectam rei causatæ necesse est omnes eius causas cognoscere.

3 Si eadem sunt prius,& magis nota nobis, & naturæ.

4 Si in scientia naturali potest esse validus processus ab effectu ad causam cognoscendam,& econuerso. ita quòd fiat regressus à causa cognita ad effectum prius cognitum.

5 Si expositio B. Thomæ super textum tertium est conuenientior expositione Comment.

6 Si physicus potest disputare contra negantem principia naturalia.

7 Si qui ponunt tantum vnum ens negant omnino principium.

8 Si finitum,& infinitum,& diuisibilitas conueniunt primo, & per se quanritati.

9 Si totum, & partes simul sumptæ sunt idem realiter.

10 Si ratio philosophi in tex.19.concludit cõtra antiquos.

11 Si ratio Melissi peccat in forma,& propter quid.

12 Si possibile est partem moueri toto quiescente.

13 Si ex eo quòd diffinitio habet partes secundùm rationem: possumus concludere, diffinitum habere partes secundùm rem.

14 Si in absolutis, & relatiuis diffinitio potest esse circularis, vel saltem in relatiuis.

15 Si in omni accidente inseparabili ponitur subiectum in diffinitione eius.

16 Si philosophus in tex.30.ponit secundam rationem contra Parmenidem.

17 Si infinitum est ignotum, & incognoscibile.

18 Si Comment.in comment.35. formans primum syllogismum contra Anaxagoram, recte format eum in secunda figura.

19 Si datur minimum naturale, tam in omogeneis, quàm in ætherogeneis
20 Si omne finitum tandem consumitur per ablationem alicuius finiti.
21 Si est irrationabile in infinitis esse infinita infinities.
22 Si potest saluari Parmenides à contradictione, & si est contrarietas in figuris.
23 Si conditiones contrariorum primorum sunt recte assignate à philosopho, & sine contradictione.
24 Si prima principia semper manent.
25 Si ratio secunda philosophi in tex. 52. quâ probat dari tertiam naturam suppositam contrarijs concludit, & si est ex veris.
26 Si substantia contrariatur substantiæ.
27 Si ratio philosophi prima in tex. 56. concludit, ꝙ sunt tantum tria principia.
28 Quomodo sit verum, quòd principia contraria non differunt genere, sed secundùm prius, & posterius.
29 Si dantur dimensiones inseparabiles à materia.
30 Si priuatio est principium per accidens, & nullo modo per se.
31 Si materia est cognoscibilis solum per analogiam ad formam.
32 Si est vna materia corporum superiorum, & inferiorum.
33 Si potentia materiæ est idem essentialiter cum materia, vel proprietas superaddita materiæ, & si est vna vel plures.
34 Si priuatio, & materia sunt idem realiter.
35 Si materia appetit formam, & quo appetitu.
36 Si est verum, quòd materia corrumpatur per accidens.
37 Si physicus habet probare entia abstracta.

FRATRIS

FRATRIS CHRISOSTOMI Iauelli Canapicij ord.prędi.Philosophię & Theologię Doctoris. Quæstiones de physico auditu.

Quæstio prima, si ens mobile est subiectum in philosophia naturali.

IN HAC QVAESTIONE INVENIO duas vias magis famosas: vna tenet, ꝙ ens mobile & non aliud est subiectum, intelligendo de subiecto adequato philosophię naturalis: alia tenet, ꝙ corpus mobile, & non ens mobile est subiectum adequatum in philosophia naturali. Primam viam tenet B.Thom. cui concordat Iandunus in 1.phys.q.2. & Grandeus: secundam tenet Albertinus in 1.phys. tract.1.c.3. Et qm̄ tenemus viam B.Thom. esse ad mentem philosophi & commentatoris, ideo in hac qōne sic procedemus. Primo pertractabitur via B.Thom.& defensabitur: secundo pertractabitur via Alberti & soluentur rōnes eorum, qui concordant cum Alberto prout militant contra viam B.Thom. tertio mouebitur dubium, quod vr̄ fundari super doctrinam B.Thom.& Commentatoris.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ B.Th. vt patet in prohemio suo in principio primi libri physic. tenet, ens mobile esse subiectum hic: vnde inquit. De his vero quæ dependent à materia s̄m esse & s̄m rōnem est naturalis philosophia: & quia omne quod habet materiam est mobile; ꝯns est vt ens mobile sit subiectum naturalis philosophiæ: & parum infra inquit: cuius subiectū est ens mobile simpliciter, nō dico aūt corpus mobile &c. Quare aūt s̄m ipsum non sit corpus mobile, declarabitur in secunda rōne quam inducemus pro conclusione probanda. Quòd igitur ens mobile sit hic subiectū,

& non corpus mobile, firmare possumus duabus rōnibus.

Prima est: Supponitur ꝙ motus sit prima passio cōsiderata in philosophia naturali: nam dr̄ scientia naturalis, q̄a est de naturalibus: naturalia aūt sunt quæ hn̄t naturam: natura aūt est quæ est principium motus, & quietis, &c. Ex hoc supposito arguitur sic: Idem est subiectū primę passionis: & illius scientiæ in qua talis passio consideratur. Nam ex 1. poster. in eadem scientia cōsiderant subiectum, & passiones, quæ per se insunt subiecto: vt eadem scientia considerat de numero, & de pari & impari. Sed ens mobile est subiectum motus & nō corpus mobile: Nō.n.philosophus in 3. lib. in tex.6. diffiniet motum per corpus mobile, sed per ens mobile. Dicit.n. ꝙ motus est actus existentis in potentia.i.est act' entis mobilis vt mobile est: ꝙ non sit actus corporis mobilis patet, ex declaratione quam facit illic philosophus: nam declarans diffinitionem motus exemplificat de generatione & corruptione, quarum subiectum est materia prima, vt declarabimus cum loquamur de generatione substantiali: Cō stat autem ꝙ materia prima non est corpus. Cum ergo ens mobile & nō corpus mobile sit subiectum & ingrediens diffinitionem primæ passionis considerate à philosopho naturali: ꝯn̄s est vt ens mobile sit subiectum in hac scientia.

Secunda est B. Th. in prohemio primi lib. ph. & intendit sic arguere à sufficienti diuisione. subiectum adequatum in philosophia naturali vel est, ens mobile, vel corpus mobile: non s̄m, ergo primum: Quod nō s̄m, probatur: q̄m sciētia non ꝓbatur sed supponit suum subiectum adequatum esse ex 1. poster. Sed in lib.6.ph. probat philosophus corpus mobile esse. Nam probat philosophus oē mobile esse corpus, eo ꝙ dum mouetur partim est in termino a quo: & partim in termino ad quem: ergo probat corpus mobile esse. Quo modo aūt sit verum, ꝙ omne mobile dum mouetur sit partim in termino à quo, & etiam manifestabimus in lib.6. pro nunc supponatur, & q̄uo hæc consequentia teneat: philosophus probat oē mobile esse corpus: ergo probat corpus mobile esse: manifestabimus in immediate sequentibus.

Tu igitur aduerte ꝙ Egidius: & Iādunus vt patet in q.2. in 1.ph. conantur destruere hanc rationem B.Th. & dicunt hanc

hanc ꝯñtiam non valere,quam suprà posuimus.Dicunt.n.ꝙ non est idem : corpus mobile esse, & oẽ mobile esse corpus: qm̃ potest alicui esse clarum,ꝙ corpus mobile sit:qui tamen non concedet oẽ mobile esse corpus : Sicut illi qui tenent formas moueri vel abstracta entia moueri localiter.

Et quoniam aliqui moderni assumentes nomen Thomistarum nesciunt hanc rõnem B.Th. defensat contra Egidiũ & Iandunum : inter quos est Petrus Pomponatius Mantuanus in lectura sua super lib.physic.ideo dicunt B.Th.nõ fuisse huius opinionis,nisi dum esset iuuenis. Tunc.n.scripsit super 8.libros physicorum . Deinde in sua etate senili scripsit super libros de cœlo : & tenuit illic, corpus mobile esse subiectum , quasi seipsum corrigens . Verum quia antiquiores Thomiste tenent mentem B.Th.absolute fuisse, quòd ens mobile, & non corpus mobile sit subiectum adequatum in hac scientia , ideo intendo defensare rationem B. Th. contra Egidium & Iandudum.

Tu igitur aduerte,ꝙ licet non sit formaliter idem, ꝓbare oẽ mobile esse corpus , & corpus mobile esse : tñ vnum sequtur ad alterũ,& sic si ꝓbatur vnum ꝯñr probatur alterũ. Nam ex hoc quòd philosophus ꝓbat mobilitatem nõ repugnare corpori,imò conuenire corpori,eo quòd oportet oẽ mobile esse diuisibile,vt declarat philosophus in 6.lib.consequenter probat corpus mobile esse vel actu vel aptitudine,siue nõ repugnanter . Quod dico,quia de subiecto scientiæ non est necesse tenere existentiam actualem in omni modo sciendi : sed aliqñ sufficit aptitudinalis vel non repugnanter.Et id totum videre poteris in 9.metaph.in q.nostris,& est q.19.Qđ aũt si ꝓbatur vnum ꝯñr probetur alterum manifestatur sic. Quicunque de aliquo composito ꝓbat , quòd sua principia non repugnant quin existant,ꝯñr probat illud compositum esse : vel saltẽm non repugnare quin sit. Sed philosophus in lib.6.ph.probat huius compositi corpus mobile principia non repugnare quin existant . Non.n.mobilitas repugnat corporeitati : nec ecõuerso : ergo ꝯñr probat hoc compositum.s.corpus mobile esse : vel saltem non repugnare qn sit. Et sic patet,quòd philosophus ꝓbans oẽ mobile esse corpus, ꝯñr ꝓbat corpus mobile esse . Et aduerte quòd Petr.Pomp.

non inuenit ad hanc deductionem aliam solutionem, nisi dicere eam esse cauilationem, quod non sufficit viro docto, sed debuit aut soluere, aut ostendere quomodo est cauilatio.

Hæc igitur est intentio tenēda in via Thomistica, quæ cōfirmatur ex Commentat. in 4. metaph. comment. 1. vbi inquit. Scientiæ naturales cōsiderant de quadam parte entis .s. de ente mobili, & de accidentibus essentialibus eius, ſm ꝙ est mobile. Hæc Cōment. Quomodo aūt intelligēda sint dicta B. Th. & Cōmentatoris, in qbus vñr differentiæ corpus mobile esse hic subiectum, manifestabimus in fine qōnis.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Albertus in 1. physic. in tract. 1. in c. 2. tenet sine dubio, & quasi pro manifesto, corpus mobile esse hic subiectum. Vnde inquit. Oīs scientia est alicuius gnis subiecti, de quo ꝓbant passiones. Hoc aūt in oī scientia naturali absq; dubio est corpus mobile, ꝓut motui subijcitur. Voco aūt corpus mobile vt subijcitur motui, qm̄ corpus in eo ꝙ corpus est añ motum. Nam corpus mathematicum ſm ꝙ mathematicum est ante motū. Vnde scito ꝙ corpus ab alio hēt ꝙ sit corpus simpliciter, & ab alio hēt ꝙ sit hoc corpus, pura naturale vel mathematicum. Nā ꝙ sit corpus simpliciter habet ex eo ꝙ vbiq; aptum est, ꝙ duę Diametri ad rectos angulos se secent, & tertia secet duas diametros ad rectos angulos. Trium autem diametrorum prima mensura est longitudinis, secunda latitudinis, tertia profunditatis. Ab aptitudine ergo sic se intersecandi tres diametros in sua dimensione habet corpus ꝙ sit corpus. Ab actuali aūt trina dimensione trium diametrorum habet ꝙ est corpus mathematicum. A forma aūt perficiente materiam sensibilem in aptitudine trine dimensionis existentem habet ꝙ sit corpus naturale inquantum naturale est. Et ab actuali trina dimensione materiæ sensibilis, quæ forma substantiali ꝑfecta est, habet ꝙ est corpus naturale, hoc vel illud. Sic ergo patet, ꝙ corpus absolute & simpliciter sumptum est añ mathematicum, & ante naturale, & inquātum reducitur ad ens considerat ipsum diuinus. Corpus aūt mathematicum ſm diuersitates figurarum actualiter in ipso inuentarum considerat Geometra. Corpus aūt naturale in vniuersali est subiectum naturalis philosophiæ. Et corpus hoc physicum vel illud

lud.s.mobile ad locum tantum: vel mobile ad formam &lo cum,vel corpus simplex vel mixtum cadunt sub cõsideratione alicuius partis scientiæ naturalis. Hæc fuit intentio Alberti, qui creuens suam positionem esse manifestum, nõ im moratus est ad probandum intentum suum,sed solum ad declarandum in quo sensu corpus est hic subiectum. Qui autẽ tenent cũ Alberto,conantur firmare positionem suam probando,ꝙ ens mobile non põt esse subiectum,ergo restat s̃m eos,ꝙ sit corpus mobile. Quod autem ens mobile nõ possit esse subiectum in hac scientia, arguunt tripliciter.

Primo, sequeretur physicam subalternari metaphysicæ, quod est contra philosophum in 6.metaph.in tex.3.vbi concludit tres esse philosophias theoricas principales.s. mathe maticam,physicam,& diuinam.i.metaphysicam. Cõsequentia aũt sic ꝓbatur,qm̃ ex 1.poster.illa scĩa subalternatur alteri,cuius subiectum continet subiectum alterius,& contrahit ipsum per dr̃iam extraneam siue accñtalem, quæ.s.non oritur ex principijs illius subiecti,sicut oritur propria passio ex principijs sui subiecti.Sed ens est subiectum metaphysicæ,ex 4.lib.tex.1.vbi inquit philosophus. Est aũt quędam scientia quæ speculatur ens inquantum ens &c.Et ens mobile conti net ens,& contrahit ipsum,per ly mobile quod est accñtale enti. Nam ens vt ens abstrahit à mobilitate & à suo opposito,ergo sequitur physicam subalternari metaphysicæ.

Sed hanc rationem non valere iam docuimus in 1. metaph.in q.2.vbi manifestauimus, non esse necesse alias sciẽtias subalternari metaphysicæ,subalternatione proprie dicta, & declarauimus cõditiones requisitas ad veram subalternationem,& ostendimus quare nec physica nec mathematica subalternantur metaphysicæ,licet contrahant subiectum metaphysicæ. Tu igitur vide illic,& videbis aperte hanc rationẽ nihil concludere.

Sequitur ꝙ physica sit pars metaphysicæ, quod est contra philosophum in 6.lib.metaph.textu 3.vbi vt diximus, ponit tres principales philosophias, theoricas, ergo vna non est pars alterius. Consequentia probatur. Quia ad metaphysicam spectat considerare ens & primas partes entis subiectiuas,inter quas est ens mobile,sicut & ens immobile, & ens

abstractum. Non.n.contrahitur ens per differentias, vt declaratur in 3.lib.metaph.sed per diuersos modos essendi, quales sunt mobile & immobile, ergo &c.

Ad hoc negatur ↄñtia, ad probationem dico, ꝙ partes siue modis entis sunt in duplici dr̃ia, qdam sunt generales, & sunt illi, qui non contrahunt ens ad determinatum genus, vt potentia & actus, vnum & multa, finitũ infinitum, simplex compositum, necessarium contingens. Quidã sunt spãles, & sunt illi, qui contrahunt ens ad determinatum genus, vt ens quãtum, ens mobile, quod contrahit ens ad naturam sensibilem, Metaphysica non habet considerare nisi partes siue modos generales, quia non habent modũ abstractionis nec diffinitionis distinctum à modo abstractionis & diffinitionis metaphysicę. Non.n.in diffõne sua concernũt materiã, ens autem mobile, sicut & ens quantum dicũt modos speciales, ideo nõ spectant ad metaphysicũ, sed ad scientias particulares, quia hñt distinctum modum diffõnis à modo metaphysico. Non.n.ens mobile potest diffiniri sine materia, vt declarabimus in lib.2.physicorum. Quare &c.

Tertio ens per accidens nõ est subiectum in hac scientia, nec in alia, qm̃ de eo non põt esse scientia ex 6. metaphysic. Sed ens mobile dicit ens per accñs. Dicit ei aggregatum ex subiecto & accñte.i.ex ente & mobilitate, quę accidit enti vt ens est. Nam si conueniret enti per se, nullum ens esset immobile, cuius contrariũ demonstrabitur in lib.8.physic.

Adde hoc dicunt aliq, ꝙ admisso ꝙ ens mobile sit ens p accidens. tñ põt esse subiectũ in scientia, & de eo hr̃i sciẽtia, nec.i.contra philosophum in 6.metaph.intendit.n.ꝙ de entę per accidens, cuius causæ sunt interminatæ. vt ibi.albũ est musicum, fodiens sepulchrum inuenit thesaurum. Non autẽ intendit de ente per accidens, cuius causæ sunt determinatę. vt ibi.homo risibilis.lapis grauis.numerus par. Sic in proposito dicunt, ꝙ ens mobile est ens per accidens secundo modo. ideo potest esse subiectum in scientia. & de eo haberi scientia, sicut de lapide graui & de homini risibili.

Sed hæc rñsio in via nostra non acceptatur, quia mobile non fluit ex principijs entis, sicut fluit propria passio ex principijs subiecti, vt risibile in hoĩe. & graue in lapide. Vnde

hæc

hæc est per se.hō est risibilis. Ideo non sequitur, ꝙ si homo risibilis pōt esse quid scibile. ēt ens mobile sit scibile. si mobilitas sumitur ꝑ passione. & iō est alia rñsio, quam cōiter tenent Thomiste & stat in hoc. Ly mobile non stat pro passione, sed pro rōne formali, qua contrahitur ens ad considerationem physicam, sicut per quantum contrahitur ad considerationem mathematicam. Talis aūt rō formalis non cōstituit vnum per accidens. sicut nec dr̄ia addita generi. fallitur ergo arguēs, quia putat ly mobile sumi ꝑ passione. imò per ipsum circunloquimur rōnem formalem, & habetur vicem dr̄iæ. sicut ex eo ꝙ ignoramus dr̄ias essentiales, apponimus generi ꝓpriam passionem loco dr̄iæ. vt dicendo aīal rudibile, animal bipes. Patet ergo, ꝙ rō prędicta non cōcludit.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ in doctrina B.Th.& Cōment. videtur esse repugnantia. Nam B.Th.in 1.cœli lect.1. dicit, quòd corpus mobile est subiectum in physica, & Comment. dicit in 12.metaph.commento 5.quòd subiectum sciētiæ naturalis est corpus mobile, & eius principium est subiecta abstracta, ergo vel sibi contradicunt, vel ens mobile non est hic subiectum.

Ad hoc dicunt aliqui, & præcipue Petr.Pomponat. ꝙ hæc tria sunt idem ens mobile, corpus mobile, subiecta mobilis. Et ideo B.Th.& Cōment. vtuntur modo hoc, modo illo. vnde nulla est realis repugnantia. Sed hoc in via B. Th. stare non pōt, qm̄ affirmās in hoc 1.lib. esse ens mobile subiectum. probat ex proposito, non esse corpus mobile. ergo apud ipsum non sunt idem, ens mobile, & corpus mobile: & præcipue identitate formali. Et ideo dicendum est, ꝙ apud B.Th. ens mobile est subiectum adequatum. corpus aūt mobile est principale consideratum, eo ꝙ maior pars sciētiæ naturalis est de corpibus mobilibus, vel ſm locum, vel ſm formam &c. Principale aūt cōsideratum solet dicit subiectū, vt syllogismus in logica. Et in hoc sensu intelligit B. Th. in 1. cœli, corpus mobile esse subiectum in philosophia naturali. eodem modo intelligendum est dictum Cōment. Sed in 1. ph. quando ponit ens mobile subiectum. & Comment. in 4. metaph. commento 1. intendunt de subiecto adequato. Nō inconuenit autem eiusdem scientiæ esse duo subiecta, vnum

adequatum, alterum principale, quod tamen est vt pars adequati. nec multiplicatur scientia, nisi per multiplicationem subiecti adequati. Quæ autem sit ratio subiecti adequati, iã declarauimus in 1. metaph. q. 1.

Vltimo aduerte, q aliqui solent probare, ens mobile nec etiam corpus mobile esse hic subiectum adequatum: quia nullum eorum continet sub se, nec prædicatur de omni cõsiderato in philosophia naturali. Non enim pҽdicantur de materia, nec de forma, nec de loco, nec de tempore, nec de centro mundi, nec de polis mundi, quoniam de ratione horum est immobilitas, vt declaratur in 2. cœli, ergo &c.

Sed hoc non est difficile soluere. quoniam sufficit, q sub iectum adequatum p̄dicetur de oi considerato in sciẽtia vel in recto vel in obliquo. Et in proposito de oibus assignatis prædicatur in obliquo, licet enim materia & forma nõ sint ens mobile, sunt tñ principia intrinseca eius, & locus, & tempus, sunt mensura eius, & centrum & poli sunt termini eius, vt est sub motu locali sphærico, vel recto. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio secunda, si ad hñdam cognitionem perfectam rei causare, necesse est omnes eius causas cognoscere.

Quoniam quidem intelligere & scire contingit &c. Textu primo, vbi inquit Commentator. Qui dicit se scire aliquid, non dicit hoc, nisi quando sciuerit illud per sua oẽs causas propinquas & remotas.

IN HAC quæstione, vt plene resoluatur, sic procedẽdum est, primo ponentur quædam distinctiones de cognitione & de causis, secundo ponentur conclusiones responsiue, tertio soluentur quædam dubia.

Quantũ ad primum sit hҽc prima distinctio. Cognitio de re causata potest esse duplex in intellectu. s. incomplexa, & complexa. Per incomplexam intelligo simplicem apprehensionem, qua apprehenditur quid res sit per formationẽ diffõnis. Per cõplexam intelligo notitiã, quæ hr̄ de re per ꝓpositionem affirmatiuam aut negatiũam, quæ nõ perficitur, nisi per discursum, quo deducitur ꝯclusio ex præmisis. Nam de hoc complexo, hominẽ esse risibilem, cognitio perfecta non hr̄, nisi deducendo ex eo quod homo est rationalis.

Secun

Secunda sit hæc: Cognitio complexa perfecta potest esse duplex in intellectu.s.Perfecta simpliciter, & perfecta in genere. Per primam intelligo illam notitiam qua cognoscitur res quantum ad omnem modum quo cognoscibilis est, & quantum ad omnia prædicata, quæ per se ei competunt, siue sumantur ab extrinseco, siue ab intrinseco, & in quocũque modo per se ei conueniant. Per secundam intelligo notitiam, qua cognoscitur res, quo ad determinatum prædicatum sibi per se vel in primo modo, vel in secundo conueniens, vt quando intelligo hominem vt sensitiuum, vel vt risibilem, vel vt productum à sibi simili in specie.

Tertia sit hæc: Causa rei causate potest esse duplex.s.causa per se, & causa per accidens: Causam per se dico, quæ necessario requiritur ad effectum, & est illa, à qua ita effectus pendet, quòd non potest esse sine ea, vt anima est causa per se animati, & homo est causa per se hominis, & elementa sunt causa per se elementati: Causam per accidẽs dico, quæ non influit in effectum, nec necessario requiritur, quia sine illa potest poni effectus, vt licet edificator sit causa per se edificij. tamen musicum est causa per accidens: quia etiam ꝙ musica non inesset edificatori potest ab eo esse edificium. à quo tamen non potest esse sine edificandi arte.

Quantum ad secundum sit hæc prima cõclusio. Vt habeatur cognitio perfecta incomplexa de re causata, non est necesse cognoscere oẽs suas causas per se, probatur. Perfecta cognitio incomplexa hr̃ ex perfecta & sufficienti diffinitione rei indicante naturam rei. ergo non plures causas per se est necesse cognoscere q̃ quæ ingrediuntur diffinitione. Iste aũt non sunt nisi causæ essentiales, quæ dicuntur intrinsece, vt forma & materia. à quibus sumuntur prædicata quiditatiua. quæ sola ingrediuntur veram diffinitionem. vt determinauimus in 7.metaph.in q 6. Ergo posito ꝙ ignorent causę extrinsece per se rei causate, adhuc de ea potest haberi cognitio incomplexa perfecta. quæ habetur per diffinitionem.

Secunda conclusio sit hæc. vt habeatur cognitio perfecta complexa in genere de re causata, non est necesse cognoscere omnes eius causas per se, probatur. Dictum est, quòd cognitio perfecta complexa in genere de re causata non est respectu

ſpectu cuiuſcunque prædicati ſibi per ſe conuenientis,ſed reſpectu determinati prædicati & non vltra, puta cognoſcere hominem vt eſt corruptibilis, vel vt eſt diſciplinabilis. Sed non omnes cauſæ rei cauſate ſunt cauſæ cuiuſlibet prædicati: ſed iſta iſtius prædicati. puta,quòd homo ſit corruptibilis,eſt cauſa eius materia,quę eſt ſubiecta priuationi,& ꝙ ſit capax ſcientiæ, non eſt cauſa eius materia, ſed forma quæ eſt de gradu intellectualium ergo &c.

Tertia concluſio ſit hæc,vt habeatur perfecta cognitio cõplexa,ſiue in genere,ſiue ſimpliciter,idem dico de cognitione incomplexa,non eſt eſſe cognoſcere omnes eius per accidens,imò nec aliquam,probatur,cauſæ quæ ſunt neceſſariæ ad eſſe rei, ſunt neceſſariæ etiam ad cognitionem eius quia ſicut res ſe habet ad eſſe ita ad cognoſci,& eadem ſunt principia eſſendi & cognoſcendi. Sed vt dictum eſt in 3. diſtinctione,poteſt eſſe res cauſata ſine ſuis cauſis per accidens, ergo &c. De cognitione autem incomplexa patet, qm̃ nulla cauſa per accidens ſicut nullum prædicatum accidentale ingreditur diffinitionem, vt patet in 7.metaph.tex.11.

Quarta concluſio ſit hæc, vt habeatur cognitio perfecta complexa ſimpliciter & vniuerſaliter,neceſſe eſt cognoſcere omnes eius cauſas per ſe intrinſecas & extrinſecas propinquas & remotas probatur. Talis notitia non ſtat cum dubitatione intellectus,nec cum ignorantia ſolutionis cuiuſcũque quæſtionis, quæ poſſit moueri de re cauſata. Nam da oppoſitum, ergo non erit cognitio perfecta complexa ſimpliciter. Sed ſi non cognoſcuntur omnes eius cauſæ tam propinque quam remote, donec deueniamus ad primas & vniuerſales eius cauſas,nõ quieſcit intellectus,quoniam circa quãcunque eius cauſam poteſt formare quæſitum, & niſi eam cognouerit,non ſciet quæſitum reſoluere, ergo nõ ſtat cognitio perfecta complexa ſimpliciter de re cauſata cum ignorantia alicuius eius cauſæ per ſe,vnde aduerte,vt innuimus in diſtinctione ſecunda ſupra, poſita talis cognitio requirit notitiam omnium prædicatorum per ſe conuenientium rei cauſate, & demonſtrationem omnium concluſionum,quę poſſunt de ea verificari. Conſtat autem quòd talis notitia non ſtat cum ignorantia alicuius eius cauſæ per ſe,

secundum quòd est apta habere causam. Quod dico, quoniam non omnis res scibilis causata, habet omnes causas, vt mathematica prout considerantur à mathematico habent solam causam formalem, vt docuimus in 3 lib. metaph. q. 1. physica autem habent omnia quatuor genera causarum. Metaphysica autem abstrahunt à materia. Et hæc tibi manifestabuntur in 2. lib. phys.

Quantum ad tertium. Dubitatur primo, de qua cognitione intendit philosophus cum dicit in 1. textu. Tunc enim cognoscere arbitramur vnumquodque cum causas primas & prima principia cognoscimus & vsque ad elementa.

Respondeo, secundum B. Thom. vt potest elici ex sua expositione, videtur philosophus intelligere de cognitione perfecta complexa simpliciter. Dicit enim exponens: Tunc quilibet experitur se cognoscere aliquid, cū scit omnes causas eius à primis vsque ad vltimas. Et per primas intendit remotas, quæ dicuntur primæ in resolutione, per vltimas intendit propinquas, & eiusdem sententiæ videntur esse communiter expositores philosophi. De Comment. autem nō est dubium, quoniam vt proposuimus in principio quæstionis, dicit in comment. 1. quòd qui dicit se scire aliquid, non dicit hoc, nisi quando sciuerit omnes causas eius tam propinquas quàm remotas. Sic dicunt aliqui Thomistæ. Mihi autem videtur dicendum, quòd philosophus intendit de cognitione perfecta tam incomplexa quàm complexa, tam in genere, quàm simpliciter. Nam non potest aliquis scire rem causa, tam cognitione incomplexa, nisi sciat omnes causas ingredientes diffinitionem à prima vsque ad vltimam. Non enim sciam quid sit homo, nisi quia est substantia corporea animata sensitiua rationalis. Nec possum scire rem cognitione complexa perfecta in genere, nisi sciam oēs causas eius requisitas in cognitione perfecta complexa in genere, quæ sunt eius causæ proxime siue extrinsece, siue intrinsece. De cognitione aūt perfecta cōplexa simpliciter patet, q̄ necesse est cognoscere oēs eius causas per se propinquas & remotas.

Dubitatur secundo. Si ad cognitionem incomplexam perfectam sufficit cognoscere causas intrinsecas essentiales, quæ sunt materia & forma vel genus & differentia.

Respon-

Respondeo. Aliqui dicunt ꝙ diffinitio aliqua est perfecta aliqua est perfectissima, Perfecta est quæ indicat naturam rei per essentialia, & ꝓ hac sufficit causas intrinsecas cognoscere, perfectissima est quæ indicat naturam rei per omnia principia sibi conuenientia, ex quibus & à quibus dependet & ad quod est. Et pro hac necesse est cognoscere causas omnes eius per se extrinsecas & intrinsecas. Vnde si homo diffiniatur diffinitione perfectissima, non sufficit dicere, quòd est animal rationale productum à sibi simili in specie & propter operationem propriam.

Sed hæc responsio non habet fundamentum ex doctrina philosophi. Nam in lib. 7. metaph. vbi ex proposito & diffuse loquitur de quod quid est, & de diffinitione, & maxime in substantia, cui simpliciter conuenit, quod quid est, quia simpliciter est ens, non facit mentionem nisi de prædicatis essentialibus intrinsecis, quæ quiditatiue predicantur de eo cuius est, constat autem ꝙ nec efficiens nec finis sunt de essentia substantiæ diffinibilis, per sola ergo prædicata intrinseca essentialia constituitur diffinitio, non solum perfecta, sed & perfectissima, illa aũt diffinitio data de homine per prædicata intrinseca & extrinseca, non habet ꝙ sit diffinitio, nisi ex prædicatis intrinsecis, prædicata aũt extrinseca potius sunt descriptiua quàm diffinitiua. Qua ꝑꝑ tenendum est, ad notitiam incomplexam perfectam, sufficere cognitionem causarum intrinsecarum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio tertia. Si eadem sunt prius & magis nota nobis & nature.

Non enim eadem sunt nota nobis & simpliciter Textu secundo.

IN HAC quæstione sic ꝓcedemus primo declarabitur quę sint prius & magis nota naturæ, & quę nobis, minus aũt & posterius naturæ, secundo ponentur conclusiones rñsiue, tertio remouebitur dubiũ, quod oritur ex textu philosophi.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ quatuor modis contingit aliqua esse prius ex magis nota naturæ, minus autem & posterius nobis. Et sua opposita sunt econuerso.

Primo ea sunt magis & prius nota naturæ, minus autem & posterius nobis, quæ sunt perfectioris entitatis & magis

elong

elongata à potentia passiua & à materia, quoniã cum vnum quodque sit cognoscibile inquantum est ens .& inquantum est actu, quæ sunt &c. Sunt magis & prius cognoscibilia ſm naturam suam, quales sunt substantiæ diuinę, de quibus iam determinauimus in 2. lib. metaph. in q. 2. vbi quæsitum est, si tota difficultas sciendi est ex parte nostri intellectus. Minus autem & posterius sunt nota nobis, eo quòd non cadunt sub sensu, à quo incipit nostra cognitio, vnde & philosophus in 2. metaph. in tex. 1. assimilat intellectum nostrum respectu talium entium oculo noctue ad lumem solis. Quæ autem sunt opposito modo .s. sensibilia & materialia, ex consequenti minoris perfectionis, sunt prius & magis nota nobis, vtpote magis proportionata nostro intellectui, qui procedit de potentia ad actum, de imperfecto ad perfectum. Et talia sunt hæc sensibilia inferiora.

Secundo ea sunt prius & magis nota naturæ, quæ sunt prius & magis intenta à natura, & quæ sunt posterius ac minus intenta dicuntur posterius nota naturæ: hoc modo species specialissime sunt prius & magis note naturæ, indiuidua autem posterius, eo ꝙ non intendit indiuidua, nisi pro conseruatione speciei, vnde in specie incorruptibili quæ potest saluari in vno indiuiduo, non plurificantur indiuidua.

Tertio ea dicuntur &c. quæ possunt cognosci sine alio, & non econuerso, & hoc modo substantia est prius & magis nota naturæ, accidens autem posterius & minus, eo quòd est apta cognosci sine accidente, & non econuerso, vt iam determinauimus in 7. metaph. in q. 3.

Quarto ea dicuntur &c. quæ sunt causæ rerum naturalium & causata sunt posterius ac minus nota naturæ, eo ꝙ causæ rerum naturalium non pendent vt sic à causatis, sed econuerso, vtrum autem omnes causæ rerum naturalium sint notiores naturæ suis causatis, dicemus in fine quæstionis.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. in naturalibus non sunt eadem nobis nota & naturæ. Hæc ꝓbatur vno modo ſm B.Th. i expositione, & alio modo ſm Cõmẽt. ſm B.Th. sic. Quæ sunt magis nota nobis sunt minoris entitatis, eo ꝙ sunt magis materialia & potentialia. Quæ autem sunt magis nota naturę sunt maioris entitatis, eo ꝙ sunt ma-

gis actu,vt substantiæ separate,ergo &c.secundum Cōment. autem sic,ea sunt notiora naturæ, quæ prius natura cognosceret si cognoscerent, & ea sunt notiora nobis, quæ prius cognoscimus; Sed non eadem prius cognoscerentur à natura, si cognosceret, & prius cognoscuntur à nobis, imò quæ prius cognoscuntur à nobis, posterius cognoscerentur à natura si cognosceret,ergo &c. Maior patet,Minor probatur. Cum natura faciat composita ex causis suis, sicut artifex artificiata ex suis causis,si natura cognosceret, inciperet cognitionem ex causis,aliter casualiter produceret effectus naturales ex causis,sicut si artifex non prius cognosceret ex quibus causis est producibile hoc, vel illud artificiatum, non ex intentione produceret ipsum. Nos autem non incipimur cognitionem à causis,sed ab effectibus. Nam effectus causarum naturalium sunt magis sensibiles & cogitabiles a nobis,vt motus,& operationes,& qualitates sensibiles, quam principia & causæ eorum,vt experimur. Ergo patet,quòd in naturalibus non sunt eadem nota nobis & naturę.Et ꝓpterea apud Comment.in 1.phys.cōment.8.Motus & qualitates sensibiles sunt principia doctrinæ in philosophia naturali.

Secunda conclusio in mathematicis, vt demonstrantur, sunt eadem nota nobis & naturæ,probatur: in mathematicis demonstramus ex causis, cum igitur demonstratio sit ex notioribus,causæ in mathematicis sunt notiores nobis,quā passiones ac conclusiones.Sed & causæ sunt notiores sin naturam suis causatis,vt dictum est, ergo in mathematicis eadem sunt æque nota nobis & secundum naturam. Et propterea dixit Comment.in 2.metaph.comment.16. demonstrationes mathematicas esse in primo gradu certitudinis.

Tertia conclusio.In rebus diuinis vt considerantur à mathematico,non sunt eadem nobis notiora & secundum naturam,probatur: Quæ sunt notiora nobis,& à quibus procedimus in metaphysica,præcipue ad inuestigandum substātias diuinas,sunt posterioris & minoris entitatis, vt motus & generatio rerum inferiorum,ergo sunt minus nota secūdum naturam, ea autem quæ inquirimus ex motu & ex his effectibus sensibilibus sunt maioris & perfectioris entitatis,quales sunt substantiæ diuinæ,ergo sunt notiora simpliciter,

citer, patet ergo, quòd in diuinis vt conſiderantur à metaphy. ſico: non ſunt eadem notiora nobis & ſecundum naturam.

Quantum ad tertium aduerte, quòd dubium oritur. Quia videtur eſſe repugnantia inter primum textum & ſecũdum. Nam dicit philoſophus in primo textu, quòd in ſcientia naturali ſicut in omni ſcientia incipiendum eſt à cognitione cauſarum, quæ tamen, vt ſupra diximus, ſunt minus notæ nobis quàm earum effectus: In ſecundo autem textu dicit, ꝙ incipiendum eſt à nobis notioribus, cum igitur effectus ſint notiores nobis quàm cauſæ ſuæ, non eſt incipiendum à cognitione cauſarum, ſed effectuum, & à cognitione effectuum procedere ad cognitionem cauſarum. Et ſic per ſecundum textum videtur deſtruere quod dixit in primo.

Reſpondeo. Iuxta expoſitionem Comment. iſta repugnantia habet aliqualem apparentiam, iuxta autem expoſitionẽ B. Thom. nulla eſt. Pro cuius euidentia aduerte, ꝙ arbitratur Comment. Ariſt. in 1. tex. intendere, ꝙ in ſcientia naturali debemus primo procedere ad inueſtigandas cauſas, & non ſupponere eas cognitas. In ſecundo autem textu dat modũ obſeruandum in tali inueſtigatione, & dicit, ꝙ debemus incipere à notioribus nobis. Et quia effectus ſunt notiores nobis quia magis ſenſibiles, ideo debemus incipere inueſtigationem cauſarum ab effectibus. Ad argumentum ergo dr̃ ad mentem Comment. ꝙ textus primus male exponitur. Exponitur enim, ꝙ incipiendum eſt in ſcientia naturali à cognitione cauſarum, quaſi quòd ſupponantur ipſæ cauſæ cognitæ nobis, quod non eſt verum, vt patet. Tunc.n. eſſet manifeſta repugnantia inter primum & ſecundũ textum. Sed ſic debet exponi ad mentem Comment. In ſcientia naturali incipiendum, eſt à cauſis naturalibus cognoſcendi. Cognoſcẽde aũt ſunt per notiora nobis, & iſti ſunt effectus, ergo &c. Et ſic patet, quòd nulla eſt vera repugnãtia in primo & ſecũdo tex.

Secundum autem B. Th. hæc difficultas nulla eſt, vnde aduerte, quòd pro tanto in via Comment. aliqualis eſt, quia tenet quod Ariſt. in 2. textu dat modum procedendi in cognitione cauſaꝝ. ſ. ab effectu, ſiue demonſtratione quia. Et ideo textus ſecundus videtur repugnare primo. Sed apud B. Th. hæc difficultas ideo nulla eſt, qm̃ vult, quòd Ariſt. in tex. po

nat

nat ordinem procedenti in ſcientia naturali, & vult ꝙ incipiamus à cauſis & principijs, in textu autem ſecundo vult, ꝙ incipiamus ab vniuerſalioribus cauſis, qm̃ vniuerſaliora ſunt nobis primum nota, vnde inquit, ſunt autem primum nobis manifeſta & certa confuſa magis, vnde ex vniuerſalioribus ad ſingularia oportet procedere, &c. Et ſic ſecundum B. Th. Ariſt. in tex. 2. non dat modum procedendi, nec demonſtrandi in hac ſcientia vt arbitratur Comment. Sed hunc modum aſsignabit in 2. lib. & ſequendo hanc expoſitionem patet, ꝙ nec apparenter ſecundus textus repugnat primo.

¶ Quæſtio. 4. ſi in ſcientia naturali poteſt eſſe validus proceſſus ab effectu ad cauſam cognoſcendã, & econuerſo. ita ꝙ fiat regreſſus à cauſa cognita ad effectum prius cognitum.

IN HAC qõne. Aduerte, ꝙ difficultas ſtat in hoc, ſi per effectum præcognitum ꝓcedimus ad cauſam cognoſcendã, deinde per cauſam ex effectu cognitam reuertimur ad effectum cognoſcendum, vr̃ concedi, & approbari demonſtratio circularis, quæ dr̃ cum regreſſu: quantum reprobat philoſophus in 1. poſter. Præterea, idem numero erit magis notum & minus notum, nam vt procedimus ab effectu ad cauſam, effectus eſt magis notus. vt aũt regredimur, erit minus notus. Omnis. n. vtilis diſcurſus eſt à magis noto ad minus notum ex 1. poſter. Præterea In regreſſu à cauſa ad effectum nihil de nouo ſcitur, ergo erit inutilis. Antecedens probatur, in tali regreſſu nihil poteſt ſciri niſi effectus, ſed iſte iam ſupponitur cognitus in primo diſcurſu, qñ procedimus ab effectu ad cauſam, ergo erit regreſſus penitus inutilis, igitur pro reſolutione huius dubij, duo agenda ſunt, primo declarabitur quot modis poteſt fieri talis regreſſus, ſecundo declarabitur, qui modus ſit vtilis, & qui inutilis, & quo aliqñ vſus eſt philoſophus, tertio ſoluentur argumenta in oppoſitũ facta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ talis regreſſus põt fieri tribus modis. Primo, ꝙ ab effectu procedamus ad cauſam, deinde à cauſa ad effectũ demonſtratione vniformi. ita. ſ. quod vtraque demonſtratione ſit ꝑꝑ quid & à priori. Secundo ꝙ ꝓcedamus demonſtratione difformi ita ꝙ ab effectu ad cauſam dicatur demonſtratio ſigni, vt placet Cõment. quæ dr̃ demonſtratio q̃a, vel demonſtratio ab effectu, ſecũda aũt dicat̃

demon

demonstratio causæ & esse. Tertio ꝙ procedamus ab effectu ad causam & econuerso, sine aliquo adminiculo: ita ꝙ per solum effectũ attingam causam, & per solam causam cognitam tñ per effectum reuertar ad cognoscendum effectũ.

Quantum ad secũdum dico, ꝙ primus modus est penitus inutilis & reprobatus vniuersaliter, qm̃ ineuitabiliter idem ſm idem esset notius & minus notum, vt patet exercitato in discursu vtili. Secundus aũt admittitur vt vtilis, qm̃ est discursus & demonstratio difformis, & ideo idem ſm idem & eodem modo non est magis & minus notum, sed diuersimode, modo tñ quo dicemus nunc. Tu igitur aduerte, ꝙ tertius modus põt esse inutilis & vtilis, inutilis quidem, si remoueatur oẽ adminiculum, per quod possem venire in cognitionẽ maiorem causæ. Nam per solum effectum non fit adeo nota causa, ꝙ in secundo processu. s. à causa ad effectum mereatur dici notior suo effectu. Et nisi sit notior, processus secũdus erit inutilis. Est. n. inutilis processus à notiori ad minus notum, vtilis aũt poterit esse, si non tñ per effectum, sed alio adminiculo causa fiat magis nota. Tunc. n. per ipsam vt magis cognitam potero reuerti ad maiorem cognitionem habendam de effectu. Quòd aũt & quale possit esse hoc adminiculum declarabo in solutione secundi argumenti. Et hoc modo regressus vsus est philosophus in 2. cœli, text. 34. vbi probat dextrum cœli esse in oriente, quia inde incipit motus. Deinde probat cœlum moueri ab oriente ad occidens, quia in oriente est dextrum, similiter in secundo cœli in tex. 59. probat stellas esse sphæricas, quia sunt immobiles per seipsas, probauerat autem supra eas esse immobiles, quia sunt sphæricæ, & tñ hic regressus non est inutilis, vt declarat illic B. Thom. defendens Alexandrum contra simplicium, vt videre poteris in expositione B. Thom. in 2. cœli in lect. 16.

Quantum ad tertium. Dico ad primum argm̃ formatum in principio quæsiti, ꝙ philosophus in 1. poster. non negat circulum & regressum, nisi in demonstratione vniformi, eo ꝙ non esset processus à notiori, quod tñ est de rõne formali demonstrationis. Non aũt negat in demonstratione difformi, præcipue cum adminiculo alterius discursu in primo ꝓcessu. Aliter non esset vsus regressus in 2. cœli vbi supra,

Ad secúdum negatur ꝓñtia, dúmodo fiat regressus tertio modo supra assignato, nã in primo ꝓcessu acqritur aliqua notitia de cã. Deinde intués intellectus habitudinem inter cãm & suum effectum vigoratur illa cognitio per subtiliorẽ intuitum intellectus, & tunc fit regressus à cã magis cognita ad effectum perfectius cognoscendum. Non inconuenit aũt in primo processu effectum esse magis cognitum, in secundo aũt. i. in regressu esse minus cognitum, eo ꝙ processus non solum sunt difformes, sed quia per primum processum cum adminiculo subtilioris intuitus intellectus suꝑ cãm, adeo vigoratur notitia cãæ, ꝙ est sufficiens principium ad acquirendum perfectiorem notitiam de effectu, in secundo processu.

Ad tertium negatur añs. Ad probationẽ dico, ꝙ effectus de nouo cognoscitur per regressum, qm̃ licet in primo ꝓcessu supponatur cognitus, non tñ tali modo, nec ita perfecte vt cognoscitur per secúdum processum, & ideo potest dici, ꝙ de nouo cognoscitur, sicut. n. verum est dicere, ꝙ calidum, vt 4. si calefiat vt 6. de nouo calefit, quia licet calorem penitus nouum non acquirat, eo ꝙ calor remissus & intensus sunt idem calor in via nostra, vt determinatam est in 8. metaph. in q. 6. tamen acquirit calorem nouo modo, & ſm perfectius esse, sic dico in proposito, licet regressus à causa ad effectum non terminetur ad effectum, quasi ante nullo modo cognitum, tamen terminatur ad perfectionem cognitionem eiusdem. Et sic talis regressus non reputatur inutilis. Hæc pro nunc dicenda occurrunt. Et tu etiam considera.

¶Quæstio quinta, si expositio B.Th. super textum 3. est conuenientior expositione Cõmentatoris.

Sunt autem primum nota nobis & certa confusa magis. Textu tertio.

IN HOC tex. aduerte ꝙ B.Th. in duobus reprehẽdit Cõment. Primo quia Cõm. dicit, quòd philosophus in textu 2. tradit viam & modum demonstrandi quo debet vti physicus in scientia naturali ad cognoscendum causas naturales, secundo, quia Cõment. in tex. 3. exponit cõfusa ꝓ cõpositis.

Contra primum B.Th. arguit. Quia philosophus in lib. 2. vt declarabitur, dat modum demõstrandi in sciẽtia naturali, ergo non in primo, aliter esset repetitio inutilis.

Con

Contra secundum arguit. Quia ly confusa sumuntur pro vniuersalibus, sic.n.corollarie concludit philosophus in tex. 4. vnde ex vniuersalibus in singularia oportet procedere. Sed vniuersalia nõ sunt composita ex singularibus, aliter vniuersale, puta genus non prædicaretur in recto de speciebus, nec species de indiuiduis. Nullum.n.realiter cõpositum ex partibus prædicatur de partibus in recto, præcipue si diuisim sumatur, vnde hæc esset falsa, homo est animal, sortes est hõ. Quòd si dicas, imò totum vniuersale prædicatur in recto de qualibet parte subiectiua. Non valet, quoniam in toto vniuersali non seruatur compositio realis ex partibus subiectiuis, sed compositio rationis vt alias videbitur.

Tu igitur vt defendas B.Th.aduerte, quòd aliqui fauentes Comment.& præcipue Petrus Pomp.in lect.sua super 1.lib. physic.vt defendat expositionem Cõment.arguit contra expositionẽ B.Th.& primo ꝓbat, quòd Arist.in tex.2.det modum demostrandi & ꝓcedendi ad cognitionẽ causaꝝ naturalium in hac scientia,& sic expositio Cõmen.erit ꝯueniens.

Sic igitur arguit. Arist.in hoc 1.lib.peruenit ad cognitionem veram principioꝝ naturalium, vt patet in fine primi libri, vbi reprobatis opinionibus antiquorum deuenit ad veram notitiam materiæ, & formæ, & priuationis, quæ sunt principia requisita in omni fieri naturali, vt declarabitur loco suo. Ergo vel peruenit ad talem notitiam ex aliqua via, vel ex nulla. Non secundum, quia repugnat terminum attingi sine via, ergo primũ, si primum, ergo oportet quòd in 1.lib.& in principio prępona viam procedendi ad cognoscẽda principia & causas naturales. Talis autem via est modus demonstrandi conueniens huic scientiæ. Ergo philosophus in 2.textu dat modum demõstrandi in hac scientia,& sic expositio Comment.vr̃ conueniens & ad mẽtem philosophi.

Sed id non concludit contra B.Th.diceret.n.quòd Arist. vtique per aliquam viam & conuenientem in hac scientia ꝓcessit in 1.lib.ad cognitionem principioꝝ naturalium. Sed non fuit necesse, vt eam exprimeret in 1.lib.nec in secundo idem repeteret. Sed sufficit, quòd eã mẽte excogitauit:& s̃m illam se regulauit in hmõi inuestigatione. Deinde in 2.lib. vt in loco magis cõuenienti, eam explicit.& sic patet, quòd ni

ſunt priora. Et ſic vniuerſaliora ſunt priora in noſtra cognitione, minus autem vniuerſalia ſunt poſteriora, fallitur autem arguens quoniam non aduertit illum duplicem ordinem naturæ .ſ. generationis, & perfectionis.

Arguit itequ contra illud quod dicit B. Th. ꝙ genera non componuntur ex ſpeciebus. Nam ſpecies diuidunt genus. Diuiditur.n. per contrarias differentias, quarum quælibet conſtituit ſpeciem. Sed nihil diuiditur quod prius non fuerit compoſitum, ergo genus eſt compoſitum ex ſpeciebus, ex cõſequenti non bene repræhenditur Cõment. exponens genera confuſa .i. compoſita, quoniam, & B. Th. cogitur ponere genere compoſitum, cum ſit diuiſibile in ſpecies.

Ad hoc rñdetur dupliciter. Primo dato ꝙ B. Th. concederet compoſitionem in gñe, non tñ qualem intendit Comment. exponens confuſa ꝑ compoſitis. Accipit.n. vt patet in cõment. 3. cõpoſita cauſata ab elemẽtis, in qbus conſtat eſſe cõpoſitionem realem. Talem aũt nõ admittit B. Th. in gñe. Non .n. reſultat genus ex ſpeciebus, vt quid vnum compoſitum realiter, ſi aũt admittenda eſt compoſitio in gñe, hoc eſt tm̃ ſm rõnem. Reſpondetur ſecundo, ꝙ genus diuidi in ſpecies vt ponit Ariſt. cum dicit in tex. 3. ſiunt nobis nota elementa & principia diuidentibus hæc &c. accipit ly diuidentibus, pro diſtinctæ & applicatæ conſiderantibus, puta, poſtq̃ cognoui aĩal vt animal, ꝓcedo ad cognoſcendum diſtincte animal vt homo, vt capra, vt leo. Et hoc eſt diuidere genus .i. diſtincte conſiderare vt ad ſpecies cõtrahitur. Conſtat aũt ſano intellectui, ꝙ huiuſmodi diuiſio .i. diſtincta conſideratio non arguit talem cõpoſitionem, qualem intendit Cõment. exponens confuſum pro compoſito, & ſic patet expoſitionẽ B. Th. eſſe conuenientiorem expoſitione Commentatoris.

Et aduerte, ꝙ ſi Cõment. habuiſſet textum nr̃m, quem exponit B. Th. nõ ſic forte expoſuiſſet, verum quia in textu arabico non dr̃. Sunt aũt primum nobis manifeſta & certa confuſa magis. Sed ſic dicit. Et illa quæ primo ſunt apud nos euidentia & manifeſta, ſunt mixta .ſ. compoſita proprie. Suæ igitur expoſitionis occaſio fuit textus arabicus, quem conatus eſt ſaluare vt potuit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſunt.

Sunt aũt primũ nota nobis & certa confuſa magis tex. 2.

Aduerte quòd hic iterum solet quæri quod sit primum cognitum ab intellectu nostro, an magis vniuersale, an minus vniuersale & qua cognitione, an confusa, an distincta. Sed hoc quæsitum resoluimus in trac. de transcendētibus, vbi in 1. cap. defensauimus viam nostram contra viam Scoti. Tu igitur quære illic.

¶Quæstio 6. si physicus potest disputare cōtra negantem principia naturalia.

Quemadmodum igitur geometra non habet disputationem cū eo, qui negat principia geometriæ, sed loqui de hoc spectat ad aliam scientiam à geometria, aut ad aliam cōmunem omnibus scientijs, similiter naturalis non habet loqui in principijs an sint. Textu octauo.

IN HAC qōne. Antequam deueniamus ad decisionē aduerte, quòd licet aliq distinguāt de principijs naturalib⁹: qm̄ dicunt aliqua esse principia doctrinæ sine cognitionis tm̄, vt motus & pluralitas entium, & qualitates sensibiles rerum naturalium, qm̄ his ducimur, in cognitionē rerum naturalium, aliqua autem esse principia essendi tm̄ & non doctrinæ, vt materia prima, & priuatio, & motor primus. Nam materia est principium in esse & in fieri, priuatio in fieri, vt declarabitur in fine huius primi libri. Et primus motor est principium productiuum naturalium inferiorum motu cœli, vt declarabitur in libro octauo. Non autem materia est principium cognitionis nec priuatio, quoniam alterum est pura potentia, alterum negatio in subiecto, apto nato. Hæc autem difficillima sunt ad cognoscendum propter minoritatem entitatis suæ. Vnde dicet infra philosophus, quòd materia non cognoscitur nisi per analogiam ad formā. Et priuatio cum sit negatio nō cognoscitur nisi per habitū. Similiter primus motor est difficillimus ad cognoscendum, qm̄ cū sit maxime actu, ex consequenti maxime cognoscibilis, ſm naturam est improportionatus nostro intellectui. Vnde nō nisi ab effectu. i. ex motu cognoscibilis est à physico. Cū igitur principia doctrinæ debeant esse notiora quocunque, & non habeant notificari ex aliquo priori cognito, patet q̄ huiusmodi licet sint principia essendi in rebus naturalibus, nō tamen doctrinæ & cognitionis. Tamen intentio philosophi

quan

quando dicit. Similiter naturalis nõ habet loqui de principijs an sint, est de principijs doctrinæ, & nõ de principijs essendi, vñ exemplificat de Geometria, & de scientia cõmuni omnibus scientijs. i. metaphysica, de qua cõstat, vt docuimus in 4. metaph. quòd habet sustinere principia in qbus fundantur aliæ scientiæ particulares. Vt igitur ad mentem philosophi resoluamus pñs quæsitum, duo agenda sunt, primo ponentur duæ conclusiones rñsiue, quarum prima erit negatiua, & secunda affirmatiua, secundo soluetur dubium.

Prima conclusio, physicus non potest probare contra negantem principia scientiæ naturalis quo ad existentiam. Hanc prius declaro, deinde probabitur: voco principia sciẽtiæ naturalis, ea quæ primo occurrunt cognitioni nostre, & sunt nobis prima, via qua procedimus in inuestigationẽ substantiarum naturalium, & qua sublata nullam aliam habemus. Hæc aũt sunt motus & pluralitas entium & qualitates sensibiles, quæ sunt proprie rebus naturalibus & actiones siue passiones proprie, & motus naturales, vt ignem esse calidum & calefacere, aquam esse opposito modo. Ignem esse leuem & ascendere, terram opposito modo. Dico quo ad existentiam, qm̃ posito vt probabitur ꝙ physicus non possit probare, existẽtiam motus. nec quòd ignis existat calidus, eo quòd sensui cõstat tamen nõ inconuenit posse ꝓbare q-ditatiue. Nam cum hęc proposito, motus est, non sit immediata, qm̃ prædicatum nõ est de rõne subiecti, non incõuenit eam posse demonstrari per diffõnem motus, sed quia ad sensum acceptaĩ, sicut ista, ignis est calidus, nix est frigida, ideo non est necessaria apud intellectum hęc probatio. Hæc conclusio sic declarata ꝓbatur, physicus non potest demonstrare contra negantem principia doctrinæ in scientia naturali demonstratione ostensiua, nec ducẽte ad impossibile, ergo &c. Consequentia patet à sufficienti diuisione demonstrationis. Añs probatur quo ad primam partem. Demõstratio ostensiua est ex notioribus conclusione. Sed apud physicum nihil potest esse notius principijs doctrinæ, & ꝑsertim hoc principio, motus est in quo fundatur omnis ꝓcessus physicus, vnde & philosophus aduertens nihil esse notius à quo possit ꝓcedere, dicit in tex. 11. nobis autẽ subijciatur oĩa aut quædam

moueri, ergo &c. Secunda aũt pars sic probatur. Demonstratio ad impossibile ex doctrina demonstratiua procedit ex aliquo falso admisso ab aduersario. Et ex aliquo vero simul sumpto. Et concluditur aliquod manifestius falsum, ex cuius destructione fit reuersio ad destructionem falsi admissi ab aduersario, & ad concludendum eius oppositum esse verum, v.g. Dicat aduersarius. Homo est asinus. subsumatur. Sortes, est homo, & concludatur, ergo sortes est asinus. Sed hæc conclusio est manifeste falsa, ergo aliqua præmissarum, nõ minor, ergo maior, quod est dictum, ab aduersario, ergo sua opposita. s. homo nõ est asinus est vera. Sed si aduersarius admittit motum non esse, nihil potest sibi concludi; qđ sit manifestius falsum, ex cuius interemptione concludatur admissum esse falsum. s. motum non esse. & oppositum esse verum. s. motum esse. Et ꝓbatio quidem huius minoris stat in hoc, quia sicut prima principia doctrinæ debent esse notissima in veritate. sic eorum opposita debent esse notissima in falsitate. Et ideo ista motus non est non potest notificari in sciencia naturali per aliquam magis falsam. Non igr̃ physicus potest probare efficaciter contra negantem sua prima principia doctrinæ stando in terminis physicis. Quod dico vt præscindam ab habitu metaphysico sicut declarabo infra.

Secunda conclusio. Physicus ꝓbat efficaciter principia naturalia. i. quæ sunt principia essendi reꝝ naturalium. Nam philosophus in hoc primo ꝓbabit efficaciter tria esse principia intrinseca rerum naturalium, & hæc sunt materia, forma, & priuatio. Et in 2. lib. probabit naturam agere ꝑꝑ finem. Et in 8. lib. ꝓbabit existentiam primi efficientis, qui est motor primus, ergo &c. Sed aduerte, ꝙ licet hæc sint principia essendi prima rerum naturalium, quia concurrunt in omni factione naturali per se intenta. & licet concurrant ad cognitionẽ earum. eo ꝙ principiatum pendet à cognitione suorum principiorum, tamen nõ possunt dici prima principia doctrinæ, quia fiunt nota ex notioribus, vnde ex transmutatione cognoscitur forma, & materia, & priuatio. Et ex motu concludetur primos motor. Ex quo sequitur, ꝙ licet eadem possunt dici principia essendi & cognoscendi, non tamen est necesse quòd ea quæ sunt prima principia essendi in rebus naturalibus.

bus, sint prima principia procedendi in scientia naturaliũ.

Probatis his conclusionibus remouendum est dubium. & est tale. Si philosophus naturalis non potest defensare prima principia doctrinæ suæ. quare Aristoteles disputat & reprobat positionem Parmenidis & Melissi. qui negabat huiusmodi principia & soluit eorum rationes.

Rñdeo. Arist. non disputat hic contra Parmenidem & Melissum ex virtute philosophiæ naturalis, sed per habitum metaphysicæ, vt ipsemet innuit hic in tex. 12. cum dicit. habet. n. hic philosophia respectus. i. & si disputare cum eis non oportet naturalem. tamen oportet primum philosophum. Et si dicas. Quare ergo philosophus non distulit disputare contra eos in metaphysica. Respondet ipsemet hic in textu 12. & dicit. Sed quoniam de natura quidem non naturales &c. Vbi inquit Cõment. Sed quia accidit his duobus viris loqui de naturis, vt de vacuo & infinito & alijs. rectum est loqui cũ eis de istis quæstionibus & disputare. Et si dicas. vnde habet metaphysicus ꝙ possit magis disputare & conuincere negantes principia huius doctrinę quàm physicus. Rñdeo. Id habet quia considerat primos & generales modos entis. vt vnum & multa, & actum & potentiam, & finitum & infinitum &c. Et ex his possunt formari rationes procedentes ex concessis ab eris. Et hoc modo procedit hic Arist. contra eos. sicut procederet in metaphysica. Hęc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio septima si qui ponunt tantum vnum ens negant omnino principium.

Non enim amplius principium est. si vnum solum. & sic vnum. Principium enim cuiusdam aut quorundam est. Textu 8.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ difficultas stat in ly solum. Nam cum sit dictio exclusiua si qñ apponitur vni relatiuo excludit aliud profecto qui dicit tantum, vel solũ principium est, destruit rõnem principij. qm̃ de rõne eius est principiatum. Et. n. principium cuiusdam. s. principiati aut quorundam principium. vt dicit philosophus in tex. 8. Qui ergo diceret, tantum principium est. si ly tantum excludit suum correlatiuum, sequitur ergo principiatum non est. Tunc vltra. ergo principium non est, quoniam remoto vno correlatiuo remo

remouetur reliquum. Si autem dictio exclusiua quando apponitur vni relatiuorum non excludit reliquum, sequitur ꝙ dictum philosophi sit falsum, qñ dicit. Non.n.amplius principium si vnum solum &c. Et hoc vr esse magis apparens. qm dictio exclusiua non excludit ea quæ sunt de ratione termini cui apponitur, vt quia animal est de ratione hominis. non sequitur. Tantum homo currit, ergo animal non currit. Sic in proposito. Cum principiatum sit de ratione principij. nõ sequitur. Tantum principium est. ergo principiatũ non est.

Vt igitur scias quam veritatem continet dictum philosophi. sic procedendum est. Primo declarandum est, quando & quot modis dictio exclusiua excludit aliud à termino cui apponitur. & quando non. Secundo applicabitur ad propositum. & declarabitur dictum philosophi esse verum. & soluetur ratio facta in oppositum.

Quantum ad primum aduerte, quòd de dictione exclusiua datur hæc regula generalis. Dictio exclusiua excludit omne aliud quod distinguitur supposito à cõsortio predicati. cui regule apponuntur pro sua declaratione tria corollaria.

Primum est Si duo relatiua distinguuntur non solũ realiter sed ẽt supposito, vt pater & filius, seruus & dñs. principium productiuum & ꝓductum principiatum. dictio exclusiua apposita vni excludit aliud. vt tm̃ pater est. ergo filius nõ est. Sic.n. exponitur. pater est, & nullum aliud distinctum supposito à patre est. Sed filius est aliud suppositũ à patre. ergo, filius non est. Si aũt sint duo relatiua quæ non distinguantur realiter & supposito, vt qñ idem mouet seipsum ẜm partem, puta sortes manu percutit seipsum ẜm pectus, non est necesse vt dictio exclusiua apposita vni, excludat aliud, nõ enim sequitur. Tantum mouens seipsum currit, ergo motum à seipso non currit. Nam vnum prædicatur de altero: hæc enim est vera. Mouens seipsum est motum à seipso.

Secundum est. Si aliquod est includẽs subiectum vel includitur à subiecto ꝓpositionis exclusiue, dictio exclusiua non excludit illud, vnde dictio exclusiua addita speciei nõ excludit genus nec alia superiora, nec dr̃iam cõstitutiuã speciei, nec indiuiduum quod speciem includit, vnde non sequitur. tm̃ homo est. ergo animal non est, ergo rõnale non est. ergo

Sortes

Sortes non est. Et ratio omnium hor֏ est, quia eadem attributione qua prædicatū subiecto attribuitur omnibus hmōi attribuitur. Nō.n.genus nec dña constitutiua speciei nec indiuiduū sunt aliud à spē, que est subiectum pdictæ exclusiue.

Tertium est. Si aliquid est includens aliud, vt partem sui essentialem vel integralem. Dictio exclusiua addita vni nō excludit aliud. vnde non sequitur. Tantum homo est.ergo anima non est. tantum domus est, ergo paries non est, quia eadem attributione qua esse attribuitur toti attribuit̃ parti.

Quantū ad secūdum dico, ꝙ ratio philosophi est vera, ꝙ principiū pductiuum & principiatum pductum distinguuntur supposito. qm̄ nihil seipsum pducit. & ideo dictio exclusiua apposita vni excludit aliud. Dico notanter principium productiuum. qm̄ non est necesse principium formale nec materiale distingui supposito à suo principiato, imò se hn̄t ad ipsum vt pars & totum, & ideo non est necesse dictionem exclusiuam additam principio excludere principiatum. vnde non sequitur. Tantum anima est, ergo homo non est, quoniam anima & homo non distinguuntur supposito.

Ad rationem in oppositum quando dicitur, quòd dictio exclusiua non excludit terminum, qui est de ratione termini cui apponitur. hæc non est vniuersaliter vera, nisi quando illa duo non distinguuntur supposito vt totum & pars. Genus & species, indiuiduum & species. Non sic autem se habent principium productiuum & eius principiatum vt dicuimus. Quare &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8. si finitum, & infinitum, & diuisibilitas primo & per se conueniunt quantitati.

Infiniti autem ratio quantitati congruit, sed non substantiæ nec qualitati. Textu 15.

IN HAC quęstione. Aduerte, ꝙ difficultas stat in duobus. Primo quia antequam diuidatur ens in 10. prædicaméta diuiditur per finitum & infinitum, vt ostendimus in tractatu de transcendentibus, ergo finitum & infinitum præcedūt quantitatem, & per ꝯn̄s diuisibilitas. Præterea, sumpta quacūque substantia ēt abstracta verum est dicere, ꝙ est limitata vel illimitata, & per consequens finita vel infinita, & tn̄ ibi nulla est quantitas, ergo &c. Secundo facit difficultatem, ly diuisi-

diuiſibilitas. Nam remota quacunque quantitate non inconuenit genus diuidi in ſpecies ſaltem in abſtractis, vbi nulla eſt quantitas, ergo diuiſibilitas conuenit ſube, etiam remota omni quantitate. Prætereæ, duæ ſpecies materiales vt homo, & leo diſtinguuntur ſubſtantialiter per differentias ſuas, quæ non ſumuntur à quantitate, ſed à formis ſuis. Præterea, forma ſubſtantialis dat eſſe rei, ergo diſtinctionem & diuiſibilitatem. Nam per propriam formam res habet eſſe & diſtinguitur à quocunque alio.

Tu igitur aduerte, ꝙ moderni ꝑꝑ hæc argumenta fruſtra laborant, qm̄ non tendunt ad ſenſum philoſophi. Nam philoſophus non loquitur contra Parmenidem & Meliſſum de finito & infinito, niſi ad ſenſum eorum, contra quos arguebat. Meliſſus autem ſicut ceteri antiqui arbitrabatur ens & corpus conuerti, ita ꝙ non datur apud eos niſi ens corporeũ, quod patet eſſe quantum, vnde in 4. lib. in tex. 1. loquens de antiquis, inquit, & ea nanque quæ ſunt omnes. ſ. antiqui opinantur alicubi eſſe, q. d. quia non tenent niſi ens corporeũ, opinantur omne ens eſſe in loco, ex conſequenti quantum. Et quoniam ſic opinabantur de ente, ideo credebant non dari finitum & infinitum, niſi ſecundum quantitatem molis.

Quando igitur dicit philoſophus, quòd ratio infiniti congruit quantitati, ſed non ſubſtantiæ, loquitur ex conceſſo à Meliſſo, & non abſolute. Nam ſecundum verum philoſophum, ſicut eſt duplex quantitas. ſ. molis & virtutis, ſic eſt duplex infinitum & finitum, quorum vnum congruit quantitati dimenſiue & dicitur infinitum quantitatiuum, alteꝝ quantitati virtuali, & dicitur infinitum formale.

Ex his patet quid dicendum ſit ad argumenta inducta. Ad primum ergo dico, ꝙ ens vt diuiditur per finitum & infinitũ ad mentem veri philoſophi non eſt ſolum ens corporeum, ſed ens reale abſolutum, vt docuimus in tractatu de tranſcendentibus in quinta diuiſione entis. Tales autem modi entis non ſumuntur a quantitate dimenſiua, ſed virtuali, quam cõcedimus precedere quantitatem & diuiſibilitatem in partes quantitatiuas. Idem dr̄ ad ſm argm̄, qm̄ limitatum & illimitatum, vt docuimus in eodem tractatu in abſtractis ſumitur ab eſſentia, & non à quantitate. Q̃o ab eſſentia vide illic.

Ad

Ad primum argm̃ de diuisibilitate dico, ꝙ duplex est diuisio .s. formalis, prout hæc essentia non est illa, & materialis in partes quantitatiuas. Tunc ad argm̃ concedo, ꝙ in abstractis est diuisio formalis & non materialis, de qua loquimur hic contra Melissum. Hæc.n.fit per solam quantitatem. vnde in 5.metaph.in q.20.disputauimus si diuisibilitas est propria ratio quantitatis. Idem dicitur ad secundum. Nam homo & leo distinguuntur formaliter & substantialiter ante quantitatem. Quiditas.n.hominis est alia substantialiter à quiditate leonis. Et aduerte, ꝙ non solum in rebus perfectis secundum speciem saluatur diuisibilitas formalis & essentialis, sed etiam in materia cœli & in materia horum inferiorum. Nã in via nostra vt docuimus in 8.metaph.in q.13.remota quãtitate distinguuntur essentialiter: eo ꝙ sunt duæ potentiæ passiue distinctarum rationum & essentialiter distinctæ. Cõceditur tamen quòd materia horum inferiorum solum in partes materiales diuiditur, & sic per quantitatem, vnde remota quantitate & forma materiæ Sortis, Platonis omnino essent indistinctæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio nona si totum & partes simul sumpte sunt idem realiter,

Vtrum vnum aut plura pars & totum textu 17.

IN HAC quæstione non est hic immorandum quoniã eam resoluimus in lib.7.metaph.in q.vltima, & pertractauimus viam B. Th. & Heruei & Comment. & tu vide illic.

¶Quæstio Decima, si ratio philosophi in tex.19. concludit contra antiquos.

At vero si omnia quæ sunt, ratione vnum sunt sicut est tunica & indumentum. Textu 19.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc, philosophus vult probare contra antiquos, ꝙ si omnia quæ sunt, sunt vnum ratione, ergo eadem erit ratio duorum contradictoriorum. Et sic ens & non ens erunt idem. Consequentiam autem sic deducit philosophus. Si omnia sunt vnũ ratione, ergo eadem ratio erit boni & mali. Et cum malum sit non bonum, ergo erit eadem ratio boni, & nõ boni, quæ sunt contradictoria, & cum alterum contradictoriorum sit non ens, ergo erit eadem ratio entis & non entis: & cum

illa

illa quorum est vna ratio sint idem, ens & nihil erunt idem.

Hæc est ratio philosophi, & ꝙ non valeat ostenditur sic. Nam stãte eodem modo arguendi probaretur cõtra philosophum, ꝙ inter contradictoria datur medium, & arguetur sic, inter bonũ & malum datur medium, & manifestius inter album & nigrum. Sed nigrum est non album, ergo inter album & non album datur medium. Sed album & non album sunt contradictoria, ergo &c. Patet autem ꝙ hoc repugnat philosophus in 1. poster. & in 10. metaph. tex. 15. vbi & formauimus quæstionem, quæ est vndecima in ordine. Ergo ratio prædicta philosophi contra antiquos nihil valet.

Hic inuenio duos modos rñdendi, primus est quorũdam qui dñt, ꝙ ratio philosophi contra antiquos stat in hoc. Si album & nigrum hñt eandem rõnem, ergo album & nigrum sunt idem, ergo idem erit album nigrum. Et cum nullũ ens sit album nigrum, sequitur stante opinione antiquoꝝ ꝙ ens puta album, & non ens puta album nigrum erunt idem. Sed quidquid sit de isto modo dicendi, nisi aliud dicatur, patet ꝙ non soluit instantiam, qua probatur quod stante eodem modo arguendi probaretur inter contradictoria dari medium.

Secundus igitur modus rñdendi & verior extrahitur virtualiter ex B. Th. qui postquam exposuit tex. 19. inquit. Aduertendum vero, ꝙ sicut dicit philosophus &c. Ex cuius verbis & sententia potest colligi, ꝙ ratio supra posita philosophi contra antiquos non tenet de forma, sed de materia. s. ex aliquo concesso ab aduersario, ideo stante eodem modo arguendi non potest trahi ad aliud propositum. Concedebant autem antiqui non dari multitudinem nec pluralitatem secundum rem nec secundum rationem, ideo sequitur ex suo concesso, quòd entis & non entis est eadem ratio. Contingit enim non solum ens sed etiam non ens apprehendi ab intellectu. Aliter intellectus non formaret hanc propositionem, ens distinguitur à non ente. Quorum autem est vna ratio, illa sunt eadem, ergo stante suppositione antiquorum ens & non ens sunt idem. Ad instantiam autem factam de medio inter contradictoria patet quid dicendum sit, concluderet vtique si ratio qua format philosophus valeret de forma, tũc enim seruato eodem modo arguendi teneret in alio

propo

proposito. Sed quia non tenet nisi de materia, ideo non oportet trahere ad aliud propositum. Sic dicendum occurrit. Et tu considera. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qō 11. si ratio Melissi peccat in forma, & propter q d. Est autem magis onerosa Melissi ratio & non habens defectum. Textu 22.

IN HAC qōne. Aduerte, ꝙ alio modo formatur rō Melissi à B. Th. & alio à Cōment. Vt igr̃ videas qūo peccat, & ꝑꝑ quid, tria agēda sunt. Primo formabit̃ ſm B. Th. & ſm Cōment. Secūdo declarabitur ꝑꝑ quid peccat. Tertio declarabitur, si in aliqua materia talis modus arguēdi pōt saluari. Nā vt dicemus, visus est philosophus aliqn̄ seruasse talē modū arguendi. Et ideo si in nulla mā talis modus valeret, qua rōne reprehendit Melissum, eadē & ipse rephendendus esset.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ratio Melissi potest formari hypotheticæ & categoricæ, hypotheticæ sic, si ens est factum habet principium. Ergo si non est factum non habet principium. Sed ens non est factum, vt probat ipse Melissus, ergo non habet principium. Et hoc modo format eam B. Th. & dicit eam peccare in forma, quia arguit à destructione antecedentis ad destructionem consequentis. & sic committitur fallacia cōsequentis, eo ꝙ arguitur ab inferiori ad superius negatiuæ, quod non valet. Non enim sequitur, si tu es homo, tu es animal, ergo si non es homo, non es animal. Nam leo non est homo, & tñ est animal. Categoricæ aūt sic formatur. Omne quod est factum habet principium. Sed ens non est factum, ergo non habet principium. Et hoc modo videtur formare eam Cōment. in cōment. 23. ibi. Et cum Melissus habuit hoc pro vero &c. Et dicit Cōment. ꝙ ille modus arguendi non valet, eo quòd non est necesse, si ꝑdicatum affirmatur in eo in quo affirmatur subiectum ꝙ prędicatum negetur ab eo à quo negatur subiectum. Patet. n. ꝙ animal affirmatur de hoīe & de asino, & tñ non seqtur, ꝙ qa hō negatur ab asino, ēt animal negetur ab asino. Stat. n. ꝙ asinus non sit hō, & tñ sit animal. Sic est in proposito, licet. n. hr̃e principium affirmetur de omni quod gñatur. Non tñ est necesse ꝙ negeẽ ab omni quod non gñatur. Nam corpus cœli non generatur, & tñ habet principium. s. magnitudinis

 cum

cum non sit infinitum. Sicut igitur non valet hic. Omnis homo est animal, asinus non est homo. Ergo asinus non est animal. Arguitur enim in prima figura cum minori negatiua, sic non valet ratio Melissi.

Quantum ad secundum aduerte, q͏̄ si quæratur quare non valet modus arguendi à destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Sed bene econuerso r͏̄ndendum est, quia in primo processu .s. à destructione antecedentis arguit reductiue in prima figura cum minori negatiua, ex qua nihil sequitur, vt declaratum est in logicis. In secundo autem processu.s.à destructione consequentis &c. arguitur reductiue in secunda figura, in qua non inconuenit minorem esse negatiuam. Tunc enim prædicatum in ma. & mi. stat pro medio, & consequens habet rationem prædicati, sic arguendo. Si omnis homo currit, mouetur. Sed homo non mouetur, ergo non currit. Patet quòd hoc argumentum est reductiue in secunda figura sic. Omne currens mouetur. Sed homo non mouetur, ergo homo non currit.

Quantum ad tertium aduerte, quòd licet talis modus arguendi non valeat de forma. potest tamen valere de materia, vt in terminis conuertibilibus, & ratio huius est. Quia hic modus non valet quotiens arguitur ab inferiori ad superius negatiue, sed duo termini conuertibiles, non se habent vt inferius & superius, sed sunt equalis ambitus, ideo quidquid attribuitur vel negatur ab vno attribuitur alteri vel negatur ab eo, vnde bene sequitur si homo est lapis, rationale est lapis. Sed homo non est lapis. ergo &c. Et hoc modo arguendi aliqui arbitrantur Arist. vsum fuisse in 1. de anima in tex. 13. & de hoc formauimus in 1. de anima q. 10. & ideo si Melissus argumentatus fuisset in terminis conuertibilibus poterit tollerari. Sed argumentatus est in terminis non conuertibilibus, in plus est enim habere principium, quàm esse factum, vt declarat philosophus in tex. & ideo rectè improbatur. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 12. si possibile est partem moueri, toto quiescente.

Postea, propter quid immobile, si vnum est. textu 24.

IN HAC quæstione. Aduerte, ꝙ si textus philosophi teneatur, in suo proprio sensu, non habet difficultatem. Dicebat.n. Melissus consequentiam esse veram si ens est infinitum, est immobile, quia quod mouetur, extra locum priorē tendit. Sed infinitum cum occupet omnem locum non potest tendere extra priorem locum: ergo est immobile, philosophus autem improbat illam propositionem, omne quod mouetur tendit extra priorem locum. Non.n. est vera, nisi in motu locali, recto, qui est motus de loco ad locum. Non autem est vera de motu circulari, qui est circa locum, vnde stante cœlo semper in eodem loco, partes cœli mutant locum, vt declarabitur in 4. lib Et assignato corpore fluxiuo, vt sunt aqua, & aër, stat partes per circūgirationes moueri, & tñ totum non exit locum suum, vt patet, quando circūgiratur aqua in vase: id autem accidit, qm̄ fluxiua sunt facilis diuisionis. Non sic vero potest fieri in solidis, quoniam mota parte lapidis stante cōtinuitate de necessitate totus lapis mouetur. Et de continuo solido proprie intelligitur dictū philosophi in 5. metaph. in tex. 8. cum dicit. Continuum est cuius motus est vnus. Idem patet de aëre, cuius pars in vno loco potest condensari, vt sub arctico, & in alio rarefieri, vt in meridie, & per consequens secundum partes mutat locum. Non tamen totus aër egreditur sphæram suam. Patet ergo, quòd textus philosophi in se non continet difficultatem. Sed expositores moderni fecerunt ipsum difficilem accidēs, eo quòd disputant multas conclusiones, quas ad hunc locum reducunt, & tamen proprie discutiendæ sunt partim in lib. 4. partim in 6. vel 7. & principaliores sunt istæ.

In motu circulari non est necesse quamlibet partem mobilis mutare locum secundum subm. Sed hæc conclusio, an sit vera, & in quo sensu, pertractanda est in 4. lib. quando inuestigabimus de localitate vltimæ sphæræ.

Si aliquid mouetur localiter circulariter non est necesse omnia eius puncta moueri, vt sunt poli. Hæc disputabitur in 4. lib. cum agemus de immobilitate loci, & præcipue quia huic videtur contradicere Comment. in 2. cœli cōment. 14.

In motu circulari vero, quęlibet pars mouetur ſm subm. Hæc discutietur in lib. 4. & in quo sensu possit saluari, p nūc

de q̄one ꝓposita & de his ꝯclusionibus nō est aliud dicēdum.
¶Qō 13. si ex eo ꝙ diffō habet partes ſm rōnem, possumus concludere diffinitum hr̄e partes ſm rem.
Quod aūt diuiditur quod vere est &c. vbi dicit Cōmēt. Nam partes rei quæ sunt ſm diffōnem præcedūt rem in esse. Tex. & Cōment. xviij.

IN HAC quæstione. Aduerte, ꝙ petit eandem difficultatem, qua solet quæri, vtrum partes diffōnis correspondeāt partibus rei diffinite, puta genus materiæ, dr̄ia formæ. Sed scito ꝙ hanc q. ordinaui & resolui in 7. metaph. & est quæstio 15. super tex. 33. qui incipit, vtrum aūt rō ad rem &c. Et Thomisticæ determinaui partem negatiuam, quòd .s. nō est necesse partem diffinitionis correspondere parti in re, imò quælibet pars dicit totam naturam diffiniti sub diuerso tamē cōceptu, vt illic declarauimus, & soluimus ac reprobauimus sententiam Iāduni, vt illic videre poteris, verum quia dictum Cōment. in hoc 1. phys. in commento 28. videtur aduersari sententiæ nostræ, qm̄ dicit, partes, rei quæ sunt ſm diffōnem præcedunt rem in esse, ideo pro nunc supponendo, quòd Comment. concordet cum B. Th. de vnitate formæ incomposito, debemus declarare quem sensum habeat Commentator.

Hic ergo inuenio duas declaratiōes, prima est Gregorij in 2. sent. dist. 16 q. 2. ad tertiū, q. dicit dictū philosophi & Cōment. tā hic q̄ in 7. metaph. debere intelligi de diffōne data ꝑ terminos in obliquo, vt homo est qd cōpositum ex aīa & corpore, in qua diffōne cōstat, ꝙ aīa & corpus sunt partes nō solum ſm rōnem, sed ēt realiter distinctæ, nō aūt debet itelligi de diffōne cuius termini sunt in recto, qm̄ vtraque pars talis diffōnis p̄dicatur de diffinito in recto, & per ꝯn̄s dicit totū.

Sed hæc declaratio nō est ad mētem philosophi, nec Cōmēt, qm̄ in hoc 1. lib. in tex. & commēto 28. assignatur diffō per terminos in recto. vt homo est aīal bipes. vbi dicit Commēt, necesse est vt animal quod est genus hoīs, & bipes quod est eius dr̄ia, sint entia in rei veritate. patet ergo, quòd philosophus & Commēt. intēdūt de diffinitione quæ ēt datur per terminos in recto, & ideo declaratio Gregorij non sufficit.

Secūda declaratio quæ est magis cōsona principijs Commēt. stat in hoc. Oē compositum ex gn̄e & dr̄ia, potest dici

compositum ex materia & forma. Nō quòd genus significat solam materiam, & differētia solam formam. sed quia genus significat totum sub conceptu confuso. & sic habet modum materiæ, quæ in se indistincta est, differētia autem signat totum sub conceptu distincto, & sic habet modum formæ. In hoc ergo sensu partes diffōnis subæ naturalis significant partes in re. & præcedunt rem in esse, quia indicāt compositionem materiæ & formæ, quas constat esse res distinctas in suba naturali diffinita. non solum vt apprehenditur & diffinitur. sed considerata secundum esse reale & naturale. Et quoniam vt dixi totum hoc negocium terminatum est in 7. metaph. in q. 15. ideo hic non est longius immorandum.

¶Quæstio 14. si in absolutis & relatiuis diffinitio potest esse circularis. vel saltem in relatiuis.

Amplius quæcunque in diffinitiua ratione insunt aut ex quibus sunt. Tex. 29. super quem textum dicit Comment. Illa quæ accipiuntur in ratione diffiniente rem. impossibile vt in diffinitionibus illorum accipiantur ille res quoniam partes diffinitionis præcedunt diffinitum &c.

IN HAC quęstione. Stat difficultas, qm̄ pro vtraque parte adest ratio. Nam pro parte negatiua, stat auctoritas Comment. inducta & B. Th. in expositione tex. 29. determinat impossibile esse diffōne circularem. qm̄ idem esset notius vt diffiniens, & ignotius vt diffinitum. Omnis autem diffō est ex notioribus & prioribus ex 6. Top. Pro parte autem affirmatiua stat Porphyrius saltem pro relatiuis. qm̄ in prædicabilibus in cap. de spē vult, quòd genus & species per seinuicē diffiniantur & Comment. in 9. metaph. in comment. 11. dicit, quòd actus & potentia sunt relatiua contraria. & vtrunq; relatiuorum accipitur in diffinitione alterius, & non accidit inde malum, hæc Comment. & confirmatur ratione. quia vnum relatiuorum non potest esse sine alio. ergo nō potest diffiniri sine alio. probatur consequentia. Quia sicut res se habet ad esse sic ad cognosci ex 2. metaph. tex. 4.

Aduerte, quòd hanc difficultatem tetigimus in 9. lib. metaph. in q. 12. in responsione ad primum dubium, vt igitur habeas hic plenæ resolutionem aduerte, quòd hic inuenio duas opiniones. quarum vtraquę est sustentabilis.

Prima dicit, ꝙ tam in absolutis q̃ in relatiuis potest esse diffinitio circularis. Sed distinguit de diffinitione. qm̃ aliqua est essentialis aliqua per additamentum. In essentiali omnia diffinienda sunt de essentia diffiniti, in ea quæ est per additamentum non oẽs partes diffinitiuæ sunt de essentia diffiniti. vt patet qñ diffinitur accidens per subm̃. non .n. subiectum est de essentia accidentis. Dicit igitur hæc opinio, ꝙ diffinitio essentialis non potest esse circularis eo ꝙ semper datur per priora & notiora simpliciter, & non solum quo ad nos. Diffinitio aũt per additamentum potest esse circularis in absolutis & relatiuis, in absolutis quidem, vt qñ diffinimus passionem per subm̃, aliqñ ẽt diffinimus subm̃ per passionem, vt qñ loco drĩæ incognitæ assumimus in diffõne propriam passionem, idem fit ẽt in relatiuis, qñ.n. diffinimus patrem ꝑ filium, cum filius non sit intrinsecum & quiditatiuum prædicatum de patre, talis diffõ est per additamentum & econuerso, qñ diffinimus filium per patrem. Et de talibus diffõnibus non est verum ꝙ semper dentur per priora & notiora simpliciter. Sed sufficit ꝙ dentur per notiora quo ad nos. Et qm̃ in notioribus quo ad nos potest accidere circulatio, (accidit.n. ꝙ aliqñ cognoscimus passionem per subiectum, aliqñ econuerso) ideo potest in talibus diffinitionibus esse circulatio.

Et secundum hanc opinionem dicendum esset ꝙ dictum Cõment. in cõment. 29. huius 1. libri. & dictum B. Th. allegata pro parte negatiua, debent intelligi de diffõne essentiali, & non vltra. Nec te moueat exemplum philosophi, de animali & bipede. per quod videtur assignare diffõnem per additamentum, eo ꝙ bipes non est drĩa essentialis diuidens animal, sed rõnale & suum oppositum, sumit.n. bipes loco drĩæ essentialis, & hæc fuit eius consuetudo in sua philosophia.

Secũda opinio quæ videtur esse Burlei in 1. phys. super tex. 29. dicit ꝙ nullum relatiuum potest diffiniri per reliquum diffõne completa eo ꝙ omnis completa diffõ debet esse ꝑ notiora & priora & ad dictum porphyrij & Cõment. in 9. metaph. dicit non esse mentem eorum, ꝙ vnum diffiniatur ꝑ reliquũ, sed quod cognoscatur cũ reliquo, & non per reliquũ. Et fundat se super Auicenam, qui vr̃ sic dicere in logica sua.

Sed si bene aduertis non potest sic saluari dictum philoso

phi

phi & Comment. Nam Porphirius in cap. de spē: & Comment. in 9. metaph. in comment. 11. dicunt expresse, vnum relatiuum poni in diffinitione alterius.

Vt igitur salues dictum Comment. & quia videmus communiter sic fieri quòd .s. relatiua per seinuicem diffiniūtur: vt seruus per dominum, & econuerso, magister per discipulum & econuerso, duplum per dimidium & econuerso, melius est vt sequaris determinationem quam fecimus in 9. metaph. in q. 12. quam ostendimus esse consonam expositioni B. Th. vide illic, ne inutilis fiat repetitio.

Et tu aduerte, ꝙ mens philosophi est vnum relatiuum diffiniri per alterum. nec est necesse oēm diffinitionem praecipue in relatiuis dari per priora & notiora, & de hoc vide in lib. 6. thop. in cap. 5. vbi sic inquit. Oportet autem non latere, quoniam quaedam fortasse non est diffiniri aliter, vt duplum sine dimidio, & quaecunque per se ad aliquid dicuntur (& infra) necesse est in alterius diffinitione simul sumi & alterum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quęstio 15. si in omni accidente inseparabili ponitur subiectum in diffinitione eius.

Accidens. n. dr̄ hoc, aut quod contingit esse & non esse, aut in cuius ratione est hoc cui accidit. Tex. 28.

IN HAC quęstione. Aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc. Philosophus volens sufficienti diuisione diuidere accidens diuidit in accidens cōe, & in accidens proprium, cōe appellat illud, quod aliqñ inest, aliqñ non, vt calor in manu, propriū appellat illud, in cuius diffinitione ponitur proprium subiectum, vt simum, & risibile, & par, &c. Ex qua diuisione sequitur, ꝙ accidens sufficienter diuiditur per separabile & inseparabile, & separabile sit illud in cuius diffōne non ponitur subiectum determinatum, vt sortes sedet, Plato est albus. Non enim in diffōne prædicati ponitur secundum, vt patet & inseparabile sit illud in cuius diffōne ponitur suum propriū subiectum, vt est simum, & crispum &c. Sed hæc diuisio non vr̄ sufficiens, nam nigredo est inseparabilis à coruo. & tñ in eius diffinitione nō ponitur coruus, idem intellige de Ethiope. Ergo diuisio philosophi assignata in tex. 28. non est vera.

Resolutio huius q̄siti stat in hac distinctione. Accn̄s inse-

parabilē est duplex. Nam quoddam fluit à principijs speciei, & dicitur naturalis proprietas, & illa nō potest diffiniri sine suo proprio subiecto, vt simitas sine naso, nec potest subiectum esse sine illa, licet possit intelligi non intellecta illa, quia est natura posterior, licet .n. possit intelligi homo non intellecto risibili, tamē non potest esse sine risibili. Et tale accidēs dicitur accidēs specificum inseparabile, quia non potest separari à spē à cuius principijs fluit. nec ab indiuiduo talis speciei, qm̄ in indiuiduo seruātur principia speciei. Quoddā autem fluit solum à principijs indiuidui, vt à tali complexione particularis, à tali loco gnationis. sicut est nigredo i Ethiope. & tale accidēs licet dicatur inseparabile respectu indiuidui, nō tamē respectu speciei. Nam Ethiops vt homo nō necessario est niger. aliter ois homo esset niger, sicut ois hō est necessario risibilis, sed vt hic hō qui est talis complexionis & in tali regione genitus, idem dico de coruo. Et in diffōnē talis accidētis inseparabilis respectu indiuidui non est necesse ponere naturam specificam vt proprium subiectum, eo q̄ respectu speciei est accidēs separabile, & qm̄ philosophus in diuisione prædicta intēdit de accidēte inseparabili respectu speciei, vñ exemplificat de simo in cuius ratione ponitur naris, ideo bñ dixit esse illud in cuius rōne ponitur subiectum. Ad argm̄ igitur cum dicitur, quòd nigredo est inseparabilis à coruo & tñ coruus non ponitur in eius diffōne, respondetur quòd ɔñtia nō valet, qm̄ nigredo comparata naturæ specifice tam in coruo quàm in Ethiope est accidēs separabile, philosophus aūt intēdit de inseparabili respectu speciei, & nō solū respectu idiuidui. Quare &c. Hęc de pñti q̄sito dicta sint.

¶ Questio 16. si philosophus in tex. 30. ponit secundam rationem contra Parmenidem.

Sed quod vere est sic accidens nulli, & de quo ambo: Textu 30.

IN HAC qōne. Aduerte, q̄ Comment. & sequentes eum, vt Egidius & Burleus volūt hic formari secūdam rationem contra Parmenidem, vt format Cōment. in commento 30. in principio. Et sic discōtinuant hunc tex. à textu præcedenti. Sed B. Th. & Themistius volūt, quòd hic textus vsque ibi. Quidam autem rationibus vtrisque acquiescūt &c. sit

potius

potius conclusio præcedetis tex. quàm noua ratio. Et ideò continuant hūc tex.præcedenti.Nec ad hoc probādum indū cāt aliquam rationem. qm̄ dicit B. Th. id satis apparere inspicieti literam. Themistius autem cōcludēs & cōtinuās literam sic dicit in cap.17.Multa igr̄ vere entia habebūtur quam uis nec separari mutuo, nec disiūgi ab eo quod vere ens sit. Atque idipsum vere ens ex indiuisibilibus inseparabilibusq; tam & si componitur,tamen ex vere entibus cōstat hæc illæ.

Sed contra hanc sententiam B. Th. & Themistij quidam nitentes sustinere Comment.arguunt.Et primo arguit Egidius exponēs tex.30.& dicit in fine taxans B. Th.Ex hoc autem apparet,quod litera præcedens de indiuisibilibus adaptari debet Parmenidi,aliter non haberemus duas rationes cōtra parmenidem,quibus acquiescebat Plato, hæc illæ potest ergo sic argui ad mentem Egidij, philosophus post textum prædictum subiūgit immediate. Quidam autem rationibus vtrisque acquiescūt &c. Ergo signum est, quòd philosophus præposuerat duas rationes contra Parmenidem.Et non potest assignari locus,vbi incipiat secunda, nisi in textu prædicto: vbi Commentator format eam, ergo &c.

Præterea.Petrus Pomponatius sic,arguit contra B.Th. dicit philosophus in textu prædicto, ex indiuisibilibus itaque erit omne. Sed id non potest sequi ex præmissis. Non enim sequitur, si partes diffinitionis non sunt à communia, ergo omne ens erit ex indiuisibilibus,& patet quòd hæc ꝯña nullam habet euidentiam, ergo illæ textus non est cōtinuatus cum præcedenti, sed est noua ratio contra Parmenidem.

Sed tu vt defendas B.Th. respondebis ad hæc argumenta, & ad argm̄ Egidij,aduerte quòd B.Th. virtualiter respondet in principio lectio 7. huius 1. lib. ibi considerandum primo quòd supra &c. Illic declarat B.Th. quomodo Arist. supra formauerat duas rationes contra Parmenidem, quarum vna deducebat Parmenidem ad hoc,ꝙ non ens est ens,&hæc posita fuit in tex. 26. Altera deducebat ad hoc,ꝙ si omnia sunt vnum magnitudo est indiuisibilis. Et hæc posita fuit in tex. 28.Deinde in tex.30.declarat philosophus quomodo aliqui vtrisque rationibus acquiescunt. Ex quo patet, quòd si Egidius hāc declarationem B.Th. cōsiderasset non sic argumen

tatus fuiſſet contra eum. Aduertiſſet enim,quòd poteſt aſſignari locus in quo formata fuit ſecunda ratio,& non eſt textus illæ ſuper quem Commentator format eam ſed ſuperius ſcilicet in textu 28.

Ad argm̃ autem Petri Pomponatij cum dicit. Non enim ſequitur ex præmiſſis.ſ.ſi partes diffinitionis non ſunt accidentia,ergo omne ens erit ex indiuiſibilibus,concedo, quòd hoc conſequens non ſequitur ex antecedente, quod format Petrus Pomponatius, quod nec eſt ad mentem philoſophi. Sed ex hoc,ſi eſt tantum vnum ens,ergo nõ poſſunt poni partes quantitatiue,nec partes magnitudinis,nec partes diffinitionis,ſi hæc non poſſunt poni, ergo oẽ ens eſt ex indiuiſibilibus,non quia ſit compoſitum ex indiuiſibilibus,vt exponit Comment.& Petrus Pomp.ſed quia erit de numero indiuiſibilium, quæ in ſe nullam continent pluralitatem,&hoc modo B.Th.exponit ly ex indiuiſibilibus. Nec valet inſtãtia Petri Pomp qui dicit,ꝙ incongrue exponitur à B.Th. ly ex indiuiſibilibus.i.de numero indiuiſibilium. Imò congrue exponitur,& eſt in vſu in multis. Vt cum dicimus, ex hominibus .i. de numero hominum, quidam ſunt magni, quidam parui &c. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 17. ſi infinitum eſt ignotum & incognoſcibile.

Si igitur infinitum ẜm quod infinitum eſt ignotum ẜm multitudinem quidem & magnitudinem. Textu 35.

IN HAC queſtione.Aduerte.ꝙ philoſophus non intẽdit loqui hic,niſi de infinito materiali & quantitatiuo.Non autem intendit de infinito ẜm vigorem. Illud enim cum ſit perfectiſſimum & maxime actu. eſt ex natura ſua maximum & primum intelligibile, ſicut etiam eſt primum appetibile, vt patet in 12. metaph. tex. 37. loquendo igitur de infinito quantitatiuo pro reſolutione quæſiti, quatuor agenda ſunt, primo ponetur diſtinctio de infinito, ſecundo ex diſtinctione duæ concluſiones, tertio inueſtigabimus ſi reſpectu cuiuſcunque intellectus ipſum infinitum eſt incognoſcibile,quarto ſoluemus quædam argumenta, quæ videntur habere aliquam apparentiam.

Quantum ad primum diſtinctio ſit hæc, infinitum poteſt conſiderari dupliciter,primo quo ad rationem ſuam formalem,

lem,siue abstractæ, secundo quo ad substratum.i.quãtum ad illud cui competit ratio infiniti, si posset esse, puta infinita magnitudo,infinitus numerus,infinitum corpus &c. Et aduerte, ꝙ eandem distinctionem posuimus applicatam enti per accidens in 6.lib.metaph. in q.9. in qua quærimus,si de ente per accidens potest haberi scientia.

Quantum ad secũdum,sit hæc prima conclusio, infinitum sumptum primo modo,non est ignotum, immo de eo habetur notitia tradita à philosopho. Nam de eo format philosophus in 3.phys.tex.63.diffinitionem. Diffinitio autem est indicatiua rei diffinire,& non solum diffinit,sed & totum particularem tractatum de eo format,vt patebit in 3. lib. Præterea,oppositum est cognoscibile per suum oppositum, vt ꝑ rectum cognoscitur obliquum. Cum igitur finitum & infinitum sint opposita, & cognoscamus quid sit finitum, per ipsum cognoscemus quid sit infinitum, ergo &c.

Secunda cõculsio, infinitum sumptum secundo modo est ignotum & incognoscibile ab humano intellectu,probatur, primo quia nec est nec potest esse actu, vt ꝓbat philosophus in 3.lib.Quod autem non est nec potest esse incognoscibile est vt sic,qm̃ vnumquodque in tm̃ scibile, inquãtum ens,ens aũt est quod est vel potest esse,ergo &c. Præterea,etiam si daretur infinitum actu quantitatiuum,necesse est vt sit incognitum inquantum infinitum. Nam non est cognoscibile nisi sciãtur oẽs partes & omnia principia sua,quot &qualia sunt, vt patet per Comment. in comment 35. Constat autem ꝙ cum partes & principia infinitiui quantitatiui sint infinite, non possunt sciri quot sint,aliter infinita essent finita & numerata,quod implicat contradictionem,ergo &c. Et aduerte quòd hic loquimur de cognitione distincta,& non de confusa & in vniuersali,qua cognoscendo continuum cognoscimus partes infinitas in confuso,in quas est diuisibile.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ licet respectu intellectus humani,qui vltimum gradum tenet in ordine intellectuum oẽs recte sentientes conueniant in hoc, quòd infinitum sit ignotum,dubitatur tamen de intellectu sub̃e abstractæ,& de intellectu diuino, cum sint excellentioris gradus in cognoscendo,& ideo ad resolutionem huius dubij præpono vnam

 distin

distinctionem, ex qua formabuntur tres conclusiones.

Distinctio sit hæc, infinitum potest imaginari tripliciter cognosci, primo indistinctæ & in quodam cõfuso, & hoc est, qñ infinita cõueniũt in vno, vt infinite partes in cõtinuo, & infinita indiuidua in vna natura specifica. Tũc qui cognoscit illud vnum, cognoscit indistinctæ & incõfuso infinita cõponẽtia, siue infinita contẽta sub illo. nõ tamẽ ferẽdo intuitum distinctæ super illa, vt ab inuicem distinguũtur, sed vt in illo communi cõueniũt, secundo. Distinctæ, & hoc est, quãdo fertur distinctæ intuitus super vnamquanque partem infiniti. Et hoc dupliciter: primo comprehẽsiue, secũdo successiue, comprehẽsiue quidem, quãdo simul apprehendũtur, & non vna post aliam, omnes partes infiniti distinctæ & perfectæ. & non solum in confuso, vt si ante oculos posita viderem infinita grana, sicque viderem, quod nullum esset à me non visum, non tamen vnum post aliud, sed simul, successiue autem, numerando partem post partem. & hoc est cognoscere infinitum modo infiniti. Nam vt dicemus in lib. 3. ordo est de ratione infiniti quãtitatiui. cognoscere autem comprehensiue est cognoscere modo finito.

Ex hac distinctione pono tres conclusiones. Prima intellectus humanus potest cognoscere infinitum indistinctæ & in vniuersali patet ista. qm potest cognoscere continuum in quo sunt partes infinite componentes. Sicut enim est diuisibile in partes infinitas, vt declarabitur in 6. lib. sic ex eis componitur & potest cognoscere naturam specificam, puta leonem, in qua multiplicabilia sunt in infinitum indiuidua, & breuiter cognoscens vniuersale potest saltem in confuso cognoscere omnia singularia, quæ tendunt in infinitum. Et de hac conclusione non est difficultas apud recte sentientes. Tale enim non est infinitum actu sed potentiale.

Secunda conclusio. Nullus intellectus siue humanus siue abstractus citra primum, qui est intellectus diuinus, potest cognoscere distinctæ infinita, nec comprehensiue, nec successiue. Prima pars sic probatur, si infinita debẽt distinctæ cognosci comprehensiue, necesse est vt adequent à potentia & virtute cognoscentis, qm comprehensio adequationem vel saltem equalitatem quãdam requirit, impossibile est enim mi-

nus comprehendere maius. Sed nec intellectus humanus nec abstractus citra primum potest adequari infinito, qm̃ cum solus ĩtellectus primi sit infinitus, vt determinauimus in lib. 12. metaph. in q. 21. omnes alij intellectus sunt limitate virtutis, ergo finiti, finitum autem non potest adequari infinito, ergo &c. Secunda pars patet ex se, quoniam infinitum distinctæ successiue cognoscere, est numerare partem post partẽ, ita quòd non detur pars quæ non sit numerata, nec sit dabilis. Sed numeratio sicut & transitus repugnat infinito, vt declaratur in 3. lib. in tex. 63. vbi philosophus diffiniens infinitum quantitatiuum, de quo nunc loquimur, inquit, infinitũ hoc est, cuius secundum quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere, ergo &c.

Tertia conclusio, intellectus diuinus potest distinctæ cõprehensiue cognoscere infinita, non autem successiue, prima pars probatur, diuinus intellectus est virtutis infinitæ in cognoscendo, & medium per quod cognoscit, scilicet essentia sua, est infinitum contentiue & repræsentatiue vt tetigimus in lib. 12. metaph. q. 25. ergo potest adequari infinito, ergo comprehendere ipsum. vt tamen exponatur ly comprehendere in hoc sensu, diuinus intellectus comprehendit infinitum, quia nulla est pars in infinito, quæ non cognoscatur ab eo distinctæ, ergo &c. secunda autem pars patet. Quia repugnat infinito numeratio & transitus, ergo est incognoscibile à quocunque intellectu per successionem, vnde sicut Deus non potest cognoscere, hominem esse asinum, sic nec infinitum successiue, & hæc impossibilitas non est ex parte intellectus, sed ex parte rei.

Quantum ad quartum aduerte, quòd aliqui sic arguunt intendentes probare infinitum secundum multitudinem esse cognoscibile distinctæ ab intellectu humano.

Primo. Quot species intelligibiles possunt esse in intellectu nr̃o. tot obiecta per illas repræsentata pñt distinctæ cognosci. Hæc est manifesta, qm̃ vnaqueq; species distinctæ & determinate representat id cuius est species, & nõ aliud, ergo per illã potest intellectus distinctę ferri super ꝓpriũ obiectũ representatum. Sed in intellectu nostro pñt esse species huiusmodi infinite. Quod probatur. Quia possunt esse duæ & tres

tres & quatuor,&nō eſt maior ratio de centum quàm de mil le,ergo nec eſt maior ratio de finitis quàm de infinitis,&pro batur ꝯña,ſi eſſet maior ratio, hoc eſſet, quia finite nō repugnant adinuicem , infinite autem repugnant. Sed hoc non eſt verum , qm̄ cum ſpecies intelligibiles habeant eſſe ſpirituale in intellectu,etiam ꝙ eſſent ſpecies contrariorum,non habēt repugnantiam in intellectu,vt patet ex 2. lib. perhyer. ergo ſiue finite ſiue infinite non habent repugnantiam adin uicem , ex conſequenti poſſunt eſſe infinite in intellectu.

Ad hoc negatur minor, ad probationem dico, ꝙ eſt maior ratio de finitis quàm de infinitis, ſed illa ratio nō eſt repugnātia,vt bñ probat arguēs.Sed eſt poſitio obiectorum finitorum,à quibus pñt abſtrahi ſpecies finite.Et defectus obiectorum infinitorum. Nam quia repugnat ſm philoſophū dari multitudo actu infinita naturarum,à quibus poſſint abſtrahi ſpecies intelligibiles, ideo nō poſſunt eſſe infinite in intellectu. Addo etiam,quòd naturæ ſpecifice rerum materialium ſunt finite, & nō poſſunt eſſe in maiori numero ſm principia philoſophi,& ideo ſpecies ītelligibiles ſunt finite.

Secundo arguitur, ſic cognouit philoſophus & probauit in 8. phyſ. tempus, & motum cœli eſſe infinita,ergo infinitum eſt cognoſcibile.

Ad hoc rñdetur, quòd tempus & motus nō ſunt infinita, ſed tēdunt in infinitum,& hanc extēſionem in infinitum cognouit philoſophus.Sed hoc nō eſt cognoſcere infinitum diſtincte comprehēſiue aut ſucceſſiue. Hoc em̄ requirit, quòd philoſophus cognouiſſet oēs partes temporis ſimul, vel numerādo partem poſt partem,quorum vtrunque eſt impoſſibile vt patet,quoniam tempus non eſt infinitum actu,ſed potentia ex duratione eius interminata, ſuppoſita eternitate mundi,vt putat Ariſt.Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 18.ſi Comment. in comment. 35. formans primum ſyllogiſmum contra Anax. recte format eum in ſecunda figura.

Si igitur infinitum ſecundum ꝙ infinitum eſt ignotum. Tex.35.vbi Comment.inquit. & iſte ſermo eſt ſyllogiſmus in ſecunda figura.

IN HAC quæſtione.Aduerte,ꝙ difficultas ſtat in hoc

in secunda figura non cōcluditur nisi negatiua,& necesse est alteram præmissarum esse negatiuam. Præterea, in secunda figura non cōcludimus nisi directæ. Sed in syllogismo quem format Comment.videtur conclusio esse affirmatiua,& vtraque præmissa affirmatiua,& concludit indirecte,& vt hęc pateant aduerte Comment. sic formare syllogismum.

Omne compositum ex principijs infinitis in quantitate & forma,est compositum quod non scitur ex quibus componitur & ex quot.Hæc est maior & affirmatiua.

Omne compositum notum est compositum quod scitur ex quo componitur,& ex quibus. Hæc est minor & est affirmatiua.

Ergo omne compositum ex principijs infinitis est compositum ignotum. Hæc est conclusio & est affirmatiua.

Quod autem concludat indirecte patet consideranti,quoniam subiectum conclusionis est maior extremitas, & prædicatum est minor extremitas. & debet esse opposito modo, quando concluditur directe.

Vt igitur salues modum prędictum pro Comment.aduerte quo ad primū,ꝙ maior est in veritate negatiua,licet idiomate Comment.sit apparēter affirmatiua, vnde debet sic formari. Nullum compositum ex principijs infinitis in quantitate & forma scitur ex quibus componitur & ex quot.Deinde formetur sic minor. Omne compositum notum,scitur ex quibus componitur & ex quot. Deinde concludatur sic directe.Ergo nullum cōpositum notum cōponitur ex principijs infinitis. Et sic patet,ꝙ est formaliter in secūda figura.

Quantum autem ad cōclusionem quam facit Comment. dico,ꝙ est equipollenter negatiua,equipollet.n.huic. Ergo omne compositum ex principijs infinitis non est notum,nā esse ignotum & non esse notum equipollent.

Quantum ad cōcludendum indirecte dico, ꝙ non pōt excusari,nisi in hoc,ꝙ quādo arguitur in secundo figura, & cōcluditur cōclusio negatiua vniuersalis,non refert, siue cōcludatur directe,siue indirecte,eo ꝙ vniuersalis negatiua cōuertitur in seipsam:Siue.n.dicatur. Nullus homo est lapis, vel nullus lapis est hō,nihil refert, eo quòd sunt equalis veritatis. Sic in ꝓposito.Siue concludatur.Omne cōpositū igno-

tum est compositum ex principijs infinitis,vel omne compositum ex principijs infinitis est compositum ignotum,nihil refert,licet non seruetur formalis arguendi in secunda figura. Sufficit,ꝙ potest reduci,vt nos formauimus. Sed de hoc parum curauit Comment. qui circa modum formalizandi non multum fuit solicitus. Hæc dicta sint pro conseruando Comment. in hoc loco. Et tu considera.

¶Quæstio 19. si datur minimum naturale tam in omogeneis, quam in etherogeneis.

Manifestum igitur qm̃ impossibile est carnem aut os aut aliquod aliud quodcunq; esse in magnitudine aut in maius aut in minus. Tex. 36.

IN HAC quæstione in qua intẽdo defensare viam nostram. Sic procedendum est,primo ponentur aliquæ distinctiones,secundo declarabitur illud in quo communiter concordat loquentes de hac materia,tertio declarabitur illud in quo B.Th.& sequentes eum discordant præcipue & via Scoti,& sustentabitur vbi B.Th.& soluentur rationes Scoti 4.declarabitur si in dictis philosophi tenentes partem negatiuã habent aliquod apparens fundamentum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc. Cum omne corpus finitum sit quoddam continuum, & oẽ continuum sit diuisibile in infinitum,& nunquam possit resolui in indiuisibilia, videtur ꝙ quacunque parte data possit dari minor,&sic nunquam deueniemus ad minimum.Quod autem continuum non possit resolui in indiuisibilia,manifestabitur in lib.6.vt igitur videamus quomodo sit dabile minimum in re naturali & qũo non,ponitur duplex distinctio.

Prima est, corpus naturale est duplex.s. omogeneum, vt elementa pura,etherogeneum, vt compositum elemẽtatum constans ex partibus diuersarum naturarum,vt corpus,plantæ,& animalis.

Secunda est.Minimum naturale põt cõsiderari dupliciter, primo vt in existens,&esset illud,quod non potest separatim existere extra totum. secundo vt per se existens,& esset illud quod si separaretur à toto adhuc conseruari potest in esse.

Quantum ad secundum aduerte,ꝙ duo sunt in quibus cõmuniter concordant loquentes de hac materia.

Primo

Primo concordant ꝙ minimum inexistens tam in omogenes quàm in etherogeneis non est dabile, & ratio est, qa quacunque parte carnis data, illa est corpus, ergo habet partes, & cum pars sit minor toto, ergo nulla caro, nec vlla pars carnis poterit esse minima. Nam si secundum te datur minima pars carnis inexistẽs, quæro aut illa pars est subiecta corporea, aut incorporea, patet quòd nõ secũdum, ergo primũ. Sed omnis subiecta corporea est quanta, ergo diuisibilis. Quãtum est .n. quod est diuisibile in his quæ insunt ex 5. metaph. Si diuisibilis, cum pars sit minor toto, dabitur caro inexistens minor minima, quod implicat contradictionem.

Secundo cõiter concordãt quòd minimum per se existẽs in etherogeneis necesse est dare, & ratio est, quia in illis forma substantialis determinat sibi certam quãtitatem, sicut & certas dispõnes in materia. Pręterea, habet determinatam virtutem, ergo determinatam magnitudinem. Patet ꝯñtia. Qm̃ ceteris paribus in maiori corpore est maior virtus. & in minori minor, vt declaratum est in 1. cœli. Si determinatam magnitudinem. ergo & in maius & in minus. Quare &c.

Quãtum ad tertium aduerte, ꝙ discordia, stat in minimo per se existenti in omogeneis. Nam B. Th. in tota doctrina sua, præcipue in expositione pñtis tex. & in 1. parte q.7.ar.3. tenet partem affirmatiuam vniuersaliter, tam in etherogeneis q̃ in omogeneis. Burleus aũt in 1. phys. super tex.38. nõ determinat se, sed vtrãque viam probabiliter sustinere videt̃, ideo relinquatur, præcipue qm̃ rationes ab eo adductæ sunt rationes virtualiter Scoti, quas infra intẽdo soluere. Tu igr̃ aduerte, ꝙ Scot. in 2. dist. 2. q.9. tenet, ꝙ sicut nõ datur minimum inexistẽs tam in omogeneis quam in etherogeneis, sic nec datur separatim & per se existens. Et qm̃ intẽdo defensare viam nostram, ideo primo ponam conclusionem Thomisticam cum rationibus suis, secundo soluam principales rationes Scoti, & sic terminabitur quæsitum. Conclusio Thomistica sit hæc, Oẽ corpus naturale quod. s. habet esse per se, & separatim existẽs, diuisum actu à quocunque alio, siue sit omogeneum vt hæc aqua hæc caro, siue etherogeneum, vt homo. Et hoc dico ad dr̃iam partium corporum naturaliũ inexistẽtium, & quæ nõ dicũtur habere determinatam formam

mam nec per se ẽt, sed participant formam & esse totius: qm̃ vt patet ex p̃dictis in his non datur minimum, in alijs aũt p̱ se existentibus datur minimum. Hãc ꝯclusionem sic probo, suppono dictũ philosophi in 2. de anima tex. 24. vnus quisq; actus nõ est aptus fieri nisi in potentia existente disposita & in materia ꝓpria, suppono insup, quòd materia nullius formæ in ea de nouo gn̄abilis est ƒm se & absolute, & quocũq; modo se habẽs ꝓprium & ꝓximum susceptiuum, sed taliter & taliter disposita: suppono vlterius, quòd inter oẽs dispõnes quas requirit materia ad recipiendam formã, est quantitas prima dispositio, cuius signum est, quòd formæ elementorum quæ sunt imperfectissimæ incõparatione formarum compositorum determinant sibi certas quantitates & magnitudines in materia, vt patet ẽt per Cõment. in lib. de subiecta orbis, vbi inquit, videmus ꝙ forma caliditatis, qñ igitur in aquam incipit aqua augeri in dimensionibus, & vicinari dimensionibus aëris, Cum ergo peruenerit ad maximam quãtitatem aquæ, tunc subiectum denudabitur à forma aquæ & quantitate dimensionum aquæ, & recipiet formam aëris. & quantitatem dimensionum propriarum formæ aëris, hæc Cõment. Ex his arguo sic, si non datur minimum per se existens, ergo non quælibet forma fieret in materia determinatæ sic disposita, qđ est contra primum suppositum probatur ꝯñtia, qm̃ per tertium suppositum, quantitas est prima dispõ, ergo si nõ datur certa & determinata quantitas nõ solum in maius sed & in minus in materia, vt recipiat formam, nõ fieret forma in materia sic determinate disposita, sed indifferẽter, quod ẽt repugnat sensui. Præterea, si forma nõ determinat sibi certam quãtitatem in materia ƒm maius & minus, ita ꝙ potest saluari in quãtumcũque magna & in quãtumcũque parua, ergo superflua esset actio naturæ in augẽdo dimensiões aquæ pro gn̄one aëris, & diminuẽdo dimẽsiones aquę ꝓ gn̄one terræ. Preterea, si nõ est necesse dare minimum per se existens, ergo forma elephãtis poterit saluari in quantitate tam parua, quãta est grani sinapis, qđ est absurdum. Nec valet dicere, ꝯñtiam nõ valere, qm̃ forma elephãtis requirit corpus organicum etherogeneum, qđ debet esse determinatæ quãtitatis. Nam si partes omogeneæ ex quibus componitur corpus

corpus elephantis,vt caro,os, neruus pñt esse semper minores,poterunt in tam parua quãtitate sumi, ꝙ constituẽt corpus etherogeneum in quãtitate grani sinapis eiusdem ratio nis cum corpore quod nũc habet elephas, & in illo poterit saluari forma elephãtis.Pręterea.Hęc est intẽtio philosophi in 1.phys.tex.38.contra Anax.vbi,inquit,quòd est dare mini mam carnem & minimam aquam . Et iterum,inquit , si oẽ corpus remoto quodam necesse est minus fieri , carnis autẽ determinata est quãtitas & magnitudine & paruitate,manifestum est quòd ex minima carne nullum segregabitur corpus,erit enim minus minimo,vbi Comment.declarãs,inqt. Et cum sit manifestum per se,ꝙ oẽ corpus qñ ex eo diminui tur aliquid fit minus.& etiam manifestum est per se ꝙ quãti tas carnis est terminata in magnitudine & paruitate,manifestum est , quòd ex minima carne qua nulla caro potest esse minor,impossibile est exire corpus cõsimile omnino &c.Et quòd Commẽt. fuerit eiusdem sentẽtiæ patet in 6. phys. in commẽt.49. vbi inquit,quòd minimus color est terminatus per se,quemadmodum minima forma est terminata.s.quòd minimum quod potest esse coloratum in actu , est terminatum,quemadmodum minimum quod potest esse aliquod de mõstratum est terminatum,v.g.qm̃ minima aqua est terminata,& similiter de alijs corporibus simplicibus &cõpositis, Et in cõment. 32. dicit , ꝙ minimum de oi gñato est terminatæ quãtitatis,v.g. minima pars ignis est terminata.s.mini ma pars quæ potest esse ignis . Patet igitur ꝙ Comment. in omogeneis concedit minimum per se existẽs. Quod autem cõcedat in etherogeneis patet in eodem lib.6. in cõment.91. vbi,inquit . Oẽ gñabile naturale habet aliquam quãtitatem naturaliter in initio gñonis & in fine , & ista quãtitas habet extremum & medium,v.g.qm̃ quantitates embrionum sunt terminatę .s. maximi & minimi.Et similiter hoĩum q̃titates sunt terminatę.s.maximi & minimi,vnde impossibile est au geri in infinitũ aut diminui. Nam si trãsierit quãtitatem naturalẽ in diuisione & additione statim corrũpetur ens.Actio eñ cuiuslibet entis ꝑficitur ꝑ quãtitatem &qualitatẽ terminatã,sicut est dispõ in entibus artificialibus,hæc Cõmẽtator.

Scotus aũt vbi supra tenet, ꝙ nõ datur minimum nec in-

existens nec per se existens, nec in omogeneis, nec in ethero geneis, & intentum suum probat sic. Sicut essentiale est quãto, posse diuidi in partes, ita est ei essentiale, quòd vnũquodque in quod diuiditur possit esse hoc aliquid, ergo nulli eorum repugnat per se esse, ergo quæcunque pars in qua est diuisum quãtum sub quacunque quantitate sit in paruitate potest per se existere, & sic non deuenire ad minimum per se existens. Antecedens est philosophi in 5. metaph. & consequentia nota, quoniam omne quòd potest esse hoc aliquid, per se potest existere. Hoc enim est de ratione hoc aliquid.

Ad hoc dr̃, ꝙ ratio cõcludit, cõsiderando quãtum vt quãtum, & cõcedo ꝙ singulum in quod diuidiť quãtum ratione quãti nõ repugnat esse ꝑ se, sed rõne carentiæ formę qua res per se existit. Nam partes in quas diuidiť quãtum, nisi sint terminatæ quantitatis in magnitudine & paruitate, nõ sunt susceptiuæ formæ naturalis, & ideo ex carentia formæ, & nõ ex carentia quantitatis repugnat sibi per se existere.

Præterea, partes sunt eiusdem rationis quantum ad formam & materiam cum toto, ergo possunt habere per se existentiam, sicut & totum.

Ad hoc negatur cõsequentia, quoniam forma in toto habet debitam dispositionem materiæ, non autem quælibet pars si separetur à toto, quia non haberet debitam quantitatem, quæ est primæ dispositio materiæ inter ceteras.

Pręterea, ꝑtes sunt essentialiter priores toto, ergo non repugnat eis cõtradictoriæ posse esse priores toto duratione.

Ad hoc negatur ꝯñtia, quia non omne prius alio essentia liter vel natura vel causalitate potest esse per se, sumendo per se in tertio modo perseitatis, nisi tale prius sit prius causalitate efficientis, quod non contingit in proposito. Et ꝙ partes licet sint essentialiter priores toto, non possint esse per se extra totum patet de capite hois, quod nõ potest esse ante, nec post hoiem, sumendo caput vniuoce. i. vt habeat eandem formam substantialem quam habet in toto.

Præterea. Circũscribatur oẽ continens, & oẽ corruptiuũ, & sit sola aqua in vniuerso, & quęcũque aqua data diuidatur sicut possibile est, qa est quanta. Hoc facto, illa in q̃ fit diuisio nõ erunt nihila, quia hoc est cõtra diuisionis rõnem, nec erunt

erunt non aqua ex sola diuisione, quia tunc aqua componeretur ex non aquis, non repugnat ẽt formæ aquæ illa paruitas, quæ iam est actu, quia ita parua pręfuit, licet in toto, nec per ipsam diuisionem corrumpetur aqua, quia circũscriptũ est oẽ corruptiuum. Non ergo vr̃ aliqua ratio intrinseca, quare formæ naturali repugnet quin semper quocunque ꝑ se existente possit aliquod minus esse per se existens.

Ad hoc dr̃, ꝙ cum deuentum fuisset ad minimum aquã, si vltra diuidatur, diuisiuum erit corruptiuum, ita quòd ex sola diuisione in illo casu corrumpetur. Et cum dicitur. Circun scribatur &c. Dico ꝙ admisso casu, est impossibile circũscribere omne corruptiuum. Et cum dicitur nõ repugnat formę aquæ illa paruitas, negatur, & quando probatur, quia ita par ua pręfuit licet in toto, ergo &c. negatur ꝯñtia, quia licet nul la paruitas repugnet formæ aquæ in existenti a[illegible] sui toto: ali qua tamen paruitas repugnat formæ aquæ per se existenti, qm̃ aliquam dispositionem requirit forma naturalis in suo primo & adequato susceptiuo, quam non requirit in omni parte illius subiecti, & hæc dispositio est tanta quantitas &c.

Præterea, oẽ alterãs prius alterat partem subiecti propinquiorem sibi. Si ergo ponatur minimũ subiecti in quo posset introduci forma ab agente vel ipm̃ erit indiuisibile vt pũ ctus, quod est impossibile, vel si erit diuisibile pars eius erit propinquior agenti quàm alia, & in propinquiorem prius in troducetur forma, & pars sit minor toto, seqtur quòd illud non fuit minimum in quo potuit forma introduci, vel est dare minus minimo, quod implicat.

Ad hoc negatur ꝙ agens semper prius alteret partem pro pinquiorem sibi, imò aliqñ alterat totũ simul, & hoc est, qñ nulla illius pars est susceptiua ꝑ se, & separatim formæ intro ducendæ ꝑ ipsum agens. Qđ contingit, qñ deuentum est ad minimum, qđ licet sit diuisibile vt quantum, nulla tñ illius pars per se est receptiua formæ introducendæ propter caren tiam debitæ quantitatis. Hæc dicta sint de præsenti quæsito.

¶Quæstio 20. Si omne finitum tandem consumitur per ablationem alicuius finiti.

Omne autem finitum corpus resecatur à corpore finito. Textu 37.

IN HAC qõne. Aduerte, ꝙ difficultas ſtat in hoc, cum oẽ corpus finitum ſit continuum, & oẽ continuum, vt declarabitur in lib. 6. ſit diuiſibile in infinitum, ita ꝙ nũquam eſt deuenire ad indiuiſibilia, videtur quòd non ſit conſumptibile quantumcũque fiat ab eo reſecato per aliquod finitum. Vt igitur pateat in quo ſenſu dictum philoſophi eſt verum, ſic ꝑcedemus, primo ponetur vna diſtinctio de partibus infinitis in continuo: ſecũdo declarabitur, quæ mẽbra diuiſionis verificatur in ꝯtinuo finito, tertio reſpõdebitur quæſito.

Quantum ad primum diſtinctio ſit hæc. Quòd in corpore finito ſint partes infinitæ poteſt intelligi tripliciter. Primo quòd ſint partes infinitæ equales, puta iſiniti cubiti, quorum quilibet ſit penitus extra alium ſecundo quòd ſint partes infinitæ equales, quarum tamen vna ſit pars alterius, ad ſenſum qui declarabitur infra, tertio quòd ſint partes infinitæ eiuſdem ꝓportionis. & tamẽ inequales prout multiplicantur diuiſiones, vt quando totum diuiditur in duas medietates, & vna medietatum in duas, tamen minores, & iterum hæc in duas adhuc minores, & ſic in infinitum.

Quãtum ad ſecũdum aduerte, quòd in corpore finito nõ ſunt partes equales iſinitæ quarum vna ſit penitus extra aliã. Nam ſi ſic eſſet, tunc finitnm eſſet infinitum actu, quoniam vbi ſunt infinitæ partes equales, puta infiniti cubiti, illud eſt infinitum actu, & ſic finitum eſſet equale infinito, & ſicut eſt impoſſibile euacuare & conſumere infinitum actu per quãcunque ſubtractionem, ſic eſſet impoſſibile euacuare finitũ. Dico igitur quòd in corpore finito ſunt partes equales vna extra aliam in numero determinato, puta centum aut mille cubiti, Quãtum aũt ad partes equales, quarum vna eſt pars alterius, dico ꝙ in corpore finito ſunt infinitæ. Quòd ſic patet, vt declaratur in lib. 6. in tex. 32. & præcipue B. Th. vbi demonſtrat, quòd qñ mouet mobile localiter ſi accipiatur ſecundus locus, qui habeat aliquid primi loci, non eſt deuenire ad vltimum locum, ſed illi loci equales mobili tendũt in infinitum, ita tñ quòd vnus non omnino eſt extra alium, ſed eſt pars eius, ſic dico in propoſito, ſi aliquod mobile moueatur ſuper magnitudinem continuæ, in quolibet inſtãti tpis menſurantis mutum, mobile eſt in parte magnitudinis ſibi

equa

equali. Nam si in duobus instantibus esset, in eadem parte magnitudinis quiesceret in tempore intermedio, supponit autem ꝙ continuæ moueatur. Cum igitur in quolibet tempore quantumcunque paruo sint infinita instantia, sequitur quòd in magnitudine finita super quam fit motus sint infinitæ partes equales mobili, & ex ꝯñti partes infinitæ eiusdem quantitatis. Sed ille partes sunt ita cupulate, ꝙ vna est pars alterius, sicut diximus de locis tendentibus in infinitum, q̃ñ secundus est pars primi, & tertius pars secundi, & sic successiuæ. Quantum ad partes eiusdem proportionis dico, quòd in corpore finito sunt infinitæ, aliter diuisio continui nõ ꝓcederet in infinitum, sed esset deuenire ad indiuisibilia, cuius oppositum demonstrabitur in lib. 6.

Quãtum ad tertinm aduerte, ꝙ dictum philosophi debet sic intelligi. Omne finitum corpus consumitur per ablationem cõtinuam alicuius partis equalis, quę est extra omnem aliam partem sibi equalem, non autem consumitur per continuam ablationem partis equalis, quæ est pars alterius, nec per cõtinuam ablationem partis proportionalis, & quòd sit necesse sit intelligere dictum philosophi probatur sic, si corpus finitum debet cõsumi per ablationem partis post partẽ, consumetur ea ratione qua habet partes finitas & non infinitas. Sed solum primo modo, vt declaratum est supra habet partes finitas, secũdo autem & tertio modo habet infinitas, ergo per solam ablationem continuam partis equalis, quæ est extra omnem aliam sibi equalem sumptibile est corpus finitum. Ad argumentum autem positum in principio quęsiti patet quid dicendum. Nam finitum cõtinuum, ea rõne qua est diuisibile in infinitum non est cõsumptibile. est aũt sic diuisibile ſm partes proportionales, & ſm ablationẽ earum non est consumptibile. Nõ est autem sic diuisibile ſm partes equales, & ideo per continuam ablationem earum est consumptibile. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 21. si est irrationabile in infinitis esse infinita infinities.

Amplius aũt infinitis corporibus inest vtiq; iam caro infinita, & sanguis & cerebrũ & infra. hoc aũt irrõnabile est. Tex. 38. vbi inquit Cõment. & sic infinita erunt infinities in

infinitis, quod est cōtra rōnem.s.infinita multiplicari per in finita. Et B.Th.dicit sic, sequitur ꝙ in infinitis corporibus sint īfinitæ partes carnis &c.Sequeretur ergo ꝙ infinita sunt in infinitis infinities, quod est irrationabile.

IN HAC qōne aduerte ꝙ difficultas stat in hoc.Philosophus & Comment.& B.Th.faciunt hoc ꝯñs irrationabile .s.ꝙ in infinitis sint infinities infinita. Et tamen hoc ꝯñs nō videtur irrōnabile imò necessarium. Nam sumpta linea infinita,verum est dicere, ꝙ in ea sunt partes īfinite infinities. Quibuscunque.n.partibus separatis adhuc remanent infinite separande & sic in infinitum, aliter si partes quæ remanēt essent finite, remaneret tandem linea infinita,quod est contra rōnem infiniti. Item in qualibet parte lineæ finite sunt infinita puncta infinities,eo quòd est diuisibilis in infinitū, in omni autem diuisione assignatur nouus punctus, & sic in infinitum,non ego illud consequens est irrationabile.

Pro resolutione huius dubij aduerte,ꝙ Anax.vt inuit philosophus volebat in vna libra carnis, quæ est quid finitū ſm extensionem esse quodlibet in mixtum secūdùm ꝑtes infinitas,ita ꝙ in ea essent infinite partes terræ, & aquæ,& aliorum omnium. Ex quo sequebatur ꝙ tale puta libra carnis q̄ erat finita ſm extēsionem fiebat infinita ſm mixtionem & compositionem siue cōgregationem,& qm̄ quęlibet illarum partium infinitarum rerum in carne mixtarum est quanta. Et est infinitis quantis equalibus & distinctis loco resurgit quantum infinitum secundùm extensionem, sequebatur ad positionem Anax.illam libram carnis esse finitam & infinitam secūdùm extēsionem,finitàm qdem, vt opinabatur Anax.infinitā aūt eo ꝙ ex infinito ſm mixtionem siue congregationem, resultat infinitum secundùm extēsionē.His positis aduerte, quòd philosophus & Com̄.& B.Th.intendunt illud ꝯñs esse irrōnabile.s.quòd in aliquo infinito secundùm mixtionē ad mētem Anax.quod tñ videmus finitū secundùm extensionem sint infinita infinities.Nam expōne Anax.sequitur, quòd est finitum & infinitū ſm extensionem, quod est irrationabile, qm̄ implicat contradictionem. Non ergo philosophus Cōment.& B.Th.reputant simpliciter esse ꝯñs irrationabile.s. ꝙ in infinito sint infinita īfinities.Nam id cogimur ponere.

in

in linea infinita in qua sunt cubiti infiniti infinities & palmi infiniti infinities. Sed reputant irrõnabile supposita imaginatione Anax. vt declaratum est. Et sic patet, ꝙ primum argumētum factum in principio quæsiti militat. Concludit .n. quòd illud ꝯñs sumptum simpliciter non est irrõnabile. Ad argm̄ autem de linea finita, in qua sunt puncta infinita respondetur, quòd illa nõ sunt in actu. & dato ēt quòd essent in actu, nihil mali concludit. Nam illa sunt indiuisibilia, quæ cum sint nõ quāta, etiam ꝙ essent simul nõ causant infinitum secundùm extensionem, philosophus aūt & Comment. & B. Th. intendunt de partibus infinitis quātitatiuis, sicut etiam intendebat Anax. in illo mixto. Hanc puto fuisse mentem philosophi & Comment. & B. Th. & sic respondendum esse proposito quæsito. Quod si quis melius inuenerit libentissime cedendum puto.

¶Quæstio 22. si potest saluari Parmenides à contradictione, & si in figuris est contrarietas.

Omnes igitur contraria principia faciunt, & dicentes ꝙ vnum sit omne & immobile, & Parmenides enim calidum & frigidum principia facit. Et Democritus firmum & inane & de Textu 41.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd circa opinionē Parmenidis videtur esse contradictio. Nam hæc duo contra dicunt, quòd sit tantum vnum ens & immobile, vt ponebat Parmenides, vt patet in hoc primo lib. in textu 6. & ꝙ ponat principia cõtraria. s. calidum & frigidum, vt sibi imponit philosophus in præsenti tex. 41. Constat. n. quòd contraria sunt plura entia, quoniam nihil sibi ꝯtrariatur, patet igitur quod ponit contradictoria.

Circa positionem Democriti cadit etiam dubium, quō sit verꝝ, ꝙ ponat principia contraria, ex eo ꝙ ponit rectum & circulare. Nam si quantitati nihil est contrarium, nec figuræ quæ est circa quantitatem aliquid erit cõtrarium, Præterea dicit Comment. in cõment. 41. quòd rotundo nihil est contrarium, ergo rectum & circulare non sunt contraria.

Vt igitur liberetur Parmenides a contradictione, & scias si pro aliquo sensu stat contrarietas in figuris, sic ꝓcedemus. Quo ad Parmenidem ponitur distinctio, per quam aufertur

contradictio,& hāc distinctionem ponit Cōment.in cōmento 41. Entia ſm Parmenidem ſunt duobus modis.ſ.vera & extimabilia,vel ſenſibilia, ens verum ſm Parmenidem eſt tātum vnum, & puto quòd per ens verum intelligat primum ens,quod veriſſimum eſt ens & intelligibile,entia autem extimabilia ſiue ſenſibilia ſunt plura,& horum entium ponebat principia cōtraria.ſ.calidum & frigidum, & puto quòd omnia præter primum dicat entia extimabilia, quia potius ſunt entia per extimationem q̄ ſm veritatem, eo ꝙ nō ſunt ex ſe entia, & aduerte ꝙ hęc distinctio concordat in ſenſu cum ea quam ponit B.TH.exponens tex. 41. Dicit.n.quòd Parmenides ponebat tantum vnum ens ſm rōnem.i.ſm veritatem,& plura ſecundùm ſenſum.i.per extimationem, ex hac igitur diſtinctione patet non eſſe cōtradictionem in poſitione Parmenidis, quoniam eſſe tm̄ ens verum,& eſſe plura ſecundùm extimationem non contradicunt.

Quantum ad Democritum, ponentur duæ diſtinctiones quas intendit Comment.in commento 41.ex quibus apparebit ſi Democritus veræ ponit contraria principia deinde ſoluetur dubium.

Diſtinctio prima ſit hæc,cōtrarietas eſt duplex, quædā vera,quædam ſecundùm extimationē & famoſitatem, ſecunda ſit hęc,cōtrarietas vera eſt duplex. Quędam ꝓpria & perfectam. Quædam cōis & imperfecta. Ex his dico primo,ꝙ rectum & rotūdum ſunt cōtraria perfecta famoſa,ſed non ſm veritatem.Hęc.n.erat cōis opinio,& fama apud antiquos,licet non vera. Dico ſecundo,ꝙ ſecundùm veritatem ſunt cōtraria imperfecte,prout oppoſita priuatiue poteſt dici cōtraria ex 10.metaph.eo quòd rectum & rotundum ſe habent vt imperfectum & perfectum. Nam ſola figura rotūda, ex primo cœli perfecta eſt. Item poſſunt dici contraria, quia diſparate oppoſita. diuidunt.n.genus ſuum.i.figuram oppoſitis differentijs. Et hoc eſt quod dicet Comment.in fine cōmento 41.Vbi inquit.Et notandum quòd hoc nomen contrarium vſitatur hic large pro contrario, & pro priuatione & habitu,ſiue ſit in rei veritate,ſiue ſm famam. Quod contrarium ſm ꝙ ego credo nos appellamus diſperatum, hæc Commēt.Ex hic apparet, ꝙ Democritus ponebat principia

contra

contraria s̄m famositatem sui t̄pis, sed non s̄m veritatem, nisi sumēdo contraria ꝓ priuatiue oppositis aut disperatæ.

Sed nunc dubitatur, si ratio Comment. qua probat contra Democritum in cōment. 41. secundum veritatem rotūdum non habere contrarium, est valida, & videtur quòd non. Sic enim dicit. Rotundo nihil est cōtrarium, cum sit perfectior figurarum, sed hæc ratio non valet, quoniam eodem modo arguerem de albedine. Albedini nihil est contrarium, cum sit perfectior colorum, & tamen constat quòd non valet. Nam cum hoc quòd est perfectior colorum stat, quòd sit cōtraria nigredini. Sic potest dici de rotundo.

Hic datur à nonnullis responsio, quæ stat in hoc. Comment. non adducit nisi causam apparentem, quæ tamen non est vera causa. Sed causa vera est, quia figura rotunda ad motum circularem ordinatur. Et quoniam motui circulari nō contrariatur motus rectus, nec motus circularis, vt probatur in primo cœli, ex consequenti figure rotunde non contrariatur figura rotunda, nec figura rectilinea.

Hæc responsio sustentabilis est. Si tamen sustinere volue rit, quòd Cōment. adducit veram causam dices, quòd nō est eadem ratio de albedine & de rotundo, quoniam rotūdum continetur sub figura, cui repugnat habere propriè & perfectæ contrarium, sicut repugnat quantitati. Albedo aūt continetur sub colore, cui non repugnat habere cōtrarium sicut nec repugnat qualitati. Intendit ergo Cōment. talem rationem, cum repugnet omni figure s̄m veritatem h̄re contrarium, maxime repugnat rotundo, qm̄ est perfectior inter figuras. Et inquantum perfectior sibi magis repugnat, eo ꝙ h̄re contrarium est signum minoris perfectionis, vnde videmus cœlum esse nobilissimum corpus, quia est maxime elōgatum à contrarietate. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 23. si conditiones primorum contrariorum sunt recte assignate à philosopho, & sine contradictione.

Oportet enim principia neque ex alterutris esse, neq; ex alijs & ex his omnia. Contrarijs autem primis insunt hæc. Propter id, quòd prima quidem non sunt ex alijs, ob id vero quòd sunt contraria, non sunt ex alterutris. Textu 42.

IN HAC quæstione. Aduerte, ꝙ duo ingerūt difficultatem.

tatem. Primo quomodo sit verum, quòd omnia fiunt ex cõtrarijs, etiam sumendo contraria largo modo, prout priuatio & forma possunt dici contraria. Nam vnum cõtrarium corrumpit reliquum, vt calidum destruit frigidum, ergo vnũ non fit ex reliquo, sed potius corrumpitur. Præterea: Ens in actu fit ex ente in potentia, vt dicet philosophus infra. Sed ens in potentia non contrariatur enti in actu, imò quod erat in potentia transit ad actum. Secundo facit difficultatem textus philosophi, & est difficile saluare, quin sibi contradicat. Dicit enim in secunda conditione. Ob id vero quod sunt contraria non fiunt ex alterutris. Sed hæc videtur repugnare tertiæ conditioni: Quomodo enim contrarium fit ex contrario vt album ex nigro, si repugnat aliqua fieri ex alterutris eo quòd sunt contraria. Potius videretur sequi oppositum, vt scilicet si contrarium fit ex contrario per se, aliqua fient ex alterutris quia sunt contraria.

Vt igitur auferantur hæc dubia, & appareat, quòd philosophus recte assignauit conditiones primorum contrariorum. Propria difficultate præpono hanc distinctionem.

Hæc propositio. Contrarium fit ex contrario, potest habere triplicem sensum. Primo, ꝙ contrarium formaliter transmutetur in suum cõtrarium, vt albedo in nigredinem. Et hoc modo non intendit philosophus, quoniam cõstat id esse impossibile. Secundo ꝙ contrarium ingrediatur ut pars constitutiua in alterum contrarium, sicut forma ingreditur essentiam compositi, & lux ingreditur essentiam coloris. Nec hoc modo intendit philosophus, eo ꝙ vnum contrariũ non compatitur secum alterum cõtrarium, nisi forte in gradu remisso, vt pertractauimus in 10. metaph. in q. 23. Tertio, ꝙ vnum fiat ex altero, vt ex termino à quo concretiue sumpto. Nam in omni productione tam substantiali quàm accidentali compositum proprie est id quod fit, ex 7. metaph. Et in hoc tertio sensu intendit philosophus, contrarium fieri ex contrario, quasi dicat. Si aliquid debet fieri, necesse est terminum à quo opponi contrariæ saltem largo modo termino ad quem, ita ꝙ eadem materia siue subiectum dimittens terminum à quo contrarium, recipit terminum ad quẽ contrarium, & hoc est quod dicit Themistius, vnum contra

rium

rium fit ex altero, quia vnum fit post alterũ in eodem subiecto. Et per hoc patet rñsio ad primum argm. Nam ly ex, non denotat causam efficientem, nec materialem, nec formalem, sed terminum à quo, argm autem procedit, ac si diceret causam efficientem, vel causam intrinsecam constitutiuam. Ad secundum dico, ꝙ ly ex ente in potentia, non dicit terminum à quo, sed causam materialem siue subiectam. Nihil autem prohibet aliquid fieri ex contrario, vt termino à quo, & ex ente in potentia, vt ex materia siue subiecto.

Pro euidentia secundæ difficultatis aduerte, quòd aliter respondet Burleus, aliter Egidius, aliter puto respondẽdum quàm respondeant ipsi.

Burleus tenet, quòd ly ex, nõ capitur eodem modo à philosopho in secunda conditione, & in tertia, nam in secunda dicit subiectum, vel partem constitutiuam, & sic est verum, quòd nulla contraria fiunt ex alterutris, vt declaratum est. Sed in tertia conditione dicit terminum à quo. & sic est verum contrarium fieri ex contrario, vt declaratum est. Et quoniam contradictio debet esse respectu eiusdem & eodem modo, ideo philosophus non sibi contradicit.

Hæc responsio non placet multis, eo quòd non est verisimile philosophum in eodem textu cõtinuato, vti ly ex, ęquiuoce. Nam tunc ratio philosophi esset ex quatuor terminis, eo quod terminus æquiuoce sumptus non est vnus, sed plures. Præterea: Quod prima principia non fiant ex alterutris eo, quòd sunt contraria, philosophus accipit, vt quoddam singulare primis principijs, sed non fieri ex alterutris vt ex subiecto nec vt ex parte constitutiua non est singulare primis principijs, imò est commune omni contrario, ergo prædicta responsio non videtur valere.

Egidius igitur aduertens, ꝙ si ly ex, non tenetur eodẽ modo, ratio philosophi erit inefficax, dicit, ꝙ in vtraq; cõditione ly ex, denotat terminum à quo. Sed in secũda conditione denotat ipsum in abstracto, nullum.n.contrarium in abstracto fit ex suo contrario, vt calor non fit ex frigiditate, in tertia aũt conditione denotat terminum à quo in concreto, & vt declaratum est contrarium fit ex contrario. Non ergo est cõtradictio, quia licet teneatur tam in secunda, quam in tertia

tia pro termino à quo, non tamen eodem modo. Sed nec ista responsio videtur saluari rationem philosophi, eó quod si ly ex vt signat terminum à quo, non tenetur eodem modo in secunda & tertia conditione, ergo tenetur æquiuoce. Non enim sunt eiusdem rationis terminus à quo in abstracto, & terminus à quo in concreto, & sic iterum sequitur rationem philosophi esse in efficacem.

Potes ergo tu dicere, pro nunc, quòd primis principijs repugnat fieri ex alterutris, eo quòd sunt contraria, sed nõ præcise, quia sunt contraria, sed quia sunt prima contraria, quibus vt primis contrarijs non conuenit fieri ex alijs, nec ex alterutris. Si enim A, fieret ex B, vt fit ex B, est posterius B. Similiter si B, fieret ex A, erit posterius A, ergo primum esset non primum. Si exponatur textus philosophi, patet quòd nulla sequitur contradictio. Nam hæc duo non contradicunt, primis principijs repugnat fieri ex alterutris, eo quòd sunt prima contraria. Et omnia fiunt ex contrarijs modo non sint prima contraria. Nam contraria non repugnat fieri ex contrario nisi sint prima contraria, quibus repugnat fieri, non quia sunt contraria, sed quia sunt prima.

Si tamen volueris sustinere primas respõsiones, dic quòd philosophus hic contra antiquos, non procedit demonstratiue, sed disputatiue, vt testatur Comment. in comment. 52. vbi dicit sermonem philosophi contra antiquos de contrarietate principiorum naturalium esse disputatiuum, & quoniam procedit disputatiue: sufficit, quòd assumat propositiones in aliquo sensu veras, sed non simpliciter veras. Et in tali modo disputandi sufficit formare rationes non ad causandum scientiam, sed ad contradicendum. Ideo non inconuenit si sumatur, ly ex, vno modo in secunda cõditione, & alio modo in tertia, vel vt dixit Egidius, & licet hæc ratio esset inefficax ad causandum scientia, non tamen ad disputãdum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint: sed & tu considera.

¶Quæstio 24. si prima principia semper manent.

Principia autem semper manere oportet. Textu 50.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd stat difficultas in hoc, cum probauerit philosophus prima principia rerum naturalium esse contraria, contraria autem se mutuo corrũpunt:

punt: (nam contraria sunt inter quæ est transmutatio) videntur hæc duo esse incompossibilia, scilicet quòd prima principia naturalia semper maneant,& quòd sint contraria.

Tu igitur aduerte,ꝙ circa hoc inuenio tres modos rñdendi.Primus est Lynconiensis,quem recitat ēt Burleus in expositione huius textus. Dicit ꝙ prima principia naturalia sunt materia prima,& prima forma,quæ ẜm ipsum est forma corporeitatis,& ponit eā coæternam ac inseparabilē à materia. Secundum igr̃ Lynconiēsem principia prima naturalia semper manent,qm̃ materia prima est ingenita & incorruptibilis,vt dicet infra philosophus, & corporeitatis semper inest materiæ. Sed hæc opinio nō acceptatur in via Cōment.nec in via B.Th.qm̃ negatur illa forma corporeitatis inseparabilis à materia,& hoc tam in via Cōment.q̃ in via B.Th.Et idiam pertractauimus in lib.8.metaph.q.4.vt videre poteris. Præterea prima principia naturalia sunt contraria apud philosophum. Sed prima materia & illa prima forma non sunt contrariæ, qm̃ receptiuum non cōtrariatur suo receptibili, ergo hæc responsio non saluat dictum philosophi,de sempiterna permanentia primorum principiorum naturalium.

Secunda responsio est Egidij in expositione huius textus, &dicit,quòd prima principia naturalia sunt materia,forma, & priuatio,vt docet philosophus infra, & semper manent, non quidem in particulari,sed in communi,& intēdit,quòd sicut ista est vera, semper erit homo,non tamen semper erit hic,vel hæc homo,ita ista est vera: semper permanent materia,forma,& priuatio,non tamen semper permanet hæc forma,hæc priuatio. Et in hoc distinguuntur prima principia, quæ sunt prima contraria à posterioribus contrarijs. Nam prima principia permanent in vniuersali,quoniam reperiūtur in omni transmutatione naturali,vt dicemus infra.

Posteriora autem contraria non permanent, nec in communi nec in particulari in omni transmutatione naturali. Non enim in omni transmutatione inuenitur album, & nigrum,nec dulce & amarum,&c. Sed nec ista responsio videtur sufficere,quoniam illa permanentia in communi, nō est permanentia realis, sed potius rationis concipientis materiam,formā,& priuationem,in vniuersali. Ad physicum aūt

cum

cum sit artifex realis spectat considerare permanentia, & nō permanentiam realem ptimorum principiorum naturalium.

Tertia igitur responsio, quæ est realiter, stat in hoc. Principia prima dicunt semper manere in hoc sensu, quia prima materia non fit ex priori materia, nec prima forma ex priori forma, nec prima priuatio ex priori priuatione, nec fiunt ex alterutris, non enim fit materia prima ex forma prima, nec econuerso. Et in hoc distinguuntur prima contraria à posterioribus contrarijs, quoniam posteriora fiunt ex primis. Et hæc responsio est magis naturalis & consona Comment. qui in comment.50.sic inquit. principia autem sunt illa contraria, quæ non generantur ex alijs nec transmutantur vniuersaliter, principia enim debent esse permanentia non transmutabilia, neque generabilia ex alijs, hęc cōment. & aduerte, q hæc propositio, prima principia semper manent non solum est vera de primis principijs intrinsecis, sed etiam de extrinsecis. Nam primum efficiens non fit ex alio priori. Omnia autem posteriora efficientia pendent à primo, vt declarabitur in lib.8. Similiter primus finis non pendet à priori fine, sed omnes posteriores à primo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, sed & tu considera.

¶ Quæstio 25. si ratio secunda philosophi in tex.52. qua probat dari tertiam naturam suppositam contrarijs concludit & est ex veris.

Adhuc autem amplius & de hoc aliquis dubitabit nisi alteram naturam supposueris contrarijs. Tex.52.

IN HAC quæstione. Aduerte, q ratio philosophi sic formatur, si præter contraria non datur tertia natura supposita contrarijs, ergo principia subiecte sunt accidentia, quod est falsum, quoniam cum subiecta sit prior accidentibus, vt determinatum est in 7.metaph. & de hoc iam pertractauimus in eodem lib.in q.3. principium esset posterius principiato, quod constat esse falsum. Prima autem consequentia sic probatur. Omnia contraria sunt accidentia, eo q nulla subiecta est alteri contraria. Sed principia sm te sunt solum cōtraria, ergo principia erunt accidentia. Sic formanda est ratio secundum expositionem B.Thom. Sed constat q illa propositio, omnia cōtraria sunt accidentia, nō est vera apud philo-

philosophum, sumendò contraria large aliter in generatione substantiali principia naturalia non essent contraria, quoniam forma substantialis & priuatio non sunt accidentia, patet ergo quòd ratio philosophi non concludit nec est ex veris.

Vt igitur scias defensare rationem philosophi aduerte, quod aliqua propositio est vera simpliciter, & aliqua est vera suppositiue, eo quod aduersarius supponit eam veram, & contradicens vtitur ea vt vera, ad hoc, quod reducat aduersarium ad aliquod inconueniens. Quando sermo est demonstratiuus necesse est rationem procedere ex veris simpliciter. Quando autem est disputatiuus sufficit quod procedat ex his quæ reputantur vera apud aduersarium, & quoniam philosophus hic loquitur disputatiue vt dicit Cōment. in cōment. 52. sufficit, quod illa propositio, Omnia contraria sunt accidentia, reputetur vera ab aduersario, & sic est, quoniam antiqui reputabant oēs formas esse accidētia vt habetur in 1. de gñatione, & ideo negabant gñationem substantialem, & propterea siue sumatur cōtrarietas inter duas formas, siue inter formam & priuationem, sequitur secundum antiquos omnia cōtraria esse accidentia, & hoc sufficit philosopho, ad hoc quod sua ratio cōcludat contra antiquos. Dico igitur ad quæsitum, quod ratio philosophi cōcludit, & procedit ex veris nō simpliciter, sed ex veris famosis, & hoc sufficit disputanti.

Aduerte tamen ad veram doctrinam de contrarijs, quod si sumantur contraria propria & perfecta, quæ sunt duę formæ se mutuo expellentes ab eodem subiecto existente in actu, & acquisibiles per alterationem, omnia talia sunt accidentia, & sunt qualitates circa quas ponitur alteratio, vt declarabitur in lib. 7. phys. si autem sumantur contraria cōiter, prout quælibet duo entia, quorum vnum est vt perfectum reliquum vt imperfectum, sicut sunt duæ differentiæ substantiales duæ formæ substantiales distinctæ specificæ vel forma substantialis & priuatio sibi opposita, possunt dici contraria cōiter ex 10. metaph. Constat autem, quod secundum philosophum non sunt accidentia, & ideo si illa propositio omnia contraria sunt accidētia, debet esse vera simpliciter, est necesse, quod limitetur ad contraria contrarietate perfecta. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 26. si substantia contrariatur substantiæ amplius non esse dicimus substantiam contrariam substantiæ. Textu 52.

IN HAC quæstione. Non est hic immorandum, quoniam eam iam resoluimus in lib. 10. metaph. & est q. 18. ibi pertractaui mentem B. Th. & Cōment. cuius sententia trahitur præcipue ex hoc 1. lib. phys. comment. 52. ibi. & similiter nihil prohibet &c. vsque in finem commenti. Recurre igitur ad prædictam quæst. in 10. metaph.

¶Quæstio 27. si ratio philosophi prima in tex. 56. concludit quòd sunt tantum tria principia.

Si autem quatuor existentibus duæ erunt contrarietates, oportebit seorsum vtrisque esse alteram quandam naturam. Textu 56.

IN HAC questione. Aduerte, quod circa rōnem philosophi stat difficultas in hoc, philosophus intendit hanc consequentiam, si sunt duæ contrarietates, ergo sunt duæ naturæ subiectæ his contrarietatibus, sed hæc consequentia non vr̄ valere, videmus. n. eandem materiam & subiectum subijci modo calido, modo frigido, & dulci, & amaro, & graui, & leui: ergo nō solum vni contrarietati, sed & duabus, & tribus, & quatuor, potest eadē numero materia subijci, nec est necesse multiplicare naturam subiectam vt multiplicantur contrarietates.

Tu igitur vt possis saluare rōnem philosophi aduerte, quod Burleus in hoc 1. lib. exponens præpositum textum, diuertit & trahit ad alterum sensum. Dicit. n. non fuisse consequentiam philosophi quam formauimus. Sed est ista, si in omni transmutatione naturali sunt duo termini à quo, & duo ad quem, qui quatuor constituunt duas contrarietates, est necesse, quod sint duæ naturæ subiectæ, quoniam vna mutatio est vnius termini, & vnius subiecti, ergo si sunt duo termini à quo & duo ad quē, erunt duæ mutationes, & per consequens duæ naturæ subiectæ.

Hæc expositio est quidē vera in se, & secundum doctrinam Arist. in 5. phys. vbi ad vnitatem motus & transmutationis assignatur vnitas subiecti mobilis, & vnitas termini. Sed prædicta expositio in hoc loco nō est ad mentem philosophi. Cōstat. n. hanc esse consequentiam suam ad literam, si duæ erunt contrarietates, oportebit vnicuiq; assignare suam naturam subiectam. Et sic quot erunt contrarietates, tot erunt naturæ subiectæ.

Melius est igitur vt exponatur text. philosophi sicut exponunt B. Th. & Egidius. Dicunt ipsi, quòd philosophus loquitur

tur de primo primis contrarijs, quæ sunt forma & priuatio absolutæ consideratæ, & non in particulari, & tenet philosophus hæc primo prima contraria esse tantum duo. Qm̃ si essent quatuor, sic vt duo prima contraria habent vnam naturam subiectam, eadem rõne duo alia primo contraria haberent alteram naturam subiectam. Et vis ꝯñtiæ stat in hóc, quia vna primo prima contrarietas est tm̃ vnius primi subiecti. Sicut duæ primæ differẽtiæ vnius generis, & quatuor primæ dr̃iæ duorum generum, & Egidius sic dicit. Ab vno vt vno nõ nisi vnum emanat, ergo ab vna prima materia, non nisi vna contrarietas procedit. Sed aduerte, ꝙ improprie dr̃ contrarietas procedere à materia, verius aũt dr̃, ꝙ radicatur in ea. Ex his patet quòd argumenta in oppositum nihil cõcludunt. Non.n. illę sunt primo primæ contrarietates, nisi respectu determinati gñis, puta coloris, & saporis. reducibiles aũt sunt ad primo prima contraria. Non.n. album & nigrum, calidum & frigidum &c. sunt contraria, nisi quia vnũ est vt forma, alteꝝ vt priuatio, forma aũt & priuatio ad priora contraria non reducuntur ex 10. metaph. Nam prima radix contrarietatis est forma & priuatio, licet ergo non sit necesse multiplicare subiectam naturam ad multiplicationem secundarum contrarietatum, non tamen est eadem ratio de primo primis contrarietatibus, de quibus tantum loquitur hic philosophus. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

¶Qõ 28. Qũo sit verum ꝙ principia contraria nõ differunt genere, sed ẜm prius & posterius.

Quare in eo ꝙ prius & posterius sunt, differũt ab inuicem principia tm̃, sed non gñe. Tex. 56.

IN HAC qõne. Aduerte, ꝙ tota difficultas stat in tex. prępositο. Nam cum alia sint principia sub̃æ, alia qualitatis, alia quantitatis, & principia sub̃æ sint in gñe sub̃æ, & principia qualitatis sint in genere qualitatis, videtur primo aspectu, ꝙ differant non solum ẜm prius & posterius, sed etiam genere cuius oppositum dicit hic philosophus.

Tu igitur aduerte, ꝙ varię exponitur tex. præpositus, aliter quidem à Comment. aliter ab Egid. aliter à B. Thom. & omnes sensus sustentabiles sunt, licet intendam determinare ẜm sensum B. Thom.

Quantum ad Cōment.aduerte, ꝙ in commento 56.dupliciter exponit,ly principia, & intendit, ꝙ dupliciter possunt considerari,primo vt inueniuntur in omni prædicamēto,secundo,vt contrahuntur ad prædicamentum subæ,si primo modo,adhuc dupliciter considerari possunt, primo quo ad genus principiandi,secundo quo ad genus prędicamenti, si quo ad genus principiandi,dñr non differre in tali gñe:qm̄ tam in suba quàm in accñtibus vnum se habet vt forma, alterum vt priuatio. Si quo ad genus prædicamenti, dicuntur differre in tali genere. quoniam principia cōtraria in genere qualitatis differunt genere à principijs contrarijs in genere subæ,si considerantur secundo modo.s.vt contrahūtur ad prædicamentum subæ adhuc possumus distinguere de genere,qm̄ vel loquimur in genere generalissimo, vel in genere subalterno,si in genere subalterno,constat ꝙ differunt genere. Nam in genere corporis est vna prima contrarietas,quę est inter primas differentias corporis,similiter in genere animati,& in genere sensitiui. Quæ contraria differunt generibus subalternis,si autem loqmur de genere generalissimo, dicuntur non differre genere. Omnes.n.contrarietates in prędicamento subæ,continentur sub generalissimo,& prædicatur de eis, differunt autem ſm prius & posterius.i.inter has contrarietates, in prædicamento substantiæ quidam est prius,quædam posterior. Nam quæ cōior est, propinquior est generi generalissimo,& per ɔñs est prædicator. Quæ aūt minus cōis est,distantior est à generalissimo, & per ɔñs posterior est,vnde cōtrarietas quæ est in gñe sensitiui,posterior est cōtrarietate quæ est in gñe animati. Secūdum igitur Cōment. quando dicit philosophus ꝙ principia non differunt ſm genus, intelligendum est in genere principiandi,si sumātur vt inueniuntur in omni prædicamento,vel in genere generalissimo,si sumuntur cōtracta ad p̄dicamētum substātiæ. Egidius autem dicit philosophum intendere, quòd non differunt genere subijcibili, licet differant genere prædicabili, & per genus subijcibile intendit materiam subiectam contrarijs successiue per genus prædicabile intendit ordinationem prædicamētorum. Dicit ergo philosophus, quòd principia cum sint contraria,non differunt genere.i.materia, q̄a habent

habent fieri circa idem,differunt tamen genere prædicabili, quia principia qualitatis differunt genere à principijs quantitatis & substantiæ &c. 2

Sed hęc expositio licet non sit falsa, tamen non videt saluare textum, quia philosophus expresse loquitur de genere prædicabili,& in particulari de prædicamento substantiæ: Dicit.n.substātia.n.vnum quoddam genus entis, quasi dicat cum diuidatur ens in genera,prædicamentalia,substantia est vnum ex his generibus,& infra dicit,semper.n.in vno genere contrarietas est vna. Quod quidem dictum exponitur in 10.metaph.quia.s.quodlibet genus diuiditur duabus differẽtijs contrarijs. Quod quidem non est verum,de genere subijcibili,sed de genere prædicabili. 3

B.Th.exponit de principijs contractis ad prædicamẽtum substantiæ,iuxta secundam expositionem datam à Commẽtator. Ita quòd mẽs philosophi fuit sic arguere. Prima principia naturalia sunt prima contraria. Prima contraria sunt tantum duo,quoniam prima contraria sunt primi generis, primum genus est tantum vnum,quod est substantia, ergo si non potest multiplicari primum genus quod est substantia, non multiplicantur primæ contrarietates, ex quibus sequitur corollariæ, quòd licet in prædicamento substantiæ sint plures contrarietates; est tamen tantum vna prima,aliæ autem adinuicem comparatæ differunt secundùm prius & posterius.i.sunt priores aliquæ, & aliquæ posteriores, priores quidem sunt proprinquiores primæ,posteriores autem quæ sunt remotiores à prima. Nam contrarietas inter differentias diuisiuas corporis est prior contrarietate differentiarum, quæ diuidunt corpus animarum, eo quòd est propinquior contrarietati,quæ est in substantia, vt in genere supremo. Licet autem differant secundum prius & posterius, tamen non differunt genere,quia omnes sunt in genere, siue in prædicamento substantiæ,vt diximus pertractantes secundam expositionem Comment. Ad argumento ergo positum in principio quæsiti, dico quòd philosophus non intendit de principijs in omni prędicamento,sed de principijs contractis ad prædicamentum substantiæ, quæ nō differunt genere.s.generalissimo, licet differāt generibus subalternis.

Et si vis sustinere primam expositionem Commēt.dic quòd non differunt in genere principiandi, licet differant in genere prædicamenti. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qō 29. si dantur dimensiones inseparabiles à materia.

Fiunt aūt quæ fiunt simpliciter, alia qdem transfiguratione &c. Tex. 63. vbi inquit Comment. & necesse est etiam vt tres dimensiones quæ videntur inseparabiles ab ipso. s. primo subiecto & eædem numero, quæ dicuntur corpus sint accidentia &c. commento 63.

IN HAC quęstione. Non est hic immorandum, qm̄ de dimensionibus terminatis & coëuis materiæ, quas imaginatus est Comment. iam pertractauimus in lib. 8. metaph. & est quæstio nostra secunda, & soluimus rationes defensantium Comment. Tu igitur vide illic. Et de forma corporeitatis coëterna materię posita ab Auic. quam Comment. reprobat in hoc commento 63. iam locuti sumus, & reprobauimus in lib. 8. metaph. q. 4.

¶Quæstio 30. si priuatio est principium per accidens, & nullo modo per se.

Priuatio autem & contrarietas accidens vnum autem species. Textu 66.

IN HAC quæstione. Sic procedendum est, primo ponentur tres distinctiones, secundo tres conclusiones responsiuæ, tertio soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ res naturalis dupliciter potest cōsiderari, primo quo ad fieri & produci, secundo quo ad esse vel esse factum, & per fieri intelligo motum, siue processum præcedentem esse rei naturalis & ordinatum ad acquisitionem formæ in materia, ita quòd iste motus est via ad esse actuale rei naturalis, per factum esse intelligo esse rei naturalis, per cuius acquisitione desinit ipsum fieri, ita ꝙ comparatur ad fieri, vt terminus ad viam.

Secunda distinctio. Principium per accidens, potest esse duobus modis. Primo, ꝙ sit pure per accidens, & nullo modo per se. Sicut musica existens in edificatore est mere principium per accidēs domus, eo ꝙ etiam si remoueatur ab edificatore potest domus edificari, secundo, ꝙ licet sit per accidens, tamē potest in aliquo sensu esse ꝑ se, vt declarauimus.

Ter

Tertia distinctio. principiū per se, potest esse dupliciter, primo, ꝙ sit per se & principaliter siue primo, sicut materia est principium per se & primū receptiuum formæ, secundo, ꝙ sit per se, sed non primo imò secundario & dispositiuæ, sicut quantitas & qualitates, quibus disponitur materia sunt principium per se, sed non primo recipiendi formam, & verius dicuntur principium materiale per se dispositiuum.

Quantum ad secundum sit hęc prima conclusio, considerando rem naturalem quãtum ad esse siue factum esse, priuatio non est principiū per se. Hęc ꝓbatur, qm̄ si est principiū per se, est principium intrinsecum. Constat. n. ꝙ non est principium vt efficiens, nec vt finis, si est principiū ꝑ se intrinsecum, ergo est constitutiuū rei naturalis. & pars eius, & cū sit de essentia rei naturalis, semper ꝑmanet in re naturali postquam producta est, iste. n. sunt conditiones principij per se intrinseca, sed constat ꝙ priuatio non est constitutiua rei naturalis, nec pars eius, cū sit negatio formæ in materia, nec ꝑmanet in re facta, aliter forma & priuatio eiusdem essent simul in materia, quod implicat cōtradictionem. Ergo priuatio non est principium per se quo ad esse rei naturalis.

Secunda conclusio considerando rem naturalem quo ad fieri, priuatio non est principium pure per accidens, sed per se licet non primo, hęc sic probatur, nullum pure per accidēs conueniens alicui, est ei necessario coniunctum, nec est necessario requisitum, vt patet de musica in edificatore, sed priuatio est necessario præcedens formā in materia ante ipsum fieri, & necessario requiritur ad ipsum fieri, qm̄ est terminus à quo incipit ipsum fieri. vt ex non homine fit homo. ergo quo ad fieri non est principium pure per accidens.

Tertia conclusio. Quo fieri naturalis priuatio est principium per se, sed non primo. Hæc sic probatur. Quod de necessitate præcedit ipsum fieri, & quod est necessario cōiunctum principali subiecto ipsius fieri, est principium per se ipsius fieri, sed non primo, quia non est principale subiectum: sed priuatio de necessitate præcedit ipsum fieri. quia terminus à quo præcedit ipsum fieri, priuatio autem est terminus à quo. Et est necessario cōiuncta principali subiecto, quod est materia prima, quoniam si materia non esset priuata for

ma rei producendæ, non sequeretur productio. ergo &c. Dixi non primo, qm̄ primum & per se principium subiectiuum, est materia, priuatio aūt est sicut conditio sine qua nō. & ideo dicitur quo ad fieri principium per se secundarium.

Quantum ad tertium aduerte, quòd circa prædicta oriuntur tria dubia.

Primum est. Cum philosophus assignet in 5.metaph.omnes modos quibus dicitur principium, dubitatur quis modus verificatur de priuatione.

Respōdetur. Arist.assignat omnes modos quibus dicitur principium in rebus positiuis.i.quæ veræ sunt entia. Priuatio autem non est ens positiuum. sed negō. Et ideo non oportet, ꝙ aliquis modus illic assignatus verificetur simpliciter de priuatione. Potest tamen vt cunque reduci ad primū modum. qui est iste. principium primo dicitur de illo. vnde quis incipit mouere. vt principium viæ est. vnde quis incipit ambulare à simili. Principium fieri rei naturalis est illud. vnde incipit ipsum fieri. Id autem est terminus à quo, qui dicit priuationem. vt ex non musico fit musicus.

Secūdum est, si priuatio potest esse principium per se modo quo expositum est in secunda & tertia conclusione. quare philosophus posuit eam absolute principium per accēs.

Respōdetur. licet philosophus in hoc 1.lib.inquirat principia fiendi & essendi rei naturalis. principaliter tamē essendi. & qm̄ quo ad esse est principium per accidens, vt probatum est in prima conclusione. ideo posuit eam simpliciter principium per accidens. Et hoc innuit Comment.in commento 66.dicens. Generatum est ex materia per se, cum sit pars eius. ex priuatione autem est aliquid per accidēs, cum non remaneat, ita quòd sit pars generati.

Tertium est. si respectu fieri priuatio est principium per se. dubitatur in quo modo perseitatis.

Respōdetur, ꝙ est in primo modo, eo ꝙ priuatio videtur esse de ratione motus fieri. Nam omne quod mouetur & fit. ideo mouetur & fit, quia tendit ad aliquem terminum quo ante complementum motus & ante productionem priuatū erat. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 31. Si materia est cognoscibilis solum per ana

analogiam ad formam.

Subiecta autem natura scibilis est secundum analogiam. Textu 69.

IN HAC quæstione. Non est hic imorandum, qm̃ eam resoluimus in lib.8.metaph.in q.1.vbi pertractauimus viam B.Th.& Scoti,& Gregorij. Ideo vide illic. Hoc solum aduerte, ꝙ Comment.in commento 69.tribus rōnibus probat, materiam esse in pura potentia, nec aliquam formam sibi cum naturalem habet. Et ex his rationibus veri commentiste trahunt. ꝙ ad mentem Comment.est tm̃ vna forma in composito, sicut & via nostra tenet, vt determinauimus in 8. metaph.q.4. Et rationes Comment.in hoc commento 69. assumit B.Th.vbique ad probandum vnitatem formæ in cōposito. Rationes autem commentatori sunt iste.

Prima, si materia prima hr̃et aliquam formam propriam sibi cōnaturalem, tunc ipsa permanente non reciperet aliam formā, sed statim corrūperetur, q̃ cito alia forma gñaretur.

Secunda est. Quidquid recipit aliquid, non recipit ipsum ẜm ꝙ est in actu, sed ẜm ꝙ est in potentia, si igitur prima materia inata est recipe oẽs formas, necesse estvt sit i potētia oẽs formæ, & vt non habeat in sua substantia formam propriā.

Tertia est si materia hr̃et aliquam formam sibi propriam esset ens actu, & tunc omnis transmutatio esset alteratio, q̃a omnis transmutatio quæ est circa subiectum in actu siue circa substantiam compositam, est alteratio. & sic sequitur, ꝙ omnis transmutatio in substantiam sit alteratio, & omnes formæ substantiales aduenientes materiæ post illam formā sibi connaturalem essent accidentia, quia omne adueniens enti in actu est accidens. Iste sunt rationes Commentatoris pro vnitate formæ.

Nec te moueat, ꝙ secundūm Comment.remanent formę elementorum actu immixto, ex quo sequitur, ꝙ cum quælibet pars mixti sit mixta, in eadem parte materiæ sunt simul fotmæ elementorum, quæ sunt substantiales.

Nam licet improbauerimus hāc positionem in lib.8.metaph.nec possit sustineri ad mentem B.Th.tamen commentiste si volunt sustinere vnitatē formæ in cōposito, & ꝙ eadem pars materiæ nō pōt simul informari pluribus formis

dicent,ꝙ intendit Comment.ꝙ duæ formæ nõ remisse, sed in actu sibi debito cõplete nõ possunt simul in esse materiæ, plures tamen remissæ, vel quarum vna est remissa, altera est cõpleta, possunt simul in esse. Nunc vero si materia hrēt formam propriam substantialem necessario ei coniunctam, forma illa non posset intendi & remitti, quia tūc esset corruptibilis, ex ꝯñti materia prima esset corruptibilis, cuius oppositum tenet philosophus. Patet igit̄, ꝙ si materia haberet formam propriam, illa esset in actu cõpleto & nõ remisso. & ꝑ ꝯñs materia nunquam recipere alıam ipsa permanente, & omnis alia forma adueniens esset accidens. Quia omne adueniens enti in actu completo & non remisso est accidens, materia igitur existens in actu completo non remisso.i.per formam completam & non remissam, non potest recipere formam, nisi accidẽtalem. Sic dicerent cõmentistæ volentes sustinere vnitatem formæ ad mẽtem Comment. verum in via nostra non possumus sic dicere, qm̃ vt determinauimus in lib.8.metaph.nulla forma substantialis, nec etiam elementaris potest intendi aut remitti, & tu vide in q.4.vbi reprobamus imaginationem Cõment.vnde secundùm viam nostrã si materia haberet simul plures formas substantiales, etiam elementares, haberet eas integras & in actu cõpleto, vel nullo modo haberet. Hæc de præsenti quęsito dicta sint.

¶Quæstio 32.si est vna materia corporum superiorum & inferiorum.

Vnum quidem principium est, nõn sicut vnum existẽs, neque si vnum sicut hoc aliquid. Tex.69.

IN HAC qõne. Non est hic immorãdum, q̃a nõ est proprius locus eius, licet multi expositores illam hic pertractent. Tu autem in lib.8.metaph.in q.13.vbi ꝑtractaui viã B.Th.& defensaui contra Egidium & Durandum soluendo rationes eoꝝ. Vide etiam in q.12.vbi determinaui contra Comment.ꝙ materia quæ est veræ materia & pars compositi est in cœlo. Nam ipse tenet oppositum in hoc 1.lib.in cõmento 79.vbi inquit. Et ex hoc apparet, ꝙ omne habens materiam est generabile & corruptibile. Nam in natura materiæ est priuatio formæ,(& infra)& ex hoc declarabitur, ꝙ corpora cœlestia non habent materiam omnino, quoniam

tunc

tunc essent generabilia & corruptibilia propter admistionem priuationis cum natura eorum. nihil aliud.n.est causa generationis & corruptionis, quàm materia propter nō esse quod missum est in substantia eius, hæc Commentator.

¶Quæstio 33. si potentia materiæ est idem essentialiter cum materia, vel est proprietas superaddita materiæ, & si est vna vel plures.

Postea videtur ipsis si veræ est numero vna, & potentiã tantum vnam esse. Textus 79.

IN HAC quæstione. Duæ viæ perscrutandæ sunt. Prima, est B.Thom. Secunda, est Comment. Sic igitur procedemus. Primo declarabitur quid tenendum sit secundum B.Thom. Secundo, quid secundum Comment. Tertio, soluentur rationes eorum, qui tenent contra viam nostram.

Quantum ad primum aduerte, quòd apud B.Th. vt patet in hoc 1.lib. in expositione tex. 79 clarum est, quòd tenet potentiam materiæ non esse proprietatem additam super essentiam eius, sed materia ipsa s̄m suam substantiam est potē tia ad esse substantiale. Item illic tenet, ꝙ potentia materiæ subiecto est vna respectu multarum formarum. sed ratione sunt multe potentiæ s̄m habitudinem ad diuersas formas.

Vt igitur tibi nota sit mens B.Th. dicemus duo. Primo, quòd est fundamentum B.Th. de identitate potentiæ cum materia. Secundo, quomodo potest sustinere, quòd sit idem cum materia, & plurificetur, quòd designat esse non plurificata materia, nec corrupta.

Quantum ad primum dico, ꝙ fundamentum suum fuit, vt sustineret formam substantialem immediatè vniri materiæ sicut tenet in tota doctrina sua, & nos id sustinuimus in 8.lib. metaph. q. 2. & 3. si autem concederet potentiam illam esse proprietatem additam essentiæ eius, cum mediante potentia reciperet, iam non immediate, sed mediante potētia, forma vniretur materiæ, præterea, si potentia esset quid additum essentiæ materiæ, ex ipsa & materia fieret vnum compositum, cuius pars esset materia vt ens pure potentiale, altera pars esset illa potentia vt forma, & sic subiectum formæ substantialis, non esset in pura potentia, sed compositum ex materia prima & ex potentia superaddita, quod non admittitur

mittitur in via B.Th.nec in via philosophi. Præterea, si potentia materiæ esset quid additum essentiæ eius, se haberet ad materiam, vt potentia naturalis ad id cuius est potentia: potentia autem naturalis in via nostra est accidens & in secũda specie qualitatis, ergo forma substantialis vniretur materiæ mediante forma accidentali, quod non admittitur in via nostra, vt declarauimus in 8.lib.metaph.q.3.

Quantum ad secũdum dicit B.Th.in expositione tex.79. ꝙ potentia materiæ subiecto est vna, sed rõne sunt multæ, .i. in habitudinem ad diuersas formas, in quibus verbis B.Th. intendit hanc distinctionem. Cum potentia materiæ sit potentia passiua, quæ vt potentia non potest concipi nisi conceptu relatiuo, eo ꝙ potentia vt potentia dr̃ ad actum, põt dupliciter cõsiderari. Primo, quo ad absolutum. Secũdo, quo ad respectum siue habitudinem, potentia materiæ quo ad absolutum est ipsa materia, & est vna, sicut materia est vna, & non multiplicatur nisi materia multiplicetur, vnde si materia superiorum distinguitur à materia inferiorum, erũt duæ potentiæ passiue diuersarum rõnum, & hoc est quod dicit B.Th. ꝙ potentia materiæ subiecto.i.inquantum est potentia subiecta siue receptiua est vna, eo ꝙ materia ex sui natura est receptiua formæ, & vt sic dr̃ potentia, vnde philosophus diffiniens materiam in 8.metaph. dicit, ꝙ non est quid, nec quale, nec quantum, sed est potentia omnia illa, essentia igitur & natura materiæ est potentia, & hæc prædicatio est in primo modo per se, ex q̃nti prædicatum est idem essentialiter cum subiecto. Quantum aũt ad respectum, dico, ꝙ distinguitur à materia realiter quantum ad id quod dicit in obliquo, vnde nota, ꝙ relatio vt determinaui in 5.metaph. in q.22.dicit vnum in recto, & hoc est fundamẽtum, vt similitudo est albedo, & dicit aliud in obliquo.i.terminum ad quem dr̃ relatiuum, quãtum ad id ꝙ dicit in recto est idem cum suo fundamento, & rõnem huius videbis in 5.metaph. q.22. Quantum ad id quod dicit in obliquo distinguitur realiter à fundamento, dicit.n.terminum in obliquo, & terminus distinguitur realiter a fundamento, vt paternitas est potentia generatiua filij, constat aũt, quòd filius distinguit realiter nõ solum à patre, sed & à potentia gñatiua, quę est fundamen

damentum paternitatis, in proposito igitur dico, ꝙ potētia materiæ sumpta pro respectu, quantum ad id quod dicit in obliquo distinguit à materia, nam in obliquo dicit formā, quæ distinguitur realiter à materia vt perfectio à suo perfectibili. Et vt sic multiplicant vt multiplicantur formæ receptibiles in materia, & desinūt vt desinunt formæ recepte in materia. & potētia sumpta pro respectu est in prædicamēto relationis & non inconuenit, ꝙ fundetur in substantia, vt declaraui in 5.metaph.q.22. Et ex his dictis videbis quam facile soluentur rationes tenentium contra viam nostram.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Iandunus in 1.phys. q.25.tenet, ꝙ sicut forma substantialis perficiens materiam, licet sit agens principale vel principalis ratio agendi, tamen non agit nisi mediante aliqua qualitate naturali actiua, quæ est eius dispositio ad agendū, sic etiam materia quæ est principale receptiuum vel principalis ratio recipiendi, non recipit formam, nisi mediante aliqua qualitate naturali passiua, quæ est eius dispositio ad recipiendum, & ista potentia passiua.s.qualitas naturalis passiua habet quendam respectum in se ad formam, hæc Iandunus. Ex quibus patet, quòd potentia materiæ apud ipsum est qualitas includens respectum ad formam, ex consequenti distinguitur à materia sicut accidēs à substantia. Quòd igitur non sit idem essentialiter cū materia, conatur probare multipliciter, & primo ratione, secundo ex Commentatore.

Primo arguit sic, illa nō sunt vnum essentialiter quorum vnum multiplicatur, altero permanente vno. hæc est euidens: Sed potentia materiæ multiplicatur, nam dicit Comment.in 12.metaph.cōment.2. quòd numerus habilitatum .i.potentiarum materiæ est secundùm numerum specierum generabilium. Materia autem non multiplicatur, quoniam vna numero successiue recipit diuersas formas, ergo &c.

Ad hoc rñdetur ex distinctione data, ꝙ potentia quātum ad absolutum non multiplicatur, sicut nec materia, qm̄ est ipsa materia, quantum aūt ad respectum multiplicatur, & vt sic conceditur, ꝙ distinguitur à materia, non vt qualitas sicut imaginatur Iandunus, sed prout distinguitur relatio à suo fundamento, quantū ad terminum quem cōnotat, & di-

ctum Comment. verificatur in eodem sensu. Nam dicit ꝙ numerus habilitatum, id est respectuum materiæ, scilicet sumendo potentiam non pro absoluto, sed pro respectu modo præexposito est secundum numerum specierum.

Secundo arguit sic, si potentia est idem cum materia, ergo quã rõne vna est idem. eadem rõne & oẽs, ergo omnes potentiæ materiæ sunt vna potentia, quod est impossibile, quoniam potentiæ distinguuntur per distinctionem actuum.

Ad hoc respondetur: sumendo potentiam pro suo absoluto concedo primam & secundam consequentiam, & quando dicitur, ꝙ potentiæ distinguuntur per distinctionem &c. Nego. nisi sumatur potentia quo ad respectum & suum cõnotatum in obliquo. Sumendo autem potentiam quo ad respectum, concedo totum, nec est contra nos.

Tertia arguit sic, si potentia est ipsa materia, ergo omnes potentiæ sunt vna potentia, quòd est falsum, quia qui reduceret materiam ad actum respectu vnius formæ ad quam est in potentia, reduceret eam ad actum respectu cuiuscunque formæ ad quam est in potentia, quoniam per te omnes potentiæ sunt vna potentia quæ est ipsa materia. Hoc autem est contra sensum, vt patet ergo &c.

Ad hoc rñdetur, ꝙ prima consequentia est vera, sumẽdo potentiam pro sub absoluto significato. Et negatur falsitas ꝯñtis, ad probationem. negatur ꝯñtia, qm̃ fit transitus ad potentiam sumptam pro respectu. in quo sensu potentia multiplicatur, & non est ipsa materia, modo quo expositum est.

Quarto arguit rationibus Comment. sumptis in 1. phys. comment. 70. quarum, prima est hæc. Si materia est sua potentia, ergo aduenięte forma corrumpetur materia, quia potentia ad talem formam desinit.

Secunda est hæc, si materia est sua potentia, ergo materia est in prædicamẽto relationis, quod est falsum, cum sit pars sub̃e composite, consequentia autem patet, quoniam potentia est de genere ad aliquid, cum dicatur ad actum.

Ad vtranque respondetur, quòd concludunt sumendo potentiam pro respectu, in quo significato modo quo diximus non est idem cum materia, iste sunt fortiores rationes eorum quo tenent contra viam nostram.

Tu tamen aduerte, ꝙ non eris dominus huius quæsiti stā do præcise in physicis. Nam de potentia & actu, & de significato suo absoluto ac respectiuo, tractauimus in lib. 9. metaphys. in quæstionibus nostris, ideo sustine donec dederis te studio metaphysicæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 34. si priuatio & materia sunt idem realiter. Nos quidem enim materiam & priuationem alteram esse dicimus. Textu 79.

IN HAC qōne. Non est hic immorandum, qm̄ in 10. lib. metaph. in q. 10. determinauimus, si priuatio est ens reale, & si est idem cum materia siue subiecto in quo est, & illic declarauimus, quæ fuerit mēs philosophi in hoc 1. lib. phys. de vnitate & distinctione priuationis à m̄ā, vide igitur illic.

¶Quęstio 35. si materia appetit formam, & quo appetitu. Aliud autem aptum natum appetere ipsum. Textu 81.

IN HAC quæstione. Sic procedendum est. Primo, ponetur distinctio de triplici appetitu. s. naturali, & sensitiuo, & intellectuali, & aduerte, quòd huius distinctionis, quo ad duos primos meminit cōment. in 1. phys. cōment. 81. vbi inquit. Appetitus enim alius est naturalis sine sensu, vt in plantis ad nutrimentum, & alius est cum sensu, vt appetitus animalium ad nutrimentum. Secundo, ponentur conclusiones responsiue. Tertio, defensabitur 1. conclusio contra Auicen. 4. remouebitur dubium de realitate & quiditate appetitus sensitiui & intellectiui.

Quantū ad primum aduerte, ꝙ distinctionem de triplici appetitu, iam manifestauimus in 1. metaph. q. 3. vbi diffinit. quilibet appetitus, & declaratur si distinguuntur ab appetente & qūo ordinantur. Tu igitur vide illic, & sufficiet tibi.

Quantum ad secundum sit prima conclusio. Materia appetit formam, probatur, Materia est ens in pura potentia passiua, ergo perfectibilis, & forma est actus ac perfectio materiæ, eo quòd facit eam esse actu. Tunc sic, vnumquodque ens perfectibile appetit suam perfectionem, materia est ens perfectibile, cum sit pura potētia, & forma ęst perfectio sua, qui actuat eam, ergo materia appetit formam.

Secunda conclusio, materia nō appetit formam appetitu animali, sed naturali, prima pars patet. qm̄ in materia nō est sensus,

ſenſus, vbi autem eſt appetitus animalis ibi eſt ſenſus, vt patet per Cõment. in dicto eius ſupra allegato, & vt declarauimus in 1. metaph. q. 3. ergo appetitu animali materia nõ appetit formã. De appetitu intellectuali conſtat, ꝙ non. Quod aũt appetat appetitu naturali probatur ſic. Materia ex ſui natura. i. inquantum eſt ens in potẽtia inclinatur ad formam, vt ad ſuam perfectionem, ergo appetit eam appetitu naturali. Antecedens patet, quiá vnumquodque perfectibile naturaliter inclinatur in ſuam perfectionem. Conſequentia ẽt patet, ex diffinitione appetitus naturalis. quæ eſt hæc, vt declarauimus in 1. metaph. q. 3. Appetitus naturalis eſt tendentia ſiue inclinatio rei in ſuam perfectionem, & ineſt cuilibet rei, quia quælibet res ex ſui natura tendit in ſuam perfectionem. Hæc concluſio eſt de mente Cõment. in 1. phyſ. cõment. 81. vbi inquit, in materia igitur eſt appetitus naturalis ad recipiẽdum omnes formas, & recipit eas alternatim.

Quãtum ad tertium aduerte, quòd Auicenna in 1. lib. ſufficientiæ in cap. 2. dicit ſe non intelligere in quo ſenſu hæc poſſit eſſe vera, yle appetit formam, ſumendo yle ſimpliciter & ſm ſe preciſe conſideratam. & arguit ſic ad literam. Dicunt iſti. ſ. Ariſt. & ſequentes eum in hoc loco, yle affici deſiderio formæ. Et ylæ aſſimilãt feminæ, formam vero maſculo. Et hoc eſt quod ego nõ intelligo. Nam deſiderium animalis nemo eſt qui nõ remoueat ab ea, deſiderium aũt naturale, quo trahitur res ſicut lapis deorſum, vt perficiatur poſt imperfectionem quam habebat ſui loci naturalis longe eſt ab ea. Poſſet aũt hoc concedi. ſ. deſiderium naturale in yle, ſi ipſa eſſet vacua omnibus formis, aut eſſet affecta tedio formæ quæ adiuncta eſt ei, aut ſi nõ eſſet contenta formis quæ perficiunt eam. Aut ſi poſſet ipſa per ſe moueri ad ſuſcipiendam formam, ſicut mouetur lapis ad conſequendum locũ, aut etiam ſi eſſet in ea virtus mouens. Sed non eſt vacua omnibus formis, nec cõuenit ei faſtidire formam habitã, vt ſtudeat eam excutere & abijcere à ſe, quia ſi propter acquiſitionẽ alterius formç. venit faſtidium habitæ formæ, iccirco qa habet eam, tunc decet vt nõ deſideret eam. Si aũt faſtidit eã ꝑꝑ longinquitatem tꝑis tunc deſiderium accidet illi ſm tẽpus, & non erit de ſubſtantia eius. ſed erit hic cauſa quæ facit

cit hoc hrē, q.d. Hoc desiderium non consequitur naturam materiæ, quia semper inesset illi. sed proueniet ex alia causa,& sic desiderium erit sibi accidentale. Et non conceditur vt sit nō contenta ea forma quā habet, quasi desideret vt coniungantur contraria in se.i.vt in se habeat plures formas cōtrarias. quia hoc est inconueniens (& infra) vnde pp hæc omnia difficilis est mihi intellectus huius verbi, quia magis vr̄ hoc esse dictum figurale loquentium quam philosophorum, fortasse poterit hoc alius intelligere recto intellectu. vnde in hoc conuertatur ad illum. Sed si esset loco yle simpliciter aliqua yle iam constituta à forma naturali. & contingeret ex ipsa forma naturali, quæ est in ea motus ad perfectiones illius formæ. sicut terra in descensu,& ignis in ascensu, fortassis hæc locutio adhuc esset possibilis. quamuis illud desiderium nō attribueretur nisi formæ agenti. Sed in yle simpliciter desiderium non intelligo. Hæc Auicenna. Et intendit negare desideriū à materia simpliciter accepta.i. seclusa forma. Et si debet hoc desiderium concedi, nō erit nisi rōne formæ iam existentis in materia, quæ virtutibus suis mouet rem ad consequendam perfectiones suas secūdarias, vt forma ignis leuitate mouet ignem sursum, sed hoc desiderii propriæ non est materiæ, sed formæ vel rei compositæ.

Sed si aduertis inuenies Auicennam non intellexisse verbum philosophi, quia nesciuit rōnem & naturam desiderij naturalis. arbitratus est.n.vt patet in dicto suo, ꝙ sicut appetitus animalis est virtus & qualitas addita essentię animalis, qua mouetur animal in bonū sibi conueniens, sic appetitus naturalis sit forma aut qualitas, aut virtus, addita rei. qua naturaliter.i.sine p̄cognitione tendat in bonum suum, vt ignis leuitate ascendit, lapis grauitate descendit,&sic fm Auicen. leuitas est appetitus naturalis in igne, grauitas in lapide. Et qm̄ in yle præcise sumpta. non est cognitio, nec est aliqua virtus addita yle, qua moueatur ad formam vt ad perfectionem suam, ideo dixit se nō intelligere verbum philosophi.

Tu igit̄ aduerte, ꝙ in doctrina Arist. appetitus naturalis non dicit formam nec virtutem additam essentiæ rei, sed ordinabilitatem rei in finem & ꝑfectionem suam, ita ꝙ rei natura vt ordinat̄ in talem finem dr̄ appetitus naturalis, vnde intel-

intellectus quia ordinatur ad scire, dr̄ appetere naturaliter ipsum scire, vt declarauimus in 1.metaph.in q.3. Et qm̄ res quæ sunt actu ordinantur in fines suos ex eaꝝ natura, ideo dnr̄ naturaliter appetere fines suos, quæ sunt suæ proprię ꝑfectiones. Similiter quia yle est res mere potentialis, & potentia vt potentia naturaliter ordinatur ad actum, actus aūt materiæ est forma, ideo dicitur naturali desiderio quod est ipsamet yle vt ordinata ad formam, appetere formam.

Ex his facile solues instantias Auicēnæ & dices, ꝙ diuisio sua est insufficiens, quia non est ratio huius desiderij in yle, q͂a sit vacua omnis formæ, qm̄ semper aliquā habet, nec q͂a fastidit formam quā habet, nec lōginquitate tp̄is. Tediū.n. & fastidium sunt ꝓprie conditiones appetitus animalis, nec q͂a non contentaē forma quam habet, pro tp̄e pro quo eam habet, q͂a non potest simul cum ea aliam hr̄e. Nec quia desiderat plures simul hr̄ę, qm̄ desiderium naturale esset ad impōssibile pp̄ contrarietatem formarum p̄cipue specificaꝝ. Sed est q͂a cum sit potentia passiua, naturaliter ordinatur ad formam vt ꝑfectionem suam, Et qm̄ nulla ex formis inferioribus complet & actuat totam potentialitatem suam, q͂a est receptiua omnium formaꝝ inferioꝝ, sicut lignum formarum artificialium, ideo alternatim desiderat illas, q͂a alternatim est apta actuari illis. Hinc est, ꝙ potentia materiæ cœli non est ordinata ad aliam formam, quia forma cœli vt̄ forma vniuersalis, virtualiter euacuat potētialitatem suę materiæ. Quod aūt dicit Auicēna, Philosophum loqui figurate, & nō more philosophoꝝ, id sicut nō ex sua cōsuetudine, sed vt cōformaret se Platoni, contra quem disputabat, q. cōsueuit tractare naturalia & diuina sub metaphoris, vnde in Thimeo inquirens & disputans de materia, appellat eā matrem & receptaculum formarum, causam aūt efficientem cuius actione introducitur forma appellat patrem, & rem formatam appellat prolem. Sic in proposito, philosophus alludens Platoni assimilat eam fœminæ, rōne imperfectionis, & potentialitatis suæ, & formam viro ratione perfectionis.

Quātum ad quartum aduerte, ꝙ licet appetitus naturalis nō distinguatur ab essentia rei appetētis, tn̄ appetitus animalis apud oēs qui tenent distinctionem realem inter animam

&

& potentias suas, distinguitur realiter ab appetente. Sed dubitatur, quid sit, & in quo prædicamento, & in quo genere. Tu igitur aduerte, quod in via nostra, vt determinauimus in 2. de anima in q. 12. est potẽtia aiæ, & est in prædicamẽto qualitatis, & in secundo genere, quod dicitur naturalis potẽtia.

Contra hãc viam se opposuit Petrus Pomponatius, qui tenet in lectura sua in expositione huius textus, appetitum aialis nõ esse potentiam animæ, nec in secunda spẽ qualitatis, sed esse habitum vel dispositionem, & in prima spẽ qualitatis. & fundat se super philosophum, eo ꝙ in 3. lib. de anima agẽs de principio motus localis in animali dicit, ꝙ appetitus sensitiuus sequitur cognitionem. Obiectum aũt cognitũ causat quãdam ardẽtiam in anima, qua mouetur animal ad obiectum cognitum. Talis autem ardentia vt credit Petrus Põp. & est appetitus, & ſm ipsum est in prima spẽ qualitatis.

Sed est deceptus ęquiuocatione. Qm̃ aliqñ hoc nomẽ appetitus sumitur pro potẽtia aliqñ pro motu ipsius potentiæ, siue animalis appetẽtis in rem cognitam sub ratione boni, qui motus dr̃ desiderium, quod est specialis passio concupiscibilis, vt declarauimus in epithomate nostro in 3. de anima. Quãdo dicit philosophus, ꝙ appetitus sensitiuus sequitur cognitionem, sumitur pro actu & non pro potentia, & de tali actu cõcedo, ꝙ est in prima spẽ qualitatis, eo ꝙ est actio immanens, & omnis talis actio est in prima spẽ, & qualitatis vt determinauimus in 9. lib. metaph. q. 16. Nec miꝝ videatur, si apud philosophum sumitur aliqñ pro potentia, aliqñ pro actu. Nam & intellectus apud ipsum, aliqñ sumitur pro potẽtia aliquando pro habitu primorum principiorum, aliquando pro operatione, vt patet in 12. metaph. vbi agit de intelligere primi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 36. si est verum quod materia corrumpatur per accidens.

Corrumpitur autem & fit, est autem vt sic, est autem vt non. Textu 82.

IN HAC quæstione. Aduerte, ꝙ stat difficultas in hoc. Dicit philosophus, ideo materia corrũpitur ꝑ accñs, quia priuatio quæ est in ea corrũpitur. Sed hoc vr̃ falsum. Quia cum priuatio sit nõ ens, nõ potest corrumpi. Quod ei corrũpitur

prius habet esse,est.n.corruptio processus ab esse ad nō esse. Non ens aūt non habet esse,ergo &c.Præterea. Ad hoc ꝙ aliquid corrumpatur per accidens, necesse est vt aliquid aliud corrumpatur per se,& in proposito necesse est vt aliquid existens in materia corrumpatur per se,hoc aūt non est nisi priuatio.Et hoc dicit philosophus & Cōment.in cōmēt.82.vbi inquit.Dicitur materia esse corruptibilis,quia priuatio quæ est in ea est corruptibilis per se. Sed impossibile est quòd priuatio corrumpatur per se. Nam si quia non est ens non potest corrumpi, sequitur quòd nec per se potest corrumpi.

Vt igitur scias qūo dictum philosophi sit veꝝ propono vnam distinctionem,ex qua declarabitur ꝑpositum. Tu igr̄ aduerte, ꝙ aliquid potest dici corrumpi duobus modis, primo vere & ꝑprie, secundo transumptiuæ siue similitudinarie,illud ꝑprie corrumpitur, quod prius existens desinit hr̄e esse,siue habeat esse ꝑ se vt suppositum subiectæ, siue esse in alio vt accidens, & de tali ꝑprie verificatur diffinitio corruptionis,ex quo sequitur,quòd si aliquid habet esse solum potentiale,nec vnquam est actu ꝑ se & pręcise sumptum,illi nō competit corruptio ꝑprie,nec per se,nec per accidens, illud autem dicitur corrumpi transumptiue,quod licet nō habeat esse,nec sit ens tn̄ primo denominat aliquid, & deinde cessat denominare ipm̄,& in tali denominatione est, ac si esset ens actu,deinde cessaret esse ens.Ex quo sequitur,ꝙ si aliquid sit negatio pura,non est veꝝ ipsum corrumpi ꝑprie, nec transumptiue.Si aūt sit negatio cum aptitudine in subiecto determinato', q̄a vt sic denominat subiectum de eo potest verificari ḡnatio & corruptio ꝑ transumptionem,vnde qn̄ aduesperascit dn̄r generari tenebre, & qn̄ diescit dn̄r corrumpi.

Ex his patet quid dicendum sit ad quęsitum, vnde aduerte ꝙ ista non est vera, nisi transumptiue, materia est ḡnabilis vel corruptibilis,siue ꝑ se,siue ꝑ accidens, qm̄ materiæ preci se sumpte repugnat esse actu.Ḡnatio aūt proprie dicta termi natur ad esse actu. Corruptio vero ad non esse actu eius qđ prius erat actu. Similiter ista non est vera nisi transumptiue. Priuatio est corruptibilis per se vel ꝑ accidens nam cum nō habeat aliquod esse positiuum,non potest proprie dici incipere esse nec desinere esse. Transumptiue aūt est vera,qm̄ qn̄

materia non est informata tali forma puta ignis priuatio il lius formæ attribuitur materiæ & denominat ipsam. Nam verum est dicere, priuationem formæ ignis inesse materiæ, &materiam esse priuatam. Quādo aūt materia habuerit for mam ignis,cessat attributio priuationis & determinatio ma teriæ ab ea,& vt sic dicitur quadam similitudine corrumpi,& aduerte quòd ista corruptio transumptiua in hoc proposito est de intentione Comment. in hoc 1.lib.in commento 82. vbi inquit,illud cui non attribuitur corruptio nisi secundum rem corruptibilem quæ est in ipso, attribuitur per accidens & transumptiue, ad argumenra autem in oppositum dicitur quòd concludunt de corruptione proprie dicta, sed non de transumptiua. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 37. si physicus habet probare entia abstracta.

De principio autem secundum speciem vtrum vnum aut plura,aut quot,aut quæ sunt per certitudinem primæ philosophiæ opus est determinare. Tex. 83.

IN HAC qōne.Non est hic immorandū licet Cōmēt. in cōmento 83.eam ꝑtractet & determinet contra Auic.Nā in lib.12.metaph.in q.3.hoc quęsitum pertractauimus vbi de claramus tres vias,duas extremas, quarum vna est Cōment. & sequentium eum. Altera est Auicennæ &Scoti & Alberti. Tertia autem est media, & hæc est B.Th. vide tu illic.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM in secundum librum physicorum.

1 Quomodo sit verum, quòd omnia naturalia habent principium motus in seipsis intrinsecum.
2 Si artificialia habent in seipsis principium motus, & per ꝯñs,si formæ artificiales pñt dici aliquo mō naturales.
3 Si diffinitio naturæ est bene assignata.
4 Si potest demonstrari naturam esse.
5 Si potest saluari philosophus, quòd sibi non contradicat in textu 9. aliquos posuisse terram esse principium naturalium.
6 Si forma est magis natura quàm materia.

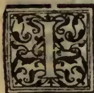
7 Si mathematicus cōsiderās lineam abstractam mentitur.
8 Si scientiæ mediæ sunt magis physicæ q̃ mathematicæ.
9 Si physicus habet considerare materiam primam, vel solū propinquam cuiuslibet rei naturalis.
10 Si materia & forma sunt relatiua.
11 Si philosophus in textu 26. vbi inquit, & circa hæc &c. sibi contradicit.
12 In quo consistat causalitas causæ materialis.
13 In quo consistat causalitas causæ formalis.
14 Si in tex. 28. tam species quàm exemplum possunt interpretari ad mentem Aristotelis, & non solum ad mentem Platonis.
15 In quo consistat causalitas efficientis.
16 In quo consistat causalitas finis.
17 Si finis est causa vt habet esse in anima vel extra animā.
18 Si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis totalibus eiusdem ordinis.
19 Si causæ sunt sibi inuicem causæ.
20 Si causa in actu & effectus in actu simul sunt & nō sunt.
21 Si omne quod fit raro, fit à fortuna.
22 Si diuisio philosophi in tex. 48. est sufficiens.
23 Si diffinitio fortunæ est recte assignata à philosopho.
24 Si philosophus in tex. 61. sibi contradicit.
25 Si casus & fortuna reducuntur ad causas efficientes.
26 Si causa agens est idem specie cum suo effectu.
27 Si primus motor est de consideratione physici.
28 Si agentia æterna necessario agunt.
29 Si antiqui reducebant omnem effectum in causam materialem & non in agentem.
30 Si omnia quæ fiunt in natura fiunt à casu vel pp finem.
31 Si aranea & formica operantur intellectu.
32 Si monstra sunt intenta à natura.
33 Si consequentia philosophi in tex. 82. valet.
34 Si consequentia philosophi in tex. 84. valet.
35 Si necessitas sumpta à causa efficiente est absoluta, vel conditionata.
36 Si omnium naturalium sumitur necessitas ex materia vel ex fine.

Quæstio

QVAESTIO PRIMA.

Quomodo ſit verum, quòd omnia naturalia habent principium motus in ſeipſis intrinſecum.

In vno quoque iſtarum eſt principium motus & quiteis. Textu I.

N HAC quæſtione. Sic procedendum eſt, primo ponentur quædam præuia notabilia, ſecundo concluſiones reſponſiue 3. ſoluetur quoddam dubium ad mẽtem cõmentatoris.

Quantum ad primum aduerte primo, ꝙ philoſophus non intendit omnia naturalia hr̃e in ſe principium omnis motus, qm̃ non quodlibet naturale mouetur quodlibet motu, nam quædam mouentur tm̃ localiter, ita ꝙ non ſunt alterabilia, ſicut corpora cęleſtia, & quædam alterantur, generantur, & corrumpuntur, quæ tamẽ non augentur, argumento proprie dicto, de quo iam locuti ſumus in 2. lib. de anima, vt elementa, & elementata inanimata. Sed intendit philoſophus, quòd omne naturale habet in ſe principium illius motus, quo eſt aptum moueri.

Aduerte ſecundo, quòd principium intrinſecum motus non eſt vniuocæ, nec eiuſdem rationis in omni ente naturali, vt docet Comment. in hoc 7. lib. in commento 1. vbi inquit. Et iſtud principium quod eſt in alterato ſimplici & tranſmutabili ſimplici, eſt aliud à principio, quod eſt immobili localiter, & in augmento ſecundum genus, & in generabilibus & alterabilibus compoſitis quoniam illud principium quod eſt in compoſitis, eſt ſecundùm formam & in ſimplicibus eſt ſecundùm materiam, hæc Comment. Cui concordat B. Thom. in ſolutione dubij moti ſuper præpoſitum textum, vult enim in aliquibus eſſe principiũm actiuũ, quod Comment. vocat principium ſecundùm formam, & in

aliquibus esse principium passiuum, quod dicitur principiū secundum materiam.

Aduerte tertio, ꝙ entium naturalium quædam sunt simplicia incorruptibilia, vt cœlestia corpora. Quædam simplicia corruptibilia, vt elementa. Quædam mixta corruptibilia sed inanimata. Quædam mixta corruptibilia sed animata.

Quantum ad secundum ex prænotatis sic rñdendum est quæsito. Primo cęlum habet principium intrinsecum sui motus localis actiuum & passiuum, sed diuersimode. Nam si cœlum cōsideretur vt aggregatum ex corpore cœli & intelligētia, quod vt sic potest dici aīatum apud philosophum ex secūdo cœli, & vt determinauimus in lib. 12. metaph. in q. 16. sic intelligentia velut anima potest dici principium actiuū motus cœli. Nam vt sic mouet cœlum seipsum ꝭm philosophū, vt declarabitur in 8. lib. phys. Si autem cœlum consideretur ꝓcise. i. seclusa intelligentia, sic in eo est principium passiuū, prout in illo inquantum est corpus sphæricum est naturalis potentia passiua vt moueatur motu sphærico, & qm̄ cœlum non est mobile nisi localiter, vt declaratur in 8. phys. ideo nō est in eo principium aliorum motuum, qm̄ frustra inesset.

Secundo, corpora simplicia corruptibilia vt elementa, qm̄ sunt mutabilia localiter & ꝭm alterationem, & ꝭm generationem & corruptionem, ideo ꝭm tria gñа mutationum inquirēdum est principium in eis intrinsecum. Aduerte igr̄, ꝙ quo ad principium motus localis dr̄ia est inter B. Th. & Cōment. Nam B. Th. vt patet in solutione positi dubij sup textum præpositum tenet, ꝙ habeāt solum principium passiuū, inquit .n. in corporibus vero grauibus & leuibus est principium formale sui motus, sed hmōi principium formale non potest dici potentia actiua; sed comprehenditur sub potētia passiua. Grauitas .n. in terra non est principium vt moueat sed vt moueatur &c. Nam apud B. Th. vt declarabitur in 8. phys. graue mouetur actiuæ à principio extrinseco. i. à generante. Cōment. autem tenet, ꝙ habeant principium actiuum intrinsecum, eo ꝙ ꝭm ipsum forma grauis mouet ipsum graue, & de hoc formabimus q. in 8. lib. qm̄ illic erit locus proprius, & pertractabitur vtraque via, pro nunc sustine. Quantum aūt ad principium intrinsecum alterationis & gñationis

nis

nis & corruptionis concordant B.Th. & Comment. ꝙ non habent principium actiuum intrinsecum, sed passiuum eo ꝙ nullum simplex vt simplex alterat seipsum, nec generat, nec corrumpit se per seipsum. Et hęc est mens Comment. in hoc 2. lib. in commento 1. vbi inquit, & hoc ita est, qm̄ non inuenitur corpus simplex, quod alteretur ex se, aut quod generetur ex se, sicut inuenitur corpus simplex quod transfertur in loco ex se. Quòd autem in via B.Th. nullum simplex agit in seipso, aut moueat seipsum quocunque motu, iam determinauimus in lib. 9. metaph. in q.4. & tu quære illic.

Tertio, corpora mixta corruptibilia inaīata quo ad motū localem iudicāda sunt hr̄e principium intrinsecum, sicut elementum p̄dominans, eo ꝙ moueantur localiter ex elemento prædominante. Quantum aūt ad gn̄ationem & corruptionem dn̄r hr̄e principium passiuum intrinsecum. i. materiam subiectam priuationi. Non aūt hn̄t principium actiuum per se, eo ꝙ nihil seipsum producit, nec corrumpit, qm̄ desiderio naturali desiderat in esse conseruari. Quantum aūt ad motū alterationis hn̄t quidem principium passiuum, qm̄ oē generabile est alterabile, cum alteratio sit præuia generationi.

Quarto, corpora mixta corruptibilia animata quantū ad motum alterationis, gn̄ationis, & corruptionis dicendum est de eis sicut de mixtis inanimatis. Quomodo aūt fm̄ dissimiles partes habeant principium actiuum alteratiuum, puta ꝙ in animali cor contemperatur à cerebro, & epar calefecit stomachum. De hoc formabimus q. in lib. 2. de generatione. Quantum ad motum localem & augmenti dico, ꝙ habent in se principium actiuum, qm̄ anima per potentiam vegetatiuam & motiuam est principium actiuum horum motuum, vt patet in 2. de anima, tex. 14. & in 8. lib. phys. tex. 28. dicet philosophus quòd animata mouent seipsa, & huic sententię concordat Comment. in hoc 2. lib. in commento 1.

Ex his igitur patet qūo in omni ente naturali est principium intrinsecum sui motus, licet diuersimode, qm̄ in aliquibus est passiuum in aliquibus actiuum, vt declaratum est.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ quo ad elementa considerata secundum motum localem videtur esse contradictio in Comment. Nam in hoc 2. lib. in cōmento 1. innuit, ꝙ mo-

uent se localiter p se sicut animata & corpora cœlestia. Sed in 8. phys. Cōment. 33. tenet, ꝙ mouēt se per accidēs, eo ꝙ per se mouēt medium ad cuius motum mouēt se per accñs.

Sed hæc apparēs cōtradictio apud commētistas sic soluitur. Quādo dicit hic, quòd mouēt se per se, ly per se excludit motorem extrinsecum, q.d. mouent se per se .i. per formas suas, & nō per motorem extrinsecum, ad differētiam motus violēti. Quādo autem dicet in 8. phys. & apertius in tertio celi, quòd mouēt se per accidēs, sensus est, quòd mouēt aliud puta medium per se, & per medium motum mouēt se per accidēs, sicut nauta mouet nauim per se, & per nauim motum mouet se per accidēs, & sic patet quòd nulla est cōtradictio.

Tu tamen aduerte, ꝙ hæc non sunt dicta, nisi ad mentem Comment. Quid autem tenendum sit in hoc proposito, determinabimus in lib. 8. phys. vbi mouebitur quæsitum, à quo moueantur grauia & leuia, & illic pertractabitur via Comment. & B. Thom. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. si artificialia habent in se principium sui motus. & per consequens si formæ artificiales possunt dici in aliquo sensu formæ naturales.

Lectulus autem & indumentum, neque vnum habent mutationis impetum innatum. Tex. 2.

IN HAC questione. Aduerte, ꝙ duas partes continet, primo si artificialia hñt in se principium sui motus, secundo si formæ artificiales, saltem aliquæ possunt dici naturales. Circa primam partem aduerte, ꝙ difficultas cōsurgit ex duobus, primo quia videmus aliquas figuras artificiatorum diuersificare motum in eodem artificiato. Nam si fiat figuræ planæ cambit in artificiato motum rectam, & nō circularem nisi cum difficultate, si autē fiat figuræ Pyramidalis aut sphæricæ inclinabitur ex tali figura ad motū sphericum, ergo &c. Secundo quia videmus habitus acquisitos ex frequētatis actibus, esse principia motuum in eo in quo sunt. Vt saltatio est ab eo in quo est ars saltandi, & cantus est ab eo in quo est ars cantandi, ergo videntur artificialia habere in se principium suorum motuum. Circa secundam partem aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc, sicut materia prima est in potentia ad recipiendum formam ferri. Sic forma ferri est in potentia ad

recipiendum formam gladij,ergo eadem ratione forma gladij videtur esse forma naturalis sicut & forma ferri.

Vt igitur dissoluas vtranque dubietatem aduerte, quantũ ad primam partem, quòd aliud est habere in se principium motus,& habere in se principium qualitatis, aut modi motus.Nam primum conuenit soli formæ naturali,puta quòd terra aut lapis moueatur deorsum conuenit eis, quia habẽt grauitatem, quæ est qualitas naturalis. Vnde quæcunque figura imprimatur in terra vel in lapide, nisi adsit grauitas, nunquam mouebitur motu naturali deorsum.

Secundum autem potest cõuenire formę artificiali. Nam licet lapis vt grauis sub quacũque figura sit, moueatur deorsum, tamẽ si est figuræ late,mouebitur tardius, quia non de facili scindet medium,si autem est figuræ strictæ,aut Piramidalis velocius mouebitur, quia impetuosius scindet mediũ. Cum hoc tñ quòd forma artificialis semper sit coniuncta, qualitati naturali,quę est principium motus.Quãdo autem dicit philosophus, distinguẽs artificiatum à naturali, quòd nullum artificiatorum habet in se principium motus,intendit de motu,& nõ de modo motus,vel dicas,quòd intẽdit de principio per se motus,& nõ de principio per accidẽs. Nam ꝙ lapis moueatur deorsum habet per se à grauitate,& nõ habet à figura stricta vel sphærica,nisi quia est ꝯiũcta grauitati.

Idem intellige de arte saltãdi & cãtandi.Nam quòd fortes saltet, aut cantet habet à potentia naturali, puta à potentia motiua complantata in musculis & neruis,de qua locuti sumus in 3.de anima in tractatu de potentia motiua.Quòd autem sic,puta ordinate saltet, aut consonanter cantet, habet ab arte,quæ tamen non proficeret,nisi esset adiuncta potentiæ motiue naturali non impedite. Vnde si podagra adsit, aut raucedo in voce,artes non proficient. Patet ergo quòd iste artes non sunt principia horum motuum, sed proficiũt ad qualitates & modos eorum.

Quantum ad secũdam partem aduerte,quòd ex sola receptione formæ in materia non habet forma ꝙ sit naturalis. Sed vltra talem receptibilitatem requirũtur tria,primo ꝙ.recipiatur per qualitates actiuas & passiuas introductas ab agẽte naturali,secundo quòd recipiatur in materia immediate,

quon

quoniam subiectum formæ substantialis est ens in pura potentia vt dicetur in lib. 5. tertio, q recipiatur per totum & nō solum in superficie, ex his conditionibus nulla seruatur in forma artificiali, nam illa non per transmutationem materiæ, nec per qualitates actiuas & passiuas recipitur in materia, sed p incisionem, aut cōpaginationem, aut maleationē, aut liquationem, & indurationem, vt patet in diuersis artificiatis, nec recipitur in toto subiecto, sed in superficie, vt apparet, vnde dr̄ q actio naturæ est actio in toto subiecto, sed actio artis est solū in superficie, nec recipitur in materia immediate, vt est ens in pura potentia, sed in ente actu, vt forma gladij in ferro, imago in ere, lectulus in ligno. Ad argumentum ergo dico, q non est eadem ratio, quia licet ferrum recipiat formam gladij, sicut materia prima formam ferri tamē non seruantur illæ conditiones in receptione formæ gladij, quæ seruantur in receptione formæ ferri, & ideo hæc non est naturalis, sicut illa. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. si diffinitio naturæ est bene assignata.

Est igitur natura principiū alicuius, & causa mouendi & quiescendi in quo est primum per se non secundum accidens. Tex. 3.

IN HAC quęstione. Sic procedendum est. Primo, declarabitur, quomodo singule particule sunt conuenienter posite & nihil superfluit. Secundo, reprobabitur quædam diffinitio de natura data à quibusdam volentibus corrigere diffinitionem philosophi. Tertio, arguetur contra particulas diffinitionis & soluentur instantiæ.

Quantum ad primum aduerte tria declaranda & pbanda in diffinitione naturæ. Primo, quòd est principium & causa mouendi & quiescendi in eo in quo est .i. in quo est motus & quies. Secūdo quòd est principium primum. Tertio, quòd est principium per se, & non ꝑm accidens. Primum igitur sic declaratur, & probatur. Naturalia differunt à non naturalibus .i. ab artificiatis in hoc, quòd illa hn̄t in se intrinsecum principium sui motus naturalis & suę quietis naturalis, ista aūt vt artificialia sunt nullum habent principium intrinsecum motus & quietis, sed mouentur ab extinseco .i. ab arte, & dico vt artificialia sunt, vt excludā materiam artificiati, puta

puta ferrum, terram, quæ cum naturalia sint habent intrinse cum principium sui motus, illud ergo per quod differunt naturalia à nō naturalibus est natura, dñr enim naturalia quia hñt in se naturam, sed per esse principium & causam motus & quietis in eo in quo est motus & quies differūt naturalia à non naturalibus, ergo naturà est principium & causa motus &c. Et aduerte, ꝙ nihil differt, vtrum concludamus directe vel indirecte, qm̄ in terminis cōuertibilibus, vt sunt subiectū & ꝓpria passio, diffinitio & diffinitum, cōclusio directa vel indirecta, non variat veritatem vt docuimus in 1. lib.

Secundum sic declaratur, in re naturali sunt duplicia principia sui motus. s. principale & secundarium, quod est proximum & immediatum principium. Quod se habet ad principale vt instrumentum agens in virtute principalis principij, vt in igne est forma ignis & leuitas, & quidem quòd feratur sursum principaliter habet à forma sua, sed mediante leuitate. Quando dicit philosophus ꝙ natura est principium primum, intendit principale, ita ꝙ forma substantialis dignius dr̄ natura quàm sua qualitas naturalis, & rō huius est. Quia cum forma substantialis sit primum principium essendi rei naturalis, & primum principium distinguendi à re nō naturali, erit ēt principaliter principium motus & q̄etis in re naturali, ergo erit principaliter natura. Natura ergo est principium primum modo quo expositum est, motus & q̄etis &c.

Tertium sic declaratur, ly per se, declaratur per ly nō per accidens, ita ꝙ, ly non per accidēs exponit ly per se, vt sit sensus. Natura est principiū motus & quietis in eo in quo est, & dico principium primū. i. principale, ad drīam secundarij, vt expositum est, & per se, ad drīam principij intrinseci, quod est in aliquo per accidens. i. non inquantum tale, vt qn̄ medicus infirmatur & sanat seipsum, tunc in eodem est principiū sanationis, & est egritudo. Sed ꝙ medicus sanet seipsum, est per accidens, qm̄ non sanat se vt medicum, sed vt infirmum. Ars igitur medendi licet sit aliqn̄ in infirmo, non tñ potest dici natura, quia non est per se, sed per accidens, quòd idē sit medicus & infirmus. Ad hoc igitur, ꝙ tale principiū intrinsecum sit natura, debet esse primum, & per se. i. competere [...]i ex se, siue ex natura sua, siue inquantum tale. & non per acci-

accidens. Aliqui autem has tres particulas.s.non per accidēs per se,primum,sic exponunt. Natura est principium &c.nō per accidens .i. non indeterminatum,sed determinatum,per se .i. proprie, primum .i. principale.

Quantum ad secundum aduerte,quòd B.Th. exponēs dif finitionem datam dicit,vnde deridēdi sunt,qui volētes corri gere diffōnem Arist.naturam per aliquod absolutum diffini re conati sunt dicētes,quòd natura est vis insita rebus.Tu igi tur aduerte,quòd B.Th.in hoc sequitur Auic.in 1.sufficien tie in cap.5.vbi conatur defensare diffōnem datam ab Arist. & reprobare quēdam,qui voluit corrigere & addere ei,vnde inquit. Sed postea visum fuit cuidam qui successit.s. Arist. quòd hæc descriptio esset imperfecta, vnde & voluit ei adde re dicens,quòd hæc descriptio.s.Arist.effectum naturæ signi ficat non substātiam.Non.n.significat nisi habitudinem eius ad id quod venit ex illa, & ideo oportet vt addatur eius de scriptioni,& dicatur quòd natura est virtus diffusa per corpo ra quæ attribuit eis formas & figuras. Et est principium sic & sic.s.motus & quietis &c. Nos autem inquit Auic.incipie mus declarare intentionem descriptionis positæ ab auctore primo .i. ab Arist.& postea rediuimus ad refellendam huius garruli superfluam additionem,demonstrantes quia quod di xit falsum est,& non est opus eo,hæc Auic. Et postquam de clarauit diffinitionem Arist.incipit reprobare prædictam ad ditionem & inquit.Additio illa,quam voluit addere ille,qui voluit corrigere primum .i. Arist.est inanis,quia virtus quā posuit quasi genus in descriptione naturæ,est vis efficiens, & cum eam diffinierit diffiniet,quòd est principiū motus vnius in aliud,vnde est aliud. Et non est aliud intellectus virtutis .i. & per virtutem non intelligitur aliud, nisi quia est princi pium motus qui est in re,nec habet rationem formantis,aut figurantis,sed potius rationem mouentis,&non habet ratio nem conseruandi formas aut figuras potius quietandi illas. Et si hic homo diceret,quòd natura est principium existēs in corporibus ad mouendum ea ad suos profectus, & quietan dum ea in eis, & quòd est primum principium motus rei in qua est,& quietis eius per seipsam,non per accidens,ipse nō esset nisi iterās verba,quibus opus nō est. Et præter hoc cor-

rector

rectọr illæ imperfectę descriptionis,sicut existimat,putauit, quòd cum dixit virtutem iam signauit essentiam nō relatiuā ad alium,qđ vtique nō fecit,quia per virtutē nō intelligitur nisi principium motus & q̄etis,& nihil aliud,& virtus nō describitur nisi ex comparatione relationis. Quidquid ergo dixit hic homo,nō fuit nisi vanum & falsum. hæc Auicenna.

Quantum ad tertium aduerte,quòd expositores cōiter arguunt & soluunt argumenta cōtra singulas particulas, quæ ex teipso videre poteris. Difficilius autem argm̄ fit contra illam particulam,mouendi & quiescendi,quia non omnia naturalia mouentur & quiescunt, sed aliqua solum mouentur vt cęlum secundum Arist. cuius motus est incessabilis in futurum & æternus a parte ante.Quædam autem semper quiescunt vt poli mundi,q̄ sunt puncta immobilia ex 2. cœli, & partes centrales terræ circa quas mouetur cęlum,ergo in aliquibus natura est principium solum mouendi, in aliquibus solum quiescendi,in aliquibus vtriusque,& sic illa particula non videtur cōpetere omni contento sub diffinito.

Ad hoc inuenio plures modos respondendi, quos nolo singulos referre,videre.n.poteris in Egidio in q.2.post expositionem diffinitionis naturæ, solum referens solutionem Auicennæ in sua sufficientia in 1.lib.in cap.5. Deinde dicam quid sentiam in hoc.Aduerte igr̄,quòd sic exponit Auic.Natura est principium motus & q̄etis.Non q̄a sit necesse vt omni rei naturali simul sit principium vtriusque.s.motus & q̄etis,sed vt per se sit principium motus si fuerit,aut q̄etis si fuerit,hæc Auic.ergo autem puto dicendum,quòd natura quātum sit ex se est principium motus & q̄etis in quocunque inueniatur,dum modo tale sit capax vtriusque. Quod si nō est capax, sufficit quòd sit principium, eo modo quo competit tali mobili, siue quiescibili. Dico vlterius quòd etiam partes centrales terræ,apte sunt moueri, deinde q̄escere, si trahantur extra centrum & relinquantur naturæ suæ quoniam tunc iterum mouebantur ad centrum & ibi quiescent. Respectu autem cœli dico, quòd sufficit illic naturā esse principiū motus,quia licet ex se possit esse principium vtriusque, tn̄ vt modificatur in cœlo, cui s̄m philosophum repugnat quies, est tm̄ principium motus. Hæc de p̄nti quæsito dicta sint.

Quæstio

¶Quæstio 4. si potest demonstrari naturam esse. Quòd autem est natura tentare demonstrare ridiculum est. Textu 6.

IN HAC quæstione, Aduerte, ꝙ Auic. discordat ab Arist. qm̄ ipse reputat ridiculosum tentare naturam esse demonstrare, eo ꝙ ad sensum patet, multa esse quæ hñt in se principium motus, vt animata Auic. aũt in 1. lib. sufficientiæ cap. 5. tenet cõtra Arist. & dicit. Mirum est aũt illud quod dicunt. s. qui inquirit aut ipsa est, certæ deridendus est. Sed puto hoc eos voluisse intelligere. ꝙ naturalis si inquirit, an natura est, deridendus est, ideo quia vult ex ipsa sua arte ꝓbare principia eius. Si aũt hoc noluerunt, sed voluerunt hoc. s. qa esse huius virtutis manifestum est ꝑ se, hoc ego non audiam nec dicam. Quomodo. n. hoc dicam, cum difficile sit inuenire motorem vniuscuiusque rei motæ, cum iam ẽt in hoc diu laborauerit ipse. s. Arist. qui hanc sñiam dedit. Quomodo ergo deridebitur qui motum videt, & quęrit rõnem, an habeat motorem. Sed verum est, ꝙ dictio de esse naturę, principium est scientiæ naturalium, & naturalis non debet rñdere negan ti eã, sed hoc pertinet ad tractatores primę philosophię. Naturalis aũt debet scire per certitudinem quid est natura. Hæc Auic. Vt igitur resoluamus ꝓpositum quatuor agẽda sunt. Primo, si põt demõstrari naturam esse. Secundo, posito ꝙ sic, an vtile sit conari demonstrare eam esse. Tertio, declarabitur quòd reprobatio Auicennæ, qua intendit arguere Arist. nõ est contra sensum Arist. 4. remouebitur dubium.

Quantum ad primum dico absolute, ꝙ hæc proposito est demonstrabilis, natura est, nam prædicatum non est de rõne subiecti, quia obiectum scibile vt scibile abstrahit ab existentia, aliter de rosa non existente non posset hñi scientia, cuius oppositum determinauimus in lib. 9. metaph: ergo est mediata. ergo habet priorem per quam demonstrabilis est, ex doctrina data in 1. poster. & si quæras per quam vt priorem potest demonstrari, dico quòd per diffinitionem naturæ. Nam medium in demonstratione est diffinitio subiecti.

Quantum ad secundũ dico, ꝙ esset inutile conari demõstrare eam. Primo, quia sumitur à physico vt vnũ ex principijs sciæ naturalis. Principia aũt supponunt in sciẽtia. Et h[illegible]

ratio

rationem tangit Cōment.in cōment. 3. vbi inquit,naturam esse est manifestum ꝑ se & est vnum principium istius sciæ. Secundo,qa naturam esse est notum sensu & experiētia,sicut motum esse,plura entia esse,ignem esse calidum,niuem esse albam,sed hmōi inutile est demonstrari, qm̄ demōstratio inducitur vt per eam intellectus assentiat conclōni,sine qua non assentiret.Cum ergo intellectus hmōi ꝓpōnibus assentiat solo sensu & experientia,vanæ quæritur demonstratio, vñ hoīes qui quęrunt in his demōstrationē nunq̄ potuerunt nec pñt bene philosophari,vt inqt Cōment. in cōment 6 signū est .n. ꝙ nesciunt distinguere inter latēs & non latens.

Quātum ad tertium aduerte,quòd Auic.se decepit in hoc. Aliud est inuestigare naturam esse,&aliud est inuestigare cui competat rō naturæ,an formæ, an materiæ,an animæ, an qualitatibus actiuis,aut passiuis.Nam primum est sensu manifestum, qm̄ videmus multa moueri & non à principio extrinseco,vt animata dum augentur,& mouentur localiter,ergo à principio intrinseco.Et cum tale principium sit ipsa natura ex diffinitione naturæ constat sensu naturam esse.Secūdum aūt non est manifestum sensu,qm̄ licet cognoscā in vniuersali,ꝙ in tali motu principium motus sit intrinsecum,tñ non constat,quod sit illud,an aīa,an qualitas,vel aliud.Philosophus qdem dixit naturam esse.s.in vniuersali manifestū est,tñ non est notum ꝑ se,cui conueniat rō naturæ,imò hoc inuestigare & inuenire ꝑ difficile est, & philosophus in hoc diu laborauit. Auic. igr̄ seipsum decipit in hac ꝯña. Non est notum cui cōpetat rō naturæ, aut quæ sint ꝓpria principia intrinseca motus in qualibet remota respectu cuiuscunque motus.ergo nō est notū naturam esse. Cōstat aūt,quòd hæc ꝯñtia nō valet,imò arguitur à ſm qd ad simpliciter. Sicut ēt hic pōt esse notum,quòd sortes est interfectus ab interficiēte,& tñ non erit notum quis fuerit interficiēs. Ex his patet, quòd reprobatio Auic.non tendit cōtra sensum Aristotelis.

Quātum ad tertium dubitabit aliquis, si naturam esse est demonstrabile,cur philosophus dicit ridiculum esse,tentare demonstrare naturam esse, cum tentet id quod est possibile & verum.

Præterea, si naturam esse est demonstrabile, quare dicit

Com

Comment. in commento 6. ꝙ isti homines qui quærunt demõstrationem in istis, nunq̃ poterunt nec pñt philosophari.

Ad primum dr̃, ꝙ philosophus non dicit absolute ridiculum esse demõstrare naturam esse, sed tentare demonstrare. Et hoc est verum, quia non tẽtamus aliquid facere, nisi laboriosum & difficile, vnde qui tẽtat vbi nõ est difficultas deridẽdus est, quia laborat vbi nõ est laborãdum, & facit difficultatem vbi nõ est. Cum igitur nõ debeamus inducere demonstrationem nisi vbi noticia difficilis est, ridiculum & vanum est tentare demõstrare naturam esse, cum ad sensum pateat.

Ad secũdam dicitur, ꝙ hoc ideo dicit Comment. quia huiusmodi ꝓpositiones, natura est, motus est. nix est alba, sunt sufficiẽter notæ sensu, nec expedit hoiem volẽtem recte philosophari. i. difficilia scrutari in his immorari, q̃a dum imoratur in his manifestis retardatur à scrutatione difficilium, & pigrescit eius intellectus ꝑ malam cõsuetudinem, & ideo nõ consequũtur finem philosophię, q̃ est noticia reꝶ difficiliũ, & p ꝯñs nõ pñt philosophari Hec de pñti q̃sito dicta sint.

¶ Quæstio 5. si potest saluari philosophus, quòd sibi non contradicat, cum dicit in tex. 9. aliquos posuisse terram principium rerum naturalium.

Vnde sanè hi quidem terram, alij vero ignem, alij aërem dicunt &c. Textu 9.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd stat difficultas in hoc. Dicit philosophus in 1. de anima tex. 32. ꝙ oia elementa acceperunt iudicem præter terram, eo ꝙ nullus philosophus posuit eam rerum principium, & tñ aliqui posuerunt aquam, alij aërem, alij ignem. Hic autem dicit oppositum.

Pro solutione huius apparentis contradictionis inuenio duas vias, vna est Cõment. in hoc 2. lib. in cõmento 9. qui dicit, & cum dixit Arist. & quidam terram, intẽdebat cum alijs elementis, vt dixit Parmenides terram, & ignem. Nullus. n. dicit solam terram esse principium, hæc Commentator.

Sed hæc rñsio, non vr̃ saluare textum philosophi constat enim, ꝙ primo loquitur de his qui ponebant tm̃ vnum elementum principium rerum, & dicit. Sanè hi quidem terram, alij vero ignem, alij aërem dñt. Quidam aũt aquam. Deinde loquitur de his qui ponebant plura & dicit. Quidam vero

quæ-

quædam horum. Sed alij omnia.s.quatuor elementa, signũ est ergo, ꝙ intendit de his qui ponebant terram solum, sicut quidam alij aërem solum, aut ignem solum.

Altera via est B.Th.in expositione tex.9.qui dicit ꝙ licet nullus philosophus posuerit solam terram esse principium. tamen poëtæ Theologi vt Esiodus posuit eam, & de his poë tis intendit Arist.cum dicit, hi quidem terram &c. Huic viæ adheret Egidius post expositionem tex.9. vbi mouet hoc du bium & dicit, possumus dicere & forte melius, quod Esiodus hoc posuit, vt habetur in 1.metaph.tex.14.vbi inquit phi losophus. Dicit Esiodus terram primam corporum factam esse, si enim antiquam & publicam contingit existimationẽ esse & hæc opinio fuit añ philosophos naturales. qa Theo logi poëtæ præcesserũt eos. Cum ergo dicit philosophus, ꝙ alij posuerunt aquam, alij terram, nõ solum intendit numerare philosophos. sed & poëtas. & ꝙ intenderet de poëtis patet ex tex.14.primi metaph.vbi dicit, ꝙ nullus posterioꝶ .s.philosophoꝶ qui fuerũt post poëtas, etiam ꝙ poneret solum vnum elemẽtum principium omnium, posuit terrã ꝑ magnitudinem partialitatis.i.ꝑ grossitiem partium. si qui ergo posuerunt fuerunt poëtæ præcedentes philosophos, & qm̃ hæc via est magis ad literam Arist.ideo præponitur viæ Comment. Ad argumẽtum in oppositam patet solutio, qm̃ in 1.de anima loquitur ad mentem philosophoꝶ. hic aũt ad mentem antiquorum poëtaꝶ, vnde nulla est contradictio. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qõ 6. Si forma est magis natura quàm materia.

Et magis natura hoc est q̃ materia, vnumquodq;.n.tũc dicitur cum endelechia sit.& magisq̃ cum potentia. Tex.12.

IN HAC qõne. Aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc. Cum natura sit principium motus. illud quod est vniuersalius principium motus videtur esse magis natura. Sed materia est vniuersalius principium motus. Dictum est.n.supra, ꝙ omnia naturalia habẽt in se principium passiuum sui mo tus, quod est ſm materiam. Non tñ omnia hñt in se princi pium actiuum, quod est secundùm formã. vt patet in elemẽ tis saltem quo ad motum alterationis, & quo ad gñationẽ, ergo videtur materiam esse magis naturam quàm forma.

Vt igitur habeas resolutionem propositi aduerte, ꝙ ly magis, potest dupliciter intelligi. primo magis .i. cõius, secundo magis .i. perfectius, si primo modo. dico, ꝙ non inconuenit materiam esse magis naturam q̃ formam. Dummodo comparemus naturam ad hoc quod est esse principium motus. Id autem ꝑpea dico, qm̃ si sumatur natura pro eo ꝙ constituit rem in esse naturali, tunc forma est æque cõiter, & æque ample natura, sicut materia, qm̃ licet in qualibet re naturali forma non sit principium motus actiuum, constituit tñ eam in esse naturali. & magisquam materia, eo ꝙ non dicitur simpliciter talis, nisi postquam formam habuerit. Et credo philosophum hac de causa motum fuisse ad ponendum formã magis naturam quàm materiam, si aũt ly magis sumatur. Secundo modo dico, ꝙ omnibus modis forma est magis natura q̃ materia, & quidem patet, ꝙ sumendo naturam pro eo quod cõstituit rem in esse naturali forma est magis natura, qm̃ non dr̃ res simpliciter & acto naturalis nisi formam suã habuerit. Cõsiderando ẽt naturam vt est principium motus, adhuc forma est magis natura, qm̃ motus naturales qui sunt à principio actiuo ĩtrinseco nobiliores sunt. Nobilius est.n. à seipso q̃ ab alio moueri, & intellige à seipso ſm partem, vt declarabitur in lib. 8. Et hac de causa animata q a mouent se ipsa, nobiliora sunt inanimatis, & motus augmenti nobilior est motu alterationis, patet igitur ꝙ instantia facta in principio quęsiti nulla est. Et ꝙ forma simpliciter est magis natura quàm materia, quia philosophus nõ sumit ly magis ꝑcise vt cõius, sed vt perfectius. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 7. si mathematicus considerans lineam abstractam mentitur.

Neque sit abstrahentium mendacium. Textu 18.

IN HAC quęstione. Aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc, cum res sicut se habet ad esse sic ad vere cognosci. Nam si cognoscitur aliter quàm sit, non vere cognoscitur. Sed linea semper habet esse in materia, ergo non potest cognosci vere sine materia, ergo nõ potest ꝑ intellectum abstrahi à materia, & si qui abstrahunt mentiuntur. i. non vere cognoscunt.

In hac q. nolo immorari, qm̃ B. Th. in expositione p̃tæpositi tex. sufficienter resoluit. Et Egidius post expositionẽ eiusdem

dem tex. in sua q.3. Tu autem si paucis vis hīc solutionem formalem aduerte, ꝙ abstractio intellectus potest fieri ꝑ primam & secundam operationem intellectus. Abstrahere lineam à materia ꝑ primam operationem intellectus est intelligere lineam nō intelligendo materiam sensibilem, nec ponendo eam in diffinitione illius, & sic abstrahere non est mēdacium, quia quātitas est prior qualitatibus, quæ reddūt materiam sensibilem, à qua ſm diffinitionem abstrahit quantitas vtpote prior. Abstrahere autem lineam à materia sensibili ꝑ secundam operationem intellectus est intelligere eā esse sine materia sensibili, & hoc est mendaciū, q̄a hæc est falsa, linea habet esse sine materia sensibili. Ad argm̄ ergo dico, ꝙ concludit pro secunda operatione intellectus. Philosophus aūt intendit ſm primam operationem. Et ideo non est sic abstrahentiū mendacium. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8. si scientiæ mediæ sunt magis physicæ quàm mathematicus. Demonstrant autem: & quæ magis physica quàm mathematica. Textu 20.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd difficultas stat in apparenti conditione quæ videtur esse in dictis philosophi, & in dicto B. Th. in dictis quidem philosophi quoniam in lib. 12. metaph. in tex. 44. appellat astrologiam præcipuam mathematicarum, per quam venatur numerum subarum separatarum. Sed astrologia vt patet hic est media, si ergo absolute vocat eam mathematicam, videtur quòd sit magis mathematica quàm phys. Cuius oppositum dicit hic.

Præterea, scientię mediæ sumunt oēm suum processum à mathematicis, vt astrologia mēsuras motuum à geometria, & numeꝝ ac ꝓportiones eoꝝ ab arithmetica, ergo habent maiorē colligationem cum mathematicis, quàm cum phys.

Quod autem in dictis B. Th. videtur repugnantia patet. hinc. Nam exponens textum ꝓpositum, ꝓbat ꝙ sunt magis naturales, quia vnumquodque denominatur & speciem habet à termino, vnde quia haꝝ scientiaꝝ consideratio terminatur ad materiam naturalem licet per principia mathematica procedant, magis sunt naturales quàm mathematicæ. Oppositum aūt tenet super Boëtium de tri. in illa quæstione in qua quęrit de diuisione scientiarum art. 3. ad quintum.

Dicit.n.illic. Quædam vero mediç sunt, quæ principia mathematica ad res naturales applicāt, vt musica & astrologia, quę tamen magis sunt affines mathemathicis, quia in eas consideratione id quod est physici est materiale, quod autē mathematici quasi formale. Sicut musica considerat sonos non inquantum sonos, sed inquātum sunt secundūm numeros proportionabiles. Et propter hoc demōstrant conclusiones suas circa res naturales. Sed per media mathematica, hæc illæ, patet igitur ꝙ videtur sibi contradicere.

Tu igitur aduerte duos modos rñdendi, primus est Petri Pōponatij in lect. sua in 2. lib. physic. Ipse tenet absolute, ꝙ sunt magis mathematicæ, & dicit ꝙ B. Th. se retractat in lib. Boëtij de tri. verum quia philosophus in tex. præposito dicit expresse, ꝙ sunt magis physicæ, nec etiam est consuetudo ꝙ B. Th. de facili se retractet, ideo secundus modus respondēdi apud verum Thomistam est, ꝙ vtraque pars potest sustineri sine contradictione. s. ꝙ sint magis physicæ, & magis mathematicæ, sed diuersa ratione. Nam scientia potest qualificari à materia circa quam est, qm̄ materia circa quàm distinguit scientiam, sicut obiectum potentiam, & potest qualificari à medijs vel principijs ex quibus procedit. Et qm̄ contingit in scientijs medijs, ꝙ principia non sunt eiusdem generis cum materia circa quam. vt patet in musica, cuius materia est naturalis, principia vero sunt mathematica, ideo aliqñ denominatur naturalis propter materiam, aliqñ mathematica propter principia ex quibus procedit. Ex his dico ad propositum, ꝙ qñ philosophus in hoc 2. lib. ph. dicit eas magis physicas, considerauit eas quo ad materiam, quando autem dicit in lib. 12. metaph, astrologiam esse precipue mathematicam. considerauit quo ad principia ex quibus procedit, similiter quando B. Th. dicit eas magis physicas, vt in expositione prępositi textus, considerauit quo ad materiam vnde dicit. Quia harum scientiarum consideratio terminatur ad materiam naturalem sunt magis naturales. Sed scribens super Boëtium de tri. considerauit quo ad principia ex quibus procedunt, qua se habent in eis vt formale, ideo vt sic sunt magis mathematicæ. Non igitur inconuenit diuersa ratione esse magis physicas, & magis mathematicas, sicut non in-

conuenit tepidum esse magis calidum & magis frigidum. Nam comparatum inteso calido est magis frigidum quàm calidum. Comparatum autem intenso frigido est magis calidum q̃ frigidum. Nulla ergo est contradictio, nec est necesse vt B.Th.se retractet.Hęc de pñti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9 si physicus habet considerare materiam primam, vel solum propinquam cuiuslibet rei naturalis.

Et physici vtique erit cognoscere vtrasq; naturas .s.formam & materiam. Tex.22.

IN HAC questione.Aduerte,ꝙ pugna est inter Auic. & Comment. vt patet in commento 22. Nam Auicenna in 1.suæ sufficientiæ arbitratur,ꝙ physicus non habet considerare de materia prima,vt est materia prima,sed solum de ꝓpria cuilibet rei naturali. Metaphysicus autem solus habet considerare de materia prima simpliciter. Cōmentator autem vult,quòd licet nulla ars consideret materiam commu nem omnibus artificiatis. Sed quælibet ars considerat solū materiam propriam sui artificiati,& ratio huius, quia nulla vna ars uersatur circa omne artificiatum,sed hæc circa illud, & hæc circa aliud,ideo sistit terminum cōsiderationis in sola materia propria proprij artificiati.

Tamen quia est vna scientia naturalis cōsideratiua omnis entis naturalis,ideo illa debet cōsiderare materiam cōem, id est receptiuā omnis formæ naturalis, & hæc est materia prima,vt declaratum est in 1.lib.phys. Et qm̃ intendo sustinere mentem Comment.ideo sic procedendum est. Primo ponetur ratio qua fuit motus Auicenna. Secundo declarabitur ex Comment.quomodo illa ratio non cogit. Tertiō declarabitur quo signō potest naturalis dēprehendere naturā materiæ primæ, quarto soluetur dubium.

Quantum ad primū aduerte, ꝙ ratio Auicēnæ vt recitat Comment.in commento 22.fuit hęc.Quia audiuit Auic.in posterioribus analyticis,ꝙ nullus artifex demonstrat causas sui subiecti,de quo considerat,quia si demonstraret eas, hoc esset per res priores illis causis,& tunc ille res essent de genere superiori,quia ista declaratio est de alia arte superiori, quæ considerat de genere continente subiectum illius artis.

Et cum hoc audiuit, existimauit hoc esse impossibile in tribus modis demonstrationũ, vt in demõstratione simpliciter, & in demõstratione ꝓp quid, & in demonstratione qa. Hoc fuit motiuũ Auicennę, quod ad formam reductum tale est. Nulla scientia ꝓbat sua ꝓpria principia ex primo posteriorum. De principijs.n. supponitur qa sunt. Sed materia prima est vnũ de principijs naturalibus, vt declaratum est in 1. lib. phys. ergo hæc scientia non considerat materiam primam. Sed consideranda est in sciẽtia superiori.i. metaphysica cuius est stabilire principia & fundamenta particulariũ scientiaꝝ.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Comment. distinguit de demõstratione simpliciter, & ꝓp quid, & quia. Et puto ꝙ per demõstrationem simpliciter intẽdat demonstrationẽ potissimam cuius medium dicit quid, vel ꝓp quid, & aggregat oẽs causas rei proprias & ꝓpinquas, & ꝑ demonstrationem ꝓp quid intendit eam, quæ est ꝑ causam ꝓpinquam, in quocunque gñe causæ fuerit. Et ꝑ demonstrationẽ qa, intendit eam quæ est ab effectu vel à signo, vel à ꝓprijs accidentibus posita distinctione de triplici demõstratione Cõment. intendit sic soluere rõnẽ Auicennæ. Propositio maior conceditur de demonstratione simpliciter, & ꝓp quid, negatur aũt de demonstratione quia. Nam ex effectu.i. ex motu & transmutatione substantiali physicus venatur primam materiam, nec est alia via, nec metaphysicus habet aliam viam, sicut nec habet viam sufficientiorem ad ꝓbandum existentiam subarum separataꝝ saltem in genere, quàm viam motus vt declarauimus in lib. 12. metaph. in q. 3. vnde nisi physicus qui versatur circa motum & transmutationem inuestigaret materiam primam remaneret incognita in omni scientia.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ physicus ex nullo signo certiori procedit ad inuestigandum naturam & esse primæ materię quàm ex successione formarum in eodem subiecto, nam sicut successio corpoꝝ in eodem loco fecit vos cognoscere naturam loci, vt declarabitur in lib. 4. phys. sic successio formarum in eodem subiecto, fecit nos deprehendere materiam primam, nec est alia via & necessaria, vnde & metaph. in lib. 8. & in 12. declarat ex transmutatione materiam primam in esse omni substantiæ mobili.

Quan

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ philosophus in tex. 24. volens probare ꝑ similitudinem sumptam ex arte, q physicus considerat materiam, sic arguit, sicut se habet ars in operando artificiata. Sic se habet scientia naturalis in considerādo res naturales. Sed omnis ars in operando considerat materiam, ergo scientia naturalis in considerando res naturales considerat materiam, & per ꝯñs considerare de materia prima spectat ad physicum. Huius rationis maiorem philosophus relinquit vt manifestum. Intendens autem declarare minorem præponit, quòd artes faciunt materiam, aliæ quidem simpliciter, aliæ autem operose. Sed hæc distinctio videtur falsa, quoniam materia simpliciter est materia prima, sed iam probauit philosophus in 1. lib. in tex. 82. quòd materia prima est ingenerabilis & incorruptibilis, ergo à nulla arte nec ab agente naturali potest produci nec fieri.

Ad hoc rñdetur, ꝙ materia simpliciter dupliciter sumit̄. Primo, in naturalibus. Secūdo, in artificiatis, in naturalibus quidem est ens in pura potentia susceptiua omnis formæ, & nullam propriam habens sibi congenitam. Et de hac non intendit hic philosophus, sed pertractauit in 1. lib. & probauit eam esse infactibilem, & incorruptibilem, tā ab arte, q̃ à natura. In artificiatis aūt non est materia simpliciter ens in pura potentia. Sed est q̄d compositum vt lateres, & dr̄ fieri simpliciter, quia sine arte non inuenitur. Puta ars edificatoria, q̄ facit domum ex lateribus dr̄ facere simpliciter materiam domus, qnia non supponit, sed facit lateres. Ars aūt quæ dispo nit materiam præexistentem ad formam artificiati, aut incidendo aut compaginando, aut molificando, aut indurando, dr̄ facere materiam sui artificiati, non simpliciter, quia iam præexistit, sed operose. i. dispositiue, vnde ars carpentaria nō facit lignum, sed supponit, facit autem operose dum disponit incisione ad formam statue aut scamni. Ad argm̄ igitur dico, ꝙ non probat, nisi de materia simpliciter in naturalibus, de qua non incendit philosophus, sed materia simpliciter dicta in artificiatis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 10. si materia & forma sunt relatiua. Amplius eorum quæ sunt ad aliquid materia est, in alia enim specie alia materia. Textu 26.

IN HAC quęstione dat difficultas in hoc. Materia est sub̃a, similiter forma substantialis, substantia autem est ens absolutum, cum sit prima pars entis & fundamentum oĩum accidentium, vt determinatum est in lib.7.metaph. præterea relatiua se mutuo referunt. Nam dicitur pater filij pater, & econuerso. Sed forma & materia non se mutuo referunt. Non enim dicimus materia formæ materia, nec forma materiæ forma. Sed potius dicimus materia materiati materia, & forma formati siue formabilis forma.

Vt ergo scias quam veritatem continet dictum philosophi aduerte, ꝙ aliquid pōt esse relatiuum tribus modis. Primo est essentialiter & per se ad alterum, ita quòd totum suũ esse est ad illud se habere, vt paternitas, Dominum equalitas &c. Secundo quia licet sit absolutum essentialiter, tñ conseqũtur ad respectum, sic sanitas potest dici relatiuum, quia consequitur adęquationem humorum, adequatio autem dici respectum. Tertio quia licet sit absolutum, tñ connotat respectum, & non pōt perfectę concipi nisi conceptu relatiuo, licet non sit relatio. Sic scientia & actus, & forma sunt relatiua. Nam licet scientia sit ens absolutum, tñ dr̃ ad scibile, & potentia ad actum, & forma ad id cuius est forma. Et hęc fuerunt appellari relatiua secundùm dici. in primo autẽ modo statuuntur relatiua ſm esse, & illa sunt essentialiter & solum in p̃dicamento relationis. Hec aũt sunt in p̃dicamẽto absoluto, puta in sub̃a in qualitate. Qñ dicit philosophus, ꝙ materia est eoꝝ quę sunt ad aliq̃d, non intelligas primo modo, quia nō est essentialiter respectus, nec est essentialiter in prædicamento relationis, sed in p̃dicamẽto sub̃æ reductiuę, nec est secundo modo vt patet, est aũt tertio modo, q̃m licet materia sit substãtia, non tñ est grã sui, sed ꝑ formam, & ex ordine quem habet ad formam pōt dici ad aliquid, vel vt dr̃ B.Th. exponens dicitur ad aliquid, quia cuilibet formæ determinatur materia propria, ita quòd hęc materia corrñdet & proportionaliter huic formæ, & illa illi &c. Et ex tali rñdentia siue proportione habet materia ꝙ sit ad aliquid.

Tu tamen aduerte, ꝙ licet solus primus modus reponat rem relatiuam essentialiter in prædicamento relationis, tñ quo ad cõsiderationem nō separantur ab eadem, primus, &

secundus,& tertius,modus,ita ꝙ eadem scientia est consideratiua,vtriusque relatiui, quia hoc est cōmune tribus modis prædictis,quòd per ſinuicem notificantur,ideò ad eandem scientiam pertinent. Et hac de causa physicus habet considerare de materia & forma, & metaphysicus de actu & potentia. Hæc de præsenti quæsitò dicta sint.

¶Quæstio 11.si philosophus in textu 26. vbi inquit, ,& circa hæc,&c. sibi contradicit.

Et circa hæc,quæ sunt separate quidem species in materia,homo enim hominem generat ex materia. Textu 26.

IN HAC quæstione aduerte,ꝙ stat difficultas in hoc, si anima hominis est abstracta,ergo est incorruptibilis: omne enim abstractum est incorruptibile,quoniam caret materia,quæ est causa corruptionis ex 1.phys.si autem homo generat hominem, ergo anima hominis educitur de potentia materiæ,aliter non ꝓduceret sibi simile,ergo non est abstracta,& sic vr̄ philosophus in eodem textu sibi contradicere.

Ad auferendam hanc apparentem contradictionem inuenio tres vias r̄ndendi,& oēs sustentabiles sunt.Prima est ẜm Cōment. & stat in hoc. Philosophus nō dicit hic assertiue & determinatiue animam hoīs esse abstractam,& per ꝯn̄s incorruptibilem,imò quasi oppositum,quia dicit ꝙ est species in materia,& vt sic non est abstracta. Et ꝙ sit forma in materia ex ꝯn̄ti non abstracta, ꝓbat ab hoc signo,quia homo & sol hominem gn̄āt,q.d.hoc non fieret,si esset abstracta,quia forma abstracta non est terminus generationis. Quod autem sit corruptibilis vel non, etiam quòd habeat esse in materia,vel non habeat esse, non est præsentis loci cōsiderare.

Secunda via est B.Th. exponentis prædictum textū & stat in hoc.Anima hominis ẜm philosophum est abstracta vt intellectiua,non quia sit extra materiam vt substātia separata, sed quia vt intellectiua non est affixa organo, & per ꝯn̄s est incorruptibilis,vt determinauimus de mente philosophi in 3. de anima in tractatu de essentia animæ intellectiuę & est q.3.Qn̄ autem dicit philosophus,ꝙ homo gn̄at hominem, nō est intelligendum,ꝙ homo gn̄ans attingat ꝓductiue essentiam animæ intellectiuę, nec ꝙ educat eam de potentia

mate-

materiæ. Sic.n.esset ſm ſe totam mălis, & nullo modo abſtra cta, cuius oppoſitum dicit philoſophus in textu præpoſito. Sed dr̃ gñare hominem, quia diſponit materiam, & ſufficien ter operatur ad vnionem animæ cum materia diſpoſita, & hoc ſufficit ad verificandum, ꝙ homo generat hominem, vt iam determinauimus in 12. metaph. in q.6. Quære illic.

Tertia, via & forte melior, quæ nec diſcordat à via B. Th. eſt hæc, philoſophus intendit hic declarare animam intelle ctiuam eſſe terminum conſiderationis phyſicæ quo ad formas, eo ꝙ eſt partim abſtracta, & id pro nunc tranſit vſque ad tertium de anima, vbi probat intellectũm eſſe immixtum, & partim eſt in materia, quod probat ſigno. Quia.ſ. ſol & homo generant hominem, ergo forma hominis habet eſſe in materia, qm̃ ſol & alia agentia corporea nullam cauſalitatẽ habent ſuper formas omnino à materia abſtractas; quoniã ſunt altioris ordinis. Patet igitur, quòd in dictis philoſophi nulla eſt contradictio. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 12. in quo ꝯſiſtat cauſalitas cauſæ materialis.

Vno quidem modo cauſa dicitur, ex quo fit aliquid cum in ſit, ſicut es ſtatuę. Textu 28.

IN HAC quæſtione. Non eſt hic immorandum, quoniam eam reſoluimus in lib. 5. metaph. & eſt q.2. Illic declarauimus, in quo conſiſtat cauſalitas cauſæ materialis, & in quo conſiſtat modus huius cauſalitatis, & ſoluimus tria dubia, primum eſt, quòd potentialitas non repugnat cauſalitati materiæ. Secundum eſt de ſuſtentatione formæ. Tertium eſt de limitatione formæ. Vide igitur illic, & ſufficiet tibi pro reſolutione præſentis quæſiti.

¶ Quæſtio 13. in quo conſiſtat cauſalitas cauſæ formalis.

Alio autem modo ſpecies & exemplum. Textu 28.

IN HAC qõne. Non eſt hic immorandum, qm̃ iam eam reſoluimus in lib. 5. metaph. & eſt q. 3. Illic declarauimus in quo formaliter conſiſtat cauſalitas cauſæ formalis, & in quo conſiſtat modus ſiue proprietas huius cauſalitatis, & ſoluimus duo dubia. Primum eſt, quõ dare eſſe competit formæ & agenti, ſm eſt, quõ artare materiam ſiue potentialitatem ſuam conuenit cauſæ formali ſiue formæ. Tu igitur vide illic, & ſufficiet tibi pro reſolutione præſentis quæſiti.

Quæſtio

¶Questio 14. si in tex. 28. tam species quàm exemplum possunt interpretari ad mentem Arist. & non solum ad mentem Platonis.

Alio autem modo species & exemplum tex. 28.

IN HAC quæstione. Aduerte, ꝙ prædictus textus philosophi vno modo interpretatur ad mentem B. Th. & Egidij & communiter expositorum latinorum, & alio modo ad mentem Themistij, à quo non discordat Cōment. & vterque modus sustentabilis est.

Quantum ad mentem B. Th. & concordantium cum eo, ly exemplum positum est ꝑꝑ opinionem Plat. q̄ rerum formas posuit abstractas, & vocabat exemplaria vel ideas, de quibus satis locuti sumus in epithomate nr̄o in 7. lib. metaph. Sed ly species ponitur secundùm opinionem philosophoꝝ naturalium & ipsius Arist. eo quòd vnumquodque per suam formam constituitur in tali vel tali specie.

Quantum ad mentem Thomistij aduerte, ꝙ in libris suis phys. in lib. 2. cap. 7. tenet, ꝙ tam exemplum quàm species potest exponi & interpretari ad mentem philosophi. Nam licet secundùm viam Arist. formæ specifice nō sint abstracte à singularibus & vt sic non possint dici exemplaria, tn̄ quia in agente per intellectum habent esse cognitum & immateriale. & ad earum imitationem agens intellectuale producit effectus suos, vt sic pn̄t dici exemplaria, & in hoc sensu philosophus non negaret ideas, vt declarat Comment. in lib. 12. metaph. in cōmento 36. vbi, inquit. Istæ. n. formæ vn̄r hr̄e duplex esse. s. in actu. s. esse materiale quod hn̄t, & esse in potentia. s. esse quod hn̄t in illa forma. s. in primo principio. Et dico potentiam quemadmodum dicimus, ꝙ formę artificiales habent esse in actu in materia & in potentia in anima artificis, vnde he formæ videntur habere duplex esse, abstractum & materiale, & hoc quidem est quod facientes formas. s. Platonici volunt dicere, sed non perueniunt ad ipsum. Hæc Comment. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 15. in quo ꝯsistat causalitas causæ efficientis.

Amplius vnde principium mutationis primum aut quietis est. Textu 29.

IN HAC qōne. Non est hic immorandum, qm̄ eam

resoluimus in lib. 5. metaph. & est q. 4. Illic pertractauimus duas opiniones, quarum vna reprobatur, & altera sustinetur, quæ dicit causalitatem agentis consistere in hoc, quod est efficere vel producere rem secundùm totam subam vel partem, vel secundùm accidens, siue cum nouitate essendi, siue sine nouitate &c. Et soluuntur duo dubia, vide igitur illic & tibi sufficient pro solutione præsentis quæsiti.

¶Quæstio 16. in quo consistat causalitas causæ finalis siue ipsius finis.

Adhuc autem quemadmodum finis, hic autem est cuius causa. Textu 29.

IN HAC qône. Non est hic immorandũ, qm̃ eam resoluimus in 5. metaph. & est q. 5. & illic declarauimus in quo cõsistat causalitas finis, vt cõparatur ad agens siue operãs pp finem, & in quo consistat vt comparatur ad media ordinata ad consequendum finem. Deinde soluuntur tria dubia, vt videre poteris, & hæc tibi sufficient pro præsenti quæsito.

Qõ 17. si finis est causa vt habet esse in aïa vel extra animã.

Amplius autem quemadmodum finis. Textu 29.

IN HAC quæstione. Non est hic immorandum, qm̃ eam resoluimus in 5. lib. metaph. & est q. 6. & illic pertractauimus opinionem Auicennæ, & duas alias, & determinauimus iuxta tertiam, & soluimus tria argumenta satis apparentia, vt illic videre poteris, & illa tibi sufficient pro præsenti quæsito.

¶Quæstio 18. si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis totalibus eiusdẽ ordinis.

Contingit autem multas eiusdem causas esse non secundum accidens. Textu 30.

IN HAC quæstione. Non est hic immorandum, qm̃ eam resoluimus in 5. metaph. & est q. 7. & eam pertractauimus sub duplici sensu, vt videre poteris, quoꝝ primus est, vtrum idem effectus possit produci à pluribus causis totalibus pfectis ita quòd plures vt plures causent eundẽ effectum numero, secũdus est, vtrum effectus qui est productus ab A. si esset productus à B. an esset idem numero vel non, & illic soluũtur omnia argumenta, quæ sunt contra viam nostram pro vtroq; sensu, & illa tibi sufficient pro præsenti quæsito.

Quæstio

¶Quæstio 19. si causæ sunt sibijnuicem causæ. Sunt autem quædam & adinuicem causæ. Textu 30.

IN HAC quæstione. Non est hic immorandum, quoniam eam resoluimus in 5. metaph. & est q. 8. Illic declarauimus quomodo ex eo quòd causæ sunt sibijnuicem causæ non sequuntur illa tria incōueniēntia, quæ illic adducuntur, & tu vide illam quæstionem & sufficiet tibi pro præsenti quęsito.

¶Quæstio 20. si causa in actu & effectus in actu simul sunt & non sunt.

Differunt autem intantum quòd operantes quidem & singulares simul sunt & non sunt. Textu 37.

IN HAC qōne. Non est hic immorandum, quoniam eā resoluimus in 5. metaph. & est q. 9. illic declarauimus verum sensum quem intēdit philosophus in tex. præposito, & ex eius declaratione manifestatur sensus huius maxime, posita causa ponitur effectus, & remota causa remouetur effectus, & soluuntur argumenta, quæ ingerunt difficultatem contra determinata. Tu vide illic, & sufficiet tibi pro præsenti quæsito.

¶Quęstio 21. si omne quod fit raro, fit à fortuna.

Sed quoniam quædam fiunt præter hæc, & omnes dicunt hoc esse à fortuna. Textu 48.

IN HAC quęstione. Aduerte, quòd difficultas stat in hoc. Dicit philosophus, ea quæ sunt semper aut ex necessitate aut frequēter non dicuntur fieri à fortuna, sed quæ fiunt pręter hæc. i. quæ fiunt raro, dicuntur esse à fortuna. Sed arguitur, quod non omnia quæ fiūt raro sunt à fortuna, & quod aliqua quæ possunt frequenter fieri fiunt à fortuna. Primum declaratur sic, eclipses & stellæ comatæ & multæ impressiones metheoricæ ignitę de quibus pertractauimus in epithomate nostro in 1. lib. metheor. raro fiunt, & tamen nullus dicit eas fieri à fortuna. Similiter raro contingit quòd inueniatur notabilis massa auri tota simul producta, & tamen non dicitur fieri à casu, si fiat.

Secundum declaratur sic, si frequenter exiens in agrum inuenirem serpentem frequenter, super cuius inuentionē non cogitarem, nec intenderem inuenire, vtique esset à casu, & tamen non esset raro, ergo &c. Hoc argumentum soluetur in q. 23.

Vt igitur scias solutionē quæsiti aduerte, quod Auicen. in 1. suæ sufficientiæ, cap. 13. respondet huic quæsito maxime pro prima

ma parte & dicit sic. Aliqñ aũt putatur de multis rerum natu ralium quæ rarissimæ solent esse, sicut aurum ꝙ nascitur ma gni ponderis, aut hyacintus quæ excedit mensuram solitam, ꝙ inueniantur casu, eo ꝙ hoc rarissime fit. Sed non *est ita*; quia non ponit rem sub casu, cum confertur esse absoluto. Sed cum confertur causæ efficienti esse rarissimæ, contingit eam ẽt esse ex illa rarissimæ. Hoc .n. auꝶ vel hæc hyacintus non prouenit rarissimæ ex causa efficiente ea, sed ex virtute sua, & pp abundantiam multæ materiæ. Et qñ quidem hic sic est, tunc hmõi opus non euenit, nisi ex seipso semper, aut sæpe, euentu naturali. Hæc Auic. Et intendit paucis verbis hãc distinctionem. Rem raro euenire, potest intelligi dupliciter. Primo ẜm se, secundo per cõparationem ad causam suã si intelligatur ẜm se, non est necesse oẽ raꝶ esse casuale, aliter vt arguebatur, & eclipses, & multæ impressiones meteori cæ, vt sunt stellæ caudatæ & parahyllij essent à casu. ꝙ est falsum, qm̃ licet sint raro, sunt tñ à causa determinata, & quoties ponuntur suæ causæ de necessitate ponuntur tales effectus. Sed quia raro ponuntur. ideo raro eueniunt. Si aũt intelligatur raro ꝑ respectum ad causam, dico ꝙ semper est à casu seruatis tribus cõditionibus, primo, ꝙ talia causa nõ habeat ex se, ꝙ talem effectum ꝓducat, sicut fodiens sepulchrum. nõ habet vt fodiens ꝙ inueniat thesauꝶ, aliter semper fodiens vel frequenter inueniret thesauꝶ. Secundo ꝙ posita causa & non impedita non de necessitate sequatur effectus: Nam ẽt ꝙ causæ rarissimæ poneretur, si quoties ponitur, de necessitate seqtur effectus, non potest esse à casu, imò nec ꝓprie dr̃ raro poni, sed semper, respectu positionis causæ. Tertio, ꝙ sequatur ex causa ꝑter intentionem causæ, & in hoc cõpletur rõ fortunæ & casus. Vnde aduerte, ꝙ raritas effectus nõ ponit casum. Sed esse ꝑter omnimodam intentionẽ causæ agentis. Et sic conceditur, ꝙ effectus rarissimus potest nõ esse casualis, vt exemplificauit Auic. de massa auri, & magna hyacinto. Qñ igitur dicit philosophus, ꝙ quę fiunt præter hæc .i. non semꝑ nec frequenter sed raro, dñt oẽs, id esse à fortuna, intelligendum est respectu causę, & ꝑter intentionẽ causæ, & hãc ꝯdõnem expressit in tex. 50. & 51. vbi venatur diffõnem fortunæ, vt videre poteris. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

¶Quæstio 22. si diuisin philosophi in tex. 48. est sufficiēs.

Primū qdem igr̄ qm̄ videmus alia qdem semper similiter fieri alia aūt sicut frequenter, manifestum est &c. Tex. 48.

IN HAC qōne. Aduerte, q̄ diuisio philosophi est talis, eoꝶ quæ fiunt, quædam semper, quædam vt in pluribus, quędam raro, & in his est fortuna. Auic. aūt in 1. lib. sufficientiæ cap. 13. ibi dubitari aūt potest de eo quod est ad vtrūlibet &c. Vī innuere Arist. fuisse diminutum, eo q̄ datur membrum quartum. s. quædam se habent ad vtrumlibet. Sicut potentia motiua indifferenter se habet ad mouere & non mouere, sed Auic. statim adducit responsionem posteriorum peripateticorum inter quos est Themistius vt recitat Comment. in commento 48. Isti dicunt, q̄ non fuit necesse Arist. ponere hoc quartum membrum, qm̄ ab agente ad vtrumlibet non sequitur actio, nisi prius determinetur ab aliquo, postq̄ aūt determinatum fuerit, & ab eo egreditur actio. iam non erit fortuita, qm̄ iam est intenta ab agente determinato ad alteꝶ oppositoꝶ, v.g. Licet potentia motiua sit indifferens ad ambulandum & non ambulandum, tñ qn̄ fuerit determinata ab appetitu ad ambulandum, ille motus non erit casualis, imò intentus, cum igitur ab eo qđ est ad vtrumlibet non sit aliquod casuale vt est ad vtrumlibet, non fuit necesse Arist. facere mentionem de eo. Sed hæc responsio non placet Auicēnæ. Dicit. n. q̄ non inconuenit eundem effectum comparatum vni causę esse intentum & comparatum alteri esse fortuitum, vt in exemplo dato. Nam ambulatio comparata potentiæ motiuę est fortuita, eo q̄ in se pręcise considerata non magis intendit ambulare quàm non ambulare. Comparata aūt appetitui determinanti non est fortuita, eo q̄ appetitus determinans potentiam motiuam intendit ambulationem.

Sed Comment. in commento 48. insurgit contra Auicennam & dici quatuor.

Primo, dicit in eo quod est ad vtrūlibet vt est ad vtrumlibet non esse casum neq; fortunam, cuius contrarium tenet Auic. Et Cōment. intendit talem rōnem. Ex hoc contingūt casus & fortuna, pro quanto ex aliqua actione progreditur effectus inopinatus & rarus, cuius illa actio non est p̄ se causa, vt quādo ex fossione sepulchri sequitur inuētio Thesauri, ita

ita quòd effectus fortuitus ſupponit agens operans aliquid ex intentione. Vnde ſi nihil operatur ꝑ ſe, nunq̃ ſequetur effectus fortuitus, ſed id qđ eſt ad vtrumlibet, nunq̃ aliquid ex intentione & per ſe operatur niſi determinetur per aliquod determinatiuum ipſius. Nam ſi vt eſt ad vtrumlibet ageret, cum vt ſic non magis reſpiciat vnum oppoſitoꝝ quam reliquum, ſimul ageret oppoſita, qđ eſt impoſſibile, ergo ſi debet ab eo egredi actio, neceſſe eſt vt determinetur à ſuo determinatiuo. Sed poſtq̃ determinatum eſt non eſt amplius ad vtrũlibet, ergo circa ipſum vt ſic nõ poteſt eſſe effectus caſualis nec fortuitus. Et aduerte, quòd eandẽ rõnẽ virtualiter format B. Th. quæ Auicenna in expoſitione textus præpoſiti.

Sed aliqui conantes ſuſtinere Auic. dñt, quòd non Comment. quę etiam eſt B. Th. non militat contra ſenſum Auic. Non.n. dicit Auic. quòd ab eo quòd eſt ad vtrũlibet vt eſt indeterminatum vel eſt in contingẽtia equali ꝓcedat effectus, & talis ſit caſualis. Sed dicit quòd ab eo quod eſt ad vtrũlibet cum determinatum fuerit, ꝓcedet effectus, qui erit caſualis reſpectu eius quod ſ͠m ſe ſe habet ad vtrumlibet, puta reſpectu potentiæ motiuæ, erit autem intentus à determinante, puta à potentia appetitiua. Stat ergo quòd rõ Cõment. ſit vera & ſimiliter B. Th. ſed non tendit contra ſenſum Auicẽnæ.

Sed iſti neſciũt quid dicant. Nam effectus caſualis ſi eſt ab eo qđ eſt ad vtrũlibet, aut eſt ab eo inquantum eſt ad vtrũlibet. i. indifferens, aut inquantum eſt determinatum ad alteꝝ oppoſitorum; ſed neutro modo, qm̃ inquantum indifferens eſt, ab eo nullus ꝓcedit, nec intentus nec caſualis, inquantũ autem determinatum, ab eo procedit effectus determinatus & certus, ſed repugnat effectum determinatum & certum eſſe caſualẽ. Nam cum fortuna ſit cauſa ꝑ accidens, eſt incerta, aliter quę eueniunt à fortuna euenirent opinate & cum certitudine. Implicat ergo contradictionem, dicere effectum caſualem eſſe ab eo qđ eſt ad vtrumlibet, ſed determinatũ. Et ideo ratio Comment. & B. Th. directe militat contra Auic.

Secundo, dicit Cõment. contra Auic. quòd equaliter contingens nõ inuenit in potentia actiua, eo quòd oĩs potentia actiua vel eſt naturalis, vel rõnalis, ſi naturalis, eſt determinata ad vnũ, puta calor ſolum ad calefaciendum ꝑ ſe, ſi rõnalis deter

determinatur appetitu ad alterum oppositorum, vt declaratum est in lib.9.metaph.Sed aduerte, ꝙ hoc dictum nisi modificetur non videtur verum . Constat.n.ꝙ potentia motiua in sorte est potentia actiua, & tñ ex se est indifferens admouendum & quiescendum,& voluntas est indifferens aduolẽdum A,& volendum B. Et ars medicinæ potest causare salutem &mortem in infirmo,pōt.n.medicus eligere sanare sortem & eundem interficere . Præterea in lib.9.metaph. tex.3. tenet philosophus potentias rōnales se habere ad opposita.

Vt igitur hoc dictum non habeat instantiam tu modificabis sic . Potentiæ actiuæ dupliciter considerari possunt. Primo secundum se . Secundo vt sunt proxima principia operationis . Primo modo non inconuenit,ꝙ in eis inueniatur cōtingens ęqualiter,vt patet in voluntate præsentatis sibi duobus obiectis ęqualiter estimatis bonis vel malis. Secundo autem modo non est possibile , qm̄ potentiæ rationales non sunt proxima principia operationis, nisi prius determinẽtur à suo ꝓprio determinatiuo ad alterum oppositorum,&tunc patet ꝙ non remanent in contingentia æquali .

Et si quæras vtrum voluntas possit determinare seipsam ad vnum oppositorum, dico ꝙ id determinatum inuenies in lib.9.metaph.in q.5.vbi pertractatur via B.Th.& sustinetur, & via Scoti ac sequentium eum,vt est Ant.Andreæ in 9.metaph.q.2.Et Burleus in hoc 2.lib.physic.super tex.48.& soluuntur fundamenta adducta ab Ant.And.

Tertio dicit Comment.cōtra Auic. ꝙ contingentia ęqualis inuenitur in potentijs passiuis,non quidem in oībus, sed in his quaꝶ ꝑparatio ad receptionem duoꝶ contrarioꝶ est æqualis,siue sit anima concupiscibilis,q̃ est in potentia ęquali ad recipiendum oppositos affectus , siue sit materia prima, quæ est indifferens ad recipiendum oppositas formas .

Sed aduerte,ꝙ & hoc dictum debet modificari sicut pręcedens.Non.n.est verum, nisi considerãdo materiam primam precise & nudam . Nam vt est disposita iam est determinata ad hanc formam,ita ꝙ non ad aliam. Idem intellige de anima concupiscibili.s.ɔsiderata in pura ratione passiua siue receptiua contrarioꝶ affectuū. Nam vt actuatur notitia huius obiecti sub rōne boni . iam determinatur ad eliciendum affe

ctum talis boni,& in seipsa recipere cum sit actio immanēs.

Sed dices, si potentia passiua est incontingentia equali ad recipiendum duo contraria,ergo poterit ea simul recipere.

Ad hoc iam respondimus in lib.9.metaph.in q.5.vbi declarauimus, ꝙ potentiæ rationales pro eodem instanti pñt in opposita non coniunctim,sed diuisim, & hoc est quod dicunt cōmentistę,ꝙ in potentia passiua stat simultas potētiæ ad duo opposita. Non aūt potentia simultatis, & tu vide horum declarationem in prædicta,q.d.& sufficiet tibi.

Quarto Auer.damnat Auic.de diffōne necessarij & contingentis vt in pluribus.Nam dicit Auic.in 1.lib.suæ sufficiētiæ c.3.necessarium est quod non habet impedimentum, cōtingens aūt vt in pluribus est quod habet impedimentum vt in paucioribus. Cōment.aūt dicit non esse sic assignandas diffōnes eorum,sed sic, necessarium est quod ex natura sua non pōt deficere contingens autē vt in pluribus est, quod in natura sua habet vñ potest deficere,& aduerte ꝙ B.Th.exponens tex.48. in fine ibi,sciendum est ꝙ quidam &c. Tangit idem, & reprobat Auic.sicut reprobat Auerroēs.

Sed Cōment.& B.Th.non vñr iustæ damnare Auic.diffinitionibus prædictis. Nam & philosophus in hoc 2.lib.in tex.85.manifestans quomodo natura agit pp finem dicit, ꝙ ea quæ fiunt natura fiunt semper vel frequenter nisi aliquid impediat,vř ergo manifestare & describere id quod fit semꝑ & vt sic necessariū,& quod fit frequenter, & vt sic contingēs vt in pluribus,ex eo ꝙ non adest vel abest impedimentum. Non ergo debuit in hoc improbari Auicenna.

Ad hoc dř ꝙ necessarium & cōtingens vt in pluribus dupliciter pñt manifestari.s.à priori & a signo. A priori quidē debēt manifestari & diffiniri vt philosophus diffinit in 5.lib. metaph.in c.de necesse, & Cōment.diffinit hic. A signo autē debent diffiniri & manifestari ꝑ non hře & hře impedimentum,nam hęc sunt quasi ꝓñtia naturam eoꝝ. Ex eo.n.quòd, necessarium non potest deficere, sequitur quòd nō habet impedimētum. Aliter illud impedimētum esset vanū,similiter ex eo ꝙ contingens vt in pluribus pōt deficere paratum fuit ei impedimentū. Dico igitur,ꝙ philosophus si infra in tex. 85.notificat necessariū & ꝯtingens vt in plurib. ꝑ hře vel nō

hrē impedimentum, illud fuit notificatum à ſigno, & nōn à priori, vñ bene ſeq̃tur, ꝙ ſi Auic. intendebat notificare neceſſarium & contingens vt in pluribus à ſigno & non ex natura rei, non iuſtæ damnaretur à Cōment. verum quia arbitratur Auic. aſſignare tales diffinitiones ex natura rei, ideo rationabiliter reprehenditur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 23. Si diffinitio fortunæ eſt recte aſſignata ab Ariſtotele.

Manifeſtum itaque ꝙ fortuna cauſa ſit ſm accidens in his quæ in minori ſunt ſm propoſitum eorum quæ propter hoc ſunt. Tex. 52.

IN HAC queſtione vt ſciamus defendere diffinitionē datam à philoſopho de fortuna plura ſcrutāda ſunt. Primo, quid ſm rem ſit hęc fortuna. ſ. an ſit ſuƀa, an natura, an intellectus. Secundo, quæ eſt illa cauſa per accidens quæ eſt idē quod fortuna. Tertio, ſi fortuna eſt ſemper in minori. i. in paucioribus. Quarto, quomodo hæc ſtant ſimul, ꝙ ſit cauſa per accidens. i. præter intentionem cauſans, & tamen ſit in his quæ ſm propoſitum fiunt. Quæ. n. fiūt ſm propoſitum videntur intenta, & ſic videtur eſſe repugnantia inter partes diffinitionis. Demum ſoluentur duo argumenta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ de entitate fortunæ aliter ſentiunt fabuloſi poëte, aliter veri philoſophi. Illi nanq; arbitrantur fortunam eſſe quādam ſuƀam ſeparatam, veluti deā quā fingunt duplicem faciem hr̄e, vnam q̄dem lętam, qn̄ hoi eſt ꝓpitia, alteram triſtem, qn̄ aduerſatur, & de fortuna ſic poëtice figura loquitur Boëtius in 1. de Conſolat. metro primo. Sed hęc tranſeant, qm̄ non ſunt digna philoſopho.

Quid aūt ſit apud philoſophos aduerte duas opiniones, vna quidē eſt Boëtij in lib. 5. de Conſolat. proſa prima. Ipſe tenet, ꝙ nec fortuna nec caſus ſint cauſa ꝑ accidēs, nec cauſa per ſe, ſed effectus per accn̄s. i. qui ꝓuenit præter intentionē cauſarum operantium ꝑꝑ aliquod intentū, v. g. Sortes tendit in forum vt ludat, vadens inuenit denarium inopinate. Inuentio denarij eſt fortuna apud Boëtium, vnde ſic eam diffinit, fortuna ſiue caſus eſt inopinatus ex fluentibus cauſis in his quæ ob aliud geruntur euentus, hæc illæ, & quidem hæc opinio clarior eſt & magis conſueta apud communiter

ter loquentes. Altera opinio est Arist.qui fortunam nō esse ẽctum sed cām dicit. Quid igitur sit ẽm ipsum sic accipe,fortuna est idem realiter cum agente ꝑ intellectum, sed distinguitur rōne. Et casus est idem realiter cum agente *naturali*, sed distinguitur rōne,& declaratur sic. Sortes qui est operās per intellectum & volūtatem intendit ex sua actione aliquē effectum,puta ex plantatione vitis intendit facere vineam,& respectu huius effectus dr̃ causa per se & agens à proposito,si autē huic plantationi adiungitur aliquid præter intētionem sortis,puta plātationi adiungitur inuentio serpentis mordētis pedem plātantis, respectu huius effectus inopinati dr̃ causa per accidens, & sic Sortes vt cōparatur ad id quod præter intentum effectum euenit dr̃ fortuna, ex quo patet ꝙ sortes & est agens à proposito,& est fortuna,sed distincta rōne, qm̄ vt agit intendens dicitur agens à proposito,& est causa ꝑ se, vt autem agit non intendens,dr̃ fortuna & causa ꝑ accidens, idem intellige de casu.Nam idem agens naturale puta virtus formatiua spermatis,vt agit ad generationem hominis dicitur agens per se,vt autem producit sextum digitum in manu, quem non intendebat nec ad ipsum producendum ordinabatur,dicitur causa per accidens & est casus. Hæc est mens philosophi & Comment. & peripateticoꝶ. Platonici aūt non cōueniunt in hoc. Nam licet ponant fortunam esse causam, non tamen causam per accidens,sed superiorem & diuinam, vnde Proculus Platonicus sic eam diffinit,fortuna est demoniaca potestas causas inordinatas adinuicem connectens.

¶ Sed cōtra id quod dictum est.s.quòd fortuna ẽm Arist. est causa agens per intellectū vt comparatur ad effectum nō intentum,videtur esse ipsemet Arist.in lib.de bona fortuna. Nā si fortuna est ipsum agēs per intellectū,ergo bona fortuna est ipsum agēs per intellectum, cum sibi aduenit aliquod bonum nō intentum, fortuna.n.prædicatur de bono à fortuna sicut cōmunius de minus communi.Et tamen hoc est cōtra philosophum in lib.de bona fortuna. Nā illic vult bonā fortunam esse naturalem impetum factū in anima nostra à deo vt est motor totius naturæ. Constat aūt quòd impetus non est causa, imò potius effectus si igitur bona fortuna est effectus quo modo verum est fortunam esse causam.

Ad

Ad intelligentiã huius aduerte, quòd philosophus in lib. phys. loquit de rebus ꝭm naturam rerũ & suas ꝓprias rõnes, in libris aũt moralibus loquitur aliqñ ꝭm famositatem, eo quòd rões & scientiæ morales nõ tantum hñt certitudinẽ, ex primo ethicorum, quantam hñt scientiæ speculatiuæ, & qm̃ liber de bona fortuna, ad materiam moralium spectat. Et famosum est apud cõiter loquẽtes, bonam fortunam esse talẽ impetum, imò quasi impssionem in anima sine p̃cognitione, ideo philosophus ꝯdescendens cõi hominũ extimationi sic diffiniuit bonã fortunam, quã si diffinisset hic in physicis nõ effectum, sed cãm in eius diffõne posuisset. Nam si fortuna est cã per accñs, omnis spẽs fortunæ est causa per accñs. Species aũt sunt bona & mala fortuna. Et quod dictũ est, cõfirmatur per ipsum philosophum in politicis, q̧ dicit, fortunam esse vltimam distinctiuã in litibus. Nam qñ duo homines hñt litem, nec rõne possunt terminare, determinant eã per sortem, quam appellat fortunam. Id qdem dixit in moralibus, quod qdem nõ dixisset in physicis. Nam esse distinctiuum vr̃ arguere quandam certitudinem, & tñ fortuna ex sua rõne est incerta, vt dicit philosophus in hoc 2. lib. in tex. 55. Nõ igit magnum fundamẽtum constituendum est in dictis philosophi de fortuna in lib. moralib. in qbus se accommodat cõi hoium ęstimationi. Et si Petr. Pomp. in lect. sua in 2. lib. ph. id cõsiderasset, nõ dixisset quasi inuolutus. Et sic fortuna est certa & incerta, quare nescio quid dicam, hæc illæ.

Quantum ad secũdum. s. quæ nam sit illa causa per accñs, quæ est idem cum fortuna, aduerte ꝓ notitia huius, quòd cã per accidẽs est duplex. Quædam ex parte causæ, eo quòd vnitur causæ per se. Sicut musica in edificatore est cã per accidẽs domus, in hoc sensu, quia vnitur arti edificatoriæ in eodẽ supposito, sed nihil agit ad effectum. Nã posito quòd edificator non sit musicus adhuc põt & eque bñ per artem edificatoriã construere domũ. Quædam ex parte effectus & aliquid operatur ad effectum. Et hęc iterum est duplex. Nam quędam ex frequenter ꝓducens effectum, & est illius causa ꝓxima, sicut nauta quoties mouet nauim per se, toties mouet seipsum ꝑ accñs, & quoties homo nudis pedibus vadit per viã lutuosam toties deturpat pedes. Quædam autem raro producit effe-

ctum,& est illius veluti causa remota, eo ꝙ talis effectus nõ habet cõnexionem ad ipsam causam per accidens. Sicut licet sortes frequenter fodiat sepulchrum, tamen rarissime inuenit Thesaurum, eo ꝙ inuentio Thesauri non habet connexionem cum fodiente sepulchrum. In ꝓposito dico primo, quòd fortuna non est causa per accidens ex parte causæ, sed ex parte effectus. Nam vt dictum est, cã per accidens ex parte causæ nihil operatur ad effectum, sed fortuita causa aliqd operatur ad effectum fortuitum. Nam causa fortuita agit aliquid, sed non agit per se illud respectu cuius est causa fortuita. Sed agit aliquid per se, quo facto fit aliud non intentum, & quo nõ facto nõ fieret aliud, respectu cuius dr̃ causa fortuita, vt quia sortes per se. i. ex intentione vadit in forum, præter intẽtionem inuenit debitorem, qui si non fuisset in forꝝ nõ inuenisset debitorem. Patet ergo, ꝙ cum fortuna sit cau sa ꝑ accñs & operãs, ꝙ nõ est causa per accidens ex parte causæ, sed ex parte effectus. Dico secundo, quòd nõ est cã ꝑ accidens ex parte effectus, qñ frequẽter vel semꝑ seqtur effectus, sed qñ raro. Nam si sequit̃ frequenter vel semꝑ non põt dici quin sit virtualiter intentus, vanũ. n. est dicere quòd intendit Socr. aperire fenestram, & quòd non intendit lumen ingredi in cameram. Cum igitur de rõne effectus fortuiti sit ꝙ fiat ꝑ ter intẽtionem operãtis aliquid per se, seqtur fortunam esse cãm per accidẽs ex parte effectus raro ꝯtingentis, patet ergo ex dictis, quòd causa per accidens quæ ponitur ab Arist. in diffinitione fortunę, nõ sumitur in tota sua latitudine, sed cõ tracte, modo quo expositũ est. Quòd ẽt innuit philosophus dum subseqtur in diffõne, in his quę in minori sunt. Nam hæc particula est quasi dr̃ia contractiua causæ per accidens.

¶ Quantum ad tertium. s. qũo sit verꝝ quòd ea quæ fiunt à fortuna, fiant raro: Aduerte quòd id iã declarauimus in q. 21. huius lib. 2. vbi diximus, quòd fieri raro & esse à fortuna nõ sunt cõuertibilia, vt patet de eclipsi, quę raro fit, & tñ non dr̃ à fortuna. Sed ea sola raro facta, ad quæ fienda causa per se nõ ordinatur, sed præter intentionem agentis eueniũt, sicut fodiens sepulchrum nõ ordinatur per se ad inuentionẽ Thesauri, sed ad sepeliẽdum mortuum. & qm̃ inuentio illa est raro, nec per se intẽta. ideo dr̃ esse à fortuna, dico nec per se in-

tenta, qm̄ si fodiens sepulchrum semp̄ intēderet hæc duo, sepelire mortuum & inuenire Thesaurum posito ꝙ illa inuentio raro contingeret nō esset fortuita, sicut nec eclipsis nec comata stella, licet raro fiant, vt diximus supra in q. 21.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ nulla est repugnantia si partes diffinitionis bene intelligantur. Tu igitur aduerte ꝙ ad fortunam duo requiruntur. Primo ꝙ sit agens per intellectum, & ex sua operatione intendens aliquem finem, sicut fodiens sepulchrum ideo fodit quia intendit sepelire mortuū. Secundo requiritur, ꝙ ad talem operationem per se ordinatā ad talem effectum per se, sequatur aliquis effectus non intētus ab agente per intellectum, nec hn̄s connexionem ad operationem intentam ab agente, verbi gratia. Ad fossionem sepulchri ordinatam à fodiente ad sepeliendum mortuum sequatur inuentio Thesauri, quæ non habet connexionem ad fossionem sepulchri. Si.n. connexionem haberet, id frequēter contingeret. Dico igitur, quòd fortuna est in is q̄ fiunt p̄pter aliud. i. propter finem, & exponatur sic, fortuna ideo contingit, quia effectus qui raro euenit sequitur præter intentionem agentis, ad operationem factam propter aliquem finē intentum. Et sic nulla est repugnantia, eo quòd intentio agentis cadit super effectum propositum ex voluntate agentis. Non intentio autem cadit super effectum secundarium non propositum, nec intentum ex voluntate agentis, & ex effectu intento, agens dr̄ agens p̄ intellectum vel à proposito. Ex effectu aūt non intento idēmet agens dicitur fortuna.

Quantum ad vltimum aduerte, ꝙ Petrus Pomponatius in sua lectura in 2. lib. phy. sic format duo argumenta, ex quoꝝ vno arguit quòd fortuna potest esse in per se intentis, ex altero autem quòd potest esse vt in pluribus.

Primo igitur sic arguit, sortes ex proposito vadit ad ludendum. Tunc sic, sortes per se intendit lucrari, & tamen si lucratur est à casu, ergo in per se intentis potest esse casus.

Ad hoc negatur minor. Nam si lucratur, dato etiā ꝙ rarissime lucraretur. lucratur ex p̄posito, ergo non à casu. Sicut qui fodit sepulchrum, & quoties fodis intendit & sperat inuenire Thesaurum, aliter nunquam foderet, dato ꝙ raro vel semel tm̄ inueniret, nō esset à casu, sic in p̄posito, qm̄ sor

tes quoties ludit intendit & sperat lucrum, aliter non luderet, ideo etiam si semel in mille vicibus lucraretur. Lucrum non esset à casu.

Secundo sic arguit. Dentur duo lusores, quorum *vnus vt* in pluribus lucratur, alter vt in plurib⁹ perdit. Qui vt in pluribus perdit: perdit à casu, nunquam.n.intendit perdere qm̄ est contra bonum suum, ergo casu potest esse in his quæ eueniunt vt in pluribus.

Ad hoc dr̄, quòd q vt in pluribus perdit potest considerari in duplici statu. Primo qñ incepit artem ludendi nūdum expertus se frequenter perdere. Secūdo postq̄ assuetus est huic arti & expertus se quasi semp perdere, in primo quidem statu pōt dici, ꝙ perdit à casu, ꝓ duabus aut tribus vicibus, in secundo autem statu non pōt dici à casu perdere. Nam quoties aliquis effectus secundarius vt in pluribus sequitur ad primū per se intentum censendus est sub eadem intentione comprehendi. Nam vt inquit B.Th.exponens textum 50.stultū est dicere quòd aliquis intendat aliquid & non intendat illud quod vt in pluribus adiungitur illi, sic in proposito, si aliquis vult frequenter ludere, & aduertit se frequenter perdere, hoc cēsendum est, nō esse omnino p̄ter intētionē suā, sic .n.se à ludo abstineret. Nec valet dicere, ꝙ nūquam intendit perdere cum sit cōtra bonum suum, qm̄ licet aduertat id esse contra bonum suum, tamen nō refugit ipsum sub spe aliqñ lucrandi, sicut q non refugit frigiditatem aquæ tempore hiemis sub spe capiendi pisces. Hæc argumenta reputat Petr. Pomp. difficillima, & dicit se fecisse ea viro docto & nesciuisse soluere. Nec ipse soluit reputans insolubilia. Quod tamen non est verum vt patuit.

Eodem modo respondendum est argumento facto in qō. 21. quo probatur casum posse esse in his quæ vt in pluribus, & exemplificatur de eo qui frequēter tendit in agrum, & frequenter inuenit serpentem, & nunquam intendit inuenire. Nam licet non intendat inuenire tamen postquam bis aut ter inuenit eum, aduertit & nollet inuenire, & si postea inuenit ipsum, illa inuentio non est inopinata. De ratione autē effectus fortuiti est quòd sit penitus extra opinionem operātis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 24. si philosophus in text. 61. sibi contradicit.

Quare manifestum est, quòd in his quæ simpliciter propter aliquid fiunt, cum non accidentis causa fiunt quorum extra est causa tunc à casu dicimus. Textu 61.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ stat difficultas in hoc. Dicit philosophus in tex. 61. ꝙ eoꝝ que fiunt à casu causa est extra. Dicit aũt infra in tex. 64. Est aũt & hoc alteꝝ, huius quidem.n.exterius est causa, illius vero interius. Quod sic ab omnibus exponitur. Differt autem fortuna à casu in hoc, quòd eorum quæ sunt à fortuna causa est extrinseca, eorum autem quæ sunt à casu, causa est intrinseca. Hæc autem duo videntur manifeste repugnare eorum quæ sunt à casu, causa est extra, eorum quæ sunt à casu causa est intrinseca.

Tu igitur aduerte, ꝙ circa concordantiam hoꝝ textuum multiplex est opinio ſm ꝙ multipliciter exponitur tex. 61.

Nam Cõment. in cõment. 61. videtur innuere talem expositionem, quorum causa est extra. i. qui effectus casuales licet fiant à tali causa non intendente eos, & per respectum ad illam dicantur casuales, tamen possunt produci ab altera causa intendente eos, quæ causa cum sit altera ab illa potest dici extra illam vel extrinseca ab illa. Nam extrinsecum ponitur sæpe pro altero. Sicut quando dicitur, quòd ratio albi est extrinseca. i. altera à ratione nigri. verum quia non omnia casualia sunt per se producibilia ab altera causa naturali particulari, sicut monstra non possunt esse intenta ab aliquo agente naturali particulari, aliter non esset monstrum, ideo hæc expositio non multum approbatur.

B. Th. sic exponit, quorum causa est extra. i. ea dicũtur fieri à casu, quando in his quæ simpliciter fiunt propter aliqđ intentum non propter illud quod accidit fiunt, sed eoꝝ causa est extra. i. sed fiunt gratia alicuius extrinseci. i. gratia alterius effectus, puta in fossione sepulchri fit aliquid à casu, qñ accidit aliquid gratia cuius non fiebat fossio, sed gratia extrinseci. i. gratia alterius effectus per se intenti, sicut quando accidit inuentio Thesauri gratia cuius non fiebat fossio sed gratia sepeliendi mortuum. Hæc expositio subtilis est. nec ad eam aliquod inconueniens sequitur, sicut videbatur sequi ad expositionem præcedentem.

Egidius autem, & Burleus, & Gratiadeus sic exponunt. Quorum causa est extra.i.quorum causa nō intendit illum effectum, ita q̄ ly extra refertur ad intentionem, & ex hac ex positione aufertur omnis contradictio in dictis philosophi. Pro quo aduerte, q̄ causa esse extra causarum dupliciter pōt intelligi. Primo, ſm intentionem. Secundo, ſm esse, ſm intentionem quidem dr̄ causa esse extra aliquem effectum, qñ non claudit ipsum intra suam intentionem & hoc modo intelligit philosophus in tex 61. casualium effectuū causa esse extra, & similiter effectuum fortuitorum. In hoc.n.non distinguuntur casus & fortuna. Secundo quidem dr̄ causa esse extra effectum ſm esse, qñ causa nō est intrinseca effectui, imò extrinseca, & hoc modo intelligit philosophus in tex.64 qñ dicit huius quidem.i.casus causa est intrinseca, qm̄ casus est in naturalibus in quibus natura est principium intrinsecum ex diffinitione sua, huius aūt.i.fortunæ est causa extrinseca, eo q̄ fortuna est in agentibus à proposito, quæ non sunt intrinseca suis effectibus imò extrinseca, nam fodiens sepulchrum non est intrinsecum Thesauro inuento, sic patet ex dictis, q̄ in philosopho nulla est contradictio, qm̄ in tex.61. loquitur de extrinseco secundùm intentionem, in textu autem 64. loquitur de intrinseco secundùm esse, & hæc cōcordia videtur manifestior. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 25. si casus & fortuna reducuntur tantum ad causas efficientes.

Sed modorum causarum in quibus est vnde principium motus, vtrunque ipsorum est. Textu 65.

IN HAC quęstione aduerte, q̄ stat difficultas in hoc, ſm cōem modum loquendi frequentamur hoc nomen casus & nomen fortunæ in omni genere causæ, & primo in genere causæ materialis, si sutor intendit incidere vestem, & inueniat pannum corrosum à tinea, qui est materia vestis, dicet sutor, casus fuit pannum deuastatum esse à tinea. Secūdo, in genere causæ formalis, vt si pictor intendat depingere ciconiam & depingat anserem. Tertio, in gñe causæ efficientis, vt si asinus fracto fune fugiat vt vadat ad puteum, & sic fugiens casu euasit manus hostium. Quarto, in gñe causæ finalis, vt si quis vadit Romam vt vendat merces & casu factus

ctus est Episcopus. Non.n.hunc honorem, sed lucrum intẽdebat. Ex his ergo patet ꝙ casus & fortuna possunt reduci ad omne genus causæ & non solum ad causam efficientem.

Vt ergo scias quomodo potest sustineri dictum philosophi, aduerte tria. Primo, si sequeremur mentem Boetij in 5. lib. de consolatione, de quo mentionem fecimus in q.23. cõcedendum esset in omni genere causarum posse reperiri casum & fortunam, eo quòd circa omne genus causarum potest assignari inopinatus euentus, qui sm Boëtium dicitur casus vel fortuna, & hoc declarant instantiæ præmissæ. Secundo dico, quòd cum casus & fortuna computentur inter ea quæ sunt per accidens, & cum hæc sint incerta, non sunt multum cognoscibilia ex lib.6.metaph. sufficit philosopho dare de eis notitiam non omnibus modis, sed modo manifestiori. Manifestius autem & frequentius reducũtur ad causam efficientem q̃ ad alia gña causarum, vt patet de fodiente sepulchrum & inueniente thesaurum. De eunte in forum vt emat panem & inuenit debitorem, & ꝑpea philosophus sequẽs manifestiorem viam reduxit casum & fortunam ad causam efficientem. Ex hoc tñ non negauit, quin possit inueniri in alijs causis. Vnde dico, quòd instantiæ factæ, non probant quin reducantur ad causam efficientem, sed ꝙ non solũ ad illam, licet manifestius & famosius inueniantur in illa. Tertio, dico, ꝙ sustinere possumus ad mentẽ philosophi casum & fortunã reduci solum ad causam efficiẽtem, eo ꝙ casus & fortuna dñt causam operatiuam licet per accidẽs, nec in alijs gñibus causaℜ concedendũ est, esse casum & fortunã, nisi q̃a concurrunt cum efficiente ad effectũ casualem, vnde sic rñdendum est ad instantias factas in principio quæsiti.

Ad primã dr̃, ꝙ pannus non põt dici fortuitu corrosus nisi vt respicit incidentem vestem, vñ stando ꝓcise in panno, vt est materia vestis, ibi nõ est casus, qm̃ frequenter corrodit̃ & ex natura sua corrosibilis est, & iste cõditiones repugnãt casui & fortunæ, vt dictũ est supra, vt aũt comparatur ad agens qui est sutor, põt dici à casu corrosus, qm̃ sutor intendebat incidere vestem in pãno integro & modo in corroso, & fuit ꝓter intentionem eius, quòd corrosus inueniretur, & ex tali relatione ad agẽs dr̃ casus esse in pãno corroso. Diximus.n.

supra

supra fortuna & casum esse respectiua & non absoluta.

Ad secundam dr̄, ꝙ forma anseris depicta non est à fortuna nisi vt respicit pictorem, qui intendens effectum per se.i. formam ciconiæ præter intentionem depinxit anserem.

Ad tertiam non est respondendum, qm̄ concludit pro intentione philosophi,& eodē exemplo vtitur ipse in tex.60.

Ad quartam dr̄, ꝙ ille finis præter intentionem veniens non habet rōnem casus & fortunæ, nisi vt respicit agens qui intendebat ire Romam vt venderet merces, & non intendebat aliud. Patet igitur qūo in alijs generibus causarum non est casus nec fortuna nisi per respectum ad causam agentem.

Et aduerte, ꝙ Petrus Pomponatius propter instantias p̄dictas,quas reputat veras simpliciter,concedit casum & fortunam in omni genere causarum. Nec aliter defendit philosophum, vnde in toto tractatu de casu & fortuna stat ambiguus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qō 26.si causa agens est idem specie cum suo effectu.

Quòd vero vnde principium motus specie eadem est in his. Textu 70.

IN HAC quæstione. Aduerte,quòd sub multis titulis solet formari,aliquando sub titulo præmisso, aliquando sub tali,vtrum vnumquodque fiat à sibi simili,aliquādo sub tali, vtrum vnumquodque fiat à suo vniuoco, verum quia hanc quæst. iam resoluimus in lib.7.metaph.in q.12. ideo hic non est immorandum,vide tu illic.

¶Quęstio 27.si primus motor est de cōsideratione physici.

Duplicia autem sunt principia mouentia quorum alterum physicum non est. Textu 73.

IN HAC quæstione aduerte,ꝙ eam iam determinauimus in lib.12.metaph.in q.3. cōsiderando entia abstracta in genere,& in specie,& quo ad existentiam,& quo ad prædicata intrinseca & quiditatiua, vide tu illic, & sufficiet tibi,verū quia philosophus in tex.præposito dicit absolute,quòd non est physico considerare quæcunque non mota mouent,&id manifestius dixit in tex.71.vbi inquit,& tenetur physicus cōsiderare omnino quæcunque mota mouent.Quæcunq; aūt non,non amplius physicæ sunt. vr̄ hoc esse falsum.Nam cōstat,ꝙ in 8.lib.phys.probauit dari vnum primum motorem

omni-

omnino immobilē,ex motu eterno, si ergo physicus probat primum motorem immobilem esse, physici est considerare de entibus abstractis & de primo motore. Præterea, ratio quam adducit philosophus in tex.ppósito non vr̄ vera.Dicit enim,Non.n.habet motus principium in seipso,hoc aũt est falsum.Nam habet in se potentiam motiuā,aliter non moueret,potentia aũt motiua est principium motus, ergo &c.

Ad primum rñdet Cōment.in cōment.73.vbi inquit,&in tendebat philosophus per hoc q̃ consideratio de quidditate istius motoris nō est naturalis, sed solūmodo considerat de hoc motore in probando ipsum esse tm̄. Pro cuius notitia aduerte,quòd considerare quidditatē subæ abstractę,est considerare eam quo ad prædicata intrinseca quidditatiua,puta, quòd est suba quæ est actus & non potentia, quæ est immaterialis impassibilis indiuisibilis nobilissima inter entia. Et hæc consideratio non est physici sed metaphysici vt patet in lib.12.tex.30.& vltra,considerare aũt abstracta quo ad esse, est probare quòd existunt. Et qm̄ non innotescunt nobis in gñe nisi ex motu, vt declarauimus in lib.12.metaph.in q 3. ideo vt sic sunt de cōsideratione physici. Qñ igitur dicit philosophus: quorum alterum physicum non est,intendit de cōsideratione quidditatis & non quo ad existentiam. Nam & physicus probat ex motu primum motorem coniunctū existere. De motore autem primo omnino separato secus est, quoniam sui existentia probatur motu metaphysico, vt determinauimus in lib.12.metaph.ad mentem B.Th.in q.3.

Ad secundum dicitur,quòd philosophus intendit de principio passiuo & receptiuo motus, & id manifestæ dixit philosophus in tex.71.vbi inquit,non.n.in seipsis habētia motum,sed immobilia sunt.Hæc de præsenti quęsito dicta sint.

¶Quæstio 28. si agentia æterna necessario agunt.

Hoc aũt ex hoc aut simpliciter est aut frequēter.Text.74. super quem tex.dicit Cōment.Qm̄ de generibus entium est, quòd ex agēte sequitur actum necessario, & hoc est in rebus æternis, & quòd ex agente sequitur actum in maiori parte, & hoc est in rebus generabilibus & corruptibilibus.

IN HAC questione. Aduerte,q̃ non mouetur principaliter pp dictum philosophi, qm̄ hoc non sonat expresse,

sed

ſed propter dictum Cõment. cui cõmentiſte attribuũt, quòd cenſeat omnia agentia æterna, quæ ſunt ſubæ abſtractæ includẽdo primam cauſam agere de neceſſitate naturæ, verum hanc materiã iam ꝑtractauimus in lib. 12. metaph. in q. 10. vbi diſputat̃ de via Scoti & Heruei, & declaratur q̃d tenendũ ſm philoſophum & ſm veritatẽ, vide tu illic & ſufficiet tibi.

¶ Quæſtio 29. ſi antiqui reducebant omnes effectus naturales in cauſam materialem & non in agentem.

In hanc enim cauſam, ſcilicet materialem inducunt omnes. Textu 75.

IN HAC qõne. Aduerte, ꝙ ſtat difficultas in hoc. Philoſophus declarans quõ antiqui reducebant oẽs effectus in cauſam materialẽ, dat exempla in quibus concurrit agens & paſſum. Nam in tex. 75. exemplificat de calido & frigido, q̃ qm̃ talis naturæ ſunt, ideo fiunt tales effectus, v. g. vt exponit Cõment. quia calidum eſt aptum aſcendere & frigidum deſcendere, ideo in plantis ex aſcenſu caloris fiunt flores, & ex deſcenſu frigidi fiunt radices. Conſtat aũt ex ſecundo de generatione, calidũ & frigidum eſſe actiua. ergo exempla philoſophi inducũt cauſam agentem & non tm̃ naturalem. Præterea, in tex. 76. inducit exemplum de aqua ſurſum ducta & illic ingroſſata, & ſic fit pluuia. Hæc aũt manifeſte indicant agens. Qũo. n. ſurſum trahitur niſi ſit trahens, & qũo ingroſſatur niſi ſit condenſans ſiue congellans? ergo ſignũ eſt ꝙ antiqui ponebant nõ ſolum cauſam materialem ſed & agentem.

Vt igitur ſciás ſuſtinere dictũ philoſophi aduerte, ꝙ licet dentur multæ rñſiones, tñ vr̃ mihi ſecurior ea quæ eſt Comment. nec B. Th. negaret eam, & ſtat in hoc. In agente duo pñt conſiderari. ſ. actio & ratio formalis agendi, & à ſecundo habet principaliter ꝙ ſic & dicatur cauſa agens. Ratio aũt formalis agendi eſt intencio finis, qm̃ agens agit propter finem, & finis mouet agens, ſiue agens apprehendat finem ſiue moueatur ab apprehẽdente finem. Remota aũt intentione & motione finis, non remanet nec dr̃ cauſa agens niſi materialiter & ſm quid. Sicut remota forma quæ eſt principium formale eſſendi non remanet res, niſi in potentia vel ſm quid. Ex hac diſtinctione ſic dico ad quæſitum. Qm̃ antiqui negabant id, ꝙ eſt formale in agente. ſ. operari propter finem, ideo negabant

gabant causam agentem, nec ponebant eam nisi materialiter. Et hæc fuit mens philosophi in textu prædicto.

Ad instantias factas de calido, & frigido, & aqua condensata patet responsio ex dictis, quòd non sunt ſm antiquos agentia formaliter, sed materialiter, vnde non constituunt distinctam causalitatem à causalitate materiæ. Nam in causalitate agentis includitur intentio finis. quam negabant antiqui. Et ad insinuandum quòd antiqui ponebant causam agentem non formaliter, sed materialiter dicit philosophus in tex. 75. Et namque si aliam causam dicant gaudere sinant, q.d. inutiliter ponunt, quoniam propriam & formalem causalitatem ei non attribuunt. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 30. si omnia quæ fiunt in natura fiunt à casu vel propter finem.

At vero natura sunt huiusmodi omnia. Textu 77.

IN HAC qõne. Aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc. Vr diuisio philosophi esse insufficiens, qm̃ datur aliquid in naturalibus, ꝙ nõ à casu, eo ꝙ fit raro, nec est ꝑꝑ finem, qm̃ non est intentũ ab agente, vt corruptio. Nam oẽ agens ideo agit vt aliq̃d efficiat, & non vt destruat, qm̃ destructio malum est, & nemo intendens ad malum operatur. Præterea, finis mouet agens, finis habet rõnem boni. Corruptio autem non habet rationem boni cum destruat esse rei quod est eius prima bonitas, ergo datur tertium in natura, quod.s. non est à casu, nec propter finem. & sic videtur diuisio philosophi insufficiens.

Vt scias sustinere diuisionẽ philosophi aduerte, ꝙ hic est duplex opinio. Prima dicit, ꝙ non est intentio philosophi concludere cõtra antiquos, ꝙ omnia quæ sunt à natura.i. quę sunt frequenter sunt propter finem, sed ꝙ aliqua quæ sunt à natura, sunt ꝑꝑ finem. Nam aliqua sunt frequenter quæ tñ non sunt ꝑꝑ finem, sed ex necessitate materiæ, vt corruptio, & hanc volunt esse mentem Cõment. in cõment 77. qui inquit. Non.n. omne quod est à natura est propter aliquid, & Burleus declarans dictum Cõment. inquit, & forte intendit Cõment. quòd quædam quę sunt à natura proueniunt ex necessitate materię, & non sunt propter aliquid, vt mors. Et sic ſm hanc opinio. non sustinetur diuisio philosophi bimembris, imò faciunt eam trimembrem.s. in naturalibus quæ-

dam fiunt à casu,quædam propter finem,quædam ex necessitate naturæ.Et fundamentum eorum est,quia sequentes Cõment.formant rationem philosophi in 3. figura,in qua concludunt particularem affirmatiuam,sic enim formant eam. Omnia quæ sunt semper vel frequenter sunt propter finem. Sed omnia quæ sunt semper vel frequenter sunt à natura, vt etiam ipsi antiqui concedebant,ergo quædam quę sunt à natura sunt propter finem. Est alia opinio, per quam optime saluatur diuisio membris quæ est ex expositione B.Th. in tex.77.& secundum eam intendo determinare præsens quęsitum. Tu igitur aduerte,quòd B.Th.non concludit particularem affirmatiuam in 3. figura,sed arguit à sufficienti diuisione,& cõcludit vniuersalem affirmatiuam sic.Omnia quæ fiunt,aut fiunt à casu,aut pp finem, quæ.n.accidũt præter intentionem finis dñr accidere casualiter, sed impossibile est ea quæ fiunt semper aut frequenter accidere à casu, ergo ea quæ fiunt semper vel frequenter fiunt pp aliquid,sed omnia quæ fiunt ſm naturam fiunt semper aut frequenter, sicut ẽt ipsi antiqui confitebantur, ergo omnia quæ fiunt à natura fiunt pp aliquid,supposita igitur hac conclusione vniuersali affirmatiua dico,ꝙ diuisio philosophi est sufficiens, & declaro sic.Omnia quæ fiunt in naturalibus vel fiunt raro & pter ordinem causę,& sic fiunt casualiter,vel fiunt semper aut frequenter,& sic fiunt propter finem. Sed hoc dupliciter. Nam cum ea quæ fiunt pp finem sint intenta, põt esse intenta dupliciter. Quædam propter se. Quędam pp alterum.Sicut sanitas est intenta propter se. Sed medicina pp sanitatem. Et qm̃ omnia quę sunt à natura semper vel frequenter,vel sunt fines vel ordinantur ad finem, ideo sequitur, ꝙ omnia talia sunt propter finem vel finis,& sic patet,ꝙ licet aliqua fiãt in natura frequenter quæ non sunt fines,nec fiunt à casu, tamẽ non est necesse dicere,ꝙ fiunt solum ex necessitate materiæ. Nam licet fiant ex necessitate materiæ,tñ sunt intenta saltẽ propter alterum & si non per se,vt statim declarabitur.

Ad instantiam igitur de corruptione dico, quòd non solum prouenit ex necessitate materiæ, sed etiam est propter finem. Quoniam & si non sit intenta propter seipsam vt argumentum probat,est tñ intenta propter alterum.i.propter formam

formam introducendam. Nam qm̃ agens naturale nõ potest introducere formam nisi abijciat oppositam p̃cedentem, eo ꝙ omnis transmutatio physica est inter oppositos ter ideo intendit corruptionem non ꝑ se sed ꝑ alterum.i.ꝑ rem generandam. Sicut medicus intendit adustionem tibię. vt reliquum corporis saluet. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 31. si aranea & formica operantur intellectu.
Vnde dubitant quidam vtrum intellectu operentur araneæ & formicę. Tex. 80.

IN HAC qõne sic procedendum est. Primo, ꝓbabitur quòd non operantur intellectu. Secundo, quòd operantur imaginatione & extimatiua. Tertio, soluentur duo dubia.

Quantum ad primum ponitur conclusio negatiua. s. non operãtur intellectu nec deliberatione, qđ probatur. Primo, ex Cõment. in cõmento 80. qui transferrẽtur de hoc in aliquid. Quod expon̄es B. Th. dicit, tũc non operarentur eodẽ modo, sed ꝓut diuersimode apprehenderent formã rei fiendæ, modo paruã modo magnam, modo vnius figuræ, modo alterius, qm̃ potentia rõnalis non determinatur ad vnum ex 9. lib. metaph. Secundo, oẽ agens intellectu & deliberatione in practicis processu t̃pis perfectius & mobilius operatur, vt patet in oĩ artificio. sed ista animalia, non ꝓficiunt in operæ suo. Nam videmus araneam ita ꝑfectæ texere primã tellam sicut decimam & centesimam, ergo &c. Tertio, opera quæ fiunt intellectu & deliberatione non insunt cuilibet indiuiduo illius speciei nec æque ꝑfectæ, vt patet ꝙ nulla ars inest cuilibet indiuiduo humano. sed diuersę diuersis, & posito, ꝙ inesset cuilibet indiuiduo, non t̃n æque ꝑfectæ. sed congregare grana, texere tellam, facere sub tali forma nidum, cõpetit singulis hoꝝ animalium, & oĩbus vniformiter, ergo &c.

Quantum ad secundum dico, ꝙ cum non operentur intellectu & deliberatione, necesse est vt operentur aliqua potentia sensitiua interiori, inter quas apud philosophum inuenimus imaginatiuam & extimatiuam. Nam sicut homo operatur arte & rõnibus, ita animalia viuunt & operantur imaginationibus, vt dicit philosophus in prohemio metaph. vnde sicut ouis imaginatione & extimatiua sua vocat agnum genitum & lactat, sic aranea facit tellam vt venetur escam sibi

conuenientem,& ꝙ operentur imaginatione confirmatur ꝑ Comment.in commento 80.vbi inquit.Actio.n.istorum qa prouenit ab imaginatione &comprehensione eius quod agitur,scitur quod agunt propter finem. Hanc autem imaginatiuam siue extimatiuam solemus appellare instinctum naturalem,inclinationem naturalem,prudentiam naturalem, vt magis declarabitur in solutione dubij sequentis.

Quantum ad tertium,duo dubia insurgunt contra prædicta. Primum est. Quia huiusmodi animalia imperfecta nõ videntur habere imaginatiuam nec extimatiuam, quoniam vt declaratum est in lib.3.de anima,tales potentię habent determinata organa in capite,quę non sunt assignabilia in aranea nec in alijs animalibus imperfectis.

Sed hoc dubium iam determinauimus in 2 lib. de anima in quæst.9. vbi distinximus de fantasia siue imaginatiua per determinatã & indeterminatam.& in 3.lib.in tractatu de potentia motiua in q.6. vbi assignamus drías inter fantasiam determinatam & indeterminatam, & illic inuenies ꝙ hmõi aialia moueñ localiter & operãtur fantasia & ĩdeterminata.

Secundum est,si agunt imaginatiua & extimatiua,cum huiusmodi sensus sint interiores nec aliquid apprehendant nisi illud prius apprehensum fuerit sensu exteriori vt declarauimus in epithomate nostro in lib.de anima in tractatu de sensibus interioribus ad mentem philosophi, sequitur, ꝙ aranea non faciet tellam nisi prius senserit muscas,nec formica congregabit granum,nisi prius ipsum senserit. Quod tñ est falsum, qm̃ contingit araneam & formicam in hieme vel in vere generari, nec antequam faciat tellam muscam sentit, idem dico de formica. ergo non agunt imaginatione &c.

Ad hoc dr̃,ꝙ in imaginatiua & extimatiua potest esse duplex apprehensio.s.causata à sensu exteriori, & cõgenita siue cõnaturalis. Prima,quidem est in animalibus perfectis eo ꝙ seruant species receptas à sensibus exterioribus & memorantur absentibus sensibilibus. Secunda, autem est in animalibus imperfectis,q non imaginãtur nisi pñtibus sensibilibus, nec recordantur rei absentis,nec præterite, sed mouentur ad operandũ ex sola præsentia obiecti,& hæc apprehensio naturalis siue congenita, est ꝓpinquissima inclinationi naturali,

qua

qua quælibet res etiam inanimata tendit in bonum suum di recta à primo principio totius naturæ, sicut solent moueri bene fortunati ex impetu in eis facto à primo principio, vt est mouens vnumquodque in finem suum, ex his dico ad argumentum, ꝙ imaginatiua in animali perfecto regulariter mouetur à sensu exteriori, vnde canis non mouetur ad quærendum panem in tali loco nisi prius illic senserit & gustauerit panem, in animali autem imperfecto ꝑꝑ suam propinquitatem ad res inanimatas non est necesse ꝙ moueatur ex sensu exteriori, sed ex cognitione nutrimenti conuenientis pn̄tis, sibi impressa ab exteriori principio, sicut imprimitur virtus in magnete, qua trahit ferrum, & ꝑpea nō est necesse, ꝙ aranea genita in veræ, prius senserit muscas, si debet facere tellam. Sed sufficit muscas præsentes esse, qn̄ tellam facit, nec est necesse formicam prius sensisse hiemem si debet congregare grana, sed sufficit grana esse præsentia vt congreget. Nā non ex cognitione futuri, nec memoria præteriti congregat, sed ex impetu sibi facto ab altiori principio congregat. Nec id videri debet mirum, quoniam vt declaratum est in lib. de bona fortuna, & bene fortunati impalluntur ad sic vel sic operandum sine præcognitione, sed solo impulsu, quo sentiūt se trahi ad sic operandum. Sic mihi dicendum occurrit, & tu etiam considera. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 32. Si monstra sunt intenta à natura.

Monstra sunt peccata illius quod propter aliquid sit. Textu 82.

IN HAC quæstione sic procedendum est. Primo, declaratur quid sit monstrum. Secundo. Quot sint causæ in genere ex quibus eueniunt monstra. Tertio, ponetur distinctio de re intenta. Quarto, respondebitur quæsito.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ monstrum est ens gn̄atum in nā raro, & in minori parte cum dispōne inconuenienti siue in numero partium tam in excessu quā in defectu, vt qn̄ generatur homo cum tribus manibus, vel cum vnica manu, siue ſm situm partium, vt qn̄ generatur homo habens os & oculos in pectore, siue ſm figuram, vt qn̄ generatur homo cum capite canis aut porci, & dicuntur peccata in natura.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Albertus in 2. phys.

in tractatu 3. cap.3. assignat quatuor causas gñales. Prima, est paucitas materiæ. Secunda, est superabundantia materiæ. Tertia, est qualitas actiua vel passiua. Quarta, est malitia cõtinentis intrinseci vel extrinseci, & qm̃ Albertus singula resolute declarat, & ne coacti simul pertractare satis inhonesta quę hic interueniunt, ideo vide tu in Alberto vbi supra, siue in Iãduno in 2. lib. phys. q. 14. Nã illic summarie recitat dicta ab Alberto in hac materia, & satis ex teipso intelliges.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ aliquid põt esse intentũ ab agente tripliciter. Primo, potest esse intentum prima intẽtione. & est illud quod terminat actionem agentis ſm ꝙ agens simpliciter appetebat, siue appetitu naturę, siue animali, siue rationali. Vt locus deorsum est intentus prima intentione à graui descendente, & inuentio cibi ab animali famescente, & scientia ab adiscente. Et circa tale. Primo, intentũ nullo modo contingit esse casum aut fortunam. Secundo, potest esse intentum secunda intentione, & est illud quod secundario terminat actionem agentis, sicut lucrum apud verum medicum. Nam primo intendit sanitatem infirmo dein de lucrum. Et circa hoc intentum secundario potest esse casus, v.g. si medicus intenderet solum & præcise sanitatem infirmo & nullo modo lucrum nec super illud cogitaret, & tamen accidat, quòd sanato infirmo detur sibi lucrum præter omnem intentionem suam, tunc lucrum erit casuale.

Tertio, potest esse intentũ tertia intentione, & erit illud, quod tertio terminat actionem agentis præter intentionẽ primam & secundam, v.g. Agens intendebat A primo. & nõ potuit ꝑducere A, secundo intendebat B. ex quo non potuit producere A. Et tñ quia non potest ꝑducere B, tertio intendit C, quod tñ prius nõ intendebat. Verum ne vana sit actio sua, vltimo intendit & ꝑducit C. Quod quidem est casuale respectu A, & B, qm̃ est præter primam & secundam intẽtionem. Potest tñ dici intentum tertia intentione, quæ non repugnat casui, stante agente in prima aut secunda intẽtionẽ.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ ex hac distinctione facile rñdetur quæsito, & dico, quòd mõstra non sunt primo intenta, qm̃ omne agens intendit primo quod est sibi simile, vt masculus masculum, nec sunt secundario intenta, quoniam

agens secunda intentione intendit pducere sibi simile in specie sub conuenienti dispositione partium figuræ, & situs, & magnitudinis, licet declinet à perfectione gñantis, vt est fœmina quæ respectu masculi primo intenti dr̃ animal occasionarum & quasi casuale. Dico autem, ꝙ monstra sunt intenta tertia intentione, eo ꝙ cum agens nolit frustrari actionem suam, si non potest producere masculum aut fœminam cum debita dispositione, producit monstrum. Quod quidem est non intentum & intentum, intẽtum quidem. Tertio, modo. Non autem primo aut secundo modo, ideo dicitur casuale, & peccatum in natura. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 33. si consequentiã philosophi contra Empedoclem valet in tex. 82.

Vtrum igitur in arboribus fiant, sicut neuigene, virigine, sic vitigine oliuigne. Tex. 82.

INHAC quæstione. Aduerte, ꝙ stat difficultas in hac ꝯñtia philosophi, si in animalibus fiunt bouigene virigene. i. animal quod ex vna parte est bos, ex alia vir siue homo, continget etiam in arboribus, ꝙ fiet vitigene oliuigene. i. arbor quæ ex vna parte est vitis ex alia oliua, & tamen hoc non fit in arboribus, ergo nec in animalibus. Sed hoc argumentum non videtur valere, quoniam falsitas ꝯñtis non vr̃ manifesta. Imò videmus vt arguit Egidius, quòd arbor vnius speciei inseritur alij alterius specie, ergo philosophus nõ deducit Empedoclem ad aliquod manifestum inconueniens.

Tu igitur aduerte, ꝙ Egidius & Burleus pp instantiam factam de insertione arborum, formant aliter consequendam philosophi, & sic, si in animalibus continget dari bouigenam &c. continget etiam in arboribus dari vitigenam .i. qd compositum ex vite & homine, & oliuiperam. i. quid compositum ex oliua & vipera. Sed si bene consideras hæc consequẽtia habet minorem apparentiam sic formata quàm præcedens. Nam licet duo animalia possint simul coniungi tamen non sequitur, quòd vegetatiuum & sensitiuum, quæ distinguuntur plusquam quæcunque duo animalia possint simul coniungi, vnde vt saluetur argumentum philosophi contra Empedoclem videtur melior expositio prima, quæ est de mẽte Commentatoris & B. Th. exponentis.

Ad argm̄ autem ſiue inſtantiam Egidij dico, ꝙ licet vnio duarum arborum ſpecifice diſtinctarum fiat artificioſa inſertione, non tñ fiet à natura. Præterea, id non poteſt fieri arte nec natura in omnibus arboribus, ſicut .n. dicit Comment. Inopinabile eſt vt ſit vitis cuius ſuperiores partes ſint oliuæ. Dico igitur ad quęſitum, ſi conſequenda formatur vt format eam Egidius, non eſt vera, nec apparens vera ex cauſa quam aſſignauimus, ſi autem formatur vt format eam Comment. & B. Thom. ſic eſt vera, qm̄ eſt argumentum à maiori, vt dicit Comment. nam ſi hoc inueniatur in animalibus circa quæ eſt maior ſollicitudo, quanto magis in vegetabilibus, & tñ conſequens patet eſſe falſum, quantum ſit actione naturæ, licet arte agriculture in aliq̄bus ſpeciebus arbo℞ poſſis aliter eſſe, ergo multo magis eſt falſum antecedẽs .ſ. ꝙ in aīalibus poſſint eſſe bouigene &c. Hæc de preſenti queſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 34. Si conſequentia philoſophi contra antiquos in tex. 84. eſt vera.

Adhuc oportuit in ſeminibus fieri vt cōtingit. Textu 84.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc, conſequenda philoſophi contra antiquos ſic formatur ſecundùm B. Th. ſi natura non agit propter finem, ergo contingit quodcunque ſemen à quocunque animali produci, qđ eſt falſum, fit enim hoc ſemen ab hoc determinato animali & non ab alio, ſecundum Comment. autem ſic formatur, ſi generatio cuiuſlibet ſpeciei eſt à caſu, ergo poſſibile eſt vt vna ſpecies generetur à quolibet ſemine, & ex qualibet mixtione elementorum, probatur conſequentia, quoniam caſus eſt cauſa indeterminata, ergo id quod eſt caſuale poteſt, à quacunque cauſa produci.

Sed nec ipſa conſequentia nec probatio videntur videre. ſi.n. quod eſt à caſu pōt indifferẽter à quacunq; cauſa ꝑduci, cum hō monſtruoſus ſit à caſu, poſſet ab alio q̄ ab hoīe ꝑduci. Quod nō contingit, vt ad ſenſum patet. Et inuentio Theſauri nō ſolum à fodiente ſed à quocunque indifferẽter operante, puta à ſcribẽte contingeret fieri, quod eſt deriſorium.

Vt igitur ſcias ſuſtinere conſequentiam philoſophi aduerte, quòd multum differt aliquid fieri à caſu & oēs re℞ ſiue natura℞ ſpecies fieri à caſu. Nam cum primo ſtat agens determina

minatum intendens finem vel effectum determinatum, cui quia aliud præter intẽtum effectum adiũgitur, contingit casuale, sic homo generãs intendit generare hoiem debite dispositum, tamen pp malitiam continentis præter intentionem, prouenit monstrum. Cum secundo autem non stat agens determinatum intendens finem, implicat enim oẽs rerum naturas fieri à casu, & aliquid esse intẽtum. Ex hac distinctione dico ad quæsitum quòd philosophus concedit casum primo modo, sed nõ secundo modo. Antiqui vero qui negabant naturam agere pp finem ponebant casum secundo modo, & nõ primo modo. Cum casu autem secũdo modo non stat aliqua causa determinata agẽs propter finem, & ideo si sic esset, vt dicebant antiqui, tunc quilibet effectus indifferenter à quacunque causa fieret. Ad argm̃ autem de monstro & de inuentione Thesauri, dico, ꝙ non fiunt à casu nisi primo modo, quo nõ remouetur omnis causa determinata, vt declaratũ est, & ideo nõ valet. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 35. si necessitas sumpta à causa efficiente est absoluta vel conditionata.

Quod autem ex necessitate est, vtrum ex suppositione existit aut simpliciter. Textu 87.

IN HAC qõne. Aduerte, quòd mouetur principaliter pp expositionem B. Th. Nam ipse exponẽs cap. de necesse in 5. metaph. dicit, quòd necessitas sumpta ex causis intrinsecis vt à forma & à materia est absoluta & simpliciter. Quæ aũt sumitur à causis extrinsecis, vt ab efficiente & à fine, est ex suppositione. Hic autem exponens tex. 87. in suo notando postquam declarauit necessitatem absolutam sumi. Primo, ex materia. Secundo, à forma, adiungit. Tertio, ex efficiente, & dicit, similiter quod habet necessitatem ex causa efficiẽte est necessarium absolute, ergo videtur sibi cõtradicere hic & in 5. lib. metaph. quoniam illic tenet necessitatem sumptã ab efficiente esse conditionatam, hic autem esse absolutam.

Vt igitur scias nullam esse in hoc cõtradictionem aduerte, ꝙ necessitas absoluta est duplex. Quædam ꝯñtis vel propositionis. Quædam ꝯñtiæ vel illationis. Necessitas ꝯñtis est necessitas ex habitudine terminoꝝ, & est qñ prædicatum

est de ratione subiecti, vel consequitur naturam subiecti, & hæc non ꝓuenit nisi ex forma & materia quæ sunt causæ intrinsece. Ex forma quidem. vt qm̃ anima intellectiua est forma hominis ideo homo simpliciter & nulla suppositione facta est rõnalis & risibilis. Ex materia aũt, vt quia homo est cõpositus ex contrarijs, ideo est alterabilis & corruptibilis, necessitas consequentiæ vel illationis est qñ aliquo dato sequitur aliud, & hæc est duplex. Quædam absoluta. Quædam cõditionata. Absoluta quidem, qñ aliquo dato ineuitabiliter sequitur aliud, vt dato ꝙ sol moueatur in vtroq; emisperio, necessario ineuitabiliter seqtur alternatio diei & noctis. Cõditionata aũt, vt qñ aliquo dato non ineuitabiliter sequitur aliud, sed cum aliquibus requisitis, quæ tñ possunt deficere, vt dato ꝙ domus sit edificata, non sequitur ineuitabiliter habitatio, qm̃ ex multis potest actualis habitatio impediri, & dato ꝙ granum sit seminatum non ineuitabiliter seqtur fructus, qm̃ potest ex multis impediri, & hæc est necessitas finis. Ex his dico ad quæsitum ꝙ nulla est contradictio in B. Th. qm̃ in 5. metaph. loquitur solum de necessitate absoluta consequentis vel ꝓpositionis, hic aũt loquitur de necessitate absoluta ꝯñtis & ꝯñtiæ. Consequentis qdem in primo modo, vbi exemplificat de necessitate ex parte materiæ, & in secũdo modo vbi exemplificat de necessitate ex parte formæ, in tertio autem modo loquitur de necessitate absoluta ꝯñtiæ, vbi exemplificat de necessitate absoluta ex parte efficientis.

Patet autem ꝙ hæc duo non contradicunt, necessitas ex parte efficientis non est necessitas consequentis absoluta. Necessitas ex parte efficientis potest esse necessitas consequentiæ absoluta modo quo declarauimus & non aliter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 36. si omnium effectuum naturalium, & omnium proprietatum naturalium, necessitas sumitur ex fine vel ex materia precise.

Nunc autem quidam opinantur quod est ex necessitate in generatione esse &c. Textu 87.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd communiter expositores ponunt tres conclusiones, quę non continent multam difficultatem.

Prima

Prima est necessitas in naturalibus nō sumitur præcise ex materia, hanc sufficienter ꝓbat philosophus in tex.& Comment.vt videre poteris. Et additur, si omnis necessitas in naturalibus esset ex materia præcise, ergo omnis necessitas in eis esset absoluta, quia vt dictum est in q.præcedenti, necessitas ex causa intrinseca est absoluta & ineuitabilis. Quod tamen constat esse falsum, quia videmus multa impediri ne fiant, vt de frumento non fructificante &c. In necessitate autem absoluta, non est assignabile impedimentum, aliter nō esset absoluta.

Secunda est. Necessitas in naturalibus aliqualiter pendet ex materia. hæc patet. nam aliter omnis forma esset receptibilis conuenienter in omni materia, quod patet esse falsum, quoniam sicut in artificiatis, talis materia est necessaria tali formæ puta ferrum serre, lignum naui, sic in naturalibus, vt non potest esse homo sine tali vel tali mistione elementorum. Vnde & philosophus in textu 87. dicit quòd in materia necessarium est.

Tertia est. Ratio necessitatis principaliter sumitur ex fine. Nam vt dicit philosophus in tex.91. finis est causa materiæ, puta q̄a finis serre est secare, materia dicere esse ferrū, & non econuerso. ergo necessitas in naturalibus principaliter sumenda est ex fine. Præterea finis est nobilioris causalitatis quàm materia, vt dicitur supra in cap.de causis, ergo modi causandi.s.contingenter vel necessario conuenientius sumendi sunt à fine quàm à materia.

Sed aduerte ꝙ iste tres conclusiones non videntur plenè satisfacere quæsito. Nam cum illis stat quòd aliquorum naturalium necessitas non sumatur ex fine. Sicut proprietates generatio, corruptio, mors, dicuntur esse ex necessitate materiæ. Si.n.quæritur propter quid non generantur & corrumpitur, respōdetur, quia habet materiam subiectā priuationi, similiter diuisibilitas in partes quātitatiuas ꝯuenit entib. naturalib. ꝑꝑ materiā subiectā quātitati, ergo non oium effectum naturalium & ꝓprietatum sumitur necessitas ex fine.

Hic inuenio duos modos respondendi. Primus concedit, quòd non omnium naturalium necessitas sumitur ex fine, sed tm̄ eoꝝ quæ sunt per se intenta natura. Quæ autem

intenduntur per accidens aut propter aliud, eorum necessitas est ex materia tantum, & non ex fine, & talia sunt gñō, corruptio, mors, & hæc opinio fundat se super Comment. in commento 88. vbi inquit, illa enim quæ inueniuntur in rebus naturalibus de necessitate non propter aliquid, *vt mors* animalis sunt propter materiam, & illa quæ inueniuntur in eis propter aliquid, sunt propter formam.

Secundus, modus respondendi, qui & melior mihi videtur est, quòd omnium naturalium etiam generationis & corruptionis necessitas non solum est ex materia sed etiam ex fine, eo, quòd gñō ordinatur vt via ad formam, vt ad finem, est enim forma finis generationis, corruptio autē & mors sunt propter generationem alterius, nisi enim materia expoliaretur forma quam habet, non reciperet alteram, similiter diuisibilitas inest rebus naturalibus non solum propter materiā subiectam quantitati, sed vt diuersæ formæ recipiantur in distinctis partibus materiæ.

Sed in hac responsione tria videntur facere difficultatem. Primo, quia communiter dicitur, ꝙ corruptio & mors proueniunt ex necessitate naturæ magisquam ex fine. Secundo, quia Comment. vt adductum est, videtur concedere hoc idē. Tertio, quia philosophus in 3. phys. vt videbitur reducet diuisibilitatem ad materiam, & non ad finem, ergo non in omnibus naturalibus necessitas sumitur ex fine.

Ad primum dico, quòd licet eorum necessitas sumatur ex fine, tamen videntur magis sequi conditionem materiæ in hoc, quòd sicut naturalia non possunt esse sine tali materia, sic non possunt esse sine corruptione, nec animata sine morte. Quando autem necessitas sumitur ex fine, non est simpliciter necessitas nec ineuitabilitas, verbi gratia possibile est ꝙ sit homo, & tamen non videat, nec habeat oculos. Sed non est possibile, quòd sit animal & tamen non corrumpatur. Et propter talem ineuitabilitatem, consueuit dici in prædictis necessitatem euenire ex materia, cum qua tamen stat necessitas ex fine conditionata.

Ad secundum dico, quòd dictum Comment. potest saluari in hoc, finis in naturalibus aliquando stat pro operatione, vt finis oculi est videre, aliquando stat pro forma, vt finis motus

tus est forma acquisita. Illa quorum finis est operatio, consueuerunt dici, quòd sumunt necessitatem ex fine, quorum autem finis non est operatio, vt corruptio & mors, dicuntur sumere necessitatem ex materia, licet etiam sumant ex fine, sic potest saluari Comment. si autem intelligat absolute, ꝙ nullo modo eorum necessitas sumitur ex fine. Non est sustinendus in via Thomistica, vt declaratum est in q. 30. huius libri.

Ad tertium dico, pro nunc, quòd licet philosophus reducat diuisibilitatem in materiam, tamen non negat quin etiã ordinetur ad formam, vt supra diximus, forma autem est finis generationis. Sed in lib. 3. magis loquemur de hoc. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.

EIVSDEM QVÆSTIONES SVPER tertium librum physicorum.

QVAESTIO PRIMA.
Si motus & terminus motus sunt idẽ.

Non est autem motus præter res ad quas est motus. Textu 4.

N HAC quæstione. Sic procedendum est. Primo, ponetur distinctio. Secundo, conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur quædam difficiliora argumenta.

Quantum ad primum distinctio sit hæc, motus & terminus motus dupliciter considerari possunt. Primo, quo ad suum reale.i.quo ad entitatem suam. Secundo, quo ad suum formale.i.quantum ad suas rationes formales, prout aliquid includitur in ratione motus vt motus est, quod non includitur in ratione sui termini vt terminus est.

Quantum ad secundum sit hæc. Prima conclusio. Motus & res ad quam est motus, non sunt duę res realiter distinctæ, sed tantum vna considerata vt imperfecta & perfecta, vel sub esse imperfecto deinde perfecto. Prima pars probabitur ratione & declarabitur esse de mente Commentatoris.

Ratio sit hæc, si motus esset res distincta realiter à re ad quam est motus, puta calefactio à calore, sequitur quòd aliquod vnum demonstratum simul & eodem tempore, & primo, & de nouo fieret, & esset, & dum esset fieret, & dum fieret esset, ꝯñs est impossibile, ergo & añs. Impossibilitas ꝯñtis probatur. Nam omne quod fit in tp̃e, dum fit non est, quia si esset non fieret, & hęc propositio est philosophi in 1. periherm. & Cõment. in 5. phys. cõment. 13. Si igitur aliquid est dum fit, sequitur quòd aliquid est & non est simul, quod est contradictio. Consequentia aũt sic deducitur. Si motus est res distincta realiter à termino acquisito, causata & facta à motore immobili, certum est, quòd non fit nisi pro tempore pro quo mobile mouetur. Nam antequã moueatur mobile non fit motus nec fit postquam motũ est, similiter non est motus nisi dum mobile, mobile mouetur, ergo simul &

eodem

eodem tempore & de nouo res quæ est motus & secundum te distincta realiter à termino suo dum fit est &c.

Nec valet dicere, hanc rõnem non concludere in successiuis, quorum est talis natura, quòd non sunt nisi dum fiunt, & postquàm facta sunt, amplius non sunt. Hoc inquam nõ valet, qm̄ ratio ipsa concludit vniuersaliter, & arguitur sic. Oẽ quod fit de nouo & in tp̄e, procedit à nõ esse ad esse, siue sit permanẽs siue successiuum. Hæc est.n.ratio vniuersalissima factionis & ꝓductionis. Sed dum ꝓcedit à non esse ad esse, nõ est, aliter non ꝓcederet ad esse, ergo impossibile est rem aliq̃ siue successiuam, siue permanentem fieri & esse simul.

Quod aũt hæc sit mens Cõment. patet in 3.phys. in comment.4. vbi inquit, via quæ dicit, quòd motus non differt à perfectione ad quam vadit nisi ꝭm magis, & minus, & est de genere illius perfectionis, est verior, illa aũt quæ dicit, quòd est via alia ab alia perfectione, est famosior. Et dicit, quòd necesse est vt motus qui est in sub̃a inueniatur in gñe sub̃æ, & motus qui est in quantitate in genere quantitatis, & similiter qui est in qualitate & vbi. Præterea. Dicit in 5.metaph. cõment.9. Ire ad calorem est calor quoquo modo, & similiter ire ad frigus. Sed ire ad calorem est motus calefactionis. Sed quia motus est actus imperfectus, vt declarabitur in q. sequenti, ideo Commentator dicit, motum ad calorem esse calorem non simpliciter, sed quoquo modo.

Secunda aũt pars conclusionis declarabitur in conclusione sequenti. Sed pro nũc sic accipe. Tu non debes imaginari ꝙ qñ aliquid mouetur, illic sint tria distincta realiter. s. res quæ mouetur, res quæ acquiritur, res ab vtraque distincta q̃ dr̄ motus. Sed debes imaginari, quòd eadem res quã mobile acquirit continue ꝭm quòd est actus mobilis incompletus, cum tendentia ad complementum est motus, vnde nec illud precise, ꝙ mobile habet actu, nec illud precise qd͛ habebit, & ad quod est in potẽtia, est motus, sed vtrunq; simul, & de vtroq; simul verificatur hoc nomen motus, & vt de hoc habeas maiorem euidentiam, pono cõclusionem sequentem.

Secunda conclusio. Motus & terminus motus, distinguũtur formaliter, hæc declaratur sic ad mentem Cõment. Eadem res quæ acquiritur per motum puta calor, põt signari infini-

infinitiuo verbi,siue nomine significante actum verbi, vt cale fieri siue calefactio. Et potest signari nomine vt calor, in primo sensu habet rationem motus, in secundo habet rationem termini. Item in primo sensu Comment. dicit eam appellari formam mobilem.i.continue acquisibilem, in secundo sensu dicit eam appellari formam quiescentem .i. iam acquisitam, & non amplius acquirendam. Et ratio huius diuersæ appellationis est ista. Nam vt signatur nomine importante actum verbi, stat sub esse imperfecto, & cum intendentia ad esse perfectius, ideo vt sic habet rationem motus, vt autem signatur simplici nomine, stat sub esse pfecto, & quiescēte.i.sine tendētia & ordine ad vlteriorem gradum, & vt sic habet rōnem termini acquisiti, ex quibus manifeste constat, ꝙ & si non distinguantur realiter, distinguuntur tñ formaliter, quia alium conceptum format intellectus de forma puta calore, vt habet rationem motus. Nam vt sic includit tendentiam siue ordinem ad vlteriorem gradum, & alium vt habet rationem termini, qm̄ vt sic non includit tendentiam ad vlteriorem gradum & hac de causa multa prædicata verificantur de eadem forma vt habet rationem motus, quæ non verificantur vt est terminus motus, vt declarabitur in solutione argumentorum.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ multi arguunt, volentes probare distinctionem realem inter motum & terminum eius, fortiora autem sunt hæc.

Primo. Quæ duo ita se habent, quòd vno transeunte alterum permanet, non sunt idem realiter, hæc est manifesta, quia si essent idem, de eodem verificaretur non esse & esse, quæ implicant contradictionem. Sed motus transit, & forma acquisita quæ est terminus motus permanet. Nam præsentibus habitibus in materia cessat motus. ergo &c.

Ad hoc dicitur in via nostra ꝙ non concludit aliud, nisi ꝙ forma quocunque modo se habens est motus, quod conceditur. Nam non habet rationem motus dum est in actu cōpleto & quieto, immo vt sic est terminus motus, sed dum est in fieri & in continua tendentia ad vlteriorem actum, vt autem habeas formalem solutionem præmitto ea quæ sunt in tegrantia formalem rationem motus, deinde respondebitur ad formam argumenti.

Tu

Tu igitur aduerte, ꝙ ratio motus tria includit. Primo, includit actum. i. formam licet imperfectam, ita ꝙ hęc est vera & quidditatiua calefactio est calor. Secundo, includit ordinem, & tendentiam ad actum vlteriorem. Quæ quidem tendentia non est aliud quàm habitudo eiusdem formæ sub esse imperfecto, ad seipsam sub actu perfectiori. Tertio, includit ordinem posterioritatis actus imperfecti ad seipsum sub esse perfectiori, ita ꝙ tp̄e sequenti erit perfectior q̃ nunc, & tp̄e præcedenti erat imperfectior q̃ nunc. Ex his aūt tribus. Primum dicit in recto, & alia duo in obliquo, ita ꝙ motus est forma vt tēdit ab imperfecto esse ad esse perfectius, ita ꝙ tp̄e sequenti perfectius esse habebit quàm nunc & in tp̄e p̄cedenti. Ad argm̄ ergo dico, quòd maior non est vera, nisi qn̄ vnum transit quo ad id quod dicit essentialiter & in recto & aliud remanet, modo nego mi. nam acquisito termino stat motus materialiter. i. quātum ad id quod dicit essentialiter & in recto, & nō transit nisi quo ad illa quæ dicit in obliquo, à quibus trahit distinctionē formalem à termino.

Secūdo sic, illud est motus ꝑ quod acqritur forma, quę est terminus motus, sed per formā non acquiritur ipsamet forma, ergo motus non est terminus motus. Alij sic arguunt, via ad terminū non est terminus, hæc patet, aliter quicunq; esset in via esset in termino, & econuerso. Sed motus est via ad terminum, ſm Cōment. in 5. phys. cōmento 9. ergo &c.

Ad hoc dr̄ ad minorem, ꝙ non inconuenit eandem formam acquiri à seipsa vel ꝑ seipsam, dummodo non consideretur sub eodem gradu essendi. Nam considerata vt imꝑfecta & cum tendentia ad vlteriorem ꝑfectionem est sicut via qua acquiritur sub esse perfectiori, via aūt ad rem acquirendam est eiusdē gn̄is cum ipsa re, differēs ſm magis & minus perfectum, vt elicitur ex Cōment. in 5. phys. in cōmento 9.

Ad secundum autem modum arguendi, dicitur ad maiorem, quòd licet via non sit terminus formaliter, est tamen idem realiter. Ad probationem negatur consequentia, quæ vtique valeret si esset idem formaliter & realiter.

Tertio sic, si forma imꝑfecta quæ partim est in actu partim in potētia est motus. seqtur ꝙ aliquid quiescens mouet ꝙ est falsum vt patet, probatur ꝯn̄tia. Quia subiectum quiescens

ſcens ſub tepiditate eſt ſub actu imperfecto,& eſt in potẽtia ad maiorem calorem acquirendum, ergo eſt ſub motu ſm te. Ad hoc reſpondetur quòd motus non eſt actus imperfectus ſimpliciter ſumptus,ſed cum tendentia non interpolata ad vlteriorem actum,& ideo negatur conſequentia. Ad probationem dico,licet ſit ſub actu imperfecto & in potẽtia ad acquirendum perfectiorem,non tñ eſt ſub non interpola ta tendentia,quare &c.Et ſi dicas ꝙ philoſophus ſufficienter diffiniuit motum,& tamen in diffinitione nihil dicit de tali tendentia. Reſpondetur,ꝙ imò de ea mẽtionem fecit, licet non ita expreſſe,& id manifeſtabitur in q.ſequenti.

Quarto ſic,partibus motus repugnat eſſe ſimul, partibus formæ acquiſitæ,cum ſit res permanens non repugnat eſſe ſimul ergo &c. Alij ſic arguunt. Nullus motus eſt in inſtãti. Omnis forma vt terminat motum eſt in inſtanti. qui licet motus in tempore tamen terminatur in inſtanti,ergo &c. Alij autem ſic arguunt. Nullus motus eſt qui non ſit velox vel tardius. Sed forma acquiſita non eſt velox vel tarda ergo &c. Iterum alij ſic arguunt. Ad nullum motum eſt motus vt declarabitur in 5.phyſic.Sed ad formam eſt motus, nã calefactio eſt motus ad calorem, ergo &c.

Ad hęc omnia ſimul reſpõdetur,ꝙ concludunt inter formam quæ eſt terminus motus & ipſum motum diſtinctionem formalem non autem realem,ſicut applicare poteris,ſi aduerteris quæ diximus ſupra includi in ratione motus,que non includuntur in ratione formæ vt eſt terminus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. Quæ reſtant declaranda in hac materia,manifeſtabuntur in q.ſequentibus.Sunt.n.adeo cõcatenata,ꝙ non poſſunt in vnica q.reſolui.

¶Qõ 2.Si diffinitio motus eſt bñ aſſignata a philoſopho. Diuiſio aũt ſm vnumquoque genus,hoc quidem eſſe endelechia,aliud autem potentia in potentia exiſtentis endelelechia ſm ꝙ huiuſmodi eſt motus, vt alterabilis quidem ſecundùm quòd alterabile. Textu 6.

IN HAC qõne ſic ꝓcedendum eſt.Primo ꝓponentur duę diſtinctiones.Secundo manifeſtabitur veritas & ſufficiẽtia diffinitionis motus. Tertio ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primũ ſit hęc prima diſtinctio, ſubm receptiuum

ptiuum alicuius formæ, tribus modis pôtest se habere ad illam formam. Primo ꝙ pro nullo gradu habeat eam actu sed sit in mera potentia ad eam, vt aqua simpliciter frigida q̃ est in mera potentia ad calorem. Secundo ꝙ habeat ea actu perfectę vt aqua facta simpliciter calida. Tertio quòd nec sit in pura potentia ad eam nec perfectæ sed diminutæ habeat eam. potens tamen eam acquirere perfectius. Sicut aqua habens calorem, vt 4. potest acquirere calorem, vt 6.

Secũda distinctio sit hæc, subiectum hñs formam sub esse imperfecto cum potentia ad habẽdum perfectius potest dupliciter considerari. Primo quòd pro aliquo tempore stet sub illo gradu formæ imperfectæ, vt quando aqua est facta calida vt duo & non vltra procedit. Secundo ꝙ subiectum hñs formam imperfectam non quiescat pro aliquo tempore sub illa forma pro tali gradu, sed ꝙ non interpollate tendat & fluat ad acquisitionem perfectioris esse vel ad vlteriorem gradum quo redditur perfectior. Et aduerte quòd intelligẽtia predictaꝝ distinctionũ adeo necessaria est, quòd sine illis est impossibile scire naturam motus, qm̃ formale in eo est tendẽtia ad vlteriorem actum siue perfectiorem modũ hñdi formam. Vnde si per intellectum auferatur illa tẽdentia aufertur formaliter motus, & remanet solum ipsum materiale, quod est ipsa forma, vt diximus in q. præcedenti.

Quantum ad secundum videndum est primo quid sit motus physicus absolute sumptus & defensanda est ipsa diffinitio. Deinde quia motus solet diuidi in acquisitiuum & perditiuũ, diffiniemus vtrunq;. Aduerte igitur quòd ẜm philosophum sic diffinit. Motus est actus exñtis in potentia ẜm q̃ huiusmodi. Quòd sit actus, ꝓbatur. Quo aliqd fit actu est actus, sicut quo aliqd fit album actu est actus eius. Sed motu illud quod erat in potẽtia fit actu vt calefactibile calefactione fit actu calidũ. ergo motus est actus. Præterea. Aut est pura potentia aut actus, non primum, qm̃ quod est in pura potentia tale nũdum mouetur, aliter cum lapis existens sursum sit in pura potentia ad locum deorsum, moueret̃ deorsum. Quod autem sit actus existentis in potentia. s. ad acquirendum perfectiorem actum, sic ꝓbatur de mẽte philosophi. Motus est actus eius in quo semper inuenitur. Sicut aĩa est actus anima

ti.quia semper & solū inuenitur in animato.Sed motus semper & solum inuenitur in existēte in potentia.i.in eo quod est nō habens cōplete aliquam formā. & est in potentia ad hādum eam complere, vt calefactio nō inuenitur nisi in eo quod est non habens calorem cōplete, sed est in potentia ad ꝑfectiorem & ꝑfectiorem calorē, vnde statim ꝗ adeptus fuerit completum calorem cessabit calefactio. Quòd autem sit existentis in potentia ſm ꝗ hmōi.i.ſm ꝗ est in potentia & non ſm ꝗ est in actu.probatur sic. subiectum non mouetur nisi vt tendit & est in via ad perfectiorem formam siue perfectiorem modum formę. Nam si nundum habet aliquid formæ,nundum mouetur, si habet formā in esse completo iam motum est,ergo ad hoc ꝗ moueatur necesse est vt habeat aliquid formæ,& inquātum nō habet eam cōplete sed est in potentia an habendum eam mouetur. Patet autem ꝗ non tendit ad id quod habet eo modo quo habet, ergo tendit inquātum est in potentia,& non inquantum est actu,& sic constat ꝗ motus est actus existentis in potentia inquātum est in potentia,& non est actus existentis in actu inquantum est actu, & aduerte ꝗ per illam particulam, inquantum hmōi voluit philosophus intelligere illam tendentiam de qua locuti sumus in q.præcedenti in responsione ad tertium.

Et aduerte ꝗ Comment.in commento 6.ex hac diffinitione elicit duo corollaria. Primum est ꝗ diffō prędicta ꝯuenit motui ęterno & motui facto de nouo.Nā sicut lapis dr̄ moueri deorsum,quia est in potentia ad locum deorsum & continuę tendit ad ipsum.Sic sol dr̄ moueri ab oriente ad occidens,qa est in potentia ad ipsum,& cōtinuę tēdit ad occidēs.

Secūdum est,ꝗ oīs motus est continuus,ve℞ quia hoc corollarium vr̄ contradicere philosopho in 8.lib.vbi probabit solum motum localem esse continuum,ideo quām veritatē habeat declarabitur in 8.lib.ideo pro nunc sustine.

Postquam diffinimus motum absolute sumptum, declarauimusque sufficientiam diffinitionis. Nunc diffinire habemus motum acquisitiuum & perditiuum.

Tu igitur aduerte ꝗ pñt sic diffiniri. Motus acquisitiuus est illud cuius pars est actus alicuius prius immediate non fuit, & immediate pars erit actus eiusdem quæ nundum est

actus illius. vt calefactio est motus acquisitiuus, quia pars siue gradus caloris est actus calefactibilis, cuius prius nō fuit actus eius.s.antequā inciperet calefieri, & cuius pars siue gradus perfectior erit actus illius, quæ nundum est actus illius, sed est in potentia ad acquisitionem illius & tendit in illam.

Motus aūt perditiuus est illud cuius immediate prius ps fuit actus alicuius, quæ nunc nō est actus illius, & alias pars siue gradus est actus eiusdem, quæ immediate non erit actus eius, & sic de perdendo dr̄ motus perditiuus. Ex quibus sequitur, quòd sicut tale quod mouetur motu acquisitiuo est ens in potentia ad acquirendum, & inquātum ipsum est in potentia, motus acquisitiuus est actus eius, sic quia illud quod continuę aliquam rem perdit est in potentia ad perdendum, inquātum ipsum est huiusmodi talis res, quæ continuę deperditur est actus eius & per consequens motus perditiuus.

Quid autem sit mutatio vt distinguitur à motu, & quid sit mutatio acquisitiua, & mutatio perditiua dicemus in lib. 5.

Quantum ad tertium soluenda sunt quædam dubia, quæ insurgunt contra diffinitionem motus.

Primo videtur ꝙ hæc diffinitio non conueniat omni contento sub motu vt hic diffinitur. Nam philosophus in hoc 3. lib. diffinit motum physicum cōiter sumptum, vt extenditur etiam ad generationem & corruptionem, cuius signum est ꝙ declarans diffinitionem exemplificat de generatione & corruptione, quas dicit esse actum generabilis & corruptibilis. & tamen constat ꝙ eis non cōuenit diffinitio motus, qm̄ qđ generatur totam formā substantialem simul recipit, & cum sit indiuisibilis, ꝙ generatur nō est in potentia ad vlteriorem gradum, similiter quod corrūpitur totam formam simul deperdit, nec est in potētia, vt deperdat gradum post gradum.

Ad hoc inuenio duas rn̄siones, prima est eorum qui tenēt omnem formam substantialem hr̄e gradus intrinsecus ꝑter animam intellectiuam, & successiue acquiri ac deperdi, quā opinionem tenet Ant. Andreæ in 11. metaph. q. vnica, isti negant, quin diffinitio motus cōueniat generationi, ad ꝓbationem negant formā substantialem totam simul recipi in materia, & totam simul deperdi, verum hanc opinionem improbauimus in lib. 8. metaph. in q. 6. vbi soluimus omnia fun-

damenta sua,& sustinemus intensionem & remissionem repugnare formæ substantiali, & tu vide illic.

Secunda responsio quam tenemus in via nostra est hæc. Generatio & corruptio dupliciter sumi pñt.Primo,ꝑ instãtanea introductione totius formę substantialis indiuisibilis vel instantanea deꝑditione. Secundo,ꝑ alteratione præuia, quę licet sit alteratio,tñ solet pici gñatio,quia nõ ordinatur vltimate ad solam qualitatem,sed ad formam substantialem introducendam. Qñ igitur arguitur,nego quin eis cõpetat diffinitio motus,vt sumuntur secundo modo. Ad ꝓbationẽ dico,ꝙ concludit pro primo modo,in quo concedo ꝙ diffinitio motus non cõuenit eis, nec philosophus qñ exemplificat de gñatione & corruptione intendit de eis.Primo modo sed. Secundo modo. Quæ aũt sit diffinitio mutationis, vt distinguitur cõtra motum sub qua cõtinentur generatio & corruptio sumpte in primo sensu, declarabimus in lib.5.

Secundo videtur,ꝙ diffõ motus non conueniat motui locali.Nam quod mouetur localiter nõ est prius sub actu imꝑfecto tendens ad actum ꝑfectiorem,qm̃ terminus motus localis est vbi,vel locus. Quodcũque dixeris certum est,quòd nec vbi,nec locus, cum sit quantitatis habet latitudinem perfectionalem. Et præterea, Mobile per motum localẽ nihil in seipso acquirit. Non enim locus recipitur in locato, sed est subiectione in locante, ergo &c.

Pro solutione huius, præmitto dictum Comment.in 3. ph.in comment.4.vbi inquit.Qm̃ quia motus nõ dicitur vniuoce, ideo non habet diffinitionem dictam vniuoce sed ẜm prius & posterius. Quo stante dico ad dubium, ꝙ diffinitio motus. Primo & principaliter seruatur in qualitatibus alteratius aptis actuare sua subiecta ẜm latitudinem perfectionalem,tendendo de imperfecto ad perfectum. Secundo seruatur in quantitate,vt per eam fit augmentum & decrementum,qm̃ licet quãtitas nõ acqratur ẜm magis & minus perfectum,tñ acquiritur ẜm magis & minus extẽsum, & qñ corpus quod augetur est sub quantitate cubitali, est in potentia & tendit ad vlteriorem quãtitatem,quæ subiectiue recipitur in augmentato.Tertio saluatur in motu locali, nõ quia per talem motũ mobile acquirat inhesiue prius locum imperfectum

ctum deinde perfectiorem, sed quia magis ac magis propinquat loco intento, vnde illud quòd facit magis & minus intensum in alteratione, & quod facit maius & minus extensum in augmento &decremento, id facit maior & minor ꝓpinquitas ad locum intentum in motu locali.

Sed contra hanc solutionem instatur dupliciter. Primo quia licet mobile magis ac magis propinquet loco intento, non tamen recipitur locus in mobili, cum semper sit subiectiue in locante, & tamen terminus motus debet esse in mobili, ideo enim mobile mouetur, vt aliquid acquirat, & hac ratione dicitur motus esse actus mobilis.

Ad hoc dr̃, ꝙ non est de necessitate motus vt motus est, ꝙ eius terminus acquiratur in mobili, intrinsece siue inh̃e siue, sed sufficit hāc esse veram. Terminus acquiritur inhęsiue vel denominatiuæ denominatione extrinseca. Primum seruatur in motu alterationis & in motu augmenti, ƒm autem seruatur in motu locali, & id magis declarabitur in q. sequenti.

Secundo arguitur sic. Dicit Commēt. in 3. lib. ph. com. 4. ꝙ motus nihil aliud est, q̃ generatio partis post aliam illius perfectionis ad quā tendit mobile donec perficiatur. Sed ad saluandum hoc dictum nō sufficit appropinquatio maior & minor ad locum intētum. Ergo ex solutione data nō potes saluare, qūo diffō data de motu conueniat motui locali.

Ad hoc dicitur ꝙ dictum Comment. non potest proprie saluari nisi in alteratione. In alijs autem sufficit ꝙ saluetur imitatiue, puta secundum maiorem & minorem extensionē, vt in augmento, vel appropinquationem vt in motu locali, in hoc sensu acceptatur in via nostra dictum Comment. aliter autem non. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. si motus est subiectiue in mobili vel in mouente.

Vnde motus actus mobilis est inquantum mobile. Textu 16.

IN HAC quæstione sic procedendum est. Primo declarandum est, quomodo motus est actus mouentis, & est actus mobilis. Secundo ponentur conclusiones responsiue. Tertio soluentur quædam argumenta apparentia.

Quātum ad primum aduerte, ꝙ cōiter omnes conueniūt

in hoc,motus est actus momẽtis,vt principij actiui à quo est motus,& est actus mobilis vt subiecti receptiui,sicut calefactio est actus ignis vt à quo,& actus aquę vt in quo,& ex hac diuersitate ꝓuenit diuersitas denominationis. Nam mouẽs denominatur à motu,denominatione extrinseca.sicut locatum à loco,& agens ab actione, quæ est subiectiuæ in patiẽte,vt determinauimus in lib.9.metaph. Mobile autem siue motum denominatur à moto denominatione intrinseca eo ꝙ est & suscipitur in mobili.Quomodo autem differant denominatio intrinseca & extrinseca, iam declarauimus in 5. libro metaph.q 23.Et tu vide illic.

Quantum ad secundum ponuntur tres conclusiones.Prima est.Motus nõ est per se in mouẽte vt in subiecto, licet sit vt in principio à quo.Prima pars sic ꝓbatur.Quod est in mouente per se,est in omni mouẽte, qm̃ per se verificatur de omni,si ergo motus est vt in subiecto in mouẽte per se,est in omni mouente. Sed hoc est falsum,qm̃ in quocũque est motus vt in subiecto,illud mouetur. Si ergo motus inesset omni mouenti,oẽ mouens moueretur,cuius oppositum demõstrabitur in lib.8.Secunda autem pars patet, qm̃ in mouente est potentia motiua, aliter non moueret. Potentia motiua est principium quo mouens mouet,ergo &c.

Secunda conclusio, licet motus non sit per se in mouẽte, potest tamen esse per accidens, probatur. Quia est aliquod mouens quod etiam mouetur, sicut sunt mouentia physica quæ dum agunt repatiuntur,& corpora cœlestia, quæ mota ab intelligentiis mouent inferiora,ex eo autem quòd mouetur non est mouens sed motum siue mobile, ex eo ꝙ mobile recipit in se motum, ergo in mouente potest esse motus, sed per accidens, quoniam accidit mouenti vt mouens est quod moueatur. Nam si mouens vt mouens moueretur per se,non esset deuenire ad primum mouens in mobile cuius oppositum demonstrabitur in 8.lib.

Tertia conclusio,si motus debet esse in aliquo per se subiectiue,erit in mobili,probatur, ex diffinitione motus est actus per se existentis in potentia vt huiusmodi. Sed mobile vt mobile est existẽs in potentia.i.quod potest moueri,& est in potentia ad consequendum terminum motus, ergo si est

in aliquo per se subiectiue erit in mobili.

Quantum ad tertium aduerte tria argumenta quibus probatur, quòd motus sit subiectiue in mouente per se.

Primo sicut se habet quies ad quiescens sic motus ad mouens. Sed quies est subiectiue & per se in quiescente, ergo & motus in mouente subiectiue & per se. Ad hoc dicitur ꝙ similitudo tenet quo ad denominationem, quia sicut dicit quiescens à quiete, sic mouens à motu. Sed dissimilitudo est quo ad agēs, qm̄ quies cum sit priuatio nō habet veræ agens, motus autē habet veræ ageas & veræ patiens, & ideo similitudo non tenet. Ad argumētum ergo concedo maiorem quo ad denominationem tātum. Minor autem subsumitur in eo in quo non stat similitudo, & ideo nihil concluditur.

Secūdo. Actus est subiectiue in eo cuius est actus, sed motus est actus mouentis vt patet in textu 18. ergo &c.

Ad hoc dr̄, ꝙ actus pōt esse alicuius dupliciter. Primo vt agentis. Secundo vt recipientis. Ad argm̄, nego maiorem, nisi sit actus illius vt recipientis, in quo sensu nego minorē.

Tertio, nihil dat aliquem actū nisi præhabeat ipsum, qa si non habeat non potest dare. Sed mouens dat motum mobili. Sicut calidum dat calorem calefactibili, ergo præhabet in se motum.

Ad hoc dicitur ꝙ maior non est vera nisi in hoc sensu. dat aliquem actum, nisi præhabeat ipsum aut formaliter aut virtualiter, & secunda pars in proposito est vera, quia mouēs dat motum mobili, quia habet virtutem motiuam. Sed ex hoc nō sequitur ꝙ habeat actum illum formaliter & subiectiue. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 4. Si vnus motus numero est actio & passio, ita ꝙ actio & passio sint vnum realiter.

Quare similiter vnius vtriusq; actus. Tex. 18.

IN HAC questione sic procedendum est. Primo ponotur duplex distinctio. Secundo conclusiones responsiue. Tertio soluentur quædam magis apparentia argumenta.

Quantum ad primū sit hæc prima distinctio. Actio sumitur aliquando ꝓ quacunq; efficientia siue ꝓductione siue metaphysica siue physica. Aliquando ꝓ ꝓductione quæ vere est cum motu physico, & cū transmutatione subiecti. Hic intendimus

dimus loqui de actione solum in secundo sensu, nam actio in primo sensu est actio quasi equiuoce, & ideo creatio & actio immanens non comprehenduntur sub secundo sensu. In quo solum intendit loqui philosophus in 3.lib.*physic*.

Secudo distinctio sit hæc. Actio & passio physica possunt considerari quatum ad duo. Primo quantum ad id quod dicunt in recto. Secundo quatum ad id quod dicunt in obliquo. In recto quidem dicut motu. Nam hæc est essentialis, actio est motus. Similiter passio. In obliquo autem dnt respectum causæ & effectus. Sed diuersimode. Nam actio dicit relationem causæ ad effectum, & signatur per hoc quod est ab aliquo aggredi vel originari, passio autem dicit respectu effectus ad causam, scilicet ipsius motus vt est in passo causatus ab agente.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. Actio & passio quantum ad id quod dnt in recto sunt vnum realiter, probat. Illud idem quod causatur ab agete recipitur in passo, vt patet de calefactione quæ causatur ab igne & recipitur in aqua. Ergo ide motus qui causatur à mouente recipit passo, quod habet rõnem moti siue mobilis. Sed vt causatur ab agente dicitur actio, vt autem recipitur in mobili dicit passio, ergo vt dicunt motum in recto sunt idem realiter.

Secunda conclusio. Actio & passio quantum ad respectus quos dicunt in obliquo non sunt idem, probatur, qm isti respectus sunt oppositi vt patet, ergo no sunt idem. Præterea. Sunt in subiectis distinctis, qm alter in agente, alter in passo sed idem non potest esse in subiectis distinctis, ergo &c. Et aduerte quod hæc secunda coclusio communiter acceptatur ab omnibus, ideo non indiget multa probatione.

Quantum ad tertium aduerte, q multa argumeta solent formari ad probandum q passio physica & actio non sunt idem realiter, nec sunt motus, nec vnus numero motus. Sed omnia concludunt quantum ad id quod dicunt in obliquo, scilicet quo ad respectus oppositos, & id nos concedimus vt patet per secundam conclusionem. Nunc igitur tria formabuntur argumenta, quæ sunt magis apparentia.

Primum est, illuminatio quæ est à sole est actio physica, & quæ recipitur in aëre est passio, & tamen no sunt motus

nec

nec fundantur in motu, qm̃ vt probabitur in lib. 6. physſ. illuminatio fit in instanti. Sed motus non est in instanti. Item illuminatio est terminus motus localis. Terminus motus non est motus, qm̃ tunc cessat motus, ergo datur actio & passio physica, de quibus nō est verum dicere quòd sunt motus.

Hoc argm̃ peccat in falso intellectu primæ conclusionis. Nam qñ dicimus, quòd actio, & passio sunt motus, non sumitur motus stricte vt distinguetur in lib. 5. contra mutationem, sed vt se extendit ad motum proprie dictum & ad mutationem siue vt se extendit ad mutationem successiuam & indiuisibilem siue instantaneam. Vnde gño subalis vt est generantis dicitur actio, vt est geniti dr̃ passio. Idem dico de corruptione subali, quia licet non sint motus proprie dictus, sunt tamen mutationes physicæ, & hoc sufficit.

Secundum, stat motus postquam cessauit actio & passio, ergo non sunt idem cum motu, consequentia patet, probat añs. Postquam lapis emissus est à sorte, verum est dicere, ꝙ sortes non amplius proijcit, sed proiecit lapidem, & lapis ꝓiectus est, & non proijcit, ergo stat motus non stante actione & passione, videmus enim quòd lapis per longum spaciũ mouetur, postquam est emissus de manu proijcientis.

Ad hoc negatur antecedens, ad probationem. nego, ꝙ sit verum dicere. Sortes non amplius proijcit, & lapis non ꝓijcitur. Nam quandiu stat virtus impressa lapidi à proijciente qua mouetur, & qua cessante cessat moueri, verum est dicere, quòd sortes proijcit & lapis proijcit virtualiter, & sic stat proiectio actio, & proiectio passio, quandiu lapis mouetur.

Tertium, quæ sunt vno subiecto, & duo quidditate non sunt idem realiter, quoniam distincte quidditates arguũt distinctionem realem. Sed actio & passio ſm Cōment. in comment. 21. sunt vnũ subiecto, & duo ſm quidditatē, ergo &c.

Ad hoc dr̃, ꝙ quidditas sumit̃ dupliciter. Primo, pro essentia siue entitate rei. Secũdo pro diffinitione. Ad argm̃, dico, ꝙ maior nō est vera, nisi sumendo quidditatem pro essentia. Et dico, ꝙ Cōment. non intendit de q̃dditate nisi vt stat pro diffinitione. Vnde in eodem cōmento sic dicit. Actio & passio signãt idem non sicut tunica & vestis signãt idem ſm quidditatem. Sed intelligimus & dicimus hoc ꝙ actio & passio

sio sunt idem ẜm subm, & duo ẜm diffõnem, hæc Cõment. Et intendit, ꝙ licet quantum ad subiectum .i. suum materiale quod est motus sint idem, tñ si diffiniant aliquod formale ponet in diffinitione actionis, quod non ponitur in *diffõne* passionis puta respectus ad agens & econuerso, ideo distinguuntur quidditate .i. conceptu quidditatiuo, vnde aduerte, ꝙ licet sint vnum re quantum ad id quod dicunt in recto, tñ hec est falsa, actio est passio, quia hæc est prædicatio non solum essentialis, sed ẽt formalis, licet autem sint idem essentialiter non tñ formaliter. Hæc de pñti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. Si actio est in agente vel in patiente.

Sicut autem vtraque in moto sunt, & in patiente actio & passio. Textu 19.

IN HAC questione non est immorandum quoniam eam resoluimus in lib. 9. metaph. q. 15. vbi posuimus distinctionem de agente & de actione, & per conclusiones docuimus, quomodo vtraque istarum est vera, actio est in agente, actio est in patiente, & soluimus fortiora argumenta eorum qui tenent contra viam nostram. Tu igitur vide illic.

¶Quæstio 6. Si ad physicum spectat ꝯsiderare de infinito.

Signum, quòd huius scientiæ, scilicet physicę proprie consideratio de ipso, scilicet infinito est. Textu 25.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd aliqui solent sic distinguere de infinito: quoddam est infinitum ẜm vigorẽ, de quo tractabitur in lib. 8. Quoddam ẜm durationem, vt intelligentiæ mouentes, & cœlum motum ẜm philosophum, & motus cœli & tempus, & de his infinitis duratione tractabitur in 8. lib. Quoddam est infinitum ꝑꝑ indeterminationem quia .s. non est ex se aliquod ens actu determinatũ, eo ꝙ ex se nullam formam sibi connaturalem habet, sed est in potentia ad oẽs, & tale infinitum est materia prima de qua locuti sumus in 1. lib. Sed hæc distinctio non vr̃ necessaria ad resolutionem ꝓpositi quæsiti, qm̃ philosophus proponens ꝙ ad hanc sciẽtiam spectat tractare de infinito, non accipit infinitũ in sua vniuersalitate, sed cõtractum ad res quãtas naturales, vt est magnitudo siue corpus naturale, & tẽpus & motus, vt patet in tex 24. Tu igitur relicta hac distinctione non vt falsa, sed quia impertinens huic ꝓposito, sic procedes. Primo,

mo. potes distinctione de infinito quanto. Secundo, conclusiones rñsiuas. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, cum infinitum ẽm quantitatem sit ens quantum carẽs terminis, põt dupliciter cõsiderari. Primo, ꝙ sit infinitũ actu, vt si imaginaremur corpus carens oino terminis. Secundo, ꝙ sit infinitum in potentia, & hoc dupliciter. s. per diuisionem, vt linea vel corpus pedale, quod licet actu terminatum, tñ est diuisibile in infinitũ modo quo dicemus infra, vel ꝑ appositionẽ, vt licet hæc tabula sit cubitalis, tñ per appositionem potest augeri in infinitum.

Quantum ad secundum sit hæc prima cõclusio. physicus habet cõsiderare de infinito quanto actu, probatur, habet cõsiderare de finito naturali quanto actu, puta de elementis, de cœlo &c. ergo & de infinito sibi opposito, probatur ɔ̃ñtia, q̃a opposita ad eandem sciẽtiam spectant, qm̃ vnum ꝑ alterꝝ cognoscitur, vt obliquũ per rectum, & sic in ꝓposito infinitũ cognoscitur per finitum, vt priuatio ꝑ habitum, ergo &c.

Prẹterea. Quod est positum ab antiquis naturalibus principium rerum naturalium, considerandum est à physico, vt sciat si bene vel male dixerunt antiqui. Sed vt dicit philosophus in tex. 25. oẽs qui rationabiliter videntur tetigisse hãc philosophiam. i. physicam, fecerunt verbũ de infinito actu, & oẽs tanquam principium ponunt eoꝝ quæ sunt. ergo &c.

Secunda conclusio. De quanto naturali infinito in potẽtia, debet physicus considerare siue sit infinitum in potentia per diuisionẽ, siue per appositionem, probatur, eiusdẽ scientiæ est cõsiderare naturam rei & proprietatem suam, vt quæ considerat numerum, considerat de pari & impari. Sed esse infinitum in potentia siue per diuisionem, siue per appositionem est proprietas magnitudinis naturalis, & motus, & temporis, vt declarabitur in lib. 6. ergo physica quæ de his considerat, habet considerare de infinito in potentia, tam secundùm diuisionem, quàm secundùm oppositionem.

Quantũ ad tertium aduerte, ꝙ contra primã conclusionẽ & cõtra secundam arguitur satis apparenter, & primo cõtra primam sic. De eo ꝙ non est nec põt esse noñ est tractandũ in scientia, quia ex 1. poster. Quod non est non contingit scire. Sed vt probabitur infra, infinitum quantum actu secundũ

magni

magnitudinē & ſm multitudinē nec eſt nec pt eſſe, ergo &c.

Ad hoc dr̄, q̄ de aliquo poteſt eſſe ſcientia dupliciter. Primo, per cōcluſionem affirmatiuam. Secundo, per concluſionem negatiuam, primo modo maior eſt vera, ſecūdo modo eſt falſa. Nam de contradictorijs habetur ſcientia per concluſionem negatiuam, q.ſ. nec ſunt nec pn̄t eſſe ſimul vera, & de vacuo hr̄ ſcientia vt declarabitur in lib. 4. per concluſionem negatiuā. Sic dico de infinito in actu tractatur in hoc lib. per concluſionem negatiuam, & demonſtrabitur, q non eſt nec poteſt eſſe. Nam licet in veritate nec ſit nec poſſit eſſe, tn̄ apud antiquos fuit opinio de oppoſito, & ideo phyſici eſt, non ſolum ſuſtinere rerum veritatem, ſed & reprobare falſas ſententias introductas de rebus naturalibus, ſic facit philoſophus in hoc lib. tractā. de īfinito in actu, & in 1. cœli.

Contra ſecundam concluſionem arguitur ſic. ſi eſſe infinitum in potētia per diuiſionem eſt ꝓprietas magnitudinis naturalis. ergo non eſt dabile minimum naturale p ſe exiſtēs, cuius oppoſitum eſt determinatum in 1. lib. in q. 19. probatur ꝯña, quia repugnat quòd detur minimum, & q diuiſio tēdat in infinitum. Nam minimum terminat diuiſionē, aliter ſi minimum eſt diuiſibile, eſt dabile minus minimo.

Ad hoc dr̄, q magnitudo naturalis puta lapis bicubitus dupliciter cōſideratur. ſ. rōne formæ naturalis, & rōne quantitatis, ſi primo modo, ſic nō eſt diuiſibilis in infinitum, ſed eſt dabile per diuiſionem minimum eo q forma lapidis nō poteſt ſeruari ſub quantumcunque parua quātitate, ſed ſub certa & determinata vt docuimus in 1. lib. Si ſecūdo modo, ſic eſt diuiſibilis in infinitum, nec vt ſic datur minimū, quoniam probabitur in lib. 6. quòd continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Ad argumentum ergo concedo conſequentiam & nego falſitatem. nec oppoſitum eſt determinatum in 1. lib. niſi ratione formæ naturalis. nunc autem intē dimus rōne quantitatis. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Queſtio 7. ſi daretur infinitum quantum actu naturale, vtrum poſſet habere principium & vt ſic eſſe principiatum.

Rationabiliter autem, & principium ipſum ponunt omnes, & infra, infiniti autem non eſt principium, eſſet enim vtique finis ipſius. Textu 30.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd si sermo esset de infinito entitatiuæ.i.cuius natura non est determinata ad aliquod genus entium, sed est contentiua omnis perfectionis substantialis &accidentalis,ex p̄nti est omne ens perfectionaliter,clarum esset quòd non posset hēc principium. Sed ipm est omnino & solu principium. Nam vt docuimus in lib.5. metaph. hæc est cōditio primi principij,cui repugnat omnis ratio principiati,aliter non esset absolute primum principiū, verum quia philosophus intendit de infinito quantitatiuæ, sicut ponebant antiqui,puta infinitam aquam,aut aërem,ideo dubitatur,si potest esse principiatum,q̄ñ cum sit determinatum ad certum genus entium,& non contineat nisi perfectionem illius generis. Nam terra infinita si daretur non esset virtualiter omne ens, sed tantum terra continens solum omnem perfectionem terræ. Quod autem est hoc determinatum ens,nō inconuenit esse principiatum & causatum ab infinito entitatiuæ. Præterea. Ratio quam adducit philosophus pro antiquis non concludit. Sic enim arguunt,si infinitum haberet principium haberet finem. Patet autem quòd hæc ratio non concludit, nisi de principio magnitudinis. Cum hoc tamen stat quòd potest habere principium originis siue principium productiuum vel durationis.

Vt igitur scias defensare philosophum in hac conditionali,si daretur infinitum quantum actu naturale,puta cœlū infinitum,esset tm̄ principium, & nullo modo hēet principium sic procedes. Primo,ponetur vna distinctio. Secundo,cōclusiones responsiue. Tertio,soluentur argumenta præposita.

Quantum ad primum aduerte, quòd aliqui solent sic distinguere. Infinitum quātum naturale si esset,posset quo ad tria considerari. Primo,quo ad infinitatem,quæ dicit carentiam terminorum. Secundo,ad quantitatem. Tertio,quo ad subam substratam infinitæ quantitati, ista tria patent in elemento puta in terra sit esset infinita actu.

Quantum ad secundum aduerte,quòd aliqui solent resoluere quæsitum per tres conclusiones,ex quibus prima & secunda non indigent probationē, quoniam apud expertum in philosophia ex se patent.

Prima est, si esset infinitum quantum actu nō esset principium

pium propter suam infinitatem. Hæc patet, quoniam infinitas illa esset carentia terminorum magnitudinis, carētia est priuatio, quæ est negatio, cui repugnat esse principium, cum sit non ens, ergo &c. Et aduerte, quòd sicut infinitum quantum actu non pōt esse principium rōne infinitatis, sic nō potest esse principiatum, quoniam sicut repugnat non enti, vt non ens est ratio principij, sic repugnat esse principiatum.

Nec obstat, quòd in 1. lib. determinatum est, priuationē esse vnum ex principijs rerum naturalium, quoniam illic determinatum est quòd est principium per accidēs, hic autem antiqui & philosophus intendunt de principio per se & primo, cuius signum est, quòd sibi attribuebant cōtinere & gubernare omnia, quæ sunt excellentiæ primi principij.

Secunda est, si esset infinitum quantū actu non esset oino, & primo principium rōne quantitatis infinitæ. Hæc ēt patet, qm̄ conuenit alicui esse oino & primo principium rōne primæ entitatis, repugnat. n. ꝙ sit oino, & primo principiū, & non sit primum ens. Sed rōne quantitatis infinitæ nō est primum ens, qm̄ determinatum est in 7. metaph. in tex. 4. ꝙ primum & simpliciter ens est sub̄a, quæ est prior accidente natura, tp̄e, diffinitione, vt videre poteris in 7. metaph. i q. 3. quantitas aūt siue finita siue infinita est accidens. ergo &c.

Tertia est, si esset infinitum quantum actu, esset tm̄ principium, & nullo modo principiatum propter sub̄am suā substratam quantitati infinitæ, probatur sic. Dicit philosophus in tex. 30. Omnia entia aut sunt principium aut ex principio .i. aut sunt principium aut principiatum, & Cōment. in comment. 30. sic exponit, qm̄ omne ens aut est causa aut causatū. Sed si esset infinitum quantum actu, nullo modo potest hr̄e principium, ergo esset tm̄ principium & non principiatum. Maior cōiter conceditur, quia inter principium & principiatum nō datur medium. Minor aūt sic deducitur, si habet principium, aut illud erit principium magnitudinis, aut principium quod est in aliquo gn̄e causæ, non primum, qm̄ repugnat magnitudini infinite hr̄e principium magnitudinis, nā hr̄et, & finem. & sic esset finita, quod implicat contradictionem. Nō secundum, qm̄ se habet principium quod sit causa, vel est materia, vel forma, vel efficiēs, vel finis. Non materia

nec

nec forma, qm̄ materia non est principium nisi quia est rece ptiua formæ, & forma est principium quia actuat materiam & cōstituit rem in esse, sed materia nō est receptiua formæ, nec forma est receptibilis in materia, nisi sub determinata quātitate. Sicut.n.requirit tales & tales qualitates & pro tāto gradu, sic requirit determinatam quātitatem & in maius & in minus. Et hac de causa in 1.lib.assignauimus maximū, & minimum. Ergo nec materia nec forma pñt esse principia sub̄æ quantæ infinitæ actu. Non potest hr̄e principium causam efficiētem, quia omnis causa efficiēs aut est maioris, aut æqualis virtutis cum suo effectu. Nam si est causa equiuoca est maioris, si vniuoca est æqualis. Sed si esset sub̄a quanta infinita, non posset ei assignari causa efficiēs maioris virtutis. qm̄ cum in magnitudine infinita vt ꝓbabitur in lib.8. sit virtus infinita, illa sub̄a quanta infinita actu hr̄et virtutem infinitā, sed nulla virtus pōt esse maior virtute infinita, ergo &c. Nec ēt æqualis virtutis, qm̄ darentur duæ virtutes infinitæ, quod est impossibile, qm̄ virtus infinita includit quācunque virtutem, ergo extra ipsam nō est dabilis alia virtus, neq; finita neque infinita. Sicut extra magnitudinem infinitam non posset assignari alia magnitudo. Nec potest hr̄e causam finalem, qm̄ finis ille aut esset sub̄a corporea aut abstracta. Non primum, qm̄ sub̄a quanta infinita ſm magnitudinem nō secum compatitur aliam magnitudinem, neque finitam neque infinitam, occuparet enim omnem locum. Non secū dum quoniam vt declaratum est in lib. 12.metaph.per Comment.in comment.36.sub̄æ abstractæ sunt principia eorum quorum sunt principia. vt finis & mouens. Si ergo abstracta sub̄a esset principium vt finis magnitudinis infinitæ actu, esset etiam vt mouens. Sed vt declaratum est in 1.cœli. Si daretur corpus infinitum esset immobile. ergo &c. Patet igitur, quòd si daretur infinitum quātum actu nullo modo esset principiatum, sed omnino principium.

Ad primum igitur argumentum positum in principio quæsiti dico, quòd & si tale infinitum quantum esset determinatum ad vnum genus entium, tamen non potest habere rationem facti nec producti, & rationem huius assignabimus infra, quærentes si potest dari infinitum actu, ſue ſm

magnitudinem siue secundùm multitudinem.

Ad secundum conceditur, quòd ratio antiquorum nõ sufficienter concludit, q̃m vt dicit D.Th. exponens, vtuntur principio equiuoce. Nam hæc consequentia non valet. Infinitum quantũ non habet principium magnitudinis. ergo non habet principium. q̃m arguitur ab inferiori ad superius negatiuæ. Et ideo nõ formauimus ad conclusionem rationem vniuersalē, qua probauimus ex sufficie ti diuisione infinitũ non posse hr̃e principium. Hæc de præsenti q̃sito dicta sint.

¶ Quæstio 8. si imperpetuis siue in æternis non differt esse & posse.

Contingere.n.ab esse non differt imperpetuis. Tex. 32.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd dictum philosophi primo aspectu habet multas instãtias. Nam materia prima est æterna ſm philosophum ex 1. phys. & tamen non sequitur, potest esse sub hac forma puta aquæ, & sub hac puta ignis. ergo est sub illis: patet quòd non sequitur, quia esset actu simul sub formis contrarijs. Præterea. Sol est æternus, & potest eclipsari, & tamen non sequitur. ergo eclipsatur.

Vt igitur scias defensare dictũ philosophi aduerte, quòd diuersimode solet exponi.

Aliqui vt Burleus, dicu t, quòd hæc proposito fuit introducta à philosopho ad mentem antiquorum, & non de mente philosophi, ideo non est laborandum ad sustinendum eã in doctrina philosophi. Sed hoc est contra communem opinionem doctorum, qui vniuersaliter acceptant eam vt veram, cum aliqua limitatione, vt declarabimus infra.

Aliqui vt Gregorius dicunt, ꝙ non verificatur nisi in natura simpliciter perpetua & ęterna, qualis est solus Deus, eo quòd in eo esse & potentia sunt idem realiter, sicut & actio sua est substantia sua. Sed hæc expositio est magis ad mentem Theologi qui ponit solum Deum æternum, & omne extra Deum creatum in tempore, apud philosophum aũt vt declaratum est in lib. 12. metaph. in tex. 30. omnes subē abstracte mouentes sunt ęternæ, nos autem hic quærimus quo modo potest sustineri ad mentem philosophi.

Aliqui vt vr̃ dicere B. Thom. in quæstionibus de potentia Dei q. 3. art. 14. tenent, quòd cum duplex sit posse siue potentia

tentia .f. passiua & actiua, propositio philosophi in eternis non verificatur nisi de potentia passiua, qm̃ si potentia passiua ꝓcederet esse non esset semper coniuncta actui, omnis autem talis est principium corruptionis, quod repugnat ęternitati. De potentia autem actiua & maximæ voluntariæ agẽte non est necesse, ꝙ verificetur potest Deus facere multa quæ tamen non facit. Sed & hæc expositio est magis ad mentem Theologi quam philosophi, qm̃ theologus tenet Deum ad extra mere libere agere, ideo potuit mundum ab ęterno & in tempore producere. In via autem philosophi quam plures tenẽt Deum agere de necessitate naturæ, vt docuimus in lib. 12. metaph. in quæst. 10. vt videre poteris. Et ideo dicta expositio non admitteretur quo ad potentiam actiuam.

Vt igitur habeas expositionem firmam & communiter acceptatam in via philosophi, & secundùm veritatem præpono triplicem distinctionem.

Prima est, entia perpetua in via philosophi sunt in duplici differentia. Quædam incorporea, & hæc in via philosophi sunt penitus intransmutabilia vt subę abstractæ. Quædam corporea & hæc sunt transmutabilia solum motu locali vt corpora cœlestia, aliqui addunt materiam primam, quæ s̃m philosophum est ęterna & trãsmutabilis secundùm formationem, eo quòd deperdit vnam formam, & recipit aliam.

Secunda, distinctio sit hæc, esse rei perpetuæ transmutabilis est duplex. s. esse substantiale & esse accidentale. vt in luna præter esse substantiale est esse accidentale, scilicet esse illuminatam diuersimode, & in corporibus cœlestibus est esse accidentale quod diuersimode acquirunt ex motu locali, secundùm quòd acquirunt diuersa vbi successiue.

Tertia, distinctio sit hæc, posse siue p̃otentia potest respicere esse dupliciter, scilicet esse substantiale, & esse accidentale, verbi gratia si dicatur, aqua est in potentia ad esse, verificatur pro esse substantiali. Si autem dicatur aqua potest esse calida, verificatur pro esse accidentali.

Ex his distinctionibus dico in ꝓposito, ꝙ in perpetuis abstractis nullo modo differunt esse & posse, qm̃ in quocunque differt esse, & posse in eo est potentia ad aliqđ esse, qđ prius non habuit, & postea recipit, sed in substantijs abstractis de

mente philosophi in lib.12.metaph. in tex.30.non est talis potentia,qm̄ eaꝶ substātia est actus nō admixtus potētię,prout vr̄ esse mens philosophi & Comment.in eodem loco,ꝓut verba sonant. Et de hoc formauimus in 12.metaph. q.11.vt videre poteris. In perpetuis aūt transmutabilibus vt sunt corpora cœlestia, non differunt esse & posse quo ad esse substantiale,differunt autem quo ad esse accidentale.Prima pars probatur. In quocunque differunt esse & posse quo ad esse substantiale, hæc ꝯn̄a non valet, hoc potest esse. ergo est. Sed in perpetuis talis ꝯn̄tia valet. Nam si ꝓ aliquo instanti esset verum dicere in perpetuis,hoc pōt esse,& tamen non est,ergo non esset perpetuum. Secunda autem pars probat, qm̄ respectu esse accidentalis non valet hæc ꝯn̄tia, hoc pōt esse,ergo est. Nam de luna veꝶ est dicere, ꝙ pōt eclipsari & tn̄ non eclipsatur,& de sole verum est dicere,quòd potest esse in occidente,& tamen non sequitur quòd sit in occidēte. Tu igitur conclude breuiter, quòd propositio philosophi verificatur quo ad prædicata essentialia,& consequentia rei perpetuę naturam. Non autem quo ad prædicata accidentalia.

Ad instantias ꝓpositas in principio quæsiti patet solutio. Nam concludunt,ꝙ non tenet respectu esse accidentalis, accidit enim materiæ ꝙ sit sub hac determinata forma vel sub illa. Similiter accidit soli,ꝙ sit in tali vbi,quòd eclipsetur. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9.si potest esse corpus naturale infinitū actu.

Rationabiliter quidem igitur speculantibus, ex huiusmodi videbitur nō esse vtiq;.s.corpus naturale infinitum actu. Tex.40.

IN HAC qōne antequam deueniamus ad resolutionē aduerte,ꝙ non intendimus hic adducere rōnem philosophi, qua laborat probare non dari infinitū corpus actu,vt in primo cœli,& in hoc 3.lib.Sed resoluemus ꝓpositum per solū rōnem quam adducit hic in tex.40. Sic igitur ꝓcedemus. Primo ponetur ꝯclusio rn̄siua. Secundo ad eius probationē assignabimus aliquas suppositiones & formabimus rōnem philosophi.Tertio soluemus aliqua argumenta apparentia.

Quantum ad primū sit hæc conclusio,impossibile est dari corpus actu infinitum simpliciter, dico simpliciter.i.quod

penitus caret terminis ſm longitudinem & latitudinẽ & pro funditatem. Nam ſi daretur corpus pedale in latitudine & cubitale in profunditate & longitudinis infinite. Non eſſet actu infinitum ſimpliciter, quia non ſecundùm omnem dimenſionem ſed tantum ſecundùm longitudinem.

Quantum ad ſecundum præpono tres ſuppoſitiones ante quam probetur concluſio.

Prima eſt, corpora ſimplicia naturalia vt elementa ſunt adinuicem contraria, ex conſequenti ſe mutuo alterant & corrumpunt, & id probatum eſt in ſecundo de generatione.

Secunda eſt, quando vnum contrarium totaliter obtinet ſuper alterũ aut dominatur alteri, alterat & corrũpit ipſum, ad hoc autem quòd non corrumpat ipſum, debet eſſe proportionatum illi ſecundùm virtutem.

Tertia eſt, virtus corporis infiniti excedit improportionaliter virtutem cuiuſcunq; corporis finiti, ſicut magnitudo infinita excedit improportionaliter quácunq; magnitudinem finitam, factis his ſuppoſitionibus, ſic formatur ratio ad concluſionem, ſi datˉ corpus naturale infinitũ actu ſimpliciter, aut eſt ſimplex vt elemẽtũ, aut cõpoſitum vt elementatum. Nõ primum, quia per tertiam ſuppoſitionem, virtus ſua excederet improportionabiliter, virtutem alioꝶ corporum finitoꝶ ſimplicium, & ſic per primam & ſecundam ſuppoſitionem corrũperet omnia alia finita ſimplicia, ex cõſequenti mũdus cuius partes principales ſunt elementa & cœlum deſtrueretˉ. Non ſecundum, qm̃ aut tm̃ vnum ex ſimplicibus componentibus eſſet infinitũ, & alia finita, aut plura ex eis eſſent infinita. Non primum, qm̃ per ſecundam ſuppoſitionẽ corrũperet omnia alia ſimplicia cõponentia finita, & ſic deſtrueretur cõpoſitum infinitum, nam vt inquit Comment. in hoc lib. 3. in comment. 42. Ad hoc ꝙ compoſitum permaneat, oportet cõponentia eſſe propotionata. Sed componens infinitum nullam habet ꝓportionem cum cõponentibus finitis, ergo &c.

Nõ ſecũdum, qm̃ plura corpora infinita ſimpliciter nõ pñt ſimul eſſe in reꝶ natura, qm̃ vnumquodq; tale cũ ſit infinitum ſm oẽm dimenſionẽ aliter non eſſet infinitũ ſimpliciter, occupat oẽm locum, & ſic non cõpatitur extra ſe aliud corpus infinitum neque finitũ. Nam ſi extra ſe compareretur aliud

corpus terminatur ex ea parte qua compateretur aliud corpus & sic ex ea parte esset finitum, quod implicat contradictionem hæc est rõ philosophi in hoc 3.lib.ad destruendum corpus naturale infinitum siue simplex siue compositum.

Sed tu aduerte, ꝙ hæc ratio non concludit nisi de corpore naturali elemento vel elementato, vbi simplicia sunt contraria vt diximus in prima suppositione, ex quo sequitur, ꝙ per hanc rationem non potest destrui infinitas cœli, qm̃ apud philosophum, non est elementum nec ex elemẽtis. Et ideo in primo cœli philosophus ꝓcessit ad destruẽdum infinitatẽ eius non hac rõne, sed ex motu, ꝓbans corpus infinitum esse immobile. Quæ rõ an sit demonstratiua, & de necessitate cõcludens, non est præsentis loci inuestigare. Sed id pertractabimus in q. super libros de cœlo. Nã aliqui & famosi vt Gregorius conantur illam rõnem soluere, & nos defensabimus eã. Nunc sufficit sustinere ꝙ nõ datur infinitum corpus actu naturale simpliciter, quod sit elementum vel elementatum.

Tu tamen aduerte, quòd sequendo opinionem antiquorum, ratio quam supra formauimus est vniuersalis, & concludit etiam de cœlo, quoniam antiqui ponebant cœlum ex natura elementorum, vt patet in primo cœli.

Quantum ad tertium aduerte, quòd inter argumenta quibus solet probari, dari posse infinitum quãtum actu hęc sunt magis apparentia. Primum, fundatur in 1. phys. tex. 15. Vbi philosophus reprobans Melissum, inquit, infinitum est in quantitate. Item dicit ꝙ rõ infiniti congruit quãtitati, ex quibus sic arguitur, si aliqua duo sic se hñt quòd vnum est subiectum, & alterꝝ proprietas sua, si subiectum est dabile in nã, & ꝓprietas sua. Sed quantitas & infinitum se hñt vt subiectum & passio ex dicto philosophi adducto, & certũ est ꝙ daĩ quãtitas, ergo dabile est infinitũ quod est passio sua sicut & finitũ.

Ad solutionẽ huius aduerte, quòd qñ dicit philosophus in 1. phys. tex. 15. infinitum est in quãtitate, non est sensus eius concedere, quòd de facto sit dabile infinitum quantum actu, qa sibi cõtradiceret in hoc 3. lib. Sed arguẽs contra Melissum intendit hanc ꝯñam si infinitum est, ergo est in quãtitate. Et hoc ideo quia hæc ꝯdõnalis est vera, si datur infinitũ non datur nisi in quantitate. Nam substantia & qualitas non

possunt

possunt esse infinite nisi per accidens.i.rōne quantitatis. Patet autem ꝙ ex illa ꝯña non potest inferri. ergo infinitum quantum actu simpliciter potest esse, aliter & ex hac consequentia si datur vacuum, datur circa locum, posset inferri ergo vacuum potest esse, quod tñ repugnat philosopho in 4. phys. Ad argm̄ ergo nego minorē loquendo de infinito actu & simpliciter, ad ꝓbationem dico ꝙ textus philosophi non debet intelligi nisi ꝯdōnaliter ad destruēdum errorē Melissi.

Secundo sic. Imaginatiua imaginatur infinitum. ergo vel est vel potest esse. probatur consequentia. Quod mouet aliquam potentiam passiuam ad actum est vel potest esse. Nam esse motiuum non conuenit nisi enti. Sed infinitum mouet imaginatiuam vt potentiam passiuam ad imaginandum infinitum. ergo est vel potest esse.

Ad hoc negatur consequentia. Ad ꝓbationem nego minorem. Et dico, ꝙ si imaginatiua imaginatur infinitum, non est quia moueatur ab infinito, sed quia mouetur à suo opposito .i. à finito per quod cognoscit infinitum. Nam naturale est nobis cognoscere priuationem ad habitum. Præterea aduerte, quòd maior est falsa. Nam imaginamur multa quæ nec sunt nec possunt esse, vt chimerica & fabulosa.

Tertio sic. Materia prima est in potentia ad oēm quantitatem, quoniam nullam sibi determinat naturaliter. sicut nec aliquam formam sibi congenitam habet, ergo est in potentia ad quantitatem finitam & infinitam. Sed omne ad quod materia est in potentia potest esse ergo &c.

Ad quantitatem hoc negatur antecedens, qm̄ non est in potentia nisi in ordine ad formam naturalem quæ requirit determinatam quantitatem sicut & alias determinatas dispositiones, ad ꝓbationem dico, ꝙ licet materia s̄m se & immediate non determinet sibi aliquam quantitatem, tamē quia semper est coniuncta alicui formę, ideo in ordine ad formas quas successiue recipit determinat sibi modo hanc modo illam quantitatem prout ipsæ formæ requirunt, & qm̄ nulla forma requirit quantitatem infinitam, aliter non daretur maximum & minimum per se existens in naturalibus, ideo nec est nec potest esse magnitudo actu infinita. Et si dicas, quòd licet non possit dari magnitudo naturalis actu infinita ꝓpter

formam determinantem sibi tantam quantitatem, tamen ex hoc non sequitur quin possit dari magnitudo infinita mathematicæ sumpta, quoniam vt sic abstrahit à materia, & vt sic non consideratur in ordine ad formam.

Rñdeo, licet magnitudo mathematicæ sumpta abstrahat à materia ẜm rõnem, non tñ ẜm esse, quia non potest esse nisi in materia, & in materia non est nisi in ordine ad formam, & ideo nõ potest esse realiter & exñr infinita, licet possit imaginari, vt diximus supra. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, prout ad physicum hic spectat. Nam vt diximus in primo de cœlo faciemus aliam considerationem de infinito.

¶Quæstio 10. Si in naturalibus potest esse multitudo actu infinita.

At vero nec numerus sic est.s.infinitus. Textu 41.

IN HAC qõne pro declaratione tituli aduerte q̃ nõ est intẽtio nostra hic disputare, si absolute & vniuersaliter loquendo põt pati multitudo actu infinita.s.siue in absolutis siue in respectiuis, siue in substantijs siue in accidentibus siue in separatis quæ non sunt quanta, siue in naturalibus corporeis. Sed tantũ applicare ad naturalia. Nam in doctrina nr̃a vt patet per B. Th. in lib. 2. cõtra gentes c. 81. philosophus in 3. ph. & in 1. cœli, nõ loquitur nisi de infinito materiali, vñ in 3. lib. de anima in q. 3. de essentia animæ intellectiuæ, querẽtes, si est incorruptibilis, formauimus argm̃ de infinitate animarum, & sustinuimus, quòd non repugnat doctrinæ Arist. quam tradit in hoc 3. lib. physic. dari multitudinem actu infinitam in separatis. Restringentes ergo nos ad multitudinẽ in naturalibus, quæ sunt quanta sic procedemus ad resolutionem quæsiti. Primo ponentur duæ conclusiones responsiue cum probationibus suis. Secundo soluentur aliqua argumẽta quæ solent fieri magis apparentia in hac materia.

Quantum ad primum sit hæc prima conclusio. In naturalibus essentialiter ordinatis non potest esse multitudo infinita actu, probatur, nõ potest illis esse processus in infinitũ, sed necessario datur primum & vltimum, ergo multo minus potest illic esse multitudo infinita actu, consequentia nota p argumentum à maiori. Antecedens autem inuenies probatum in 2. metaph. quæstione quinta vide illic.

Secun

Secunda conclusio. In naturalibus non essentialiter ordinatis nõ potest esse multitudo actu infinita, ꝓbatur sic. Omnis multitudo rerum naturalium est in aliqua specie multitudinis, quia nihil est in genere quod nõ sit in aliqua specie illius generis. Sed omnis species multitudinis est ſm aliquam speciem numeri. Non.n. possumus cognoscere species multitudinis, nisi ex denominatione facta per species numeri, vtpote notiores nobis, sed nulla species numeri est nec potest esse infinita qm̃ numerus est multitudo mensurata vnitate, mensuratio autem repugnat infinitati, ergo est impossibile dari in naturalibus multitudinem infinitam actu.

Præterea. Omnis multitudo entium naturalium quę sunt & quæ pñt esse continet̃ in vltima sphæra, qm̃ vt ꝓbat philosophus in 1. cœli in tex. 99. extra vltimã sphęram non est nec põt esse corpus naturale nec simplex nec cõpositũ. Sed in vltima sphęra non põt ꝯtinere multitudo entium naturalium infinita, qm̃ vt ꝓbat philosophus in 1. cœli per longũ tractatum, cœlum nec est nec põt esse infinitum, ergo si multitudo entium naturaliũ esset vel posset esse infinita, seq̃tur ꝙ infinitũ possit ꝯtineri à finito, qđ patet esse ĩpossibile. Quare &c.

Sed aduerte ꝙ aliqui conãtur soluere rõnem primã, & dicunt, ẽt ꝙ illa rõ esset de mente philosophi non cõcludit, & hoc declarant dupliciter. Primo dñt, ꝙ quantitas siue ꝯtinua siue discreta diuiditur prima diuisione per finitam & infinitam & vtraq; in spẽs suas. Sed spẽs quãtitatis finite denominantur à numero, non aũt species quantitatis infinite. Vnde licet concedant ꝯñtiam, si datur multitudo infinita in naturalibus, ergo est in aliqua specie multitudinis, tñ negãt istã, ergo est in aliqua specie multitudinis denominata à numero. Secundo dicunt, ꝙ prædicta rõ non est necessaria, etiam ꝙ esset philosophi, sed tm̃ probabilis, aliter philosophus sibi ipsi contradiceret. Nam in 5. metaph. in c. de quãto dicit, pluralitas quidẽ si finita est numerus, ergo ſm ipsum nõ omnis pluralitas est numerus, sed tantum finita, quasi excipiens infinitam, ergo non est necesse oẽ quantitatem siue continuam siue discretam esse in aliqua specie denominata à numero, vt videtur dicere philosophus in 3. physic.

Sed contra primum dictum eorum arguitur, ꝙ si ꝯcedunt

primam pñtiam habent concedere secundam. Nam cum species vt species respectu gñis dicat quid determinatum. Comparatur.n.ad genus vt determinatum ad determinabile ex doctrina philosophi in 7.metaph.& in lib.vniuersalium,*quid*quid est in specie est quid determinatum,omne aũt determinatum, potest aliquo numero aut vnitate signari . ergo si est multitudo infinita & est in aliqua specie multitudinis,de necessitate est in aliqua specie denominata à numero .

Ad secundum autem dico , ꝙ non fuit intẽtio philosophi in 5.metaph.cap. de quanto excipere pluralitatem infinitam à finita,quasi quoddam possibile esse , qm̃ determinauit oppositum hic in 3. phys. Sed excepit eam quo ad mensurationem, q.d. Pluralitas finita est numerus.i.mensurabilis ad differentiam infinite quæ si daretur non esset numerus , & hæc ꝯdõnalis vtique est vera . Sed ex ea non potest haberi,quod philosophus exceperit quantitatem siue pluralitatem infinitam vt possibilem esse,& est simile huic.Omnis locus naturalis est conseruatiuus locati , & ꝑ hoc intendimus excipere vacuum nõ vt possibile esse. Sed qm̃ si esset non conseruaret.

Quantum ad secundum aduerte , ꝙ contra determinata , solent fieri multa argumenta,quoꝶ solutiones ad theologũ spectant,& per aliqua arguitur, ꝙ potest dari multitudo infinita rerum carentium quantitate , puta infiniti respectus in eodem,infinitæ species intentionales,infinitę animę intellectiuæ . Sed ista nolo adducere,qm̃ hic tm̃ de multitudine rerum naturalium,quæ sunt quantæ,quæritur,si potest esse infinita.Tria igitur argumenta formabimus . quibus arguitur posse dari multitudinem infinitam actu in rebus quantis .

Primum est. In quolibet continuo sunt actu partes infinitæ,ergo possibile est dari multitudinem infinitam in actu in rebus quantis,consequentia nota, & probatur antecedens . In quolibet continuo sunt partes infinitæ,aliter non esset diuisibile in infinitum,cuius oppositum probatur in lib.6. ph. nihil enim potest diuidi nisi in ea quæ insunt, & omnes sunt actu,quia omnes componunt,componens autem est actu,ergo in quolibet continuo sunt partes infinitæ actu .

Ad hoc negatur antecedens, ad probationem concedo,ꝙ in continuo sunt partes infinitæ,sed sunt tantum in potẽtia,

&

& cum arguitur, ꝙ omnes actu componunt, ergo sunt actu, non concluditur, nisi quòd oēs sunt actu componentes, & si vlterius infertur, ergo oēs sunt in actu, negatur ꝯñtia, qm̄ ad hoc quòd sint in actu non sufficit, quòd actu componant, sed est necesse quòd omnes habeāt esse actu separatim, quod est falsum, quandiu sunt in toto, quoniam non habent esse actu, nisi per esse totius. Si autem separantur à toto desinunt esse actu partes, quia non amplius actu componunt, & incipiunt esse in actu. i. habere esse separatim à toto, sed separatę sunt finitæ, separabiles autem tendunt in infinitum.

Secundum est. Ex eo, quòd ponitur multitudo infinita nō implicatur contradictio, ergo est possibilis, consequentia nota ex 5. metaph. cap. de potestate. Antecedens probatur, quia infinitas nō tollit rationem multitudinis, nam posito quòd esset multitudo infinita, adhuc esset multitudo, nec tollit aliquid necessario consequens multitudinem, nec econuerso multitudo tollit rationem infinitatis, nec aliquid necessario consequens ad infinitatem. ergo &c.

Ad hoc negatur antecedens, ad probationem dico, quòd infinitas tollit rōnem multitudinis actu existentis. repugnat enim multitudinem esse infinitam & actu existere, tollit ēt omnem speciem multitudinis, quia multitudo infinita non potest contineri in aliqua spē multitudinis, aliter infinitum contineretur in aliquo finito. Sicut igitur aliquod quod non posset locari in aliqua specie animalis tolleret rationem animalis. Sic quia multitudo infinita non potest locari in aliqua specie multitudinis tollit rationem multitudinis.

Tertium est. Tot nunc sunt potentiæ actu in materia prima, quot sunt formæ quas recipiet in futuro. Sed in futuro recipiet formas infinitas ſm philosophum, qm̄ ponit generationem æternam ante & post ex 2. de generatione, ergo nunc sunt potentiæ actu infinitæ in materia prima. Minor quidē patet in via Arist. Maior autem probatur, si nunc non habet potentiam ad formam quam recipiet in futuro. ergo non poterit recipere eam. Implicat enim quòd aliquid sit potens respectu alicuius ad quod non habet potentiam, ergo nunc materia habet potentiam actu respectu cuiuscunque formæ recipiendæ in ea, & sic tot habet, quot formas recipiet.

Ad hoc argumentum nesciuit aliter respondere Iandunus in 3.phys.q.11. nisi quòd concedit infinitam multitudinem actu potentiarum,quas nunc habet materia ad formas recipiendas in futuro,& reputat hoc non esse inconueniens, qa istæ potentię non sunt indiuidua diuersa secundùm quantitates continuas. Et forte philosophus non negauit multitudinem indiuiduorum infinitam,nisi illam quæ consequitur diuisionem continui,& est multitudo indiuiduorum corporalium, sic respondet Iandunus,& fuit deductus ad hoc, quia vt videre poteris in 1.lib.in q.nostra 33.tenuit ipse potentiam materiæ distingui realiter ab essentia materiæ, & multiplicari vt multiplicantur formæ receptibiles, vnde ex hac sua positione bene sequitur, quòd si formæ receptibiles sunt infinitæ,potentiæ sunt infinitæ,verum hoc argumentū in via nostra leue est,quoniam vt determinauimus in prædicta quæst. & reprobauimus viam Ianduni potentia materiæ est idem realiter quantum ad id quod dicit in recto cum materia, & non multiplicantur realiter sed formaliter, modo quo declarauimus illic,& ideo non astringimur ad concedēdum realem multitudinem actu pōtētiarum in materia,quoniam illa plurificatio nō est realis sed formalis, sicut nec in vno patre plurificantur paternitates etiam ꝙ habeat plures filios vt determinauimus in 5.metaph.Ad argumentum igitur sic r̄ndendum est in via nostra. potentia materiæ ad formam,potest dupliciter intelligi,aut de ꝓxima,aut de remota,si de proxima nego maiorem,aliter nunc materia esset disposita ad oēs formas recipiēdas in futuro. Nam qñ patiens est in potentia proxima non indiget alia dispositione aliter non esset in potentia proxima,constat aūt ꝙ materia existēs sub vna forma non est disposita ad aliam formam, sed ꝑ abiectionem præsentis formæ paulatim disponitur ad aliam, si de remota dico,quòd maior non verificatur nisi de pluralitate formali potentiarum,ex qua non potest concludi infinita multitudo realis actu. Nam ex pluralitate formali nō valet consequentia ad pluralitatem realem, aliter genus & species distinguerentur realiter,quia distinguuntur formaliter,aliquid enim includit species in suo conceptu quod non includit genus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

¶Quæstio 11. Si magnitudo est diuisibilis in infinitum, & augmentabilis in infinitum, ita quòd possit excedere omnem magnitudinem finitam.

Quòd autem secundùm appositionem idem quodammodo est, & quod est ſm diuisionem, infinitum enim ſm appositionem fit econtrario. Textu 59.

IN HAC quæstione. Sic procedendum est. Primo, probabitur, quòd magnitudo est diuisibilis in infinitum. Secundo, quòd est augumentabilis in infinitum. Tertio, ꝙ non est ita augumentabilis in infinitum, quòd possit excedere oēm magnitudinem finitam datam. Quarto, soluentur quædam argumenta satis apparentia contra determinata.

Quantum ad primum, ponitur hæc conclusio, in diuisione magnitudinis datur processus in infinitum. Hanc intēdo probare de intentione Cōment. quæ non discordat à via nostra, & arguitur sic, si diuisio magnitudinis cessat, aut cessat ad nihil aut ad aliquid, non ad nihil, quia hoc non esset diuidere sed annihilare magnitudinem. Nam omnis diuisio possibilis requirit maxime diuisio positiua, ꝙ ea in quæ fit diuisio sint alicuius entitatis, si ad aliquid. Quæro aut ad diuisibile aut ad indiuisibile. Non primum, quia omne diuisibile potest diuidi, ergo non cessat diuisio, quod est contra te. Nō secundum, quia si cessat ad indiuisibile, ergo componiť magnitudo ex indiuisibilibus in eadem enim resoluitur vnumquodq; ex quibus componitur. Sed probabitur in lib. 6. ꝙ impossibile est continuum cōponi ex indiuisibilib. ergo &c.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio, appositio ad magnitudinem finitam tendit in infinitum, probatur, secundùm quòd vna magnitudo est diuisibilis, alteri est apponibilis, puta secundùm quòd diuido hoc lignum, diuisa possunt apponi alteri ligno. Sed per conclusionem præcedentem, quælibet magnitudo est diuisibilis in infinitum, ergo & appositio tendit in infinitum, & hoc est quod dicit philosophus in tex. 59. Quod autem secundùm appositionem idem quodammodo est, & quod secundùm diuisionem, q. d. appositio tendit in infinitum ex eo ꝙ diuisio tendit in infinitum.

Quantum ad tertium, ponitur hęc cōclusio, licet magnitudo sit augmentabilis per appositionem in infinitum, non tñ

per

per tale augmentum poteſt excedere omnem magnitudinē finitam datam probatur, ſi magnitudo ita poteſt augeri in in finitum, ꝙ poteſt excedere omnem magnitudinem finitam, ergo poterit dari maior omni magnitudine finita. Sed quod eſt maius omni finito eſt infinitum, ergo poterit eſſe magnitudo actu infinita, cuius oppoſitum probatum eſt ſupra.

Quantum ad quartum aduerte, tria argumenta contra tertiam conclusionem.

Primum eſt, ſicut ſe habet diuiſio ad diminutionem, ſic appoſitio ad augmentationem, nam ſicut res quanta quāto magis diuiditur tanto fit minor, ſic quanto magis ei apponitur fit maior. Sed per diuiſionem vt docet philoſophus contingit excedere quamcunq; paruitatem datam, ergo per appoſitionem cōtingit excedere quamcunq; magnitudinē datam.

Ad hoc negatur ſimilitudo, qm̄ licet ſit ſimile in hoc ꝙ illud quod eſt acceptum ex diuiſione ſit minus præexiſtēti ante diuiſionem, ſic illud quod eſt conſtitutum per appoſitionem eſt maius præexiſtenti, tn̄ eſt diſſimile in hoc, ꝙ diuiſio ſe tenet ex parte materiæ, quę ſm̄ ſe eſt infinita & interminata, & ideo non inconuenit per diuiſionem tendere in minus in infinitum & excedere omnem paruitatem datam. Additio autem ſe tenet ex parte formæ, cuius eſt terminare quantitatem rei. Nam ex forma ſumitur terminus rei quantæ.

Secundum, & eſt cōtra reſponſionem datam. Sicut magnitudini repugnat ex forma creſcere in infinitum, ita ꝙ non detur maximum, ſic ex forma repugnat ei diuidi in infinitum ita ꝙ non detur minimum, aliter in naturalibus non daretur maximum & minimum, cuius oppoſitum determinatum eſt in 1. lib. ergo ſi magnitudo non poteſt creſcere in infinitum, ita ꝙ excedat omnem magnitudinem datam, nec poteſt diuidi in infinitum, ita ꝙ excedat omnem paruitatem.

Ad hoc dr̄, ꝙ repugnare ex forma magnitudinem diuidi in infinitum ita, ꝙ non detur minimum poteſt intelligi dupliciter, primo ꝙ repugnet per ſeparationem, ita quòd vnaquæq; pars in infinitum habeat eſſe extra totum, & ſic conceđo, ꝙ repugnat ex forma talis diuiſio in infinitum, aliter nō daretur minimum per ſe exiſtens, cuius oppoſitum determinauimus in 1. lib. in q. 19. Secundo, ꝙ repugnet per ſignationem

nem partium,quæ tñ actu non separantur abinuicem, & sic nego ꝙ repugnet ex forma,& vt sic concedo ꝙ non datur minimum,tale .n. est minimum inexistens,quod docuimus nõ dari in 1.lib.q.19. Ad argm̃ igitur nego similitudinem sumẽdo diuisionem in secundo sensu,& concedo ꝙ non datur minimum inexistens. Concedo autem similitudinem in secundo sensu, aliter vt arguitur non daretur minimum per se existens, & dico, quòd philosophus non posuit diuisionem in infinitum magnitudinis naturalis nisi in secundo sensu.

Tertium,Sicut est principium apud geometram,ꝙ possibile est accipere lineam omni alia minorem, sic est principium quòd possibile est accipere lineam omni alia maiorẽ, & sic infinitum. Sed non datur linea nisi in corpore naturali,quia quantitas non separatur à materia secundùm esse, ergo si possibile est dare lineam per appositionem omni alia maiorem sic erit etiam de magnitudine.

Ad hoc dr̃,ꝙ principium geometre non est tale,possibile est ad oẽm lineam accipere maiorem illa. Sed est tale,possibile est ad oẽm lineam imaginari siue opinari maiorem illa. Constat aũt ꝙ non omne imaginabile est possibile esse, & hæc est responsio Comment.in commento 59. vbi,inqt, additio mensurę.i.magnitudinis qua vtitur geometra,est de cap.propositionum opinabilium,&exemplificans,inquit,vt cum imaginatur ꝙ figura habet positionem, & ꝙ cum punctus mouetur facit lineam, & linea mota facit superficiem, vnde patet ꝙ geometer non sic ponit in re,aliter falsum poneret,quoniam in lib.6.probatur impartibile non posse moueri,sed solum ponit imaginariæ,& sic patet quòd argumẽtum nihil concludit. Hæc de præsenti q̃sito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES SVPER quartum librum physicorum.

In hoc 4.lib. determinantur infrascripta quæsita super tractatum de loco & vacuo & tempore.

1 Si ratio antiquorum qua probatur,quòd ad physicum spectat considerare de loco est sophistica.

2 Si locus naturalis habet virtutem trahendi ad se locatum, & conseruandi, & perficiendi ipsum.

3 Si sursum,& deorsum sunt species loci, & si sunt extrema longissimæ lineæ rectæ.

4 Si qui dicunt mundum factum in tempore, necesse habet ponere vacuum præcedere generationem mundi.

5 Si punctus, & locus puncti sunt idem, & si idem sequitur de corpore, & loco eius similiter de superficie, & de linea.

6 Si hæc consequentia est vera, si locus est, ergo est aliqua causa.

7 Si apud Commentatorem concedendum est, quòd materia sit dimensio in potentia.

8 Si est impossibile scire formam sine materia, vt dicit Cõmentator in commento 16.

9 Si ratio quam facit philosophus in textu 20. qua intendit probare locum non esse formam, nec materiam, concludit contra antiquos.

10 Si hæc est vera. Amphora vini est in amphora vini.

11 Si locus est æqualis locato.

12 Si materia potest separari à forma, ita quod separatim existat.

13 Si diffinitio loci est recte assignata à philosopho.

14 Si vltima sphæra est in loco, & quomodo.

15 Si vnum elementum est locus naturalis alterius.

16 Si vnum elementum vt locatur in alio puta aër in igne patitur ab eo.

17 Si daretur motus in vacuo, an esset in instanti.

18 Si duo corpora possunt esse simul in eodem.

19 Si rarefactio & condensatio possunt fieri sine vacuo, & sine acquisitione ac deperditione noue quantitatis.

20 Si hæc est vera. Tempus est motus & econuerso.

21 Si diffinitio temporis est bene assignata.

22 Quæ sint illa quæ mensurantur tempore.

23 Si tempus est tantum vnum.

24 Si tempus habet esse extra animam.

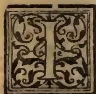
25 Si in toto tempore est idem instans vel plura.

Quæstio

QVAESTIO PRIMA.

Si ratio antiquorum qua probatur ꝙ ad physicum spectat cõsiderare de loco est sophistica.

Et ea nanque quæ sunt, omnes opinantur alicubi esse. Quod enim non est nusquam est, vbi enim tragellaphus. Textu 1.

N hac qõne. Anteq̃ deueniam ad resolutionẽ aduerte, ꝙ antiqui sic arguebãt. Quod nõ est nullibi est, ergo quod est, alicubi est, & ſm Cõment. sic arguebant. Cum vr̃ ꝙ illud quod nõ est ens vt chimera non est in loco, existimauerunt, ꝙ sequitur ſm conuersionem, ꝙ omne quod est ens, est in loco, vt autem scias an sit sophistica vel non, sic procedendum est. Primo, ponitur distinctio de ente. Secundo, declaratur, ꝙ in vno sensu non est sophistica, in alio aũt sic. Tertio, declaratur in particulari qualiter est sophistica, nam licet apud Cõment. & B. Thom. sit sophistica non tamen videntur concordare de modo.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ens duobus modis potest considerari. Primo, vt se extendit ad entia sensibilia corporea, & incorporea, quæ non habent nisi quantitatem virtualem, quæ non est repletiua nec cõmensurabilis loco. Secundo vt solum se extendit ad entia sensibilia corporea.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ si sumatur ens secũdo modo, & teneat aliquis non dari ens nisi sensibile, ita ꝙ omne ens est sensibile, & quod non est sensibile non est ens, & vtatur rõne prædicta antiquoꝝ, non arguet sophisticæ, qm̃ posito illo casu ista tria sunt conuertibilia. s. esse ens, esse sensibile, esse in loco, ita ꝙ seqtur affirmatiue, si quid est ens, est sensibile. Si est sensibile, est in loco, qm̃ est quantum, seqtur ẽt negatiue conuertendo. Si non est in loco, nõ est sensibile. Si non est sensibile, non est ens, vnde nota, ꝙ in terminis cõuertibilibus non põt cõmitti fallacia ꝯñtis, arguẽdo à destru

ctione

ctione antecedentis ad destructionem ꝯñtis. Siue à positione ꝯñtis ad positionem antecedentis. Nam ꝓcedendo & retrocedēdo affirmatiuę & negatiuæ ab vno ad aliud valet ꝯñtia, vt hic, si tu es homo tu es risibilis, ergo si non es risibilis, nō es homo, & hic si tu es homo tu es risibilis. Sed tu es homo, ergo tu es risibilis. Et qm̄ antiqui reputabant nullum esse ens nisi sensibile, ideo stante opinione eorum licet falsa, nō cōmittebant fallaciā. Si aūt sumatur ens primo modo, & vt veritas est, dico ꝙ ꝑdicta rō est sophistica, qm̄ esse ens & esse in loco, se hñt sicut magis cōe & minus cōe. Vnde sicut non sequitur hic. Si tu non es animal nō es homo, ergo si tu es aīal tu es homo, qa arguitur à destructione antecedentis ad destructionē ꝯñtis. Sic nō sequitur hic. Quod nō est ens, non est in loco. ergo quod est ens, est in loco, stat .n. ꝙ aliquid sit ens, & nō sit in loco, vt suba abstracta, & qm̄ veritas est, quòd ens se extēdit ad sensibile, & incorporeū, ideo Cōment. & B. Th. non considerātes illud solum quod dicebāt antiqui, sed quid verum sit, tenent rōnem antiquorum esse sophisticam.

Quantum ad tertium aduerte, quòd sequentes Cōment. inter quos est Bur. dicunt rōnem antiquoꝝ esse sophisticā, quia arguunt à destructione antecedentis. Pro cuius notitia aduerte, quòd arguere à destructione antecedentis est sumere oppositum, v.g. si antecedens est negatum affirmetur, si affirmatum negetur. Nam hic est fallacia, si tu non curris non moueris, ergo si curris moueris, & similiter hic, si tu es homo tu es animal, ergo si non es homo, non es animal. Antiqui autem arguebant primo modo. Sic .n. arguebant si aliquid non est, non est in loco. ergo si aliquid est, est in loco. Ideo committebant fallaciam, quia arguebant à superiori ad inferius negatiue, quia in plus est esse ens quàm esse in loco, vt diximus. Deinde conuertebant à superiori ad inferius affirmatiue, quæ conuersio non valet. vnde, inquit Comment. in commento 1. Declaratum est in logica, quòd ista conuersio non tenet. Sunt enim entia quæ non sunt in loco.

Secundum B. Th. arguebāt à positione consequentis, q est alter modus committendi fallaciam consequentis, sic .n. arguebant, si id quod in nullo loco est, non est. ergo oē quod est, est in loco. Idem tenet Iandunus in 4. phys. q. 1. in re-

sponsione ad vltimum. Nolo autem immorari ad inuestigã dum, quis modus magis cõsonet textui. Sufficiat tibi quod siue arguant à destructione antecedentis, siue à positione cõ sequentis, quòd eorum ratio ſm veram philosophiam est so phistica, quia vt demonstrabitur in lib.8. & in lib.12. meta ph. dantur entia quæ non sunt in loco, vtpote non quanta & sine omni magnitudine.

Nec obstat quod dicit philosophus in 8. lib. physic. in tex. 84. ꝙ principium mouẽs primum cœlum, quod est suba abstracta est in medio. i. in centro aut in circulo &c. ex consequenti videtur esse in loco. Nam esse in loco physicæ, vt dicemus infra, est quantitatem loci cõmensurari loco, & replere locum, quo repugnat enti non quanto. Primum aũt principium esse in centro vel in circulo. i. in circunferentia primi mobilis non est per commensurationem, sed per cõtractum virtualem, de quo loquemur in lib.8. & esse sic in loco, non est modo physico, sed metaphorico. Sed non est præsentis loci id pertractare. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. Si locus naturalis habet virtutem trahendi ad se locatum & conseruandi ipsum ac perficiendi.

Sed quia & habet quandam potentiam locus, fertur enim vnumquodque in locum suum non prohibitum. Textu 4.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ non intendimus loq quæ sunt naturalia loca elementorum, verum. s. vnum elementum locetur in alio, hoc. n. quæremus infra. Sed solum intendimus loqui, de proprietatibus loci naturalis absolute sumpti, & sic procedentibus. Primo inuestigabitur si trahit ad se locatum. Secundo si cõseruat. Tertio si perficit. Quarto remouebitur quoddam dubium.

Quantum ad primũ aduerte, ꝙ trahens est duplex. Quoddam vt efficiẽs, & est illud, qđ mouet ad se, vt dicemus lib.7. Quoddam vt finis, & est illud, per quod tractum consequi esse suum perfectum, qm̃ finis habet rõnem boni, bonum autem est perfectiuũ eius cuius est bonum, in ꝑposito dicitur, ꝙ locus trahit locatum nõ vt efficiens, siue vt mouens effectiue, sed vt finis. Et quidem ꝙ non effectiuę probabit in 8. lib.

vbi quæremus à quo mouetur effectiue graue & leue. Nam omne locatum in sphera actiuorum aut passiuorum est graue aut leue, quia aut est elementum aut elemētatum, & tunc inuestigabitur, si forma grauis aut gñans locus mouent ipsum effectiue. Quod autem moueat & trahat vt finis probatur, Illud mouet & trahit vt finis ad quod cum peruenerit tractū quiescit in eo, nec inde abstrahitur nisi violenter, finis.n.habet rōnem quietantis & immobilitantis. Sed iste cōditiones conueniunt loco naturali. Nam videmus, ꝙ locatum extra locum naturalem nō naturaliter quiescit, qm̄ non prohibitum tendit ad locum naturalē, & ibi quiescit, nec potest extra hi nisi per agens violentans, ergo &c. Tu tñ aduerte, ꝙ vt declarabitur in lib. 7. de mente Cōment. in commento 10. trahens vt efficiens & trahens vt finis nō conueniunt in attractatione vniuoce, qm̄ trahens vt efficiens mouetur cum tracto. Trahens aūt vt finis non mouetur, sed tractum mouetur ad ipsum. Nam finis habet rationem mouentis non moti, vt determinauimus in 3. de anima & in 12. metaph.

Quantum ad secundum concorditer conceditur, ꝙ locus naturalis habet potētiam.i. virtutem conseruatiuam locati, ex opposito, locus nōn naturalis habet virtutem destructiuā locati, & primum quidem manifestatur rōne & signo: Rōne quidem sic, si locus naturalis puta locus deorsum non hr̄et virtutem conseruatiuam sui locati. s. rei grauis, non magis moueretur graue ad vnum locum q̄ ad alium, ex quo per te non magis conseruat hic locus quàm ille. Præterea, frustra indite essent qualitates motiue grauibus & leuibus. Nam nulla rōne alia habent in se has qualitates nisi vt per eas moueantur ad loca sua naturalia, vt ad sua conseruatiua, signo autem id constat, quoniam non solum videmus in diuersis locis diuersa conseruare & proficere & augeri, in oppositis aūt destrui deficere, vt patet de arboribus & multis vegetabilibus translatis de regione ad regionem, sed et videmus quantum conferat locus generationi. Nam elephantes proprie in tertio climate generantur. Aromata in primo climate & vltra. Et non solum locus conseruat locatum, sed in humana specie maximam diuersitatem causat quo ad cōplexiones & mores, nam arctici fortiores sunt complexione, sed ingenio de

presli,

preſſi, moribus rudiores. Meridionales autem oppoſito modo, ergo &c. quod autem locus non naturalis ſit cauſa corruptionis, ad ſenſum patet. Nam reſpirantia viuunt in aëre, ſuffocantur in aqua. Non reſpirantia autem econuerſo.

Vnde aũt locus naturalis habeat virtutem generatiuam & cõſeruatiuam locati, dicemus infra, qñ inueſtigabimus quõ vnum elementum, eſt locus alterius elementi, licet habeant qualitates contrarias. Pro nunc dico, ꝙ habet à primo locante .i. à cœlo influente talem virtutem conſeruatiuam, inde .n. prouenit ex 1. meteororum omnis virtus regitiua & generatiua & conſeruatiua huius mundi inferioris, vt declarauimus in epithomate noſtro in 1. meteororum in tract. 1.

Quantum ad tertium .ſ. ꝙ perficiat locatum patet ex primo & ſecundo. Nã finis & conſeruatiuum habet rõnem perficientis. Tu tñ aduerte, ꝙ perficiens eſt duplex .ſ. intrinſecum & extrinſecum, intrinſecum quidem eſt forma rei perfectibilis ſiue ſubſtantialis vt anima eſt perfectio animati, ſiue accidentalis, vt ſcientia eſt perfectio ſcientis extrinſecum aũt eſt vt bonus equus perficit ſeſſorem, & robuſtus exercitus ducem, & ſolium regem, ſic naturale continens perficit contentum. Et ex hac diſtinctione ſoluitur argm̃ quo probatur locum non perficere locatum, quia non eſt forma nec quid inhęrens locato. Hoc quidem non valet, quia ſupponit omne perficiens eſſe intrinſecum perfectibili, quod non eſt verum, nam aſſiſtentia intelligentiæ perficit cœlum, & magiſter aſſiſtens diſcipulo diſputanti perficit ipſum inquantum inanimat & roborat ipſum & inferiores intellectus perficiuntur ex conuerſione ad ſuperiores. Sed de hoc alias.

Quantum ad quartum dubium occurrit, quia nõ videtur verum, ꝙ locus naturalis conſeruet locatum, & arguitur ſic, ſi locus hr̃et virtutem conſeruatiuam locati, locatum nunq̃ corrumperetur exiſtens in ſuo loco naturali, hoc autem eſt falſum, qm̃ videmus animalia & plantas ẽt ꝙ exiſtant in loco ſibi conuenientiſſimo, corrumpi & deficere. Conſequẽtia probatur. Quia nihil corrumpitur in eo in quo cõſeruatur, aliter non eſſet conſeruans. Nam conſeruare eſt manu tenere in eſſe. Implicat autem, ꝙ manu teneatur & corrumpatur.

Ad hoc dr̃, ꝙ oẽ locatũ naturaliter in ſphęra actiuoꝝ eſt

corruptibile ex causa intrinseca si est cōpositum ex cōtrarijs vel ex contrario extrinseco sibi approximato, siue sit simplex siue compositum, si obtinet super ipsum.

Quòd autem corrumpantur & deficiāt locata in suo loco naturali, non est quia non conseruat, sed quia non potest ꝓhibere corrumpentia intrinseca & extrinseca, quæ preualent suæ virtuti conseruatiuę. Tu tamen aduerte, quòd locus naturalis licet ex se sit cōseruatiuus locati, tamen ex aliquo superueniente extraneāte ipsum fiet corruptiuus locati, vt aër recipiens cauma, & qualitates venenosas, & infectus malis vaporibus interficit animalia respirantia, vnde locus naturalis quandiu stat in sua naturalitate est conseruatiuus, si autē trahatur extra suā naturalitatē fit per accidens corruptiuus.

Ad argumentum ergo nego ꝯñam. Ad ꝓbationem dico, ꝗ aliud non ꝯcludit, nisi ꝗ conseruans vt conseruans non corrūpit, & quantum sit ex conseruante nunquam corrūperetur, ꝗ autem corrumpatur aliunde ꝓuenit puta ab agente cōtrario superante virtutem conseruatiuam loci, aut quia locus extraneatus est ex receptione male qualitatis, sicut & panis nutritiuus est, sed ex admistione alicuius nociui interficit nutritū. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. Si sursum & deorsum sunt species loci & si sunt extrema longissimæ lineæ.

Hæc sunt loci partes atque species. Textu 4. Non enim sursum est vt contingit &c. tex. 5. vbi inquit Cōment. Quia sunt in duobus extremis vnius lineę rectę longissimæ.

IN HAC questione sunt duæ partes. Prima est, si sursum & deorsum sunt species loci. Secunda est, si sursum ad quod fertur ignis, & deorsum ad quod fertur terra, sunt extrema vnius lineæ rectæ longissimæ.

Quātum ad primam partem stat difficultas in hoc. Cum sursum sit locus leuium, & deorsum locus grauium, & locus sit superficies continentis vt diffiniemus infra, locus sursum & locus deorsum nō differunt, nisi vt superficies superior & inferior. Sed iste superficies non differunt vt duæ species. Sed vt duæ eiusdem species distinctę situ, ergo non videtur verum, quòd sursum & deorsum sint duæ species loci.

Quan

Quantum ad secundam partem stat difficultas in hoc, si protrahatur linea à centro mundi ad connexum vltime.i.supreme spheræ certum est, ꝙ erit longior linea recta protracta à centro mundi ad concauum orbis lunæ, qui est locus ignis, ergo sursum.i.locus ignis & deorsum.i.locus terræ nõ sunt extrema longissimæ lineæ.

Pro resolutione primæ partis aduerte, ꝙ philosophus in eodem sensu intẽdit sursum & deorsum esse species loci, quo dixerat in tex.eodem locum habere quandam potentiam.s. virtutem conseruatiuam locati. Constat autem, ꝙ sola superficies non est conseruatiua, quoniam quantitas vt quantitas nullam habet virtutem actiuam nec perfectiuam, sed habet terminare, vt ergo habeat virtutem talem necesse est vt sumatur pro corpore locante cui inest à cœlo huiusmodi virtus. & quoniam alia virtus distincta specie est in corpore locante sursum, & alia in corpore locante deorsum, ideo dicit philosophus locum sursum & locum deorsum esse partes.s. subiectiuas & species loci. Ad argm̃ dicitur, quòd supponit falsum.s.quòd philosophus per sursum & deorsum intẽdat solum superficiem superiorem & inferiorem, imò intendit corpus locans superius & inferius modo quo diximus, aliter non posset sustinere locum esse conseruatiuum locati.

Pro solutione secundæ partis aduerte, ꝙ extrema longissimę lineæ possunt esse duobus modis, prima ꝙ sint extrema longissimæ lineæ absolute, quæ possit in mundo siue in hoc vniuerso describi, secundo, ꝙ sint extrema longissimæ lineæ non absolute sed inquantum terminant motum rectum naturalem grauium & leuium, philosophus & Comment.nõ intendunt in primo modo. Nam iuxta primum axis super quam voluitur cœlum motu diurno, cuius extrema sunt duo poli mũdi arcticus & oppositus est longissima linea absolute, intendunt aũt secundo modo, & est verum, qm̃ graue non potest suo motu transire centrum mundi, quod est vnum extremum incipiens descẽdere à concauo orbis lunæ, quod est alterum extremũ, & opposito modo contingit in motu leuium. Ad argumentum ergo dicitur, ꝙ concludit de extremis lineæ lõgissimæ in primo sensu, sed philosophus & Cõment.intendũt in secũdo sensu & aduerte, ꝙ hæc solutio cõ-

formatur menti B.Th.in lib. 5.phys.lectione 3.vbi,inquit in loco inueniuntur duo termini maxime distantes per comparationem ad motum aliquem, in quorum vno incipit motus & in altero terminatur,idem tenet in 1. cœli in *lectione* 20. super textum 96. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 4. Si qui dicunt mundum factum in tpe necesse habent ponere vacuum præcedere generationem mundi.

Et est necessarium in existimatione eis qui generant mundum secundum totum,s.existimare vacuum præcedere,necesse est.n.vt locus pręcedat corpus,& cum totum est generatū sequitur vt vacuum præcedat generationem totius, & ideo loquentes nostre legis dicunt vacuū esse,quia generant mundum (& infra) & hoc est vnum eorum quibus Arist.destruit corpus generari simpliciter, quoniam sequeretur vacuum præcedere ipsum,& vacuum esse apud ipsum est falsum.Hæc Commentator in commento 6.

IN HAC questione aduerte, antequam deueniamus ad resolutionem quòd non mouetur pp dictum philosophi in tex.6.cum dicit: Amplius vacuum esse affirmantes,dicunt locum esse. Nam ex eo non potest trahi vt declarabimus q christiani sint coacti ponere vacuum, quia dñt mundum factum in tpe.Mouetur autem pp Comment.qui accepit occasionem arguendi cōtra tenentes creationem mundi de nouo,vt tenent hebręi ex lege,& saraceni, & Christiani, vt igitur videas,quòd nec Cōment. nec sequentes eum inter quos est Burleus in 4. lib. phys. in expositione tex. 6. concludunt contra nos sic procedendum, primo declaratur quomodo ponentes mundum creatum in tempore vitant vacuum, secundo ponetur positio Burlei sustinētis Commentatorem, tertio soluentur rationes Commentatoris & Burlei.

Quantum ad primum aduerte,quòd veri Theologi ponētes mundum creatum in tpe dñt locum non præcessisse mundum,sed simul creatum cum mundo,& locum mundi dñt esse vltimam circūferentiam locantem & circundantem oïa,& vnumquodque corpus superius locans in se corpus inferius. Nam philosophus sic docuit localitatem vniuersi, declarās, quō terra locatur in aqua,aqua in aëre,aër in igne, ignis in concauo lunę,cœlum lunę in concauo Mercurij.& sic ascendendo

dendo vsque ad vltimam circūferentiam, hæc autem non est amplius in loco per se, quoniam extra vltimam circūferentiam nō est aliquod circundans neq; corpus neq; locus capax corporis. Quo aūt vltima circunferentia sit in loco per partes siue per accidens declarabitur infra. Hæc est positio veri Theologi, si autem Theologus teneret vltimam sphæram esse in loco per se, & creatam de nouo, vt forte tenent loquentes in lege Mahumeth qui diuinę legi multa falsa immiscuerunt, non posset vitare vacuum, quoniam omne per se locatum habet circundans extra se. Et si pro aliquo tempore in illo circundante non fuit cœlum ergo erat vacuum. Nam vacuum est spatium non replętum capax tamen corporis replentis.

Quantum ad secundū aduerte, quòd Burleus dicit difficile sibi videre, quòd loquentes nostrę legis possint vitare vacuū extra mundum. Nam dicunt, quod sicut Deus creauit hunc mūdum, potest creare alium. Ponamus igitur, quòd Deus creet alium mundum, quæritur, aut inter connexitates vltimarum sphærarum horum mundorum est aliquod medium, aut nihil. si primum, ergo est vacuum. quoniam cum sit diuisibile & nō repletum corpore est capax corporis, si secundum, aut isti mundi tangunt se in puncto aut in aliquo diuisibili. Non in puncto tamen, quoniam inter quæcunque indiuisibilia istarum sphærarum est aliquod diuisibile medium & non nisi vacuum, ergo &c. Si dicitur, quod tangunt se in aliquo diuisibili hoc non potest dari. quia impossibile est sphæricum tangere sphæricum secundum aliquod diuisibile, nam superficies tangens superficiem connexam in aliquo diuisibili quantum ad illam partem secundum quam tangit est concaua, & sic vltima superficies sphæræ esset concaua, quod est impossibile, & sic videtur, quòd loquentes nostræ legis habēt necessario ponere vacuum. Hæc est positio Burlei.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Comment. in cōmento 6. intendit sic arguere. Si mundus de nouo genitus est. ergo præcessit locus in quo generatus est. Sed in illo loco ante generationem mundi non erat corpus. & erat capax corporis, aliter mundus non fuisset generatus in illo, ergo erat vacuus. & per consequēs generantes mundum coacti sunt ponere vacuum. Consequentia prima sic probatur. Necesse est locum præcedere corpus in eo genitum. ergo si mundus de nouo

genitus est, præcessit locus in quo genitus est.

Hæc ratio supponit falsum.s.ꝙ eiusdem rationis sit generare totum mundum &generare corpus particulare in loco. Quod quidem nõ est verum. qm̃ quando generatur corpus particulare generatur in aliquo elementoꝝ,ideo de necessitate generatur in loco,qñ autem generatur mundus non generatur in aliquo corpore nec in aliquo loco,sed simul cum mundo generatur locus locans omnia vt diximus.s.vltima sphæra. Ipsa autem non est per se in loco vt disputabitur infra. Ad argumenta igitur negatur consequentia. Ad probationẽ nego antecedẽs in gñatione corpis simpliciter & vniuersaliter,qñ autem genitus fuit mundus genitũ fuit corpus simpliciter. quia ante mundum non erat corpus. Quod q̃dem aũt admittitur,qñ generatur corpus particulare.

Soluta rõne Cõment. Soluenda est rõ Burlei.quam recitauimus. Cum igitur arguit. Ponamus ꝙ Deus creet alterum mundum &c.conceditur casus, & dico ꝙ isti mundi põt esse distantes,& põt se tangere modo quo sphæricum põt tangere sphæricum.s.in indiuisibili. Et cum arguitur, aut hñt aliquod medium aut nihil. Dico ꝙ si per mediũ intelligis spatium reale. nullum hñt medium. sed solum spatium imaginatum quod non põt dici vacuum.Nam de rõne vacui est, ꝙ sit spatium non solum imaginatum sed realiter quantum dimensionatũ cum reali aptitudine recipiendi corpus repletiuum & occupatiuum spatij. Istæ aũt ꝯdões non cõueniũt illi medio imaginato. Item cum arguitur. Si se tangunt. aut in puncto aut in aliquo diuisibili. Dico ꝙ in puncto. & cum arguitur. Inter quæcunq; indiuisibilia istarum sphærarum est aliquod diuisibile medium. Nego de medio diuisibili reali,& concedo tm̃ de imaginato. quod non potest dici vacuum.Et sic patet ꝙ rõ Burlei nullam habet efficaciam.

Et aduerte ꝙ sicut arguit Cõment.ꝙ tenentes mundum productum in tempore coacti sunt concedere vacuũ,sic possumus arguere contra ipsum si mundus est ꝓductus ab æterno,nã sicut ipse arguit,ꝙ si mundus est ꝓductus in tp̃e, vacuum p̃cedit mundum tp̃e,ita ego arguo, quod si mũdus est ꝓductus ab æterno,& omnis ꝓductio corpis ſm Auer. supponit locum,vacuum p̃cedit mundum saltem natura, & sic

sequitur ex fundamento suo ꝙ siue ponatur mundus productus in tpe siue ab æterno, datur vacuum præcedens aut tpe aut natura. Quod nō concedit philosophus, vt patet in 1. cœli tex. 99. Nec video quō rñderi possit ad mentem Cōment. huic obiectioni, nisi negando ſm ipsum ꝙ cœlum sit productum à Deo, nec ab æterno nec in tpe eo quòd negat creationem absolutæ, vt ei imponit b. Th. in 8. lib. phys. lect. 2. & vt determinauimus in lib. 12. metaphys. in q. 28. quam videre poteris. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. si punctus & locus puncti sunt idē, & si idem seqtur de corpore & loco eius, similiter de supficie & linea.

At vero drīam neq; vnam habemus puncti & loci puncti. Quare si neq; ab hoc est locus alteꝝ neque ab alioꝝ nullo, neque est aliquid præter vnumquodque istoꝝ locus. Tex. 9.

IN HAC quæstione aduerte antequam deueniamus ad resolutionē, quòd philosophus in tex. 9. intendit hoc modo arguere, si locus corporis est receptaculum distinctum à corpore, eadē ratione & locus superficiei est distinctus à superficie, & locus lineæ distinctus à linea & locus puncti distinctus à puncto, sed pūctus & locus eius nō distinguuntur, ergo eadem rōne nec locus lineę distinguitur à linea, nec superficiei à superficie, nec corporis à corpore. Sed in hac rōne vr̄ esse duo falsa. Primo, quòd pūctus & locus eius nō distinguantur, nam pūctus locatus est subiectiuę in corpore locato, & punctus qui est locus puncti est subiectiuæ in corpore locante. Quæ distinguuntur subiecto, non sunt idem, nec sunt vnum, imò distinguuntur realiter, ergo &c. Secundo vr̄ falsum, ꝙ sic eadem ratio de corpore & loco suo, sicut est de pūcto & loco suo, ita. s. ꝙ si punctus non distinguit̄ à suo, sic nec corpus à loco suo. Hoc inquam non vr̄ valere, nam punctus qa non habet partem attingitur totaliter à puncto qui est locus eius. Sed nō sic est de corpore, qa cum habeat partes & sit profundę subæ, non attingitur totaliter à loco suo, sed tantum ſm superficiem, vt declarabimus cum disputabimus de æqualitate loci & locati, ergo stat quòd punctus & locus puncti sint idem, non autem corpus & locus corporis.

Vt igitur vtrunque resoluatur sic procedendum est. Primo præponit̄ quoddam notandum. Secundo, ꝓ distinctionē resol-

resoluimus primum dubium, tertio resoluemus secundum.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ philosophus hic arguit ex sermonibus famosis & prout cōiter extimabant ac tractabant antiqui de loco, ipsi autem tractabant de loco magis mathematicæ quàm phys.considerabant.n.locum vt dicemus in cap.de vacuo ratione quantitatis & dimensionum de subiecto autem loci & de virtute eius naturali quasi nihil considerarunt, vnde de distinctione vel identitate loci & locati interpretandus est textus philosophi eo modo quo intendebant antiqui, & non prout veritas se habet apud verum physicum.

Quātum ad secundum aduerte, ꝙ stante nobili proposito punctus & locus puncti qui ēt est punctus pñt dupliciter considerari .s. modo naturali & modo mathematico, naturalis quidem dicit ea esse vnum aut distincta, quorū entitas & rō est eadem aut diuersa, mathematicus aūt dicit ea esse vnum, quæ sunt in eodem situ. & distincta quę sunt in distincto situ, non.n.considerat aliquid vt res est, sed vt quantum est, quātitas aūt accipit vnitatem & distinctionem ex situ in ꝓposito, dico, ꝙ punctus & locus puncti apud naturalem distinguuntur realiter, quia sunt in distinctis subiectis, vt argm̄ probat, apud mathematicum aūt sunt idem, qm̄ apud ipsum illa sunt idem, quæ non distinguuntur situ. constat autem ꝙ punctus & locus puncti cum sint indiuisibiles non distinguuntur situ. & ideo sunt vnum philosophus autem hic loquitur de loco more antiquorum qui eum mathematicæ quàm naturaliter cōsiderabant. & ideo hæc ꝓpō punctus & locus puncti nullā drīam hn̄t verificatur apud mathematicum, sed nō apud physicum & aduerte, ꝙ hæc solutio est ad mentem B. Th. nam infra in cap.de vacuo qn̄ quęremus si duo corpora possunt esse in eodem loco. & an propter hoc sequatur duo corpora esse vnum corpus replicabimus eandem distinctionem.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ simpliciter loquendo nō est eadem rō de corpore & loco corporis supponendo, ꝙ locus sit superficies corporis cōtinētis, vt diffiniet philosophus infra, sicut argm̄ probat. Est autem eadem ratio accipiendo locum vt accipiebant antiqui. Nam ipsi dicebant locum nō esse superficiem continentis. sed spacium, siue dimensiones quæ sunt inter latera continētis. vt declarabitur in cap.de vacuo.

cuo. Hoc aūt ſpatium ſiue dimenſiones ponebant ꝙ attinge bant totum corpus locatum, quia ſm eos dimenſiones ſpatij penetrabant totum locatum, ex quo ſequebatur, ꝙ dimen ſiones ſpatij & dimenſiones corporis locati non diſtinguūtur ſitu & ſic vt diximus apud mathematicum ſunt idem.

Quia igitur philoſophus hac diſputans de loco ſupponit poſitionem antiquorum & ex hoc arguit, ideo bene dicit ꝙ ſi pūctus & locus puncti ſunt idem, ſimiliter corpus & locus corporis ſunt idem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 6. Si hæc conſequentia eſt vera, ſi locus eſt, ergo eſt aliqua cauſa.

Amplius & cuius vtique quis ponet his quæ ſunt cauſam eſſe locum neq;.n. vnā cauſa ineſt ipſe de quatuor. Tex. 11.

IN HAC queſtione duo ꝑtractanda ſunt. primo. Quō valet hæc ꝯñtia, ſi locus eſt, ergo eſt aliqua ex quatuor cauſis, ſecundo ſi eſt verum quòd non ſit aliqua ex quatuor cauſis.

Et quidem vr̃ primo aſpectu ꝯñtiam non valere, nam non oē ens eſt cauſa, poteſt ergo locus eſſe aliquid & tñ non erit cauſa. Nam ad hoc, ꝙ ſit ens ſufficit ꝙ ſit cauſa aut effectus.

Videtur etiam primo aſpectu, quòd ſit aliqua ex quatuor cauſis. nam dixit philoſophus in tex. 2. quòd locus habet quandam potentiam .i. virtutem conſeruatiuam, & determinatum eſt in q. 2. huius libri, quòd locus trahit locatum nō vt efficiens, ſed vt finis ergo videtur eſſe cauſa finalis.

Vt igitur iſta duo reſoluantur, primo declarabitur, quomodo illa conſequentia valet. & quomodo non. ſecundo declarabitur ſi in aliquo ſenſu poteſt ſuſtineri locum eſſe cauſam. ēt ꝙ philoſophus videatur dicere ipſum nō eſſe cauſam.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ philoſophus reliquit cō ſequētiam illam vt cōiter ꝯceſſam expoſitionibus antiquoꝶ ſm quas diſputatiuas rōnes adducit hec de exiſtentia loci, nā apud antiquos erāt vt principium ꝙ locus cōtinet capit, penetrat locatum vt declarat philoſophus in cap. de vacuo. Cōtinere aūt & capere & penetrare ad cauſam ſpectat & nō ad effectum, illa ergo ꝯña licet non videaī valere. ex eo ꝙ ſi aliqd eſt ens nō eſt neceſſe ꝙ ſit cauſa vt argm̄ ꝓbat. valet tñ expoſitionibus antiquorum. ſm quas hæc diſputat. Dico vlterius quòd loquendo de loco naturali nō ſolum vt eſt ſuperficies

amb

ambiens locatum: sed vt est generans & conseruans locatū ex qualitate sibi influxa a primo locante quod est cœlum. illa ꝓpositio est vera ex natura rei, nam non alia rōne locatur corpus in loco suo naturali. nisi vt cōseruetur in eo. *Ratio ergo* existendi locū naturalem in rerum natura: non est nisi vt conseruet. Cōseruare aūt dicit causam. ergo bene seqtur ꝙ si locus nālis est, sit causa, aliter frustra esset. patet ergo quō illa ꝓpositio valet, & ex positione antiquorum & ex nā loci naturalis.

Quantum ad secundum aduerte, quòd locus potest considerari modo mathematico. s. vt est quantitas siue dimensio, sicut considerabant antiqui, vt diximus in q. præcedenti. & potest considerari modo naturali. prout locans conseruat locatum & ipsum mouetur ad locum suum vt in eo qescat & perficiatur. si consideretur primo modo, sic de eo nō verificatur proprie aliqua quatuor causarum de quibus tractauit philosophus in lib. 2. non. n. est materia rei naturalis locate. nam ex materia cōstituitur res in esse sed ex loco non cōstituitur locatum in esse, vt patet, nec ex forma. qm̄ si esset forma corrumperetur locatum, qn̄ mutatur de loco ad locum. Nam sicut res habet esse per aduentum formę. sic desinit esse per remotionem formæ. Nec est efficiens qm̄ quantitas vt quantitas non est causa effectiua. vnde in 3. metaph. declaratur, quòd mathematica abstrahunt à motu & ab efficiente. Nec est finis, quia vt dr̄ in eodem 3. metaphys. mathematica abstrahunt à bono, ergo & à fine. qm̄ finis habet rōnem boni. & qm̄ philosophus hic disputat de existentia loci ex positionibus antiquorum, qui non considerabant locum, nisi modo mathematico, ideo bene destruxit illud ꝓñs. s. quòd sit aliqua ex quatuor causis. si aūt consideretur secundo modo sic potest sustineri, ꝙ sit aliqua ex quatuor causis, & ꝓcipue causa finalis, & id iam probauimus in q. 2. huius libri. Sed aduerte, quòd finis rei est duplex. s. intrinsecus. & hic est forma, & hoc modo locus non est finis. probatum est. n. quòd nō est forma locati. extrinsecus & hic in corporibus simplicibus, vt in elementis est illud ad quod terminatur motus localis naturalis corporis simplicis. & hoc modo locus est finis locati simplicis. & hęc est sententia Comment. in cōment. 11. vbi inquit, & post declarabitur, quòd est tāquam finis extrinsecus

secus

secus in corporibus simplicibus. patet igitur quomodo locus est causa consideratus naturaliter. & quomodo non cōsideratus mathematicæ. Hæc de p̄nti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 7. si apud Cōment. est concedendum quòd materia sit dimensio in potentia.

Cum enim remouentur termini & passiones & species, relinquitur nihil preter materiam tex. 15. inquit Comment. & est necessarium vt materia sit dimensio in potentia, quoniā cum abstuleris à materia vltimum & figuram nihil remanebit in ea nisi dimensio non determinata, scilicet quæ est corpus in potentia; & cum saltem determinatur per vltima, scilicet per superficies sit corpus actu.

IN HAC q̄one anteq̄ deueniamus ad resolutione aduerte, ꝙ hic non quærimus, vtrum dentur dimensiones potentiales siue interminate inseparabiles à materia, q̄m id p̄ tractauimus in lib. 8. metaphys. in q. 2. vbi sustinuimus viam B. Th. & soluimus rōnes sequentium Cōment. inter quos p̄cipuus est Gre. &c. Sed quærimus quō potest sustineri dictū Cōment. cum dicit hic, quod est necessarium vt materia sit dimensio in potentia, est aūt difficultas in hoc Cōment. accipit hæc dimensionem in potentia pro dimensione interminata. Nam postquam dixit in cōment. 15. quod est necessarium vt materia sit dimensio in potentia subiungit sic, q̄m cum abstuleris à materia vltimum & figuram, nihil remanebit in ea, nisi dimensio non determinata. Has aūt dimensiones interminatas, quas reputat esse in materia & inseparabiles ab ea, ponit esse accidētia & non subam, vt manifestæ dicit in 1. phys. cōment. 63. vbi inq̄t, & est necesse ēt vt tres dimensiones quæ vn̄r inseparabiles ab ipso & eodem numero quæ dn̄r corpus sint accidentia, q̄m si essent de dispositionibus subæ, non mutaretur nomen istius subiecti, neque eius diffinitio & esset tota trāsmutatio accidentalis, p̄terea discordat Cōment. ab Auic. in hoc ꝙ Auic. ponebat corpereitatē formam substātialem coęternam materię, & sic s̄m Auic. materia erat corpus actu, ante aduentū formæ substantialis specifice, & in hoc Cōment. rephendit Auic. in eodem Cōment. vbi inq̄t, & ex hoc patet, ꝙ q ponit hanc materiā esse corpus peccat, & similiter q ponit illud qd' differt dimēsiones subm habens

habens formam in actu vt extimat Auic.&c.Cum igitur trina dimensio interminata apud Cõment. sit corpus, vt dicit in illo cõmento si essent suba apud Cõment. non discordaret ab Auic.posito ergo φ apud Cõment. dimensio in potentia quæ est idem cum interminata, sit accidens, id quod dicit Cõment. in hoc 4. lib.s.quod materia prima est dimensio in potentia non vr posse sustineri quin sibi contradicat, nam hęc materia prima est suba, vt determinatum est in 1. phys. & in 7.metaph.& hęc materia prima, vt dicit Cõment.est dimẽsio in potentia, ergo dimẽsio in potentia est suba, cuius opposi tũ tenet Cõment. in 1. phys. cõmento 63. vt declarauimus.

Pro concordantia inter dicta Cõment. inuenio duos modos rñdendi, primus est Burlei, qui in expositione text. 15. in fine dicit, ista propositio, materia est dimensio in potentia, non est vera, prædicatione essentiali, qm apud Cõment. dimẽsio in potentia siue interminata est in materia vt in subo & est accidẽs de gñe quantitatis, materia aũt est de gñe subę, est aũt vera prędicatione materiali, put materia est subm in quo est talis dimensio. Sicut ista est vera prædicatione materiali, ferrum est gladius, quia ferrum est subm figuræ gladij.

Secundus vr esse B. Th. exponentis, qui exponens dicit, φ antiqui pbantes locum esse materiã, sic sillogizabant, locus est dimensio, & dimensio est materia, ergo locus est materia. Hæc ergo ppositio, dimensio est materia, & sua conuertens, nõ sunt ad mentẽ philosophi nec Cõment. sed ad mente antiquoꝝ, qñ igitur Cõment. dicit hic, φ materia est dimensio in potẽtia, nõ loquitur ex pprijs, sed ex positione antiquoꝝ in 1. aũt phys. loquitur ex pprijs, & ideo nulla est repugnãtia in dictis suis. Hæc de pñti quã sic dicta sint. Tu tñ aduerte, φ licet concordauerim hæc dicta Cõment. tñ non intendo defensare ipm in positione de dimẽsionibus coęuis materię, imò eius viã reprobaui vt videre poteris in lib. metaph. q. 2.

Quæstio 8. si est impossibile scire formam sine materia, vt dicit Comment. in commento 16.

Merito autem ex his intendentibus &c. tex. 16. vbi, inquit, Cõment. circa finem, comment. 16.

Scire formam absque materia, & materiam absq; forma impossibile est.

IN HAC quæstione. Aduerte, quòd difficultas stat in hoc, philosophus dicit in 8. metaph. in 3. tex. loquens de forma. Aliter vero & forma & rõ .i. cognitione separabile est, ergo est falsum, ꝙ forma non possit cognosci sine materia, & sic dictum Comment. vr̃ repugnare dicto philosophi.

Tu igitur aduerte, ꝙ in 8. metaph. in q. 6. hoc dubium determinauimus, vbi quæritur si forma est separabilis à materia ẜm esse & ẜm conceptum, & posuimus hanc conclusionem, quæ est tertia in ordine, nulla forma naturalis siue materialis siue immaterialis est separabilis à m̃a ẜm conceptũ, & illic exposuimus dictũ philosophi allegatũ, vide illic & inuenies nullam esse repugnantiam inter Cõment. & philosophum. Et vltra declarationẽ quam illic fecimus, potes r̃ndere, ꝙ si inueniatur philosophus aut Cõmẽt. dicere formam posse cognosci sine materia, non intelligatur, ꝙ possit de facto cognosci, sed quia cum forma sit actus, habet ex se suam cognoscibilitatem, materia aũt cum sit potentia nõ habet ex se vnde possit cognosci, sed hoc habet à forma. Dico igitur, ꝙ forma licet coexigat materiam, ad hoc ꝙ cognoscatur, nõ tamen sua cognoscibilitas pendet à materia, sicut econuerso, sicut coexigitur subiectum ad hoc ꝙ videatur albedo, non tamen præstat visibilitatem albedini, quoniam hæc est per se, albedo quia est calor est visibilis ex 2. de anima, similiter hæc est per se. forma q̃ est actus est cognoscibilis. Dictũ igr̃ philosophi in 8. metaph. in tex. 3. intelligatur sic. Quia aliq̃ ens rõne .i. cognitione separabile est quantum sit ex natura formæ, quia actus est. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9. si ratio quam facit philosophus in textu 20. qua intendit probare locum non esse formam nec materiam concludit contra antiquos.

Si quidem aut forma aut materia est locus, locus erit in loco. Textu 20.

IN HAC q̃ne aduerte antequam deueniamus ad resolutionem, ꝙ philosophus intendit sic arguere, si locus est forma aut materia, locus est in loco, ꝯñs est falsum, ergo & añs, ꝓbatur ꝯñtia. Cum forma & materia sint partes compositi, vbi est cõpositum ibi sunt partes, & qñ mouetur cõpositum mouentur partes sed compositum est in loco, & mouetur

localiter. ergo materia & forma sunt in loco & mouent lo caliter. Sed sm te mā & forma sunt locus, ergo locus est in lo co & mouet localiter, falsitas aūt cōnsequentia sic probatur, si locus est in loco, aut in seipso aut in alio, nō primo, qa idē esset cōti nēs & contentū, qd' est impossibile, nō secūdo, qa eadem rōne ille locus esset in alio loco, & ille in alio, & sic in infinitū.

Sed hæc ratio non vr deducere opinantes locum esse for mam aut materiam ad aliquod inconueniens. Nam licet re putarent inconueniens locum esse per se in loco, non tn ap paret inconueniens locum esse per accidens in loco, & nihil aliud concludit ratio philosophi. Nam eo modo quo for ma & materia quæ sunt partes compositi mouentur locali ter & sunt in loco, sic locus si est forma aut materia mouet localiter & est in loco. Constat aūt ꝙ forma, & materia mo uentur localiter per accidens & sunt in loco per accidens, qa sunt partes compositi moti per se localiter, & quod per se lo catur, ergo si locus est forma aut materia, nō erit in loco, nec mouebitur in loco nisi per accidens, quod non reputatur in conueniens. Sicut non reputatur inconueniens, ꝙ clauus in fixus naui sit in aqua per accidens, & moueatur per accidēs, quia nauis est in aqua per se & mouetur per se. Et qñ proba tur cōñs esse inconueniens quia aut est in seipso aut in alio, dicerent antiqui, ꝙ ex quo locus est forma aut materia esset in eo loco in quo est cōpositum. Nec seqtur, ꝙ sit processus in infinitū ex positione loci in loco per accñs. Nam est sta tus in loco cōpositi. Secus esset, si locus esset in loco per se.

Vt igitur scias quō ratio philosophi deducit antiquos ad inconueniens, siue ponatur locus in loco per se, siue per ac cidens, aduerte vt innuit Cōment. in cōment. 20. ꝙ aliquid moueri in loco per accidens & esse in loco per accidens cō tingit dupliciter, quia aut semper, aut raro, semper quidem competit his quæ sunt partes compositi, eo ꝙ sunt insepara biles à composito quandiu stat compositum, vnde quando cunque est compositum in loco per se, & mouetur per se in loco, etiam partes suæ sunt & mouentur per accidens in lo co. Raro autem competit his quæ sunt abinuicem separa bilia. Et quia contingit locum separari à locato, ideo locus raro mouetur ad motum sui subiecti, i. locantis, & raro est

in loco cum locante. Stante hac distinctione dico, quòd ratio philosophi sic debet formari vt concludat contra antiquos. Materia & forma semper mouentur ad motum eius cuius sunt,& semper sunt in loco licet per accidens. Sed locus non semper mouentur ad motum illius cuius est.s.locati. Sed solum ad motum sui subiecti.i.locantis & raro,ergo locus non est materia nec forma.

Sed contra hanc deductionem arguitur,quia minor videtur esse falsa,& ꝓbatur,quòd locus semper moueatur ad motum locantis, nam accidens semper mouetur ad motum sui subiecti,sed locus est accidens locantis cũ sit superficies sua, ergo locus semper mouentur ad motum locantis, similiter probatur ꝙ locus semper sit in loco per accidens. Nam supponit ꝙ locus semper sit subiectiue in locãte corpore quod est semper & per se in loco. Tunc sic. Accidens semper est in eodem loco per accidens in quo est suum subiectum per se. Sed locus est accidens locantis quod est per se in loco,ergo locus est semper per accidens in loco.

Pro resolutione istorum aduerte, ꝙ in sphæra actiuorum &passiuoꝝ loquẽdo de loco naturali puta de aere aut aqua, quando locatum recedit à loco suo puta piscis à tali parte aquæ,clauduntur latera aquæ quę prius continebant piscem & sic corrumpitur locus piscis. Quod autem corruptum est non mouetur in loco,nec est in loco,nec per se,nec per accidẽs,vnde bene stat, aquam in qua erat piscis moueri & esse in alio loco,non tamen locum piscis moueri nec esse in loco etiam per accidens,qm̃ iam corruptus est. Dico igitur ad ꝓpositum, ꝙ ꝓpositio minor rõnis inducte intelligitur proprie de loco respectu corporum fluidorum,instantiæ aũt inducte concludunt de loco vt est superficies continẽtis solidi, sicut est cõcauum orbis lunæ, & qm̃ locus vt locus abstrahit à loco corporis fluidi & à loco corporis solidi, & ideo dicitur, ꝙ raro accidit ipsum moueri ad motum locantis & esse in loco cum locante præcipue in sphæra actiuorũ & passiuorum vbi sunt tria locantia fluida.s.ignis,aër,acqua,patet igitur ꝙ siue ponatur locus in loco per se, siue per accidens, sufficienter ꝓbat philosophus contra antiquos locum non esse materiam nec formã. Hæc de p̃nti quęsito dicta sint.

¶Quęstio 10. Si hæc est vera. Amphora vini est in amphora vini.

Amphora quidem igitur non erit in seipsa neque vinum, vini autem amphora erit.s.in seipsa. Textu 24.

IN HAC quæstione aduerte, q difficultas stat in hoc, qm philosophus concedit hanc esse veram. Amphora vini est in amphora vini, non quidem primo, sed ratione partis, quia vinum quod est pars huius totius.s.amphoræ vini est in amphora quæ similiter est pars huius totius, dubitaẗ quõo possit esse vera. Nam cum amphora vini prædicetur de seipsa, quia vniuersaliter idẽ prædicatur de seipso, vr q similẽ suppositionem habeat in subiecto & in prædicato, & cum in prędicato videaẗ supponere pro cõposito ex amphora & vino eodem modo supponet in subiecto. Tunc aũt esset falsa & impossibile, qm esset. Hoc totum vt totum.s.amphora vini est in seipso vt totum est, & sic idem esset in seipso primo, quod constat esse falsum & contra philosophum.

Vt igitur scias quõo dicta ꝓpositio sit vera & quõo non, aduerte, q licet concedendum sit subiectũ & ꝑdicatum hr̃e eandem suppositionem qñ idem ꝑdicatur de seipso, qm in tali ꝑdicatione non est necesse ponere aliquã alietatem inter ꝑdicatum & subiectum, tñ id non est concedendum, qñ dicit q aliquid est in seipso, qm esse in, de necessitate importat alietatem inter continens & cõtentum. Sed si in hac propositione amphora vini est in amphora vini, tam subiectum q̃ prædicatum supponerent ꝓ cõposito, non seruaretur alietas inter continens & cõtentam, & ideo tenendum est q qñ terminus significat totum habens duas partes, quarum vna continet potest indifferenter supponere ꝓ parte contenta & pro parte continente, & non ꝓ toto vt seruet alietas inter cõtẽtum & cõtinens, vt igitur scias seruare veritatem huius. Amphora vini est in amphora vini, subiectum supponit pro cõtento.i.vino.& prædicatum pro continente, & equipollet huic, vinum est in amphora, sed ex vsu loquendi dr̃ quod amphora vini est in amphora vini, & hmõi sermones sumũt veritatem ex vsu loquendi & per quandam transumptionem, & q hmõi totũ possit ex cõi vsu loquendi supponere ꝓ par

te

te contenta & non pro toto patet in hac. Sortes bibit ciatū vini, certum est quòd non bibit hoc totum, sed tantum contentum in ciato, ergo ly ciatum vini supponit pro parte contenta & non pro toto. Quod etiam supponat pro parte cōtinente patet in hac, Hæc amphora vini continet sex ciatos. certum est quòd vinum non continet, sed continetur, ergo ly amphora vini supponit solum pro continente. Ad argumentum ergo negatur quòd in hac propositione amphora vini est in amphora vini subiectum & prædicatum habeant talem suppositionem qualem habent in ista. Amphora vini est amphora vini, & ratione huius diuersitatis assignauimus supra. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 11. Si locus est equalis locato.

Amplius primum neque maiorem neque minorem esse. Textu 30.

IN HAC questione aduerte antequā deueniamus ad resolutionem, q in tex. præposito super quem fundatur præsens quæsitum loquitur philosophus de loco ꝓprio, qui dr̄ proprius, qa tm̄ hoc locatum & adequate continet. De hoc igitur dicit philosophus, q nō est maior nec minor, & cū sit quantus, ergo est equalis locato quanto. Quòd aūt non sit equalis sumitur difficultas ex hoc. Nam locatum cum sit corpus habet tres dimensiones, locus aūt cum sit superficies ꝭm corpis continentis vt diffinietur infra nō habet nisi duas dimensiones. s. longitudinem & latitudinem, ergo &c.

Pro resolutione huius dubij duo agenda sunt. Primo præponitur distinctio de equalitate. Secundo declarabitur in quo sensu locus est equalis locato.

Quātum igitur ad primum aduerte, vt notat Albert. in 4. ph. in tract. 1. c. 7. equalitas loci potest attendi penes duo. s. penes dimensiones & penes extensionem. Alij dicunt penes dimensiones & penes cōtinentiam, locus dicetur equalis locato ꝭm dimensiones si habet tot dimensiones quot habet locatum, & dicetur equalis ꝭm extensionem si non extenditur extra quātitatem locati, & dicetur equalis ꝭm continentiam si continet solum locatum nec plus nec minus est aptum cōtinere. Nam si est aptum continere plus est maior, & si minus est minus, ergo non erit equalis ꝭm continentiam.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ omnes concedunt locum ꝓprium esse equalem locato ſm extẽſionem, quia superficies concaua cõtinentis, & superficies cõnexa locati sunt cõtigue ſm oẽs partes suas, ergo simul coextenduntur & commensurantur, & similiter concedunt equalitatem continentiæ nã si locus quo ad cõtinentiam esset maior locato, tunc esset vacuus quo ad illam partem iuxta quã excederet locatum, & si locatũ esset maius suo loco, ergo ſm illam partem iuxta q̃ excederet suum locum remanet locatum sine loco, sed est impossibile dari vacuum & corpus sine loco, vt declarabitur infra ergo &c. Quantum aũt ad equalitatem ſm dimensiones, aduerte ꝙ in vno sensu nõ cõceditur, in alio aũt põt sustineri. Nam ſm ꝙ dicit Alber. vbi supra, dimensiones possunt ab aliquo hri dupliciter. s. per essentiam & formaliter, & virtualiter siue ꝑ effectum, ꝑ essentiam quidẽ & formaliter habentur, qñ de eo formaliter prædicantur, vt quia locus est superficies, ideo est latitudo & longitudo, & qm locatum est corpus, ideo longum latum & ꝓfundum, per effectũ autem siue virtualiter habentur, qñ ex effectu equipollẽt habenti formaliter, sicut calidum virtualiter, siue ꝑ effectũ equipollet callido formaliter, vt sol ex calefactione equipollet igni, in ꝓposito igitur loquẽdo de equalitate dimensionum dico, quòd quo ad dimensiones per essentiã & formaliter locus est inequalis locato, qm locus est superficies cui nõ conuenit essentialiter nisi lõgitudo & latitudo, locatum aũt est corpus, non. n. locatur aqua in ciato solùm ſm superficiẽ, sed ſm substantiã corpori aũt essentialiter insunt longitudo latitudo & ꝓfundo. Quãtum aũt ad dimẽsiones per effectum dico, ꝙ locus est equalis locato. qm licet locus nõ habeat ꝓfunditatem ꝑ essentiam habet tñ ꝑ effectum. qm loci continentia terminatur ad cẽtrum locati, & sic ꝑ effectum penetrat locatum, ac si hr̃et profunditatem. quòd aũt continentia loci terminetur ad cẽtrum locati patet ex hoc quòd totũ locatum conseruat, ergo penetrat virtualiter totum locatum. Sicut ergo locatum habet tres dimensiones sic & locus, sed dñ̃a est in hoc, quòd locatum habet tres dimẽsiones ꝑ essentiam locus autem duas ꝑ essentiam, & tertiam per effectum, vt declarauimus. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 12. Si materia potest separari à forma ita q separatim existat.

Adhuc neque deficere vnicuique, & separabile esse Textu 30. vbi dicit Commentator quoniam locus separatur à locato, & in hoc differt à materia & à forma.

SVPER hunc textum expositores formant quæsitum, vtrum materia & forma sint separabiliter abinuicem, ita q possit esse materia sine forma, & forma sine materia. Sed non est immorandum hic, qm̄ vtrunque quęsitum pertractauim⁹ in libro 8. metaph. & de separabilitate materię à forma formauimus illic q. 1. de inseparabilitate autē formæ à materia q. quintam. Et tu vide illic, & sufficiet tibi.

¶Quæstio 13. Si diffinitio loci est recte assignata à philosopho.

Quare terminus continentis immobilis primum hic est locus tex. 41. vbi dicit Com. & intēdit per vltimum vel terminum superficiem continentem. &c.

IN HAC quæstione tria pertractatanda sunt. Primo si locus est superficies, Secundo si est immobilis. Tertio si locus est essentialiter & simpliciter in pdicamento quātitatis.

Quātum ad primum aduerte tres opiniones. Prima tenet quod locus nō est superficies, sed corpus. Secunda tenet q locus nō est superficies essentialiter sed per accidēs. & q essentialiter est situs siue positio. Tertia tenet q est essentialiter superficies. & iusta hanc intendo determinare propositum.

Quantum ad primam opinionem aduerte quòd ponit locum esse corpus continens & circundans aliud corpus vndique, ita quòd quælibet pars corporis continentis vltima versus locatum, tangit aliquam partem locati. & nulla est pars locati versus locantem, quæ non tangatur ab aliqua parte corporis continentis, & quòd locus non sit sola superficies corporis continentis hæc opinio sic probat. Non est dabile in rerum natura aliquod longum & latum carens profunditate. ergo locus nō est superficies, ɔsequentia patet. qm̄ cum detur locus in rerum natura. si non est dabile longū & latū sine profunditate constat quòd locus non est superficies.

Diffinitur.n.superficies per longum & latum sine profunditate. Antecedens autem sic pbatur si est dabile tale longum & latum sine pfunditate cum sit accidens, ergo est dabile aliquod subiectum & aliqua suba, quæ est adequatum subiectū talis accidentis: sed consequens est falsum, ergo &c. Consequentia patet. quia oē accidens extensum in subiecto debet hre subiectum adequatum, ita q in nulla dimensione excedatur à subiecto & ecōuerso. falsitas autem cōsequentis probatur, quia omnis substantia corporea est corpus: sed de rōne corporis est hre tres dimensiones. ergo non est dabilis aliqua substantia quæ sit longa & lata & non profunda.

Sed hæc opinio est directe contra philosophum, nam ſm ipsum, vt patet in tex. 4 locus est terminus siue vltimū continentis corporis, ergo non est corpus. consequentia patet. quia esse vltimum & esse illud cuius est vltimum repugnant. Præterea: locus proprius & locatum propriū sunt equalia. vt dixit philosophus in tex. 30. Sed corpus continens & corpus contentum non sunt equalia. Patet.n. quòd corpus continens acceptum ſm se totum concludit contentum. excedit ſm superficiem connexam ergo &c. Præterea, dicet philosophus quòd locus est immobilis. & si mouetur, mouetur per accidens. Sed omne corpus est mobile & mutabile per se; ergo locus non est corpus.

Ad argumentū autem in quo fundat se dicta opinio negatur pña. ad. pbationem itex negatur pña. Nam stat quòd detur superficies, & tamen non inueniatur nisi coniuncta profunditati, licet.n. possit concipi superficies non concepta profunditate. non tñ est necesse quòd detur sine. sicut licet possit concipi linea non cōcepta rectitudine & obliquitate non tamen datur linea quæ non sit recta aut obliqua.

Quantum ad secundam opinionem aduerte, q isti dicunt duo. Primo dicunt q locus essentialiter & quidditatiuæ est positio siue situs hic vel illic. Dicunt. Secundo q per accidēs locus est superficies corporis continentis.

Primum pbant sic. Illa sunt eadem essentialiter & quidditatiuæ. quorum sunt eædem drīæ. Sed drīæ loci & positionis sunt eædem, ergo &c. Maior patet, minor pbatur. Nam drīę positionis sunt ante & retro sursum & deorsum. dextrum &

finiſtrum. Sed iſte etiam ſunt dñæ loci. Nam locus per ſe diuiditur in locum ante & retro. ſuperiorem & inferiorem dextrum & ſiniſtrum. Confirmatur, quia huiuſmodi differentiæ, non conueniunt corpori continenti inquantum cõtinens eſt, ſed per determinatam poſitionem. Non.n.continens vt continens determinat ſibi ſurſum aut deorſum. nec aliam differentiam loci ſed prout ponitur in ſitu determinato. ergo non ex alio quam expoſitione eſt locans. ex conſequenti locus eſt quidditatiuæ poſito.

Præterea locari non eſt niſi ſituari. ergo locus nõ eſt niſi ſitus ſiue poſitio.

Secundum aũt probant ſic Stat ꝙ aliquid ſit in loco. & tamen non habeat ſuperficiem circundantem. ergo nõ conuenit loco per ſe & eſſentialiter eſſe ſupficiem ſed per accidens conſequentia patet. & ꝓbatur antecedens. ponatur caſus ꝙ corrũpatur totum elementum ignis & aëris & aquæ & ponatur terra iuxta interſtitium lunæ. & moueatur ad cẽtrum locum ſuum naturalẽ. poſito hoc caſu cõſtat, ꝙ in toto ſuo deſceſu non erit in aliquo cõtinẽte, & tamen verum erit dicere, quòd modo eſt hic, modo illic, modo ſupra, modo infra, ergo ſtat ꝙ aliquid ſit in loco, & tamen non habet ſuperficiẽ circundantem, nõ ergo conuenit loco per ſe eſſe ſuperficiem ſed per accidens.

Sed contra primũ arguitur ſic, locus eſt ſubiectiue in locante, quia locus eſt, quo locans capit locatum. Sed poſitio & ſitus ſecundum ꝙ dñt ordinẽ partium rei locate in loco nõ ſunt ſubiectiuæ in locante ſed in locato, vt dicit auctor libri ſex principiorum, ergo poſitio, nõ eſt locus nec econuerſo.

Præterea, ſecundùm philoſophum in prædicamentis, & vt magis declarabitur infra locus eſt in prædicamento quantitatis, poſitio aũt ſpectat ad pręducamentum ſitus, ergo &c.

Præterea. Poſitio dicit ſituationem paſſiuam partium locati in loco, ita ꝙ poni eſt ſituari & ordinate capi in loco, & equipollet huic ꝙ dico locari ordinate in loco. Sed locus non dicit talem ſituationem paſſiuam nàm loci eſt actiuæ capere continere circundare, quod eſt locare. ergo &c.

Cõtra ſecũdum ſic arguitur, philoſophus in principio 4. lib.ph.recitat quoſdã q dicebãt quòd locus eſt quoddã cõtinens

nens sed ponebant illud esse vacuum, aliqui aūt quòd est materia aliqui quod est forma, aliq quòd est corpus, & reiectis omnibus alijs concordat cum his qui dicebāt quod est continēs, licet non ꝯcordet de vacuo, & quod teneat continēs esse essentiale loco & non accñtale patet ex tex. 43. vbi inqt philosophus cui qdem igitur corpi inest aliquod extra corpus ꝯtinens ipsum hoc in loco est. cui vero nō, minime, ex quo patet, quòd ad positionem ꝯtinentis ponitur locus, & ad negationem negatur locus, ergo esse cōtinens, vel esse supficiē circundantem conuenit per se loco & non per accidens.

Ad argumenta aūt sua sic respondendum est. Ad primum inductum pro primo dicto, nego minorem. Nam licet drīæ positionis & loci eiusdem terminis noientur, non tamen cō ueniunt in significato vnde aduerte, quòd ante & retro sursum &c. sunt drīæ loci in rōne continentis. Quando autē sumuntur vt drīæ positionis sunt sub rōne contenti & situati, ita quod vnico verbo rñdebis, istas differentias sub rōne actiui esse drīas loci & sub rōne passiui esse drīas positionis.

Ad confirmationem nego antecedens, qm continere ita contrahitur per sursum & deorsum &c. sicut positio. Nā est æque verum dicere, aliquem locum esse supiorem aliquem inferiorem, sicut est verum dicere, quædam sunt locata siue situata superius quædam inferius.

Ad secundum nego consequentiam. Nam locari se tenet ex parte locati, locus autem ex parte locantis, vnde ex hoc antecedente locari est situari non sequitur, nisi hoc consequens ergo locatum est situatum.

Ad argumentum inductum pro secundo dicto, negatur antecedens, ad probationem dico, quòd dato illo casu. nō erit verum dicere, terram descendentem in vacuo esse modo hic, modo illic, modo supra, modo infra, quia vt dicet philosophus in cap. de vacuo, vacuum non potest esse locus, quia in vacuo non possunt assignari differentiæ locales.

Quantum ad tertiam opinionem, quam teneo esse ad mētem philosophi & Comment. & B. Th. pono hanc conclusionem, locus essentialiter & quidditatiue est superficies continentis &c. Hanc intendo ꝓbare, deinde soluentur quædam argumenta apparentia. Quod igitur hæc sit vera diffō loci

probatur sic. illa est vera diffinitio loci, per quam soluuntur omnes difficultates contingentes circa naturam loci. Sed diffinitio quam dat philosophus de loco. s. quod est superficies continentis est talis, ergo &c. Maior patet per Cõment. in cõment. 31. vbi inquit, cum hoc tantum quod diffinitio dat quidditatem loco, debet habere tria, quorum vnum est, vt p illam dissoluantur quæstiones accidentes in eo &c. Minorem autem pbat philosophus & Cõment. in tex. & cõment. 47. vbi dicit philosophus manifestum est ex his, quoniam dubitationes omnes soluuntur. sic vtique dicto loco. s. quòd est superficies cõtinentis &c. Et Cõment. in eodem cõment. soluit argumentum quo probabat Zeno locum non esse. Quia si sic, oportet quòd locus corporis sit corpus, sicut locus superficiei est superficies, sed hoc est impossibile, quia si locus esset corpus & omne corpus est in loco oporteret locum esse in loco & sic in infinitum. Respondetur, quòd qui concederet corpus esse locum corporis, & lineam locum lineæ, vtique esset processus in infinitum ponentibus autem locum esse vltimum continentis, non accidit hæc quæstio, & eandem responsionem dat opinioni diceti locum esse tres dimensiones separatas, vnde dicit Cõment. ponentibus locũ esse vltimum continentis, non accidit hæc quæstio. quoniam superficies continentis non separatur à corpore continente &c. Cum igitur per hanc diffinitionem philosophus soluat omnia dubia quæ mouentur de natura loci, signum est, quòd est vera, & sic patet quòd locus est essentialiter & quidditatiuæ superficies &c.

Præterea, per hanc diffinitionem verificantur pprietates, quę cõiter attribuuntur loco, ergo vera est, patet ꝯñtia, declaratur añs. Proprium est loci esse æqualem locato, vt dictum est supra, & hoc competit ei ex hoc, ꝙ est vltimum continentis, quod est immediatum ipsi contento. Continet. n. ipsum locatum nec plus nec minus, sed pręcise. Est etiam pprium loci vt dictum est supra esse conseruatiuum locati, & hoc ẽt competit ei ex hoc, quòd est vltimum continentis secundũ, quòd est in tanta distantia ad cœlum. Videmus etiam ad sensum, ꝙ vltimum aquæ conseruat terram secundũ quòd habet virtutem influxam sibi à cœlo similiter vltimum aëris

confer

conseruat aquam. & sic ordinatæ ad alia procedes.

Sed contra hanc determinationem solent fieri multa argumenta, quæ videre poteris in Burleo in 4. phys. post expositionem tex. 42. ne hic tempus conteramus.

Tu tñ aduerte, vt scias in quo sensu philosophus diffiniuit locum, ꝙ potest sumi multis modis. Primo, consueuit sumi apud cõiter loquentes pro corpore continente, sicut dr̃, ꝙ dolium est locus vini. Et in hoc sensu apud philosophum ignis est locus aëris, & aër est locus aquæ, & aqua terræ. Secundo, põt sumi pro eo per quod aliquid locatur, licet non circundetur ab eo, & hoc modo apud Cõment. vt dicemus infra cẽtrum mundi esset locus cœli quia ẜm Cõment. cœlum est in loco per centrum, vtrum aũt id sit concedendum in via B.Th. dicemus infra loquẽtes de localitaté vltimæ sphæræ. Tertio, põt sumi pro eo circa, ꝙ est alicuius agentis opatio, ẽt ꝙ sit agens immateriale, & hoc modo apud philosophum in 1. cœli, cœlũ est locus Dei, eo ꝙ ibi maxime operatur per motum, eadem rõne dicetur corpus esse locus animę q̃a opera animæ manifestãtur in corpore, quarto põt sumi pro situ siue vbi qđ acquiritur per motum localẽ, vnde solet dici, ꝙ motus localis est ad locum acquirendum, vtrum aũt in motu locali aliq̃d inhesiuæ & intrinsecę acquiratur in ipso mobili vide in 3. lib. in q. 2. ibi, secũdo vr̃ ꝙ diffinitio motus nõ cõueniat motui locali, quinto sumitur pro virtute cõseruatiua influxa locanti, qua non solum continetur sed ẽt seruatur locatum, q̃uo dicimus volucres cœli & pisces maris, sexto sumitur pro immediato cõtinente locatum, ita ꝙ superficies cõtinentis concaua, & superficies cõtenti connexa sunt simul, & sunt æquales ẜm cõtinentiam. Et sic locus sumptus hoc vltimo modo diffinitus est hic à philosopho, ita ꝙ prædicta diffinitio nulli ex alijs dictis modis conuenire potest. Et si dicas, ꝙ si superficies cõtinentis & cõtenti sunt simul ergo nõ remanebunt duæ distinctæ sup̃ficies, sed si ẽt vna, hoc aũt est falsum, q̃a locatum esset inseparabile à loco, ꝯñtia vero ꝓbatur, quia solo quãtitas facit distare quantitatiuæ. Sed si dictæ sup̃ficies essent simul, nullam hñt quantitatem mediam per quam possent distare, ergo fierent indistinctæ, ex consequenti fierent vna superficies, quod est impossibile.

Ad hoc dico, ꝙ si vna quantitas addatur alteri ex ea parte qua sunt diuisibiles non possunt esse simul ita ꝙ remaneant distinctæ, si autem vna addatur alteri ex ea parte quæ sunt indiuisibiles non inconuenit quòd sint simul & remaneant, distinctæ, si vero dentur duo quanta quæ ſm omnem dimensionem sunt diuisibilia vt duo corpora & vnum addatur adæquate alteri non pñt esse simul & remanere distincta, & q̃a superficies est diuisibilis ſm longitudinem & latitudinem, ideo si laudatur alteri ſm longitudinem vel latitudinem ita fient vnum quòd remanebunt indistinctæ. Nam ſm longitudinem copulabuntur eidem puncto, & ſm latitudinem eidem lineæ. Quia autem est indiuisibilis ſm profunditatem, ideo si vna superponatur alteri licet sint simul remanẽt tamen distinctæ, & quando dicitur, quòd sola quantitas facit distare quantitatiuæ, verum est. ex ea parte qua quantitas est diuisibilis, non autem ex ea parte qua est indiuisibilis &c.

Quantum ad secũdam partem quæsiti. s. si locus est immobilis aduerte, ꝙ cõiter doctores concordant in duobus. Primo, ꝙ locus est immobilis, est. n. immobilitas de rõne ac diffinitione loci, vt patet in diffinitione assignata philosopho. Secũdo, ꝙ est immobilis per se & essentialiter, vt dicit Comment. in cõmẽt. 81. ad dr̃iam vasis, licet sit mobilis per accidẽs. s. ad motum locatis, cum sit subiectiuæ in locãte. Discordant aũt in assignando rõnem talis immobilitatis, q̃m aliqui sequunt imaginationem Cõment. aliqui aũt viam B. Th. & q̃m intendo determinare ſm mentem B. Th. quam conãtur impugnare Cõmentistæ. ideo sic procedendum est. Primo, declarabitur mens B. Th. circa immobilitatẽ loci. Secundo, ponetur imaginatio eoꝝ qui sequuntur Cõment. & formabuntur rões eoꝝ quibus arguunt B. Th. & soluemus eas.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ mens B. Th. stat in duobus. Primo, quòd ratio immobilitatis loci consistit in respectu vel in ordine locati, quem habet ad totũ corpus sphæricum cæli, & ad fixionem polorum ac centri. Secundo, ꝙ ad vnitatem numeralem loci sufficit, quòd ex parte locatorum seruetur idem ordo in spẽ ad totum cœlum, ex parte autem cœli potest seruari idem ordo secundum numerum.

Primum quidem declaratur ex comparatione quam facit

cit philosophus in text.41. vbi dicit. Qñ in moto mouetur & mutatur quod intus, vt in flumine nauis tanquam in vase vertitur magis quam in loco continenti, vult aũt locus esse immobilis, vnde omnis fluuius magis locus est quia immobilis omnis. Et intendit philosophus, ꝙ in flumine duo videmus. Primo, ꝙ quælibet pars fluuij decurrit, eo ꝙ nulla pars aquæ signate permanet. Secũdo, ꝙ totus fluuius inquantum seruat eundem situm permanet immobilis, ex his duobus sequitur, ꝙ si nauis ligetur in flumine per anchoram vel lignũ & comparetur ad partes aquæ quæ subterfluunt dicetur esse in alio & alio loco materialiter, sicut in alio & alio vase, si aũt comparetur ad totum fluuium diceť esse semper in eodẽ loco, quia licet alia & alia aqua subterfluat tñ nauis semper retinet eũdem ordinem ad totum fluuium, & vt sic locus nauis habet immobilitatem. s. ꝑ ordinem ad totum fluuium. Quod aũt dictum est de naui locata in flumine, applicari potest ad res locatas in vniuerso. Nam licet quælibet pars vniuersi sit mobilis, vt patet de partibus cœli & elementoꝝ, totum tñ vniuersum non mutat locum subiecto, & ideo locus sursum dr immobilis quia concauum orbis lunæ semper est in eadẽ distantia ad centrum, similiter locus deorsum est immobilis, qa semper stat eadẽ distantia centri ad concauũ lunæ, vnde si locus sursum & deorsum deberẽt mutari, oporteret totũ vniuersum trãsferri, sicut si debet mutari locus nauis ligate in flumine oporteret totũ fluuium transferri. Tu igiť aduerte ex ꝑdictis, ꝙ si fortes in terra qesceret. & vento flãte, fluat totus aër q. est circa ipsum nõ ex fluxu aëris mutaret locum qa licet alius & alius aër circundet eum, permaneret tñ in eodem loco, quia elemẽtum aëris seruat eũdem ordinem & situm in toto vniuerso, sicut dictum est de naui in flumine. Non solum aũt sortitur locus immobilitatem ex ordine ad vniuersum quod nõ mutatur ſm subãm, sed ẽt ex fixione polorum & centri. Nam licet sorte quiescente in aqua vel in aëre possit moueri aër circundans eum vel aqua, tñ dr esse in eodem loco, quia semper est in eadem distantia ad centrum & ad polos, patet igitur ad mentem B.Th. vnde sumitur immobilitas quæ per se & formaliter competit loco.

Secundum aũt. s. ꝙ ad vnitatẽ numeralẽ loci sufficiat &c.

decla-

declaratur sic, sicut padus dr̃ continuę manere idem flumen pp eundem ordinem ꝯm speciem ad vnicum fontem princi pium ipsius, non quod aqua quæ est hodie in hac parte sit illa quæ fuit heri, nec ordo qui est hodie huius aquæ ad fontẽ sit ille ordo idem numero quem aqua prior habuit ad eundem fontem, sed sit cõsimilis in spẽ & ad eundem terminum numero.s.ad eũdem fontem numero, sic in proposito ad vnitatem numeralem loci sufficit quod seruetur idem ordo distantiæ ꝯm speciem in omnibus superficiebus aëris aut aquę circundantis locatum ad primum cõtinens quod manet idẽ numero & quod non mutatur ꝯm subiectum. licet aũt ordo superficierꝝ aëris successiuæ locantium. puta turrim ad primũ continens sit tñ vnus speciei, & sit alius & alius pp varietatem subiecti & fundamenti, tñ ordo primi continentis ad hmõi diuersas superficies, manet idem numero & nõ solum specie. Nec obstat quod ille ordo continue habet alium & alium terminum.s.aliã & aliam superficiem, qñ vt determinauimus in 5.metaph.in q.21.apud B.Th.ad vnitatem relationis sufficit vnitas subiecti, & fundamenti, nec requiritur vnitas termini. Nam pater habens plures filios eadẽ paternitate refertur ad oẽs, & sortes albus eadem similitudine refertur ad omnia alba. Hæc igitur dicta sint pro seruanda immobilitate loci, & eius vnitate numerali ad mentem B.Th.

Quantũ ad secundum aduerte, ꝙ hæc via non placet sectatoribus Cõment.inter quos sunt Petrus Aureoli, Burleus, & Iãdunus, isti tenent immobilitatẽ loci non attendi penes ordinẽ ad primum continẽs nec penes immobilitatem centri & polorꝝ, sed ex eo, ꝙ cum locus contineat locatum, non tñ necessario mouetur ad motum locati, nam posito, ꝙ aliqua pars ignis locata in concauo orbis lunæ moueatur deorsum non est necesse concauum orbis lunæ moueri deorsum. Addunt & alium modum dicentes, ꝙ ideo locus est immobilis, quia qñ aliquid mouetur ad aliquẽ locum in quo naturaliter habet qescere, ille locus nõ est mobilis eo motu, quo locatũ mouetur ad ipsum, qa tunc frustra locatũ moueretur, nam cũ perueniret ad talẽ locum non qesceret, & tñ mouetr̃ vt qescat, & sic frustra moueretr̃. Quod patet sic. Leue mouetur ad locum sursum vt ibi quiescat, si igitur qñ peruenerit

leue

leue ad locum sursum, locus ipse moueretur sursum vel deorsum, patet quòd frustra moueretur. Hos modos immobilitas loci assignant prædicti sectatores Comment. Quos vtiq; constat esse veros sed adeo manifestos quòd nullum dubium cadit super eos. Non videntur autem esse ad intentioné philosophi, quoniam non adaptantur comparationi quam fecit de naui & fluuio, & ideo teneo rationem assignatam à B.Th. esse proprie ad mentem philosophi, pro qua defensanda intendo soluere rationes sectatorum Cõment. quibus conantur reprobare positionem nr̃am, & licet multipliciter arguãt principalia tamen argumenta sunt hæc.

Primo remota eadem distãtia vel ordine locati ad totum cœlum, adhuc põt remanere idem locus numero, ergo distãtia eadem & ordo talis non est formale in loco, nec ab eo habet immobilitatem, ꝯñtia nota, quia nihil põt remanere remoto suo formali. Implicat.n.ꝙ remaneat homo sine rõnali. Añs aũt probatur, pono casum ꝙ aliqd' corpus quiescat in aëre & qd' Deus moueat totum cœlum & quatuor elementa motu recto versus oriens, quo posito cõstat, ꝙ corpus quiescens in aëre erit ꝓpinquius occidenti & remotius ab oriente, ergo mutata erit prior distantia, & tñ remanet corpus q e scens in eodem loco vt prius, implicat.n.ꝙ quiescat & mutet locum, ergo &c. Sed aduerte, ꝙ arguens cõsiderans casum nõ cõcedendum à philosopho, instat ꝙ saltem est imaginabile & intelligibile, totum cœlum posse moueri recto motu vt dictum est, & per ꝯñs illa distantia ſm imaginationem non erit eadem, & tñ locus secundùm imaginationem erit idem.

Ad hoc respondetur dupliciter. Primo, admisso casu per imaginationem non remanebit idem locus formaliter, sicut si totus alueus fluuij transferatur, dato, quòd nauis semper esset in medio fluuij firmata, non diceretur nauis esse in eodem loco formaliter in quo prius propter mutationem totius fluuij qui se habet vt primum continens.

Secundo dr̃, ꝙ dato per imaginationem totum cœlum & elementa moueri motu recto, adhuc põt saluari per imaginationẽ eadem distantia, qm̃ possum imaginari pũcta orientis & occidẽtis similiter polos in eodẽ situ in quo prius erãt dato ꝙ per imaginationem mutaretur cœlum motu recto, &

&ſic virtute illius imaginationis ſeruaretur eadem diſtantia, & ſic dices, ꝙ licet ſeruem eandem diſtantiam imaginariam, non tñ realem quam habet conſiderare phyſicus. Reſpõdeo, ꝙ ex quo tranſis ad caſum qui eſt verus ſolum imaginariæ ſecundùm philoſophum, ſic neceſſe eſt me tranſire ad diſtantiam eandem imaginariam, eandem autem diſtantiam realem ſeruo neganda caſum tuum vt negaret philoſophus.

Secundo arguunt ſic, illa eadem diſtantia quam tu ponis vt formale in loco, & per quam ſeruatur immobilitas in loco, aut eſt ſubiectiuæ in locante particulari aut in cœlo, non primum, quia cum omne locans particulare ſit mobile, & illa diſtantia erit variabilis, aliter ſi remaneret in alio locante ſuccedente priori locanti, migraret accidens de ſubiecto in ſubiectum. Non ſecundum, quia aut eſt in parte diuiſibili ipſius cœli aut in puncto indiuiſibili. Non primum, quia cum oĩs pars cœli moueatur & talis diſtantia moueretꝰ, & ſic ꝑ eã non põt ſaluari imobilitas loci. Non ſm, quia cùm indiuiſibile in cœlo ſit tm̃ polus, ſequitur ꝙ oĩa loca quo ad ſuum formale erũt ſimul in eodem polo. & ꝑ ꝯñs cum talis polus ſit inuariabilis ſeqtur ꝙ nullum corpus poterit moueri de loco ad locũ cũ non poſſit mutari id qđ eſt formale in loco.

Ad hoc dr̃, ꝙ cum talis diſtantia ſit relatio mutua, eſt in corpore locante particulari & eſt in cœlo, & qñ arguitur. ꝙ cum oẽ locans particulare &c. dico, ꝙ hæc diſtantia non habet identitatẽ numeralem in locantibus particularibus. ſed ſpecificam. Et hæc ſufficit ad ſeruandum vnitatem loci numeralem, & cõcedo ꝙ mutato locante hæc diſtantia mutabitur, & erit alia ſm numerum, remanebit tñ eadem ſm ſpeciem, nec vt ſic mutabitur. Dico etiam, ꝙ eſt ſubiectiuæ in cœlo. & remanet eadem ſemper ſecundùm numerum, vt diximus ſupra. Et qñ arguitur, ꝙ ſi eſt in cœlo aut eſt in parte diuiſibili &c. Dico, quòd hæc diſtantia fundatur in polo & in centro, ex quibus cœlum habet immobilitatem ſecundùm ſubiectum, à polo autem deriuatur virtualiter ad totum cœlum, & quoniam polus & centrum non mouentur, ideo hæc diſtantia ex ſuo fundamento eſt immobilis. & cum arguitur, ergo omnia loca quo ad ſuum formale erunt ſimul. Dico, quòd ſupponit falſum, ſcilicet hanc diſtãtiam eſſe ſubiectiuę

tantum in cœlo vel in polo quod non eſt verum vnde dico hanc diſtantiam vt eſt ſubiectiuæ in corporibus locantibus poſſe multiplicari ſecundùm numerum, ſed non ſecundùm ſpeciem. Et cum arguitur. ergo nullum corpus mutabit locum formaliter, concedo ex ea parte qua diſtantia eſt ſubiectiuæ in cœlo, cum hoc tamen ſtat quòd poteſt mutare ex ea parte qua eſt ſubiectiuæ in corpore locanti particulari.

Tertio ſic arguunt. Poli ſunt quædam puncta imaginata ergo illa diſtantia ad polos non eſt quid reale, ſed imaginatum, locus autem eſt quid reale. ergo illa diſtantia non eſt formale in loco.

Ad hoc dicitur, quòd ſiue poli ſint puncta ſiue non, tamen primum continens eſt quid reale manens idem numero, & habens eundem ordinem ad loca, &ad quod omnis locus habet ordinem. Vltra hoc poteſt dici, quòd in cœlo ſunt puncta realia &non ſolùm imaginata immobilia, quoniam omnis orbis circulariter motus mouet̃ ſuper polos & centrum.

Vltimo aduerte, quòd Iandunus in 4.lib.phyſ.q.6. poſtquam recitauit opinionem B.Th.ſic arguit contra eum. Cũ ille ordo ad totum corpus ſphæricum cœli ſit accidens neceſſe eſt vt ſit ſubiectiuę in corpore continente ſiue locante, ergo eſt mobilis & variabilis, ergo nõ habet ex eo locus mobilitatem, repugnat enim eſſe aliquid immobile per aliquod mobile. Prima conſequentia probatur, quia corpus continens eſt mobile, ergo quidquid eſt in eo eſt mobile. Non enim eſt intelligibile, quòd aliquod ſubiectum moueatur, & accidens ipſum informans non moueatur.

Ad hoc dr̃ ſicut ad ſecundum, ꝙ vtiq; illę ordo vt eſt ſubiectiuæ in locante particulari mobilis eſt ſm numeꝝ ne remaneat accidens ſine ſubiecto remanet tñ idem ſm ſpeciem vt dictum eſt ſupra, & hoc ſufficit ad immobilitatẽ loci, & aduerte, ꝙ Iandunus poſtq̃ deuenit ad hanc vnitatem ſpecificã neſcit amplius inſtare, ſed dicit. Quòd ſi quis hanc poſitionem intelligit placet mihi, ex quo patet quòd argumentum ſuum tendit in incertum, quia nõ penetrauit ſenſum B.Th.

Quantùm ad tertium principale, ſcilicet in quo prædicamento ſit locus aduerte vnam diſtinctionem ex qua conſtabit tibi propoſitum.

Locus consideratur quantum ad tria. Primo, vt est ambiēs & continens locatum cōmensuratione. Secundo, vt est conseruans locatum, si est locus naturalis vel destruens, si est innaturalis. Tertio, vt est immobilis. Respectu primi est in prædicamento quantitatis, qm̄ vt ambiens & cōmensuratus locato est superficies continentis. Nam ambitus & commensuratio & equatio sunt propria quantitatis dimensiuę. Respectu aūt secundi, non est in prædicamento quantitatis, sed qualitatis & in secunda specie. Quo ad primam partem probatur, quia quantitas vt quantitas non est actiua nec conseruatiua. Alioquin cum omnis locus indifferenter sit superficies, indifferenter conseruaret quod repugnat sensui, videmus .n. in vno loco conseruari locatum in alio autem destrui. Quo ad secundam partem probatur, quia locus cōseruat locatum propter qualitatem simbolam quam habet cum locato, & propter virtutem influxam à cœlo in locante, vt dicemus infra, ergo &c. Quo ad tertiam partem probatur, quia qualitas actiua inexistens alicui naturaliter, & quæ non subest alicui sensui vt proprium sensibile, quod dico propter qualitates tertiæ speciei, est in secunda specie, quoniam est potentia naturalis illic cui inest, vt aqua locans piscem habet potentiam naturalem conseruandi & generandi piscem ergo, &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 14. Si vltima sphæra est in loco & quomodo.

Cui quidem igitur corpori inest aliquid extra corpus continens, hoc in loco est, cui vero non minime. Textu 43.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ ex tex. præposito vr̄ sequi, vltimam sphæram non esse in loco, q̄a vltra ipsam non est corpus circundans eam. Quod tn̄ videtur impossibile, qm̄ cum moueatur localiter est necesse vt sit in loco. Implicat enim aliquid moueri in loco & non esse in loco, qm̄ moueri præsupponit esse. Hæc quæstio est difficilis propter varias sententias antiquorum & modernorum. Nolo autem oēs prosequi nec discutere quoniam expositores & præcipue B. Thom. eas discutit, sufficiet tibi si sustinuero mentem B. Th. contra Comment. & commentistas. Sic igitur procedendum est. Primo, declarabitur quæ fuit mens Comment. in hoc. Secundo, arguetur contra eum vt B. Thom. arguit & defensa

bimus rationes B.Th. Tertio ponet opinio Themistij quã sequitur B.Th.& soluentur rationes quæ fiunt contra Themistium. Nam ex consequenti sunt contra B.Th. Quarto soluentur quædam dubia quæ fiunt contra B.Th.

Quãtum ad primum aduerte ꝙ opinio Comment.stat in quatuor. Primũ est ꝙ vltima sphæra est in loco. nam mouetur localiter,& tm̃ localiter,ergo necesse est ipsam esse in loco. Antecedens manifestabitur in lib.8.consequentia autem patet, qm̃ moueri in loco siue localiter supponit esse in loco. Secundum est quòd vltima sphæra non est in loco per se. Nam esse in loco per se est cõcludi ab aliquo continẽte. Sed extra vltimam sphæram non est aliquod continens,aliter non esset vltima sphæra nec primum continens. Tertiũ est quòd vltima sphæra est in loco per accidens. Nam cum non sit per se, & sit in loco à sufficienti diuisione est in loco per accidens cum non detur medium. Quartum est ꝙ vltima sphæra est in loco per accidens quia est per centrum.Nã vltima sphæra habet fixionem & immobilitatem ſm subiectum à centro,ergo per centrum est in loco. Antecedens patet quia pro nullo tempore magis,aut minus propinquat cẽtro,aliter non moueretur puræ sphæricæ,ergo habet fixionẽ à centro & non mutat locum secundùm subiectum consequentia autem probatur, quia per illud vltima sphæra est in loco, per quod est quiescens & immobilis est fixa,eo modo quo sibi debetur quies immobilitas & fixio,sed per centrum hæc sibi debentur ergo &c.

Præterea,dicit Commẽt.in commento 43.ꝙ vltima sphæra est in loco per accidens.s.propter centrum quod est in loco essentialiter, omne.n.quod iuenitur in aliquo per accñs, inuenitur in eo própter aliquod hñs illud per se,hæc Comment. Cum igitur vltima sphæra habeat fixionem à centro, & centrum sit in loco per se, quia continetur à circundante extrinseco,vt patet in situ elementorum & cœlestium sphærarum, sequitur vt opinatur Comment.ꝙ vltima sphæra sit per accidens in loco propter centrum.

Quantum ad secundum aduerte ꝙ B.Th.sic arguit contra Commẽt.Arist.in hoc lib.4.in tex.32.declarans quid sit esse in loco per accidens vel moueri in loco per accidens dixit.

Hæc

Hęc enim sic transmutant locum ꝙ in quo sunt transmutatur. Ex quo habetur ꝙ aliquid mouetur in loco per accidēs, quia mouetur illud in quo est, ex cōsequenti aliquid est in loco per accidens, quia cōtinetur in eo quod est in loco per se. Ponere ergo aliquid esse in loco per accidens quia aliquod quod est omnino extrinsecum ab ipso est in loco per se, repugnat doctrinæ philosophi. Sed vltima sphęra nō est in centro, imò est omnino extrinsecum ab ea vt patet, ergo ridiculum est dicere vltimam sphæram esse in loco per centrum, quia centrum est in loco per se.

Hanc rationem ponatur soluere Iandunus in 4.phys.q.9. dicens, quando dicitur quòd nihil est in loco per aliquod extrinsecum ab eo, verum est si est penitus extrinsecum & ꝭm subsistentiam & ꝭm continentiam, licet autem centrum sit extrinsecum ab vltima sphęra secundùm existentiam, q̄a nec vltima sphęra inexistit centro nec ecōuerso, non tñ secūdùm continentiam qm̄ sphęra vltima continet centrum saltē mediate. Dicit etiam ꝙ licet centrum sit extrinsecum ab vltima sphęra, tamen ipsa habet habitudinem ad ipsum quo ad motum, qm̄ recipit immobilitatem & fixionem ab eo: & ideo est in loco per ipsum. Hæc est solutio Ianduni.

Sed stante doctrina philosophi hæc solutiō nulla est, & stat ratio B.Th.in robore suo. nam philosophus loquēs supra de loco vt locus est, siue cōi siue proprio, siue per se siue per accidens semper assignauit hanc cōditionem inter alias, ꝙ locus est receptaculum & ideo continens, ex hoc ergo ꝙ centrum non est continens imò contentum in vltima sphæra, potius sequitur, ꝙ sit locatum q̄ vltimæ sphæræ locus, & ideo Iandunus potiùs inuenit fugam q̄ solutionem. Similiter quod dicit centrum esse locum vltimæ sphæræ, quia ꝭm motum specierum recipit imobilitatem & fixionem ab eo, nihil est dictu. Nam eadem ratione cardines hostij possent dici locus eius & anchora locus nauis. Nec in tota doctrina philosophi inuenies has conditiones ita conuenire loco, ꝙ remota continentia saluetur quocunque modo rō loci assignata à philosopho. Vnde Comment.& cum sequentes nō possunt per centrum sustinere vltimam sphæram esse in loco, nisi improprijssime & ęquiuocę. Et tñ cū veræ & proprie

moueatur motu locali, necesse est inuenire modum, quo sit in loco, proprie, siue per se siue per aliud.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ B. Th. vt patet in expositione tex. 43. declinat ad opinionem Themistij qui tenet cęlum esse in loco per partes. Et summa opinionis Themistij stat in hoc, Themistius posuit totum cęlum aggregatum ex omnibus orbibus esse in loco ẜm partes. s. ẜm orbes quos cõtinet maximus orbis, sicut ēt verum est dicere de toto mundo, ꝙ est in loco per partes, prout pars superior continet inferiorem, & intelligo partes principales vt quatuor elementa & orbes cœlestes. Differunt tñ orbes inferiores & suprema sphæra in hoc, quia omnis orbis inferior est in loco per se, quia continetur in superiori ascendendo vsque ad supremum. Supremus aũt quia non habet superius continens nõ est in loco per se, sed ratione partium intrinsecarum tantum. s. quæ sunt in concauo eius, qm̃ tales partes mouentur circa connexum corporis circa, quod reuoluitur, quod ẜm philosophum est sphæra Saturni, ponit. n. cœlum stellarum fixarꝝ supremum esse. Ponit igitur Themistius vltimam sphæram locari per sphęram Saturni ẜm partes concauas, ita ꝙ connexum Saturni est locus concaui octauæ sphæræ & quasi continens ac circundans illud. Nam si signaueris partes concauas octauę sphęræ & diuiseris imaginarie similiter partes connexas Saturni, verum erit dicere, ꝙ octaua sphæra quæ mouetur circa septimam habet partes concauas succedentes sibi inuicem in motu, & correspondentes diuersimode partibus connexis Saturni, vt facile est imaginari sumptis duobus circulis concentricis, quorum vnus contineatur in altero & moueatur superior circa inferiorem, & ratio quidem huius opinionis est vt notat B. Th. in expositione. Quia corpori moto assignandus est locus prout suo motu mutat locum, & qa mota motu recto ẜm totum & ẜm partes mutant locum, ideo debetur eis locus per se, nam ẜm se tota relinquunt primum locum, & occupant nouum, mota autem motu sphærico, non secundùm se tota mutant locum, quin semper stant in eodem loco pp immobilitatem polorum & centri, mutãt autem locum ratione partium vt patet, quoniam sibi inuicem succedunt, ergo sufficit corpori sphærico qualis est vlti

ma sphæra esse in loco non per se, sed secundum partes.

Sed contra hanc positionem arguunt Comment. & sequentes eum inter quos est Iandúnus in 4. phys. q. 9. & quoniam B. Thom. concordat cum Themistio, ideo volo soluere rationes Ianduni.

Primo, arguit contra illud super quod se fundat Themistius ex consequenti etiam B. Th. s. ꝙ ideo vltima sphæra nõ est in loco secundùm totum, sed ſm partes, quia non mouetur ſm totum, sed ſm partes. Contra hoc sic arguitur. Totũ non est aliud quam omnes partes, ergo si vltima sphæra mouetur secundùm omnes partes mouetur secundùm totum. Et confirmatur, quia hoc est contra philosophum in lib. 6. in text. 76. vbi vult, ꝙ tota sphæra suo motu licet non mutet locum secundùm subiectum, mutat tñ secundùm formam, partes aũt sphæræ mutant locum & secundùm subiectum & ſm formam, ergo vltima sphæra, sicut & quodlibet sphęricũ mutat locum secundùm totum & ſm partes licet diuersimode.

Ad hoc dr̃, ꝙ non fuit intentio Themistij nec B. Th. negare, ꝙ si oẽs partes sphæræ mutant locum, ꝙ tota sphæra non mutet locum implicat .n. oẽs partes alicuius totius solidi moueri, & ipsum quiescere. Sed intendunt ponere drĩam inter corpus motum motu recto, & corpus motum motu sphærico, nam licet vtrunque totum mutat locum, non tñ eodem modo, qm̃ motum motu recto ita mutat locum ꝙ recedit secundùm se totum & secundùm oẽs partes à priori loco & occupat nouum locum, motum autem sphæricæ non recedit à priori loco, sed in eodem permanet & mutat locum non subiecto sed ratione, quod qualiter intelligatur declarabitur in lib. 6. Nam ꝙ dicit Comment. secundùm formã dicit B. Th. secundùm rationem. Omnes autem partes sphæræ suo motu mutant locum & subiecto & rõne siue secundùm formam vt dicit Comment. Ad argm̃ ergo, siue totum sit idem quod oẽs partes, siue distinguatur, vt nos tenemus concedo, ꝙ si omnes partes sphęrici mutant locum etiam ipsum totum, licet non eodem modo, vt dixi, & qñ dicit Themistius ꝙ sphæra non mouetur secundùm totum secundùm locum intendit non absolutæ, sed vt declaraui, & sic non est contra philosophum in 6. phys. vnde confirmatio nihil concludit.

Secundo sic arguit, si vltima sphęra nō est in loco nisi, per partes suas intrinsecas, ergo nō est in loco ꝯm actum sed tm̄ in potentia, quod est inconueniens, quia actu mouetur secūdum locum, ergo oportet actu esse in loco, consequentia autem patet, quia partes continui existentes actu in continuo, nō sunt actu in loco, vt vult philosophus in hoc 4. in tex. 44. constat autem quòd partes quantitatiuę existentes in vltima sphæra sunt cōtinuæ, ergo sunt tantum in potentia in loco, & id expresse concedit philosophus in prædicto textu.

Ad hoc rn̄det B. Th. in hoc lib. in expositione textu 43. & concedit, quòd partes vltimæ sphæræ cum sit quoddam cōtinuum sunt in loco in potentia & non actu quādiu sunt continuæ & indiuisæ abinuicē. Cōcedit similiter ꝙ vltima sphæra nō est in loco actu, sed per partes quæ sunt in loco in potētia & qn̄ dicit Iand. hoc esse inconueniens B. Th. hoc negat, imò declarat id esse cōueniens & dicit, necesse est. n. vt gradatim ab vno immobili descendatur ad diuersitatem quæ est in mobilibus, minor autem est variatio quæ est ꝯm partes existentes in loco in potentia, quàm quæ est ꝯm tota existētia in loco in actu, vnde primus motus qui est circularis minus habet de difformitate, & plus retinet de vniformitate ꝓpinquior existens substantijs immobilibus, hæc B. Th. Qn̄ autem probat Iandunus id esse inconueniens quia actu mouetur ꝯm locum, ergo debet actu esse in loco, negatur consequentia, quia non est vera nisi in moto motu recto, eo quòd motu suo deserit totum locum præcedentem & subintrat in locum nouum, ideo debuit esse actu in loco ꝓcedenti, & actu recipi in loco nouo, hoc autem non contingit in motu sphęrico vt patet, ideo consequentia non valet.

Sed aduerte quòd Iand. instat probās quòd partes vltimæ sphæræ non sunt in loco in potentia. Nam nunquā sunt diuisę in actu abinuicem, & sic nunq̄ sunt in actu in loco, sed frustra est potentia quæ nunquam reducitur ad actum quia esset ociosa, quod esset maximum inconueniens, & præcipue in corpore tam nobili, qualis est vltima sphæra.

Et confirmatur hæc ratio. Partibus vltimæ sphæræ aut est impossibile aut possibile esse in loco. Si ipossibile, ergo nec in potentia, nec non repugnanter sunt in loco, quia non stat

potentia cũ impoſſibili,ſi poſſibile,ponat̃ ergo ineſſe ꝙ ſint in loco,non debet accidere aliquod impoſſibile.Sed acciderret, quia eſſent actu diuiſę quod repugnat incorruptibilitati vltimæ ſphæræ,ergo nullo modo proprie ſunt in loco nec potentia nec actu.

Ad hoc dicitur,ꝙ ſi ratio Ianduni aliquid cõcluderet, ita concluderet contra philoſophum ſicut contra B.Th.nam in tex.44.concedit philoſophus ꝙ qñ eſt continuũ eius partes, vt ſunt in continuo ſunt in potentia in loco, cum igitur partes vltimæ ſphæræ ſint partes in cõtinuo erunt in potentia in loco. Et cum arguit Iand.ꝙ nunquam erunt actu diuiſæ nec actu in loco, concedo vt ſunt partes talis corporis cui repugnat diuiſio ꝑꝑ naturam incorruptibilitatis,ipſi tñ nõ repugnat diuiſio vt corpus eſt, qm̃ vt corpus cõtinuũ & partes abinuicem diuidi pñt. Et cũ arguit,ꝙ illa potẽtia eſſet fruſtra & ocioſa negatur. Illa.n.potentia dr̃ fruſtra, quæ nõ impedita non exit in actũ modo ꝙ partibus vltimæ ſphæræ nõ conueniat diuiſio actu & locari actu,non eſt ex parte ipſarũ. quoniam vt ſunt partes continui non inconuenit ꝙ diuidantur,ſed eſt ex parte formæ cœleſtis,quæ reddit cœlum incorruptibile,vnde ſi materia vltimæ ſphæræ informaretur forma rei corruptibilis,partes ſuæ poſſent actu diuidi,ſicut partes aquæ & alterius continui inferioris.

Ad confirmationem dico, quòd eſt poſſibile inquantum ſunt partes continui, & qñ dicit, ponatur ergo in actu quòd ſint in loco nõ debet accidere aliquod impoſſibile dico, ꝙ vt ſunt partes cõtinui nõ põt accidere aliquod impoſſibile,ſi ponantur in actu in loco,& cũ dicit quòd ſeqtur impoſſibile.ſ.quòd eſſent actu diuiſæ quòd repugnat incorruptibilitati vltimæ ſphęrę. Dico quòd licet repugnet vltimæ ſphæræ inquantum eſt tale corpus.ſ.incorruptibile non tñ inquantum eſt corpus & cõtinuũ. Et ſic patet ꝙ Iand.non concludit contra viam noſtram. Et aduerte quòd ipſemet percepit hunc ſuum diſcurſum nõ concludere cõtra nos,vnde inquit, vtrum autem hęc rõcinatio ſit ſufficiens ad remouendum illam poſitionem.ſ.B.Th.& Themiſtij, non determino.

Quantum ad quartũ aduerte,ꝙ contra determinationem factam pro Themiſtio & B.Th.tria inſurgunt dubia.

Primum eſt, ſi ſm Them. octaua ſphæra quæ eſt vltima ſm philoſophum eſt in loco p partes intrinſecas inquantū mouet circa ſeptimā, ergo ſeptima eſt locus octauæ. Sed hæc fuit opinio Auépace, quam reprobat B. Th. Qūo ergo ſtat B. Th. cum Themiſtio ſi habet eundem ſenſum cum Auemp.

Secundum eſt. Si ſecundùm Them. octaua ſphæra eſt in loco per ſeptimam, cum octaua non ſit in ſeptima, ſed econuerſo, qūo valet ratio B. Th. contra Comment. quā probauit centrum non eſſe locum octauæ ſphæræ, qm̄ octaua non eſt in centro, ſed econuerſo. Et cum centrum ſit omnino extrinſecum, ideo non poteſt dici octauam eſſe in loco per centrū. Sic & ego arguam. Octaua ſphæra non eſt in ſeptima ſicut nec in centro, ergo non eſt in loco per ſeptimam aliter ratio B. Thom. nihil coucludit contra Commentatorem.

Tertium eſt, quia B. Th. in opuſculo de natura loci, tenet cum Auerroë, & videtur declinare à via Themiſtij, ergo ſibimet contrarius eſt.

Ad primum dico, quòd Auemp. vt poſſemus elicere ex Comment. tria dicebat in loco vltimæ ſphæræ. Et contra duo, prima procedunt rationes Cōment. & B. Th. Primo, dicebat Auemp. quòd vltimæ ſphæræ debetur locus eſſentialiter & per ſe. Contra, quod procedit prima ratio Cōment. & B. Tho. quę conſiſtit in hoc. Omne locatum eſſentialiter & per ſe habet continens exterius, quoniam de loco per ſe verificatur proprie diffinitio loci data à philoſopho. Sed vltima ſphæra vt patet non habet continens exterius ergo &c.

Secundo, dicebat quod octaua ſphæra ſm ſe totam locat circa ſeptimam & ſic erat in loco ſm ſuum conuexum & cōcauum. Et contra hoc ꝓcedit ratio Cōment. & B. Th. quæ ſtat in hoc, locus eſt ęqualis locato. Sed octaua ſphæra non eſt ęqualis ſeptimæ ſm conuexum, ſed tm̄ ſm concauum, ergo octaua ſphæra nō ſm ſe totam locat p ſe circa ſeptimā.

Tertio dicebat, ꝙ octaua ſphæra ex quo ſm ſe totam locatur circa ſeptimam, ēt locatur ſm concauum, qm̄ ſecundùm omnes partes concauas tangit omnes conuexas ſeptimæ. Et circa eam voluitur. Et quantum ad hoc tertium non diſſentit Themiſtius nec B. Th. ab Auemp. Stāt ergo Them. & B. Thom. cum Auemp. in 3. dicto, ſed non in 1. & 2.

Ad

Ad ſecundum dico, ꝙ ratio B.Th. concludit contra Comment. de centro, & non eſt eadem ratio de ſeptima ſphæra, qm̃ centrum non tangit octauam ſphęram, nec terminat eã, nec ęquatur ei. Sed ſeptimam bene tangit octauam, qm̃ correſpondent partes conuexæ ſeptimæ partibus concauis octauæ, & eſt equalis ſecundum extenſionem & terminat, & poteſt dici circundans & firmans intrinſecum. Et propter has conditiones ſeptima ſphæra non dicitur omnino extrinſeca ab octaua ſicut centrum. Et ideo B.Th. potuit rationabiliter tenere cum Themiſtio & diſcordare ab Auerroë.

Ad tertium Thomiſtæ cõiter dicunt illud opuſculum nõ eſſe B.Th. ideo non admittunt quod illic dr̃. Tu aũt admiſſo ꝙ illud opuſculum ſit B.Th. potes ſic rñdere. Auer. duo dicebat de localitate octauæ ſphæræ. Primo, ꝙ erat in loco, quia mouetur circa locum. Talis.n. locus vr̃ ſufficere corpori moto ſphæricæ, quia cum ſit ſemper in eodem loco non mouet ad acquirendum nouum locum, hoc aũt competit corpori moto motu recto. Secundo dicebat, ꝙ locus circa quem mouetur eſt centrum mundi B.Th. in 4. phyſ. & in illo opuſculo nunquam concordat cum Comment. in 1. dicto. Quod patet quia in 4. phyſ. arguit contra eum. Et in illo opuſculo nunquam nominauit centrum, ſed locum circa quem. Concordat autem in primo dicto declarando qũo diuerſimode debetur locus corpori moto motu recto, & corpori moto ſphæricæ, qm̃ ſphærico ſufficit locus circa quem, cum nõ moueatur à medio ad medium ſed circa medium. Hunc aũt locũ circa quem Cõment. dicit eſſe centrum. Them. aũt quem ſequitur B.Th. dicit eſſe ſeptimam ſphæram. Et ſic potes ſaluare quòd B.Th. non eſt ſibijpſi contrarius, nec eſt neceſſe dicere, quòd ſe retractauit in illo opuſculo vt dicit Petrus Põp. Nec cogeris negare illud opuſculum, quin ſit ad mentem B. Thom. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 15. Si vnum elementum eſt locus naturalis alterius elementi.

Et propter hoc quidem terra in aqua, hæc vero in aëre, hic autem in ęthere ęther vero in cœlo, cœlum autem non amplius in alio. Tex. 46.

IN HAC qõne aduerte, ꝙ duplici cauſa difficultas eſt.

Primo, quia Cōment.in lib.1.de cœlo cōment.17.& in hoc lib.4.phyſ.in cōment.46. tenet vnum elementum locari in alio. Et ſimiliter B.Th.Sed in tex.42.huius quarti vr̄ philoſophus dicere, ꝙ medium mūdi.i.centrum eſt locus eleméti ſimpliciter grauis, & B.Th.in expoſitione tex.42.dicit ſic. Vtitur aūt philoſophus hoc modo loquēdi,qa terræ quę eſt ſimpliciter grauis locus eſt mediū. Hęc aūt duo repugnāt,ꝙ locus terrę ſit aqua,&ſit mediū,qm̄ ſicut vni⁹ corpóris ſimplicis eſt tm̄ vnus motus nālis vt ꝓbatur in 1.de cœlo,ſic eſt tm̄ vnus locus nālis ad quem mouet̄ vt ad ſuum cōſeruatiuum.

Secundo probatur ad ſenſum,ꝙ ſuperficies concaua aquæ nō eſt locus naturalis terræ. Nam locus naturalis.inter alias cōditiones datas a philoſopho habet tres.Primo,ſi locatum eſt extra locū naturalem, nō impeditum mouetur ad ipſum vt illic cōſeruetur. Secundo,qñ eſt in loco naturali quieſcit in eo,& nō mouetur ab eo niſi violenter. Tertio,circundat vndique locatum,aliter non diceretur continere nec adęquari locato. Sed nulla.iſtarum cōditionum cōuenit ſuperficiei concauæ aquæ reſpectu terræ. Nam ad ſenſum patet, ꝙ terra non mouetur ad illam ſuperficiem ſed ad medium, nec ſi eſt in illa ſuperficie ibi naturaliter quieſcit,imò remoto impedimento, & facto foramine tātum deſcendet quantum poterit,nec circundatur vndique, aliter tota terra eſſet ſubmerſa aquis. His igitur rōnibus videtur non poſſe ſaluari quod dicit philoſophus. Et propter hoc quidem terra in aqua &c.

Vt igitur ſcias,quomodo aqua eſt locus terræ ſm̄ ſuperficiem concauam & etiam quomodo medium.i.centrum eſt locus eiuſdem ſic procedendum eſt. Primo,ponitur diſtinctio de loco naturali. Secundo,aliquæ concluſiones reſponſiuæ. Tertio, ſoluentur argumenta præmiſſa.

Quātum ad primum aduerte, ꝙ locus naturalis in doctrina philoſophi cōſueuit ſumi duobus modis. Primo,pro eo quod licet non cōtineat nec circundet locatum, tñ eſt ratio locatiua.i.ab eo habet ꝙ naturaliter locetur in tali vel tali cōtinente,& ſolet dici locus quo,ſiue locus originatiuæ,qm̄ eo poſito locabitur naturaliter locatum in ſuo cōtinente naturali,& eo remoto nō locabitur. Secundo,pro eo quod ſecundum ſuperficiem cōcauam naturaliter cōtinet &cōſeruat

loca

locatum. Et habet illas cōditiones quas supra assignauimus de mente philosophi communiter attributas loco naturali.

Locus naturalis sumptus primo modo cōuenit centro mũdi, qm̃ est ratio locatiua vnius elementi in alio. Nam qa centrum aquæ est idem cum centro mundi. ideo terra naturaliter cōtinetur in superficie cōcaua aquæ, & quia centrum aëris est idẽ cum centro mundi. ideo superficies cōcaua. aëris, est naturaliter cōtentiua elementi aquæ. & sic ascende vsque ad cōcauum lunæ. Quòd si centrũ aquæ esset aliud à centro mundi iam nõ locaretur terra naturaliter in superficie cōcaua aquæ. Et ratio quidem eoꝝ quæ nunc diximus sumit̃ ex doctrina philosophi in 2. cœli in text. 101. vbi agit de motu terræ ad mediũ mundi, & de eius naturali quiete in eodem.

Locus autem naturalis secundo modo sumptus cōuenit superficiei vnius elementi ambientis aliud. Sed aduerte, quòd talis superficies nõ est locus naturalis per seipsam precise, sed vt est in tali situ vel distantia ab orbe cœlesti, à quo fluit virtus cõseruatiua locati. Nam vt diximus supra superficies vt superficies nõ habet nisi ambire locatum. quòd autem conseruetur est ex virtute influxa à cœlo in locante vt dicemus infra.

Stantibus præmissis respondeo ad quæsitum per tres conclusiones.

Prima est. Centrum mundi est locus naturalis primo modo sumptus, quo quodlibet elementum naturaliter locatur in suo continente naturali, puta terra in aqua, aqua in aëre &c. Non autem est locus naturalis secundo modo sumptus. Prima pars probatur sic, per illud quo stante seruatur eadem distantia, & ordo situs ad orbem vt ad vniuersale locans, naturaliter locatur quodlibet elementum in suo continente naturali. Sed centrum est illud quo stante &c. Nam in corpore rotundo determinata distantia sumitur à centro ex diffinitione circuli, omnia autem elementa sunt figuræ rotundæ vt alias probatum, ergo à centro sumitur ratio locatiua vnius elementi in alio, & sic est locus naturalis primo modo sumptus, secunda autem pars sic probatur, quia locus naturalis secundo modo sumptus est continens, & circundans, & adæquatus locato, & conseruatiuus. Sed iste

condi

conditiones non conueniunt centro cum ſit indiuiſibile,ergo &c.& ſi dicas, quòd ex quo centrum eſt indiuiſibile, non conuenit ei ratio loci,de cuius ratione eſt continere locatū. Reſponſio.Ratio loci non proprie conuenit niſi continenti, & non ei quod eſt ratio locatiua. Ad hoc autem quod centrum ſit ratio locatiua ſufficit, quòd ſit illud à quo ſumitur origo locandi,hoc autem poteſt eſſe indiuiſibile, quoniam ab eo ſumitur determinata diſtantia &c.

Secunda concluſio eſt, ſuperficies concaua aquæ precisæ, ſumpta non eſt locus naturalis ſecundo modo ſumptus ipſius terræ,idem dico de ſuperficie concaua aëris reſpectu aquæ,& ignis reſpectu aëris.Sed eſt ipſa ſuperficies in tali ſitu & diſtantia ab orbe.Prima,pars ſic ꝓbatur.Ille eſt locus naturalis ſecundo modo ſumptus,ad quem naturaliter nō impeditum locatum mouetur & illic quieſcit,& ab eo non recedit niſi ex violentia,nam iſtę ſunt ꝯdōnes continentis naturalis,vt ſupra docuimus.Sed terra exiſtens in ſuperficie aquę concaua non mouetur non impedita ad eandem ſuperficiem abſolute ſumptam,aliter etiam ſi aqua eſſet in ſphæra ignis, terra moueretur ad dictam ſuperficiem & ibi quieſceret &c. quod repugnat grauitati terræ, & hæc videtur eſſe intentio Comment. qui dixit ſupra, quod graue quærit hunc finem, ſcilicet locum deorſum ſecundum, quod eſt medium totius & non ſecundum quod eſt finis aquæ,& ſi non eſſet ita,tunc terra moueretur ad aquam, vbicunque fuerit finis eius .i. ſuperficies concaua aquæ,ſicut ferrum mouetur ad magnetem vbicunque fuerit,ſed hoc non ſentitur de aqua.

Secunda aūt pars ſic probatur, locus naturalis continens & circunſcribens locatum non ſolum eſt vltimum continētis,ſed habet conſeruare locatum, hanc autem virtutem conſeruatiuam habet aqua reſpectu terræ vt dicemus in q. ſeq. non pręciſe ex ſua ſuperficie concaua, ſed ex tali ſitu ſiue diſtantia ad orbem. Quare &c.

Tertia concluſio eſt,licet omnia elemēta ſint in locis ſuis naturalibus per centrum vt per illud à quo ſumitur ratio locatiua,& per ſuperficiem concauam ſui ꝓprij continentis,tn̄ elementa grauia ſunt magis in locis ſuis naturalibus per centrum q per ſuperficiem ꝓprij continentis,elemēta aūt leuia

econu

econuerso prima pars probatur, qm̄ aqua & terra ideo quiescunt in suis locis naturalibus & conseruantur, quia centrū earum est idem cum centro mundi, & si non esset idem non quiescerent vt declaratur in 2.cœli, ergo magis locantur naturaliter ratione centri quàm ratione superficiei ꝓprij continentis, nam superficies illa non locat naturaliter, nisi in respectu ad centrum, secunda pars ꝓbatur, quia ignis licet habeat centrum idem cum centro mundi, non quiescit nisi pertingat ad superficiem concauam orbis lunæ similiter aër nō quiescit nisi ptingat & applicetur & circunscribatur superficię concaua sphæræ ignis, ergo signum est ꝙ elementa leuia magis locantur superficie proprij continentis q̄ centro, ex hoc tn̄ non infringitur quin centrum sit ratio & origo localitatis suæ, vt dictum est in prima conclusione. Nunc superest, soluere obiectiones præpositas in principio quæsiti.

Ad primam dicitur, quòd philosophus & Comment. & B. Th. in lib. de cœlo & in hoc 4. lib. in commento 46. loquuntur de loco naturali secundo modo sumpto. In tex. autem & cōmento 42. loquuntur de loco naturali primo modo sumpto. Non est autem inconueniens eidem elemento assignare pro loco naturali centrum vt rationem & originem locandi, & superficiem proprij continentis vt locantem.

Ad secundam dico, ꝙ concludit pro tertia conclusione .s. quod elementum graue magis est in loco suo naturali per cētrum quàm per superficiem ꝓprij continentis, eo ꝙ mouet deorsum & quiescit illic, cum hoc tn̄ stat ꝙ ēt est in loco naturali per superficiem concauam continentis, sed non p̄cise, vt dictum est supra, qn̄ ergo arguitur, quod locus naturalis inter alias conditiones &c. dico, ꝙ ille ꝯdōnes conueniunt loco naturali sumpto primo & secundo modo simul, sed nō si sumatur secundo modo præcise, & p̄cipue quo ad primam & secundam conditionem & maxime in elemento graui.

Tertia autem conditio non obstat, quia ꝙ aqua non circundet vndequaque terram, non est ꝑ se, sed per accidēs, quia ad vitam animantium seruandam, quę non viuunt in aqua, sufficit aūt quod aqua ex natura sui est apta circunscribere terrā, & vt sic est locus naturalis continens terram, sic pro nunc dicendum occurrit, vtrum autem sit naturale aquæ circuire terram

ram

ram ad modum zone, vel totam comprehendere vt pila vel vas rotundum continet aquam est alterius negocij. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 16. si vnum elementum vt locatur in alio, puta aër in igne patitur ab eo & econuerso.

Et si nul apta nata impassibilia sunt. Textu 48.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc, cum elementum locans sit cõtrarium locato saltem in vna qualitatum vt patet de igne locante aërem, qui contrariatur in siccitate & aëre locante aquam in caliditate, & aqua locã te terram in humiditate, necesse est, quando ꝓximantur & se tangunt agant, & patiantur adinuicem. Hæc est.n. natura rerum habentium contrarias qualitates. Præterea cum omnis alteratio sit via ad corruptionem, & corruptio opponatur saluti, videtur esse impossibile quòd vnum elementum sit locus naturalis alterius elementi, qm̃ vt dictum est supra, locus naturalis est conseruatiuus locati, aliter non mouere-tur ad ipsum, si ergo vnum elementum est corruptiuum alterius locati, in eo non erit locus naturalis, sed violentus.

Vt igitur præsens quæsitum resoluamus, sic procedendum est. Primo, ponetur distinctio. Secundo, duæ conclusiones rñsiue. Tertio, pertractabitur dubium quod vertitur in hoc proposito inter B.Thom. & Egidium.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ elementum locatiuum alterius dupliciter considerari põt. Primo, ẜm ꝙ est contrarium elemento locato in qualitate, puta quia locans est humidum & locatum est siccum, quo aqua contrariatur terræ. Secundo, ẜm ꝙ est vnigeneum, & habet quandam ꝓximitatem ẜm naturam cum elemẽto locato. Nam sicut est proximitas situs inter ea. sic est proximitas naturæ, ordo.n. situs in partibus correspõdet ordini naturæ, vnde videmus in elementis, quæ proxima sunt secundùm situm vt ignis & aër, aër, & aqua, aqua, & terra, esse simbola, quæ autem non ꝓxima sunt vt ignis, & aqua, aër, & terra sunt non simbolica, & quidem ꝙ inter duo elementa, quorum vnum est locans & alterum est locatum, sit vnigeneitas naturæ declarat Comment. in cõment. 49. ex eo quòd omne quod mouetur ad aliquid naturaliter est vnigeneum cum eo, aliter nõ magis moueretur

ueretur ad hoc quam ad illud. Cum igitur videamus aquã naturaliter moueri ad superficiem concauam aëris,& aërem ad concauum ignis,& ignem ad concauum orbis lunæ, necesse est, vt inquit Comment. quòd vltimum continentis conueniat cum remota & in eo locata.

Quantum ad secundũ sit hec prima conclusio. elementũ locans vt habet qualitatem cõtrariam qualitati elementi locati agit alterando locatum & repatitur,probatur. Contraria adinuicem approximata agunt & patiuntur adinuicẽ hæc est enim natura cõtrariorum vt ad sensum videmus. Sed elementum locans puta ignis habet qualitatem contrariam aëri locato,quoniam ignis est siccus, & aër humidus ergo &c.

Secunda cõclusio elementum locans prout est vnigeneũ locato ſm superficiem cõcauam,non agit in locatum nec repatitur,sed cõseruat ipsum eo modo quo cõseruabile est,probatur. Simile vt simile nõ agit in suum simile,qm̃ omnis actio naturalis est inter contraria,ergo vt sic inter dissimilia. Sed elementũ locans ꝑut est vnigeneum & ꝓximum ſm naturam elemento locato est ei simile. Nam dicit Cõment.in fine cõment.48. similitudo inter ea est vnigeneitas,ergo &c.

Cum igitur vnum elementum locetur in alio ꝓpter vnigeneitatem,& non propter qualitatem contrariam, constat quod elementum vt locus & elementum vt locatum sunt impassibilia. Cum hoc tamen stat quòd vt se tangunt tactu non solum quantitatiuo sed physico.i.secundùm qualitatẽ actiuas & passiuas, agunt & patiuntur adinuicem, & vnum generatur ex alio, & ex eis mixtum, vt pertractatur in 2.lib. de generatione. & ideo bene dixit philosophus in tex.48.

Quæ vero tanguntur actiua & passiua sunt adinuicem, vbi Comment.inquit. Cum res vnigeneæ fuerint continuæ non agunt in se adinuicem, & cum fuerint contiguę agunt in se adinuicem,scilicet propter qualitates contrarias.

Quantum ad tertium aduerte, quòd dubium est in quo consistat illa vnigeneitas & conuenientia inter elementum locans & elementum locatum, per quam saluatur elementum locatum, & per quam elementum vt est locus, & elementum vt est locatum sunt impassibilia.

Tu igitur aduerte,quòd B.Th. in expositione text.49. in fine

fine attribuit hoc formis ſubſtantialibus elementoꝶ, quas habent ex influentia corporis cœleſtis. Nam ſic inquit. Cōſiderãdum tamen eſt quòd philoſophus hic loquitur de corporibus ſimplicibus ſm formas ſubſtantiales quas habēt ex influentia corporis cœleſtis,quod eſt primus locus, & dans virtutem locatiuam omnibus alijs corporibus. Secundum autem qualitates actiuas, & paſſiuas eſt contrarietas inter elementa, & vnum eſt corruptiuum alterius. Hæc B.Th.

Egidius autem in 4.phyſ. poſt expoſitionem tex.48. mouens dubium quomodo ſit verum, quòd locatum non patitur à loco,recitat ſententiam B.Th.licet non nominet eum & arguit,quòd vnum elementum non poteſt dici locus alterius propter formas ſubſtantiales,ſecundùm quas non eſt alteratio inter ea,vt videtur dicere B.Thom.

Primo ſic arguit, cum formæ accidentales ſint quaſi quædam organa formarum ſubſtantialium, licet immediata ratio alterandi ſit forma accidentalis,vt aliqua qualitas actiua vel paſſiua, principalis tamen ratio alterationis eſt ipſa natura rei,ergo non ſolum ſecundùm qualitates actiuas & paſſiuas ſumitur ratio alterandi & tranſmutandi in elementis, ſed etiam ſecundùm formas ſubſtantiales. Et ſic ratio impaſſibilitatis vnius elemēti ab altero inquantum eſt locus eius naturalis non poteſt ſumi à formis ſubſtantialibus.

Secundo ſic. Si vnum elementum dicitur locus alterius propter formam ſubſtantialem ſm quàm non eſt tranſmutatio, quodlibet elementum poteſt dici locus cuiuſlibet elementi. quia ſm hanc hypotheſim,nullum elementum trãſmutatur ab alio elemento ſm formam ſubſtantialem. Si ergo vnum elementum eſt in alio naturaliter tãquam in loco quia non patitur ab eo, quodlibet poterit eſſe in quolibet, cum ſm hunc modum nullum elementoꝶ patitur ab alio.

Tertio ſic. Naturalis non abſtrahit à tranſmutatione nec à motu,nec à materia ſenſibili. cum ergo quodlibet ſit ſenſibile per qualitatem,conſideratio naturalis ſemper coniuncta erit qualitatibus ſenſibilibus,velle ergo cōſiderare de loco præter huiuſmodi qualitates,non eſt conſiderare de ipſo naturale,ſed eſt abſtrahere quantum à quali,quod non pertinet ad naturalem, ſed ad mathematicum.

Et postquam arguit contra positionem B. Th. declarans intentionem suam dicit, ꝙ vnum elementum est locus alterius, quia conuenit in aliqua qualitate, & saluatur elementũ locatum in eo. quia per talem qualitatem est proximum & conueniens elemento locante. Et sic credit saluare impassibilitatem inter locum & locatum hac distinctione, elementũ locans dupliciter consideratur. Primo, quo ad qualitatem qua disconuenit cũ elemento locato, & sic non est locus eius naturalis, qm̃ vt sic est corruptiuum eius. Secundo, quo ad qualitatem qua conuenit cum locato, & per eam est locus & conseruat locatum & non est actio transmutatiua per talẽ qualitatem inter locum & locatum, & propter talem qualitatem dicit philosophus locum & locatum esse impassibilia, cum hoc tamen stat quòd sunt passiua & actiua propter qualitatem contrariam. Et sic tenet Egidius, quòd non alia ratione vnum elementum est locus alterius nisi quia conueniunt in vna qualitate elementari quæ dicitur simbola, puta aqua & terra in frigiditate, & ignis cum aëre in caliditate.

Sed contra. cum illa qualitas simbola in aliquo elemento locante sit intensissima, & in elemento locato sit remissa, puta calor in igne est in summo & in aëre est remissus non est sufficiens conseruatiua locati, nec potest impedire quin agat in locatum, nam forma intensa & remissa non faciunt ea in quibus sunt ita similia quin vnum agat in aliud, videmus .n. ad sensum minus calidum pati à magis calido, ergo per solã qualitatẽ simbolam non potest saluari impassibilitas inter locum & locatum. Præterea, ex sola qualitate simbola nõ potest saluari virtus generatiua, quam videmus in loco naturali super locatum. Et ideo tenet, ꝙ sententia B. Th. est verior, & optimę saluat impassibilitatem, quam ponit philosophus inter elementũ locans & elemẽtum locatũ, quã nõ penetrauit Egidius respexit .n. ad nuda verba B. Th. & nõ ad senusum.

Tu igitur aduerte, ꝙ non fuit intentio B. Th. dicere, ꝙ elementum est locans ꝑ formam suam substantialem precise. Nam clarum est in doctrina sua formam substantialem nõ esse imediatum principiũ alicuius actionis, sed ꝑ qualitates, vnde ponit hac de causa potẽtias distingui realiter ab essentia animæ. Cum igr̃ elementum locans aliud naturaliter nõ

ſolum habeat circũſcribere per ſuperficiem concauam,ſed ét conſeruare,& attrahere vt finis, neceſſe eſt vt habeat aliquã qualitatem vltra formam ſubſtantialem, qua ſit ſeruatiuum & attractiuum locati,ad hoc autem non ſufficit,qualitas elementaris ſimbola vt dictum eſt,ergo neceſſe eſt vt ex influentia cœli tanquam ex primo & vniuerſali locante recipiat virtutem conſeruatiuam elementi locati. ita ꝙ licet per qualitatem elementa rem contrarietur,tamen per illam ſibi influxam non agit alterando,ſed conſeruat. Et hæc fuit intentio B.Th.vnde quando dicit,ꝙ philoſophus hic loquitur de corporibus ſimplicibus, quo ad formas ſubſtantiales quas hñt ex influentia corporis cœleſtis,intendit de formis ſubſtantialibus nõ adiunctis qualitatibus alternatiuis, nam vt ſic ſunt actiua & paſſiua adinuicem,ſed adiuncta illa qualitate influxa, quoniam vt ſic non agit alterando elementum locans in locatum,ſed conſeruat.Et ex his habes,quòd forma ſubſtantialis elementi locantis,vt ab ea fluit qualitas alteratiua, eſt primum principium alterandi elementum locatum, vt autẽ eſt coniuncta virtuti influxe,eſt principium conſeruandi.

Hinc patet,quòd obiectiones Egidij non concludunt contra viam noſtram,quoniam credit, quòd B. Th. intendat de forma ſubſtantiali præciſe ſumpta,in quo ſenſu obiectiones concludunt,& non aliter, ideo non eſt opus eas aliter ſoluere. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint. In quo terminantur, quæſita principalia in capitulo de loco.

¶Quæſtio 17. ſi daretur motus in vacuo an eſſent in inſtanti vel in tempore.

Amplius autem & ex his manifeſtum eſt tex. 71. vſque ad textum 75.

IN HAC quæſtione antequam ad deciſionem deueniã aduerte, quòd philoſophus in hoc loco intendit deſtruere vacuum deſtruendo vnam ex cauſis, propter quas antiqui ponebant vacuum, vna autem ex cauſis erat, vt grauia & leuia mouerentur localiter. Arbitrabantur enim ea non poſſe mueri in ſpatio pleno, philoſophus vero intendit hic manifeſtare,quòd ſequitur oppoſitum, ſcilicet,quòd non mouerentur,eo quòd ſi mouerentur in vacuo. mouerentur in inſtãti. Sed motus non poteſt eſſe in inſtanti,quoniam de rõne motus

tus est successio, vt probabitur in lib. 6. phys. Ergo si ponitur spatium vacuum aufertur motus localis grauium & leuium.

Quæritur ergo si hæc consequentia philosophi, scilicet si daretur motus in vacuo, motus esset in instanti, sic absolute vera, an teneat solum ex aliquo posito & concesso ab antiquis, puta quòd successio & tarditas & velocius motus proueniant præcise ex parte medij pleni, ita quòd remota plenitudine medij, hæc non inessent motui.

Et quoniam præsens, quæsitum habet solennes opiniones oppositas ideo est difficilis. Reducũtur autem hę opiniones ad duas sectas. Prima est Comment. & sequentium eum. Sicut est via Alberti in 4. phys. tract. 2. cap. 7. & Burlei & Ianduni & Alberti de Saxonia. Omnes isti tenent cum Comment. quòd consequentia philosophi est absolute vera. Secunda, via est Auempace & Auic. quos B. Th. in 4. phys. in expositione tex. 74. videtur sequi. & Scotus in 2. sent. dis. 2. q. 9. respondens ad argumenta, & Gratiadeus in quæstionibus ordinarijs super 4. phys. Omnes isti tenent, quòd non est vera absolute, sed tenet ex aliquo dato & concesso ab antiquis, per quod philosophus concludit contra eos.

Vt igitur habeas resolutionẽ huius quęsiti in via nostra, duo principaliter agenda sunt. Primo, habemus manifestare & firmare viam nostram. Secundo, soluemus principales rõnes eorum qui tenent viam Comment. in vltimo autem quęsiti, declarabimus breuiter, gratia disputationis, quomodo tã via Comment. quam B. Thom. est sustentabilis.

Quantum ad primum principale, vt habeas mentem Thomisticam præmittuntur duo, deinde conclusio decisiua.

Primo præmittitur, ꝙ in rei veritate totalis causa successionis in motu locali, nõ est sola plenitudo spatij. & probatur. Quę sunt de rõne formali alicuius cõueniunt ei ex sua nã & non per aliqd' extrinsecum, qm̃ prædicata formalia & quidditatiua conueniunt rei in primo modo ꝑ se. Sed cõtinuitas & successio vt ꝓbatur in lib. 6. phys. sunt de rõne formali ipsius motus. ergo ↄueniũt motui ex natura motus. & nõ præcise ex plenitudine spatij, qd' est quoddam extrinsecum à motu, ergo siue ponatur plenitudo spatij siue vacuitas hæc conditionalis erit vera, si datur motus, datur continuitas & suc-

cessio & per consequens datur de necessitate motus in tpe & non in instanti. qm̄ nullum continuum successiuum est mensurabile instanti, sed tempore. vt declarabitur in lib. 6. phys.

Et aduerte, quòd hæc rōne sumpta ex essentiali rōne motus adeo stringit, ꝙ Albertus in 4. phys. in tract. 2. in cap. 7. coactus est dicere motum qui fingitur in spacio vacuo & in instanti non esse veræ motum, sed esse finem cuiusdam mutationis quæ fit in instanti. sicut illuminatio instantanea. Hęc Albertus. Ex quo sequitur, quòd si motus esset in vacuo. & esset veræ motus secundùm Alber. sequentem viam Cōmēt. esset in tempore & non in instanti. Quòd ergo motus sit successiuus & fiat de necessitate in tempore, non est præcisa causa plenitudo spacij, sed ipsa natura motus sic exigit.

Sed contra prædicta videtur esse ratio philosophi in textu qui sic argumentatur. Proportio mortuum in velocitate est sicut proportio mediorum in subtilitate &c. ergo videtur velle philosophus, quòd omnis determinata velocitas motus sit ex plenitudine medij, diuersitas autem velocitatis fit ex diuersitate subtilitatis & densitatis medij pleni, ergo remota plenitudine medij erit indeterminata & infinita velocitas, & per consequens motus in vacuo erit in instanti.

Ad hoc dr̄ ad mentem B. Th. & Scoti & sequentium eos, ꝙ rō philosophi concludit absolute. Sed contra antiquos, eo ꝙ ponebant totalem causam successionis in motū esse ex plenitudine medij. Quod non est verum vt nunc declarabitur.

Secundo præmittitur, ꝙ sola quantitas dimensiua spacij ēt remota omni eius plenitudine, & remota omni resistentia ꝑ qualitatem contrariam inter motorem & mobile, est causa quòd successio sit in motu, & de necessitate fiat in tempore. Quod sic declaro, in mobili ex sola quantitate spacij ēt vacui, est semper aliqua dispositio opposita dispositioni inducendæ à motore in suo mobili ꝑ motum localem, ergo ex sola quātitate spacij ēt vacui si motus fieret in eo fieret in tēpore. Consequentia patet qm̄ dispositiones oppositę non se cōpatiuntur simul in eodem, ꝓ eodem instanti. Antecedens aūt ꝓbatur, qm̄ mobile mouendum super spacium quantū, est in vbi opposito ad vbi acquirendum, se hn̄t .n. vt terminus à quo & terminus ad quem ergo sunt opposita vt declaratum

ratum est in 1.lib. Sed hæc duo vbi sunt vt dispositiones oppositæ comparatæ ad ipsum mobile, quibus mobile resistit suo mouenti, ergo in mobili ex sola quantitate spacij etiam vacui &c. Quòd autem illa duo, vbi sint vt dispositiones oppositæ probatur. Sicut se habent duæ qualitates oppositæ in alteratione, sic duo opposita vbi in motu locali, qm̃ sicut alteratio est inter oppositas qualitates, sic motus localis inter opposita vbi. Sed qualitates oppositæ dñr dispositiones oppositæ eo, ꝙ vna existens in alterabili prohibet ne alterans statim & instantaneæ transferat alterabile ad oppositam. Sed necesse est vt transferat in tpe, ergo ꝓportionaliter duo vbi opposita, dici possunt duæ dispositiones opposite, eo quòd vnum vbi existens in mobili mouendo prohibet ne mouẽs instantaneæ transferat mobile ad alterum vbi acquirendum per motum. Propter qđ sequitur, ꝙ motus localis ẽt ex sola quantitate spacij erit successiuus, cum non possit idem mobile esse simul in oppositis vbi pro eodem instanti, sicut non potest idem subiectum esse simul pro eodem instãti sub duabus qualitatibus cõtrarijs, & maxime pro gradibus intensis.

Et aduerte, quòd hæc rõ adeo stringit Albertũ vbi supra, quòd concedit si lapis descenderet in vacuo, quòd in eodem instanti siue momento esset in vbi superiori & in vbi inferiori. Sed non secundùm idem, qm̃ in eodem instanti vt est finis præteriti erit in vbi superiori, & vt est principium futuri erit in vbi inferiori. Sed hæc responsio non euadit, qn duo opposita vbi quæ sunt distincta realiter sint in eodem mobili pro eodem instanti reali. Nam consideratio instantis vt est finis pręteriti, & principium futuri facit solam distinctionem formalem siue rõnis. Sed distinctio rõnis non sufficit ad hoc quòd duo opposita positiua (vt præseruem me ab oppositione contradictoria) se compatiantur simul in eodem.

Et ideo Iand. vt effugeret hoc inconueniens dicit duo. Primo ꝯcedit, ꝙ in eodẽ instanti sequeret mobile esse sursum & deorsum, & qm̃ hoc est impossibile, dicit esse impossibile, ꝙ in vacuo fiat motus, qm̃ ex possibili non seqtur impossibile.

Sed hęc rñsio nõ valet, qm̃ dato quòd esset impossibile realiter loquendo, motum esse in vacuo, non tñ est impossibile ſm imaginationem & ſm intellectum, cum vacuum sit spa-

 cium

cium quantum imaginarium,& ex sua extensione motus potest hre successionem,vt dictum est supra. idem autem mobile pro eodem instanti esse sursum & deorsum est impossibile & fm rem & fm imaginationem & secundùm intellectum, quoniam cōtradictoria simul essent in eodem .s. esse sursum & non esse sursum,qd non est imaginabile nec intelligibile.

Et ideo Iand dicit secundo,ꝙ si motus esset in vacuo,non esset oppositio situum,eo ꝙ nulla dr̃ia esset īter partes vacui.

Sed & hæc rn̄sio non valet, qm̄ non est dabile realiter spatium nec imaginabile nisi vt extensum. De rōne.n.spatij est extensio vt patet ex terminis, si ergo datur spatium vacuum saltem imaginariæ,datur extensio imaginaria, si extensio,ergo distantia extremorum,implicat.n.dari extensionem imaginariam,& non dari distantiam extremorum,si distantia extremorum ergo oppositio situum,qm̄ non potest imaginari talis distantia nisi cum imaginatione dr̃iarum localium, puta ꝙ vnum extremum sit sursum & alterum deorsum, ergo siue detur vacuum spatium reale siue imaginarium necesse est dari oppositionem situum eo modo quo datur vacuum, aliter negabis vacuum esse spatium. quod est stultum.

Suessa: autem forte videns vim rationis factæ, quam dicit esse factam à cuculatis.i.à B.Th. & à Scoto,cupiens euadere dicit, ꝙ in alio instanti si mobile moueretur in vacuo esset in vno vbi & in alio in vbi opposito.sed non in aliquo instāti determinato nec sighabili. Et quoniam aduertit ex hoc sequi quòd si motus fieret in vacuo, fieret in tempore, quoniam inter duo instantia mediat tempus;ideo concessit hoc, & dixit non fuisse de mente Comment. quòd idem sit motum fieri in non tempore & fieri in instanti, quoniam non tempus sumitur ꝓ breuissimo tempore & non pro instanti.

Sed hæc est fuga. Qm̄ omnes expositores sumunt non tēpus pro instanti,& præterea, quantumcunque sit tempus breue tamen determinatam proportionem habet ad quodcunq; finitum tempus,ergo si motus in vacuo fieret in tempore ēt breuissimo,esset proportionalis motui facto in pleno,quod tamen philosophus & Comment. negant.

Bur. autem nesciuit aliter respondere rationi factæ nisi ꝙ si vacuum resisteret priuatiuæ ex incompossibilitate termi-

norum

norum qui imaginantur in ſpatio vacuo ſequeretur motum in vacuo fieri ſucceſſiuæ & in tempore, quod tamen & philoſophus & Comment. negant.

Sed nos hanc conſequentiam concedimus & dicimus rationem philoſophi non concludere abſolutæ, ſed contra antiquos ponentes totalem cauſam ſucceſsionis in motu prouenire ex plenitudine medij, patet ergo, quòd nullus prædictorum, poteſt ex reſponſionibus adducti effugere ſuprapoſitam rationem quæ eſt ad mentem B. Thom. & Scoti.

Præmiſſis his duobus ponitur hæc concluſio reſponſiua quæſiti, ſi graue moueretur in vacuo, moueretur in tempore & non in inſtanti. Hanc probo duobus præſuppoſitis.

Primum eſt, ſicut in ſpatio reali pleno dantur duo extrema realia. ſ. ſurſum & deorſum vel duæ aliæ differentiæ locales oppoſite, ita in ſpatio vacuo imaginato dantur duo extrema imaginata oppoſita, probatur ſimilitudo. Quoniam ſicut ſe habet ſpatium reale ad extrema realia, ita ſpatium imaginatum ad extrema imaginata, vtrunque enim vt apprehenditur extenſum habet extrema ſibi proportionata.

Secundum eſt. Omne quod mouetur de extremo ad extremum prius peruenit ad medium. Hoc eſt philoſophi in 6. lib. phyſ. Sed dices id eſſe verum, quando ſpatium habens extrema habet etiam medium non autem eſt neceſſe inter quælibet duo extrema dari medium.

Sed contra, in omni continuo reali vel imaginario ſi dantur extrema datur medium, aliter non apprehenderetur, vt continuum. Sed hic iam loquimur de continuo imaginario quale ponitur ſpatium vacuum. ergo ſi in eo conceduntur extrema imaginaria, neceſſe eſt concedere medium imaginarium. ſuppoſitis his, arguo ad concluſionem, arguendo ſemper conditionaliter.

Si lapis deſcenderet in vacuo in illo inſtanti in quo eſſet in extremo ſurſum imaginato, non eſſet in medio, nec in eodem inſtanti eſſet in altero extremo, ſcilicet deorſum imaginato, quia prius imaginariæ attingit medium, ergo in vno inſtanti attingit medium, & in alio attingit extremum. ergo talis motus de neceſſitate eſſet in tempore, quia inter duo inſtantia ſemper cadit medium tempus.

Huic rõni omnes Cõmentistæ nesciunt aliud rñdere nisi, ꝙ dicunt, quòd in rei veritate in spacio vacuo non est sursum nec medium nec deorsum, ideo dicunt, quòd si lapis mouere tur in vacuo, non prius attingeret medium quia non datur medium in vacuo, sic respondet Albertus, & Burleus.

Sed hęc rñsio, licet neget & bene sursum & medium & deorsum esse in vacuo vt sunt reales dñiæ loci naturalis pp variam virtutem conseruatiuam locati, tñ non est intelligibile, ꝙ spacium vacuum apprehendatur vt extensum & dimensionatum imaginariæ, quin apprehendatur imaginariæ duo extrema & medium, ex quibus sic arguitur, si lapis moueret in spacio dimensionato continuo ſm imaginationem prius attingeret medium quàm extremum, loquendo de medio imaginario & non reali. Sed si aliquid moueretur in vacuo, moueretur in spacio dimensionato cõtinuo secundùm imaginationem ergo si aliquid puta lapis moueretur in vacuo prius attingeret medium imaginarium q̃ extremum, ergo de necessitate moueretur in tempore & non in instanti.

Alias rationes dimitto, quoniam ferè omnes procedunt sicut ista, supponendo, quòd in spacio vacuo admittantur saltem imaginariæ opposita extrema & medium.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ omnes Commentistæ insurgunt contra hanc determinationem factam, & conantur probare, quòd si motus fieret in vacuo, absolutæ fieret in instanti. Sunt autem argumenta fortiora sunt hæc.

Primum est ratio philosophi, sic enim arguit, qualis est proportio medij ad medium in subtilitate &c. talis est &c. Vide quomodo format eam B. Thom.

Ad hoc patet quid dicendum sit ex pdictis. Nã ſm B. Th. & Scotum, ꝓpositio maior nõ est absolutæ vera. Nec tenet nisi ex suppositione facta ab antiqs, qui credebãt pcisam & totalẽ causam successionis & resistentiæ in motu ꝓuenire ex plenitudine medij, quòd nõ est verum vt declarauimus supra.

Secundum est rõ Cõment. Qui arguens contra Auemp. dicit, quòd tempus in motu requiritur vel pp resistentiam mobilis, qñ .s. motor distinguitur à mobili, & mobile est in aliquo vbi & motor appetit ipsum transferre ad vbi oppositum, sicut cõtingit in cœlo. Nam intelligentia ideo mouet

solem

ſolem ab oriente in occidens in tempore,quia oriens & occidens ſunt vbi oppoſita,quæ non poſſunt ineſſe ſoli pro eodem inſtanti,vel propter impedimentum & reſiſtentiam medij pleni, ſicut patet quando mouetur nauis in aqua, vel ꝓp vtrunque,vt eſt in rebus animatis. Sed in motu grauium nõ eſt reſiſtentia mobilis ad motorem,quoniam motor grauiũ nõ diſtinguitur à mobili. Mouetur enim graue à forma ſua, ergo reſiſtentia eſt tantum ex parte medij,ergo ſi grauia mouerentur in vacuo,nulla eſſet reſiſtentia quia vacuum nõ reſiſtit,& ſic ſequitur, quòd non eſſet neceſſe ponere tempus,ſi graue moueretur in vacuo. Sed motus eſſet in inſtanti.

Hoc argm̃ ſecundùm viam noſtram peccat in duobus,primo, quia dicit Comment. ꝙ graue non mouetur à motore diſtincto à graui.Hoc negandum eſt,quoniam vt determinabimus in lib.8.phyſ. mouetur à ſuo gñante,& de hoc formabimus ſpecialem q.in lib.8. ſecundo quia dicit medium non reſiſtere niſi quia plenum,quod nõ conceditur in via noſtra. Nam vt dictum eſt ſupra,mobile & medium ſunt cauſa ſucceſſionis in motu ratione quantitatis ſuæ dimenſiuæ,& ꝑpt mobile eſt in vno vbi oppoſito alteri vbi acquirendo, quæ non ſe compatiuntur in eundem pro eodẽ inſtanti.

Sed contra hoc inſtatur ſm Auer. qm̃ ſi ſumatur graue quo ad materiam vt eſt ſub quantitate remota per intellectũ forma grauis,graue vt præciſe quantum non reſiſtit, quoniã quantitas vt quantitas non eſt actiua, omnis aũt potentia reſiſtitiua eſt actiua ex 9.metaph.ergo ſi auferatur impedimẽtum medij pleni, motus rei grauis in vacuo erit in inſtanti.

Ad hoc dicimus, quòd graue non ſolum ratione formæ & qualitatis ſed etiam vt quantum reſiſtit, non quidem poſitiuæ,ſed priuatiuæ reſiſtit, quoniam vt quantum non eſt in illo vbi ad quod mouens intendit ipſum transferre & quando arguitur,quòd omnis potentia reſiſtitiua eſt actiua, non eſt verum niſi de reſiſtentia poſitiua, nõ autem de priuatiua, quæ poteſt ꝑuenire ex ſola materia vt eſt ſub quantitate.Et ideo mobile vt quantum non poteſt moueri in inſtanti.

Tertia,ſumitur ex Ariſt.in 7.phyſ. vbi hr̃ hæc regula,ſi tãta virtus mouet tm̃ mobile per tm̃ ſpacium in tanto tempore dupla virtus mouebit illud idem mobile per tantundem

ſpacium

ſpatium in medietate temporis. Tunc ſic. Sed dupla virtus ideo mouet in medietate tpis, quia citius ſcindit medium, ergo tempus requiritur in motu grauium ex diuiſione medij pleni, ergo ſi medium eſſet vacuum, cum illic nulla adeſſet diuiſio medij motus eſſet in non tpe. Ad hoc dr̃, ꝙ conceſſa maiore, negatur minor. Nam, ꝙ dupla virtus moueat in minori tpe non eſt præciſa rõ diuiſio medij ſed hæc diſiunctiua, citior diuiſio medij, vel citior conſumptio diſtantiæ, quæ eſt inter duo extrema, vnde dico, ꝙ dr̃ia velocitatis in motu nõ ſolum ꝓuenit ex diuerſa ſiſione medij, ſed ex eo ꝙ vigoroſius mouens facit ſuum mobile citius ptranſire diſtantiam, quæ eſt inter duo vbi oppoſita. Et hæc eſt cauſa diuerſarum velocitatum in motibus corporum cœleſtium, vt ẽt confitetur Comment. in ſua digreſſione. Et eadem ratio ſeruatur in mobili graui vt eſt quantum & vt ſpatium vacuum imaginatur dimenſionatum habens extrema abinuicem diſtincta.

Quarta ſumitur ab Auerroë in fine digreſſionis, ſi motus in vacuo eſſet in tpe, ergõ æque velociter moueretur magis graue & minus graue, quod vr̃ abſurdum. Conſequentia probatur. Quia remota reſiſtentia medij pleni remanet ſola incompoſſibilitas terminorum, quæ reſpectu vtriuſque mobilis. ſ. magis grauis & minus grauis eſt equalis dũmodo imaginemur vtrunque moueri in ſpatio vacuo æque extenſo.

Ad hoc poteſt negari falſitas ꝯñtis, ſicut ẽt dicemus de intẽſione motus naturalis in fine, poteſt ẽt negari ꝯñtia, qm̃ maior vel minor aut equalis velocitas non ſolum cauſatur ex diuerſa reſiſtentia medij, ſed ẽt ex inequalitate mouentium, vt patet in motibus cœleſtibus. Nec valet dicere, ꝙ non eſt eadem rõ de motu cœli & de motu grauium, quia in motu cęli mouens & mobile diſtinguuntur actu, non aũt in motu grauium, qm̃ mouentur à ſuis formis. Hoc inquam non valet, quoniam in via noſtra non eſt concedendum graue moueri à ſua forma, ſed à generante vt probabimus in lib. 8. phyſ. ergo etiam in graui mouens & mobile diſtinguuntur actu.

Quinta eſt hæc, ſi graue dum deſcenderet in vacuo moueretur in tempore, ſequitur quòd motus naturalis non intenderetur in fine, quoniam cum ibi nulla ſit reſiſtentia medij, à principio ad finem ſemper eſt equalis incompoſſibilitas

term

terminorum, ergo vniformis velocitas.

Ad hoc dici poteſt, quòd motus naturalis non intenderetur in fine ex minori reſiſtentia medij, quæ nulla eſſet, ſed ex maiori vigoratione virtutis ipſius mobilis. vt dicemus alias. poteſt etiam concedi falſitas ꝯñtis. qm̃ non eſt de ratione ab ſoluta motus naturalis, quòd intendatur in fine, niſi qa mobile tendit ad locum conſeruatiuum locati ex virtute ſibi impreſſa à cœlo & ex qualitate ſimbola, vt diximus ſupra agẽtes de loco, & quoniam in vacuo non ſunt loca diuerſarum naturarum conſeruatiua locati. ideo poteſt concedi, quòd in vacuo motus naturalis non intenderetur in fine, & ſi dicis hoc eſſe contra philoſophum. Dico, quòd philoſophus intendit ſuppoſita differentia locorum, vt habent conſeruare locatum & non abſolute.

Hæc ſunt fortiora argumenta tenentium contra viam noſtram. quæ vt vidiſti non concludunt.

Tu tñ licet vt ſectator B. Th. habeas tenere partem negatiuam ꝓpoſiti quæſiti. ſi grã diſputationis volueris vtranque viam ſuſtinere, ſic facies. viam Cõment. ſuſtinebis ſolum ex hoc principio. ſ. Ad ſucceſſionem motus grauium & leuium requiritur ſpatium in quo ſint duo extrema realia & mediũ reale. Hæc autem non inueniuntur in ſpatio vacuo vt oẽs concedunt. Et ideo dato, ꝙ ſit falſum. aliquid moueri vel poſſe moueri in vacuo: tñ hæc conditionalis eſt vera. Si quid moueretur in vacuo moueretur in inſtãti, eo quòd in vacuo non ſunt extrema realia nec medium reale. nec reſiſtentia realis. quæ ſunt neceſſaria ad ſucceſſionem motus. ſic quidem poſſet diſputatiuæ teneri opinio Comment. reſpondendo, non tamen arguendo, niſi ſuppoſita ſententia antiquoꝝ, quòd omnis reſiſtentia & ſucceſſio ſit ex plenitudine ſpatij.

Opinio autem B. Th. etiam faciliori modo ſuſtinetur ex hoc principio. Ad ſucceſſionem motus ſufficit quantitas ſpatij in quo imaginariæ ſunt extrema & medium & ex ſola quantitate ſpatij cauſatur reſiſtentia non quidem, propter qualitates oppoſitas, ſed propter vbi oppoſita, quoniam ſi mobile eſſet in vno extremo vacui, eſſet ſub vbi oppoſito, ad alterum vbi acquirendum per motum. & cum vbi oppoſita nõ poſſint ineſſe eidem ꝓ eodem inſtanti. ſequitur, quòd

ſi

si motus esset in vacuo. fieret in tempore sic sustinenda est via B. Th. & potest sustineri arguendo & respondendo. qm̄ rationes nostræ firmiores apparent ex eo quòd non possunt solui nisi incidendo in aliquod inconuenientium de quibus supra. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 18. Si duo corpora possunt esse in eodem loco proprio.

Quid igitur distabit cubi corpus ab equali loco & vacuo. Textu 76.

IN HAC quæstione gr̄a vniuersalis doctrinæ intendo inuestigare non solum quid tenendum sit s̄m physicum. sed ēt s̄m absolutam veritatem. Tu igitur aduerte, ꝙ apud peripateticos est cōis consensus esse impossibile duo corpora esse in eodem loco eo ꝙ arbitrantur implicare contradictionem. Nam si sunt in eodem loco. non distinguuntur. ergo erunt vnum corpus. ergo duo corpora erunt vnum corpus. & sic erunt duo & non duo. verum quia ea quæ implicant contradictionem per nullam potentiam ēt diuina sunt possibilia. & tñ duo corpora posse esse in eodem loco tenetur possibile per diuinam potentiam & s̄m veritatem, & vt sic non vr̄ implicare contradictionem, ideo vt videamus quō est possibile & qūo non in hoc quæsito sic ꝓcedemus. Primo, ponit quædam distinctio. Secundo, duæ conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur fortiora argumenta tenentiū oppositum.

Distinctio sit hæc. Duo corpora posse esse in eodem loco, potest intelligi dupliciter. Primo, per sua principia intrinseca essentialia, & quæ sint hæc principia manifestabitur in ꝓbatione primæ conclusionis. Secundo, per diuinam virtutem supplentem & causantem effectum, qui naturaliter est causabilis à quantitate dimensiua vt declarabitur in probatione secundæ conclusionis.

Prima conclusio sit hęc. Duo corpora esse in eodem loco per sola sua principia intrinseca nālia est impossibile, & implicat contradictionem. Hanc ꝓbo ex principijs philosophi in tex. Et suppono duo. Primo, ꝙ non debetur locus corpori, ex sua nuda materia nec ex forma nec ex qualitatib. Hęc.n. sunt indiuisibilia s̄m suam materia nec sunt occupatiua loci sicut nec incorporea entia. Debetur aūt ei locus ex sua quāti

tate

tate dimensiua,eo ꝙ per dimensiones suas occupat locum & habet partem extra partē.Secūdo suppono,ꝙ materiæ & formæ & qualitates duorum corporum non distinguuntur nisi per distinctas quantitates & dimensiones, eo ꝙ qualitates distinguuntur suis subiectis,& formæ suis materijs,& materię suis quantitatibus,qm̄ primum distinctiuum materiæ est ipsa quantitas.Quantitates aūt distinguuntur suis subiectis sicut & alia accidentia,sed vltra hoc distinguuntur ꝓprijs sitibus. Impossibile est .n. imaginari duas lineas equales distingui, nisi sint indistinctis sitibus.Ex his suppositis sic arguo ad cōclusionem, si duo corpora possent esse in eodem loco ꝑ sua principia intrinseca essentialia,ergo duo corpora essent vnū corpus,quod est impossibile. Consequentia probatur.Nam ex primo supposito non sunt in loco nisi per dimensiones suas.Et ex secundo supposito dimensiones non remanent distinctę nisi alio & alio situ.Sed si sunt in eodem loco,non distinguuntur situ.Tunc vltra,si dimensiones duorum corporum non remanent distinctę. ergo nec materiæ nec formæ nec qualitates,& sic sequitur,ꝙ omnia principia intrinseca duorum corporum erunt eadem & per ꝯns duo corpora erunt vnum corpus. Aduerte,ꝙ aliqui dicunt,ꝙ licet duo corpora si essent in eodem loco non distinguerentur quantum ad corporeitates,tamen distinguerentur quantum ad esse physicū, quoniam duorum corporum naturalium duo sunt esse.

Sed isti errant stando pręcise in principijs naturalibus,qm̄ cum esse corporis physici causetur ex vnione formæ & materiæ, si duorum corporum naturalium dimensiones non distinguuntur nec materiæ distinguuntur primum enim distinctiuum materiæ est quantitas. Nec formæ distinguuntur, quoniam vnaque forma respicit suam propriam materiam, ergo non resultaret nisi vnum esse physicum.

Secunda conclusio sit hæc. Duo corpora possunt esse in eodem loco ex diuina virtute supplente & causante effectum qui naturaliter causatur ex quantitate dimensiua.

Antequam ꝓbetur conclusio, declarandum est,q & quot sint illi effectus quantitatis dimensiue,quos Deus pōt supplere si duo corpora essent in eodē loco. Aduerte igitur,ꝙ tres effectus naturaliter causantur à quantitate dimensiua siue à

corp

corporeitate, quodam tamen ordine, ita ꝙ posterior pendet à priori.

Primus igitur effectus est, quòd corporeitas causat extensionem partium & diuisibilitatem in re cuius est corporeitas. Nam de ratione, quantitatis dimensiue est extensio & diuisibilitas ex 5. metaph. cap. de quanto.

Secundus effectus est, quòd corporeitas & corpus physicū per corporeitatem, naturaliter expellit aliud corpus à suo proprio loco: ex aduentu ad locum suum vt declaratum est in 4. phys. tex. 32. vbi dicitur, quòd successio corporum in eodem loco fecit cognoscere locum.

Tertius effectus est, ꝙ distinctio corporum naturaliter causatur ex distinctione corporeitatum. Distinguuntur .n. duo corpora physica ex materia subiecta quantitati, vel saltē ex forma de lata à quantitate & hoc dico ꝑꝑ corpus cœleste, nam posito ẜm Comment. licet non concesso in via nostra, ꝙ materia non esset in cœlo adhuc duo corpora cœlestia distinguerentur suis formis vt stant sub quantitate duæ autem corporeitates distinguuntur ex distinctis sitibus vt corporeitates sunt. Quod dico, qm̄ vt accidentia sunt, distinguuntur suis subiectis. Hoc enim commune est omni accidenti.

In proposito dico, ꝙ diuina virtus non potest remouere à corporeitate primum effectum, nec potest ipsum causare sine corporeitate, qm̄ primus effectus formalis est inseparabilis à forma, prædicatur .n. forma de suo primo effectu formali in 4. modo per se. Quæ autem per se alicui conueniūt sunt ab eo inseparabilia per quamcunque potentiam, vnde sicut Deus non potest facere, quòd aliquid sit animatum sine anima, nec album sine albedine, ita non potest facere, quòd aliquid sit extensum & diuisibile sine corporeitate.

Secundum autem effectum, potest diuina virtus auferre à corporeitate sine suspēdere, qm̄ nō est primus, sed secundarius eius effectus formalis. Et pōt ēt teneri, ꝙ est à corporeitate, vt à causa efficiēte. Diuina aūt virtus licet non possit auferre primum effectum formalem potest tamen secundariū, & potest vniuersaliter suspendere omnem effectum causæ efficientis, quoniā sicut causa efficiens secunda non agit nisi vt mota à prima sic pōt suspendi omnis eius actus per virtutem causæ

causæ primæ, vnde licet diuina virtus non possit impedire calorem quin det esse calidum ei cui inest, eo quòd hic est eius primus effectus formalis tamen potest impedire quin calefaciat obiectum dispositum, & debite approximatum vt tenet Theologi, sic dico in proposito, licet Deus non possit impedire corporeitatem quin det esse extensum & diuisibile corpori, tamen potest impedire ne expellat aliud corpus ab eodem loco.

Tertium autem effectum. s. distinctione duorum corporum potest diuina virtus manu tenere, & similiter distinctionem duarum corporeitatum, dato quod essent in eodem situ, quoniam non est de ratione formali quantitatis dimensiuæ quod distinguatur situ. Situs. n. non est de ratione formali quantitatis, quoniam vnum prædicamentum non prædicatur formaliter & affirmatiuæ de alio prędicamento ex 1. poster. ergo nec distinctio per situm est de ratione formali quantitatis dimensiuæ, ergo pōt diuina virtus seruare distinctionem duarum corporeitatum etiam si essent in eodem situ. Hanc sententiam vltimam sic probo. Deus potest conseruare rem remoto omni prædicato extraneo, & quod non consequitur naturam rei vt sua proprietas naturalis. Sed distingui situ est prædicatum extraneum respectu quantitatis dimensiuæ, cum non sit de ratione sua formali, nec consequatur ad eam vt sua proprietas naturalis, quoniam non est magis proprietas naturalis distingui situ, quàm quòd accidens inhæreat suo subiecto actu, quoniam in esse videtur esse de ratione accidentis, sed inhærere actu nō est proprietas accidentis, sed solum aptitudine. Nam diuina virtus potest conseruare accidens sine actuali inhærentia vt tenet Theologus. ergo nec distingui actu secundum situm est proprietas quantitatis dimensiuæ. Et sic potest Deus manu tenere distinctionem duorum corporum, dato quòd eorum dimensiones essent in eodem situ.

Sed aduerte, quod distinctio quam Deus seruat inter duo corpora existentia in eodem situ non est imaginabilis apud metaphysicum quoniam secundum eum qui considerat quantitatem vt quātitas est, sola ratio distinguendi est situs, seruatur autem huiusmodi distinctio per diuinam potentiam apud physicum, quoniam potest Deus seruare esse distincta duorum corporum

rum

rum vt habent esse naturale sine hoc ꝙ distinguantur quanti tatibus distinctis ſm situm. Et potest seruare esse distinctum duarum quantitatum secundùm ꝙ sunt accidentia, quæ distinguuntur suis subiectis apud physicum, vnde licet quantitas A, & quantitas B, non essent distinctæ apud mathematicum si essent in eodem situ, distinguerentur tamen apud physicũ eo, quòd A, esset subiectiuæ in vno subiecto, & B, in alio, sic diceret verus philosophus qui non contrariatur veritati.

Ex his omnibus potest sic probari dicta conclusio. diuina virtus potest impedire duo corpora ne se mutuo expellant ab eodem loco, & potest seruare distinctionem, etiam suarum dimensionum etiam quòd essent in eodem situ, distinctionem dico secundùm physicum licet non secundùm mathematicum, ergo non implicat contradictionem duo corpora esse in eodem loco secundùm physicum licet non secũdùm mathematicum. Consequentia nota quoniam quod implicat contradictionem per nullam potentiam est possibile. Antecedens autem manifestatum est in prædictis vbi declarauimus quid potest diuina virtus in 2. & 3. effectu corporeitatis. Præterea. Quia videtur minus possibile quòd diuina virtus possit separare accidens à subiecto, quàm quòd faciat duo corpora esse in eodem loco, eo quòd inhærentia videtur esse de formali ratione accidentis. Quod quomodo verum sit, & in quo sensu iam determinauimus in lib 7. metaph. q. 1. distingui aũt situ non est de formali ratione quantitatis continuę apud physicum vt dictum est suprà, ergo hoc videtur magis possibile.

Nota tamen quòd apud Arist. hæc probatio non valeret, qm̃ negaret posse separari actu accidens à subiecto, vt diximus in lib. 7. q. 1. Sed hic non loquimur pro secunda cõclusione ſm principia Arist. sed iuxta veritatem absolutam.

Sed contra determinationem factam pro secunda conclusione sunt multa argumenta satis apparentia.

Primum est tale. Non minus necesse est duo corpora distingui situ, quàm duas partes quantitatiuas eiusdem corporis. Sed duæ partes quantitatiuæ eiusdem corporis ita distinguuntur situ ꝙ impossibile est omnino eas esse simul in eodem situ, ergo & duo corpora esse simul in eodem situ est

omni-

omnino impossibile. Maior videtur manifesta. Minor autẽ sic probatur. De ratione quantitatis continuæ est quòd habeat partem extra partem, sed habere partem extra partẽ est distingui situ ergo de ratione quantitatis continuæ est ꝙ suę partes distinguantur situ.

Ad hoc negatur minor. Ad probationem dico, quòd hr̃e partem extra partem põt intelligi dupliciter, Primo sic, hr̃e partem extra partem, i. hr̃e partem distinctam realiter à parte. & sic concedimus esse de rõne quantitatis continuæ habere partem extra partem. Secundo sic, habere partẽ extra partem. i. habere partem distinctam situaliter à parte, & in hoc sensu negamus esse de ratione quantitatis continuæ habere partem extra partem. Sed dices. De ratione quantitatis continuæ permanentis est habere positionem ſm philosophum in prędicamentis. Sed positio est situs, ergo &c. Respõdetur positio de qua loquitur philosophus in prædicamento quãtitatis non est situs, sed dicit ꝑmanentium ad dr̃iam rei successiue, & cõtinuitatem vel copulationem inter eas. Positio autem quæ est situs, dicit ordinem partium locataꝶ ad partes loci, & talem ordinem negamus esse de rõne quantitatis continuæ, qm̃ nullum p̃dicamẽtum est de rõne formali alterius p̃dicamenti, vñ solet dici ꝙ positio quæ est differẽtia quãtitatis continuæ dicit ordinem partium in toto. Positio aũt quæ est prędicamentũ dicit ordinem partium locati in loco.

Secundum est tale. Diuina virtus non potest facere quòd duo accidẽtia absoluta eiusdem speciei, saltem ꝓducibilia in subiecto ꝑ alterationem, vt duo calores sint simul in eodem subiecto, ergo multo minus potest facere quòd duo corpora sint in eodem loco. Consequentia videtur ex se euidens. Antecedens autem sic ꝓbatur, qm̃ illi duo calores essent in equaliũ graduum aut equalium, non primum qm̃ idem subiectum numero esset magis & minus calidũ quòd implicat contradictionem. Non ſm qm̃ subiectum existens sub vno calore non esset in potentia ad alterum calorem pro equali gradu, qm̃ iam existit actu sub tali calore pro equali gradu, & si non esset in potentia ad illum, non posset ipsum recipere, ergo non possunt esse simul equales in eodem subiecto.

Ad hoc, potest negari antecedens, quia dato quòd non di-

ſtinguerentur ex ſubiecto. Diuina virtus faceret q̄ diſtingue rantur ex ſeipſis. Ad probationem dico, q̄ poteſt fieri per diuinam virtutem vtroque modo, nec ad primum ſequitur cōtradictio, q̄m eſſet idem ſubiectum magis & minus calidum non reſpectu eiuſdem caloris ſed reſpectu duorum inæqualium, nec ſecundum valet, q̄m negatur conſequentia. Dato .n. q̄ iam exiſteret ſub alio calore pro equali gradu tamen dicitur eſſe in potentia ad ipſum, non quidem ſeparata, ſed con iuncta actui. Melius eſt autem vt negetur conſequentia, nec eſt euidens ex ſe vt putat arguēs. Nam licet ſit ſimilitudo in hoc q̄ eſt eſſe in vno ſubiecto & in vno loco, non tñ eſt idem modus inexiſtendi, imò eſt diuerſa℞ rōnum, q̄m accidentia ſe habent ad ſubiectum informatiue, corpora autem ad locū contentiue. Magis autem repugnat duas formas eiuſdem ſpeciei informare idem ſubiectum, quàm duo corpora contineri in eodem loco. Et ideo conſequentia non valet.

Tertium tale eſt. Non minus repugnat duo corpora eſſe in eodem loco, quam duo accidentia cōtraria perfecta & intenſa eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Sed hoc ſecundū eſt oino impoſſibile, ergo & primum. Maior probatur. Nam ſicut introducens vnum contrarium in ſubiecto, expellit aliud, ſic inducens vnum corpus in vno loco naturaliter expellit corpus præexiſtens in eodem loco, ergo &c. Minor autem eſt conceſſa ab omnibus, q̄m ex 4. lib. metaph. ſi duo cōtraria eſſent in eodem ergo & cōtradictoria, vt illic deducit philoſophus.

Ad hoc dicitur quòd maior eſt falſa. Ad probationem dico quod non eſt equalis ratio. Nam quòd vnum contrariū perfectum & intenſum expellat aliud contrarium intenſum præexiſtens ab eodem ſubiecto, eſt penitus neceſſe, ne detur contradictoria, nec Deus poteſt impedire hāc expulſionem, quoniam non poteſt in id quod implicat contradictionem. Quòd autem vnum corpus expellat aliud ab eodē loco non eſt penitus neceſſe, q̄m vt diximus ſupra hunc effectum q. eſt ſecundus in ordine Deus poteſt impedire nec ſequuntur cōtradictoria, puta quòd duo corpora fiant vnum corpus ſi eſſent in vno loco, quoniam Deus vt diximus ſupra poteſt cō ſeruare diſtinctionem duorum corporum quo ad eſſe phyſicum dato quòd eſſent in eodem loco, & dato quòd eorum di

men

mensiones non distarent situ.

Quartum est tale, causa repugnantiæ & incompossibilitatis duorum corporum in eodem loco sunt dimensiones distinctæ situ, ergo ista incompossibilitas est effectus formalis dimensionum distinctarum situ. sed effectus formalis est inseparabilis à forma. ergo impossibile est quòd stet coexistẽtia duorum corporum in eodem loco sine distinctione dimensionum secundum situm.

Ad hoc negatur consequentia, quoniam illa incompossibilitas duorum corporum in eodem loco, nõ est effectus formalis dimensionum distinctarum situ, sed effectus quasi causæ efficientis, ita quòd dimensio est veluti causa effectiua illius incompossibilitatis, & dato quòd esset effectus illius formalis, non tamen primus sed secundarius. Omnem autem effectum causæ efficientis, & effectum secũdarium causæ formalis Deus potest suspendere vt diximus supra. Et ideo potest facere quòd duo corpora sint in eodem loco, dato quòd eorum dimensiones non distinguantur situ.

Quintum est tale, si duo corpora possunt esse in eodẽ loco, & remanere distincta, ergo destruũtur principia per se nota apud geometram, quorum opposita implicant contradictionem, probatur consequentia. nam apud geometram est quasi principium quòd duo circuli nõ se tangunt nisi in puncto, & quòd inter duo puncta non datur nisi vna linea recta. Sed si duo corpora sphærica essent in eodem loco, duo circuli se tangerent ſm totum, quoniam non distinguerentur situ & inter duo puncta signata, essent duæ lineæ rectæ duorum corporum locatorum.

Ad hoc respondet B.Th. in 4. sent. dist. 44. q. 2. art. 2. quæstiũcula tertia ad secũdum, & stat r̃nsio in hoc. Deus non põt facere duo corpa vt sunt mathematica esse in eodem loco, qm̃ cum mathematicus abstrahat à materia nõ ponit distinctionem in quantitate ꝯtinua ex subiecto in quo est, sed ex situ, vñ remota distinctione situs remouetur apud mathematicum omnis rõ distinctiua duarum quantitatum abinuicem, cum hoc tñ stat, quòd Deus potest facere duo corpora physica ſm esse physicum esse in eodem loco, quoniam licet quãtitates duorum corporum non remanerent distincte situ,

tamen essent distinctę ex suis subiectis,& qñ arguitur de duobus circulis, dico quòd distingueremur non quidem ẽm mathematicum, sed ẽm physicum ex distinctione suorum subiectorum. Et de duabus lineis rectis dico quod traherentur à quatuor punctus, quoniam in vtroque duorum corporum essent signabilia duo puncta, quæ essent distincta physicæ ex suis subiectis, licet non mathematicæ.

Sed contra hoc videtur instantia, quoniam si quantitas dimẽsiua distincta situ causat distinctionem corporum ẽm te, ergo distincta corpora non sunt causa distinctiua quantitatum. Aliter idem esset effectus & causa circulariter, vt si qs interroget, quare duo lapides sunt distincti & rñdeatur quia habent distinctas quantitates. Et iterum si quis interroget. Quare duæ quantitates duorum lapidum sunt distinctę, & respondeatur, quia sunt in subiectis distinctis, s. in duobus lapidibus, patet ꝙ hic est circulatio.

Ad hoc dicitur, quòd non est circulatio, quia hoc contingit diuersa consideratione, nam corpora distinguũtur ex suis distinctis quantitatibus secundùm considerationem mathematicam, eo quòd distinctio quantitatum sumitur ab ipso ex distincto situ. Quando autem dicimus quantitates duorũ lapidum distingui, quia sunt in subiectis distinctis, hoc est verum ẽm considerationem physicam, prout accidentia trahũt vnitatem & distinctionem à suis subiectis. Non ergo est inconueniens idem esse causam & effectum, secundum diuersam considerationem & maxime in diuerso genere causæ. Nam distinctio corporum est à quantitate in genere causæ efficientis vel formalis modo quo supra exposuimus. Distinctio autem quantitatis est à corpore vt à subiecto in genere causæ materialis vel subiectiue. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. In quo excessi limites physicos vt excitarem in adiscente, desideriũ sciendi in diuina scientia, quid potest Deus gloriosus, qui est benedictus in sęcula.

¶Quæstio 19. Si rarefactio & condensatio sunt possibiles sine vacuo, & siue acquisitione ac de perditione nouę quantitatis.

Sunt autem quidam, qui per rarum & densum opinantur manifestæ esse vacuum, Textu 79.

IN HAC quæstione. quam distinguimus in duas partes quarum prima est, si rarefactio & condensatio sunt possibiles sine vacuo. secunda est, si quando fiunt an acquiratur vel deperdatur noua quantitas, procedemus. Primo ad resolutionem primæ partis. Secundo ad resolutionem secundæ. Pro euidentia primæ partis tria agenda sunt. Primo manifestatur quòd rarefactio, & condensatio sunt possibiles. Secundo, quòd fiunt sine vacuo. Tertio, quot modis contingit eas fieri.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio. Rarefactio & condensatio sunt possibiles. Probatur ex ratione philosophi supponendo duo. Primo, ꝙ eadem est materia susceptiua successiuæ contrariorum. Secundo, ꝙ habentia vnam materiam sunt adinuicē transmutabilia. Hæc duo discussimus in lib.10.metaph.in q.21.vt videre poteris. Ex his sic arguitur. Raritas & densitas sunt qualitates contrariæ, ergo sunt aptæ esse successiuæ in eadem materiæ ex primo præsupposito, & ex secunda sunt adinuicem rransmutari, ergo ex denso potest fieri rarum & econuerso. Sed non fit ex denso rarum nisi rarefiat, nec ex raro densum nisi condensetur, ergo rarefactio & condensatio sunt possibiles.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio. Rarefactio & condensatio fiunt sine vacuo. Hanc ꝓbare possumus duplici ratione. Primo sic. Condensatio fit per appropinquationem partium adinuicem. Rarefactio autem per elongationem partium abinuicem, & hoc potest fieri sine vacuo, ergo &c. Quòd condensatio fiat per appropinquationem & rarefactio per elongationem patet ex diffinitionibus earū. Nam sic diffiniuntur. Condensatio est restrictio partiū corporis condensabilis, sine deperditione alicuius suæ partis, vt patet in acqua dum congelatur. Rarefactio autem est dilatatio partium corporis rarefactibilis, sine acquisitione alicuius nouæ partis, vt patet dum cęra liquefit. Quod autē hæc restrictio & dilatatio fiat sine vacuo intrinseco probatur sic. Nam partes corporis continui condensati vel rarefacti dum condensantur vel rarefiunt semper remanent continuatæ ad inuicem, & ad communem terminum copulatæ, aliter dum acqua calefit, & rarefit non remaneret vna acqua sed fierent

plures. Sed si vacuitates mediarent inter eas non remanerēt continuare vt patet,ergo vt seruetur vnitas corporis conden sati & rarefacti est necesse fieri cōdensationem & rarefactionem sine vacuo.

Secundo sic. Materia ſm seipsam est in potentia ad formas contrarias successiuæ,sed rarum & densum sunt formæ contrariæ, ergo eadem materia est in potentia ad vtrunque successiuæ, ergo non est necesse dari vacuum intrinsecum vt materia stet modo sub maiori quantitate quod fit per rarefactionem,modo sub minori quod fit per condensationem. Sed sufficit quòd maior quantitas quæ erat in potentia redu catur ad actum per aliquem motum vt declarabitur, & hoc dum aliquid rarefit,opposito autem modo reducatur ad actū dum aliquid condensatur.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ rarefactio & condensatio in hoc vno conueniunt quòd semper fiunt per aliquem motum. Nam impossibile est imaginari partes propinquari vel elongari nisi per motum. Propinquatio autem & elōgatio sunt de ratione rarefactionis & condensationis vt dixi mus supra. Differunt autem in hoc ꝙ non semper fiunt per eandem speciem motus. Sed modo per hanc modo per illam. Et reducuntur summatim ad tres.

Primo,aliquando fiunt per solum motum localem illius quod rarefit & condensatur,& hoc patet quando aliquid mo uetur in aëre nam aër cōdensatur ante mobile,& rarefit post ipsum vt repleatur locus relictus à mobili. sed quia aër parũ sensibilis est, ideo hoc non est multum euidens sensui. Magis autem deprehenditur in acqua, nam si nauis velociter moueatur, videmus in parte anteriori aquam condensari,ad eo ꝙ conuertitur in spumam. A parte vero posteriori rarefieri vt locus à naui dimissus statim repleatur.

Secundo,aliqñ fiunt ꝑ alterationem solamvt ꝑ calefactionem & frigefactionem passiuam. Quod declaratur multiplici experientia.Nam si ponatur acqua in olla vsque ad medietatem & calefiat vsque ad ebulitionem, tota olla repletur acqua, eo quòd acqua ex calefactione intensa rarefacta est, si autē sumatur olla plena acqua calida & adeo frigefiat quod congeletur,nō remanebit plena,imò videmus quòd in sum-

mo habet concauitatem vel in fundo eo quòd ex congelatione densior facta est. Præterea, videmus quòd si vesica plena aëre,& bene obturata proximetur igni ita quòd tota calefiat induratur eo quòd aër inclusus rarefit ex calefactione, si autem remoueatur ab igne, ponaturque in loco frigido fiet molior,eo quòd aër inclusus condensatur ex frigiditate loci. Præterea,videmus in hieme & manus & pedes & faciẽ hominis frigescentis constringi, & cum calefactus fuerit homo dilatari. Præterea, videmus quòd si fiala ponatur super carbones accensos verso ore fialæ inferius, sic quòd aër ininclusus in fiala calefiat. Deinde fiala calefacta statim ponatur super acquam frigidam,ita quòd os fialę tangat acquam, ex eo quod aër calefactus ab igne infrigidatur ex approximatione ad acquam in tãtum condensatur quòd vix replet medietatem fialæ, & huius signum est quòd videmus acquam continuæ ascendere per os fialæ, donec repleuerit totum spatium fialæ interius, in quo desinit esse aër ex sua condensatione.

Tertio, aliquando fiunt per alterationem & generationẽ simul, vt quando ex acqua generatur aër,necesse est acquam rarefieri. & quando ex aëre generatur acqua est necesse aërẽ condensari,vt declarabitur in 2.lib.de generatione.

Sed aduerte, ꝙ isti tres modi sic se habent quòd per primum.s.per motum localem fit minor rarefactio & condensatio,per alterationem autem qui est secũdus modus fit maior,& per tertium adhuc maior, nam per solam alterationẽ acqua non posset rare fieri vsque ad gradum raritatis aëris, nisi cum hoc esset genero aëris ex acqua.Pluribus modis nõ est imaginabile fieri condensationem & rarefactionem.

Sed dices,nunquid possibile est oẽ cõdensabile simul totum condensari,& oẽ rarefactibile simul totum rarefieri.

Dico ꝙ non,quia si oẽ condensabile simul totum condensaret, & nihil aliud rarefactibile rarefieret non effugeremus quin esset necesse dare vacuum sub concauo orbis lunæ, vel esset necesse circũferẽtiam cœli restringi. Et ideo oportet ꝙ si aliquid cõdensatur in vna parte vniuersi,aliquid aliud rare fiat in alia parte,vt aggregatum ex oibus quæ sunt infra orbem lunæ ꝑmaneat equaliter extensum. Et hæc est tam quã

assignauimus in epitomate nostro super metheorā in tract. 4.in c.vlt.quare.s.Oceanum non crescit introitu aquarum in ipsum,nec decrescat exitu earum ab eo, quia.s.in aquilone est perpetua & intensa frigiditas, quæ multum de aëre ꝑ condensationem conuertit in aquam. & in meridię est perpetua & intensa caliditas, quæ multum de acqua per rarefactionem conuertit in aërem.

Quantum ad secundam partem quæsiti.s.si cōdensatio & & rarefactio fiunt sine acquisitione nouæ quantitatis, aut de perditione præexistentis. Aduerte ꝙ oēs Commentistæ concordant in affirmatiua eo ꝙ ſm Cōment.vt manifestauimus in lib.8.metaph.in q.2.quantitas est inseparabilis à materia, ita ꝙ dum res rarefit aut condensatur, nec quantitas deperditur nec de nouo acquiritur,& fundamenta Cōment.ac rationes sequentium eum,recitauimus ac soluimus in eadem quęstione, vt videre poteris.

Sed omnes rationabiliter dubitant, quoniam cum rarefactio & condensatio sint motus oppositi ergo habent terminos oppositos. Terminus autem condensationis est minor quantitas,rarefactionis autem est maior, ergo videtur quòd maior & minor quantitas cum sint termini oppositi distinguantur realiter, & consequenti quòd per rarefactionem acquiratur de nouo maior quantitas, & per condensationem acquiratur minor & deperdatur maior.

Hic inuenio plures responsiones, quarum nulla approbāda est in via nostra præter vltimam.

Prima est Alberti minoris dicti de Saxonia. Qui dicit,ꝙ terminus condensationis & rarefactionis non est maior quātitas aut minor de nouò acquisita.Sed in rarefactione terminus est elōgatio partium in condensatio aūt est propinquatio. quæ vtique pñt fieri sine acquisitione nouæ quantitatis.

Sed hęc responsio non videtur vera, quoniam cum elongatio & propinquatio sint motus locales,motus condensatio & rarefactio terminantur per se admotum,quod est contra philosophum in 5.lib.physicorum textu 10.

Secunda videtur esse Burlei. qui dicit quòd per condensatio, & rarefactio nullum absolutum de nouo acquiritur. sed tantum relationes nouæ.s.maioritas & minoritas.

Sed

Sed nec id videtur,quoniam ꝑbat philosophus in 5.phys. tex.10.motū non terminari primo,& per se ad relationem.

Tertia est Suessæ moderni,qui concedit ꝙ aliquid de nouo & per rarefactionem acquiritur,qm̄ omnis motus terminatur ad aliquid quod non fuit ante motum,aliter motus esset frustra,& sic vr̄ concedere quòd per rarefact.noua quantitas acquiritur,velꝫ quia dicit philosophus in tex.84. ꝙ sicut ex minus calido fit magis calidū nullo facto in materia calido quod nō esset calidum,sic magnitudo & paruitas sensibilis corporis nō accipiente aliq̄d materia extenditur,hęc illę. Ideo Suessa.conať exponere hmōi dictum.Et dicit debere intelligi sic,nō accipiente materia aliq̄d.s.aduenics ab extrinseco,sicut accidit in augmēto animaliū,quæ augent ex aduētu cibi extrinseci, hoc aūt non cōtingit in rarefactione simpliciū.Sed ideo rarefiūt qm̄ licet ab extrinseco non adueniat noua quantitas,tn̄ de nouo educitur de potentia materiæ.

Sed hæc expositio non vr̄ consona doctrinæ Cōment.quē Suessa seq̄tur qm̄ tenet Cōment.quantitatē inseparabilem à materia,ergo nec de nouo gn̄ari nec corrumpi pōt.Et qn̄ dicit Suessa ꝙ omnis motus terminať ad aliq̄d quod prius nō erat,dicerent Cōmentistæ,ꝙ sufficit motū terminari ad aliquid,qđ licet prius esset ꝭm essentiā suam,non tn̄ ꝭm talem modū essendi,puta ꝭm talē determinationem & mensuram.

Relictis igitur his rn̄sionibus dicendum est in via nostra ꝙ sicut in intensione & remissione formæ,licet sit eadem secundùm essentiam forma intensa,& remissa, vt pertractauimus in lib.8.metaph.in q.6.tn̄ quia potest participari à subiecto nō solum vno modo,sed magis,& minus perfectæ per actionem agentis intendentis,aut remittentis ideo intensio & remissio dn̄r terminari ad terminos oppositos secundùm diuersa esse quæ competunt formæ intensibili,prout diuersimodæ actuat subiectum.Et id clare videbis ac resolutæ in 8. lib.metaph.in q.6 sic proportionaliter dico in proposito, licet quantitas maior & minor sit eadem ꝭm essentiam, tn̄ vt actuat,&extendit materiam,pōt dare esse magis extensum & minus extēsum per actionem rarefacientis & condensantis, & tunc dicendum ad argm̄ in via nostra ꝙ rarefactio,& condensatio hn̄t terminos oppositos prout rarefact.terminatur

ad

ad quantitatem non de nouo acquisitam, sed vt dat esse materiæ magis extensum. Condensatio aũt terminatur ad quantitatem vt dat esse minus extensum. Per idem patet q̃d dicendum sit ad argm̃ Suessæ. Nam concedo ꝙ omnis motus terminatur ad aliquid quod prius non erat sub tali esse vel tali modo essendi, & hoc sufficit ad seruandũ motus oppositos esse inter terminos oppositos. Hęc de p̃nti quęsito dicta sint.

¶Quæstio 20. si hęc est vera. Tẽpus est motus, & ecõuerso. Quare aut motus, aut aliquid motus est tempus. Tex. 98.

IN HAC quæstione postquam multa legi, & reuolui puto sic procedendum esse ad resolutionem. Primo, ponentur aliquæ distinctiones. Secundo, aliquæ conclusiones responsiuæ. Tertio, declarabitur aut determinatio fienda cõtra dicat philosopho 4. declarabitur quid in hoc senserit B. Th.

Quantũ ad primũ sit hæc prima distinctio. Tẽpus ſm oẽs expositores, & p̃cipue ſm B. Th. in tract. de instantib. est duplex. s. cõiter & ꝓprie dictum. Tempus cõiter dictum est oẽ successiuũ quo possumus mẽsurare durationem alicuius motus, & in hoc sensu, motus horologij põt dici tempus cõiter dictũ, imò ambulatio Socratis, & studium, & lectio, &c. p̃nt dici tempus hoc modo, sicut q̃n cõsueuimus dicere, põt esse meridies, q̃a tm̃ ambulaui, vel tm̃ studui, vel tm̃ legi. Tẽpus proprie dictum est illud, quo primo vt vniuersali mensura mensuramus oẽm motum siue superiorem siue inferiorem.

Secunda distinctio sit hæc. Tempus tam cõiter q̃ proprie dictum põt dupliciter considerari. Primo, quo ad suum reale. i. quantum ad id quod est. Secundo, quo ad suum formale. i. quantum ad id quo distinguitur formaliter à quolibet alio, & tale habet rõnem differentiæ vt manifestabitur infra.

Tertio distinctio quæ adhuc magis explicat secundam sit hæc, Hæc propositio. Tempus est motus, põt esse vera dupliciter. s. identice, & formaliter, sicut ẽt ista. Motus est actio. Identicę quidem est vera propositio, q̃n per prædicatum, & subiectum sigñatur eadem entitas ẽt ꝙ prædicatum non ingrediatur diffinitionem subiecti, vnde hæc est ideticai ens est bonũ. Intellectus in Deo est voluntas &c. formaliter aũt est vera, q̃n prædicatum dicit eandem rem cum subiecto & prædicatur de subiecto in primo modo per se, & tunc dr̃ prędicatio

tio non solum identica, sed etiam formalis & quidditatiua.

Quantum ad secundum ex prædictis distinctionibus ponuntur tres conclusiones responsiue quæsito.

Prima est. Tempus communiter dictum est idem realiter cum motu absolute dicto, probatur. Quolibet motu dato contingit per ipsum mensurare durationem alterius motus. sed esse mensuram motus est vniuersalis ratio temporis, vt declarabitur infra, ergo &c. Maior acceptata est ex famositate & vsu magisquam ex ratione. Et in hac conclusione non dissentiunt expositores.

Secunda est. Tempus ꝓprie dictum est idem realiter cum motu cœli diurno, qui pcipue nobis innotescit ꝑ motum solis diurnum, ꝓbatur. Illud est tempus ꝓprie, quo primo mẽsuramus oẽm motum ex diffõne tpis quam infra inuestigabimus, sed motu cœli diurno vt primo & regularissimo ex lib. 10. metaph. tex. 2. mensuramus oẽm motum, ergo &c.

Tertia est, licet tempus, siue cõiter, siue proprie dictum, sit idem realiter cum motu, non tñ formaliter, ita ꝙ hæc, est vera identica. Tempus est motus, sed est falsa formalis & quidditatiua, probatur. De ratione temporis vt tẽpus est, est mensura siue numerus de ratione autem motus, vt motus est, nõ est mensura, siue numerus, sed actus existentis in potentia, ergo hæc non est vera formaliter & quidditatiuę. Tempus est motus. Et adūerte, ꝙ ex hac conclusione sequitur, ꝙ sumendo tempus pro suo formali, quod est esse mensuram vel numerum, comparatur ad motum, vt passio ad subm. Quod sic manifestatur. Quando duo termini supponunt pro eadẽ re, & non se habent vt inferius & superius sicut species & genus, quorum vnus in sua ratione formali est magis connotatiuus quàm alius, se habent adinuicem vt subm & passio, sed motus & tempus sunt idem re vt dictum est, & non se habent vt species & genus, & tempus in sua ratione plus connotat, quàm motus, addit. n. tempus supra motum, esse mensuram, vel numerum motus, quod tñ non est de ratione formali ipsius motus, sicut & bonum addit supra ens esse appetibile, ergo formaliter sumpta se hñt vt subiectum & propria passio.

Quãtum ad tertium declarandum est, ꝙ hæc determinatio nõ contradicit philosopho. Qm̃ licet dicat in tex. 97. & 98.

quòd

quòd tempus non est motus,& arguat contra sic tenentes,in telligendum est ꝙ philosophus nō negat hanc vt falsam.Tēpus est motus. Sed qa non est vera quidditatiuæ,& formaliter,eo ꝙ motus non p̄dicatur quidditatiuę &in recto de tpe. Nec motus cœli vt motus est tempus ꝓprie dictum, nisi qa ipsi vt primus est,cōpetit esse mensuram omnis alterius motus.Et ꝙ philosophus hoc intēderit,patet ex eo ꝙ in principio tract.de tpe incepit procedere disputatiuæ vt clare dicit B.Th.expones,& determinatio sua incipit in tex.98.&declarans suam ꝓpriam sententiam circa h.d.sic in tex.101.Non ergo motus tēpus est,sed secundum ꝙ numerum habet motus. Ecce ꝙ negat tempus esse motū absolutæ & formaliter. Non aūt negat tempus esse motū secundum ꝙ motus habet nume℞.i.rōnem mensuræ.Hanc ergo cōcedit philosophus. Tempus est motus secundū ꝙ motus est mēsura, & sic tēpus & motus sunt idē realiter,sed distinguunt̄ formaliter.Et hoc est quòd dn̄t alij.s.ꝙ tempus &motus sunt idē subiecto &re, tn̄ differunt diffinitione,& hac de causa dicuntur differre formaliter,quia vnum non prædicatur de alio quidditatiuæ.

Quantum ad quartum aduerte,ꝙ quæ dixi vsque huc, dicta sunt disputatiuæ, vt scias ꝙ non est difficile sustinere, ꝙ tempus & motus sint idem realiter & distinguantur solū formaliter. Nunc aūt intendo manifestare, quid senserit circa hoc B.Th. Tu igitur aduerte, ꝙ videtur declinare modo ad vnam partem modo ad alteram. Nam aliqn̄ videtur sentire, ꝙ non differant re sed formaliter. Dicit.n.aliquoties ꝙ pars prior & posterior in motu vt sunt numeratę.i.adinuicem cō paratę prout vna præcedit alteram sunt tempus,& cum istę partes motus numeratę sint motus, sic numeratę sunt tempus, ergo ẜm eum tempus est realiter motus. Aliqn̄ autem vt in lib.4.phys. exponens diffinitionem temporis, & in 1. parte q.10.art.1.& in tract.de instantibus videtur dicere,ꝙ distinguatur realiter. Non enim dicit in prædictis locis quòd prius,& posterius in motu vt numerata sint tempus. Sed ꝙ numerus prioris,& posterioris in motu est tempus. Quod sic reputo intelligendum.Anima apprehendit primam partem motus vt vnam,& sequentem vt vnam,& vnam comparat alteri ẜm quòd ei succedit, & has vnitates partium motus

tus sibi succedentium aggregat adinuicem, & constituit numerum applicatum parti priori & posteriori in motu, & talis numerus est tempus. Quòd autem hic numerus distinguatur à motu manifestatur sic, sicut se habet discretum ad continuum sic numerus ad motum, constat autem quòd discretū distinguitur à continuo sicut duo disparata genera in predicamento quantitatis, ergo &c. Patet igitur quòd B.Th. declinat modo ad vnam partem, modo ad alteram. Ideo aliqñ loquitur disiunctiuæ vt patet in 4.phys. in lect.17. vbi in fine sic dicit Numerus prioris & posterioris in motu dicitur tēpus, vel etiam ipsa quæ sunt prius & posterius numerata, hęc illæ. Et ideo vtraque pars in via nostra potest defendi, & pars affirmatiua. s. quòd tempus, & motus sint idem re, videtur cōsona Cōment. nam in 4.phys. cōment. 131. circa finem sic dicit. Tempus nihil aliud est quàm prius & posterius in motu secundùm quòd sunt numerata. Sententiam autem de distinctione reali inter tempus, & motum sequitur Capreolus in 2.sent.dist.2.q.2.ad primum factum contra secundam partem sextæ conclusionis, vbi sic inquit. Tempus est quædam vera quantitas, & accidens absolutum de genere quantitatis, à motu essentialiter distinctum sicut res alterius generis. Eandem sequitur Herueus in 2.dist.2.q.1.art.4. vbi inquit. Nec pono quòd ista quantitas, scilicet quę est tempus sit motus, sed accidens faciens ipsum quantum, vel magis propriæ dicitur accidens rei mote, existens ei mediante motu, sicut qualitas inest rei mediante quantitate.

Puto igitur hoc quæsitum in via nostra esse sustentabile pro vtraque parte, & quidem si volueris defensare distinctionem realem inter motum & tempus, tu solues duo argumenta, quæ sunt Gregorij in 2.sen.dist.2.q.1.art.1. in probatione secundæ conclusionis. solues autem vt Capreolus in 2. dist.2.q.2.contra 4.conclusionem, & sunt duo vltima argumenta, scilicet nonum & decimum. Allia autem relinquæ, quoniam tangunt aliud propositum.

Si autem volueris sustinere identitatem realem inter motum, & tempus, oportet vt etiam sustineas identitatem realē inter prius, & posterius in tempore, & prius, & posterius in motu. Nam si aliqua duo tota sunt idem realiter, oportet,

& partes eorum esse idem realiter, sequitur igitur quòd si tempus est motus essentialiter etiam pars prior,& posterior in tempore sunt idem essentialiter cum parte priori & posteriori in motu. Vt autem scias hoc sustinere, formabo, & soluam principalia argumenta quæ solent contra hoc fieri. Sunt autem quatuor.

Primum est, si prius,& posterius in tpe sunt idem realiter cum priori,& posteriori in motu, ergo tempus diffinitur p prius,& posterius in tpe. quod vr inconueniens. Consequētia probatur, qm̄ ſm philosophum in textu, tempus diffinit per prius,& posterius in motu. Sed secundum te prius,& posterius in motu sunt realiter idem cum priori, & posteriori in tpe. ergo tempus diffinitur per prius,& posterius in tpe. Quod aūt consequens sit inconueniens probatur. quia ſm philosophum in 7.metaph.tex.35. partes quantitatiuæ non ingrediuntur diffinitionem totius quantitatiui, sed econuerso, non.n.circulus diffinitur per semicirculum, sed econuerso, neque homo per digitum, sed econuerso, sed tempus est quoddam totum quantitatiuum, cum sit quantitas continua diuisibilis in partes quarum vna succedit alteri, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quòd philosophus non negat absolute partes ingredi diffinitionem totius, distinguit.n.partes in 7.metaph.in tex.35.in partes materię,& partes speciei,& licet neget partes materiæ ingredi diffinitionem totius, non tamen negat de partibus speciei, ideo autem semicirculus non ponitur in diffinitione circuli quia est pars materiæ, idem intellige de homine,& de digito. Quæ autem sint partes materiæ,& partes speciei iam declarauimus in epithomate nostro 7.lib.metaph.in cap.7.& tu vide illic. Quòd autem nō sit intentio philosophi negare absolute totum quantitatiuū diffiniri per partes suas patet ex lib.5.metaph.tex.18.vbi diffiniēs quantum dicit sic. Quantum vero dicitur quod est diuisibile in eis quæ insunt quorum vnumquodque est aptum esse hoc aliquid. Et in prædicamentis diffiniens quātitatem continuam dicit quòd est illa cuius partes copulantur ad terminum communem. Et diffinitur numerus ex eo ꝙ est multitudo ex vnitatibus aggregata. Cum igitur tempus vt totū successiuum distinguatur essentialiter & non per accidens in partem

partem priorem & posteriorem siue præcedentem,& subsequentem non inconuenit,quòd diffiniatur per partes suas.

Secundum est tale. Causa non identificatur suo causato. Est enim causa ad cuius esse sequitur aliud,ergo inter causam & causatū est distinctio realis. Sed prius,& posterius in motu est causa prioris,& posterioris in tempore ergo &c. Maior est communiter concessa. Minor autem videtur esse philosophi & Comment.& B.Th.in 4.phys.in tex.99 vbi inqt philosophus. Quoniam autem in magnitudine primum & vltimum est, necesse est in motu prius,& posterius esse. At vero,& in tempore est prius,& posterius propter id quia sequitur semper alterum,alterum ipsorum & Cōmentator in cōment.99. dicit,quòd causa continuitatis temporis est cōtinuitas motus,ergo bene sequitur quòd causa prioris,&posterioris in tempore sit prius, & posterius in motu.

Ad hoc dr̄, ꝙ causa alicuius potest esse duplex.s.realis, & illatiua,si est realis,conceditur maior, quia vt determinauimus in lib.5.metaph.in q.1.inter causam, & causatum cadit prioritas,& posterioritas,& dependentia realis,quæ nō possunt stare cum identitati reali,si autem est causa tantum illatiua negatur maior. Nam verum est dicere ꝙ causa propter quam Sortes est homo,est rōnale. Infertur.n.Sortes est rōnalis ergo est homo. Et tñ inter hæc tria stat identitas realis, vt declaratum est in lib.3.metaph. Ad argm̄ ergo dico,ꝙ philosophus & Cōment.& B.Th.intendunt prius, & posterius in motu esse causam non realem,sed illatiuam prioris,et posterioris in tempore. Intēdit.n.illic philosophus declarare ordinem q est inter magnitudinem super quā fit motus localis,et motū,et tempus quo ad continuitatē,et prius, et posterius.Et dicit,quia magnitudo continua est bene sequitur, ergo motus super eam est continuus, et quia motus factus super continuam magnitudinem est continuus,bene sequit et tempus esse continuum, quia quantus est motus tm̄ fieri tempus vr̄. Et similiter,inquit philosophus qa in magnitudine est primum,et vltimum bene sequitur,et in motu facto super talem magnitudinem esse prius,et posterius ꝓportioliter,qa,scilicet primæ parti magnitudini corrcspōdet prior pars motus, et sequenti parti posterior pars motus, et quia

in motu est pars prior & posterior bene sequitur idem & in tempore, quia alterum eorum semper sequitur ad alterum.

Tertium est tale, si prius & posterius in tempore non distinguuntur realiter à priori & posteriori in motu, sequitur ꝙ idem sit mensura & mensuratum, quod est impossibile aliter inter mensuram & mensuratum non esset relatio realis, cuius oppositum patet ex 5.metaph,cap.de ad aliquid.Consequentia probatur, qm̄ prius & posterius in motu sunt mēsurata à priori & posteriori in tempore eo,quòd priori parti motus applicatur vt mensura prior pars temporis,&posteriori posterior,ergo si eadem sunt prius & posterius in tempore & in motu,idem erit mensura & mensuratum..

Ad hoc concessa consequentia,negatur falsitas siue impossibilitas consequentis, licet.n.sit falsum idem ſm idem mensurare seipsum, puta quòd dies mensuret seipsum similiter annus & totum tempus, tamen non est inconueniens, quòd in aliquo toto sumatur aliqua pars quantitatiua aliquota, quæ per replicationem mensuret ipsum totum.Sicut per horam replicando mensuramus diem, & per diem mensem, & per mensem annum,& per annum lustrum. Ratione igitur partis aliquote est mensura,& ratione totius est mensuratū. Et qn̄ probatur, ꝙ inter mensuram & mensuratum non esset relatio realis negatur consequētia, quoniam pars aliquota mensurans & totum mensuratum non sunt idem realiter, valeret autem consequentia, si idem secundùm idem & eodē modo sumptum esset mensura & mensuratum.

Quantum tale est,Quæ ita se hn̄t,ꝙ vnum præcedit naturaliter alterum nō pn̄t esse idem realiter. Sed prius & posterius in tpe præcedunt naturaliter prius & posterius in motu ergo &c.Maior nota & ꝓbatur minor. Mensura naturaliter est prior mensurato ex 10. metaph. tex.2. sed prius & posterius in tempore sunt mensura prioris & posterioris in motu,quoniam si tempus est mensura motus,proportionaliter partes temporis sunt mensura partium motus, ergo &c.

Ad hoc dico,ꝙ minor est falsa,ad ꝓbationem dico,ꝙ sufficit hác esse veram,mensura est prior mensurato cognitione,qm̄ ex cognitione mensuræ deuenimus in cognitionem mensurati vt pertractauimus in lib. 10. metaph. in q. 2. vbi

assign

assignanimus conditiones mensuræ dimensiuæ. Quòd autē mensura dimensiua sit natura prior suo mensurato, verificat præcipue qn̄ per partem aliquotam mensuramus totum, sicut per vnitatem decies replicatam mensuramus numerū denarium,&per vlnam pāni mensuramus totam peciam panni nam pars naturaliter est prior suo toto. Et qm̄ in proposito per partem temporis puta per horam mensuramus replicatione totam diem, sufficit in hoc casu mensuram esse priorem mensurato cognitione ꝙ autem sit prior naturaliter verificatur pro quanto mensura sumitur vt pars & mensuratum vt totum. Sic pro nunc occurrit dicendum, vt autem habeat plenam cognitionem de diffinitione mensurę & de conditionibus suis tam de mensura extrinseca quàm intrinseca, & de mensura perfectionali & quantitatiua, necesse est vt videas in lib.10.metaph.q.secundam & tertiam.

Postremo aduerte, quòd licet in via nostra vt prædiximus vtraque pars quæsiti sit sustentabilis,tamen in quæstione sequenti in qua declarabimus diffinitionem de tempore bene assignatā à philosopho,procedemus disputatiue ſm opinionem eorum qui tenent identitatem realem inter motum & tempus. Determinatiuæ autem ꝓcedemus ſm opinionem eorum,qui tenent distinctionem realem inter ea,& pręcipue propter honorem Capreoli, quē habemus vt fidissimum defensorem Diui Th.Hęc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 21. Si diffinitio temporis est bene assignata. Hoc.n.est tempus numerus motus secundum prius & posterius. Textu 101.

IN HAC quęstione aduerte ꝙ tres modi sunt exponē di prædictam diffinitionem, & declarandi q̄uo est recte assignata ſm ꝙ sunt tres opiniones diuersę de entitate tēporis. Nam aliqui tenent,ꝙ tempus nō distinguitur realiter à motu,sicut Alb.de Saxonia & Scotus & quasi oēs commentistę. Aliqui autem quòd distinguitur realiter à motu, sicut Herueus & Capreolus & videtur B. Th.declinare ad hanc viam, vt diximus supra. Aliqui tenent ꝙ est mobile motum regulariter, & hic est Gregorius de Arimino in 2.sent.dist.2.q.1. art. 1.vbi tenet quòd cœlum regulariter motum, est tempus proprie dictum.Omne autem corpus regulariter motum vt

horologium potest dici tempus cōmuniter acceptum iuxta distinctionem quam posuimus in principio q.præcedentis.

In hoc igitur quæsito potes procedere disputatiue & determinatiue. si disputatiue tenueris primam opinionem, exspones diffinitionem temporis, sicut exponit Albert.de Sax. in 4.physic.in q.15. Et illic inuenies quare philosophus dixit tempus esse numerum motus & non dixit mensuram, & quare dixit motus ad differentiam rerum permanentium, & quare dixit ſm prius & posterius vt distingueret extensionē motus à sua protensione. Et inter omnia argumēta quæ format illic & soluit Alb.aduerte vltimum. Quomodo licet tēpus sit idem cum motu cœli tamen hæc est vera. Motus cœli mensuratur tempore tamen idem eodem modo sumptum est mensura & mensuratum.

Determinatiue autem tenebis secundam opinionē, quæ videtur esse magis ad mentem B.Th.& iuxta illam sic expones diffinitionem datam de tempore.

Tria igitur declaranda sunt. Primo ꝙ tempus est aliquid motus. Secundo, ꝙ tempus concernit motum ratione prioris & posterioris partis in motu. Tertio, quòd tempus concernit motum ratione prioris & posterioris partis, quia est numerus prioris & posterioris in motu.

Primum quidem probatur sic, non apprehendimus tempus nisi apprehēdamus aliquem motum aut in nobis aut extra nos, ergo tempus est aliquid motus & concernit eum, cōsequentia nota, & antecedens manifestat philosophus exemplo dormientium apud sardos longo tempore, qui computantes nunc initium dormitionis cum nunc fine dormitionis non perceperunt aliquem motum medium, nec tempus, ideo putabant se pro vno instanti vel quàm breuissimæ dormisse, & ad confirmationem huius dicit Comment.in commento 97. Cum nos non perceperimus nec imaginati fuerimus motum factum inter duo extrema, sed estimauerimus ꝙ nullus motus factus fuerit in nobis nec in alijs, sed quòd nos simus in esse indiuisibili tunc non percipimus tempus. Patet igitur ꝙ cūm notitia temporis pendeat ex notitia motus, tempus concernit motum.

Secūdum probatur sic. Quando determinamus motum

par

parte priori & parte posteriori apprehendimus tempus. & si apprehenderemus motum non ordinantes partem priorem & prius factam, deinde posteriorem non apprehenderemus tempus, ergo tempus concernit motum non absolute, sed ratione prioris & posterioris. consequentia nota. Antecedens declaratur communi experientia. Nam quando aduertimus motum factum ordinate super priorem partem spatij. & motum factum super posteriorem partem, tunc apprehendimus tempus, remoto autem hoc ordine non apprehendimus tempus & hoc vnusquisque potest in se experiri, ergo &c.

Tertium probatur sic. Ratio temporis concernit prius & posterius in motu non quocunq; modo sed vt numerata vel numeralia, ergo concernit motum rōne prioris & posterioris, quia est numerus motus ꝭm prius & posterius.

Consequentia nota, antecedens probatur. Qñ apprehēdimus duo extrema alicuius successionis siue fluxus, vnum q-dem vt prius alterum vt posterius, inter quæ necessario cadit medium, qm̃ duo extrema indiuisibilia, quorum vnum antecedit alterum non sunt imaginabilia nisi per medium, percipimus tempus. Quando autem percipimus tantum vnum nunc non percipimus tempus: & quando percipimus plura nunc quorum vnum est prius & alterum posterius, non tamen percipimus vnum vt prius & alterum vt posterius, non percipimus tempus, non ratio quidditatiua temporis requirit prius & posterius non absolute, sed vt numerata vel numerabilia.

Sed contra tria prædicta insurgunt tria dubia. Primum est contra primum. Nam videtur quòd tempus possit esse sine motu. Tempus.n.est mensura motus, se habent ergo vt mensura & mensuratum quæ sunt in tertio modo relatiuorum ex 5.metaph.c.de ád aliquid. Sed quod est sic relatiuū, potest esse non existente alio relatiuo sicut remota scientia potest remanere scibile. ergo potest esse tēpus remoto motu. Et sic tempus non est aliquid motus.

Ad hoc dr̃, ꝙ tempus alio modo cōparatur ad motum primum qui est motus cœli diurnus. & alio modo ad alios motus. Nam ad primum cōparatur vt mensura & vt ꝓpria pas-

 sio,

sio,ad alios autem vt mensura tantum. Ad argumẽtum ergo dico quòd probat tempus posse esse remoto hoc motu & illo ad quos se habet præcise vt mensura, sed non probat, ꝙ possit esse remoto primo, q̃a implicat posse inueniri passionem remoto suo subiecto. Nec concedendum est ꝙ tempus & primus motus se habeant præcise vt relatiua tertij modi, quod tñ concedimus respectu aliorum motuum.

Secundum est contra secundum. Nam tempus est quid absolutum, priùs autem & posterius sunt respectus. Sed absolutum non est diffinibile per respectum, opponuntur.n.absolutum & respectus, ergo &c.

Præterea, erit circulus in diffinitione. Nam prius & posterius ꝭm philosophum & Comment.infra in commento 129.diffiniuntur per tempus. Prius est.n.quod fuit in aliquo tempore in quo non fuit aliud sicut bellum Troianum fuit eo tempote in quo non fuit Roma, si ergo tempus diffinitur per prius & posterius erit circulus in diffinitione.

Ad hoc dicitur quod prius & posterius non stant pro respectibus qui sunt prioritas & posterioritas sed pro partibus motus vt stant sub istis respectibus. Constat autem ꝙ partes motus non sunt respectus, Quare &c.

Ad aliud cũ dicitur quòd erit circulus &c.negatur ꝯñtia, ad ꝓbationem dico ꝙ prius & posterius dupliciter sumunť. Primo vt sunt drĩæ ordinis in re ꝭm generationẽ. Secũdo vt sunt partes successionis siue fluxus, quarum vna precedit, alia subsequitur, primo modo diffiniũtur per tẽpus vt declaratur infra per philosophum in tex.129. secundo modo tẽpus diffinitur per ipsa,& sic patet quòd non committitur circulus.

Tertium est contra tertium, quo ꝓbatur ꝙ tp̃s non est numerus. Nam si est numerus vel est numerus partium motus prout vna est prior & alia posterior, vel est numerus ꝭm mutata esse q̃ sunt in motu indiuisibilia quorum vnum est prius & alteꝶ posterius, non primum, quia pars prior & pars posterior in motu continuantur adinuicem, & sic nulla est discretio inter eas nec numerus. Nõ secundo, quia cum mutata esse sint discreta, tempus esset numerus discretoꝶ,& sic tẽpus esset quantitas discreta quod est contra philosophum.

Ad hoc dr̃ quòd datur primum, ad improbationem dico quòd

quòd licet partes motus sint continuæ, tñ possunt apprehendi distinctis apprehensionibus. & considerare prout hæc est prior & illa posterior.& ꝓut cadunt sub ordinatis apprehensionibus numerantur vt plenius declarabitur,quando quæremus si tempus habet esse per animam vel extra animam.

De tertia via quæ est Gregorij non curabis qm̃ nec est cõsona philosopho nec Comment.nec B. Th.nec ipse auctor probat imaginationem suam aliqua efficacia,&vr̃ in hoc magis locutus secundùm opinionem vulgi,quam peripateticę. Nam philosophus in 4.ph.in tex.94.recitat hanc opin.vt antiquam & dicit. Et quidam dixerunt tempus esse sphæram totius,existimauerũt autem hoc, quia omnia sunt in tẽpore & sunt in sphæra mundi.& iste sermo est magis vanus quàm indigeat probatione. vbi dicit Cõment.& decipiebantur in hoc quòd duæ affirmatiuæ non concludunt in 2.figura,& sic sermo eorum est in propositionibus falsis, & figuræ inconstantis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 22.Quæ sint illa quæ mensurantur tpe.

Manifestum est quòd quorum esse mẽsurat his omnibus inerit esse in moueri & quiescere. Quæcunque igitur generabilia & corruptibilia sunt,& omnino quæ aliquando quidem sunt aliquando autem non sunt. necesse est in tempore esse. Textu 120.

IN HAC q.aduerte,ꝙ philosophus tria assignat q̃ mẽsurantur tpe.s.motus quies & quæcũque aliquando sunt, aliquando non sunt.Tria igitur consideranda sunt. Primo,qũo est mẽsura motus. Secundo,quomodo quietis. Tertio,qũo eorum quæ nõ semper sunt vt generabilia & corruptibilia.

Quantum ad primum aduerte non esse dubium qn mensuret motum,qm̃ ex diffinitione sua est numerus motus.Sed dubium est de modo,puta an mensuret motum ꝑ se, & econuerso.i.posito quòd tps mensuret motuum per se,an motus mensuret tps ẽt ꝑ se.Præterea, cum motus possit considerari inquantum est actus imꝑfecti ex diffõne sua.& vt est quãtus quãtitate successiua. & continuus. dubium est vtrũ mẽsuretur tpe inquantum est actus imꝑfecti vel vt est quantus quantitate successiua. Præterea dubium est,si eodem modo mẽsurat motum primũ qui est motus primi mobilis &alios

motus. Præterea, dubium est quomodo mensurat motũ primum cum sit æternus, & tamen secundùm philosophum in tex. 120. quidquid mensuratur tempore ita se habet quòd potest accipi tempus maius duratione sui mensurati.

Vt igitur ista ordinate resoluãtur, dico ad primum simul cum Cõment. in cõmento 112. quod tempus mensurat motum per se. i. ex natura sui, qm̃ tempus est essentialiter & quidditatiuæ mensura motus. Motus autem mensurat tp̃s per accidens. i. quo ad nos & non ex natura sua, qm̃ non conuenit per se mensurato mensurare sed mensurari. Contingit aũt ꝙ aliqñ est nobis notior quantitas motus quàm temporis puta hora prima diei incepit iter, & itineratus sum per 9. miliaria, & volens scire quot horæ præterierunt, sic computo, feci tria miliaria pro hora, ergo tres horæ transierũt, ergo est tertia hora diei, & in illo casu ꝑ maiorem notitiam quam habeo de motu quàm de tp̃e mensuro tp̃s per motum, sed hoc non est ex natura motus vt dictum est. sed respectu nostri.

Ad secundum dico, quòd motus mẽsuratur tempore vt est quantus quantitate successiua, & non vt est actus imperfecti, probatur ex 10. metaph. tex. 2. mensura debet esse omogenea mensurato. sed tempus vt mensurat motum est quantitas successiua, ergo motus vt mẽsuratur tempore debet esse quãtitas successiua, sed vt est actus imperfecti non est quantitas successiua, imò est in predicamento qualitatis vt in alteratione, vel in p̃dicamento vbi, vel in p̃dicamento quantitatis, & est quantitas permanens vt quæ acquiritur per augmentum. Et quòd tp̃s mensuret motum vt est quantus patet non solũ per rõnem dictam, sed ẽt per philosophũ in hoc 4. lib. in tex. 119. vbi inquit. Quare quod mouetur non simpliciter erit mensurabile sub tp̃e, ſm quod quantum aliquid est. sed ſm quod motus ipsius quantus, vbi inquit Cõment. & est manifestum quod tempus nõ mensurat rem motam ſm quod est mota simpliciter, sed ſm quantitatem accidentem motui.

Ad tertium dico, quòd alio & alio modo mensurat motum primum & alios motus. Nam respectu primi dr̃ mensura intrinseca qm̃ tp̃s intrinsecæ & subiectiuę est tm̃ in primo mobili. & ideo ab eo sumit vnitatem vt dicemus infra respectu aliorum motuum est mensura extrinseca, non. n. mensurat

ambulationem Socratis nisi qa applicatur illi, sicut vlna aut cubitus applicatur panno mensurabili, & ideo non multiplicatur tempus ad multiplicationem aliorum motuum, quoniã vna mensura extirnseca multa possunt mensurari.

Ad quartum dico, quod tps non mensurat primum motũ ẽm se totum, qm̃ vt dicit philosophus in tex.120. quod mensuratur tpe ẽm se totũ ita se habet quod põt esse tps, in quo non erit illud mensuratum. Hoc aũt non contingit in primo motu sumpto ẽm se totum qm̃ est æternus ẽm philosophum. Mensurat aũt ẽm partes, quia nulla pars primi motus adequatur toti tpi qđ est æternũ ẽm philosophum, vnde dico ꝙ tps mensurat primũ motum quia mensurat oẽm circulationẽ eius, q̃libet aũt circulatio finita est, qm̃ completur die nãli, ex ꝯñti licet totus motus cœli sit æternus ẽm philosophum qa nõ est assignabilis prima nec vltima circulatio, tñ nulla circulatio est æterna, & ideo est mensurabilis tpe, patet igitur qũo tempus diuersimode mensurat motum.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ videtur difficile saluare quietem mensurari tempore, eo quod quies est non ens, cum sit priuatio quæ est negatio, non enti aũt nõ est assignabilis mensura realis quale est tempus.

Præterea. Tempus est mensura rei successiuæ, in quiete cum sit non ens nulla est successio, ergo &c.

Vt ergo scias pp quid quies mensuratur tpe & quo mõ, aduerte ꝙ ideo quies mensuratur tpe, quia est priuatio motus qui ex natura sua & p se mẽsuratur tpe, vnde sicut ista est vera. Tenebræ vñr, quia sunt priuatio locis quæ est per se visibilis, sic & in proposito de quiete quæ per accidens mensuratur tempore. quia motus per se mensuratur tempore.

Modus autem talis est. Quies mensuratur per accidens tempore, quia est quando est aliquis motus in aliquo mobili quem mensuramus tempore. & comparantes quietem alicuius quiescentis motui alicuius moti aduertimus quòd tanta est duratio illius quietis quanta est duratio illius motus, verbi gratia æquitet sortes tribus horis, & tandiu dormiat Plato, quandiu equitat sortes, dicemus Platonem quieuisse per tres horas & sic comparantes quietem ad motum coexistentem intelligimus quietem mensurari tempore.

Patet aũt quòd obiectiones præpositæ non concludunt, non prima, quia licet priuatio sit negatio non tñ simpliciter sed ponit subiectum cum aptitudine ad motum, & ideo non inconuenit quòd mensuretur tempore non per accidens, obiectio autem concludit de eo quod est negatio simpliciter.

Nec secunda concludit, quoniam maior non est vera nisi de mensurato per se à tempore.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ tempus esse mensuram generabilium & corruptibilium pōt dupliciter intelligi. Primo, inquantum subijciuntur mutationi accidentali, vt aqua existens sub motu alteratiuo, & lapis vt descendit, & vt sic nō est dubium quin mensurentur tempore qm̃ si tempus est mẽsura motus est ex consequenti mensura rei mobilis vt stat sub motu. Secundo, quantum ad suum esse substantiale, puta an permanentia & existentia aquæ mensurentur tẽpore & hoc est difficile dubium, quoniam cum tempus sit mensura motus, & motus sit res successiua, ac partibilis, videtur ꝙ nō sit mensura nisi rei successiue vel partibilis vel cui adiũgitur aliqua successio. Sed esse substantiale rei corruptibilis non est successiuum nec partibile, nec admistum successioni, qm̃ acquiritur in instanti sicut & forma substantialis, & consistit in indiuisibili sicut declarauimus in lib.8.metaph.in qō.6. vbi determinauimus contra Scotum nullam formam substãtialem partibiliter acquiri nec intendi nec remitti.

Et aduerte, ꝙ pp hãc rationem Herueus diuertit à via B. Th.nam B.Th.in 1.parte qō.10.art.5. dicit ꝙ omnis motus & esse rerum corruptibilium mensurantur tempore. Herueus autem in 2.quolibet qō.12.tenet quòd mensuratur nunc temporis discreti. Quid autem & quale sit tale nunc non est physici sed Theologi considerare, nunc.n.intendimus de mẽsurali naturali, vt igitur scias defendere viam B. Th. aduerte ꝙ inter esse subæ incorruptibilis, & esse subæ corruptibilis est ꝯueniens dr̃ia. Couueniunt quidem in hoc, ꝙ caret omni successione intrinseca, sunt in partibilia & consistunt in indiuisibili. Differunt aũt in hoc, ꝙ esse subæ incorruptibilis non est coniunctum qualitatibus actiuis & passiuis pp quas inest subę corruptibili transmutatio alteratiua qua tenditur ad corruptionem, oppositum autem videmus in subijs corruptí

pti

ptibilibus siue sint elementa siue elementata. In proposito constat quare esse subæ incorruptibilis vt cœli non mensuratur tempore, quia non est coniunctum huiusmodi qualitatibus nec transmutationi qua tendat in non esse. Constat etiã quam rationabiliter ponitur esse rei corruptibilis mensurari tempore, quoniam & si intrinsecæ sit impartibile, & non de genere successiuorum, tñ quia est coniunctum continuæ transmutationi ex qualitatibus contrarijs quæ in sunt subæ elementari, ideo conuenienter mensurantur tempore, & potest sic probari propositum. Quæcunque transmutantur in tempore mensurãtur tempore ex 4.phys.tex.117. sicut ex opposito, quæ non patiuntur à tempore non mensurantur tempore vt immanentes actiones, & esse luminis in aëre, quia tẽpus non agit ad eorum non esse, posito enim ꝙ sol firmaretur super hemisphærium nostrum per mille annos idem numero lumen semper conseruaretur, qm̃ nullum adesset corruptiuum. Sed suba corruptibilis patitur à tempore & transmutatur in tempore quo ad esse substantiale propter contrarietatem quæ est in qualitatibus à quibus non potest separari ergo &c. Ad argm̃ autem in quo videtur se fundasse Herueus nego minorem. Nam ad hoc, quòd aliquid mensuretur tempore non est necesse quòd sit intrinsecæ admixtum successioni, sed coniunctum transmutationi alteratiuæ, qua tendit ad corruptionem. Hęc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 23. si tempus est tantum vnum.

Tempus autem vbique idem. Textu 132.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ peripatetici consentientes Arist. in 4.phys. in tex.132. concordant in hoc, ꝙ tempus est tantum vnum. Et quoniam B.Th. concordat in hoc cum Cõment. s. quòd tempus primo, & principaliter consequitur diurnum motum corporis cœlestis, qui est primus, & regulatissimus vt patet in comment.132. ideo vt plene resoluatur sensus philosophi, & Comment. & B.Th. de vnitate, vel pluralitate temporis sic procedendum est. Primo, ponetur vna distinctio de tempore. Secundo, duæ conclusiones responsiuæ. Tertio, soluentur quædam argumenta, quæ videntur habere aliquam apparentiam contra viam nostram.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ tempus apud Cõment.

&

& B.Th. solet dupliciter accipi.s.Tempus principaliter, & primo,& tempus secundario,vnde Cōment.in cōment.132. inquit.Sed debes scire,quòd tempus licet sit numerus cuiuslibet motus tamen non eodem modo,sed secundùm prius, & posterius,quoniam est numerus aliorum motuum ꝓpter translationem.i.motum localem,quoniam si translatio non esset,non esset tempus. Et si alteratio,non esset, neque augmentatio,neque generatio,neque corruptio, & tamen esset translatio,esset tempus,& si de modis translationis non esset translatio circularis non esset tempus,& de circulari velocioris circulationis.s.diurni motus. Tempus igitur, & si est numerus cuiuslibet motus,tamen attribuitur eis principaliter, & secundario, hæc Comment. Aliqui autem solent sic distinguere. Tempus proprie dictum,& tempus communiter dictum, & hanc distinctionem declarauimus supra in q 20. huius 4. vbi quæsitum est si tempus est motus vel non.

Quantum ad secundùm ponitur prima conclusio. Tempus secundario vel cōiter dictum non est tantum vnum numero,sed plurificatur vt plurificantur motus,hæc sic probatur. In quocunque est prius,& posterius ſm durationem in eo est tempus cōiter dictum, non.n.est intelligibile q̄ anima apprehendat in aliquo esse prius, & posterius ſm durationem nisi per habitudinem ad tempus, nam dr̄ pars prior duratione quia priori tempore facta est,& posterior q.a posteriori tempore facta. Sed constat,q̄ in omni motu cum sit res successiua est pars prior,& posterior ſm durationem qm̄ pars vna succedit alteri ergo &c. Præterea,vno motu potest mensurari alter motus, vt de ambulatione Socratis per tantum spacium potest mensurari calefactio aquæ. Sed omne mensurans motum,vt sic potest dici tempus large, ergo &c. Et aduerte,q̄ in hac conclusione cōiter concordant Doctores,vt Herueus,&Gregorius,&Capreolus,vnde ipse Capreolus in 2.sent.dist.2.q.2. soluens argumentum primum factū contra primam conclusionem distinguit sic.Tempus potest dupliciter accipi.s.proprie,& stricte, & sic est tantum vnicū tempus.s.numerus motus primi mobilis. Alio modo sumitur improprie large. & sic numerus cuiuslibet successionis potest dici tempus. Et respondens ad septimum factum cōtra

tra

tra eandem conclusionem,inquit,in fine solutionis. Argumentum nō aliud concludit, nisi ꝙ in omni motu continuo est formaliter tempus large,& improprie dictum: Eandem conclusionem tenet Iandunus in 4.phys.q 28.vbi inquit. Tempus secundario, & per posterius dictum est in quolibet motu tanquam in subiecto,& multiplicatur numeraliter secundùm multiplicationem mobilium quæ mouentur.

Secunda conclusio sit ista. Tempus proprie dictum,siue vt inquit Cōment. primo,& principaliter est tantum vnum,& idem numero respectu omnium temporalium, probatur sic nullum accidens est multiplicabile in plura numero nisi per multiplicationē sui primi,& per se subiecti, & maxime multiplicatione naturali, & reali, vt pro nunc excludam multiplicationem intentionalem. De qua locuti sumus in 5.metaph.in q.18. Sed tempus est accidens siue sit idem cum motu siue distinctùm, est enim quantitas successiua, ergo non potest multiplicari nisi multiplicetur suum subiectum. Sed subiectum suum est motus primi mobilis, siue primum nobile vt est sub primo motu, quod est in multiplicabile stante vnitate mundi, ergo & tempus proprie dictum est in multiplicabile. Quòd autem subiectū temporis sit primus motus probatur,quia motu primo mensurantur oēs alijs motus vt simplicissimo sui generis, ergo tempus proprie dictū consequitur primum motum,vt primum mēsuratum, & primum subiectum, ad quem comparatur vt diximus supra vt mensura intrinseca,& sua propria passio. Et hęc est intentio Cōment in cōmento 132. vbi inquit. Tempus igitur sequitur hunc motum.s.primum, & iste motus sumitur in diffinitione eius,& ipsum tempus mensurat illum, non s̄m ꝙ numerus mensurat numeratum.i.non comparatur ad ipsum p̄cise vt mensura,sed s̄m quod mensurat aliquod quod est forma in re.i.sed s̄m ꝙ est mensura quę est subiectiuæ & intrinseca in re mēsurata. alios vero motus mensurat s̄m ꝙ numerus mensurat numeratum.i.inquantum est præcise mensura extrinseca,quæ mensurat vt applicatur mensurato vt vlna applicata mensurat pannum, non quia sit subiectiuæ in mensurato. Patet igitur quomodo tempus pròprie dictum, & principaliter est tantum vnum.Et de hoc tp̄e intelligendum

est quod dicit philosophus in tex.131.scilicet,quòd nō possunt esse plura tempora æqualia simul, quorum vnum nō sit pars alterius,vt duo dies,duæ horæ,duo menses &c.

Quantum ad tertium aduerte,quòd Iandunus in 4. phys. in q.28.in principio responsionis videtur mordere B.Th.de vnitate temporis propter vnitatem primi motus,vnde dicit. Ad quæstionem dicunt aliqui simpliciter , & indistinctæ ꝙ ipsum tempus est vnum numero in omnibus temporalibus, quia primus motus qui est subiectum primum,& proprium temporis non est nisi vnum numero vt notum est . Sed salua pace &c. Et postquam recitauit opinionem B.Th.arguit dictis,& rationibus contra.verum quia non concludunt nisi de tempore communiter siue secundario dicto, ideo nolo immorari ad recitandum, & soluendum ea .

Tu tñ aduerte,ꝙ non est verum ꝙ B.Th.simpliciter,& in distinctæ ponat tempus vnum numero in omnibus temporalibus propter vnitatem primi motus, sed intendit de tpe proprie dicto.Nam & ipse innuit,& acceptat distinctionem de tempore proprie , & cōiter dicto . vnde in 2.sent.dist.12. q.1.art.5.ad tertium sic dicit.Nam potest intelligi de tēpore quod est numerus motus primi mobilis,sed oportet, ꝙ per tempus significetur tempus large sumptum.s.sumat tempus pro numero cuiuscunque successionis . Ex quibus constat ꝙ acceptat tempus ꝓprie dictum,quod est numerus primi motus,& hoc ponit vnicum ꝑꝑ vnitatem primi motus, & tempus large,& hoc multiplicatur, sicut multiplicantur successiones,& sic Iandunus non tendit ad mentem B.Th.nec obiectiones suæ aliquid concludunt contra viam nostram .

Aliqui alij conantur destruere fundamētum B.Th. quod etiam est Comment. vt allegatum est supra.s.quòd tempus non fundatur in primo motu solum, sed in omni motu , & inter omnia sua argumenta duo videntur sibi præcipua .

Primum est . Indiuidua eiusdem rationis habent passiones proprias eiusdem rationis,quia propria passio consequitur speciem & non indiuiduum . Sed omnes motus circulares sunt eiusdem rationis saltem in hoc, quòd est esse successiuum, & ẽsse actum admixtum potentiæ . Sed in motu primi mobilis in quantum est ens successiuum,& actus admixtus

tus

tus potentiæ fundatur prius, & posterius igitur. consimiliter in omni motu circulari fundabuntur prius, & posterius inquantum quilibet est eiusdem rationis in hoc ꝙ est esse successiuum,& esse actum admixtum potentiæ, Sed prius,& posterius absolute considerata in motu sunt tempus, ergo in omni motu circulari, vt in subiecto fundatur tempus.

Ad hoc dicitur in via nostra,quòd licet omnes motus circulares dicantur esse eiusdem rationis inquantum successiui & inquantum sunt actus admixtus potentiæ,& inquantum in eis sunt signabilia prius,& posterius numerabilia,non tamen sunt eiusdem rationis in hoc quòd est esse primum motum,& notissimum,& regulatissimum, quoniam iste conditiones sunt propriæ motus diurni primi mobilis,& tempus fundatur in eo non præcise propter prius,& posterius numerabilia in eo,sed simul cum dictis conditionibus,quibus remotis non fundaretur in eo tempus proprie dictum de quo nunc intendimus,sed tantum tempus communiter dictum. Ad argumentum igitur nego minorem quæ fuit hæc. Sed prius,& posterius absolute cõsiderata in motu sunt tempus,

Secundum est,si non esset motus primi mobilis adhuc esse tempus, ergo non fundatur præcise in eo vt in subiecto, sed & in alijs motibus conditionalis sic probatur, si nõ esset motus primi mobilis adhuc anima apprehẽderet tempus in alio motu puta in horologio vel in motu rote figuli. Nam posset in eo numerare prius,& posterius, ergo &c.

Ad hoc dicitur,ꝙ stante conditionali esset tempus fundatum vt in subiecto in illo motu qui esset primus quicunque esset ille. Nam ideo tempus consequitur primum motum, quia vnumquodque est aptum mensurari primo sui generis.

Sed dices. Cum tempus sit accidens,& ẽm te sit vnum numero,& non sit multiplicabile si remoto motu primi mobilis qui nunc est primus motus esset in alio motu qui tunc esset primus puta in motu solis aut lunæ sequitur ꝙ migraret accidens de subiecto in subiectum quod est impossibile.

Ad hoc rñdetur rñsione Heruei in 2.sent.dist.2.q 1.in rñsione ad primum,&dr̃,quòd non sequitur,quòd accidens migret de subiecto in subiectum, sed sequitur, ꝙ accidẽs simul tunc existens habeat quandam nouam rõnem quàm prius

non

non habebat.s.q; non habeat secum aliam successionem vniformiorem se, sicut etiam si Deus modo amoueret motum primi cœli, motus sequentis cœli, qui nunc non habet rōnē primi motus traheretur ad rōnem primi motus & in hoc nihil sibi acquireretur, sed tolleretur habitudo ad aliqđ prius & similiter esset in ꝓposito. Hæc de pſenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 24. Si habet esse tempus extra animam.

Dignum autem consideratione est quomodo se habet tempus ad animam. Textu 130.

IN HAC quæstione aduerte, eius difficultatem consistere in parua entitate temporis, quæ est maxime latens & in multa diuersitate opinionum, vt autem habeas resolutionē in via nostra sic procedendum est. Primo, ponitur id in quo omnes communiter conueniunt. Secundo, recitabuntur tres opiniones, ex quibus tertia erit B.Th.& ſm eam terminabitur quæsitum. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, q; omnes conueniunt in hoc, q; tempus in sui rōne duo includit.s.formale & materiale, formale est illud quo formaliter distinguitur tempus à motu & hic est numerus, vt diximus supra, qñ quæsiuimus si tempus est motus. Materiale est illud cui applicatur talis numerus. Sicut cum dicimus decem canes, ly canes est materia talis numeri, sic in proposito motus est materia talis numeri quale est tēpus. Tu tamen aduerte, q; licet numerus sit formale non tamen est vera forma temporis, & licet motus sit materiale non tamen est vera materia, aliter tempus esset qđ realiter compositum ex materia & forma, quod est impossibile cum sit accidens, & præterea tempus est ens per se. Sed enti per se repugnat componi essentialiter ex duabus speciebus eiusdem prædicamenti. Sed numerus est species quantitatis discrete, motus autem est quantitas continua, ergo &c. Sed dr̃ esse formale in tpe numerus, quia sicut res naturalis habet à forma esse suum completum, sic tempus habet rationem suam cōpletam ex numero quo numerat anima prius & posterius in motu. Motus autem est materiale, quia sicut materia supponitur formæ. sic motus supponitur numero & discretioni quam habet facere anima circa partes motus.

Quantum ad secundum aduerte, q; tres sunt sententiæ famosę

mosæ de entitate temporis.s.Cõment. & eorum qui sequuntur eum. Alber.de Saxonia,& B.Thom.via Comment. stat in duabus conclusionibus. Prima est tempus quo ad suum materiale est actu extra animam,probatur. Materiale in tẽpore est fluxus continuus,quo mobile fluit ab vno vbi ad aliud in motu locali vel ab vna parte formæ ad aliam in motu alterationis. Sed talis fluxus est ens extra animam,quoniam omni homine dormiente adhuc fluit cœlum ab oriente ad meridiem, & quod calefit fluit à calore vt tria ad calorem intensiorem,ergo &c.

Secunda conclusio est. Tempus quo ad suum formale nõ est actu extra animam, sed ab anima probatur sic de intentione Comment. in commento 131. Cum res numerans quæ est anima non fuerit numerare quod est actio numerantis non erit,& cum actio numerantis non erit, numerus non erit,quoniam numerus aut est numeratum aut actio numerantis, sed constat, ꝙ non est numeratum, ergo est actio numerantis in numerato vel circa numeratum vt obiectum. Sed numerans.s.motum qui est fluxus cõtinuus non est nisi anima intelligens,& apprehendens partes motus, vt vna est antecedens aliam,ergo si anima intelligens non erit,nõ erit numerus,& cum tempus quo ad suum formale sit numerus, sequitur, quòd tempus vt sic non est extra animam, sed ab anima. Et aduerte, ꝙ radix sententiæ Cõment. stat in hoc, ꝙ arbitratur ad numerum rei continuæ necessario requiri actualem numerationem quę non est nisi per animam intelligentem, ita quòd posito continuo successiuo numerabili nisi actu numeretur,non dabitur eius numerus actu,sed tantum in potentia, vnde concludit in supradicto Comment. Tempus igitur non erit in actu nisi anima sit.s.numerans actu in potentia vero erit si anima non fit.s.actu numerans.

Secunda via est Alber.de Saxonia in 4.phys.in q.16. Qui postquam recitauit opinionem Cõment.tenet ꝙ tempus est ens reale extra animam quo ad suum materiale,& in hoc cõcordat cum Cõment. & vltra hoc tenet etiam quo ad suum formale,& in hoc dissentit à Comment.& radix sua est quia arbitratur, quòd de ratione numeri applicati nõ sit actualis nnmeratio,sed numerabilitas,nec est necesse esse actu nume

rantem

rantem sed potentem numerare, vnde ad hoc ꝙ sit numerus decem canum, non est necesse quòd actu numerentur, & ꝙ sit anima numerans actu, sed quòd sint numerabiles, & anima potens numerare. Et quòd ad numerum rerum actu nõ requiratur numerans actu, sed potens numerare, & quòd existant res numerabiles videtur assentire B.Th. in expositione tex.131. soluens dubium motum. Tenet igitur Albertus de Saxonia quòd quia motus primi cœli est ens extra animam, & est numerabilis.i.distinguibilis in partem præcedẽtem, & partem sequentem per apprehensionem animæ dato casu quòd anima actu non distingueret nec numeraret, adhuc est tempus actu quo ad suum formale, & materiale extra animam, & aduerte, quòd B.Th. in tractatu de tempore in opusculis videtur sequi hanc viam. Sed vt dicemus infra. Tractatus ille non acceptatur vt editus à B.Th. verum hæc via videtur cõtradicere philosopho qui in 4.phys.tex.131. dicit impossibile est esse tempus si anima nõ sit, sed aut hoc ꝙ vtcunq; ens est tempus. Ergo philosophus intendit ꝙ tẽpus pendeat ab anima vel quo ad formale vel quo ad materiale.

Si quis vellet hãc viam sustinere dicere posset, ꝙ licet philosophus ꝓposuerit hoc dubium, vtrum cum non sit anima erit tunc tempus an non, vt patet in tex.131. tamen non soluit nisi dubitatiuæ, & conditionaliter loquens vt patet intuẽti textum prædictum, vel potest dicere, ꝙ licet non pendeat quantum ad actualem numerationem, quia sine ea adhuc est tempus, pendet tamen quo ad numerabilitatem, quia hęc conditionalis est vera, si non est aliquod potens numerare, non est aliquod numerabile, sicut si non est aliquod potens sentire, non est aliquod sensibile, sensibile enim respicit sensitiuum, vnde bene sequitur, si non est anima potens numerare motum, non erit motus numerabilis.s.motus numerabilis secundũm prius, & posterius est tempus. ergo si non est anima non est tempus, vel potest dicere. ꝙ licet tempus non pendeat ab anima quo ad suam entitatem, pendet tamẽ quo ad actualem applicationem motibus per ipsum mensurandis. Non.n. tempus mensurat apprehensibiliter iter Socratis nisi anima applicet tantum tempus itineri Socratis mensurando puta horam aut diem. Sic posset dici disputatiuæ, licet

licet non intendam tenere hanc viam. sed immediate sequentem. quam reputo esse ad mentem B. Thom.

Tertia igitur via, quam elicio ex B. Th. in expositione tex. 131. tenet, ꝙ tempus quantum ad formale & materiale recipiat complementum ab anima, ita ꝙ licet fundamentum habeat in re, non tñ habet rõnem perfectam, nisi per animam apprehendentem. Et mens sua stat in hoc. Rerum numerabilium quædam hñt esse fixum & permanens extra oẽm apprehensionem animæ vt lapis & lignum & alia quæ dicuntur entia permanentia. Et ista nec quantum ad esse nec quantum ad numerum pendent ab anima. Nam dato, ꝙ nullus intellectus numeraret lapides existentes in fundo maris adhuc essent in numero certo & determinato. quia de rõne numeri numerati in permanentibus non est actualis numeratio, sed numerabilitas. Tales igitur res permanentes habent completum esse extra animam. Quædam autem res numerabiles sunt, quæ non habent esse permanens nec totum simul sed consistunt in quadam successione, ita ꝙ eis repugnat hr̃e partes simultaneas & de suo esse nihil habent extra animam nisi quoddam indiuisibile continuatiuum partium succedentium, sicut est mutatum esse in motu & instans in tempore, & in his successiuis, si debet esse aliqua totalitas numerabilis, est necesse, ꝙ sit intellectus apprehendens partem præcedentem quæ iam fuit, & comparet sequenti futuræ, & distinguat eas in priorem & posteriorem, v.g. intellectus considerans mobile, vt sub tali dispositione vel vt existens in tali situ, cognoscit ꝙ causat priorem partẽ motus, & vt est in alio situ causat posteriorem partem. Cum igitur motus non habeat in re nisi indiuisibile continuatiuum si debet apprehendi vt quoddam totum hñs partes quibus repugnat simul esse, hoc non erit nisi per opus animæ, ergo motus remota anima habet esse incõpletum, & cum tempus sit idem cum motu, aut fundetur in motu primo, vt dictum est supra, sequitur ꝙ si esse motus vt est quoddam totum pendet ab anima, sequitur, ꝙ etiam esse temporis & quo ad fomale. & quo ad materiale, quod est motus pendet ab anima, ita ꝙ sine anima hñt esse imperfectum, in hoc igitur stat resolutio B. Th. de cuius mẽte pono hanc conclusionẽ. Nec motus nec tempus

vt considerantur sicut quædam tota habent esse perfectum extra animam, quoniam nullum totum cui repugna. habere partes simultaneas, quamuis contingat eas simul intelligere habet completum esse actu sine apprehensione. Sed tempus & motus cum sint successiua sunt talia ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, tria argumenta contra determinationem factam. Primum, sumitur ex tractatu de tempore B. Th. in opusculis in cap. 1. qui expresse tenet cum secunda via, & reprehendit Cōment. qui tenet primam viam, & vltra hoc sic arguit, in quocunque motus habet esse perfectum illud mouetur necessario, sed secundùm te motus habet esse perfectum in anima, ergo, anima necessario mouetur, quòd est inconueniens.

Ad hoc dr̄, ꝙ tractatus ille non est B. Th. quod patet ex duobus. Primo, quia in cap. 3. illius tractatus in fine negat esse substantiale rei mobilis mensurari tempore, cuius contrarium in 1. parte q. 10. vt declaratum est suprà. Secundo, quia leuitas rationis adductæ non est attribuenda tanto ingenio. Quis. n. nescit, ꝙ maior propositio non est vera nisi de eo in quo est motus vt in subiecto mobili, & non de illo in quo est vt cognitum in cognoscente, Et hoc modo ponit B. Th. motum habere esse perfectum in anima. s. vt obiectum cognitum in cognoscente, & ideo non sequitur animā moueri.

Secundum sumitur ex Herueo in 2. sent. dis. 2. q. 1. art. 3. & arguitur sic, si tempus est ens ſm animam, ita ꝙ non habeat esse completum extra animam vel est ens vt figmentum excogitatum de quo fundamentum non est in re vt Chimera, vel est ens in anima vt vniuersale, cuius fundamentum est in re, sed vniuersalitatem facit intellectus, non primo modo vt communiter conceditur, non secundo modo, quia philosophus in 6. metaph. tex. 4. diuidit ens in anima secundo modo dictum contra ens quod diuiditur in 10. prædicamenta. Sed tp̄s pertinet ad ens qd̄ diuiditur in 10. prædicamenta, cū sit species quātitatis, ergo non est ens in anima, sed extra aiam.

Ad hoc dr̄, ꝙ non est ens in anima primo modo nec sicut vniuersale, sumendo vniuersale ꝑ intētione vniuersalitatis, qm̄ vniuersale vt sic est ens rōnis distinctum cōtra ens reale diuisum in 10. prędicamēta. Sed est ens in anima sicut natura cui

cui attribuit intellectus intétionem vniuersalitatis,quę licet sit res,tñ non dr̃ formaliter vniuersalis nisi per opus intellectus,vt declarauimus in 1.de anima in q.7.sic dico de tpe,licet fundamentum sit reale,tñ formale est ab anima. Argumentum autem Heruei procedit ac si teneremus tempus esse præcise per opus animæ, sicut intentio vniuersalitatis.

Tertium sumitur, ab eodem Herueo vbi supra & est tale. Posito,ꝙ nullus intelligeret motum, & tamen quòd cœlum moueretur sicut nunc mouetur,quæro aut mouetur successiue secundùm rem,aut non,si sic, ergo erit successio secūdùm rem extra animam in rerum natura, sed impossibile est ponere successionẽm realem extra animam in motu quin ponatur consimilis realitas in tempore, præcipue cum videat, ꝙ tempus non sit aliud,quàm talis successio formaliter accepta. si non,contra. Illud quod nihil reale ponit in motu vel mobili impossibile est,quòd det esse successiuum.Sed anima intelligendo motum nihil reale ponit in motu vel mobili; cum intelligere ẜm quod huiusmodi nihil ponat in re intellecta,ergo anima nihil facit ad hoc, quòd successio sit in motu, nec per consequens successio motus nec ipsum tempus habet esse ab anima,nisi sit anima quæ sit causa motus cœli.

Ad hoc dr̃, ꝙ nullo intellectu intelligente motum cœli erit successio ẜm rem in tali motu.quia erit mutatum esse vt continuatiuum partis præcedentis & partis subsequentis & eodem modo conceditur, ꝙ tempus est extra animam rõne instantis continuantis præteritũ cum futuro.Sed ex hoc non sequitur, ꝙ tempus & motus habeant esse perfectum extra animam si considerantur vt quædam tota de quibus nihil est extra aĩam,nisi indiuisibile continuatiuum,vt diximus declarantes mentẽ B.Th.Et si tu aduertes cognosces,ꝙ hoc argm̃ non concludit, nisi contra eos, qui ponunt tempus præcise hr̃e esse in anima,vt purum ens rõnis,ꝙ nos non tenemus,vn de via nr̃a est media inter duas extremas, quarum vna ponit tp̃s totaliter hr̃e esse per aĩam,altera ꝙ totaliter habet esse extra animam nr̃am tenet,ꝙ habet esse imperfectum extra animam,sed p animam completur modo quo dictum est supra.

¶Quæstio 25. Si in toto tpe est idem instans vel plura.

Diuidit autem potentia, & inquantum quidem: hm̃ọi est

ſemper eſt alterum ipſum nunc, inquantum autem copulat ſemper idem eſt, ſicut & in mathematicas lineas. Non enim ſemper idem punctum intellectu. Textu 121.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ qm̄ inſtans eſt minime entitatis & non permanens ideo cum ſumma difficultate po teſt manifeſtari quid ſit, & an vnum, an plura, niſi comparetur ad aliquod indiuiſibile permanens. puta ad punctum, vel comparetur ad mobile. Nam ſicut punctum ſuo fluxu imaginario apud geometram cauſat lineam, & mobile ſuo ꝓgreſſu cauſat motum localem. Et ꝑꝑ talem difficultatem philoſophus in 4. phyſ. tex. 121. loquitur ꝓportionaliter de puncto & de inſtanti. & eodem modo ꝓcedit B. Th. in tract. de inſtantibus. Vt igitur modo clariori quo poſſumus reſoluamus præſens quæſitum ſic ꝓcedemus. Primo, conſiderabimus de vnitate & pluralitate puncti in linea. Secundo, de identitate & diuerſitate mobilis in motu. Tertio, loquemur ꝓportionaliter de vnitate & pluralitate inſtantis in tempore. Quarto, ſoluemus quædam apparentia argumenta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ in linea aſſignatur duplex punctum. ſ. extrinſecum, & intrinſecum, extrinſecum eſt illud quod ſuo fluxu apud geometram cauſat lineam. Et dr̄ extrinſecum, eo ꝙ non eſt de eſſentia lineæ conſtitutæ, quia cum ſit quid vnum indiuiſibile non poteſt eſſe in diuerſis partibus lineæ. Nec eſt terminus lineę, quia cum linea finita habeat duo extrema actu quæ ſunt duo puncta, vt patet ex diffinitione lineæ finitæ non poteſt idem punctum præciſe eſſe duo extrema. Nec eſt continuans partes lineæ adinuicem, quoniam idem punctum non poteſt continuare plures partes lineæ, aliter haberet plures ſitus ſimul in continuo quod eſt impoſſibile, ſicut impoſſibile eſt idem corpus eſſe ſimul in pluribus locis. Et hoc punctum extrinſecum eſt vnum numero in tota linea quam cauſat imaginariæ ſuo fluxu.

Punctum intrinſecum eſt illud, quod terminat & ꝯtinuat lineam, & non eſt vnus tm̄, imò ſunt duo actu, vt actu terminant lineam finitam, & ſunt infinita in potentia vt linea eſt diuiſibilis in infinitum. Sed dices. Quid ſunt hæc puncta intrinſeca, & quare dn̄r intrinſeca. Dico, ꝙ ſunt diuerſa eſſe ipſius puncti extrinſeci vt cauſat lineā. Nam eſt imaginandū, ꝙ

ſm, ꝙ fluit acquirit diuerſa eſſe accidentalia, prout .n. eſt in prima parte ſui fluxus acquirit vnum eſſe, & prout eſt in ſecũda, aliud, & differt à ſeipſo vt fuit in prima parte fluxus, ſicut differt ſortes vir à ſeipſo puero & hæc diuerſa eſſe dñr puncta intrinſeca. Quæ ideo dñr intrinſeca quia ſunt de rõne lineæ. Nam in eius diffõne ponitur pũctus vt terminus vel vt extremum ſm Euclidem & ponitur & continuans & copulãs partes eo ꝙ linea eſt de gñe continuorum. Continuum aũt eſt cuius partes copulantur ad vnum terminum cõem patet igitur qũo in linea eſt tantum vnum punctum, & qũo plura.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ licet mobile non ſit cauſa effectiua motus, eſt tñ cauſa materialis eo, ꝙ motus eſt actus mobilis vt declaratum eſt in 3. lib. Et ideo mobile vt eſt ſub motu põt dupliciter cõſiderari. Primo, quo ad ſubam vel ſuũ eſſe ſubale præciſe. Secundo, quo ad eſſe accidentale, qđ ſibi accidit vt eſt ſub motu, ꝓut aliter & aliter ſe habet in toto motu. Puta in 1. parte motus eſt in hoc vbi, & in alia in alio, &c. Si ꝯſideretur mobile primo modo, ſic in toto motu eſt vnum & idẽ. Habet .n. motus vnitatẽ ab vnitate mobilis vt dicetur in lib. 5. ſi cõſideretur ſecũdo modo, ſic eſt diuerſum & plura accidentaliter ſm illa diuerſa eſſe ſibi accidẽtalia, & ſm diuerſas diſpoſitiones qbus afficiter dum eſt in moueri. Sed dices. Hæc diuerſa eſſe accidentalia mobilis quid ſunt. Dico, ꝙ ſunt illa quæ ſolemus appellare momenta vel mutata eſſe, & hæc continuant ac terminant motum ſicut puncta intrinſeca continuant & terminant lineam. Et hec eſſe mutata eſſe ſunt de rõne motus vt eſt de gñe continuoꝝ, ſicut .n. partes lineę copulantur ad punctum, vt ad terminum cõem. ſię partes motus ad mutatũ eſſe, qđ eſt finis ꝑcedentis partis & principium ſequentis & ſic patet qũo in toto motu ſtat idem mobile ſm ſubam, & diuerſum ſm eſſe accidentalia.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ ꝓportionaliter inſtans in tpe eſt duplex .ſ. extrinſecum & intrinſecum. Extrinſecũ eſt illud ꝙ ſuo fluxu imaginario cauſat tẽpus ſicut apud geometram pũctum extrinſecum cauſat lineam. Sed in hoc differunt, quia punctum cauſat quantitatem continuam ꝑmanentem, inſtans aũt continuum ſucceſſiuum. Et hoc inſtans extrinſecum non eſt pars tꝑis nec terminus, nec continuans

tempus eadem rōne quā diximus punctum extrinsecum non esse terminum nec continuatiuum lineæ, instans aūt intrinsecum est illud quod terminat, & continuat, & diuidit tempus, & est de rōne intrinseca tpis, vt est quantitas continua conformiter per oīa sicut diximus de pūcto intrinseco in linea, si loquimur de instanti extrinseco, sic est tm̄ vnum s̄m rem in toto tpe, vt dicit philosophus, & pbatur sic, si non est tm̄ vnum s̄m rem ergo ei succedit aliud instans immediate vel aliqua pars tpis, non primum quia vnum instans non potest continuari alteri instanti vt pbabitur in lib. 6. phys. nec secūdum, quia nulla pars tpis potest existere sicut s̄m aliquod indiuisibile cum sit de gn̄e successiuorum vt diximus in q. præcedenti. Præterea. Apud philosophum sicut se habet mobile ad motum ita nunc ad tempus. Sed mobile est tm̄ vnum in toto motu stante vnitate motus vt declarabitur in 5. lib. ergo in toto tpe est tm̄ vnum instans s̄m rem, si aūt loquamur de instanti intrinseco terminante, & continuante tempus, sic nō est vnum tm̄, sed plura realiter, duo quidem actu terminātia oēm signatam partem tpis, v.g. in hora est primum, & vltimum instans, & alia sunt infinita in potentia, prout hora est diuisibilis in partes infinitas, sicut diximus de linea. Quod aūt hæc instantia intrinseca sint plura probatur. Quodlibet continuum finitum habet duo extrema distincta realiter, qm̄ idem respectu eiusdem partis non potest esse principium, & finis. Sed quęlibet pars tpis est continua & finita, vt ab oībus conceditur, ergo habet duo extrema, extremum aūt in tpe est instans, sicut extremum in linea est punctum, ergo in qualibet parte tpis, sunt plura instantia intrinseca terminantia & continuantia tp̄s. Sed terminantia sunt actu continuātia aūt sunt in potentia, & si fiat diuisio in tpe, erunt actu terminantia partes diuisas, sicut proportionaliter est in diuisione lineę.

Sed forte quæres, quid sit instans extrinsecum, & intrinsecum, & in quo distinguuntur.

Dico, ꝙ instans extrinsecum non est sub̄a primi mobilis, nec pura negocio vt aliqua opinantur. Sed est vnitas de gn̄e quantitatis vnitas inquam mobilis non s̄m sub̄am immediate & simpliciter, sed vnitas mobilis accidentalis, prout est sub forma, secundùm quàm est motus, puta sub vbi fluēte, instan

tia autem intrinseca, sunt diuersa esse instantis extrinseci, vn de aduerte, quòd sicut se habent mutata esse ad ipsum mobile, ita instantia intrinseca ad instans extrinsecum. Sed vt diximus mutata esse sunt diuersa esse quæ accidunt mobili, vt aliter & aliter se habet in motu, sic & instantia intrinseca, sunt diuersa esse instantis extrinseci, prout suo fluxu imaginario causat tempus. Distinctio aũt inter ea patet ex prædictis.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ quia impugnantes viã nostram, vt est Scotus & Greg. & Duran. nõ penetrarunt distinctionem datam de duplici instanti. s. extrinseco & intrinseco. ideo formarũt plura argumẽta quæ laborãt in equiuoco, quæ tu videre poteris in Capreolo in 2. dist. 2. q. 2. contra secundã conclusionem, nec volo hic immorari ad recitandũ nam cum Capreolus soluat ſm viam Thomisti. errare non poteris sequens eius solutiones. Has qõnes de tpe ordinaui & determinaui vt potui, qm̃ cum sint de minimo ente, quale est ens successiuum sunt multæ difficultatis & ambiguitatis.

INCIPIVNT QVÆSTIONES SVPER librum quintum physicorum.

1 Si generatio est motus.
2 Si in substantia est contrarietas.
3 Si relatio põt aduenire alicui de nouo sine mutatione sui.
4 Si motus accipit esse per motum.
5 Si in q̃titate & qualitate est motus, qa est in eis ꝯtrarietas.
6 Si magis & minus perfectum in forma ad quam est motus differunt specie.
7 Si ad hoc, quòd sit vnus motus numero necesse est formã secundùm quam est motus esse vnam formam numero à principio motus vsque ad finem.
8 Si per motũ forma corrupta potest reuerti eadẽ numero.
9 Si toto tempore quo durat sanitas est eadem numero.
10 Si motus regularis est magis vnus, quàm irregularis.
11 Si contrarietas in moribus est accipienda ex terminis contrarijs ad quos.
12 Si quies contrariatur motui.
13 Si quies in termino ad quem est perfectio motus.

QVAESTIO PRIMA.
Si generatio est motus.

Quoniam autem motus mutatio quædam est. Mutationes autem tres sunt dictę, harum autem quæ sunt secundum generationem & corruptionem, non sunt motus. Tex. 9.

N HAC quęstione. Inuenio duas vias quarum vtranque intendo pertractare, sed determinatio erit iuxta secundam viam quę est ad mentem B. Thom.

Prima via est Ianduni in 5. phys. q. 2. fundata super doctrinam Cōment. quam vr̄ sequi Ant. And. in lib. 10. metaph. q. vnica Iand. igitur aduertens apud Cōment. in 3. cœli formas elementorum suscipere magis & minus vt patet illic in commento 67. ex p̄nti esse acquisibiles successiue sicut & qualitas intensibilis & remissibilis, ponit vnam distinctionem de motu, & duas conclusiones.

Distinctio est hæc. Motus sumitur dupliciter, primò communiter pro quacunque transmutatione successiua, & dicit quòd putat philosophum in lib. 3. diffinisse motum hoc modo acceptum, cum dicit motum esse actum existentis in potentia secundùm quòd huiusmodi. Et Comment. dicit in 3. lib. phys. quòd motus est generatio vnius partis post aliam illius perfectionis ad quam est motus donec perficiatur & sit in actu, secundo sumitur proprie & magis stricte pro omni transmutatione per quam nō variatur nomen nec diffinitio transmutati, sed manet idem s̄m nomen & diffinitionem sub vtroque termino, sicut erat ante talem transmutationē, sicut qn̄ calefit aqua remanet essentialiter aqua, post calefactionē sicut ante. Qn̄ aūt ex aqua ḡnatur ignis, postquam ḡnatus est ignis non remanet aqua nec nomine nec re nec diffōne. Ex hac distinctione ponit duas conclusiones in quarum prima disc

discordat à via nostra vt declarabitur, in secunda autem non.

Prima conclusio. Generatio sumpta pro transmutatione facta in subã, qua extrahitur forma substantialis de potentia materiæ, non est inconueniens, ꝙ sit motus sumptus primo modo, hanc sic probat, aliqua gñatio substantialis, puta qua acquiritur forma elementi est talis, ꝙ forma acquiritur per partem post partem, eo ꝙ forma elementi intenditur & remittitur vt vult Cõment. in 3. cœli in commento 76. ergo talis generatio est successiua, & sic est motus primo modo sumptus. Quod aũt forma elementi intendatur & remittatur, sic probatur ad mentem Comment. Constat, ꝙ qualitas consequens formãs elementi puta siccitas aut frigiditas terræ intenditur & remittitur, ergo & forma subãlis elementi. Añs manifestum est & ꝓbatur ꝯsequentia si stat forma elementi integra & ꝑfecta, iam remissa & iã parte amissa qualitate sua sequitur, ꝙ forma elemẽti poterit oĩno separari à qualitate sua, qa idem est iudiciũ de toto & parte & sic poterit remanere forma ignis in mã remoto oĩ calore, qđ repugnat sensui.

Probat ẽt Iandunus, ꝙ hęc sit intentio philosophi, nam in 7. lib. phys. in cap. de comparatione motuum. postq̃ ostendit qũo comparantur alterationes & motus locales, dicit distincte qũo comparantur gñationes adinuicem, ẜm velocius & æque velox. Nam cum velox & velocius diffiniantur tpe, vt patet in eodem loco, certum est, ꝙ transmutatio instantanea non potest dici velocior nec æque velox, si ergo vna gñatio debet esse æque velox vel velocior altera, necésse est vt mensuretur tpe, & ex ꝯñti, ꝙ sit successiua. Nec valet dicere, ꝙ in generatione est successio & velocius & tardius solum rõne alterationis præcedentis, vt aliqui fingunt, qm̃ cum philosophus iam ostendisset qualiter comparantur alterationes adinuicem ẜm velocius & æque velox superflue repetijsset de gñationibus, qđ nõ decet philosophũ, q̃ fuit summe breuiloqj.

Et qm̃ hęc sua ꝯclusio vr̃ esse contra philosophum in hoc lib. 5. vbi ex ꝓposito vt patet in tex. 8. & in tex. 9. ꝓbat neque gñationem neq; corruptionem esse motum, ideo Iand. imaginatur talem glosam & dicit, forte illud fecit philosophus, qa aliqui errauerunt dicentes gñationem esse motum oino & ꝯsimiliter sicut alij motus. s. in subõ vno numero, sicut po

fuerunt Empedocles & Anax. & ideo voluit philosophus ostendere generationem non esse motum illo modo, & hoc frequenter dixit, vt remoueret errores illorum. Sed nullus errauit dicendo generationem non esse motũ secundo modo, imò forte oẽs concedebant eam esse motum primo modo.

Secunda conclusio. Gñatio sub͞alis non est motus acceptus secundo modo, probatur sic de intentione philosophi, si gñatio est motus secundo modo, ergo quod gñatur mouet motu accepto secundo modo. Sed hoc est falsum, ꝯña patet, falsitas ꝯñtis probatur, ens in pura potentia nõ mouetur motu secundo modo, quia quod sic mouetur manet vnum numero positiuæ & ẜm actum sub vtroq; termino motus sic accepti. vt patet de aqua, qñ mouetur à frigiditate ad calorem, stat eadem actu, sub vtroque termino. Sed quod gñatur sub͞aliter, est ens in pura potentia, vt declaratum est in 1. lib. 8. generatio non est motus secũdo modo, & de tali motu intẽdit philosophus vbicunque dicit, ꝙ motus nõ est ad sub͞am, & ꝙ motus non est nisi ad res trium gñum. s. quantitatis, qualitatis, & vbi. Nam ẜm tales res contingit fieri transmutationem sub͞o manente eodem numero ẜm actum & ẜm nomen & ẜm diffõnem. Et hæc vr̃ esse intentio Cõment. in hoc lib. 5. in cõment. 8. vbi, inquit. Quia igitur in duabus extremitatibus istius motus. s. gñationis & corruptionis existentis in sub͞a non est aliqđ idem demonstratum dispositum ꝑ motum à principio eius vsq; ad finẽ, dicit philosophus, ergo impossibile est vt gñatio sit motus sup. (inqt Iand.) in quo manet idẽ nõmen transmutati & eadem diffõ. Tũ non sequitur, ex hoc quin gñatio sit motus, ꝓut motus dicit quãcunq; transmutationẽ successiuã. Hęc est opinio Iãduni, cui concordat Ant. And. in lib. 11. metaph. q. vnica, vbi dicit, ꝙ gñatio & motus ꝯtractæ acceptus nõ differunt penes successiuũ & instãtaneũ sed penes terminos, q. a. s. terminus gñationis est sub͞a, terminus aũt motus contractæ accepti est acc͞ns. differunt ẽt penes sub͞m, quia sub͞m gñationis est ens in potentia, & sub͞m motus ꝯtractæ accepti est ens actu, & fundamẽta ac rõnes huius opinionis ꝓtractauimus in lib. 8. metaph. q. 6. & illic soluimus rõnes eius, vt videre poteris in p̃dicta qõne. Et si aduertis opinio Ianduni & Scotistarum procedit ex fundamento

falso

falſo .ſ. ꝙ forma ſubſtantialis põt intendi & remitti & per ꝯñs ſucceſſiuæ acquiri & deperdi ; ex quo ſequitur gñationẽ ſubſtantialem eſſe tranſmutationem ſucceſſiuam,&ſimiliter corruptionem,& per ꝯñs eſſe motum, qm̃ de rõne motus eſt ſucceſſio,vt declaratum eſt in lib.4.phyſ.in cap.de vacuo.Deſtructo aũt hoc fundamento, & tenendo oẽm formam ſubſtantialem ſiue ſit corporis ſimplicis ſiue compoſiti conſiſtere in indiuiſibili,ita ꝙ ſibi repugnat intenſio & remiſſio,totus proceſſus dictarum opinionum ruit. Quod aũt formæ ſubſtantiali repugnet intenſio & remiſſio determinauimus in lib.8.metaph.in q.6.& tu vide illic,&inuenies ſolutiones rationum quas formant Scotiſtæ contra viam noſtram.

Nunc aũt ſufficit ſoluere rõnes ſuper quas fundauit ſe Iandunus ꝓbando ſuam primam concluſionem.Cum igitur arguit,quia aliqua gñatio ſubſtantialis &c. negatur antecedẽs nec in via noſtra acceptatur dictum Comment.de forma elementi, ꝙ intendatur & remittatur. Ad probationem negatur ꝯñtia,ad probationem conſequentię iterum negatur conſequentia, & nego ꝙ ſit idem iudicium de toto & parte nam qualitas conſequens formam ſubſtantialem & qua conſeruatur ipſa forma in materia nõ conſeruat pro indiuiſibili, ſed pro aliqua determinata latitudine, vltra quam non conſeruat,vnde ſi talis qualitas remittatur vltra talem latitudinem non ſtat forma ſubſtantialis in materia,v.g. ſtat forma aqua in materia etiam,quòd remittatur humiditas per duos, aut tres gradus.Sed non ſtabit ſi remittatur per 7. gradus.

Et quando dicit Iandunus, quòd illa eſt intentio philoſophi in 7.lib.de comparatione motuum, dico, quòd reſponſio illic data eſt vera & eſt ad mentem B.Th.in 6.lib.phyſ.in expoſitione tex.59.vbi dicit philoſophus. Manifeſtum igr̃, qm̃ quod factum eſt neceſſe eſt fieri prius, &c. Et qñ dicit Iãdunus,quòd philoſophus ſuperflue repetiuiſſet,negatur conſequentia, quia alteratio cuius eſt tantum vnus terminus,vt in dealbatione,& alteratio cuius,ſunt duo termini,intrinſecus quidem eſt forma accidẽtalis,extrinſecus autem eſt forma ſubſtantialis nõ ſunt eiuſdem rationis, quoniam prima dicitur abſolute alteratio,ſecunda aũt dicitur generatio propter terminum vltimatum, & ideo non inutiliter repetiuit.

Et quando nititur Iandunus exponere &glosare dicta phi losophi in hoc lib.5.in tex.8.& 9. quibus ꝓbat philosophus gñationem non esse motum, dicens, quòd hoc fecit philoso phus quia aliqui errauerunt &c.patet expositionem suam es se meram imaginationem,quia philosophus in hoc loco nul lam facit mentionem de antiquis,sed loquitur de generatio ne & motu ex natura rei, errores autem antiquorum circa generationem rerum & alterationem, perscrutatur & repro bat in 1. de generatione in text. 2.3.4.5.6. vbi & reprobat Empedoclem Leucipum & Democritum.

Secunda via est B. Th. quæ in vno sensu concedit generationem esse motum,in alio aũt negat. Nam & in via nostra distinguitur de motu,sicut distinguit Iandunus,sed alio sensu,vnde aduerte, ꝙ motus sumitur dupliciter, primo,pro oĩ actione transeunte, siue sit successiua siue instantanea modo instantanea sit terminus successiue, & dr̃ motus cõiter siue vniuersaliter,vnde in hoc sensu & gñatio & corruptio & illuminatio dñr motus,& in hoc sensu philosophus diffinit motum in 3.lib.phys.vt declarauimus in epitomi;secundo sumitur motus ꝓ transmutatione successiua,cuius subiectum est ens actu,& terminus est diuisibiliter acquisibilis,& dr̃ motus proprie & contracte, & in hoc sensu distinguit philosophus in hoc lib.5.mutationem in gñationem & corruptionem & motum,vt in species oppositas, & differt motus sic acceptus à generatione,non solum ex subiecto,nec solũ ex termino, quia.s.subiectum gñationis est ens in potentia,& subiectum motus est ens actu,& terminus gñationis est subiecta, termi nus aũt motus est accidens, sed quia terminus gñationis est indiuisibilis & indiuisibiliter acquiritur ex ꝑnti non successiue,terminus aũt motus est indiuisibilis,& successiue acquisibilis,& ex hoc vltimo habet motus,ꝙ distinguitur à gñatione vt successiuum ab instantaneo.Quod autem terminus cuiuscunque generationis substantialis cõsistat in indiuisibili iam declaratum est in lib.8. metaph. q.6. vt supra diximus,

Et contra hanc determinationem non inuenies argumenta fortia,nam oẽs arguentes procedunt ex hoc fundamento, quòd non repugnet formæ substantiali, educte de potentia materiæ intendi & remitti & partibiliter acquiri, & habere

gradus.

gradus intrinsecos, quod fundamentum non concedimus, & eorum argumenta soluimus hic, & in 8. metaph. q. 6.

Tu solum hoc argumentum aduerte. Omnis transmutatio successiua est veræ & propriæ motus in via B. Th. Sed generatio substantialis est transmutatio successiua ergo &c.

Probatio mi. generatio est transmutatio de nō esse ad esse, aut ergo materia qua res transmutatur de non esse ad esse, ꝓ eodem instanti est sub esse & non esse, aut pro vno insta: ti est sub esse & pro alio sub nō esse, non primū, quia sequerentur contradictoria simul in eodem vt patet, ergo secundum. Sed inter quælibet duo instantia datur medium tempus, ergo in hoc tempore medio transmutatur res generanda à non esse ad esse, hæc autem transmutatio est. generatio substantialis, ergo fit in tempore, ergo est successiua, ex consequenti est motus proprie dictus.

Ad hoc negatur mi. ad probationem dico, quòd diuisio est insufficiens, nam vt declarabitur in lib. 6. rei permanentis generande non datur vltimum non esse in vltimo instanti & primum sui esse in instanti sequēti, quia sic argumentum haberet aliquam apparentiam, sed toto tempore præcedenti vltimum instans introductionis formæ est sub non esse in instanti autem vltimo illius temporis habet primum sui esse, inter tempus autem & instans non datur medium, & ideo sequitur generationem substantialem esse instantaneam & nō successiuam. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 2. Si est contrarietas in substantia, secundùm substantiam non est motus propter nullum entium substantiæ contrarium esse. Textu 10.

IN HAC quæstione non est immorandum ad inuestigandum si pro aliquo sensu est suba contraria subæ, qm̄ id iam inuestigauimus in 10. lib. metaph. in q. 18. vt videre poteris. Sed volo immorari circa rationem quam facit Arist. qua probat ideo non esse motum in suba, quia in ea non est contrarietas, & intendo declarare an hæc ratio sit potius famosa & probabilis quàm demonstratiua & necessaria.

Tu igitur aduerte, ꝙ aliter dicendum est s̄m Comment. & sequentes eum, & aliter s̄m B. Th. Nam s̄m Comment. in hoc lib. 5. in commento 10. Arist. duplici rōne ꝓbat motum non

non esse in sub͠a. Primo, quia transmutatio quæ est in sub͠a non habet pro subiecto ens actu, sed ens in potentia, qd᷑ est materia prima. Motus aũt pro subiecto habet ens actu, vt declaratum est in q. precedenti. Et super hanc dicit Cõment. ꝙ Arist. sustentatus est improbando ꝙ in sub͠a non est motus. Secundo, quia vbi est motus ibi est contrarietas, & quia in sub͠a non est contrarietas, ideo in eã nõ est motus. & ꝭm Cõment. licet prima ratio sit demõstratiua, quia super eam sustẽtauit se philosophus, non tñ hæc secunda, sed potius famosa, vnde sic inquit Cõment. in cõment. x. & ista declaratio qua declarauit, ꝙ in sub͠a non est motus, fundatur super hoc ꝙ in sub͠a non est contrarietas, & ꝙ motus est in contrarijs, & forte ista declaratio est famosa, & illa qua sustentatus est, est illa quàm prædixit, ꝙ transmutatio quæ est in sub͠a est generatio & corruptio, & generatio, & corruptio nõ sunt motus quia sunt in illo quod est in potẽtia non in actu, & motũ est in actu, hæc Cõment. Et Iandunus in lib. 5. phys. in q. 3. sequens Cõment. sic corroborat. Quod illa ratio sit famosa solum. i. probabilis, & non demonstratiua signum sumitur ex eo ꝙ non v͂r vniuersaliter verum, quòd motus nullo modo sit ad illud quod non habet contrarium, quia motus circularis est verissimus motus vt patet 8. lib. & tamen non est ad contrarium proprie vt etiam dicitur in 8. huius.

Sed B. Th. in expositione tex. x. tenet rõnem illam esse demonstratiuã, & non solum ꝓbabilem. Dicit. n. ꝓbatio Arist. qua ꝓbat in sub͠a non esse motum, quia nõ est ibi contrarietas, est demonstratiua, & nõ probabilis tñ vt Cõment. innuere, v͂r licet possit, & alia rõne probari, ꝙ motus nõ est in sub͠a quam supra posuit, quia. s. subiectum formę substantialis est ens in potentia tm̃, hæc B. Th. Mouetur autem B. Th. ad ponendum dictam rationem esse demonstratiuam ex eo quòd cum omnis motus fiat in tempore, & de ratione motus proprie dicti sit successio, impossibile est aliquid moueri ab vno termino ad alium, nisi inter eos sit quædam distantia, & aliqui gradus secundùm quos res mota successiuæ tendit ad terminum ad quem, quòd si immediate, & statim sit tendentia ab vno termino ad alium iam non erit motus, cum ibi non sit successio, sed mutatio vt distinguitur contra motum, vnde

de si quid tenderet à puncto. A, ad punctum B, moueretur quia cadit linea intermedia, per quam continuæ, & successiue tenditur ab A, ad B, si quid aũt tenderet à puncto A, ad lineã immediate sequentem, non moueretur, sed mutaretur in instanti, quia inter punctum, & lineam nulla est distantia, & nulli gradus successiue acquisibiles. Cum ergo in forma substantiali nulli sint gradus successiue acqsibiles, vt declarauimus in lib. 8. metaph. non datur vera distantia inter formas substantiales, nisi accipiamus talem distantiam inquantum hæc forma non est illa, sed hec distantia non facit oppositionem contrariam, sed contradictoriam, vel priuatiuam inquãtum vna forma habet annexam priuationem alterius. Quòd si huiusmodi oppositio dicatur contraria erit large, & cõiter dictũ vt diximus in lib. 8. metaph. q. 18. Quia igitur in forma substantiali non est assignare talem distantiam cum pluralitate graduum successiue acquisibilium, quæ est conditio necessario requisita ad veram contrarietatem & ad motum ꝓprie dictum, ideo rõ qua probat philosophus non esse motũ in substantia quia in ea non est contrarietas, proprie dicta, est demõstratiua & necessario, quia ꝓcedit ex natura motus.

Dictum aũt Comment. non acceptatur in via B. Th. & qñ Iandunus pro signo adducit, ꝙ non est vniuersaliter verũ &c. Signum suum nihil valet, qm̃ intentio philosophi est dicere, ꝙ in quocunque gñe vel prædicamento est motus in eo est contrarietas, & qm̃ in prædicamento vbi est contrarietas, quia ſm locum assignatur maxima distantia .s. centrum mundi & circunferentia cœli, ideo in vbi est motus, & qm̃ in prædicamento substantiæ nullo modo ꝓprie est contrarietas nec respectu cuiuscũnque speciei ideo non est motus in ea, licet ergo motus circularis nõ sit inter loca cõtraria, sed ab eodem ad idem tñ verũ est dicere, ꝙ motus localis potest esse inter contraria puta motus localis rectus. Hoc autem non inuenitur in aliqua mutatione substantiali, quia nulla forma substantialis cõtrariatur alteri. Et ideo, absolute & vniuersaliter in sũba non potest esse motus & sic patet, ꝙ licet non sit vniuersaliter verum, omnem speciem motus esse ad contrariũ, tamen est vniuersaliter verum, ꝙ in quocunque genere est motus in eo est inuenire motum inter contraria, & qm̃ vt dixim

diximus hoc non potest saluari in genere substantiæ, ideo in ea non est motus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 3. Si relatio potest aduenire alicui de nouo nulla mutatione facta in ipso.

Neque est in ad aliquid contingit enim altero mutante verum esse alterum nihil mutans. Textu 10.

IN HAC quæstione aduerte, quòd eius resolutio pendet ex identitate vel distinctione relationis, & fundamenti. Nam qui tenent identitatem optime saluant, quòd relatio aduenit alicui de nouo sine sui mutatione, & nos saluauimus in lib. 5. metaph. in q. 22. vt videre poteris, quoniam illic sustinemus identitatem relationis, & fundamenti, & soluimus rationes in oppositum nec est repetendum hic.

Qui autem tenent distinctionem inter relationem & fundamentum non solum formalem sed etiam realem, vt saluent philosophum dicentem, quòd relatio aduenit alicui de nouo sine sui mutatione, distinguuunt de mutatione, quoniam aliqua est indiuisibilis, & instantanea. aliqua autem est successiua, & ex hac distinctione dicũt duo. Primo, quòd nulla relatio realis potest attribui alicui de nouo, nisi aliqua transmutatio saltem indiuisibilis facta sit in ipso, & hoc sic probant, stante distinctione reali inter relationem, & fundamentum. Omne quod se habet nunc aliter quam prius est transmutatum vt patet per philosophũ in 6. lib. phys. in tex. 37. Sed omne cui attribuitur de nouo aliqua relatio realis, quæ realiter distinguitur à suo fundamento, aliter se habet nunc quam prius. Nam si se haberet omnino eodem modo nunc, & prius sicut prius non inerat ei relatio sic nec nunc. Secundo dicunt, ꝙ relatio realis potest attribui alicui de nouo sine mutatione successiua facta in ipso, & sic declarant. si Sortes hodie sit albus, & cras fiat aliqs albus in crastino Sortes fiet similis illi albo, qui non est similis hodie, & tñ in sorte nulla fiet mutatio successiua, qm̃ eo instanti quo terminabitur dealbatio in illo albo aduenie similitudo sorti, quæ ante illud instans non erat. Et erit aduentus similitudinis in sorte, sicut aduentus luminis in aëre, qui est instantaneus vt declarabitur in lib. 6. Isti igitur dñt ꝙ philosophus non intẽdit relationem realẽ de nouo aduenire alicui nulla penitus

facta mutatione in eo, quia ratio adducta ad primum dictũ concludit insolubiliter, sed intendit de mutatione successiua quæ est veræ motus, ita quod philosophus intendit sic arguere. Ad illud qđ de nouo aduenit alicui sine sui mutatione successiua non est motus, sed relatio est talis, ergo &c.

Sed hæc positio non soluat dictum philosophi, qm̃ si intẽdit ideo ad relationem nõ esse motum, quia põt aduenire alicui sine mutatione successiua, ergo cum aliqua qualitas puta lumen adueniat aëri sine mutatione successiua, qm̃ vt declarabit in lib.6. illuminatio fit in instãti, sequitur ꝙ eãdem rõne nec ad qualitatẽ erit motus, quod est ꝯtra philosophũ. Difficillimum est ergo saluare dictum philosophi à ponẽtibus distinctionem realem inter relationem & fundamentũ.

Alij autem conantur sic distinguere, relatio potest aduenire alicui dupliciter. Primo, vt subiecto. Secundo, vt termino, si aduenit alicui vt subiecto, non põt aduenire sine mutatione subiecti, quia qñ aduenit de necessitate se habet subiectum aliter quam prius, si aduenit vt termino, potest ei aduenire sine quacunq; mutatione facta termino. Quod declarãt sic. Cõstat ꝙ esse dextrum est esse relatiuum. modo aliquid potest esse dextrum nunc, quod prius nõ erat dextrum nulla mutatione facta in illo, vt si colũna nunc est ad sinistrum alicuius hominis, ipso homine mutato & colũna nullo modo mutata verum erit dicere ipsam esse dextram, & econuerso similiter potest contingere, ꝙ aliquis calor nunc est visus ab aliquo & prius non erat visus, & tamen nulla mutatio facta est in calore, qui est terminus visionis, & tñ esse visum & vniuersaliter esse cognitum vel est esse relatum vel non est sine aliqua relatione. Dicunt ergo isti, ꝙ dictum philosophi sic debet intelligi, ideo in ad aliqđ nõ est motus, quia potest aduenire alicui vt termino sine mutatione ipsius, licet nõ possit aduenire alicui, vt subiecto sine mutatione subiecti.

Sed si aduertis siue sit verum siue non, ꝙ relatio potest aduenire de nouo alicui vt termino, constat ꝙ eorum ꝓbatio non est ad ꝓpositum. Nam vt dicit B.Th. in expositione dictum philosophi non habet difficultatem in relationibus rõnis, quæ nihil ponunt reale nec quo ad fundamentum, in eo in quo sunt, sicut est relatio scibilis ad scientiam, cogniti ad

cognoſcens. viſi ad videntem & dextrum & ſiniſtrum in colū na, in qua nulla eſt virtus motiua, quæ eſt fundamentum dex tri & ſiniſtri. Sed difficultatem patitur in relationibus mutuis realibus, quę in vtroque extremo ponunt fundamentum reale & æqualitas ſimilitudo. Cum igitur non probent pro poſitum niſi in relationibus rationis, vt de dextro & ſiniſtro in columna. de reſpectu coloris viſi ad videntem & vniuerſaliter de reſpectu cogniti ad cognoſcentem, conſtat probationem ſuam nihil valere.

Vt igitur dictum philoſophi ſuſtineatur vt verum in omni relatione poſita in prædicamento, quæ eſt relatio realis, melius eſt vt teneas identitatem inter relationem & fundamentum, quo poſito conſtat, ꝙ quando eſt fundamentum in vno extremo, in eo eſt tota realitas relationis, licet non formalitas, & qn̄ ponitur fundamentum in altero extremo inſurgit formaliter relatio in extremo in quo iam poſitum erat fundamentum, nulla realitate relationis ſibi de nouo adueniente: quia iam prius inerat, & ideo non eſt neceſſe, quòd mutetur. Et aduerte, quòd in præſenti quæſito non habebis plenam reſolutionem niſi videris in 5. metaph. q. 22.

¶Quæſtio 4. Si motus accipit eſſe per motum.

Non eſt motus, motus nec generationis generatio, nec omnis mutationis mutatio. Textu 10.

IN HAC quęſtione aduerte, ꝙ non ſtat principalis difficultas in probatione concluſionis negatiuæ quę eſt hæc de mente philoſophi. Motus non eſt motus vt ſubiecti. i. motus non mouetur, neq; vt termini ꝑ ſe. i. motus non terminatur per ſe ad motum, ſed ad formam, puta quantitatem, aut qualitatem &c. & quod dico de motu intellige de omni mutatione, vt de gn̄atione & corruptione. Nam hæc concluſio inſolubiliter probabitur. Sed ſtat difficultas in rōnibus philoſophi, ex quibus vt dicemus vnr aliquæ non concludere intentum. Vt ergo reſoluatur quęſitū ſic procedendum eſt. Primo, ꝓbabitur præpoſita concluſio vnica rōne inſolubili. Secūdo, defenſabitur ratio ſecunda philoſophi quę incipit in tex. 13. qua intendit probare, ꝙ gn̄atio non eſt gn̄ationis vt termini. Nam inter oēs rōnes quas adducit philoſophus in pſ̄enti ꝓpoſito illa patitur difficultatem. Tertio, ſoluetur dubium.

Quan

Quantum ad primum probatur, q motus non sit motus sic, si motus est motus, aut est sicut subiecti, aut sicut termini, non primo. Quia si motus est motus vt subiecti, ergo motus mouetur puta augetur aut alteratur, sed hoc est falsum, qm̃ motum vt quod, est sub̃a siue corpus, quod abijciens, siue recedens à termino à quo, recipit terminum ad quem. constat autem motum non esse substantiam neque corpus, ergo &c. Non secundo, quia si motus terminatur ad motum, vt ad terminum per se (nam determino per se hic intendimus, qm̃ q motus terminetur ad motum p accidens non est difficultas vt motus localis ad ægrotationem) necesse est vt terminetur ad motum oppositum, puta dealbatio ad denigrationem & motus sursum ad motum deorsum. Nam vt docuit, philosophus in lib. 1. in tex. 44. motus non terminatur ad non oppositum nisi per accidens, vt dealbatio est per se ad albedinem, quæ opponitur nigredini si aũt terminatur ad musicam erit per accidens. Sed impossibile est q motus terminetur ad motum oppositum, qm̃ sequuntur duo manifesta inconueniẽtia. Primum est, q idem subiectum moueretur ad duo contraria simul & ſm actum. Nam ponatur, q calefactio quæ est motus ad calorem terminetur p se ad infrigidationem, quæ est motus ad frigiditatem, sequitur q per calefactionem tendit ad calorem, & qm̃ ſm te non terminatur calefactio nisi ad infrigidationem simul mouetur ad frigiditatem, & sequitur, q terminata calefactione & frigidatione idem subiectum necessario erit calidum & frigidum ẽt sub gradibus intensis, qđ est impossibile, vt docuit philosophus in 10. lib. metaph. secundũ est, q idem sub̃m necessario simul recedit ab vno termino, puta à nigredine, & accedit ad eũdem. Nam posito, q sortes moueatur per dealbationem ad denigrationem, per dealbationem recedit à nigredine, & per denigrationem accedit ad nigredinem. Hoc autem est impossibile, ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte, quòd philosophus in textu 13. intendens probare, quòd generatio non est generationis vt termini facit hanc consequentiam si generatio est generationis, ergo nihil fit neque mutatur aliquid. Ad probandum autem hanc ꝯñam præmittit duas propositiones, quarum prima est hæc, si gñatio est gñationis, ergo erit

processus in infinitum in gñationibus, quia eadem rõne secunda generatio habebit aliam gñationem & tertia aliam, & sic in infinitum, secunda est hæc si vltima generatio erit, necesse est primam esse. Ex his duobus ꝓpositionib' deducit philosophus suã ꝯñtiam vt videre poteris in expõne B.Th. Sed hęc rõ philosophi vř non valere, qm̃ secunda ꝓpõ super quam se fundit contradicit doctrinæ suæ, nam ipse ponit tp̃s æternum, & dies ꝓcedere in infinitum, & tñ hæc ꝯñtia non valet, si datur dies vltima, datur prima, constat.n.ꝙ datur vltima quæ est hodierna, & tamen apud philosophum non datur prima, aliter nec tp̃s, nec motus cœli esset æterna, nõ ergo ista ꝯñtia valet, si in aliquo est ꝓcessus in infinitum, & in eo est dare vltimum de facto, ergo est dare primum, sic in ꝓposito non valet, si est processus in infinitum in generationib', & datur vltima de facto, ergo est necesse dare primam.

Vt igitur scias sustinere rõnem philosophi, aduerte, ꝙ philosophus in hoc lib.5.in tex.6. postquam dimisit motum & mutationem in per se & per accidens, dixit se velle dimittere motum & mutationem per accidens, & intendere in sequentibus de eo quod est per se, idem replicat in tex.17.vbi inqt. Hanc aũt.s.mutationem ẜm accidens dimissimus olim, intẽdit ergo in omnibus suis rõnibus, ꝙ nec motus est motus ꝑ se, nec generatio est generationis per se, facto hoc fundamẽto dico, ꝙ secũda ꝓpositio philosophi est vera & necessaria, qm̃ si generatio est generationis ꝑ se inter hmõi generationes esset ordo essentialis, ea aũt inter quę est ordo essentialis sic se habent, ꝙ sequens pendet à p̃cedenti & supponit illud, & si datur vltimum necesse est dare primum, qm̃ vt declaratũ est in lib.2.metaph.in tex.5.in per se orinatis vltimum & medium pendet à primo, & qui aufert primum aufert medium & vltimum. Et id iam declarauimus in lib.2.metaph.in q.5.vt videre poteris. Bene ergo dicit philosophus ꝙ si vltima generatio erit, necesse est primam esse. Obiectio aũt facta de tempore & motu æterno, non valet, qm̃ inter vltimam diem & præcedentem non stat ordo essentialis, sed accidentalis accidit.n.vltimæ diei, ꝙ infinitæ precesserint eam. In ordinatis aũt ꝑ accidens non est necesse si datur vltimum ꝙ datur primum, qm̃ sequens non pendet essentialiter à p̃cedenti. Patet

ergo

ergo ꝙ secunda ꝓpō philosophi est vera & necessaria sic ītel lecta,& rō philosophi est efficax.Intēdit.n.sic arguere,si gñatio est gñationis ꝑ se.i.si gñatio ꝑ se gñatur ita ꝙ ꝑ se accipiat esse per gñationem, gñationes ꝓcederent in infinitum. Nam qua rōne vna generaretur & alia & alia,& sic in infinitum,si ꝓcederent in infinitum non daretur prima, si non daretur prima nulla esset generatio,neq; mutatio,qm̄ in per se ordinatis omnia pendent à primo. Quo remoto,remouent̄ omnia sequentia,ita ꝙ non est dabile medium nec vltimū.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ dubium cōsurgit contra eādem secundam rōnem philosophi,& ēt contra alias sequētes,quia philosophus assumpsit in his rōnibus viam ꝓbandi quòd gñatio non est gñationis, nec motus est motus vt termini & nō vt subiecti,nam quòd non sit vt subiecti,iam ꝓbauit in prima rōne,vbi fecit hanc distinctionem. si motus est motus & generatio est generationis,est vt subiecti, vel vt termini,& destruens vtrunque primo probauit quòd non est vt subiecti. Deinde incepit probare,quòd non est vt termini, ad quod probādum inducit præcipue secundam rōnem,quæ incipit in tex.13.& tertiam quæ incipit in tex.14. Et tn̄ tam in secunda quàm in tertia intendit concludere,quòd ideo generationis non est generatio, quia est impossibile ꝙ gñatio generet̄, per quod vr̄ ꝯcludere,quòd generatio non pōt esse subiectū generationis.Nam quod se habet vt quod,est subiectum,si aūt intenderet concludere determino,non concluderet hanc generatio non generatur. Sed hanc. Generatio nō est ad generationem,sicut concludimus. Dealbatio non est ad nigredinem,si aūt concluderemus quòd dealbatio nō dealbatur,concluderemus de subiecto & non de termino.

Ad hoc dr̄, quòd terminus mot⁹ siue gñationis est duplex .s.terminus quo,& terminus quod,primū est forma siue substantialis siue accidentalis, ſm est compositum quod acqrit esse. Quando volumus exprimere terminum quo,sic dicimus,calefactio est ad calorem, latio ad vbi augumentum ad quantitatē Generatio ignis ad formam ignis.Quādo aūt volumus exprimere terminum qđ,sic dicimus,calefactione fit calidum.i.calefactio terminatur ad calidum,generatione fit genitum.i.generatio terminatur ad genitum. In proposito

ergo sicut in ista, ignis generatur. ly ignis dicit terminum quod,& non subiectum generationis. hoc.n.non est compositum,sed materia vt declaratum est in 1.lib. phys. & in 1.de generatione. sic qn philosophus concludit,ꝙ generatio nõ generatur,sumitur ly generatio pro termino quod,q.d.generatio non generatur.i.generatio non põt esse via ad gñationem,ita ꝙ generatio accipiat esse per generationem,sicut calidum accipit esse per calefactionem &ignis per gñationem.

Ad obiectionem ergo,quando dicitur. Quod se habet,vt quod est subiectum,negatur ista, quoniam potest se habere vt terminus quod.Et quando dicitur,si autem interderet &c. Dico, ꝙ hic modus proprie non valet nisi de termino quo, philosophus autem intendit de termino quod. Et ideo obiectio non concludit. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. Si in quantitate & qualitate & vbi est motus, quia est in eis contrarietas.

Relinquitur ẜm quale aut quantum & vbi motum esse solum. In vnoquoque .n. horum est contrarietas. Textu 18.

IN HAC quęstione aduerte, ꝙ philosophus intendit hanc rõnem,vbicunque est contrarietas ibi est motus.Sed in quantitate & qualitate & vbi est contrarietas. ergo in eis est motus.Et huius quidem rõnis maiorem non probat hic,qa relinquit eam ꝓbatam ex doctrina lib.1.phys. tex.45. & 47. vbi manifestat motum esse per se inter contraria. & in hoc lib.5.in tex.9.assignans drĩam inter mutationem quæ distinguitur in generationem,& corruptionem, & inter motum, dicit quòd mutatio est inter opposita contradictorię.Motus autem inter contraria.Minorem etiam non probat hic quasi habens eam pro manifesta ẜm euidentiam naturalem, & à sensatis, verum quia non ita constat in vbi & in quantitate esse contrarietatem, sicut in qualitatibus, quas videmus ad sensum esse actiuas & passiuas adinuicem,susceptibilesq. successiuæ in eodem subiecto quæ sunt conditiones contrariorum vt declarauimus in 10.lib.metaph.q.13.& 18.ideo,vt appareat efficacia rationis inductæ à philosopho intendo hic manifestare, si verum est, quòd in qualitate & quantitate & vbi datur contrarietas necessaria motui, & sic procedendum est. Primo,declarabitur. Quæ contrarietas sufficit ad motum

tum & quæ non. Secundo, si in qualitate, & quantitate, & vbi est contrarietas sufficiens ad motum. Tertio, si huiusmodi contrarietas inuenitur eodem modo in tribus prædictis prędicamentis. Quarto, soluentur quædam obiectiones.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ vt distinximus in lib. 10. metaph. q. 18. contrarietas est duplex. s. imperfecta siue cōis, & perfecta siue propria, imperfecta siue cōis est illa quæ solū continet cōem radicem contrarietatis. Hęc aūt cōis radix est excellentia & defectus, nam quæcunque contraria adinuicē comparata ita se habent, ꝙ vnum est nobilius reliquo. Perfecta, siue propria est illa quæ vltra cōem radicem cōtrarietatis dicit maximam distantiam inter duo gradualiter siue successiuæ acquisibilia, quorum esse non stat in indiuisibili, nec sua acquisitio est instantanea. Et hanc contrarietatem manifestæ videmus inter qualitates tertiæ speciei.

Posita hac distinctione, de qua ēt mentionem fecimus in 10. metaph. q. 18. & in hoc lib. 5. q. 2. Dico, ꝙ contrarietas cōis non sufficit ad motum, aliter in prædicamento substantię esset motus, cuius contrarium determinauit philosophus supra in tex. 10. Constat. n. ꝙ formæ subales à qbus trahuntur species rerum ita se hn̄t, ꝙ vna est excellentior alia. Quare &c. Contrarietas aūt ꝑpria est illa quæ est necessaria motui, eo ꝙ cum sit de rōne motus successio & continuitas, debet esse inter formas non instantaneæ & indiuisibiliter acqsibiles, sed successiuę, & diuisibiliter, & qm̄ istę ꝯdōnes saluantur, vt declarabimus in quātitate, & qualitate, & vbi, ideo philosophus ponit motum in his tribus prædicamentis.

Quantum ad secūdum manifestandum est, ꝙ in his tribus prædicamētis sit cōtrarietas sufficiens motui, & arguitur sic, vbi sunt duo extrema maxime distātia sub eodem gn̄e, simul incompossibilia, successiuę acqsibilia, ibi est contrarietas sufficiens motui, hanc manifestauimus in parte ꝑcedenti. Sed in his tribus prędicamētis inueniuntur ꝑdicta, ergo &c. Hāc minorem ꝯstat esse veram in prædicamento qualitatis, vt patet in gn̄e sapoꝵ, & odoꝵ, & tangibilium qualitatum, manifestat aūt in quātitate deinde in vbi. Nam in qualibet spē naturali datur maxima & minima quātitas, puta in nā hominis datur ita magna quantitas, ꝙ ipsa nā hominis non possęt saluari

ſub maiori,& ita parua quòd non poſſet ſaluari ſub minori, & huius ratio eſt quia ſm philoſophum in 2.lib.de aīa tex. 41.omnium natura conſtantium eſt determinata quantitas & magnitudo,ergo in quantitate poſſunt ſummi duo extrema maximæ diſtantia ſub eodem genere puta ſub linea, vel ſuperficie vel corpe determinato ad certam naturam. Quod aūt talia extrema ſint incōpoſſibilia ſimul in eodem patet, quia maximum includit negationem minimi,&econuerſo, ergo ſi ſe compaterentur verificarentur cōtradictoria de eodem. Quod aūt ſint ſucceſſiuæ acqſibilia patet,quia res animata genita ſub minima quantitate ſub qua pōt ſtare in materia forma animati p ſucceſſiuū augmētum ptingit ad quātitatem pfectam.In vbi aūt manifeſtat̄ ſic. Nam in vniuerſo ſm motum grauium & leuium. dant̄ vbi maximæ diſtantia .ſ.concauum orbis lunæ,vltra qđ non pōt aſcendere leue,& cētrum mundi,vltra quod non pōt deſcendere graue,& ſunt ſimul incompoſſibilia, qm̄ vnum eſt vbi ſurſum & alterū vbi deorſum,quorum vnum icludit negationem alterius,& ſunt ſucceſſiuæ acquiſibilia, qm̄ contingit ignem aſcenſu continuo moueri ab vbi deorſum ad vbi ſurſum. Quare &c.

¶ Quantum ad tertium aduerte,ꝙ non eodem modo inuenitur contrarietas ſufficiens motui in his tribus prædicamētis. Nam licet in eis detur maxima diſtantia duorum extremorum ſub eodem genere vt manifeſtauimus & ſucceſſiua acquiſitio,tamen iſtę conditiones aliter inueniuntur in qualitate,& aliter in quantitate & vbi. Nam in qualitate inuenitur maxima diſtantia duorum extremorum abſolute & ſimpliciter,ſicut in colore album & nigrum, in ſapore dulce & amarum, in qualitate tangibili calidum & frigidum, & inuenitur ſucceſſiua acquiſitio ſecundùm intenſionem & remiſſionem, quæ quomodo fiant iam determinauimus in 8. metaph.q.6.Etvltra has duas ꝯditiones inuenitur tertia,qua dr̄ ꝙ contraria ſunt duæ formæ actiuæ & paſſiuæ adinuicē, quæ ſe mutuo expellunt ab eodem ſubiecto &c.Hęc cōditio ſeruatur ꝓpriȩ &qualitatibus tertiæ ſpeciei,vn̄ philoſophus in 7.lib.ph.in tex.14.iuxta hmōi qualitates ponet alterationem ꝓpriæ fieri.Et pp has tres cōditiones tenemus ꝙ abſolutæ & pfectiſſimæ inuenitur contrarietas in qualitate. In

quantitate aũt & vbi non seruatur simpliciter tertia cõditio, qm̃ quantitas vt quantitas.nõ est forma actiua, aut passiua, nisi forte vt adiũcta formæ,& qualitati naturali.Similiter locus vt quãtitas non agit in locatũ nec patitur,nisi sumat locus pro corpore naturali locãte ex virtute sibi impressã à cœlo,qua habet seruare,aut destruere locatũ vt declarauimus in lib.4.in q.2.& 15. nec seruat simpliciter prima.s.maxima distãtia. Nam omnis quantitas cõtinua est diuisibilis in infinitum,& põt ei fieri additio in infinitũ,modo quo declaratum est in 3.lib.In quãtitate aũt discreta licet detur minimus numerus.i.dualitas,non tñ maximus,similiter in loco non dat hmõi maxima distãtia simpliciter. Nam quocũque loco sursum dato possum imaginari superiorẽ,& sic in infinitũ. Seruatur aũt in quantitate hæc maxima distantia solũ in natura determinata rõne motus augmenti,&decremẽti,prout.s.res naturalis existẽs sub minima quãtitate in sui principio põt successiuæ augeri vsq; ad maximam quãtitatem sibi debitã. In vbi aũt seruatur maxima distantia rõne motus localis grauium,& leuium,prout declarauimus in lib.4.phys.in q.3. Et tu vide illic. Nec seruatur secunda conditio ꝯm eandem rõnem in qualitate,& quãtitate. nam alteratio est ꝯm intensionem,& remissionem formę.Augmentum aũt,&decremẽtum est ꝯm maiorem,& minorem extensionem.Quod.n.est ꝯm magis, & minus in qualitate, est ꝯm maius, & minus in quantitate. Patet igitur,ꝙ non eodem modo inuenitur contrarietas sufficiens motui in prædictis tribus prædicamẽtis.

Quantum ad quartum aduerte, quòd contra determinationem factam videtur esse philosophus in prædicamentis, qui dicit quantitati nihil esse contrarium.

Sed dicẽdum, ꝙ philosophus loqtur in comparatione ad qualitatẽ, in qua vt ostẽdimus est perfectissima cõtrarietas, qm̃ in ea reperiuntur oẽs conditiones simpliciter reqsitę ad omnimodam cõtrarietatẽ, quas declarauimus esse tres vltra cõem radicem cõtrarietatis,quæ est superabũdantia,& defectus,de quæ radice loqtur philosophus in lib.de lõgitudine, & breuitate vitæ,& dicit,ꝙ superabũdans contrariat diminuto,& qm̃ in quantitate nõ inueniunt simpliciter tales conditiones,vt declarauimus,ideo dicit philosophus,ꝙ ꝯtrarietati

ti nihil est contrariũ,q.d.licet in quantitate sit contrarietas, prout inuenit in ea maxima distantia in natura determinata & successiua,processio per motũ augmenti & decrementi ab vno extremo ad aliud,tñ quia ibi nõ est maxima distantia ex nã quantitatis,nec intẽsio &remissio,nec actiuitas & passiuitas,ideo in respectu ad qualitatẽ quantitati nihil est ꝯtrariũ.

Solent ẽt aliqui arguere,ꝙ in vbi non sit contrarietas, qm̃ licet vbi sursum & vbi deorsum,vt sic opponantur cõi radice contrarietates, non tamen contrarietate proprie dicta, eo ꝙ contraria propriæ dicta sunt apta succedere sibijnuicem in eodem subiecto ex lib.10.metaph.tex.14. Sed vbi sursum ad quod mouentur leuia,& vbi deorsum ad quod mouent grauia,non pñt sibijnuicem succedere, patet .n. ꝙ vbi deorsum non põt esse inconcauo lunę,vbi est vbi sursum, nec vbi sursum põt esse in centro mundi,vbi est vbi deorsum, ergo &c.

Ad hoc dicitur,quòd sicut esse actiuum & passiuum adinuicem,& se mutuo expellere ab eodem subiecto,est conditio conueniens proprie ex natura sua solis qualitatibus contrarijs,sic etiam sibijnuicem succedere in eodem subiecto, vnde argumentum probat, quòd in vbi non est contrarietas ita perfecta sicut in qualitate quòd nos concedimus.

Potes etiam negare minorem,qm̃ licet non possint succedere inuicem in eodem subiecto modo quo dr̃ in argumento,possunt tamen succedere acquisitiue ab eodem mobili ꝑ quanto lapis, qui est sursum potest moueri deorsum & econuerso, & sic relinquens vbi sursum, acquirit vbi deorsum & hoc sufficit ad sustinendum tantam cõtrarietatem esse in vbi quãta est necessaria motui. Hæc de p̃senti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6.Si magis & minus in forma,ad quam est motus differunt specie.

Quæ autem est in eadem specie mutatio in magis, & minus alteratio est. Textu 19.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ principalis difficultas non stat in probatione conclusionis negatiue,sed in solutione quorundam argumentorum, quibus satis apparenter videtur posse probari,quòd magis,& minus perfectum in forma ad quam est motus differant specie. Pro resolutione igitur huius quæsiti. Primo, probabitur conclusio negatiua.

tiua. Secundo, soluentur quædam argumenta.

Sed antequam deueniam ad conclusionem aduerte, quòd ex doctrina philosophi in hoc lib.5.in tex.31. forma ad quã est motus potest considerari tripliciter. Primo, in genere generalissimo sic dicimus, quòd alteratio est ad qualitatem. Secundo, in genere subalterno, sic dicimus, quòd coloratio est ad colorem. Tertio, in specie specialissima, sic dicimus, quòd albatio est ad albedinem, & calefactio ad calorem. Hic non dubitatur de magis, & minus perfecto in forma ad quam est motus primo, & secundo modo. Constat enim quòd sub qualitate datur magis, & minus perfecta qualitas cum differẽtia non solum in specie, sed etiam in genere, sicut motus ad qualitates primas, & motus ad qualitates secundas, quæ sunt perfectiores primis, vt sapor, & odor, & color perfectiores sunt quatuor primis qualitatibus vt declaratum est in 4.lib. meteororum. Idem patet in secundo modo. Nam sub colore datur magis, & minus perfectum cum differentia in specie, perfectior est enim albedo nigredine, & calor frigiditate. Dubium autem vertitur circa tertium modum, & quæritur, si quando Sortes dealbatur, cum dealbatio sit motus ad albedinem cum tendentia ab imperfecta albedine ad magis perfectam vtrum imperfecta, & magis perfecta albedo differant non solum numero, sed etiam specie.

Pro decisione igitur huius tertij modi ponitur hæc conclusio. Magis, & minus in forma ad quam est motus tertio modo non differunt specie, probatur sic. Si differunt specie ergo quando corpus dealbatur non erit vnus motus specie, sed tantum genere. Sed consequens est falsum, ergo &c. Cõsequentia probatur, quoniam ẽm doctrinam philosophi in hoc lib.5.in tex.31. ad hoc ꝙ motus sit vnus specie requirit ꝙ sit ad formam vnam specie, & indiuiduam.i.non diuisibilẽ in species, nam si sit diuisibilis in species, non erit motus vnus specie, sed genere, si ergo quando corpus dealbatur magis, & minus perfecta albedo quæ acquiritur per dealbationem differunt specie illa dealbatio non erit motus vnus specie, sed tm̃ genere, falsitas autem consequentis patet per philosophum in hoc lib.5.in tex.31.vbi inquit. Omnis aũt dealbatio omni dealbationi idẽ ẽm speciem erit, & omni deni

grationi

grationi denigratio. Vbi inquit Cōment. Et q̄a hæc albedo conuenit in specie cum hac albedine demonstrata, ideo hæc albificatio conuenit cum hac albificatione in specie.

Quantum ad secundum aduerte, quòd contra determinationem factam tripliciter arguitur.

Primo sic. Calefiat aqua vsq; ad sumū calorem, tunc sumo calorem vt septem introductum in aquam, & calorē in summo, & arguitur sic, calor vt septē, & calor vt in summo sunt calor imperfectus, & perfectus, & differunt specie, ergo perfectum, & imperfectum in forma ad quam est motus tertio modo differunt specie. Quòd autem calor vt septem, & calor vt in summo differant specie probatur. Quia se habent vt medium, & vt extremum. Calor.n. vt septem mediat inter calorem vt vnum, & calorem vt decem qui est calor in summo. Sed ex lib. 10 metaph. tex. 23. medium, & extremū quæ sunt eiusdem naturæ differunt specie ergo &c.

Ad hoc dr̄, ꝙ equiuocatur de medio. Nam medium pōt esse duobus modis. Primo, ſm latitudinem graduum in forma intensibili, & remissibili, vt in latitudine caloris, calor vnius gradus, & calor decēm graduum sunt extrema, calor autem vt duo, & tria, & quatuor vsque ad decem dr̄ calor medius, secundo ſm compositionem, & est illud quod sapit naturam extremoꝝ & componitur ex extremis. Sicut medij colores, & medij sapores vt declaratum est in 2. de anima sapiunt naturam extremoꝝ, & componantur ex eis, vtrum aūt componantur ex eis virtualiter, vel formaliter determinauimus in 10. metaph. q. 17. vt videre poteris. Ad argm̄ igitur dico, ꝙ illa propositio, medium, & extremum differunt specie, non est vera nisi de medio ſm compositionem vt rubedo respectu albedinis, calor autem vt septem non est medium secundùm compositionem, sed ſm latitudinem, ideo non sequitur, ꝙ calor, vt septem differat specie à calore in summo.

Secundo sic. Quæ duo ita se habent, quòd vnum corrumpit alterum, differunt specie, nam quæ sunt eiusdem materię specificæ potius se mutuo seruant, & corroborant. Sed magis calidum corrūpit minus calidum. Nā dicit philosophus in lib. de causa longitudinis, & breuitatis vitæ, ꝙ maior flamma corrumpit minorem. Se habet aūt minor flamma ad maiorem

lorem ſicut minus calidum ad magis calidum, ergo &c.

Ad hoc dr̄, ꝙ maior non eſt vera niſi in his quorum vnum corrūpit per ſe alterum, illa nanque ſunt contraria ex natura ſua, vt calidum, & frigidum, dulce & amarum. Modo negatur minor. Quod.n. flamma maior corrumpat minorem eſt mere per accidens ſm̄ philoſophum in eodē lib. vnde ſic, inquit. Et pp̄ hoc minor flāma corrumpitur à multa ſm̄ accidens qa alimentum quod illa multo tp̄e conſumit, hoc flamma multa cito. Et intēdit philoſophus, ꝙ ideo flāma minor per accidens corrūpitur à maiori, qa flāma maior cito cōſumit illud paruum humidum, qđ erat nutrimentum minoris flāmę, in quo flāma minor erat apta diu ꝯſeruari. Ex eo igr̄, ꝙ flamma maior conſumit cito illud quod erat conſeruatiuum minoris flammæ, dr̄ corrumpere per accidens flāmam minorem ſicut corrūpens oculum per accidens corrūpit viſum. Et corrūpens niuem per accidens corrumpit albedinē.

Tertio ſic. Maior differentia eſt inter magis, & minus calidum quàm inter duo equæ calida, quia illa ſunt difformia, hæc autem penitus vniformia. Sed duo equæ calida differunt ſolo numero, ergo magis calidum, & minus calidum differunt pluſquam numero. Sed non poſſunt differre pluſquam numero niſi differant ſpecie, ergo &c.

Ad hoc negatur maior, quia cum ſint eiuſdem naturæ ſpecifice equæ formaliter differunt, & ex natura ſua, & quando arguitur. quia illa ſunt difformia &c. dico, quòd illa difformitas nō ſumitur ex natura caloris, ſed ex eo quòd difformiter actuat, & perficit ſubiectum. Sed talis difformitas nō eſt ſufficiens ad cauſandum differentiam ſpecificam. Dico igitur, quòd eſſentialiter, & formaliter loquēdo equæ differunt illa quatuor, & ſolo numero. Hæc de pn̄ti quęſito dicta ſint.

¶ Queſtio 7. ſi ad hoc quòd ſit vnus motus numero neceſſe eſt formam ſecundùm quam eſt motus eſſe vnam formā numero à principio motus vſque ad finem.

Eadē enim ratio eſt, &c. & infra, vnus enim numero actus ſcilicet motus vnius, ſcilicet formæ numero eſt tex. 38. Vbi inquit Comment. ſi forma iterata eſt eadem motus qui eſt huius, ſcilicet ad hanc formam eſt idem, ſcilicet numero.

IN HAC qōne aduerte, ꝙ difficultas ſua pēdet ex iden

titate

titate vel diuersitate formæ intensæ, & remissæ, & ex modo intensionis & remissionis. nam qui tenent formam intensam & remissam non distingui essentialiter, sed in modo actuandi subiectum receptiuum talis formæ. Et qui tenent intensionem & remissionem formæ fieri non per additionem partis formæ, vel gradus ad præexistentem partem siue gradum, sed ꝑ eductionem de imperfecto ad imperfectum & ꝑ maiorem radicationem formæ in subiecto de facili sustinent seruari eandem formam numero in toto vno motu numero, qm̄ licet in tota calefactione non acquiratur alius & alius calor, acquiritur tñ idem calor nouis & perfectioribus modis. Qui aũt tenent formam intensam distingui realiter à remissa. & intensionem ac remissionem fieri per additionem partis aut gradus formæ, cum difficultate sustinere pñt identitatem numeralem formę in toto motu, qm̄ cum ponant diuersitatem realem partium gradualium in forma ad quam est motus, variatis partibus per additionem aut subtractione, necesse est variari totalitatem formæ. & ideo aliqui ex sic opinantibus credunt ad seruãdum vnitatem numeralem in motu sufficere vnitatem specificam in forma ad q̃ est motus, sed id videtur repugnare philosopho in hoc lib. 5. in tex. 34. vbi inuestigās quis sit vnus motus numero, dicit quòd tria sunt ꝯm numerum, quæ concurrunt ad vnum motum numero. s. quod. & in quo. & qñ. i. subiectum vnum numero, forma vna numero. tempus vnum numero. i. non interruptum.

Tu igitur vt scias sustinere identitatem numeralem formæ ad quam est motus vnus numero à principio motus vsq; in finem. necesse est vt videas q. 6. in 8. lib. metaph. vbi sustinetur identitas formæ intensæ & remissæ. & soluuntur rationes eorum qui tenent intensionem, & remissionem fieri per additionem gradualem inter quos est Scotus & Ant. & And. & illa tibi sufficiet, pro nunc sufficit, vt scias soluere argumentum sequens.

Quod est in continuo fluxu, dum acquiritur non permanet idem numero in toto motu acquisitiuo. quoniam dum fluit semper aliter & aliter se habet. ergo variatur. Sed forma ad quam est motus est in continuo fluxu dum acquirit. Dicit. n. motus tendentiam siue processum ab imperfecto ad perfe

perfectum. & secundùm Comment. in 3. phys. commento 4. motus non est aliud quam generatio partis post aliam illius perfectionis ad quam intendit motus, ergo &c.

Hoc argumentum apud illos qui tenent in forma acquisibili per motum latitudinem graduum distinctorum realiter abinuicem quos vocant partes graduales formæ est difficile ad soluendum vnde Iandunus concedit maiorem & dicit verum est, q̄ non est idem & vnum numero ita, q̄ nihil acquiratur in tempore illo. Sed pōt manere idem & vnum numero acquirendo aliud, & aliud, & sic est in proposito, nam pars formæ præcedens non manet sic eadem numero, q̄ nihil acquiratur in mobili imò semper acquiritur aliud & aliud durante motu. Hæc Iandunus. In qua rñsione manifeste apparet, q̄ non seruat essentialem vnitatem numeralem formæ, quæ acquiritur per motum vnū numero, eo q̄ non stat idētitas essentialis totus cum additione noue partis in via autē Thomistica, hoc argm̄ non est difficile. qm̄ sic distinguit maior. Aliquid potest esse in continuo fluxu acquisitiuo dupliciter. Primo, per acquisitionem noue & noue partis. Secundo, p acquisitionem solum noui & noui modi pficiendi subiectum in quo recipitur. In primo sensu ɔcedo maiorem, sed nego minorem, & ad pbationem minoris dr̄, q̄ ille pcessus non est per partem post partem vt imaginatur Iandunus, sed per perfectiorem modum habendi formam, & dictum Comment. in via nostra non acceptatur nisi sumendo illas partes formæ, pro nouis modis quibus actuatur subiectum à forma dum est sub motu. In secundo aūt sensu nego maiorem & concedo minorem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 8. Si per motum forma siue res corrupta potest reuerti eadem numero.

Si quidem contingit corruptum iterum vnum fieri numero, erit & hic vnus. si vero non idem quidem secundùm speciem, vnus autem numero non. Textu 36.

IN HAC qōne antequam deueniamus ad decissionem aduerte, q̄ in duplici loco potest pertractari. s. hic & in 2. lib. de generatione, nam philosophus in fine secundi lib. in tex. vlt. declarans quō datur generatio circularis in rebus, an. s. secund

ſecundùm ſpeciem vel ſecundùm idem numero,inquit. Principium autem intentionis rurſus hoc, vtrum ſimiliter omnia reiterantur aut non. Sed hoc quidem numero, hoc autē ſpecie ſolum. Quorum quidem igitur incorruptibilis ſuba mota manifeſtum qm̄ & numero eadem erunt.Quorum aūt non,ſed corruptibilis,neceſſe ſpecie,numero autem non iterari. Ideo aqua ex aëre, & aër ex aqua ſpecie idem, non aūt numero,hæc philoſophus licet autem principalis locus pertractandi propoſitum quæſitum ſit in 1. lib. de generatione, tñ intendo determinare ipſum in præſenti loco,qm̄ forte nō dabitur tempus neç ocium formandi quęſtiones ſuper lib.de gñatione quamuis alias promiſerimus. Aduerte inſuper,ꝙ præſens quæſitum ſolet formari ſub triplici titulo, & tñ redeunt in idem,nam ſolet quæri. Si idem numero poteſt bis generari. Item ſic, ſi corruptum poteſt regenerari idem numero. Item ſic,ſi res corrupta poteſt reuerti eadem numero.

Pro reſolutione igitur præſentis quęſiti ſic procedendum eſt. Primo ponitur,concluſio negatiua reſpectu agentis naturalis cum probationibus ſuis, ſecundo declarabitur, vnde ſumitur ratio huius impoſſibilitatis, tertio declarabitur,q̄d tenendum ſit de concluſione reſpectu agentis diuini, quarto ſoluentur quædam argumenta.

Quantū ad primum ſit hæc concluſio reſponſiua,nullum agens naturale pōt regenerare idem numero corruptum ƒm ſubſtantiam. Dico agens nāle vt pro nunc excludā agens diuinum,de quo dicemus infra. Dico corruptum ƒm ſubſtantiā, vt excludam materiam primam quæ dr̄ pluries gñari & corrumpi ſubiectiuę, prout abijcit vnam formam, & recipit aliam,& tñ remanet eadem numero materia,prædicta concluſio ſic probatur. Remota forma à materia,nulla amplius potētia remanet in materia ad recipiendū illam formam, ergo &c. Patet ꝯñia,q̄a agens naturale non agit niſi ſuppoſita materia,& capacitate materiæ,materia aūt non eſt capax formę niſi ex potentia ad formam. Añs aūt probatur. Quia potentia non reſpicit præteritum,ſed futuꝝ. Sed materia iam fuit ſub forma rei præteritæ,ergo &c.Præterea.Qn̄ materia recepit formam rei corrupte, vel recepit ƒm totam potentiā quam habuit ad illam formam vel ſecūdùm partem tantum.

Non

Non ꝭm partem tm̄, quia non posset ostendi quæ potētia re duceretur ad actum & quæ non. Item sequitur ꝙ formā quā habet materia ꝓ parte potentiæ, ꝓ alia parte ꝭm quā nō habet adhuc desideraret illam, quod est irrōnabile, ergo concedendum est primum, & sic post corruptionē rei nullo modo remanet potentia in materia qua possit eadem res numero regenerari. Pręterea, si probatur dicta ꝯclusio. Maior est interruptio ꝭm esse quàm ꝭm magnitudinem vt patet. Sed interruptio ꝭm magnitudinem impedit numeralem identitatem, ergo multo magis interruptio ꝭm esse. Minor quidem probatur, nam si lignum continuum diuidatur non remanet idem lignum numero, sed fiunt duo vt patet ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte, quòd ratio impossibilitatis in agente naturali sumitur ex hoc.

Generatio substantialis respectu agentis naturalis est terminus præuię alterationis. Alteratio aūt interrupta non potest esse vna numero, quia ad vnitatem nùmeralem motus requiritur tempus nō interruptum ex lib. 5. ph. tex. 41. vbi ergo est duplex alteratio præuia, est duplex generatio, vbi duplex generatio, ibi est duplex genitum, ex ꝯsequenti duo cōposita terminanti à duas gñationes, si ergo agēs naturale idem bis generaret, cum non generet nisi ꝑ alterationem præcedentem, duas alterationes causaret ex consequenti duas generationes ad quas sequuntur duo genita, & sic genitum secundo siue regeneratum nō potest esse idem numero cum prius genito & postea corrupto. Hæc igitur est rō impossibilitatis.

Quantum ad tertium inuenio duas vias quarum vna est B. Th. & Egidij in 2. lib. de generatione in expositione vlt. tex. qui tenent respectu agentis diuini partem affirmatiuam, & ratio eorum est. Quia ratio impossibilitatis assignata in agente naturali non habet locum in agente diuino. Qm̄ producit rem sine motu & alteratione, sed simplici emanatione, cuius actio est sub̄a sua nec vnquam transit in pręteritū sicut nec sua sub̄a, & ideo actio sua vt sic non interrumpitur tempore sicut actio agentis naturalis, vnde Theologus sustinet Deum posse idem bis producere quoniam actio sua qua primo & secundo producit ex parte Dei est vna numero & nō mensuratur tempore interrupto sed indiuisa æternitate.

Sed hæc altius speculari non est præsentis negocij.

Altera via est Marsilij inguem in 2.de generatione in qõ. vltima tenet duo quæ iudicio meo videntur falsa. Primo dicit quòd nec potentia naturaliter agente potest idem numero bis generari, eo quòd omnes causæ requisitæ ad primam generationem nõ possunt eædem numero reuerti ad secundam generationem, inter quas sunt influentiæ & motus cœlestes, qui iam præterierunt & non põt ijdem numero ꝑ naturam reuerti, & quantum ad hoc dicit verum. Dicit vlterius ꝙ nec diuino miraculo põt idem bis gñari, & ratio sua est hæc. Deus non põt bis generare b, ex a, dũ est, ergo nec postquam corruptum est. Antecedens patet. Quia res dum est ingñabilis est. Cõsequentia ꝓbatur. Quod gñatur nõ fuit añ, aliter gñatio nõ esset ꝓcessus a nõ esse ad esse. Sed b, corruptũ fuit añ, ergo b, corruptũ non põt generari. Præterea. Propter qd esset Deus potẽtior ad gñandum b. ipso b, corrupto quam ipso existente, non põt assignari causa, ergo &c.

Hoc reputo falsæ dictũ, & ideo intendo soluere rationes suas. Ad primam cõcedo antecedens & nego cõsequentiã. Ad probationem dico, quòd apud diuinã potentiã hęc duo non repugnant, aliquid fuit, & tñ illud idem numero de nouo generatur. Sed ne decipiaris in hoc aduerte, ꝙ aliqd fuisse põt dupliciter intelligi. Primo quòd toto tpe ꝑcedente secundã gñationem fuerit, & vt sic est ingenerabile ét per diuinã potentiã. Quia quod generatur vt sic non est saltem ꝓ aliquo tpe ꝑcedente instans generationis. Secundo quòd pro aliquo tpe fuerit, deinde desierit esse ꝑ corruptionẽ, & sic potest de nouo idem numero ꝑ Dei potentiam produci, qm̃ licet fuerit ante, non tamen continuatæ sed interruptæ.

Ad secundum qñ quærit ꝓꝑ quid esset Deus potẽtior ad gñandum b, ipso corrupto q̃ ipso exiltẽte. Respõdetur quòd hoc nõ est ex parte Dei nec maiorem nec minorẽ potẽtiam demonstrat in eo. Sed hoc est ex parte rei. Nam res vt exñs non habet rõnem gñabilis, vt aũt nõ exñs hẽt rõnem gñabilis, qm̃ ꝓductio est deductio rei à nõ esse ad esse. Quare &c.

Secundo quia tenet & bene aĩam hoĩs esse incorruptibilẽ dicit eam creari & nõ ꝓduci ab hoĩe generante, & in hoc verum dicit. Vlterius dicit ꝙ quando hõ generatur ab hoĩe illa

gene

generatio non est proprie generatio, quia in generatione ꝓpric dicta datur forma genita actione agentis naturalis, & non miraculosæ causata, modo hoīs gñatio est creatio formæ humanæ in materia igitur nō est generatio naturalis & proprie dicta: similiter corruptio hominis nō est ꝓprie corruptio, quia in corruptione ꝓprie dicta corrūpitur forma & suba compositi, sed in corruptione hoīs nulla forma corrūpitur sed solum separat̄ à subo aīa intellectiua. Et iō nō corrumpitur hō ꝓprie cū vtraq; pars remaneat. & sic concludit, ꝙ si idem numero hō bis generatur, nec prima, nec secunda generatio esset naturalis, sed miraculosa & improprie dicta.

Hoc ſm dictum reputo falsum, qm̄ si hō hoiem naturaliter & ꝓprie non generaret, esset imꝑfectior in actione natu. li inferioribus animātibus. Vt igitur sustinere possis quō hō naturaliter & ꝓprie generat hoiem etiā ꝙ non ꝓducat aīam intellectiuam, vide qōnem sextam, quā formauimus in lib. 12. metaph. & in ea inuenies plenam resolutionem.

Quantum ad quartum aduerte, contra factam determinationem duo argumenta.

Primum est tale, sit ignis eodem mō se habens ꝑ duas ho horas, sumatur vas aquæ & applicetur igni ꝑ mediā horam, quæ calefacta in fine mediæ horæ extrahatur ab igne & frigefiat. In principio secūdę horę reponatur ad ignem vni formiter vt prius & calefiat equali gradu vt prius, quo facto ꝓbat̄ ꝙ caliditas prius genita & corrupta, & caliditas secundo genita sunt idē numero. Nā dicit philosophus in 2. lib. de gener. tex. 56. idem inquātum idē & similiter se hñs, semꝑ natū est facere idem. Sed stat idē & vniformiter ignis & eadē aqua & eodem modo ꝓxima igni in prima & secundā calefactione vt supponitur ergo bis generat eandē caliditatē numero.

Ad hoc dr̄ ꝙ ꝓpō philosophi in loco allegato sic hēt intelligi, idem manēs idem facit idem in spē. & nō suum contrariū, & hanc ꝓpōnem introduxit ad ꝓbandum, ꝙ vt seruetur generatio & suum cōtrarium. i. corruptio in mundo inferiori non sufficit motus primi mobilis q est motus vniformis, aliter causaret semꝑ gñationem qm̄ idē manens idē &c. Sed requiritur motus difformis per circulum obliquum, qui est per accessum & recessum solis à nobis, & per accessum

causat gñationem, p̃ recessum corruptionem. Ad argm̃ ergo dico q̃ non sufficiunt causæ & ꝯdones adductæ. Sed esset necesse q̃ prima & secũda calefactio essent vnus motus numero vt habeant eũdem terminum numero, non pñt aũt esse vnus motus numero cum sit tp̃s interruptum, in quo prima caliditas desinit oĩno esse vt supponitur, sed cõtra hanc solutionẽ instatur, interruptio essendi nõ impedit quin reparetur idem numero, ergo posito q̃ prima caliditas sit iterrupta in esse p̃ secundam medietatẽ primæ horę non obstat quin reparetur eadem in secunda hora. Consequentia nota & probatur añs, si aqua cõtinua diuidatur fiet eius interruptio. & tñ si reuniatur non erit alia numerō à priori sed eadem, ergo à simili de caliditate licet interrumpatur eius esse per corruptionem si regeneratur est eadem numero cum prius corrupta.

Ad hoc negatur antecedens, ad probationem nego similitudinem. quia licet aqua cũ diuidit̃ cesset eius cõtinuitas nõ tñ cessat eius esse: q̃a & aqua diuisa est aqua. Sed caliditas corrupta nõ remaneret caliditas in esse & iõ non est simile.

Secundo principaliter arguitur sic. Dicit philosophus in 5. metaph. tex. 12. ea sunt vnum numero quorum est materia vnà numero. Sed caliditatis hesternæ corruptæ, & hodiernæ regeneratæ est materia vnà numero puta aqua. A. ergo potest idem numero regenerari.

Ad hoc dr̃, q̃ in illo tex. non intendit philosophus absolutæ illa esse numero vnum quoꝶ est materia siue subiectũ vnũ numero, aliter sequeretur albedinem & dulcedinem & grauitatem & figurã pomi esse vnum accñs numero cum inhæreant eidem materiæ numero q̃ est sub̃a huius pomi. Sed intendit ponere dr̃iam inter vnũ numero & vnum spẽ & vnum genere & vnum analogia. & dicit, vnum numero sunt quorũ est materia vnà numero: vnum aũt spẽ, quoꝶ est rõ vnà. i. diffõ &c. Et aduerte q̃ hoc argm̃ ẽt soluimus lib. 5. metaph. in q. 14. in fi. vbi mouetur dubium. De generato & corrupto. & de duobus contrarijs, quorum est idem sub̃m numero cũ habeant fieri circa idem. Tu igitur vide illic & videbis argm̃ solutum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quęstio 9. Si toto tempore quo durat sanitas in sano est eadem numero.

Vtrum

Vtrum vnà sanitas, & omnino habitus, & passiones subiectæ sint in corporibus. Textu 37.

IN HAC qõne aduerte, quòd primo aspectu vr̃ cõclusio negatiua esse vera, qm̃ vt inquit Cõment. in cõmento 37. Nos videmus hanc formam .i. sanitatem existentem in corporibus & corpus moueri .i. transmutari & fluere semper: vnde necesse est vt ita sit in formis quæ sunt in istis corporibus cum sint in substantia corporum transmutabilium. hæc Cõment. ex quibus sic arguitur. Mutato subiecto, mutatur & forma existens in subiecto. Sed subiectum sanitatis quod est corpus præcipue humanum semper mutatur. quia licet non semper ęgrotet tamen est modo magis sanum & minus sanum, ergo licet non corrumpatur sanitas per ægritudinẽ non videtur perseuerare eadem numero donec durat.

Tu igitur aduerte, ꝙ licet philosophus in tex. 37. ꝓponat p̃ns quæsitum, tñ non soluit ipsum, qm̃ vt dicit in tex. 38. istę dubitationes sunt extra p̃ntem intentionem, eo ꝙ cõsiderat de idẽtitate vel diuersitate formæ, magis spectat ad primum philosophum q̃ ad physicũ. Nam vt patet in x. metaph. metaphysicus ↄsiderat de ente & proprietatibus entis, quæ sunt vnum & multa idem & diuersum &c. Verũ vt habeas aliqualem resolutionem ꝓpositi q̃siti in via Thomistica aduerte, ꝙ resolutio stat in duplici distinctione, quarum prima sit hæc.

Formarum quædam consistunt in esse indiuisibili, sicut figuræ denoiatæ à numero. & formæ sub̃ales à q̃bus res trahit spẽm suam. Quædam aũt consistunt in esse s̃m quandam latitudinem, vt qualitates primæ ac tertiæ speciei iuxta quas attẽditur intensio & remissio. Oĩs q̃dem transmutatio facta quãtumcũq; modica circa formas primo mõ dictas destruit esse & idẽtitatem numeralẽ, eo quòd stãt in indiuisibili. Hoc aũt non cõtingit in formis secundo modo dictis. eo ꝙ licet varient s̃m magis & minus, tñ nõ non taliter desinit nec totaliter interrũpitur esse eoꝝ. Et qm̃ sanitas quæ consistit in cõtemperantia siue in adequatione humorũ est de numero formarum h̃ntium latitudinem s̃m ꝙ magis & minus perfectæ contemperantur humores, ideo non sequitur, ꝙ quęcunque variatio facta in ea destruat eius identitatem numeralem.

Secunda distinctio sit hæc, sanitas quæ est in Socra. & di-

luculo & nunc & in meridię, vt dicit philosophus in tex. 37. dupliciter pōt cōsiderari, primo ꝭm se & ex sua natura, & sic cùm sit forma, & forma sit simplex & inuariabili essentia cō sistēs, non hēt vt sic vn̄ recipiat magis & minus, secūdo vt ꝑticipatur à Socrate, & quātū est apta actuare ipsum magis & minus perfectæ, ideo Socrates recipit à sanitate diuersa esse sana. Quæ diuersa esse stant cum vnitate numerali sanitatis in via nostra, eo ꝙ vt determinauimus in lib. 8. metaph. in q. 6. forma sub esse intenso & remisso, quod dat subiecto, stat vnà numero. In hoc ergo quæsito habes tenere partem affirmatiuam. Et tuum fundamentum erit quia forma intensa & remissa est eadem numero, quod fundamentum inuenies firmatum & sustentatum in lib. 8. metaph. q. 6.

Ad argm̄ aūt in oppositum, dico, ꝙ maior pōt habere duplicem sensum. Primo sic, mutato subiecto, mutatur forma existēns in subiecto, ita ꝙ suum esse totaliter interrumpitur, & sic nego maiorē, nisi sit forma de numero primi modi primæ distinctionis. Secundo sic, mutato subiecto &c. mutatur forma existens in subiecto ꝭm magis & minus, ꝓut subiectū magis & minus participat formā, & sic concedo maiorem. Sed nego ꝙ hæc variatio auferat in proposito identitatē numeralem à sanitate, & aduerte, ꝙ verius dr̄, sortem variari ꝭm sanitatem, q̄ sanitatem variari. & hoc intendit B. Th. in expositione tex. 37. in fine cum dicit. Quandiu sanitas manet licet varietur homo ꝭm sanitatem vt si fiat magis aut minus sanus, non intercipitur esse sanitatis, sicut intercipitur qn̄ totaliter corrumpitur sanitas. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Reliqua remittentes ad metaphysicum.

¶Qō 10. Si motus regularis est magis vnus q̄ irregularis. Irregularis. n. nō vr̄ vnus, sed magis regularis. Tex. 43.

IN HAC q. aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc. Quęcūq; sunt req̄sita ad vnitatem numeralē motus, ita pn̄t saluari in motu irregulari sicut in motu regulari, ergo nō vr̄ minus vn⁹ q̄ regularis. Cōsequētia nota, ꝓbatur an̄s. Ad vnitatē numeralem req̄ritur vnū subiectū numero, vnus terminus numero, tp̄s ꝯtinuum, vt dixit philosophus in tex. 41. Sed hæc tria ita possunt in motu irregulari seruari sicut in regulari, patet enim quòd si a, & b, ambulent per miliare continuæ, licet a,

am

ambulet æque velociter vsque ad terminum, b, autem modo tarde modo velociter dummodo non pauset ita seruantur illa tria in motu b, sicut in motu a, ergo non videtur esse magis vnus motus a, quam motus b.

Pro resolutione igr̃ ꝑpositi quæsiti aduerte, ꝙ motus vnus numero dupliciter considerari põt. Primo, quo ad quantitatẽ suam; est.n. de rõne motus hr̃e partes & esse diuisibile in partes quantitatiuas loquendo de motu physico, vt hanc loquimur. Secundo, quo ad modum exn̄di in partibus qui modus dr̃ vniformitas & difformitas in partibus, nam vltra quantitatem & continuitatem in motu, partes p̄nt esse equalis velocitatis vel equalis tarditatis, vt patet in partibus circũferẽtiæ regulariter mote, & in partibus circa centrum, p̄nt etiam esse aliquæ velociores aliquæ tardiores, vt ad sensum patet. Ex hac distinctione dico ad ꝑpositum, ꝙ philosophus intendit motum regularẽ esse magis vnum nõ rõne quantitatis nec rõne continuitatis, quia vt argm̃ probat omnia requisita ad vnitatem numeralem motus ita p̄nt saluari in motu irregulari sicut regulari. Sed intẽdit esse magis vnum quo ad modum inuentum in partibus q dr̃ vniformitas. Nam licet continuitas inueniatur in vtroq;, tñ quia in motu regulari est cõtinuitas vniformis & in irregulari est difformis, iõ dr̃ esse magis vnus rõne modi, sicut linea recta vr̃ esse magis vnã quã tortuosa non rõne cõtinuitatis, sed negatione diuersitatis in partibus. Nam linea tortuosa, vt dicit Cõment. in cõm. 43. vr̃ esse composita ex recta & circulari & similiter motus per illam vr̃ esse diuersus, motus aũt diuersus vr̃ esse plusq̃ vnus, similiter qa motus irregularis distinguitur ꝑ velocitatem & tarditatẽ, regularis aũt nõ. iõ rõne huius negationis dr̃ magis vnus sicut & res simplex dr̃ magis vnã q̃ composita, qa caret diuersitate partium, licet in vtraque seruet̃ cõtinuitas. Ad argm̃ positum in principio quæsiti nõ oportet aliter r̃ndere, concludit.n. quo ad primũ modũ distinctionis, philosophus aũt intendit in 2. modo. Hæc de præsenti quesito dicta sint.

¶Qõ 11. Si contrarietas in motibus est accipiẽda ex terminis ad quos vel à quibus.

Relinquitur qui est in contraria, & qui est in contraria ex contrarijs. Tex. 48.

IN HAC q.aduerte,fiet resolutio p tres ɔclusiones, & in fine remouebitur dubium. Prima cõclusio erit hæc. Non oẽs motus qui incipiunt à terminis contrarijs sunt cõtrarij. Secunda erit hæc,nõ inconuenit aliquos motus q incipiunt à terminis contrarijs esse contrarios. Tertia erit hæc. Oẽs motus qui sunt ad terminos contrarios sunt contrarij.

Prima sic ꝓbatur de mente philosophi. Motus contrarij non pñt terminari ad eundem terminũ spẽ. Sed contingit ꝙ aliqui motus q incipiunt à terminis contrarijs pñt termina ri ad eundem terminũ spẽ,ergo &c. Maior nota,& ꝓbatur minor. Contingit.n.ꝙ aqua moueatur à calido ad tepidum. & alia aqua à frigido ad tepidum, ergo &c. Item contingit ꝙ lapis moueatur ab vbi sursum ad vbi medium, quod sit B. & ignis moueatur ab vbi deorsum ad B. ergo &c.

Secunda aũt ꝓbatur sic. Contingit aliquot motus qui incipiunt à terminis contrarijs terminari ad terminos contrarios. ergo non inconuenit &c. Cõsequentia nota, & añs patet ad sensum,nã ɔtigit aquam calefactam infrigidari, & con tingit aquam frigidã calefieri. Infrigidatio incipit à calore &terminat ad frigiditatẽ,& calefactio aũt ecõuerso,ergo &c.

Tertio sic ꝓbatur. Motus qui idẽtificantur terminis contrarijs sunt contrarij. Hęc patet p se, sed oẽs motus qui sunt ad terminos contrarios idẽtificantur terminis cõtrarijs,quia in lib.3.in tex.4.dicit phil.ꝙ mot⁹ nõ est ꝑter res ad quas est motus,& de idẽtitate hac formauimus & resoluimus primã q.in 3 lib.vt videre poteris. In his trib. ɔclusionib.non est lõ gius immorãdum qm̃ satis resolutæ sunt apud philosophũ.

Nunc superest soluere duo dubia. Primũ est contra primam conclusionem. Nam ꝙ motus qui sunt ex terminis cõ trarijs semper sint contrarij siue terminentur ad eundem ter minum siue ad contrarios arguitur sic,Motus qui non se cõ patiuntur simul in eodem,sunt contrarij,nisi.n.essent opposi ti nihil obstaret quin simul se compaterentur. Nam quia ca lefieri & sanari non opponuntur ideo possunt simul in esse eidem. Sed omnes motus qui sunt ex contrarijs. ergo &c. Minor patet ad sensum,aliter esset possibile idem simul ascẽ dere & descendere, calefieri & infrigidari.

Hoc dubium in via nostra nõ est multum difficile,qm̃ ma

ior nō est vniuersaliter vera,nā vt determinauimus in lib.5. metaph.q.6.duo accidentia eiusdem speciei in actu perfecto non se compatiuntur simul in eodem,& tñ non sunt opposita,vt duæ albedines duo calores,& qñ arguitur, ꝙ nisi essent oppositi nihil obstaret quin se compaterētur in eodem, hoc falsum est,nam vt videbis in predicta questione vltra oppositionem assignatur alia ratio incōpossibilitatis. Quare &c.

Secundum dubium est contra tertiam conclusionem,& arguitur,quòd non sit maior ratio sumendi contrarietatem in motibus respectu termino℞ contrario℞ ad quos quàm respectu terminorum à quibus. Nam philosophus in tex.48. probans motus non esse contrarios propter terminos à quibus,sic argumentatus est. Contingit duos motus inceptos à terminis contrarijs terminari ad eundem terminum, vt motus ex calido,& frigido ad tepidum , ergo non sunt contrarij. Sed eadem ratione probatur quòd nec respectu terminorum ad quos.Nam contingit duos motus terminatos ad terminos contrarios incipere ab eodem termino, puta aliquid ex palido potest mutari in album, & ex palido potest mutari in nigrum,ergo non est maior ratio sumendi contrarietatem ex terminis ad quos quàm ex terminis à quibus .

Ad hoc dr̄,ꝙ licet cōtingat duos motus terminatos ad terminos contrarios incipere ab eodē termino,sicut contingit duos motus inceptos à terminis cōtrarijs terminari ad eundē terminum,tñ maior ratio hr̄ sumēdi contrarietatē respectu termino℞ ad quos q̄ respectu termino℞ à quibus . Hæc aũt ratio sumitur in tex.48. vbi philosophus in 3. rōne probans cōtrarietatem in motibus non esse accipiēdam à terminis à quibus,sed à terminis ad quos,sic arguit.Motus accipit nomē,& speciem à termino ad quem,& nō à termino à quo. Dr̄.n.sanatio motus in sanitatem,& non motus ab ægritudine,ergo conuenientius accipit contrarietatem à termino ad quem q̄ à termino à quo,& probatur ꝯñtia,qm̄ contrarietas est differentia fm̄ formam ex 10.metaph. ergo sumenda est à termino ad quem qui habet rationem formæ . Et qm̄ hæc ratio deficit in termino à quo,ideo negatur,quòd sit ęqualis ratio sumendi contrarietatem tam à termino à quo quàm à termino ad quem . Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

¶Quæstio 12. Si quies contrariatur motui.

Quoniam autem, motui non solum videtur esse motus contrarius, sed & quies. Textu 53.

IN HAC quæstione aduerte, quòd difficultas stat in duobus, primò quia determinauit philosophus motum contrariari motui puta ægrotationem sanationi, quia ęgrotatio est motus ad ægritudinem, sanatio autem ad sanitatem vt ad terminos contrarios. Si igitur ægrotatio contrariatur non solum sanationi, sed etiam quieti sub sanitatem non possumus effugere quin vnum contrarietur pluribus. Quod videtur repugnare doctrinę philosophi in 10. metaph. tex. 14. vbi inquit non contingit vni plura contraria esse.

Secundo, quia oppositio contraria est distincta ab oppositione priuatiua, quoniam ex 10. metaph. contraria est inter duo entia positiua, vt inter calidum, & frigidum, quæ successiuæ sunt apta fieri circa idem, priuatiua autem inter habitū & priuationem, quę est non ens. Constat autem, quòd quies est priuatio motus in eo quod est aptum moueri, ergo motus non opponitur contrariæ quieti. Præterea. Motus ordinatur ad quietem vt ad finem suum. Nam mouens mouet mobile ad formam, vt aliquo tempore quiescat sub ea, aliter inutiliter moueret. Quod autem ordinatur ad aliquid stultum est dicere, quòd opponatur illi, ergo &c.

Pro resolutione quæsiti ponitur duplex distinctio, ex qua manifestabitur sensus philosophi de oppositione motus ad quietem. Prima, erit de oppositione contraria secunda, de quiete.

Contraria oppositio est duplex .s. communis & imperfecta, propria & perfecta. Prima, seruatur inter quæcunque ita se habent, quòd vnum est vt perfectum, & alterum, vt imperfectum, & quorum vnum est vt habitus, & alterum priuatio, & hac de causa dicit philosophus in 10. metaph. quòd prima contrarietas est habitus, & priuatio, & in eodem in textu 16. dicit, quòd omnis contrarietas habet priuationem alterius contrariorum, secunda autem seruatur inter duo entia positiua, cum illis conditionibus quas manifestauimus in 10. metaph. in q. 18. Quas videbis tu, & eas tetigimus in q. 2. huius 5. libri, nec est replicandum.

Secun

Secunda distinctio sit de quiete. pro qua aduerte, quòd sicut in motu est duplex terminus.s.à quo,& ad quem,sic est duplex quies,nam mobile antequam incipiat moueri habet quietem in termino à quo,& post motum quiescit in termino ad quem. Quies in termino à quo est status mobilis sub forma abijcienda, vt quando stat aqua sub frigiditate abijciẽda per calefactionem. Quies in termino ad quem est status mobilis sub forma acquisita per motum, vt quando stat aqua sub calore acquisitio per calefactionem.

Ex his distinctionibus dico tria ad propositum quęsitum. Primo, ꝙ philosophus intendit motum contrariari motui contrarietate propria,& perfecta, nam assignauit cõtrarietatem motuum per respectum ad terminos ad quos. Constat autem ꝙ termini ad quos duorum motuum contrariorum sunt propriæ,& perfectæ contrarij,vt calor, & frigiditas qui sunt termini acqsiti calefactionis,& frigefactionis,ergo &c.

Secundo,intendit motum contrariari quieti contrarietati communiter dicta, prout consueuit philosophus oppositionem priuatiuam appellare contrarietatem.Nam sicut silentium opponitur priuatiuę sermoni,sic quies motui,ideo propriæ opponuntur priuatiuæ,communiter autem contrariæ. Et quòd motus opponatur motui contrariæ.s.perfectę, quieti autem priuatiue manifestat Cõment. in cõment.53. cum dicit. Motus non solum modo opponitur motui, sed etiam quieti, quoniam motus opponitur motui secundùm contrarietatem,&quieti secundùm priuationem & habitum.

Tertio intendit,quòd quies cui opponitur motus contrariæ,siue priuatiuæ,vt declaratum est,non est quies in termino ad quem,sed in termino à quo,verbi gratia,vt dicit Comment.in cõment.54. quoniam sanari est motus de ægritudine in sanitatem, quies igitur contraria huic motui est quies in ægritudine, non autem quies in sanitate, quæ est terminus sanatione acquisitus. & similiter contrariorum motui de sanitate in ægritudinem est quies in sanitate.& ratio quidem huius est,vt inquit,Comment.in cõment.54.cui & concordat B.Th.exponens,quoniam quies ista.s.in termino ad quem est perfectio,& complementum motus,perfectio autem nõ est contraria ei cuius est perfectio.Cum igitur altera

quietum opponatur motui quoniam quies est priuatio motus,& hæc non sit illa quæ est in termino ad quem, restat vt sit illa quæ est in termino à quo.

Ad obiectiones in oppositum pro respõsione ad primam vide in 10. metaph.in q.14. in qua declarauimus intentionem philosophi dicentis,non contingit vni plura contraria esse,secunda autem concludit pro secundo dicto, tertia concludit pro tertio dicto,ideo nõ est necesse eas aliter soluere. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 13. si quies in termino ad quem est perfectio motus.

Qui enim in ipso motus est, in quo stetit quietatio magis est. Textu 54. vbi inquit Cõment. Quies in termino ad quem est perfectio motus, & B.Th. exponens inquit, quies in termino ad quem est magis conseruatio vel perfectio motus quàm quòd ei opponatur.

IN HAC quæstione aduerte, quòd stat difficultas in hoc. Quies vt quies est negatio motus in eo quod est aptũ moueri,ergo quies vt quies siue in termino à quo siue in termino ad quem est priuatio motus. Sed nulla priuatio cum sit negatio dicit perfectionem,ergo &c. Præterea,perfectio rei non tollit rem cuius est perfectio, sed seruat eam in meliori esse, aliter non esset perfectio, sed destructio rei. Sed quies in termino ad quem tollit motum, quoniam adepto eo cessat motus, ergo &c.

Pro resolutione quæsiti ponenda est distinctio de quiete in termino ad quem, ex qua ponentur duæ conclusiones decisiue. Deinde soluentur obiectiones præpositæ quæ videntur facere difficultatem.

Distinctio sit hæc. Quies in termino ad quem potest importare duo. Primo, negationem fluxus siue tendentię ad vlteriorem gradum formæ acquirendæ in subiecto, quem fluxum siue tendentiam docuimus esse de ratione motus in 3.lib.phys.in q.12.illam permanentiam siue durationem esse formæ acquisitæ in mobili per motum quæ forma vt est terminus motus comparatur ad motum vt perfectum ad imperfectum. Diximus enim 3.lib.q.1.& 2. quòd motus dicit essentialiter formam acquisibilem sub esse imperfecto, ita quòd

quòd non distinguitur calor, & calefactio, nisi sicut calor in fieri, & in facto esse.

Prima conclusio. Quies sumpta primo modo non est perfectio motus prout motus dicit fluxum siue tendentiam, probatur. Quies vt sic opponitur motui sicut negatio fluxus. ergo est vt priuatio, priuatio autem non perficit id cuius est priuatio, sed potius imperficit autem remouet, ergo &c.

Secunda conclusio. Quies in termino ad quem sumpta secundo modo, est perfectio, & complementum motus probatur. Motus ordinatur ad talem quietem, vt medium ad finem, ergo sicut medium recipit bonitatem, & perfectionem à fine, sic motus recipit perfectionem à quiete, secundo modo dicta. Consequentia nota, & probatur antecedens, ideo mobile mouetur ad formam vt acquirat aliquod esse à forma sub quo aliquo tempore permaneat, ergo vt quiescat sub tali forma, vnde aduerte, quòd quando aliquid mouetur puta infirmus ad sanitatem, prius recipit sanitatem diminutæ, & imperfectæ, quæ vt sic ordinatur ad receptionem sanitatis perfectæ. sicut ordinatur dispositio ad habitum. & quādo receperit sanitatem perfectæ in qua continetur sanitas diminuta sicut forma remissa in forma intensa tūc sanatum quiescit, id est permanet sub esse sano aliquo tempore. & tunc dicimus sanationem esse perfectam, & completam, ergo constat quòd motus ordinatur ad talem quietem sic sumptam vt medium ad finem.

Ex his patet quid dicendum sit ad obiectiones factas, nam prima concludit, pro prima conclusione, secunda autem sic soluitur, licet quies sumpta secundo modo tollat motum id est fluxum. non tamen tollit formam imperfectam quā dicit motus, imò includit eam sicut calor vt 8. includit calorem vt 6. ideo neganda est illa minor, scilicet, quòd quies sumpta secundo modo tollat motum sumendo motum pro forma imperfecta. Ad probationem dico, qꝫ probat de motu sumptu pro fluxu vel tendentia, non autem sumpto pro forma imperfecta. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Incipiunt

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super sextum librum physicorum.

QVAESTIO PRIMA.

Si continuum est compositum ex indiuisibilibus.

Impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquid continuum. Textu 1.

IN HAC quęstione. Non intendo probare conclusionem negatiuam per rões philosophi positas hic in tex. qm & Coment. & B. Th. & alij expositores sufficienter deducunt eas. Sed intendo alijs rationibus probare intentum, & declarare quid circa hoc senserint Auic. & Algazel, sic igitur procedendum est. Primo, ponetur conclusio negatiua, & probabitur. Secundo, ostendetur quæ fuerit mens Auic. & Algazelis in hoc. Tertio, defensabitur conclusio soluendo argumenta tenentium oppositum.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio. Impossibile est continuum componi ex indiuisibilibus. Hæc cõclusio solet probari rõnibus mathematicis, & naturalibus. Relictis pro nunc mathematicis ne confundamus scientiam naturalem cum mathematica insistemus rationibus physicis, quatuor igitur rationibus probatur conclusio præposita.

Prima sit hæc, si cõtinuum puta magnitudo componitur ex indiuisibilibus, sequitur, quòd mobile velox continuæ, & regulariter motum, & mobile tardum similiter motum continuæ, & regulariter pertransirent æqualia spatia in tempore eodem puta in hora, consequens est falsum, & implicat cõtraditionem ex diffinitionibus velocis, & tardi. Consequentia probatur, sint duo spatia quorum vtrunque sit centum punctorum, & super vtrunque incipiant simul moueri, & velox, & tardum. Tunc sic. Quocunque tpe velox pertransit primum punctum spatij, tardum pertransit aliquid sui spatij quia supponitur, ꝙ incipiant simul moueri, & continuæ, & regulariter s. velox. equæ velociter, & tardum equæ tardæ. Quæro ergo an tardum pertranseat in eodem tpe præcise primum

punctum ſicut velox, an minus, an plus, non plus, quia tardū eſſet velocius veloce, non minus, quia non datur minus pun cto, quod ſupponitur indiuiſibile, ergo præciſe punctum ſicut velox, & quoniam ſupponitur, quod continuæ, & regulariter moueantur ea ratione qua tardum in eodem tempore pertranſiuit primum punctum ſicut velox, pertranſibit ſecū. dum, & tertium, & alia vſque in finem, ſicut & velox, ergo eo dem tempore quo velox attinget vltimum ſpatij, attinget, & tardum, & ſic patet conſequentiam eſſe veram.

Secunda ratio ſic hæc, ſi magnitudo componitur ex indiui ſibilibus, ſequitur quòd magnitudo minor ſit æqualis maio ri quod eſt falſum vt patet ad ſenſum. Conſequentia probatur. Ponatur vt in ratione præcedenti, quòd mobile velox, & tardum ſimul moueantur continuæ, & regulariter per vnā horam ſuper ſpatium centum punctorum. Tunc quæro, aut velox acquirit primum indiuiſibile ſpatij in tempore vel in inſtanti, non in tempore, quoniam immediate illius tempo ris acquireret partem illius primi indiuiſibilis, & ſic indiuiſi bile eſſet diuiſibile, ergo in inſtanti. Tunc quæro aut in illo inſtanti tardum acquirit ſimiliter indiuiſibile, aut plus, aut minus, non plus, aut minus ratione aſſignata in præcedenti ratione, ergo præciſe indiuiſibile, & ſimiliter arguatur de ſe cundo indiuiſibili, & de alijs. Et ſic ſequitur, quòd in eodem tempore tot indiuiſibilia pertranſit tardum quot, & velox, ex conſequenti æqualem magnitudinem. Conſtat autem ꝙ cum ſit tardum ex diffinitione ſua pertranſibit minorem, er go magnitudo minor erit æqualis maiori.

Tertia ſit hæc, ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus ſequitur indiuiſibile eſſe diuiſibile, quod implicat. Conſequentia probatur. Sint duo mobilia quorum vnum ſit du plo velocius altero, & arguitur ſic, ſi in vna hora velocius ꝑtranſit magnitudinem ſeptem punctorum tardius tranſibit medietatem medietas autem eſt magnitudo trium punctorum, & dimidium puncti, ergo punctum quod ſupponitur, ex diffinitione ſua eſſe indiuiſibile erit diuiſibile.

Quarta ſit hæc, ſi magnitudo componitur ex indiuiſibilibus ſequitur eſſe impoſſibile aliquod corpus rarefieri naturaliter ſm omnem dimenſionem abſque acquiſitione nouæ quan-

quantitatis.Hoc aũt eſt falſum vt determinatum eſt in lib.4. phyſ.in q.19.in 1.parte q.Conſequentia aũt ſic deducitur,ſit corpus quadratum ſiue cubum hñs ſm oẽm dimenſionẽ magnitudinem decem puncto℞,& rarefiat vſque ad magnitudinem centum punctorum, ſi tu dicis hanc rarefactionem eſſe poſſibilem abſque gñatione nouæ quantitatis, ergo neceſſe eſt punctum extendi,vel idem punctum numero eſſe in pluribus ſitibus. Vtrunque aũt eſt impoſſibile vt patet. Nam indiuiſibile extendi eſt fieri diuiſibile quod implicat. Quod aũt ſit impoſſibile ipſum eſſe in pluribus ſitibus ſimul patet, qm̃ non minus naturaliter repugnat idem punctum,q̃ idem corpus eſſe in pluribus locis ſimul. Conſequentia aũt patet,qm̃ non alio modo eſſet imaginabilis magnitudo, ꝙ rare fieret ſi noua quantitas non acquiritur. Quõ aũt ſi poſſibilis rarefactio ſine acquiſitione nouę quantitatis ſuppoſito,ꝙ magnitudo componatur ex magnitudinibus, iam declarauimus in 4.lib. phyſ.in q.19. tam ſm viam Cõment. quam ſecundùm viam noſtram. Ex his igitur patet concluſio præpoſita.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ præpoſita concluſio non ſolum ad mentem philoſophi,ſed &t Auic.&Alg.Nam Auic.in 6.naturalium tenet eſſe impoſſibile puncta ordinari ad compoſitionem lineæ,ſimiliter eſſe impoſſibile corpus ex punctis componi. Algazel autem in ſua metaphyſica conatur pluribus rationibus idem demonſtrare, quas longum eſſet hic formare. Sed tu vide ad placitum.

Quantum ad tertium aduerte,ꝙ tenentes oppoſitum multipliciter arguunt,& primo ſic,partes diffinitionis ſignificãt partes rei,qm̃ diffinitio indicat eſſentiam, & principia eſſentialia,& in hoc diſtinguitur deſcriptio à diffinitione,ſed puncta ſunt partes diffinitionis lineæ, eſt enim linea apud Euclidem longitudo,ſine latitudine cuius extrema ſunt duo puncta,ergo puncta ſunt partes lineæ.

Ad hoc negatur maior vniuerſaliter ſumpta,qm̃ non verificatur niſi de diffinitione ſubæ completæ,cuius partes diffinitiuę,ſicut proprium genus & propria differentia,& qm̃ formæ, & accidentia diffiniuntur per additamentum, vt determinatum eſt in lib. 7. metaph. ideo propoſitio maior non habet veritatem in illis, linea autem eſt accidens propterea

non est necesse omne diffinitiuum lineæ esse partem lineæ.

Sed contra. Hæc responsio videtur repugnare philosopho in 1. poster. in cap. de per se, vbi assignans primum modum dicit quòd subiecta lineæ est ex punctis, ergo puncta componunt subiectam lineæ.

Ad hoc dicitur, quòd exemplum philosophi, non est ad mentem suam, sed adducit ipsum, quia famosum erat apud antiquos, lineam componi ex indiuisibilibus & resolui in indiuisibilia, nam mos fuit Arist. frequenter exemplificare iuxta sententias patrum.

Secundo sic. Aut nullum punctum est medium inter primum punctum lineę A, & omnia alia puncta eiusdem lineę, aut aliquod est medium. Hæc disiunctiua patet. quia partes mutuo contradicunt, si datur secūdum, ergo illud punctum medium erit immediatum primo puncto, si primū, ergo primum punctum & omnia alia sunt immediata, & sic sola puncta componunt lineam.

Ad hoc dicitur in via nostra, quæ est via realis, quòd nullum purum punctum cadit medium inter primum & omnia alia, & negatur hæc consequentia, ergo primum punctum & omnia alia sunt immediata, quoniam licet non cadat præcise punctum cadit linea media, & mediante linea cadit punctum quia non datur linea sine puncto.

Tertio sic. Aut omni ꝑte magnitudinis est aliqua minor, aut non. si primum, aut illa est diuisibilis aut indiuisibilis, non diuisibilis, quia non esset minor omni parte, quia non esset minor sua parte, ergo indiuisibilis, & sic aliquod indiuisibile componit magnitudinem, si secundum, ergo per equipollentiam aliqua parte non est aliqua minor igitur aliqua est indiuisibilis. s. qua non est aliqua minor, & sic habetur ꝓpositum vt prius.

Ad hoc dicitur concedendo primum, & cum arguitur aut est diuisibilis aut indiuisibilis, concedo primum, & vlterius concedo, quòd illa nō est minor omni parte magnitudinis, nec hoc repugnat vniuersali concessæ, quoniam hæc copulatiua est vera, omni parte magnitudinis est aliqua ꝑs minor, & illa nō est minor oi ꝑte magnitudinis, sicut posito ꝙ mundus esset ęternus, hęc copulatiua esset vera, oi hoie futuro esset

set aliqs hõ futurus posterior,& ille non erit posterior omni hoie futuro,alioqn genero nõ esset æterna, sic rñdendũ esset logicę. Tu aũt potes te expedire breuius & dicere, ꝙ oĩ pte magnitudinis assignata,datur vel dabilis est aliqua minor,& qm̃ iste assignationes tẽdunt in infinitum, ideo quacunq; assignata dabilis est adhuc minor, & sic nunq̃ deueniemus ad indiuisibile. Plura alia argumenta solent in hac materia formari. Sed & tu quęre. Hęc de pręsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2.Si est necesse motum fieri super aliquod diuisibile, ita quòd repugnet fieri super indiuisibile.

Si igitur præsentis motus necesse est moueri per aliquam partem &c. Textu 6.

IN HAC q.aduerte,qoòd difficultas stat in hoc. Videmus ad sensum,ꝙ si sit magnitudo vel spatium duoꝝ cubitorum,& in eius medio signetur punctum A, illi pũcto potest successiuæ applicari mobile B,motum super tale spatium, ita ꝙ vna pars prius applicabitur. deinde alia deinde alia & alia donec totum.B, pertransierit punctum A, ergo non repugnat motum fieri super indiuisibile signatum.

Pro resolutione quæsiti,sic procedendum est.Primo,ponitur distinctio. Secũdo,duplex ꝯclusio rñsiua,& ex secũda apparebit solutio obiectionis factæ. Tertio,defensanda est ratio philosophi quæ inducetur ad primam conclusionem.

Quantum ad primum,sit hæc distinctio. Motum fieri super indiuisibile potest intelligi dupliciter. Primo,quòd fiat per se.i.considerato indiuisibili præcisæ,ita ꝙ si esset separatum à quolibet diuisibili adhuc posset fieri mot⁹ super illud. Secundo, quòd fiat per accidens.i.non propter indiuisibile pcise,sed quia est coniunctum alicui diuisibili super quod fit motus,& est signabile in illo diuisibili, sicut in linea pedali est signabile punctum in medio &c.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio.Non est possibile motum fieri super indiuisibile sumptũ primo modo,& sic probatur rõne philosophi;si aliqd mouet̃ sup indiuisibile sumpto primo mõ sequuñ duo impossibilia.s. vel simul erit moueri & motũ esse,vel indiuisibile erit diuisibile. ꝯña ꝑbatur, moueatur B, suꝑ A,indiuisibile,ergo hæc in se

motum, sicut.n.nihil est album sine albedine, sic nihil mouetur sine motu. Tunc vltra, aut simul mouetur & motum est, aut non simul, si simul ergo sequitur primum impossibile. Quod pbabitur esse impossibile si non simul ergo prius mo uebatur, & est posterius motum. ergo A, est diuisibile, quia dum mouetur in A, non quiescit in a, nec transiuit totum A, quia iam non moueretur in A, nihil.n.mouetur super totum spatium transitum, sed motum est, ergo necesse est in A, assignate partem, & partem, & sic indiuisibile erit diuisibile, qđ est impossibile, qm̄ implicat co tradictionem. Quod aūt impossibile sit aliquid simul moueri & motum esse, declaratur dupliciter, primo ex successione motus. Nam vt, inquit B. Th. exponens. sicut impossibile est duo tpa esse simul, puta duas horas, vt dictum est in 4. phys. quia in successiuis repugnat simultas partium, sic impossibile est esse simul moueri & motum esse, secundo quia vt dicit Comment. in hoc 6. lib. in comment. 7. tunc moueri esset ociosum, v.g. si simul sunt, ambulare ad balneum, & ambulasse ad balneum, ergo simul sunt ire ad balneum & esse in balneo, ergo ociosæ vadit ad balneum, non enim vadit ad balneum nisi, quia dum vadit non est in balneo. Si ergo esse in balneo est simul cum ire, ociosus erit motus eius.

Secunda conclusio sit ista, non inconuenit motum fieri super indiuisibile sumptum secundo modo. Hanc probat sufficienter obiectio posita in principio quæsiti. Nec oportet eā aliter soluere, qm̄ concludit pro hac secunda conclusione.

Quantum ad tertium aduerte, quòd aliqui sic arguunt contra rationem philosophi inductam pro prima conclusione, & volunt probare, quòd non repugnat simul esse moueri & motum esse, & tamen super hoc fundauit se philosophus.

Primo igitur sic arguunt. Motus potest esse totus simul, ergo moueri & motum esse. Consequentia videtur nota, quia si motui non repugnat esse totum simul & tamen est de genere successiuorum non videtur maior ratio, quare moueri & motum esse non possint esse simul. Antecedens autem probatur, quoniam dicit philosophus in lib. de sensu & sensato, quòd contingit aliquod totum simul alterari. Sed alterari est motus. ergo &c.

Ad hoc negatur antecedens, ad probationem dico, ꝙ non est sensus philosophi dicere motum quo ad fluxum, & quo ad recept onem formæ acquisibilis, per motum esse totum simul, qm̄ de ratione fluxus est successio cui repugnat esse totam simul, & de ratione formæ ad quam est alteratio est tendentia ab imperfecto esse ad perfectum. Sed intendit philosophus alterari contingere esse simul quo ad partes alterabilis, q.d. non est necesse, quòd alterabile alteretur.i.recipiat formam per partem post partem pro tali gradu, sed potest totū .i. quo ad omnes partes simul recipere, vt aqua potest tota simul recipere calorem, vel congelationem pro tanto gradu, deinde pro maiori, & sic successiuæ. Ad argumentum ergo dico, quòd probatio non est ad propositum, quoniam si consequentia debet valere est necesse, quòd probetur antecedēs esse verum non respectu mobilis, sed respectu fluxus, & formæ acquisibilis per motum.

Secundo sic arguunt. Moueri mensuratur tempore, & motum esse mensuratur instanti. Sed tempus, & instans sunt simul, quia de tempore non est nisi instans, ergo quando est instans est tempus, & qn̄ non est instans non est tp̄s, ergo simul sunt & non sunt, ergo moueri & motum esse sunt simul.

Ad hoc dr̄, ꝙ minor potest habere duplicem sensum. Primo sic. Tempus & instans sunt simul, quia partes temporis præterita, & futura respiciunt instans vt continuatiuum, & terminatiuum vtriusque, & hic sensus esse verus. Secundo, sic tempus, & instans sunt simul.i.vnum non præcedit nec subsequitur alterum, & hic sensus est falsus, quoniam cum instās continuet præteritum cum futuro, necesse est ipsum esse posterius præterito, & prius futuro. Ad minorem ergo nego eam, pro secundo sensu, quo dato vtique sequeretur moueri, & motum esse, esse simul, id est vnum non præcedere nec subsequi alterum. Ad probationem dico, quòd non concludit nisi pro primo sensu, qui non infringit propositum nostrum, quoniam licet de tempore non sit nisi instans, tamen propter hoc non aufertur ordo temporis ad instās, imò quia ad tempore non habemus nisi instans continuatiuum, necesse est partem vnam præcedere instans, & alteram subsequi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qō 3. Si magnitudo & tps & motus sunt eiusdē rōnis ad hoc quod est componi vel non componi ex indiuisibilibus.

Similiter aūt necesse longitudini, & motui indiuisibile esse tempus & componi ex ipsis nunc existentibus indiuisibilibus. Textu 10.

IN HAC quæstione aduerte, quòd stat difficultas in hoc. Quæ sunt diuersorum generum non videntur posse conuenire in vna ratione compositionis. Constat autem ꝙ magnitudo distinguitur genere à motu & à tempore, qm̄ magnitudo est de genere permanētium, tempus autem & motus de genere successiuorum, ergo &c. Præterea. Dixit philosophus in 4. lib. physic. in tex. 71. quòd si motus fieret in spatio vacuo fieret in instanti, ergo stat spatium quod habet rationem magnitudinis & quanti esse diuisibile. & motum esse indiuisibile. ergo non sunt eiusdem rationis quantum ad componi vel non componi ex indiuisibilibus. & quantum ad esse diuisibile vel indiuisibile.

Pro resolutione quæsiti sic procedendum est. Primo, ponitur quædam distinctio. Secundo, duæ conclusiones respōsiuæ. Tertio, pertractabitur vis secundæ obiectionis factæ in principio quæsiti.

Quantum ad primū distinctio sit hæc, aliqua possunt esse eiusdem rationis dupliciter, primo quia conueniunt in aliqua natura siue specifica siue generica, & hoc modo indiuidua eiusdem speciei dicuntur esse eiusdem rationis. quia cōueniunt in vnā ratione specifica. Idem intellige de specieb. eiusdem generis, quia conueniunt in vnā ratione generica, secundo quia licet non conueniant in natura, conueniunt tn̄ in aliqua ꝑn̄tia respectu alicuius prędicati, ita ꝙ si vnum est tale vel tale, sequitur & alteꝝ esse tale, v.g. stomacus & caput sunt eiusdem rōnis respectu huius prędicati quod est esse bene vel male dispositū, nam hæc ꝑn̄tia valet, si stomachus est bn̄ dispositus, caput est bn̄ dispositū, valet etiam respectu sui oppositi, similiter mare & nauis sunt eiusdem rationis respectu huius quod est agitari & non agitari. Nam si mare non agitatur, nec nauis. idem dico respectu sui oppositi.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. Tria prę

nominata non sunt eiusdem rationis primo modo. Hanc ꝓbat prima obiectio, & per se patet. Præterea, stat vniformitas in partibus magnitudinis, & tamen contingit, ꝙ non stat in partibus motus, nam mobile potest moueri super magnitudinem vniformem puta æque planam & tamen in vna parte mouebitur velocius & in alia tardius. ergo magnitudo & motus non sunt eiusdem rationis primo modo.

Secundo conclusio sit hæc. Tria prænominata sunt eiusdem rationis secundo modo. probatur. Hæc consequentia valet, si magnitudo super quam est motus, componitur ex indiuisibilibus, motus super eam & tempus mensurans motū componitur ex indiuisibilibus, probationem formalem huius conclusionis ad mentem philosophi, videbis in epitomatæ nostro super sextum lib. ph. tract. 1. & est conclusio 3. & 4. in ordine. In tertia probatur, ꝙ si magnitudo cōponitur ex punctis, motus super eam componitur ex momētis. In quarta probatur, ꝙ si magnitudo componitur ex punctis vel diuiditur in puncta. tempus mensurans motum super talem magnitudinem componitur ex instantibus vel diuiditur in instantia. Tu igitur vide illic, & sufficiet tibi, & postquam scieris illas probationes, manifestum erit tibi, quomodo illa tria prænominata sunt eiusdem rationis secundo modo.

Quantum ad tertium aduerte, quòd non est necesse soluere primam obiectionem, quoniam concludit pro prima conclusione.

Pro secunda aūt obiectione inuenio duas vias rñdēdi, vna est Egidij, altera est in via Thomistica quam sustinemus.

Egidius in 6. lib. ph. in expositione tex. 6. respondens quæstioni motæ de diuisione motus secundùm diuisionem magnitudinis dicitur, quòd quādo philosophus ait motū diuidi ẜm quantitatē spatij, nō loquitur de quantitate spatij vacui, nec de quātitate mathematica, qm̄ sola quātitas spatij nō sufficit ad motū ad formam nec ad motum ad vbi, sed vltra talē quātitatem requiritur ibi cōtraria dispositio in materia; vel aliqua resistentia ex ꝑte medij vel ex parte mobilis. vñ si grauia mouerentur in vacuo; non mouerentur in tp̄e, quia non esset resistentia in tali motu. Sed loqtur de quātitate corpis naturalis ẜm quā quātitatem semper intelligitur esse aliqua

resistentia vel medij ad mobile, vel mobilis ad motorem. Concludens igitur Egidius dicit, ꝙ hmõi quantitas de qua loquitur philosophus ad cuius diuisionem diuiditur, motus habet annexam resistentiam ratione cuius motus factus super talem magnitudinem fit in tempore, & quantitas motus diuiditur ẜm quantitatem magnitudinis. Hæc est opinio Egidij, à quo discordat via nostra quam pertractauimus in 4. lib. phys. in q. 17. vbi probauimus, ꝙ sola quantitas dimensiua spatij ẽt remota omni eius plenitudine, & omni resistentia per qualitatem contrariam inter motorem, & mobile est causa successionis in motu, & ꝙ fiat in tempore, & ex consequenti diuidatur ad diuisionem spatij, vt spatium quantum est, & non solum, vt est spatium naturale cum resistentia &c.

Tu igitur vide illic, ex quo sustinebis, ꝙ qñ dicit philosophus motum, & magnitudinem esse eiusdem rõnis quo ad diuidi, & componi ex indiuisibilibus, vel diuisibilibus accipit magnitudinem absolutæ, ita ꝙ si motus fieret in magnitudine vacua adhuc esset diuisibilis vt magnitudo, quia fieret in tempore, vt determinauimus in q. prædicta, fundamenta autem quæ facit Egidius de in dispositione materiæ de resistentia per qualitatem contrariam de motu instantaneo grauiũ, & leuium in vacuo, soluimus in eadem q. in responsione ad argumenta, quæ fiunt à commentistis, pro defensione Comment. quem in hac parte sequitur Egid.

Ad secundam ergo obiectionem positam in princ. quęsiti dico in via nostra vt declarauimus in prædicta. q. ꝙ dictum philosophi non est absolute verum. sed tenet ex aliquo concesso ab antiquis puta, ꝙ successio, & tarditas, & velocitas motus proueniant præcise ex plenitudine spatij, ita ꝙ illa remota motus esset instantaneus quod tñ positum, & concessum ab antiquis non est verum vt illic declarauimus. Et ideo loquendo ex natura rei, siue motus fiat in spatio pleno siue vacuo seruatur eadem ratio per consequentiam quo ad diuisionem, & compositionem motus, & magnitudinis vt super eã fit motus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 4. Si omne mouetur contingit velocius, & tardius moueri. Omne autem illud, quod mouetur contingit, & velocius moueri, & tardius. Textu 15.

IN

IN HAC questione aduerte, ꝙ vt dicit Comment. in cōment. 15. & B. Th. exponens tex. 15. stat difficultas in hoc Quoniam motus naturalis mobilis naturalium puta grauium, & leuium remoto impedimento est terminatus à natura in tanta velocitate, & tarditate. virtus enim naturalis, quæ est determinata ad vnum nisi impediatur agit secundùm totum suum posse. & in hoc distinguitur ab agente volunta rio. Præterea, vt inquit Comment. in commento 15. impossibile est, quòd cœlum moueatur velocius, vt declarabitur in fra, id est in 8. lib. phys. ergo videtur propositio esse falsa in qua dicit philosophus, quòd contingit omne motum velocius & tardius moueri.

Pro resolutione quæsiti, sic procedendum est. Primo ponetur distinctio quę est ad mentem Comment. & quam innuit B. Th. respondens huic quæsito. Secundo, duæ conclusiones responsiue. Tertio, mouebitur dubium contra determinationem & soluetur.

Quantum ad primum distinctio sit hæc. Mobile similiter & motus pñt dupliciter cōsiderari, primo mobile ſm ꝙ mobile, & motus ſm ꝙ motus. i. mobile ſm cōem rōnem mobilis non applicando ad hoc vel illud mobile, & motus ſm cōmunem rōnem motus non considerando inquantum est talis vel talis motus puta motus cœli vel lapidis. secundo inquantum est tale vel tale mobile, & motus inquantum talis .i. ſm ꝙ mobile est determinate naturæ, & motus ſm quòd est in tali mobili, & si tu vis breuius loqui, sic distingue. Mobile, & motus dupliciter, primo absolute, secundo applicate.

Quantum ad secundum sit hæc 1. conclusio. Omne mobile consideratum primo modo potest velocius, & tardius moueri quàm moueatur, probatur sic de mente Comment. in commento 15. & B. Th. Motus est de genere continuorum, & velocitas quæ est in motu est similis diuisibilitati in continuo. Quemadmodum igitur diuisibilitas, procedit in infinitum in continuo, similiter velocitas in motu, quoniam si velocitas finiretur in motu secūdùm quòd est motus, esset possibile motum esse in instanti. Non repugnat igitur cuilibet motui quod sit velocior, & tardior vt motus est, idem dico de mobili vt est sub motu inquantum mobile.

Secun

Secunda conclusio sit ista, non omne mobile vt est determinatę naturæ potest velocius, aut tardius moueri quàm moueatur, & hoc loquēdo secundùm ordinem naturalem, iuxta quem habet loqui philosophus naturalis, vt præscindamus absolutam potentiam diuinam, de qua non est præsentis negocij considerare, sed aut primi philosophi, aut Theologi. Hæc conclusio sic ꝓbatur ex doctrina philosophi in 8.phys. tex.84.& in 10.metaph.tex.4. motus primi mobilis est velocissimus in natura, vnde dicit in 10.metaph.tex.4. Motum regularem, & velocissimum supponunt eum qui cœli. Tunc sic. Motum motu velocissimo non potest velocius moueri, hæc patet. Sed ex doctrina philosophi datur in ordine naturalium motum motu velocissimo. s. primum cœlū, ergo &c. Præterea. Primum mobile cum sit inalterabile, vt declaratur in primo cœli, & primum mouens cum sit intransmutabile, sunt semper, & eodem modo disposita ad motum, ergo motus primi mobilis non potest esse velocior, aut tardior. Consequentia patet, quoniam in motibus naturalibus non deprehenditur maior, aut minor velocitas, nisi quia mobile aut motor, aut medium aliter, & aliter se habent.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ si propositio philosophi in qua dicit omne aūt quod mouetur contingit velocius, & tardius moueri non est vera nisi ꝭm primam conclusionem, & probationem eius, sequitur quod non possit supponi à naturali, nec super eam posit fundare philosophus hanc cōclusionem, quam intendit probare. s. ꝙ eiusdem rōnis est tempus, & magnitudinem diuidi in semper diuisibilia, aut in indiuisibilia. Nam supponere motum velocitari in infinitum vt continuum videtur esse suppositio mathematica, quæ considerat de continuo, vt continuum, & de proprietatibus eius, philosophus autem non considerat de quanto continuo nisi vt est in materia naturali determinata. Quare &c.

Ad hoc dicitur, ꝙ consideratio de magnitudine naturali, & de motu, alio modo est in hoc lib. 6. quàm in ceteris partibus philosophiæ naturalis. Hic. n. est consideratio absoluta, & nō applicata in alijs partibus est determinata vt in lib. de cœlo, & in lib. de generatione, ex hoc dico, ꝙ si philosophus faceret dictum suppositum in ceteris partibus philosophiæ

phiæ naturalis, non esset conueniens, quoniam esset contra conclusionem secundam . Ex hoc autem quòd fecit illud in hoc 6.lib.non inconuenienter fecit,quoniam non repugnat mobili naturali absolute sumpto semper velocius moueri, & motum absolute sumptum esse velociorem , & tardiorẽ. Repugnantia autem hæc prouenit ex determinata specie . Sicut dari maximum, & minimum conuenit corpori naturali non absolute sumpto, sed in tali specie propter talem determinatam formam,quæ requirit,determinatam quantitatem. Et quando arguitur,quòd supponere motum &c.dico, quòd philosophus non supponit motum velociori in infinitum,vt continuum precise,sed vt continuum naturale sine applicatione ad talem,vel talem materiam consideratum,& hæc non est consideratio mathematica , nam mathematicus considerat de continuo abstrahendo ab omni materia sensibili tam in genere,quàm in specie, physicus autem considerat de continuo aliquando concernendo materiam sensibilem determinatam vt in ceteris partibus philosophiæ naturalis aliquando concernendo absolute,&vniuersaliter materiam sensibilem vt in hoc lib.6.&quando arguitur,quòd philosophus non considerat de quanto continuo nisi vt est in materia naturali determinata hoc falsum est,quoniam vt docuimus in 1.lib.in q.1. ens mobile non applicatum ad determinatam materiam , sed vt concernit materiam sensibilem absolute sumptam est subiectum in his primis libris philosophiæ naturalis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. si magnitudo , & tempus se concomitantur secundum finitum, & infinitum .

Et si quidem quodcunq; infinitum est & alter℞.Textu 18.

IN HAC qõne aduerte,ꝙ stat difficultas in hoc.Non inconuenit idem mobile moueri semel,& bis,& ter,& sic in infinitum super eandem magnitudinem finitam,quia nõ est maior ratio,quòd moueatur ter,& quater quàm milies, & infinities ergo non repugnat motum esse infinitum, & magnitudinem finitam.Præterea. Stat magnitudinem esse infinitam,& motum super eam esse finitum, & fieri tempore finito,ergo &c.Consequentia nota,probatur añs,in qualibet magnitudine sunt partes infinitæ,cũ sit diuisibilis in semper

diuisi

diuisibilia,ergo est infinita. quoniam sicut ex finitis finitũ, sic ex infinitis resultat infinitum,ergo &c.Præterea magnitudo cœli est finita ex primo cœli tex.46.&secundùm philosophum motus cœli & tempus mensurans motum sunt infinita,quia nunquam inceperunt,& nunquam desinent, vt conabitur probare philosophus in lib. 8. ergo &c.

Pro resolutione huius quæsiti sic procedendum est. Primo,ponetur distinctio de infinito. Secundo, duæ conclusiones responsiue. Tertio,soluentur obiectiones præpositæ.

Quantum ad primum distinctio sit hæc. Magnitudo motus,& tempus possunt imaginari esse finita vel infinita dupliciter,& primo ex vltimis.i.ex terminis, & dicetur magnitudo finita ex vltimis si in ea datur principium ante quod nihil est illius magnitudinis.& datur post quàm nihil est eiusdem. Idem intellige de motu & tempore. Opposito autem modo dicetur magnitudo infinita ex vltimis, quando caret tali principio,& fine,& dico eodem modo de motu,& tempore. Sed intellige de motu infinito facto semel super magnitudinem infinitam ex vltimis, similiter de tempore continuo infinito ex vltimis mensurã te prædictum motum. & hoc dico, vt præseruetur motus infinitus ex reiteratione de quo loquemur in solutione obiectionum. secundo ex diuisione,& dicetur magnitudo finita ex diuisione,si esset deueni re ad vltimam partem indiuisibilem. Idem intellige de motu, & tempore, si autem vt probatum est supra est diuisibilis in infinitum,& in semper diuisibilia dicetur infinita ex diuisione,similiter,& motus,& tempus.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. Magnitudo motus,& tempus se consequuntur secundùm finitum, & infinitum ex diuisione. Hanc manifestauit philosophus supra in tex.10. & nos formauimus tertiam quæstionem huius sexti libri, vt videre poteris. Nam eiusdem rationis est hæc tria componi ex diuisibilibus vel indiuisibilibus,& diuidi in semper diuisibilia, vel indiuisibilia, quoniam vnumquodque ex quibus componitur in ea diuiditur.

Secunda conclusio. Tria prænominata se consequuntur quo ad finitum, & infinitum ex vltimis, ita ꝙ si magnitudo est finita motus factus semel super eam non potest esse infinitus,

tus, nec tempus mensurans ipsum motum . ita q necesse est si vnum est finitum,& alia, & si vnum est infinitum & alia. Hanc quidem conclusionem resolute probat philosophus in tex.20. & 21.& 22. vt videre poteris . Et nos in epitomate nostro super 6.phys.in tract.1. in conclusione quinta posuimus rationem formalem ad hoc, quam non est necesse hic replicare. Sed vide tu.

Quantum ad tertium aduerte,q prima obiectio concludit de motu infinito per reiterationem , hic autem intenditur de motu infinito semel facto super magnitudinem .

Secunda autem concludit,de infinito ex diuisione in quo sensu magnitudo finita ex vltimis, & motus, & tempus sunt infinita, eo quòd sunt continua, & vt sic sunt diuisibilia in semper diuisibilia. philosophus autem intendit, de infinito ex vltimis, vt patet per secundam conclusionem.

Tertia concludit,vt prima de motu infinito per reiteratio nem,qui non est infinitus ex vltimis,qm qualibet circulatio qua mouetur tota magnitudo cœli est finita. Dicitur aũt totus motus cœli esse infinitus, quia ſm philosophum non est dabilis prima, & vltima circulatio philosophus aũt intendit hic de motu infinito,qui sit vnus numero.& continuus,&nõ per reiterationem . qualis esset si formica moueretur continue super lineam infinitam ꝓcedendo, & nunquam retroce dendo,de quo constat,q sicut talis motus esset ꝓprie infinitus,sic tempus mensurans,& linea siue magnitudo super q̃ esset motus,essent infinita.Hæc de pręsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Si in nunc temporis potest aliquid moueri.
Quòd autem nihil in nunc temporis mouetur ex his manifestum est. Textu 29.

INHAC quęstione non est multas difficultas loquendo de motu proprie dicto,vt distinguitur à mutatione ꝓprie dicta . quæ est terminus motus proprie dicti,vt illuminatio quæ est terminus motus localis . & generatio ac corruptio substantialis,quæ sunt termini alterationis,quas dicimus in stantaneas mutationes,eo quòd motus, vt dicemus infra terminatur in instanti.Nam,q huiusmodi mutationes fiant in instanti iam docuimus in lib. 8. metaph. in q. 6. & in 1. q. Quinti lib. phys. vbi sustinuimus, q generatio substantialis non

non est motus proprie dictus. Quòd autem motus proprie dictus non possit fieri in instanti, nunc manifestandum est deinde soluentur quædam obiectiones.

Sit igitur hæc conclusio responsiua, Impossibile est aliquid moueri in instanti motu physico proprie dicto. Dico motu physico ad differentiam motus metaphys. qui dr̃ actus perfecti quales sunt actiones immanentes vt velle, & intelligere, de quibus determinauimus in lib.9.metaph.in q.7. ꝙ fiunt in instanti,& illic declarauimus quare dñr actus perfecti. Dico motu physico proprie dicto ad drĩam mutationis substantialis de qua diximus in 1.q.5.lib. ꝙ est motus cõiter dictus. Conclusio igitur sic declarata probatur ad mentẽ philosophi,& stat vis probationis in hoc, supponitur instãs proprie acceptum esse quid indiuisibile sicut punctum in linea. Tunc si,si quid moueretur in instanti tunc si quod aliud mobile esset velocius illo modo moueretur in minori tempore per ęquale spatium,quod est contra rõnem velocioris. Velocius est enim quod in tempore æquali pertransit maius spatium, vel æquale spatium in minori tempore. Consequentia autem patet,quoniam cum instans supponatur indiuisibile non potest dari minor mensura,ergo &c. Præterea, cum in instanti non possit assignari prius, & posterius. sequitur,ꝙ si quid moueretur in instanti moueri non præcederet motum esse cuius oppositum determinatum est supra in q.2.huius 6.lib. Præterea. Determinatum est in 3.lib. quòd successio,& fluxus,& tendentia ad vlterius est de ratione motus physici. Sed hæc requirunt mensuram partibilem quoniam,& mensurata sunt partibilia. Instanti autem repugnat partibilitas,ergo in instanti nihil potest moueri.

Quantum ad solutionem quarũdam obiectionum aduerte,quòd Gregorius in 2.sent.dist.6.q.3.art.2.conclusione 1. tenet,quòd non repugnat aliquid moueri in instanti, & totum fundamentum suum est,quia si corpus graue descenderet de loco ad locum per vacuum descenderet in instanti. ergo non repugnat motum fieri in instanti. Antecedens autem probat quia si descenderet in vacuo nullam haberet resistentiam. Sed propter resistentiam motus fit in tempore. ergo remota resistentia quæ non potest assignari in vacuo,

non

non est necesse motum fieri in tempore.

Ad hoc applicat quandam respõsionem cuiusdam doctoris dicentis, quòd resistentia propter quam apponitur, tempus in motu est multiplex, vna est medij ad mobile, alia est mobilis ad motorem, & hæc est quoties mobile est distinctum à motore. Nam eo ipso, quòd mobile est in alio loco quam velit motor quædam resistentia ibi attenditur. Prima tantum est in motu simplicium quando mouētur in medio pleno. Secunda, tantum est in motu corporum cœlestium, & esset in motu animalium per vacuum, sed vtraque simul est in motu animalium per medium plenum.

Hanc responsionem conatur Gregorius improbare ex eo quod dicit, quòd quotiescũque mobile est distinctum à motore, ibi est resistētia propter quam requiritur tempus in motu. Et probat, quòd sola distinctio mobilis à motore nõ facit resistentiam. Quod vtique in via nostra concedimus. Sed dicimus, ꝙ hanc resistentiam facit oppositio situum vt declarauimus in lib.4.phys.in q.17. vbi rñdendo ad secundam rõnem factam pro Cõment. declarauimus qualitatem huius resistentiæ vt videre poteris, nec ibi est replicandum.

Præterea, Aliqui sic arguunt, sequeretur, ꝙ posito vacuo si animal esset in cacumine turris, & inde se ꝓijceret ad terrã per vacuum, non descenderet in instanti, sed in tpe qm̃ esset mobile distinctum à motore. & alibi quam vbi vellet motor, nam esset in turri, & motor vellet illud esse in terra. Sed ꝯñs est falsum, qm̃ causa quare in motu simpliciũ, & in motu naturali animalium requiritur tempus est resistentia medij, medio ergo sublato non mouebuntur in tempore.

Hoc argumentum in via nostra non est alicuius difficultatis, quoniam causa propter quã requiritur tempus in motu non est sola resistentia medij, sed quantitas spatij, & oppositio situum, & id iam manifestauimus in 4.lib.phys.q.17.vt videre poteris. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quęstio 7. si omne quod mutatur est diuisibile.

Quod autem mutatur omne diuisibile esse necesse est. Textu 32.

IN HAC quæstione aduerte, quòd ratio philosophi qua ꝓbat oẽ quod mutatur esse diuisibile stat in hoc. Omne

quod

quod secundùm vnam partem est in termino à quo, & s̃m aliam in termino ad quem est diuisibile. Sed omne quod mutatur s̃m vnam partem est in termino à quo, & s̃m aliam in termino ad quem, ergo omne quod mutatur est diuisibile. Maior nota, & minor sic probatur. Omne quod mutatur, vel est s̃m se totum in termino à quo. Et hoc non, quia dum est in termino à quo nundum mutatur, vel s̃m se totum est in termino ad quem, & hoc non quia non amplius mutaretur, sed iam mutatum esset, vel secundum se totum est simul in vtroque termino, & hoc non, quia cum termini mutationis sint oppositi priuatiuæ, vel contrariæ, vel contradictoriæ opposita essent simul in eodem, & contraria essent in eodem non solum remissæ, sed etiam intensæ, vt patet quando calefactio incipit ab intensa frigiditate, & terminatur ad intensam caliditatem, ergo à sufficienti diuisione restat, quòd partim sit in termino à quo, & partim in termino ad quem.

Sed contra hanc rationem insurgit difficultas q̃m non v̄r minor posse esse vera, & arguitur sic. Si omne quod mutatur &c. aut ly s̃m vnam partem stat pro parte quantitatiua subiecti quod mutatur, aut pro parte formę ad quam est mutatio, aut vtroque modo non. Primo, quia generatio substātialis est mutatio, & tñ falsum est dicere, ꝙ id quod generatur, generetur per partem post partem, q̃m agens naturale prius disponit totam materiam susceptiuam talis formæ maxime in generatione compositoꝝ perfectorum non. Secundo, q̃m forma substantialis, & maxime compositi perfecti, vt nunc non disputemus de forma simplicis elementi, stat in indiuisibili, & repugnat ei partibiliter acquiri. Quòd autem non. Tertio patet, quoniam tertium includit primum, & secundum, ergo ista vniuersalis, non potest saluari. Omne qđ mutatur partim est, &c. quæ fuit minor in ratione formata.

Et quoniam difficultas quæsiti pendet ex veritate huius minoris, (constat enim quòd si minor est vera bene sequitur omne quod mutatur est diuisibile) ideo sic procedendū est. Primo, relictis opinionibus quas recitat Comment. & B. Th. videndum est quomodo B. Th. saluat illam minorem, & defensanda est positio sua. Secundo, quomodo saluat eam Cōment. & quòd positio sua non cōtradicit B. Th.

Tertio,

Tertio mouenda sunt quædam dubia & soluenda.

Quantum ad primum aduerte; quòd mens B.Th.est illā minorem verificari in omni mutatione, siue sit proprie motus vt in augmento & alteratione & motu locali siue sit mutatio distincta cōtra motum proprie dictum, vt illuminatio & generatio & corruptio, quæ dicuntur mutationes instantaneæ & indiuisibiles, verificatur autē sed diuersimode, quoniam in motu proprie dicto terminus à quo & ad quē sunt diuersibiles, vt patet de quantitate dimensiua circa quam est augmentum & decrementum, & de qualitatibus tertiæ speciei quæ sunt intensibiles & remissibiles circa quas est alteratio, & de loco qui est superficies, & de his verum est, quòd id quod mutatur est per se & ratione extremorum partim in termino à quo, & partim in termino ad quem in mutationibus autem indiuisibilibus, quoniam eorum termini vltimi sunt indiuisibiles, non verificatur illa minor ratione terminorum vltimorum, sed ratione terminorum motum præcedentium ordinatorum ad acquisitionem terminorum vltimorum indiuisibilium, verbi gratia quando generatur ignis ex aqua, licet materia non sit partim sub forma aquæ & partim sub forma ignis, quoniam huiusmodi formæ substantiales consistunt in indiuisibili, tamen est partim sub dispositionibus formæ aquæ puta sub tanto gradu frigiditatis, & partim sub dispositionibus formæ ignis, puta sub tāto gradu caliditatis licet igitur quod mutatur mutatione indiuisibili nō sit partim sub termino &c. ratione vltimi termini indiuisibilis, est tamen ratione termini diuisibilis adiuncti: quoniam vt determinauimus lib.x.metaph.q.13. qualitates contrariæ se compatiuntur in eodem in gradibus remissis, & sic patet quomodo verificatur illa minor tam in mutatione diuisibili quam indiuisibili, sed diuersa ratione vt exposuimus.

Ex his patet quid dicēdum sit ad obiectionem positam in principio quæsiti. Nam pro nunc dicimus ꝙ in mutatione indiuisibili verificatur secundo modo nō ratione formæ substantialis sed ratione dispositionis adiunctæ. Quomodo autem verificetur etiam primo modo declarabitur infra.

Sed hæc determinatio non placet Ianduno in 6.physic.q. 13.& obijcit dupliciter.

Primo sic, licet illud quod mutatur indiuisibiliter. i. ꝙ gñatur, & corrumpitur subaliter habeat partem de dispositionibus vtriusque termini ante instans gñationis, tñ in instanti gñationis in quo recipitur forma subalis indiuisibilis in materia non habet tales partes, sed tm̃ formalem subalem cum dispositionibus suis, v.g. si ex aqua debeat gñari ignis, veꝝ est antequam gñetur, ꝙ oportet materiam hr̃e partem de dispositione ignis quę est caliditas, & partem de dispositione aquę quæ est frigiditas. s. in tp̄e præcedentis alterationis, sed in instanti in quo gñatur forma ignis non habet aliquas dispositiones formę aquæ, sed solas dispositiones ꝑ forma ignis, & formam ignis. Arist. aũt intelligit, ꝙ omne quod mutatur habet partem de termino à quo, & partem de termino ad quem, & non solum ante. Et ideo adhuc remanet dubium, quomodo verificatur illa minor in mutatione indiuisibili.

Secundo sic. Aliquæ mutationes sunt ₰m formas quæ nõ solum sunt indiuisibiles ₰m se, sed nec requirunt dispositiones diuisibiles in subiectis, quæ recipiunt eas. Sicut sunt illuminationes & immutationes sensuum à sensibilibus. Nã ad hoc, ꝙ aër illuminetur non requirunt dispositiones præcedẽtes causate per alterationem, idem dico de sensatione. Sed sufficit debita proximatio luminosi & obiecti sensibilis. Ergo in his mutationibus indiuisibilibus illud, quod transmutatur dum transmutatur non oportet esse partim sub termino à quo, & partim sub termino ad quem, nec secundùm extrema nec secundùm adiunctum, quia illud nõ videtur sufficere.

Ad primum dico, ꝙ intentio philosophi, & B. Th. in illa minori est hæc. Oẽ quod mutatur dum est in mutari est partim in termino à quo & partim in termino ad quem, nõ aũt dum est in mutato esse, quoniã tunc est solum in termino ad quem. Quod aũt gñatur subaliter non dr̃ proprie mutari nisi dum est in pręcedenti alteratione, qm̃ in instanti quo recipit formam mutatum est, ita ꝙ mutari non præcedit in his mutatum nisi rõne præcedentis motus. Decipitur aũt Iand. qm̃ distinguit mutari substantialiter à mutato esse substantialiter, quasi prius à posteriori quod non est veꝝ, qm̃ in his mutari subaliter & mutatum esse substantialiter simul sunt. Dico igitur, ꝙ illa minor sic intelligitur à philosopho. Omne

quod

quod mutatur dum mutatur est partim in termino à quo,& partim in termino ad quē, eo modo quo potest esse dum est in mutari.s.vel rōne extremi termini si est motus proprie di ctus vel ratione termini adiuncti si est mutatio indiuisibilis.

Ad secundum dico,ꝙ intentio philosophi est loqui de eo qđ mutatur motu physico sensatio aūt sicut nec intellectio nec volitio, non est motus physicus, vt determinauimus in lib.9.metaph.q.7.ideo non est ad propositum. De illuminatione autem dico, quòd cum subsequatur motum localem luminosi, ille motus localis in illuminatione se habet vice dispositionis,& alterationis pcedentis, & ideo sicut illa minor verificatur in gnatione subali rōne alterationis præuie, sic verificatur de illuminatione rōne motus localis præuij. Hæc dicta sint quo ad intentionem,& defensionem B. Th.

Quantum ad secundum aduerte,ꝙ cum illa minor sit vniuersalis affirmatiua Comment.conatur saluare eam per talem distinctionem. Transmutatio est duplex. Quædam per se: Quædam p accidens. Transmutatio p se est illa quæ est successiua continua cuius terminus est diuisibiliter acqsibilis, eo ꝙ est vel quantitas dimensiua,vel forma hñs latitudinem graduum, & talis transmutatio proprie dicta est motus proprie dictus qui distinguitur in augmentum, & decrementū, & alterationem,& motum localem.Transmutatio per accidens est illa quæ secundum se non est successiua, sed est terminus præcedentis transmutationis successiuæ, & tales sunt oēs transmutationes, quarum extremi termini sunt indiuisibiliter acquisibiles. Dicuntur aūt transmutationes per accidens, quia non ratione sui, sed ratione motus præcedentis merentur dici transmutationes, nam cum secundum se sint instantaneę,non distinguitur in eis mutari & mutatum esse.

Ex hac distinctione dicit Comment.ꝙ Arist.intendit illam minorem de omni eo quod mutatur mutatione per se,& est vera,& conclusio est vera.s. ꝙ oē tale est diuisibile, non aūt loquitur philosophus de eo,quod mutatur per accidens,nec debet accusari Arist.si omisit illud qm̄ de his quæ sūt per accidens non potest hři demonstratio nec scientia. Hæc fuit expositio Comment.& quòd non repugnet B.Thom. patet ex eo, quod dicit B. Thom. & hoc est quod dicere, voluit

Auer.quòd hoc eſt per accidens aliquas mutationes eſſe in non tempore.

Et ſi quæras ab Auerroë, licet philoſophus omiſerit id quod tranſmutatur tranſmutatione per accidens. vtrum de eo aliquo modo verificetur illa minor. Reſpondet quòd ſic, qm̃ omne tranſmutabile tranſmutatione per ſe eſt diuiſibile cum eius termini ſint diuiſibiles, vt diximus. Sed omne tranſ mutabile tranſmutatione per accidens eſt etiam tranſmutabile tranſmutatione per ſe localiter vel alio motu. Nam aër illuminabilis eſt mobilis localiter & alteratiuæ qm̃ calefactibilis & frigidabilis. & quod generatur ſubſtantialiter eſt mobile ſecundùm locum & alterabile, ergo ſequtur ꝙ omne quod tranſmutatur etiam tranſmutatione per accidẽs eſt diuiſibile, inquantum eſt tranſmutabile per ſe, & hoc eſt quod dicit B.Th. quòd eſt diuiſibile & ſi non ratione extremi termini, quoniam ille ſtat ille ſtat in indiuiſibilia, ſaltem ratione termini adiuncti, de quo diximus ſupra.

Sed cõtra prædictam determinationem inſurgunt duo dubia, & ideo tertio loco mouenda ſunt & reſoluenda.

Primum eſt. Tota declaratio facta à B.Th. & à Cõment. ſuper illam minorem. Omne quod trãſmutatur partim eſt in termino à quo &c. tendit ad concludendũ omne quod mutatur eſſe diuiſibile ſecundùm partes formæ ad quam eſt motus. Sed hoc nõ intendebat principaliter philoſophus, imò intendebat ꝙ eſſet diuiſibile ſm partes quantitatiuas vt apparet ex his quæ dicit in tex. 32. Sic.n. concludit. Neceſſe igitur hoc quidem aliquid in hoc eſt, aliud vero in altero mutatis. & in tex. Comment. clarius id hr̃. Sic.n. legitur, ſequitur neceſſario vt tranſmutatum ſm quandam partem ſit in hoc.ſ. in termino à quo & ſm aliam ſit in hoc.ſ. termino ad quem, & Cõment. exponẽs inquit. ſequitur neceſſario vt tranſmutatum in prima tranſmutatione, ſ. quæ eſt tranſmutatio per ſe, ſit ſm vnã partem in eo à quo eſt tranſmutatio, & ſm aliã in eo ad quod eſt tranſmutatio primo. Non igitur ſufficit declaraſſe oẽ quod tranſmutatur eſſe diuiſibile ſm partes formæ, ſed eſt neceſſe manifeſtare quõ eſt diuiſibile ſm partes quãtitatiuas, ita quod dũ mutatur eſt ſm vnam partẽ quãtitatiuam in termino à quo, & ſm aliam in termino ad quem.

Ad hoc dubium non recedendo ab intentione B.Th.quā & acceptāt Cōmentiste in solutione huius dubij,dico, quòd vtique philosophus in hac cōclusione omne quod mutatur est diuisibile intendit de diuisione in partes quantitatiuas, & quoniam illa diuisio patet magis in eo quod mouetur localiter,ideo & conclusio & illa minor assumpta intelligēda est de moto localiter. nam de eo verum est simpliciter dicere,quòd dum mouetur non habet simul & ſm idem aliquid de loco à quo. & aliquid de loco ad quem,quia non est intelligibile naturaliter loquendo idem ſm idem esse in diuersis locis, dum mouetur. sed prout ſm vnam partem recedit à loco A,secundùm aliam subintrat locum.B,prout egregię declarat. B.Th.in fine dubitationis quam mouerat. Sic igitur conclusio & ratio philosophi intelligenda est principaliter de moto localiter,quoniam necesse est ipsum esse diuisibile secundùm partes quātitatiuas.De motis autem alijs motibus & mutationibus per accidens verificatur ex consequenti & secundario. Nam probabitur in 8.lib.quòd motus localis est primus motuum. & supponitur omni alij motui,ita quòd & augmentum, & decrementum,& alteratio non pñt esse sine motu locali ex 8.lib.tex.55. vbi inquit philosoph. Hæc autem.s.augmentum & alterationem sine loci mutatione non contingit esse. Omne ergo quod mutatur alijs motibus proprie dictis est mobile localiter. Sed omne mobile localiter est diuisibile secundùm partes quantitatiuas vt dictum est,ergo ex cōsequenti omne mobile alijs motibus ꝓprie dictis est diuisibile secundùm partes quantitatiuas.& vlterius quia vt dictū est supra,omne quod mutatur mutatione per accidens,est mutabile mutatione per se: &omne tale est diuisibile secundùm partes qnantitatiuas vt proxime probatum est,sequitur,quòd omne mutabile mutatione per accidens sit diuisibile ſm partes quantitatiuas.Ex quibus sequitur,ꝙ omne mobile motu & mutatione physica est corpus. Nam quod mouetur motu physico est sūba, vt homo aut lapis vt dixit philosophus in lib.5.in tex.34.&nunc ꝓbatū est, diuisibile ſm partes quantitatiuas,oē autem tale est corpus vt patet ex diffinitione corporis apud physicum,ergo &c.Et hoc est quod intēdebat B.Th. in ꝓhemio 1.lib.ph.cū dixit,

non dico autem corpus mobile.s.esse subiectum, quia omne mobile esse corpus probatur in isto lib.s.in lib.6. phys. nullam autem scientia probat suum subiectum.

Patet igitur quõ illa minor assumpta in rõne philosophi est vera tam de partibus formalibus, quàm de quantitatiuis modo quo declaratum est. Et sic patet ꝓpositi dubij solutio.

Secundum dubium est. Quia nõ vr̃ verum, quod dicit philosophus in rõne assignata pro conclusione proposita. Dicit enim. Non .n. in vtrisq; neq; in neutro possibile est esse. Et intendit, ꝙ id quod mutatur dum mutatur non potest esse in vtroque termino. Hoc aũt est falsum, qm̃ videmus in aqua, dum calefit esse sub frigiditate ꝑ aliquo gradu, & sub caliditate ꝑ aliquo gradu. Nam sicut partibiliter & cũm latitudine acquirit caliditatem per intensionem, sic deperdit partibiliter frigiditatem, per remissionem ergo in toto isto motu aqua dum calefit est sub vtroque termino.

Ad hoc dñt aliqui, ꝙ philosophus intendit, ꝙ omne qđ mutatur dum mutatur non est in vtroque termino, ẜm idẽ, sed ẜm partes. ita ꝙ ẜm vnam partem est sub vno. & ẜm aliã est sub altero, & sic isti tenent esse impossibile aliquod alterabile dum alteratur simul & ẜm idem hr̃e aliquid de vtroq; termino, & dicũt hanc esse intentionem philosophi in hoc lib.6.in tex.32. cum dicit. Necesse igitur hoc quidem aliqd in hoc esse, hoc aũt in altero mutantis.i.mutati. Et ꝯfirmant per Comment. qui in 8.lib.phys.comment.34. dicit ꝙ illud ex quo transmutatur, & ad quod transmutatur sunt opposita necessario, & vtrunque eorum est in parte transmutabili alia ab illa in qua est reliquum, & hoc est commune omñi transmutationi. Intendit ergo Comment. quòd terminus à quo est in vna parte transmutati, & in alia terminus ad quem.

Sed hæc positio vr̃ repugnare philosopho in lib.de sensu, & sensato, q ponens dr̃iam inter motum localem, & alterationem, dicit sic. Omnino aũt nec similiter in alteratione se habet, & latione, lata nanq; rõnabiliter in medio prius attingunt. Quæcunq; vero alterantur nõ adhuc similiter. Cõtingit.n.totum simul alterari, & nõ dimidium prius valet aquã simul oẽm coagulari, hec philosophus. Ex qbus arguitur sic. Sumo illam totam aquam quã dicit philosophus cõtingere

simul

ſimul congelari,& diuido,& in duas partes A,& B,& quæro aut in A,eſt ſola frigiditas,aut ſola caliditas, aut caliditas,& frigiditas ſimul,ſi dicis,ꝙ eſt ſola caliditas ergo A,eſt ſolum in termino à quo frigefactionis,ſumatur .n. congelatio pro frigefactione,ex p̄nti non frigeſit,quia dum mobile eſt præciſe in termino à quo , mundum mouetur, ſed ponitur ſm philoſophum totam illam aquam cuius A,eſt pars, ſimul frigefieri, & ſic ſequitur contradictio .ſ. quòd aliquod totum ſecundùm ſe totum moueatur, & tñ vna eius pars non moueatur,quod implicat,ſi dicis,quòd in A,eſt ſola frigiditas, ergo ipſa ſola eſt ſub termino ad quem & ſic ipſa non mouetur,cuius oppoſitum ponitur in caſu,quòd tota congeletur, ſiue frigefiat. Implicat enim aliquod totum ſimul moueri, & aliquam eius partem non moueri. Tenendum eſt, ergo in A,eſſe ſimul calorem, & frigiditatem remiſſæ tamen.

Dicendum eſt ergo aliter ad ꝓpoſitum dubium,&ꝓcedendum in alteratione idem ſm idem ſimul eſſe ſub vtroque termino remiſſe tñ,vt rõ adducta probat.Propoſitio aũt philoſophi qua dicit.Non.n.in vtriſq; neq; in neutro poſſibile eſt eſſe,non verificatur omnino niſi in motu locali, qui eſt vere continuus.Et philoſophus in hoc lib.6.agit de motu ſub rõne continui. Augmentum aũt,& alteratio,vt ꝓbat philoſophus in lib.8.non ſunt ſimpliciter motus cõtinui,& ideo nõ verificatur in eis dicta ꝓpoſitio. niſi qñ vna pars alterat aliã ꝑꝑ debilitatem,& paruitatem alterantis. Qñ vero totum alterabile puta amphora aquæ tota ſimul attingitur à vigoroſo alterante,tunc tota, & quælibet eius pars eſt ſub vtroque termino remiſſe. & ſe habet ſicut quoddam indiuiſibile quantum ad hoc,ꝙ ſimul totum alteratur,&non per partem poſt partem,licet aũt totum,& oẽs partes eius,ſint ſub vtroq; termino,tamen ꝑꝑ hoc non ceſſat alteratio,quia eſt proceſſus ad deperdendum perfectiorem gradum termini à quo, & ad acquirendum perfectiorem gradum termini ad quem.Sic igitur occurrit dicendum ad prædictum dubium.

Et qñ dicit allegata opinio.hanc eſſe intentionem philoſophi & confirmari ꝑ Comment.in lib.8. phyſ. Reſpondeo illud dictũ philoſophi & Cõment.nõ eſſe intelligẽdũ ſimpliciter niſi ĩ motu locali. Dixi qđ occurrit,& ſi tu melius inue

nies lætabor in te. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8. Si illud in quo aliquid primo mutatum est, est indiuisibile.

In quo aũt primo mutatum est, quod mutatum est necesse est atomum esse. Textu 44.

IN HAC q.aduerte,ꝙ sicut pũctus est terminus lineæ & instans temporis,sic mutatum esse in terminos motus, & sicut probauit philosophus motum fieri in tempore,quia nihil mouetur in instanti, vt determinauimus in q.6.huius 6. lib.sic nunc intendit primũ terminum motus, quem appellat,primo mutatum esse, fieri & mensurari instanti & non tpe. Difficultas aũt ꝓpositi quæsiti stat in hoc.Contingit ꝙ illud ad quod aliqd primo mutatũ est esse diuisibile, puta ꝑ motum augmenti augmentabile mutatur primo ad quãtitatem continuã quã constat esse diuisibilem,& ꝑ motum localem mobile mutatur primo ad locũ A,quem constat esse diuisibilem cũ locus sit sꝑficies.ergo mẽsura hui⁹ primo mutati esse debet esse diuisibilis.Consequentia patet,quia mensura debet esse ꝓportionata & ꝯformis mensurato aliter nõ notificaret mensuratum ex x.metaph.tex.4. vbi dicit philosophus,semꝑ aũt cognatũ est metrum.i.semꝑ mensura debet esse eiusdẽ naturæ vel eiusdẽ mensuræ cum mensurato.Ergo si id ad quod aliqd primo mutatũ est,est diuisibile.id in quo vt in mensura primo mutatum est,debet esse diuisibile.

Pro resolutione igitur quæsiti ponetur conclusio responsiua de mente philosophi & probabitur. Deinde soluet obiectio præposita.

Conclusio sit hæc.primo mutatum esse non fit in tempore,sed in instanti.& sic necesse est mensuram eius esse indiuisibilem.Probatur, si tu dicis ꝙ mẽsura primo imitati esse est diuisibilis erit tempus.Sit ergo illa mensura A.C.& diuidatur in duas partes.s.A.B. & B,C.tunc quæro,vel in vtraq; est primo mutatum esse. vel in vtraq; est mutari, vel in vna est mutari. & in alia est mutatum esse.Si primũ,cum partes tẽporis habeant ordinem prioris & posterioris. prius fuit primo mutatum esse in parte priori. Nõ ergo in toto A,C,fuit primo mutatũ esse sed in parte. A.B. supponebatur autem ꝙ in toto A,C,esset primo mutatũ esse. si scd̃m. ergo in A,C,

non

non est primo mutatum esse, sed solum mutari. Si tertium sequitur sicut ad primum, scilicet quòd non erat primo mutatum esse in toto a,c,sed in parte tantum, quod est contra positum. Nam esse aliquid primo in aliquo toto,est esse in omni eius parte. Præterea. Si ponitur aliquid in toto a,c,diuisibili esse mutatum primo, erit aliquod mutatū esse prius primo, quod implicat. Consequentia probatur, quoniam cum a,c,ponatur diuisibile in partem priorem, & posteriorem, & quodlibet aliud tempus, prius erit mutatum esse in parte priori quàm in toto a,c,ponebatur autem,quòd in toto a,c,esset primo mutatum esse, ergo &c. Cum igitur mensura primo mutati esse non possit esse diuisibilis, sequitur, quòd non sit in tempore, sed in instanti.

Pro solutione autem obiectionis factæ aduerte, quòd id ad ꝙ aliquid primo mutatum est,potest dupliciter considerari. Primo,secundùm se,& ex sui natura, & sic contingit ipsum esse diuisibile,vt argumentum probat de quantitate cōtinua ad quam augmentabile mutatur, & considerando talē quantitatem,vt diuisibilem,dico,quòd debet mensurari mēsura diuisibili sicut docuit philosophus in lib.10.metaph.in tex.4.vbi dicit. Magnitudinum enim magnitudo.s.est mensura,& ſm vnumquodque longitudinis longitudo latitudinis latitudo,&c. Secundo,potest considerari quantum ad receptionem in eo quod mutatur, sumendo receptionem pro fine acquisitionis formæ vel rei ad quam est motus,& sic dico,ꝙ id ad quod aliquid primo mutatum est,est indiuisibile quo ad receptionem. Nam sicut ipsum acquiri est successiuum, & mensuratur tempore, sic primo acquisitum esse, est instantaneum, & est necesse vt mensuretur instanti quod est mensura indiuisibilis. Ad argm̄ igitur dico, ꝙ vtique probat propositum inquantum id ad quod est primo mutatum esse consideratur ſm naturam non autem quo ad receptionem vt declaratum est. Philosophus vero intendit quo ad receptionem,ac si diceret. Sicut motus mensuratur tempore,sic terminus motus mensuratur instanti qui terminus dicitur, primo mutatum esse. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 9. si in motu est primum mutatum esse à parte ante.

Quod

Quod autem ſecundùm principium omnino non eſt. Non enim principium eſt mutationis neque in quo primo quis mutabitur &c. Tex. 46.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd difficultas ſtat in hoc. Concedit philoſophus in tex. 46. quòd in motu ex parte finis. i. quoniam terminatur motus eſt dare primum mutatum eſſe. Sed non videtur maior ratio quare ſit dare à parte finis motus, quàm à parte principij, imò arguitur, quòd ſit neceſſe dare ex parte principij motus, & ex parte finis. Nam cuiuſlibet continui finiti eſt neceſſe dare duo vltima, aliter non eſſet finitum, vnde, & linea finita diffinitur, quod eſt longitudo cuius extrema ſunt duo puncta. Sed aliquis motus eſt continuus finitus, vt patet in ictu lapidis, ergo eſt neceſſe dare primum, & vltimum mutatum eſſe aliter eſſet infinitus aut ex parte vtriuſque extremi, aut ex parte vnius ſicut, & linea, ſi non terminaretur punctis. Præterea. Sicut ſe habet inſtans ad tempus ſic mutatum eſſe ad motum. Sed in quolibet tempore finito eſt aſſignare primum, & vltimum inſtans, vt declaratum eſt in lib. 4. phyſ. ergo in quolibet motu finito eſt aſſignare duo mutata eſſe, vnum ex parte principij, & alterum ex parte finis.

Pro reſolutione quæſiti ſic procedendum eſt. Primo, ponitur diſtinctio de primo mutato eſſe. Secundo, duplex concluſio reſponſiua. Tertio, declarabitur quare eſt maior rõ, quòd ſit aſſignabile, primo mutatum eſſe ex parte finis motus quam ex parte principij, & ſic patebit reſponſio ad obiectiones poſitas in principio quæſiti.

Quantum ad primum aduerte, quòd per primum mutatũ eſſe poſſumus intelligere duo ex parte principij in motu, primo poſſumus intelligere primam partem motus, antequam non ſit aſſignabilis prior, neque diuiſibilis in priorem & poſteriorem, ſecundo poſſumus intelligere aliquod indiuiſibile à quo initiatur motus, & ante quod nihil eſt de tali motu, ſicut in hora eſt aſſignabile indiuiſibile, quod eſt primum inſtans ante quod nihil eſt illius horæ.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. In motu finito ex parte principij non eſt aſſignabile primum mutatũ eſſe in primo ſenſu, probatur. Quilibet motus ꝓprie dictus

eſt

est de genere continui successiui. Importat enim fluxum siue progressum vt declaratum est in 3. lib. Sed in continuo successiuo nō est assignabilis prima pars, cum quælibet pars sit diuisibilis in semper diuisibilia vt declaratum est supra in hoc 6.lib.vnde si tu dicis,quòd in motu A. prima pars sit.B, quæro aut B.est diuisibile aut non,si non,ergo A,componitur ex indiuisibilibus, cuius oppositum demonstratum est in prima quæstione huius lib.6.Si sic. Cum continuo successiuo,fiat diuisio in partem priorem & posteriorem.Ergo in B. est assignabilis pars prior,& sic prima haberet priorem,qđ implicat.

Secunda conclusio sit hæc. In motu finito ex parte principij est assignabile primum mutatum esse in secundo sensu., probatur. Si in motu finito non esset dare primum indiuisibile ante quod nihil est illius motus, & post quod est totus illæ motus non posset dici nouus, & determinatus motus, sicut proportionaliter,si in tempore,puta in hora mensurante illum motum non esset dabile primum indiuisibile ante, quod nihil est illius horæ, & post quod est tota illa hora, non posset dici certum & determinatum tempus ergo &c.

Tu tamen aduerte, quòd illud indiuisibile, à quo initiatur motus, & ante quod nihil est illius motus. Non potest dici strictio, & proprio significato, primum mutatum esse,quoniam licet quodcunque indiuisibile in linea dicatur absolute punctum, & quodcunque indiuisibile in tempore dicatur instans tamen in motu quodcunque indiuisibile non dicitur proprie mutatum esse, nisi ipsum præcesserit totus motus, vel aliqua pars motus, nam esse motum vel mutatum supponitur præcessisse moueri vel mutari. Non enim est intelligibile aliquod esse mutatum quod prius non mutabatur. Cum igitur ante illud indiuisibile à quo incipit motus, nihil de motu præfuerit dicitur improprie primum mutatum esse.

Quantum ad tertium aduerte, quòd maior ratio, stat in hoc,in illo indiuisibili à quo incipit motus, vt dictum est, mobile est omnino in termino à quo quando autem est in termino à quo nec mntatur nec mutatum est,qm̄ ante illud indiuisibile nihil est motus, ergo nec mutatum esse proprie

sumen

ſumendo mutatum eſſe, & poſt illud indiuiſibile eſt totus motus, ergo & omnia mutata eſſe, quoniam quodcunque mutatum eſſe ſignetur ſubſequitur aliquam partem motus, in vltimo autem indiuiſibili in quo terminatur motus verum eſt dicere motum præceſſiſſe, & mobile eſſe in termino ad quem, ergo verum eſt dicere in fine motus mobile mutatum eſſe, & ſic patet ex ſignificato proprio mutati eſſe ratio propter quam eſt dabile in terminatione motus, & nõ in inchoatione.

Ad obiectiones autem factas patet reſponſio ex dictis cõcludunt enim pro ſecunda concluſione, & philoſophus intendit de prima. Item concludunt de primo indiuiſibilia quo incipit motus, ſed non concludunt quòd poſſit dici proprie primum mutatum eſſe, & ſimilitudo facta de tempore non valet vt diximus, quoniam licet omne indiuiſibile in tẽpore poſſit dici proprie inſtans ſiue aliquid temporis præfuerit ſiue non, tamen indiuiſibile in motu non poteſt dici proprie mutatum eſſe niſi aliquid motus præfuerit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM ſuper ſeptimum librum phyſicorum.

1 Si aliquid poteſt moueri à ſeipſo primo, & per ſe, ita quòd ſecundum ſe totum ſit mouens, & motum, & non ratione partis.
2 Si ex omnibus mobilibus poteſt fieri vnum continuum, ità quòd omnia mobilia continentur adinuicem.
3 Si in motu locali eſt neceſſe mouẽs, & motum eſſe ſimul.
4 Si alterans, & alteratum ſunt ſimul.
5 Si eſt alteratio ſolum ad qualitates tertiæ ſpeciei.
6 Si æquiuoca ſunt comparabilia.
7 Si regulæ comparationis in motu locali aſſignatæ à philoſopho ſunt veræ.

Quæſtio

QVAESTIO PRIMA.

Si aliquid poteſt moueri à ſeipſo primo & per ſe, ita quòd ſecundum ſe totum ſit mouens,& motum,& non ratione partis.

Omne quod mouetur neceſſe eſt ab aliquo moueri, &c. Textu 1.

N HAC quæſtione aduerte, ꝙ in 9. lib. metaph.in q.3.determinauimus hoc quęſitũ ſub hoc titulo,ſi potentia actiua,& paſſiua re quirunt diſtincta ſubiecta,& poſuimus concluſionem hanc,licet in eodem reſpectu eiuſdem partis poſſit eſſe potentia actiua,& paſſiua,non tamen eodem modo nec formaliter,nec ſecundùm eandem rationem,cum probatione ſua vt videre poteris,ex quibus ſequitur,quòd idem vt idem non poteſt eſſe mouens & motum per ſe primo,ſed neceſſe eſt inter mouens,& motum,eadem diſtinctionem realem,nunc autem ſupponentes rationem philoſophi ſufficienter formatam,& deductam,& defenſatam contra Galenum,& Auic.à Comment.& B.Th. pro hac concluſione impoſſibile eſt motu phyſico aliquid moueri à ſeipſo per ſe primo,duo habemus pertractare,quę ingerunt difficultatem contra rationem philoſophi, vltra obiectiones factas à Gal.& ab Auic.primum eſt ſi ratio philoſophi ſufficienter concludit,quòd nihil poteſt moueri à ſe ipſo per ſe primo,ſecundum eſt ſuppoſito ꝙ ſufficienter concludat vtrum ſit demonſtratio ſigni, vel propter quid, nam Commentator tenet primum & B.Th. tenet ſecundum.

Quantum ad primum vr̃,ꝙ ratio philoſophi non concludat propoſitum. Nam per eundem modum arguendi quo probat nihil moueri à ſeipſo per ſe primo poteſt probari ꝙ nihil mouetur ab alio per ſe primo. Quod tñ eſt falſum, qm̃ cœlum mouetur ab intelligentia per ſe primo.i.ſecundũ totum,

totum,& non solum ratione partis. Quod autem possit eodem modo probari declaratur sic, philosophus sic arguit ad cõclusionem suam, nullum quod quiescit aliquo alio quiescente mouetur à seipso per se primo,qa quod conuenit alicui per se primo. non remouetur ab eo ẽt ꝙ remoueatur à quocunque alio,v.g.quia hře tres cõnuẽnit triangulo per se primo. ex hoc ꝙ remouetur à quadrato non remouetur à triangulo,sic in ꝓposito, si aliquid moueretur à seipso ꝑ se primo, non quiesceret.i.non cessaret à motu etiam ꝙ aliqd aliud quiesceret. Sed omne quod mouetur quiescit ad quietem alterius.i.si aliquid aliud quiescit. Nam cũ omne mobile motu physico sit diuisibile vt probatum est in lib.6. habet partes, & si pars quiesceret totum vt totum quiesceret. Implicat enim totum vt totum moueri,& partem eius quiescere, ergo nihil mouetur, nec moueri potest à seipso primo. Sed eodem modo præcise probatur, quòd nihil potest moueri ab alio per se primo, & arguo vt supra.

Illud non mouetur per se primo ab alio quod quiescit ad quietem alterius. Hec patet. Quia quod conuenit ꝑ se alicui primo conuenit ei etiam ꝙ remoueatur à quocunque, ergo si moueri per se primo ab alio competeret alicui, non cessaret moueri per se primo ab alio, etiam ꝙ aliqd aliud ab eo, quiesceret. Sed oẽ quod mouetur,quiescit ad quietem alterius quia cum sit diuisibile in partes,si vna pars quiesceret totum,vt totum quiesceret, ergo nihil mouetur ab alio per se primo quod tñ est falsum. Ergo rõ philosophi est inutilis.

Ad hoc dico,ꝙ non est similis rõ in eo quod ponitur moueri à seipso primo,& quod mouetur ab alio primo. Nam posito ꝙ aliquid moueatur à seipso primo esset necesse totũ moueri à seipso & totum mouere seipsum similiter omnem eius partem moueri à seipsa,& mouere seipsam, quod est penitus impossibile,quia vt probabitur in lib.8.idem ßm idem & eodem modo se habens esset potentia,vt motum, & in actu,vt mouens,quod implicat contradictionem. Et quod sit penitus impossibile iam declarauimus in lib. 9. metaph. in q. 3. Si autem aliquid mouetur ab alio primo,non est necesse totum,& omnes eius partes moueri, & mouere,sed sufficit moueri, ideo non est similis ratio. Id pro nunc mihi

occur

occurrit, sed fateor non quiesco, ideo, & tu considera, qm̄ difficultas est apparens, & si alias melius occurrerit dicam.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ Cōment. in cōment 2. tenet rōnem philosophi esse demonstrationem signi, & non simpliciter. i. demōstrationem quia, & non ꝑꝑ quid. vnde inquit. Declaratum est igitur ex hoc sermone, ꝙ ista demonstratio est vera, & ꝙ est de gñe certoꝝ signoꝝ, licet non sit de gñe demonstrationum simplicium, hæc Cōment. Sed B. Th. tenet, ꝙ est demonstratio ꝑꝑ quid. quia est per causam propter quam ostendit philosophus esse impossibile aliqd moueri à seipso primo. Hanc aūt causam sic declarat B. Th. Ostendit philosophus in lib. 6. oē mobile esse diuisibile in partes, & ex hac postea ostendit, ꝙ non datur nec pōt inueniri primum in motu nec ex parte mobilis nec ex parte magnitudinis cū sint diuisibilia in infinitum. Et ex hac ostendit ꝙ in motu nō est inuenire aliquod primum cuius motus non depēdeat à priori, & cum totum dependeat à partibus, motus ēt totius depēdet à motu partium. & ex hac seq̄tur, ꝙ si pars quiescit totum quiescit, & ex hac sequitur, vt ex causa ꝓxima ꝙ nihil pōt moueri à seipso, per se primo. Cum igitur ratio philosophi ꝓcedat ex causis ordinatis in ꝯña vsq; ad immediatā quæ est immediata causa conclusionis. & illa ordinate resoluatur vsque ad primam. s. ꝙ oē mobile est diuisibile in partes, merito tenet B. Th. hāc esse demōstrationem ꝑꝑ. q̄d, & non solum à signo. i. à posteriori vt tenet Cōmentator.

Et aduerte, ꝙ Iandunus in 7. phys. in q. 1. nesciuit aliter reprobare deductionem B. Th. & ostendere hanc non esse rationem Arist. nisi dicendo, quòd quamuis ista esset demonstratio propter quid, quam B. Th. inducit, tamē philosophus in textu non vtitur illa demonstratione, sed longe alia, nam ad probandum, quòd nihil mouetur à seipso primo, non innititur huic medio, ꝙ motus cuiuslibet totius dependet ex motibus suarum partium, vt claꝝ est intuenti literam Arist. sed innititur huic medio, ꝙ si pars quiesceret, totum nō moueretur primo, & sic non bene se habet illæ homo in hoc, & si quis dicat quòd motum totius dependere ex motibus partium est causa quod si pars quiesceret totū quiesceret, ex hoc habeo intentum. s. ꝙ ista sunt diuersa, & ꝙ non est eadem

demon-

demonstratio, quę innititur super ambo hæc. Hęc Iādunus.

Cui respondemus, ꝙ licet philosophus in hoc tex. 7. lib. non adduxerit hanc propositionem formaliter, ꝙ motus totius pendet ex motu partium, tñ supponitur ex his quæ dixit in lib. 6. vt ostendimus in deducendo rationem per consequētias, ex quibus tantum vltima explicatur in hoc septimo. s. si pars quiesceret totum quiesceret, ergo nihil mouetur à seipso primo, illa aūt conditionalis reducitur ad hanc, quia motus totius pendet à motu partium. & sic dico, ꝙ licet ratio philosophi innititur immediate huic, si pars quiesceret, totum quiesceret, tñ resoluendo innititur huic, motus totius pendet à motu partium, & ideo non est alia demonstratio, sed eadem magis tñ explicat à B. Th. quam ab Arist. ex his quæ dixit in 6. & quæ vult philosophus hic subintelligi. & q̄ꝰ dicit Iandunus, ꝙ habet intentū. s. ꝙ ista sunt diuersa &c. Non sequitur, ꝙ non sit eadem demonstratio. Quia non omnis diuersitas mediorum diuersificat specie demonstrationem, nisi ea media quæ non sunt subordinata in pñtia. Modo ex eo, ꝙ motus totius dependet ex motu partium, sequitur ꝙ si pars quiescit, totum quiescit, & ideo est eadem demonstratio, & ṗṗ quid, & non signi vt tenet Commentator.

Et aduerte, ꝙ Iand. volens declarare pro defensione Comment. ꝙ hæc demonstratio non sit ṗṗ quid, sed signi. Adducit hoc principium. Cum aliqua affirmatio est causa alicuius negationis, non oportet vniuersaliter, ꝙ affirmatio opposita illi negationi sit causa negationis illius affirmationis, v. g. Aliqd esse rōnale. est causa ꝙ nō si. rudibile, sed esse rudibile nō est causa huius negationis. s. non esse rōnale. Sic in ṗposito. Quod moueri remoueat̄ à toto si remouetur à parte, hæc non est causa ṗṗ q moueri primo à seipso non insit toti &c.

Ad hoc dicimus, ꝙ suum principium nō est verum. qñ illa affirmatio pōt reduci ad affirmationem priorem dicentem causam, v. g. stando in exēplo suo, licet esse rudibile ṗcise & sm se non sit causa ꝙ aliquid nō sit rōnale tñ si ista affirmatiua reducatur in aliam priorē, v. g. si arguatur sic. Hoc est rudibile, qa est irrationale, & qa est irrōnale nō est rōnale, dico ꝙ est rō p causam, quia ex eo, ꝙ est esse irrationale cōcluditur hæc negatiua, ergo non est rōnale sic dico in proposito.

Quia

Quia ista si pars quiescit totum quiescit. reducitur ad hanc motus totius pendet à motu partium, ideo rō philosophi est demonstratio ꝑꝑ quid. & est firmissima. & vt dicit D. Alb. in lib.7.phys.in tract.1.in c.1.hæc demonstratio est optima in qua multi hactenus errauerunt. Hæc Albertus.

¶Qō 2. Si ex oībus mobilibus pōt fieri vnum continuū ita ꝙ omnia mobilia continuentur adinuicem.

Erit.n.ex oibus vnum ipsum totum aut continuum.

Hoc igitur contingens accipiatur. Textu 8.

IN HAC quęstione aduerte, ꝙ stat difficultas in hoc. Certum est ꝙ inter momēta & mobilia naturalia. quæ sunt corporea, quædam sunt perpetua vt cœlestia corpora. quędā corruptibilia vt elementa & quæ ex eis sunt, sed impossibile est perpetuum continuari corruptibili. Et inter corruptibilia quædam sunt contraria adinuicem ex qualitatibus contrarijs, vt patet in elementis, contraria autem licet possint se tangere in extremis, non tamen continuari. videtur ergo dictum philosophi esse omnino falsum, quod tamen supponit vt possibile. Dicit.n. Hoc igitur in contingens accipiatur.

Pro veritate huius dicti, aduerte ꝙ pręcipui expositores vt D. Alb. & Egid. cōcordant cum expōne B. Th. quę stat in hoc. Mobilia & mouentia omnia simul sumpta corporea tam superiora quàm inferiora, tam contraria quàm non contraria, tam simplicia quàm composita, tam animata quàm inanimata dupliciter considerari pñt. s. vt corporea, & ex corporeitate vnumquodq; eorum est quantum continuum & vt sunt talia corporea. i. vt determinata ad suas ꝓprias naturas, primo moto non repugnat eis cōtinuari, secundo aūt modo sic, & philosophus intēdit hic primo modo, & non secūdo modo, & obiectiones factæ ꝯcludunt pro secūdo modo & nō ꝓ primo & hāc expōnem virtualiter tenet. D. Alb. in 7.ph.tract.1. c.4. vbi inquit, si aūt forte aliquis obijcerit ꝙ hæc demonstratio non valet, quia non concludit simpliciter, sed ꝯcesso quodam falso. hoc est, ꝙ omnia mouentia & mota continuētur, dicemus, ꝙ non impedit nostram demonstrationem, quia licet hoc sit falsum ẜm corpora physica accepta in specie & forma, tñ est possibile ẜm genus mobilis vt mobile vt diximus. Dixerat autem supra in eodem cap. ꝙ mobile nō contractū

ad materiam sed vt diuisibile ex cõsequenti vt quãtum cõtinuum continuabila est cum omni mobili inquãtum mobile, eidem concordat Egidius in 7.ph.in tex.8.in q.1.Iãd.aût insurgit contra B.Th.quasi contra aduersarium Comment. & intendit prosternere expositionem B.Th.dupliciter.

Primo dicit, ꝙ solutio B.Th.vr̃ cõcordare cum solutione Cõm.in hoc 7.lib.in cõm.2.qua soluit illam obiectionem quã oñditur, ꝙ in aliqbus mobilibus pars non põt quiescere vt in cœlo. Ad hanc igitur obiectionem rñdens Cõment.inquit. Ad hoc aũt dicendum est, ꝙ partem quiescere corporũ de quibus demonstratum est, qm̃ impossibile est vt corrumpantur aut quiescant, quodãmodo est possibile, & quodãmodo impossibile, est.n.possibile vt corpus, impossibile aũt ſm quòd est aliquod corpus, v.g.neque graue, neque leue: & qa cõsideratio hæc est de corpore ſm ꝙ corpus, qm̃ motum ſm ꝙ motum est corpus. ideo illud quod positũ est hic possibile. Hæc Cõment.& recitata solulione Cõment.dicit Iand. ꝙ contra hanc solutionem objicit hic expositor.s. B.Th.aut auctoritate Auic.quia propositio est simpliciter impossibilis, si p̃dicatum repugnat subiecto, rõne drĩę specifice, quãuis nõ repugnet ei rõne gñis, est.n.impossibile simpliciter ꝙ hõ sit irrõnalis, quãuis non impediatur esse irrõnalem ex hoc ꝙ est aĩal, sic igitur simpliciter impossibile est, ꝙ pars corporis mouentis seipsum quiescat, quia hoc est contra rationem talis corporis, licet non sit contra cõem rationem corporis.

Recitata obõne, dicit Iand. ꝙ B.Th.non soluit illam obõnem. quæ tñ est similiter cõtra eum sicut contra Cõment. quia ipsis mobilibus repugnat rõne naturaꝶ propriaꝶ fieri vnum cõtinuum, quamuis ex eo ꝙ mobilia sunt vel vt sunt corpora vel quanta non repugnet eis. Et sic ꝓpõ dicẽs ꝙ ex omnibus mobilibus fiat vnum est simpliciter impossibilis. Et sic ex eius dictis destruitur rñsio sua, & est mirabile quare istæ hõ non soluit hanc dubitationem, cum sit cõtra eius rñsionem manifeste, & forte magis placuit ei apparenter cõtra dicere Cõment.& ei obijcere, quàm soluere dubitationem quæ est contra positionem suam, quã soluendo sustineret dictum Cõment.Hæc Iand.& si aduertis magis loquitur cõtra B.Th.ex affectu erga Cõment.qua ex veritate. Nã B.Th.nõ im

immoratur ad soluẽdum illam dubitationem quia vellet cõ tradicere Cõmẽt.vt dicit Iand. cuius signum est quòd B.Th. recitata rñsione Cõm.dicit quòd rñsio Cõment. est conueniens & non objicit contra eum nisi in oñdendo demõstra tionem philosophi esse pp quid, & nõ à signo vt tenet Cõment.sed nõ soluit duplici causa,primo quia B.Th.recitabat solutionem Cõment.quę est duplex.s.de distinct.partis,& de veritate pdõnalis,& aduertens Cõm.stabilire se super secundam solutionem vt patet p verba sua in cõmento 2.cum dicit, sed dissolutio super quam sostentandum est in hoc loco est &c.nõ curauit soluere obiectionẽ factam ab Auic.contra primam solutionẽ,secũdo nõ soluit quia apud intelligẽtem ppositio Auic.assumpta,qua dr̃. Aliqua ppõ simpliciter est impossibilis &c.sumẽdo ly simpliciter.i.vniuersaliter & oib. modis,& falsa,vt declarat B.Th.in solutione pposìti q̃siti dicens quòd alio modo sumitur contingens & impossibile cũ demõstratur aliquid de gñe, & cum demonstrat aliqd de spẽ &c.Vide tu.vnde possumus dicere ꝙ licet non soluerit eam qñ recitabat solutionem Cõment.ex causa dicta,tñ nunc rñdendo propòsito q̃sito.s.si est possibile ex omnibus mobilibus fieri vnum continuum, virtualiter soluit eam.Et sic stat solutio B.Th.ad præsens quæsitum in robore suo.

Secundo arguit sic contra B.Th.si omnia mobilia possent fieri vnum cõtinuum vt quãta siue vt corpora, ita quòd vt sic haberent potentiam qua possent fieri vnum continuum,illa potentia esset ociosa per tp̃s æternum,quia nunquam ex his fiet vnum continuum. quod est impossibile vt hr̃ ex multis locis philosophi,qa non admittit aliqd' ociosum in natura.

Et confirmat idem quasi eodem medio, qd' non est opus recitare,qm laborat in equiuoco de possibili.

Tu igitur aduerte, ꝙ apud philosophum in 5. metaph.c. de potestate distinguit de possibili & impossibili hoc modo, aliqñ dicitur possibile pp potentiam actiuam aut passiuam, & impossibile pp carẽtiam talis potentiæ,aliqñ aũt non pp realem potentiam. sed pp non repugnantia terminoꝶ,& dicitur possibile logicum. Impossibile autẽ pp repugnãtiam terminorum. In proposito, quando dicit philosophus ꝙ accipiatur vt contingens.i.vt possibile ex oibus mobilibus fie

ri vnum continuũ,& quando B.Th.declarat quomodo possibile & quomodo non,accipit possibile & impossibile non primo modo sed secundo obiectio autem Ianduni procedit primo modo. Ideo non valet.

Et aduerte,quòd ipse Iand.ductus veritate concedit in illa q.tale possibile, vnde postquam arguit contra B.Th.inquit. Bene verum est quòd mobilibus vt mobilia sunt siue vt sunt corpora, non repugnat fieri vnum continuum, quia omnis repugnantia proprie est ratione alicuius oppositionis, nunc autem mobilibus nõ inest aliqua oppositio vt mobilia sunt ad continuitatem,& ideo vt sic non repugnat ex eis fieri vnũ continuum, hæc Iandun.in quibus vt vides tandem concordat cum B.Thom.

Vltimo aduerte, quòd ipse volens exponere dictum philosophi dicit quòd sibi videtur dubiũ,& nescit exponere nisi duobus modis,ex quibus vnus est,quòd philosophus non dixit hoc ex intentione & opinione propria,sed ſm opinionẽ eorum contra quos illic arguit.Sed quia imaginatio sua nõ est fundata, melius est sequi expositionem gaudium expositorum,quales fuerunt B.Th.D.Alber.& Egid. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. Si in motu locali necesse est mouẽs & motum esse simul.

Primum autem mouens, non sicut ꝙ cuius causa. sed vnde est principium motus, est simul cũ eo quod mouetur,simul autem dico,quia nihil ipso rum est medium. Textu 9.

IN HAC quęstione aduerte,ꝙ stat difficultas in hoc. Cœlum elementa & hæc inferiora. & tamen non est simul cum illis vt patet. & præcipue cœlum & hæc elementata residentia circa terram,patet.n.ꝙ sunt aliqua elementa intermedia. Præterea,sortes proijciens lapidem non semper est per totum motum cum lapide,ergo &c.

Pro resolutione quæsiti sic procedendum est. Primo,ponentur quædam distinctiones. Secundo,conclusiones respõsiuæ. Tertio, remouebuntur quædam dubia.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio. Mouens est duplex.s.proximum & remotum. Proximum quidem est quod

quod ſubſtantialiter eſt applicatum moto, & ſine alio mouē te inter medio, vt quando manu moueo calamum ſcribens. Remotum autem eſt quod ſubſtantialiter diſtat à moto, & non mouet niſi medio alterius motoris, vt quando moueo lapidem medio baculo qui eſt mouens motum.

Secunda diſtinctio, ſi multas immediata inter mouens & motum poteſt eſſe duplex.ſ.ſm ſubſtantiam & ſm virtutem, vel ſm virtutem tantum, v.g. Quādo manus mouet calamū. & manus ſubſtantialiter & virtus motiua quæ eſt in manu ſunt ſimul immediate cum calamo. Quando autem ſol agit in terram. & ſol & terra ſunt, immediate ſimul ſm virtutem vt declarabitur infra licet non ſubſtantialiter vt patet.

Tertia diſtinctio. Mouens eſſe ſimul cum moto. Poteſt intelligi dupliciter, primo ꝙ ſint ſimul tempore ita quòd poſito vno ponitur alterum. & remoto vno remouetur alterum. ſecūdo quòd ſint ſimul loco. & hoc dupliciter, primo quòd ſint in eodem loco poſitiuæ non ſolum cōmuni ſed ꝓprio. ſecundo ꝙ ſint ſimul loco, non quia ſint in eodem loco proprio: ſed quia inter ea non mediat corpus aliud, & ſic eſſe ſimul loco eſt eſſe contingu a vel contracta.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ licet philoſophus intendat de mouente proximo in tex. præpoſito, ſicut communiter expoſitores dicunt, tamen pro maiori doctrina, loquemur tam de remoto quàm de proximo, quod B. Th. dicit immediatum, ſit ergo hæc prima concluſio.

Mouens & motum actu tam proximum quam remotum ſunt ſimul tempore, probatur. Mouens & motum actū ſe habent vt cauſa in actu & effectus in actu, quæ ſimul ſunt & nō ſunt, vt determinatum eſt in 2. lib. in tex. Præterea, ad exiſtentiam motus neceſſe eſt ponere mouens vt à quo eſt motus, & mobile vt in quo eſt motus, ergo &c. Et de hac concluſione nullus dubitat.

Secunda concluſio. Mouens corporeum ſiue ꝓximum ſiue remotum & motum corporeum non ſunt ſimul loco primo modo, probatur. Determinatum eſt in 4. lib. ꝙ duo corpora non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco ꝓprio, ergo &c. Dixi mouens corporeum quoniā ſi mouens eſt incorporeū vt intelligentia mouens cœlū, & aīa moučs corpus non eſt ne

esse, q distinguatur loco suo mobili, qm icorporea nō sunt occupatiuæ in loco, sed tm p applicationem virtutis. iō vbi est corpus motum, est aīa mouens, & de his verum est dicere, quòd simul loco primo modo ad bonum sensum.

Tertia conclusio. Oē mouens pximum corporeū est ꝟm sūbam simul loco secundo modo accepto cum suo moto, pbatur per sufficiētem diuisionem factam de motu locali (nā de simultate mouentis & moti localiter in hac qō. intendimus.) Diuidīt aūt motus localis ꝟm philosophū in pulsum tractum & vertiginem, in pulsu patet, qm impossibile est ad sensum, mouēs siue pellens aliquid à se ad aliud pellere nisi tangat illud. In tractu patet, quia fit opposito modo ad pulsum, in vertigine patet, quia componitur ex pulsu & tractu, & hæc omnia clara sunt in textu philosophi.

Quarta conclusio. Mouens remotum non est simul ꝟm sūbam, sed secundùm virtutem cum moto. Prima pars patet, qm inter ipsum & motum suum est vnum vel plura media, vt patet qn manus mouet lapidem per vnū aut plura media. Secunda autem probatur, qm media mouentia nō mouent nisi in virtute primi, ergo quo ad virtutem est mediatū. Et hoc ēst quod solet dici. Mouens primum mouet immediatione virtutis, sed non immediatione suppositi.

Ex hac quarta conclusione habens solutionem primæ obiectionis, quoniam sol non est mouens proximū sed remotum hæc inferiora.

Pro secunda aūt obiectione habebis solutionem in lib. 8. in tex. 85. vbi philosophus mouet dubium de proiectis.

Quantum ad tertium aduerte, quòd contra tertiam conclusionem sunt duo dubia satis apparentia. Primum est de magnete, qui videtur esse proximum mouens & trahens ferrum ad se, & tamen nō est necesse quòd tangat ferrum, imò per notabilem distantiam trahit, ergo &c.

Ad hoc dubium respondet Comment. in hoc lib. 7. in cōmento 9. & in libr. 8. in cōmento 85. à quo non discordat B. Th. in expositione tex. 10. vbi declarat triplicem tractū. Tu igitur aduerte ꝟm Comment. quòd attractio est duplex, quædam propria & vera, quædam improrria & metaphorica, vera est in qua attrahens mouetur cum attracto, & hoc quādo

attractum ad ipsum non fuerit quiescens. Necesse est.n.vt motus attrahentis sit velocior quàm motus attracti, & hoc inuenitur in virtutibus voluntarijs,& in pluribus virtutibus naturalibus vitalibus,& ideo posita sunt fila in membris animalium. Attractio aũt in qua attrahens est quiescens. & attractum motum,nõ est attractio in rei veritate, sed attractũ mouetur ad attrahens vt perficiatur vt lapis ad inferius & ignis ad superius. Et similiter oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem,& nutrimenti ad membra, v.g.de motu sanguinis ad superiora corporis,& vniuersaliter nutrimẽti arborum ad superiora eorum. Sed est differentia inter ista & illa quæ mouentur ad locum proprium,quoniam illa mouentur ad locum siue fuerit propinquus siue remotus,nutrimenta vero nõ mouentur ad nutriendum nisi fuerint in aliqua dispositione de nutrito. & similiter ferrum non mouetur ad imaginem nisi cũ fuerit in aliqua dispositione de magnete. Et ideo qñ magnes fricatur cum aleo amittit virtutem. Nam ferrum tunc nõ acquirit de lapide in illa dispositione qualitatem,per quã natum est moueri ad magnetem, & hoc manifestum est in ambra quæ attrahit paleam qñ calefit. Ergo iste modus motionis si dicatur attractatio, nõ intendebatur ab Arist.in hoc nomine attractio,hoc Cõment. ex quibus respondetur ad dubium motum, ꝙ quando philosophus dicit primum.i.proximum mouẽs localiter est simul cum moto,ita ꝙ non habet intermedium, intendit de vero & proprio trahente & de vero ac proprio tractu, qui non est inter ferrum & magnetem,sed metaphoricæ.

Secundum dubium est,quia philosophus in 2.de anima in tex.113.probat quòd duo corpora solida non possunt se tãgere in aëre aut in aqua, quia de necessitate mediat inter ea aër aut aqua,ego quando manus apprehendit lapidẽ in aëre aut in aqua, mouens proximum quod est manus non est simul loco secundo modo sumpto cum suo moto.

Ad hoc dr̃ ꝙ intẽtio philosophi nõ est negare mediũ absolute & oĩbus modis inter mouẽs proximum & motũ,sed negare maxime in duobus modis,primo in quantitate notabili secundo in imprimendo virtutem in medio, & ꝑ virtutem impressam in medio mouere motum,sed neuter modus con

tingit in propoſito, qm̄ aër aut aqua quæ mediat inter duo corpora ſolida, eſt inſenſibilis quantitatis ideo eſt ac ſi non eſſet. Prætereà quòd aër mediet aut aqua non eſt quia manus imprimant virtutem mouendi in eis, ſed quia cum ſunt in aëre aut aqua de neceſſitate fiunt humectata, humectatio aũt non pōt eſſe ſine corpore humido, quale eſt aër, & etiam aqua, vnde ꝙ aqua mediet inter manum & lapidem, non eſt inquantum mouet lapidem, qm̄ etiam ſi non mediaret manus eſſet proximum mouens, ſed eſt inquantum humectatur quare &c. Hęc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶Quæſtio 4. Si alterans & alteratum ſunt ſimul. At vero neque alterantis neque alterati vllum eſt medium. Tex. 11.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ ſtat difficultas in hoc. Magnes vt trahat ferrũ ad ſe neceſſe eſt vt alteret ferrum imprimendo aliquam qualitatem in eo cuius ſignum eſt vt dixit Comment. in commento 9. Si ferrum perungatur aleo, non trahitur, qm̄ aleum prohibet illam impreſſionem, & ꝓterea, ſi nihil imprimeret in ferro, ergo à quacunque diſtantia traheret ferrum ad ſe quod videmus eſſe falſum. Hanc aũt alterationem non facit in aëre medio, qm̄ non trahit aërem ad ſe, ergo vel magnes non eſt proximum alterans ferrũ, vel non eſt neceſſe alterans & alteratum eſſe ſimul.

Pro reſolutione huius dubij aduerte, quòd hic ſupponuntur omnes diſtinctiones factæ in q. pręcedenti. Nam ſicut deſeruiunt mouenti & moto localiter ſic alteranti & alterato. Ponentur igitur concluſiones reſponſiue conformiter vt in q. præcedenti, deinde ſoluentur quædam dubia.

Prima concluſio. Alterans & alteratum ſiue ꝓximum ſiue remotum, ſunt ſimul tempore. Iſta probatur eodem medio ſicut probata eſt prima concluſio quæſtionis præcedentis.

Secunda concluſio. Alterans & alteratum ſiue proximum ſiue remotum, non ſunt ſimul loco primo modo ſumpto vt diſtinximus in q. præcedenti, hæc probatur vt probata fuit ſecunda concluſio q. præcedentis. Hic. n. intendimus de alterãte corporeo, & ſimiliter de alterato.

Tertia ꝯcluſio. Alterans proximũ & alteratum ſunt ſimul loco ſumpto ſecũdo modo. Hanc ꝓbat philoſophus in tex.

Et

Et ratio sua stat in hoc. Omnis alteratio, vel est ꝭm sensum vel in re carēte sensu, sed tam in hac q̃ in illa alterans proximū est simul.i.immediatum alterato, ergo &c. Maior nota à sufficienti diuisione, q̄m inter rem hn̄tem sensum, & rem non hn̄tem sensum, non datur medium. Minor aūt sic probatur. In alteratione ꝭm sensum, vt declaratum est in 2. de anima sensus mouet medium causando speciem sui in medio, & medium quod pertingit vsque ad organū defert speciem ad sensum, ita ꝙ medium est proximum alterans sensum, & sic patet, ꝙ in hac alteratione alterans proximum est simul cum alterato. In alterationibus alijs.i.quæ sunt in his quæ carēt sensu, inuenitur, ꝙ sunt similes alterationibus ꝭm sensum, eo quòd omnes sunt ꝭm sensibiles qualitates, quæ sunt in tertia specie, vt probat philosophus in text.14. ergo sicut in alterationibus ꝭm sensum alterans proximum, & alteratum sunt simul sic, & in alijs. Et huius quidem conclusionis ampliorem probationem inuenies in epitomate nostro in 7.phys.in tract.1.in cap.2.& 3.

Quarta conclusio. Alterans remotum nō est simul cum alterato secundùm substantiam, sed secundū virtutem. Hæc probatur eodem medio vt conclusio quarta præcedentis q.

Sed contra determinata primo videtur esse obiectio facta de magnete, & de sole calefaciente elementa, & elementata, & tamen non alterat calefaciendo sphæras intermedias. & de oculo fascinante puerum, qui tamen non est immediatus puero. ergo tertia conclusio non est vera.

Pro declaratione omnium istoꝝ, q̄m peccant in vna radice aduerte, ꝙ licet sit necesse in omni alteratione quæ fit per medium, prius alterari medium q̃ vltimum non tn̄ est necesse hanc alterationem esse semper eiusdem rōnis in medio, & in vltimo, sed fit in medio ꝭm naturam medij, & in vltimo secundùm naturam vltimi, ita ꝙ si vtrunque est capax eiusdem qualitatis, fiet in vtroq; ꝭm eandem rōnem, si aūt non, non fiet ꝭm eandem rōnem, hinc est ꝙ licet primum alterans alteret medium, & per medium, vltimum, non tn̄ semper causatur idē effectus in vtroq;, in ꝓposito dico, ꝙ magnes prius alterat aërem quā ferrum. sed nō est necesse ꝙ trahat aerem ex illa impressione sicut trahit ferrum, quia non est eadem

pro-

proportio aëris ad magnetem,& ferri ad magnetem propter diuersitatem naturarum: nec est necesse, ꝙ sol calefaciens elementa calefaciat sphæras intermedias,quoniam non sunt receptiuę qualitatum peregrinarum,sed sufficit ꝙ illuminet eas, sicut & quidam piscis captus in rete dicitur obstupefacere manum piscatoris, non tamen obstupefacit rete, quia non est capax stuporis. De oculo autem vetulæ fascinante puerum dicendum est quòd in corpore vetulæ sunt mali, & multi humores corrupti, à quibus resoluuntur subtiles spiritus venenosi,exeuntes maxime per oculos vtpote multum porrosos, & quando vetula diu,& fortiter inspicit puerum, fumi illi egressi recipiuntur in aëre, & ab aëre transeunt delati ad faciem,& os pueri,& puer respirando attrahit aërem infectum illis fumis, & aër sic attractus inficit puerum. Et sic patet, quòd in omnibus exemplis datis tam de magnete quàm de sole, & de oculo fascinante semper alterans primũ alterat medium quod pertingit vsque ad vltimum alteratũ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 5. si est alteratio solum ad qualitates tertiæ speciei.

Quoniam autem quæ alterantur, alterantur omnia sensibilibus,& solum horum alteratio est. Textu 14.

IN HAC quæstione aduerte, quòd principalis difficultas non stat in conclusionibus quas ponemus de mente philosophi,sed in rationibus philosophi pro illis conclusionibus, & ideo conandum est non solum probare conclusiones. sed etiam defensare rationes philosophi.

Sic igitur procedemus. Primo, ponetur distinctio de alteratione. Secundo,conclusiones responsiuæ,& defensabuntur rationes philosophi,quæ non videntur concludere.

Quãtum ad primum aduerte, ꝙ duplex est alteratio.s.per se,& proprie dicta,per accidens,& improprie dicta. Alteratio per se, & proprie dicta est motus ad qualitatem partibiliter acquisibilem secundùm quam videmus subiectum frequẽter variari in magis,& in minus, & de vna ad alteram qualitatem contrariam sensu deprehensibilem in subiecto, quales sunt primæ qualitates elementares actiuæ, & passiuæ, &

hoc

hoc est vulgatum, & famosum appellare huiusmodi transmutationem alterationem proprie dictam, eo q frequentius contingit in subiectis corruptibilibus, & est nobis ad sensum notior, & videmus res frequentius variari secundùm calidum, & frigidum, secundùm humidum, & siccum, quàm s̄m habitus, siue corporales, siue animasticos, & quàm s̄m potentias, & impotentias, & quàm s̄m figuras: Accipienda autem sunt nomina pro eo quod magis est notum nobis & in quo magis consueuimus, vt declaratum est in 4.lib.metaph.

Alteratio autem per accidens, & improprie dicta est receptio, siue acquisitio cuiuscunq; qualitatis de nouo quæ prius non erat in subiecto, si non sit primus, & per se terminus motus, sed consequens, & secundarius. Tales sunt habitus, & dispositiones corporeæ, & qualitates quartæ speciei, vt declarabitur infra.

Quantum ad secundum sit prima conclusio. Ad qualitates quartæ speciei. non est alteratio per se proprie dicta, probatur à philosopho duplici ratione.

Prima ratio est hæc. Qualitates ad quas est alteratio per se, et proprie prædicantur in recto de suo subiecto in quo recipiuntur. Nam quia per calefactionem aqua recipit calorem, hæc est vera. Aqua est calida. Sed qualitates de quarta specie non prædicantur de subiecto in quo recipiuntur. hæc enim est falsa, lignum est figura puta triangulus, vel piramis, nec valet etiam prædicatio econuerso, ergo ad qualitates de quarta specie, non est alteratio per se, et proprie.

Sed hæc ratio videtur non valere, quoniam aut maior intelligitur de prædicatione in abstracto, aut in concreto. Si primo modo, est falsa, quoniam hæc est falsa, aqua est caliditas. Si secundo modo maior est vera, sed minor est falsa, nã sicut ista est vera, es est calidum, es est humidum, sic ista est vera, es est figuratum, es est triangulatum etc. ergo cum prædicatio denominatiua, et nullo modo in abstracto seruetur tam in quarta specie, quàm in tertia, ratio philosophi non magis concludit pro tertia specie, quàm pro quarta.

Ad hoc dicitur, q licet tam in tertia, quàm in quarta specie seruetur prædicatio denominatiua non tñ eodem modo. Nam in tertia specie falsum est dicere, quòd qualitas puta caliditas

liditas fiat aut generetur, sed ipsum cōpositum puta per calefactionem fit calidum siue aqua calida. Sed in quarta specie, verum est dicere, quòd qualitas puta triangulus fit, & non fit compositum puta non fit lignum triangulus. sed lignū triangulare. Ad argumentum ergo dico, quòd maior debet sic intelligi. Qualitates, & quas &c. prædicantur denominatiue in recto de suo subiecto ita tamen, quòd qualitates ipsæ nō sunt quę fiunt, sed ipsa composita. Qualitates autem de quarta specie, & si aliquo modo denominatiue prædicantur, de suo subiecto sunt tamen illæ quæ fiunt, & hæc est vera idolum fit, & priamis, & lectus. Cum ergo non eodem modo fiat talis prædicatio in tertia, & in quarta specie, ideo ratio philosophi magis concludit pro quarta quàm pro tertia.

Alia ratio philosophi est hæc, nihil ꝓprie, & per se alteratur quando accipit suam perfectionem, qm̄ alteratio supponit subiectum actu, & perfectum quo ad essentialia, quam ꝑfectionem accipit per generationem. Sed quando res apta figurari figura propria siue in naturalibus siue in artificiatis recipit figuram suam perficitur. Consequitur .n. figura formam propriam rei. Et ideo sicut res non potest dici perfecta antequam suam ꝓpriam formam habeat, sic nec antequam propriam habeat figuram, & de hoc constat ad sensum tamē in naturalibus quam in artificiatis. Id autem deficit in qualitatibus tertiæ speciei, nam postquam productus est Sortes. & edificata domus. ex hoc quòd dealbatur vel calefit, non recipit essentialiter perfectionem suam, sed iam habet ex forma, & figura. Ex his autem qualitatibus tertiæ speciei aliquando perficitur accidentaliter, aliquando imperficitur.

Sed hæc ratio non vr̄ valere, qm̄ omnia liquida recipiunt diuersas figuras ſm diuersitatem continentium, cum sint figurabilia figuris continentium, ex quarto cœli, & tamen tunc non recipiunt perfectionem essentialiter, aliter toties liquidum generatur quoties figuraretur figuris nouis ex figuris continentium, quod est vanum dicere ergo &c.

Ad hoc dr̄, ꝙ hæc ratio proprie concludit in rebus figuratis proprijs figuris, & non inconuenit, ꝙ sit particularis sufficit. n. ꝙ concludat ex hoc, ꝙ in aliquo gn̄e rerum receptio figuræ est receptio ex ꝯn̄ti perfectionis essentialis. In nullo autem

autem gñe rerum receptio qualitatum cõium de tertia specie, est receptio talis pfectionis, ergo rationabilius ponitur alteratio per se, & proprie in tertia, quàm in quarta specie.

Secunda conclusio sit ista. Alteratio per accidens, & improprie potest esse in quarta specie qualitatis, pbatur ex declaratione facta in distinctione præmissa. Nam videmus, qđ cum cera liquefit aut induratur accipit aliam, & aliam figuram, & lignum rectum curuatum accipit aliam figurã ergo.

Tertia conclusio sit ista. Ad qualitates primę speciei quæ sunt habitus, & dispositiones tam corporis, quàm animæ nõ est alteratio per se, & proprie dicta probatur ex intentione philosophi primo de habitibus corporis. Ad ea quæ sunt ad aliquid non est motus proprie dictus, vt probatum est in lib. 5. Sed alteratio proprie dicta est motus proprie dictus, vt visum est lib. 5. Et hmõi habitus, & dispositiones sunt ad aliqd vt declarat philosophus textu 17. vt videre poteris. ergo &c.

Sed hæc ratio non videtur valere, quoniam tales habitus cum sint perfectiones, non possunt dici ad aliquid nisi secundùm dici, sed non inconuenit ad relatiua secundùm dici esse propriæ motum, patet enim, ꝙ motus localis est ad differentias locales, quæ tamen sunt relatiua secundùm dici vt locus sursum, & locus deorsum. Prætcrea, cum prædicamenta sint impermixtam, & huiusmodi habitus sint in prima specie qualitatis, impossibile est quod sint in ad aliquid.

Ad hoc dicendum admisso, ꝙ tales habitus sint relatiua secundum dici, ꝙ relatiua ẜm dici sunt in duplici differentia. Quædam sunt quæ licet concipiantur relatiuę tñ essentialiter sunt absoluta, & non fundantur in aliqua relatione, sine qua esse non possint. Quædam autem sunt, quæ licet dicant essentialiter absolutum, tñ sequuntur immediate, & consurgunt ex relatione, & fundantur in ea ita, ꝙ nisi illa posita esse non possunt. In primo gradu sunt differentiæ locales, in secundo sunt habitus corporei, vt sanitas ægritudo quæ consurgunt ex adæquatione, & inadæquatione humoꝝ pulchritudo, & turpitudo, quæ consurgunt ex debita, & indebita ꝓportione membroꝝ cum alijs requisitis ad pulchritudinem & ad suum oppositum. Ad ea quę sunt in primo gradu nihil prohibet esse motum proprie dictum, quia non sunt relatiua

essen-

essentialiter nec consurgunt ex relatione. Ad ea autem quę sunt in secundo gradu non est motus proprie dictus, quia licet nō sint relatiua essentialiter, sapiunt tñ naturam relationis eo, ꝙ fundantur in ea. Ex quo patet quid dicendum sit ad obiectionem. Et si tu vis videre efficaciam rationis philosophi forma eam sic. Ad ea quæ sunt essentialiter ad aliquid, vel fundātur immediate, & necessario in ad aliquid, nō est alteratio per se, & ꝑprie dicta, sed qualitates primæ speciei maxime quo ad habitus corporales sunt huiusmodi ergo &c.

Secundo probatur de habitibus moralibus existētibus in parte appetitiua sic. Res nō alteratur per se, & proprie qn̄ recipit perfectionem propriam. Sed virtus est perfectio rei ergo dum recipit, virtutem non alteratur per se, & proprie. Minorem quidem probat philosophus vt patet in textu. Minorē autem sic probat Comment. in commento 18. Perfectio rei non est diuisibilis, alteratio aūt est in re diuisibili secundùm magis, & minus vt dictum est de motu in lib. 5. ꝙ non inuenitur nisi in rebus diuisibilibus. Hæc Comment. ergo &c.

Sed aduerte, ꝙ hæc probatio non placet B. Th. quia licet virtus consistat in quadam perfectione quæ est medium inter duo extrema, illud tamen medium non stat in puncto, vt arbitrati sunt stoici, sed habet latitudinem vt declarabitur in ethicis, aliter pauci aut nulli essent virtuosi. Pręterea. Admisso, quòd virtus quæ est perfectio staret in indiuisibili, esse tamen malitiæ, & vitij non stąt in indiuisibili, quoniam cum malitia stet in recessu à virtute, potest magis, & minus fieri talis recessus ergo non est neganda alteratio saltem à malitia propter rationem assignatam à Commentatore.

Tu igitur potes illam maiorem duobus alijs modis probare, primo sic. Sicut dixit philosophus in tex. 16. Si ridiculum est dicere domum accipientem finem .i. perfectionem sibi debitam quando alteratur, & tegitur esse alteratam, multo magis esset ridiculum dicere hominem alteratum, quando recipit virtutem, & propriam perfectionem.

Secundo sic, ꝑfectio virtutis, & imperfectio malitiæ sunt in ad aliquid secundùm philosophum in tex. 17. vbi, inquit virtus autem, & malitia omnis in ad aliquid sunt, sed in ad aliquid nō est motus nec alteratio per se, & ꝑprie ergo &c.

Tertio probatur, ꝙ ad habitus intellectuales vt ad scientiã & prudentiam &c. non sit alteratio per se, & ꝓprie; & arguit sic philosophus in tex. 20. Anima nostra recipit scientiam, & alios habitus intellectuales, quiescens, & cessans à motibus. Sed hoc non esset, si deberet accipere scientiam per alteratio nem, vt patet ergo in parte intellectiua non est alteratio per se, & proprie, & maiorem manifestat sic philosophus. Quæ aũt ex principio acceptio scientiæ non est gñatio neq; alteratio. Inquietari enim, & residere anima sciens fit, & prudẽs.

Sed hæc ratio non videtur valere, quoniam frequenter cõ tingit hominem esse in bona corporis dispositione, nec agitari in ordinatis motibus, nec molestari passionibus appeti tiue partis, vt patet in viro sano virtuoso idiota, & tamen nũ quam efficitur sciens, neque doctus, ergo maior propositio non est vera.

Ad hoc dicitur, secundũm Comment. in commento 20. ꝙ hæc ratio philosophi est tantum probabilis, & persuasiua, & videtur procedere vt dicit B. Th. ex his quæ dicebantur à Pla tone. s. quòd anima à principio creationis suæ habet scientiam omnium rerum. Sed in pueritia impeditur propter mul tiplices motus humorum, & passionum, & quando sedantur huiusmodi motus, tunc expergiscitur anima &c. De his. n. lo quemur alias. & dicit B. Th. non esse mirandum si philosophus hic fundat rationem suam probabilem super positionem Platonis, quoniam est suæ consuetudinis, ꝙ antequam probet sententiam suam vtatur sententia aliorum, sicut in lib. 3. phys. vsus est, quòd omne corpus est graue vel leue ẜm mentem Platonis, quod tamen reprobabit in primo cœli. Quomodo autem ẜm sententiam suam generetur scientia in nobis manifestabit in prohemio 1. libri metaphysicæ.

Sed aduerte, quòd Egidio in 7. phys. in q. quam mouet in tex. 20. non placet dictum B. Th. & dicit, quòd non est credi bile, quòd in probando veritatem philosophus se fundet super fundamentis falsis, nunquam enim licet arguere expositionibus falsis, nisi arguendo contra tenentes positiones fal sas, quia tunc ex dictis eorum licet arguere contra eos.

Sed Egidius non considerauit, ꝙ ad conclusionem propo sita philosophus non vtitur sola hac ratione fundata in opi-

nione

nione Platonis, nam aliam secundùm sententiam ꝓpriam præmiserat in tex.2•. cum dixit, sciens.n.ad aliquid maxime dr̄. Et postquam fundauit conclusionem super rõnem propriam, nõ fuit inconueniens hanc vt suasibilem adducere, secus esset si hanc solam posuisset. Dico, quòd B.Th. vt patet declarat, quo hæc ratio potest verificari in doctrina Arist. & declaratio quam facit Egidius concordat cum tertio susceptiuo assignato à B.Th. Ideo in hoc non habuit Egidius veram causam improbandi dictum B. Thom.

Quarta cõclusio sit ista. Ad habitus, & dispositiones tam corporis, quàm animæ, est alteratio per accidens. Hanc declarat philosophus in textu 19. ibi. Quod autem alteretur aliquid manifestum est &c. & in tex.20.ibi. In vtrisque autem his alterari aliquid accidit. Et quomodo fiat huiusmodi alteratio per accidẽs tam in parte animæ sensitiuæ, quàm appetitiuæ declarat ad plenum B.Th. vide tu.

Sed quæret aliquis, cum sint quatuor species qualitatis quare tacuit secundam.

Ad hoc respondet Cõment. recitans Alexandrum in cõment.20.ꝙ hoc ideo fecit, quia potentia naturalis non est qualitas. Opinatur enim, ꝙ potentia rei non distinguatur à forma rei, forma autem rei sicut, & materia est substantia. Sed id nõ acceptatur in via nostra, qm̄ in nullo præterquam in primo, principium proximum agendi est substantia, & de hoc iam locuti sumus in lib.2.de anima in q.12. & ideo dico cum B.Th. ꝙ eam prætermisit, quoniam manifestum est naturalem potentiam sequi ad formam rei, forma autẽ rei ponitur per generationem, & remouetur per corruptionẽ, generatio autem, & corruptio sub sequuntur alterationem, & sic tam forma rei, quàm potentia sua naturalis non sunt termini primo, & per se alterationis, vnde manifestum est, quòd ad potentiam naturalem, & ad suum oppositum non est alteratio per se, & proprie, sed per accidens vt dictum est de prima, & quarta specie. Reliquit igitur eam vt manifestam. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. si æquiuoca sunt comparabilia.

Sed quæcunque non æquiuoca comparabilia sunt, puta, quare non comparabile, vtrum acutius vinum, aut stilus, aut

vltima,

vltima.ſ.vox ſiue corda cytharæ. Quia enim æquiuoca non comparantur. Textu 24.

IN HAC quæſtione aduerte, quòd ſtat difficultas in hoc,ſi aliqua conueniuntur in vno prędicato, quod poſſit verificari de eis ſecundùm magis & minus, ſunt comparabilia adinuicem. Hæc patet ex diffinitione comparationis. Sed aliqua æquiuoca puta magnitudo acuta, & ſapor acutus, & vox acuta,ſunt æquiuoca in hoc quod eſt eſſe acutum,vt dicit philoſophus in text. & conueniunt in hoc quod eſt multum,& cito pungere vel penetrare,quæ eſt ratio acuti. Nam dicitur magnitudo acuta,quia multum,& cito mouet ac penetrat tećtum,& ſapor acutus vt in pipere, quia multum, & cito mouet ac penetrat guſtum,&vox acuta,q̨a idem facit in auditu,& verificantur ſecundùm magis, & minus,quia contingit,quòd plus,& citius ſapor talis mouet guſtum, quàm vox auditum, ergo illa licet æquiuoca ſunt comparabilia.

Pro reſolutione huius quæſiti, ſic procedendum eſt, primo quot ſint conditiones requiſite ad veram, & proprijſſimam comparationem, ſecundo ponentur quædam diſtinćtiones. tertio reſponſiue concluſiones,ex quibus apparebit ſolutio obiećtionis præpoſitæ.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ contingit fieri comparationem tribus modis.ſ.cõiter,proprie,& proprijſſime,& relićtis, duobus primis,q̃m philoſophus intendit de tertio,dico ꝙ tres conditiones requirit.ſ.ꝙ prædicatum in quo fit comparatio ſit vere vniuocum, & ꝙ recipiatur in vtroque extremo eodem modo, & ꝙ ſit eiuſdem naturæ ſm ſpeciem ſpecialiſſimam, & horum omnium reſolutam declarationem iam fecimus in epitomate noſtro in 7.lib.phyſ.in trać.2. in cap.1.& tu vide illic,quoniam hic repetere foret inutile.

Quantum ad ſecundum aduerte duas diſtinćtiones, quarum prima ſit hæc,eorum quæ ſunt, quædam ſunt pure vniuoca vt quæ conueniunt in ſpecie ſpecialiſſima.Quędam pure æquiuoca,vt quæ in ſolo nomine conueniunt.Quædam media,& hæc ſunt in duplici gradu. Quædam magis declinant ad vniuoca ſicut ea quæ ſunt vnius gn̄is, quę licet non ſint vnius naturæ conueniunt tñ in vna rõne ſine aliquo ordine, ideo apud logicũ genus p̄dicatur vniuoce de ſpeciebus ſuis.

Quædam magis declinant ad æquiuoca ficut analoga, quæ nec vnam naturam dicunt, nec vnam rationem æqualiter participatam.

Secunda diſtinctio ſit hæc. Comparatio quoniam attenditur iuxta aliquam vnitatem, ex eo.n.quod aliqua in vnum conueniũt ſunt comparabilia, poteſt dupliciter ſumi, primo ſm quòd aliqua vniuntur ſm proportionem. ſecundo ſm quòd aliqua vniuntur ſm proportionalitatem. Dicuntur aũt illa vniri ſm proportionem, quæ ad ſeinuicem ſeruant aliquam habitudinem. qm̃ proportio eſt duorum adinuicem certa habitudo ſm quantitatem, vñ quę hñt proportionem adinuicem debent eſſe eiuſdem rationis vt numeri ad numerum, lineæ ad lineam, non autem lineæ ad numerum, nec numeri ad ſuperficiem, ea autem vniuntur ſecundùm proportionalitatem quę non ad ſeinuicem ſed ad alia comparantur, qm̃ proportionalitas eſt duarum proportionum ſimilitudo ex quinto Euclidis; puta duę proportiones duple hñt proportionalitatem, dicendo, ſicut ſe habent 6.ad 3.ita 4.ad 2.Et hæc quidem proportionalitas poteſt ſeruari inter res diuerſorum gñm, & quæ non ſunt eiuſdem rationis & inter analoga, non aũt inter pure æquiuoca, quoniam in ſolo nomine cõueniunt, quod etiam eſt ad placitum, ſicut igitur duplex eſt vnitas ſiue conueniẽtia in aliquo vno.ſ.ſm proportionem & ſm proportionalitatẽ, ſic duplex eſt comparatio eodem modo.

Quantum ad tertium ſit prima concluſio. Comparatio ſecundùm proportionem, quæ eſt verè & propriè comparatio, nõ poteſt eſſe inter æquiuoca, nec inter analoga, ſed ſolum inter vniuoca, quæ nõ ſolum ſint vniuoca ex ratione, ſed ex natura ita quòd ſint eiuſdem naturæ ſpecifice probatur. Quę ſunt comparabilia ſecundùm proportionem, debent eſſe eiuſdem rationis non ſolum logicæ, ſed etiam phyſicæ alioquin non verè & realiter in aliquo vno conuenirent, & per conſequens non eſſet vera comparatio ſecundùm proportionẽ inter ea, ſed nec æquoca nec analoga vt patet ex eorum diffinitione ſunt eiuſdem rationis logicæ & phyſicæ. Sed ſola vniuoca ex natura, eo quòd talia ſunt ſpeciei ſpecialiſſimæ, & indiuidua formaliter, ergo &c. Secunda concluſio. Comparatio ſecundùm proportionalitatem, quæ large eſt comparatio, li

cet non possit esset inter simpliciter æquiuoca vt æquiuoca sunt, pôt tñ esse inter ea quæ sunt analoga, & quæ non sunt omnino eiusdem rationis, ꝓbatur, quia talia possunt conuenire in similitudine duarum proportionum, vt qñ comparamus magistrũ in scola ad rectorẽ in naui, qm̃ sic ille imperat & regulat discipulos sic ille regulat nautas, & tñ lex in scolis & lex in naui non sunt eiusdem rationis, ergo &c.

Ex his patet quid dicendum sit ad obiectionem in principio quæsiti. Cõcludit.n. ꝙ inter magnitudinem acutam & saporem acutum, & vocem acutam seruatur comparatio ſm proportionalitatem sic arguẽdo. Sicut se habet magnitudo acuta in mouendo tactum, sic sapor acutus in mouendo gustum. Sed magnitudo acuta multum & cito mouet tactum, ergo sapor acutus multum & cito mouet gustum. Sed q̃a philosophus non intendit hic de comparatione nisi ſm ꝓportionem, quę non seruatur nisi inter quæ inueniuntur tres cõditiones præmissæ, ideo illa obiectio non concludit in hoc loco. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Qõ 7. Si regulæ comparationis in motu locali assignatæ à philosopho sunt veræ.

Quoniam aũt mouens mouet semper aliquid & in aliquo, & vsque ad aliquid. Tex. 35.

IN HAC quæstione aduerte, antequam deueniamus ad difficultatem, ꝙ philosophus ponit duas regulas, sed põt distingui in quatuor, ita quòd duæ se tenent ex parte mobilis & duæ ex parte mouentis.

Prima ex parte mobilis est hæc, si, diuidit mobile in duas medietates. & stat integra virtus mouentis, tunc illa virtus quæ mouebat totum mobile per tantum spatium puta centum passus in tanto tempore puta in hora, mouebit medietatem illius mobilis per duplex spatium puta per ducentum passus in eodem tempore.i.in hora.

Secunda est hæc, eadem virtus mouẽtis remanens integra mouebit medietatem mobilis per tantum spatium.i.per centum passus in medietatę temporis, quia sic seruatur proportio motoris ad mobile.

Prima ex parte mouentis est hæc. si tota virtus motoris mouet aliquod totum mobile per tantum spatium in tanto

tempore,mouebit medietatem illis mobilis per tantundem ſpatium in medietate illius temporis.

Secunda eſt. ſi totum mouens mouet totum mobile per tm̄ ſpatium in tanto tpe,media virtus mouebit medium mobile per idem ſpatium in eodem tpe,qm̄ inter adęquata ſemper ſeruatur æqualis effectus. Cum igitur ita adæquatur medium medio ſicut totum toti,per idem ſpatium,& in eodem tpe medium mouens mouebit medium mobile,ſicut totum mouet totum,iſte ſunt regulæ philoſophi.Sed prima non vr̄ vera.Quia bene ſtat,ꝙ ſortes moueat ſiue proijciat lapidem quatuor librarum per centum paſſus,&tn̄ non proijciet lapidem duarum librarum per ducentum paſſus, vt patet per experientiam.Præterea,ſi ſm ꝙ diuiditur mobile augetur tranſitio maioris ſpatij, ſequitur ꝙ ſi ſortes mouet lapidem decem librarum per centum paſſus,mouebit lapidem vnius libræ per miliare quod eſt ridiculum. ergo non videtur prima regula ſumpta ex parte mobilis eſſe vera.

Similiter ſecunda ſumpta ex parte mouentis non vr̄ vera. Nam ſi media virtus motoris mouet medium mobile, per idem ſpatium in eodem tpe, ſequitur eadem rōne, ꝙ dupla virtus mouebit idem mobile, per idem ſpatium in duplo minori tpe,& tripla in triplo minori,& ſic deinceps, quoniam ſm philoſophum quanto virtus motoris ſuperat mobile tāto velocius mouet ipſum. Hoc autem eſt falſum. quoniam motor infinitæ virtutis,infinitæ velociter moueret,& ſic moueret in inſtanti. Repugnat autem motum fieri in inſtanti vt probatum eſt in 6.lib.ergo regula philoſophi non videtur vera. Vt igitur ſcias ſuſtinere has regulas ſic procedendum eſt. Primo, ponenda ſunt quædam notabilia. Secundo, ex eis declarabitur quem ſenſum habet philoſophus in illis maximis. Tertio,ſoluentur obiectiones factæ.

Quantum ad primum aduerte, quatuor notabilia. quæ ſunt de mente B. Thom. & Commentatoris.

Primum eſt,ꝙ licet motor poſſit eſſe virtus in corpore,& incorporea,vt ſubiecta in materialis. tamen philoſophus in his regulis ſemper intendit de motore corporeo. cuius ſignum eſt,quòd dicit in tex.35.ſemper enim mouet,& mouetur,vbi dicit Cōment. Motor enim qui qn̄ mouet mouetur

est corpus necessario.& in fine comment.35.inquit.& Arist. non loquitur hic nisi de motoribus materialibus.

Secundum est,ꝙ illa maxima qua dicitur, ꝙ velocitas propria vnicuique motui sequitur excessum potentiæ motoris super potentiam moti,verificatur in omni motore cuius potentia est finita. & hæc est mens Comment. in eodem commento,vbi subinfert hæc verba. vtrum vero hoc sit commune, & potentijs mouentibus non corporalibus, si aliquid sit tale habet quæstionem difficilem.

Tertium est, quòd si aliquis ex motoribus qui sunt in materia haberet virtutem infinitam,moueret in instanti. & hoc est ad literam de intentione Comment. in eodem commento, & declarabitur in lib. 8. in tex. 79.

Quartum est,ꝙ philosophus hic tradit regulas de comparatione motuum. considerando motum per se,& in communi nundum applicando ad naturam particularem. & hæc est intentio B. Th. in expositione tex. 36. vbi, inquit, loquitur philosophus secundùm considerationem communem mundum applicando ad aliquam naturam specialem.

Quantum ad secũdum aduerte,quòd prima regula ex parte mobilis est vera considerando motum per se,& in cõi,quę tñ potest falsificari per accidens ex applicatione ad materiam specialem. Nam quantum sit ex ꝓportione motoris,vt motor est,& mobilis vt mobile est semper sicut diminuitur mobile oportet motorem obtinere supra mobile. & quanto plus obtinet super ipsum tanto mouet ipsum per maius spatium in æquali tempore,vel per idem spatium in minori tempore. Hæc tamen proportio per accidens,id est ratione alicuius annexi potest impediri. Nam si figura totius mobilis, & medietatis suæ non sit vniformis, & si medium puta aër non sit æquæ subtile, & si spatium puta magnitudo non sit vniformæ non ratione motoris,& mobilis secundùm se,sed ratione dictorum falsificatur regula.

Secunda regula sumpta ex parte mouentis verificatur stãdo præcise in motore corporeo,& virtutis finitæ iuxta secundum,& tertium notabile.Quod si fiat transitus ad motorem incorporeum regula nõ tenebit de ꝓportione velocitatum iuxta ꝓportionem excessus, & victoriæ motoris supra mo-

 bile,

bile, eo ꝙ motor incorporeus non est eiusdem ordinis cum motore corporeo,& pterea motor corporeus dū mouet mouetur quod non ptingit in motore incorporeo vt declarabitur in lib. 8. Et ex eo ꝙ motor corporeus mouens mouetur semper stat aliqua resistentia mobilis ad motoré siue sit motus naturalis siue innaturalis, & ex proportione huius resistentiæ stat ,pportio velocitatum. Nam quia magis resistit totum mobile mouenti corporeo q̃ medietas, ideo tardius mouet totum q̃ medietatem. Inter motorem aūt incorporeum & suum mobile, non seruatur talis resistentia, qualis inuenitur in his inferioribus corporeis,vt alias dicemus.

Quantum ad tertium aduerte,quòd prima obiectio concludit regulam falsificari per accidens,sed non per se,nec ratione motus in communi. Nam ideo falsificatur in exemplis datis de proiectione lapidis,quia dū proijcitur lapis mouetur secundùm circulos factos in aëre. Sed non oportet ꝙ si virtus mouentis est sufficiens ad causandū circulos in aëre per decem passus,quòd sit sufficiens per centum aut mille,& maxime stante difformitate aliqua ex his quæ dicta sunt supra,falsificatur ergo regula non ratione motus secundùm se. sed per accidens.i.ratione eorum quæ annectuntur motui.

Ad secundam concedo consequentiam,stando in motoribus materialibus iuxta secundùm notabile. & nego falsitaté consequentis iuxta tertium notabile, & quando dicis quòd hoc repugnat philosopho,respondeo,licet hæc sit falsa, pōt esse motus in instanti,hęc tamen conditionalis est vera,si daretur virtus motiua infinita in magnitudine moueret in instanti. & hanc conditionalem admittit philosophus in libr. octauo licet antecedens & consequens sit impossibile si auté fiat transitus ad motorem incorporeum & præcipue ad primum supposito ꝙ sit virtutis infinitæ, nego consequentiam iuxta secundum notabile. Ad probationem dico quòd philosophus intendit de virtute motoris qui sit eiusdem ordinis cum suo mobili. Corporeum autem & incorporeum nō sunt eiusdem ordinis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super octauum librum physicorum.

1 Si philosophus in 1. textu intendit inquirere de æternitate motus in communi, vel motus cœlestis.
2 Si consideratio de perpetuitate motus est omnino necessaria ad intelligendum primum principium esse.
3 Si creatio est possibilis secundùm philosophum.
4 Si rationes philosophi & Comment. quibus extimant se efficaciter probasse motum esse perpetuum, ineuitabiliter concludunt.
5 Supposito ꝙ motus esset æternus, vtrum dependeret à primo mouente vt ab agente vel efficiente.
6 Si augmẽtum quod fit in re viuente sit motus cõtinuus.
7 Si alteratio est continua & diuisibilis in infinitum.
8 Si in animali mouente seipsum, anima est pars mouens, & Corpus pars mota & si motus animalis, est motus naturalis.
9 Si grauia & leuia mouentur à seipsis, vel à principio extrinseco, & quod sit illud.
10 Si motores orbium planetarum mouentur per accidẽs.
11 Si motus localis est prior alijs motibus.
12 Si motus localis reflexus potest esse continuus.
13 Si motus circularis potest esse æternus.
14 Si mouens potentiæ finitæ, potest mouere per tempus infinitum.
15 Si in magnitudine finita potest esse virtus infinita.
16 Si primum mouens est vigoris infiniti.
17 Si primum mouens est tantum vnum.

QVAESTIO PRIMA.

Si philosophus in primo textu intendit inquirere de æternitate motus in communi vel motus cœli.

Vtrum autem factus sit aliquando motus cum non esset prius. Textu 1.

N HAC quæstione. Inuenio duas vias satis famosas .s. B.Th.& Comment. B.Th.tenet, q intentio philosophi est inquirere de æternitate motus in cõmuni, siue secundum genus. Comment. autem de motu cœli. In hac igitur quæstione sic procedendum est. Primo,defensabitur via B. Th. Secundo, soluentur rationes Cõment.Tertio,declarabitur quõ vtraque via põt ꝯcordari.

Quantum ad primum aduerte,q B. Th. non fuit primus inuentor huius expositionis, qm vt recitat Comment. in 8. lib.phys.in commento 1. Alpharabius in lib.suo de entibus transmutabilibus. & Auic.&Auempace Hispanus tenuerũt, quòd intentio Arist.in principio istius tractatus est declarare,quòd ante omnem motum est motus,&ante omnem trãsmutationem est transmutatio,&quòd motus non deficiet secundùm genus, vt ex hoc procedat ad declarandum esse primum motum,&ęternum qui continet omnia,aut vnum aut plures, & ipsemet Comment. vt illic dicit stetit multo tempore in perscrutatione de hac declaratione,quàm,scilicet fecerat Alexander,quousque sibi apparuit intentio Arist. ꝑut sibi videtur,quòd,scilicet Arist. intendit non de motu in cõmuni,sed de motu cœli vtrum sit factus de nouo. Igitur B. Thom. concordans cum Alexandro, & alijs prænominatis probat intentum multipliciter.

Primo,quia nulla ex rationibus, quas infra adducet incipiens à text.4.vsque ad tex.14.continet medium proprium, & particulare quo possit euidenter concludi,quòd intendat de motu cœli. Sed de motu in communi.

Secundo philosophus inquiret infra, vtrum aliqua semper moueantur,& in tex.53. probabit,quòd motus primus, qui est motus cœli est perpetuus, ergo si hic inquireret, & probaret æternitatem primi motus, frustra, & inutiliter inquireret,& probaret hoc idem infra.

Tertio, philosophus volens infra in text.52.demonstrare aliqua semper moueri, supponit ęternitatem motus in hoc loco demonstratam suo iudicio,vnde inquit,in tex.52. Si debet sicut diximus,in his quę sunt esse incessabilis quidam,& immortalis motus &c. Si ergo hic demonstrasset æternitatē motus cœlestis cum ex hoc inferius probet cœlum semper & perpetuo moueri, peteret principium, & probaret idem per idem.

Et aduerte,ꝙ Comment.vt recitat B.Th.conatur respondere secundæ rationi declarans non frustra nec inutiliter reiterari infra hæc perscrutatio, quia hic aliquid omisit, quod sufficientius,& clarius explicat infra. Sed aduerte,quòd Cōment.in cōment.1.non dicit,ꝙ philosophus hic aliquid omiserit,sed dicit sic ego autem cum hoc,& credebam expositionem istius loci esse istam tantum,eram aliquantulum in errore .s. in hoc, ꝙ declaratio Arist. est declaratio diminuta.

Sed vt inquit B.Th. hoc non valet,quia Arist. habuit copiam corrigendi,& ordinandi librum, & supplendi in loco debito;si quid omisisset, ne faceret lib. suum inordinatum.

Quantum ad secundum aduerte,ꝙ Comment.in commēto 1.dicit,quòd Arist. intendit hic declarare, vtrum primus motus continens mundum, aut primi motus si sint plures vno sint facti de nouo,ita ꝙ ante eos non fuit motus omnino. Aut si primus motus,qui continet omnia existens in primo moto aut in primis motis,si fuerint plures vno motu,sit æternus qui nunquam cessauit nec cessabit, sed est sicut vita, vt dixit eorum quæ constituuntur per naturam, hæc Comment. & qui sequuntur eum conantur exponere, & firmare intentionem eius multipliciter.

Primo sic,inqrit Arist.an motus,q̄ est vitam quædā subsistentium in nā sit factus de nouo,an sit æternus. Sed motus cęli est ille,qui est vita his inferioribus,qm̄ per ipsum saluat̄ gn̄atio in mundo inferiori,vt declarabit infra philosophus,

&

& in 2.de generatione,& in 12.metaph. ergo de motu cœli, & non de motu in communi intendit Arist.inquirere.

Secundo sic. Arist.probans æternitatem motus arguit, ꝙ ideo motus est æternus, quia ante omnem motum nouum, est dare motum aliquem, sed motus prior omni motu nouo est motus cœli, ergo de hoc intendit philosophus.

Tertio sic, si non intendit de motu cœli, suę rationes sunt insufficientes, nam motus alij non continuantur nec durant in perpetuum, vt generatio, & corruptio nisi per motum cœli ergo diminute probaret philosophus æternitatem motus, nisi probaret de motu cœlesti.

Sed istæ rationes non concludunt. Ad primam dicitur ad minorem, quòd non solum motus cœli potest dici vita, sed & alij motus, eo quòd motus in animalibus est signum vitę, & loquitur hic philosophus vt dicit B.Th. de mūdo sicut de magno animali, in quo deprehenditur vita quandiu inest ei motus &c. loquendo ergo de mundo vt de quodam animali tenendum est, quòd sicut omnis motus qui est in animali potest dici vita, & non solum motus primus qui est motus cordis, sic in toto vniuerso omnis motus cuiuscunque partis potest dici vita, & non solum motus cœli, qui est motus primæ, & nobilioris partis.

Ad secundam dico, ꝙ philosophus probans æternitatem motus in cōmuni, vt patet in tex.5. facit hanc consequētiam si non semper fuit motus, ergo datur primus motus ante quē non fuit alius motus, sed hoc est falsum, & qm̄ consequentia est euidens immoratur ad probandum falsitatem consequētis, & deducit ad hoc inconueniens, erit ergo quædam prior mutatio prima. Sed per illam priorem nō intendit motum cœli, sed mutationem factam, aut in mouente, aut in mobili, vt patet in tex.9. Ad argumentum ergo nego minorem, quoniam motus prior omni motu nouo potest esse alius quam motus circularis cœli, potest enim secundùm Arist. esse mutatio qua mutatum est mouēs, aut mobile ab vna dispositione qua quiescebant, ad aliam qua inceperūt mouere.

Ad tertiam respondet B.Th.in expositione ibi. Sed hoc nihil est, &c. vide tu.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ aliqui conantur concor dare

dare vtranque opinionem dicentes, ꝙ ex rationibus hic inductis ab Arist. potest concludi, & motum in cõmuni nunquam incepisse, & similiter motum cœli. Concedunt tñ ꝙ rationes inductæ clarius, & sensibilius concludunt de perpetuitate motus in cõmuni, quàm motus cœli, & ideo hoc aduertens philosophus, vt clarius suum ꝓpositum ostenderet ꝓbat philosophus determinate, & particulariter infra motũ cœli esse æternũ. Sed de hac concordia tene, ꝙ volueris, dum modo vt Thomista sustineas, ꝙ prima, & expressa intentio Arist. fuit de perpetuitate motus in cõi, vtrum aũt secundaria intentio fuerit loqui de motu cœli, nihil refert. Hæc. n. discordia inter B. Th. & Cõment. stat super primam intentionem Arist. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 2. Si consideratio de perpetuitate motus est omnino necessaria ad intelligendum primum principiũ esse.

Considerandum igitur quomodo se habet hoc, præopere ei non solum ad naturæ cõsiderationem scire veritatem, sed ad scientiam de primo principio. Textu 3.

IN HAC quæstione aduerte, quòd Comment. in cõment. 3. & B. Th. exponens in hoc conueniunt, quòd consideratio de æternitate motus est vtilis ad sciendum primum principium, quia Arist. vtitur in 8. phys. & in 12. metaph. æternitate motus ad probandum primum principium. Sed in duobus disconueniunt. Primo, quia dicit Cõment. in commento 3. quòd metaphys. nullam habet viam ad demonstrandum primum motorem esse nisi accipiat ipsam pro constantia naturali. Et intendit, quòd nullo alio medio potest concludere primum principium esse, nisi motu physic. In hoc dissentit à B. Th. vt docuimus in lib. 12. metaph. in q. 3. vbi declaramus mentem B. Th. fuisse ꝙ Arist. in 8. phys. posuit primum fundamentum probationis de primo principio. s. motum physicum æternum, Sed ex hoc solo non concludit primum principium esse, imò ex hoc vt ex primo, & magis noto fundamento ascendit in metaphysica, ad motum metaphysicum, qui est motus desiderij, & ex eo concludit primum principium esse. Et totum processum philosophi, & ascensum à motu physico ad motum metaphysicũ, & quomodo concludit primum principium esse, videbis

in

in lib.12.metaph.in q.3.& in q.9. nec hic replicandum est, vnde aduerte, ꝙ qn̄ dicit B.Th. in hoc 8.lib. in expositione tex.3.ꝙ philosophus in 8.phys. & in 12.metaph.vtitur ęternitate motus ad ꝓbandum primum principium esse, non intelligas,ꝙ vtatur eo,ita ꝙ eo solo concludas,sed vtitur eo vt primo fundamento, & concludit per motum metaphysicū.

Secūdo disconuenit in eo ꝙ tenet æternitatem motus nō solum vtilem,sed omnino necessariam ad declarandum primum principium esse.Nam in 2.lib.phys.cōment.21.loquēs contra Auic. dicit, ꝙ est omnino impossibile, vt declaretur primum motorem esse nisi naturali signo quod arbitratur esse motum æternum. Sed B.Th. tenet vt veritas est,ꝙ siue ponatur motus æternus, siue non, habemus efficacissimam viam ad concludendum primum principium esse, & arguemus sic,si motus est ęternus necesse est esse primū principiū quod sit causa motus ęterni,si motus non est æternus, sed incepit,necesse est primū principium esse, quia omne nouum indiget aliquo innouante.Nō ergo ex ablatione motus ęterni,aufertur omnis via ꝓbandi motorem primum,vt putauit Cōment.In hoc quæsito nolo me extendere.Sed vide in 12. metaph.in q.3.vbi declarauimus si ad physicum,vel metaphysicum spectat probare entia abstracta tam in genere, quàm in specie, & illic pertractauimus viam Cōment. & Auic. & Scoti,& B.Th. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 3. Si creatio est possibilis ſm philosophum.

Dicimus autem motum esse endelechiam mobilis secundum ꝙ mobile,&c.tex.4.vbi inquit Cōment.& ex hac diffinitione motus apparet bene impossibile esse generationem ex puro non esse,id est ex nihilo. Comment.4.

IN HAC quæstione non est hic immorandum, quoniam in 12.metaph.q.5. resoluimus hoc quæsitum vbi pertractamus de creatione cum nouitate, & sine nouitate essendi, & quid tenendum sit in via nostra de positione Arist. & de positione Cōmentatoris. Ideo vide illic. Quæ autem dicit B.Th.contra Cōment.& quomodo soluit eius obiectiones patet in expositione sua super tex.4. Et aduerte,quòd Albertus in lib.8.phys.in tract.1.in cap.4. reprobat quæ dicit hic Commentator contra creationem vt videre poteris.

Quæstio

¶Quæstio 4. Si rationes Arist.& Comment. quibus existimant se efficaciter probasse motum esse perpetuum concludunt ineuitabiliter.

Ergo,& hoc necessarium est,aut factá aliquando esse cum non essent,aut perpetua esse. Textu 5.

IN HAC quæstione aduerte,quòd aliqui expositores Christiani nimis innitentes doctrinæ philosophi, & Comment.audent adeo magnificare rationes philosophi, & Còment.de æternitate motus, quòd dedignantur acceptare solutiones præcipue B.Th.& conantur destruere eas. Nos igitur in hoc quæsito nil aliud intendimus, quàm rationes illas,& singulas soluere vt B.Th.& solutiones sustinere,ne ipsi soli scientes videantur.

Prima ratio philosophi est hæc,si motus incepit postquã nullus erat motus,hoc potuit esse vel quia mobilia, & mouentia sunt facta cum prius non essent, aut sunt perpetua, si primum cum mobile sit prius suo motu,vt premissum est necesse est productionem mobilis præcedere motum illum, productio autem mobilis est motus vel consequens motũ, ergo ante primum motum erit motus prior.

Ad hanc primam deductionem rñdetur, ꝙ mouens primum semper fuit. Mobilia aũt omnia producta sunt cum prius non essent, sed hæc ꝓductio non est motus nec mutatio physica,qm̃ illa supponit materiã,sed est simplex productio ex nihilo quæ non est proprie motus, & ideo negatur illa ꝯñtia, ergo ante motum primum erit motus prior.

Contra hanc solutionem dicunt sequentes Còment.ꝙ talis productio ex nihilo non potest probari, nec manifestari per aliqua apparentia sensui, nec mediate, nec immediate. & ideo philosophi naturales,& vniuersaliter philosophi procedentes secundùm humanum medium non viderunt huiusmodi productionem.

Præterea. Tenentes productionem ex nihilo habent concedere, quòd productiones sunt æquiuoce stante termino vniuoco. Tertio enim genita, & terra creata sunt eiusdem speciei specialissime, quod tamen est manifeste falsum.

Præterea, secundùm hanc productionem potentia actiue non corresponderet potentia passiua, cuius oppositum vult philo

philosophus in lib.5.metaph. in tex.17. ergo philosophus non admittit talem productionem.

Præterea, si ipm mobile incepit esse, aut prius potuit esse, aut nõ. Si primum illa potentia fuit in nihilo aut in subiecto præexistente. Non.n.potuit esse in primo agente tm̃, qa manifestum est potentiam receptiuam esse alicuius rei, & nõ esse in agente, aliter agens vt agens esset productibile. Sed nõ potest esse in nihilo, vt patet, ergo est in subiecto præexistẽte. Si secundum, ergo fuit impossibile produci, quod enim non potest esse, est impossibile esse, & impossibile produci.

Ad primum dr̃, ꝙ licet primi philosophi naturales nõ cognouerint hanc ꝓductionem, qa non considerabant nisi particulares factiones agentium particularium, tñ posteriores vt Plato, & Arist. aperte cognouerunt, Plato quidem vt patet in Thimeo. De Arist. autem iam docuimus in lib.12. metaph.q.5. vt videre poteris, nec est replicandum hic.

Ad secundum, nego fallitatem consequentis, quoniam in 7.metaph.in q.11.iam determinauimus contra Cõment. ꝙ non inconuenit ex productionibus æquiuocis procederet terminum vniuocum. vt murem genitum ex putrefactione, & genitum ex propagatione. Et tu vide illic.

Ad tertium concedo consequentiam, & nego quòd philosophus teneat oppositum, vt iam docuimus in lib.5. metaph.in q.19.vbi ex proposito de hoc locuti sumus, & inuenies, quòd Arist.intendit de potentia actiua naturali.

Solutionem quarti inuenies in 5.metaph.in q.11. vbi recitatur idem argumentum ex opinione Ianduni. vt videbis.

Soluta prima deductione philosophi, & defensata solutione B.Th. procedamus ad secundam deductionem quam facit philosophus. Quæ est hæc.

Si mouens, & mobile sunt æterna, & non est motus æternus. sed postea incepit, dicit philosophus, ꝙ hoc est irrationabile, & ab inscientibus dictum, quoniam si fuit mouens, & mobile ab æterno, & non mouetur ab æterno, ergo mobile prius quieuit, & postea incepit moueri. Est.n.quies priuatio motus in subiecto apto moueri quale est mobile. Priuatio aũt nunquam est in subiecto apto, nisi ex aliqua causa oportuit ergo præexistere aliquam causam illius quietis in illo mobili,

mobili,& donec causa illa stetit, stare quietem. vt ergo inci peret moueri, necesse fuit causam quietis remoueri. Sed remotio causæ quietis non est nisi per motum, vel conseqtur motum. Et sic sequitur quod prius.s.ꝙ datur motus præcedens primum motum, quod implicat contradictionem.

Respondetur, ꝙ mouens est æternum, & potuit ꝓducere mobile ab æterno. Sed illa productio non esset motus, nec mutatio naturalis, vt dictum est, & posito, ꝙ produxisset ab æterno potuit tñ non mouere ab eterno, & cōceditur, ꝙ mobile æternum potuit quiescere, sed causa quietis non fuisset nisi voluntas primi mouentis, quæ libere determinasset mouere in tpe, & non ab æterno. Et non fuit necesse illam causam quietis remoueri per motum, aut consequi motum, qm̄ non est agens per naturam, sed est agens liberum, quod pōt agere modo quo placet, & quādo placet, sine sui mutatione.

Sed contra hanc rñsionem arguitur de mente philosophi in text.8. Nam si mobile, & mouens sunt æterna, & tñ non semper erat motus. quæritur, aut semper fuerunt adinuicem ꝓpinqua, & sufficienter disposita ad mouendum, aut non, si primum. ergo qua rōne nunc motus est, semper ēt fuit. Si non, ergo vt inciperet motus oportuit ea adinuicem appropinquari, & acquiri in vtroque, vel in altero talem dispositionem qua posset mouens mouere, & mobile moueri. Sed nō potuerunt appropinquari, nec acquirere nouam dispositionem sine motu, quia vt declarat philosophus in tex.9. relatio non pōt de nouo in esse alicui nisi ipso, aut altero correlatiuo mutato, vt si qd nunc est duplum, & ante non erat duplum, oportet mutationem factā esse in eo, aut in altero, aut in vtroque. Si igitur, hoc est nunc mouens ſm actum, quod prius nō erat actu mouens. & hoc motum ſm actum. quod prius non erat motum actu, cum mouens actu, & motū actu sint in ad aliquid, necesse est hanc mutationem qua appropinquant, aut nouam dispositionē acquirunt præcedere eam quæ ponebatur esse prima, quod implicat contradictionem.

Ad hoc dr̄ posito, ꝙ mouens, & mobile essent æterna, mouēs semper fuit in eadē dispositione in qua nūc est & semper erit vt moueat, & etiā mobile vt moueatur. & cum dr̄, ergo qua rōne nunc est motus, semper fuit, nego ꝯñtiam, quia nō valet

valet nisi in agente naturali determinato ad vnum. Agẽs aũt per intellectum, & voluntatem nõ necessitatur ad agendum et ꝙ sit sufficienter dispositum,&nullum adsit impedimentũ, sed agit modo quo placet,& qñ placet.& sic primum moués potest voluntate sua æterna incipere motum de nouo,nulla facta mutatione in illo : nec facta in mobili supposito,ꝙ sit æternum.Et qñ probatur,quia noua relatio &c.dico,ꝙ illud principium non tenet in hoc proposito,quia mobile ęternũ est semper dispositum ad moueri.& non fit de potentia actu motum nisi voluntate primi mouentis : vnde hæc ꝑñtia non valet. Si igitur hoc est nunc mouens secundùm actum &c.

Sed contra hanc solutionem instat Comment.in cõment. 8.Mouens per intellectum,&voluntatem non incipit moue re post quietem , nisi quia in hora in qua incipit mouere fit concupiscentia in agente,quæ non erat ante, & illa est causa propinqua ad agendum in illa hora. quæ non erat ante . Et causa illius concupiscentiæ est præsentia temporis,& pręsen tia temporis, quæ non erat ante est transmutatio necessario aut sequens transmutationem . Concupiscentia igitur facta per præsentiam temporis est transmutatio extra transmutationem. Ante igitur transmutationem quæ est posita prima est alia transmutatio, & non potest homo sanus fugere hanc fidem existimatione præsente hæc Comment.

Ad hoc dr̃,ꝙ Cõment.idem iudicium facit de primo agen te per intellectum. & de alijs agẽtibus,per intellectum,sicut sunt intelligentiæ & hõ.Nam in istis instantia sua concludit in primo aũt non.Et rõ drĩæ est hæc.Agentia per intellectũ alia à primo intendunt, & appetunt actione sua consequi finẽ alium ab eis.qui comparatur ad ea,vt perfectiuum ad ꝑfe ctibile.& in agendo supponunt aliquid ex parte passi, & sup ponunt tp̃s in quo eligunt agere,v.g.si fortes nõ stat ad ignẽ in æstate est quia non est tp̃s frigoris ideo expectat tp̃s hiemale vt tunc faciat ignem. si quis facit vinum expectat autũnum,quia supponit materiam ex qua extrahat vinum .s. vuã quę non est nisi in autumno,Si quis ambulat dum est sanus, &quiescit qñ ægrotat . est qa mutatur de fortitudine ad debi litatem . Sed nullũm istoꝵ habet locum in primo mouente qñ ad nullum alium finem ordinatur,sed est, & operatur gr̃a sui.

sui.& in agendo nihil necessario supponit ex parte passi.Nec supponit nec expectat tempus . quoniam est supra tempus & auctor temporis. Et ideo in mouendo in producendo vniuersum non est quærenda causa extra primum mouens, sed in ipso tantum,si ergo nunc mouet aut producit,&non prius non est propter mutationem factam in ipso nec in alio. Sed quoniam sic disposuit ex intellectu, & libera voluntate sua, & modo,& quando,& quantum voluit.

Iterum aliqui sic arguunt in fauorem Comment.si primũ mouens nunc incipit mouere, & prius non mouebat,aut ab æterno voluit mouere aut non, si non, cum nunc velit quia nunc mouet, & ab æterno non habuit hanc volitionem,ergo mutatus est à nolle ad velle. & sic ante motum primum est mutatio prior,si sic. ergo cum ipsum adiuncta voluntate sit per se,& immediata,& sufficiens causa motus, fuit motus ab æterno.

Ad hoc dicitur,ꝙ ab æterno voluit mouere in hoc nunc, & non ante,& sicut ab æterno prædiffiniuit,sic incepit moue re, & ideo non transiuit à nolitione ad volitionem nec à vo litione antiqua ad volitionem nouam.

Sed dicit Iand.hoc non est ad propositum,quia non quæro,an primus motor ab æterno voluit mouere nunc. Sed ab solutę vtrum ab æterno voluit mouere vel nõ,oportet.n.alte rum istoꝝ concedere cum sit diuisio ꝑ contradictionem,&si dicas absolute,ꝙ ab æterno voluit mouere, tunc ab æterno mouit,quia vt dictum est posita causa sufficienti per se,& im mediata ponitur effectus,& si non ab ęterno voluit mouere, & nunc vult mouere,ergo est innouatus, ꝙ est impossibile.

Ad hoc rñdet B.Th.in 1. parte q.46.art.2.ad 9.& ad 10.& tu habes concedere,ꝙ absolute Deus ab æterno voluit producere mundum, & mouere cœlum, sed non pro æterno,& quando arguitur,ergo ab ęterno mouit,negatur consequen tia. Ad probationem dico,quòd illa propositio, posita cau sa &c. non verificatur simpliciter nisi in causa naturali, in agentibus autem per intellectum, & voluntatem quod conce ptum est,& prædiffinitum accipitur vt forma quæ est princi pium actionis,& quoniam primus motor agit per voluntatem non sequitur, quòd ex volitione eius æterna sit effectus

æternus,ſed qualem,& qñ voluit,vt.ſ.hřet eſſe poſt non eſſe.

Item adhuc ſic arguitur,ſi primum mouens voluit, & potuit producere res,& mouere ab æterno,quæritur quare nõ fecit cum ſit melius rem eſſe quàm non eſſe,& primum principium cum ſit optimum ſemper facit quod melius eſt.

Ad hoc reſpondet B.Th. ꝙ ſic voluit ꝑꝑ ſeipſum,ſicut.n. ꝑꝑ ſeipſum res fecit vt in eis ſuæ bonitatis ſimilitudo manifeſtaretur,ita voluit eas nõ ſemper eſſe,vt ſua ſufficientia manifeſtaretur in hoc, quòd alijs non exiſtentibus ipſe in ſeipſo omnem ſufficientiam beatitudinis habuit, & virtutis ad rerum productionem.

Sed hæc ſolutio non placet Ianduno, & dicit ꝙ hæc rñſio non eſt niſi perſuaſio rhetorica,& nullam certitudinem hñs quod ſic manifeſtat,qm̃ ſine motus,&mundi nouitate poteſt hominibus per demonſtrationem conſtare, ꝙ ipſe Deus eſt ſibi ipſi ſufficiens,ſic ꝙ à nullo vt à principali cauſa dependet in quocunque gñæ cauſæ.Et ꝙ ipſe eſt prima,& nobiliſſima cauſa omnium entium ſecundùm aliquem modum,vnde dicit philoſophus in prohemio metaphyſicæ, quòd totaliter optimum eorum quæ in natura Deus eſt, & in 12. metaph. in tex. 38. quòd ab hoc principio cœlum, & natura pendet.

Sed ſi Iand. aduertiſſet verba ſequentia B.Th. non ita de facili inſurrexiſſet.Dicit.n.B.Th.Et hoc quidem dici poteſt quantum humana ratio capere poteſt de diuinis, ſaluo tñ diuino ſecreto,& ſapientiæ ſuæ,qm̃ à nobis comprehendi nõ poteſt. Non igitur inducit hoc tanquam neceſſarium,& demonſtratum,ſed vt rationabile ꝓ humano captu,&hoc ſufficit. Et fuit melius ſic reſpondere,quàm dicere,vt ipſe Iand. rñdens ad quintam rationem,qui dicit ſi eſt aliqua ſpecialis cauſa, & propria nouitatis mundi ꝑꝑ quam melius fuit ipſum eſſe nouum quã æternum ipſam ſcit Deus,& forte quidam alij habentes intellectum magis eleuatum,ſed ego ignoro ſicut, & multorum effectuum cauſas naturales neſcio, de quibus,tñ mihi conſtat,ꝙ hñt eſſe in rerum natura,hęc illę. Sed laudabilius eſt ad quæſitum afferre aliquod rationabile quàm dicere ſe neſcire, & qñ Iand.manifeſtat,ꝙ ſine nouitate motus,& mundi &c. dr̃ ꝙ licet ſufficientia,& independentia Dei poſſit conſtare nobis ẽt ſine nouitate mundi,non tñ

ita

ita manifestæ causalitas effectiua respectu omnium entium tam incorruptibilium, quàm corruptibilium. Nam vt dicit B.Th.in 1. parte q.46.art.1.si mundus non semper fuit manifestius ducit nos in cognitionem diuinæ potentiæ creantis, quàm si semper fuisset, qm̃ omne quod non semper fuit manifestum est hr̃e causam effectiuam,& vere sui productiuam. Sed non ita manifestum est de eo, quod semper fuit. Cuius signum est. ꝙ Cõment. & sequentes eum,tenent Deum esse quidẽ causam finalem oium,sed non effectiuam vt docuimus in lib.12.metaph.q.18.eo ꝙ tenentes ęternitatem mundi ad mentẽ philosophi nescierunt intelligere qũo æternum ꝑmanens ꝓcesserit à non esse ad esse. Constat aũt ꝙ si nouitatem mundi tenuissent,non in hunc laqueum incidissent,qm̃ repugnat dari nouum sine innouante. Bene ergo dixit B.Th. ꝙ ex nouitate motus,& mundi magis manifestatᷣ nobis sufficiẽtia diuinę virtutis ad reꝶ ꝓductionem. Hæc dicta sint ꝓ defensione solutionum B. Th. ad primam rõnem philosophi.

Secunda rõ principalis Arist.sumitur ex parte tꝑis,& supponit duo,primo ꝙ non datur prius aut posterius sine tꝑe,secundo ꝙ omne nunc est medium inter præteritum,& futuꝶ. Tunc arguit sic,si tempus est æternum,motus est æternus. Sed tempus est æternus,ergo &c.ꝯñtia nota,quia aut tempus est motus aut per se consequitur motum, vt declaratum est in 4.lib.phys.Quod aũt tempus sit ęternum probatur.Si tempus est generatum verum est dicere, ꝙ nunc est, & prius non fuit.Sed prius,& posterius non sunt sine tꝑe per primum suppositum,ergo tempus fuit antequam fuit,quod implicat.Prę terea. Si tempus incepit,incepit ab ipso nunc sicut punctus à linea,ergo datur primum nunc quod est principium futuri, & non est finis præteriti. Sed hoc est contra rationem ipsius nunc,quoniam de ratione nunc est,ꝙ sit continuatiuum temporis,ergo ꝙ sit medium inter præteritum,& futurum,ergo necesse est omne nunc esse finem præteriti,& initium futuri, ergo est impossibile tempus incepisse, & tempus desinere.

Hanc rõnem soluet B.Th.negando primum,& secundum suppositum,qm̃ illa sunt fundata super æternitatem motus, qua sublata ista duo supposita non hñt aliquam apparentiã. Et qm̃ Iand. conatur reprobare solutionem B. Th.dicentis,

quòd remoto tempore reali, nõ datur prius, & posterius nisi vt sunt differentiæ tpis imaginati ideo defensanda est, cuius defensionem inuenies in lib. 12. metaph. in q. 14. quam non est necesse hic replicare. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 5. Supposito, quòd motus esset æternus, vtrum dependeret à primo mouente, vt ab agente vel efficiente.

IN HAC quæstione aduerte, quòd licet ab omnibus concedatur motum æternum esse à mouente æterno, qm̃ nõ est intelligibile dari motum sine mouente vt à quo, & sine mobili vt in quo tñ non oẽs concordant de modo quo est à mouente æterno, dicunt. n. aliqui, ꝙ licet mouens æternum moueret motu æterno, non tñ est verum dicere, ꝙ sit agens aut efficiens motum æternum. Et ratio sua est, quia credunt repugnare rei æternæ hr̃e agens siue efficiens, & arguunt sic. Quod efficitur est in potentia ad esse. & dum efficitur exit de potentia ad actum. Sed rei æternæ repugnant ista, quia si est æterna, semper est actu, & non potest non esse. ergo sibi repugnat habere agens, & efficiens, si motus igitur esset æternus, licet esset à mouente æterno, non tamen mouens illud esset agens aut efficiens motum. Et confirmatur, quia si omne mouens esset agens non in plus se haberet mouens, quàm agens. hoc autem repugnat Arist. qui in 1. de generatione, inquit in tex. 5. Non enim possibile & mouens omne agere; & facere. sed mouere est amplius, quàm agere.

Vt igitur hoc quæsitum resoluatur iuxta mentẽ quam tenemus esse Arist. & Cõment. & B. Th. sic procedendum est.

Primo, ponitur distinctio de agente siue efficiente. Secundo, conclusiones responsiuæ cum probationibus suis. Tertio, soluentur obiectiones, & declarabitur quæ fuit mens philosophi in primo de generatione.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ex doctrina philosophi in 2. de anima tex. 57. sicut actio siue agere est duobus modis sic, & agẽs. Nam quędam est actio corruptiua, per quam corrumpitur aliqua forma preexistens in subiecto siue sit substãtialis siue accidentalis. & introducitur alia. & huic actioni correspondet agens remouens vnũ contrarium à subiecto, & introducens alterum, vt qñ ignis agit in aquam corrumpens frigiditatem, & introducens oppositum, & tale agens necesse

est

est vt aliquo modo sit contrarium passo, quia nihil patitur à suo simili vt simile est ex 1. de gñatione tex. 48. vbi inquit, philosophus simile.n.& omnifariȩ & omnino indifferens rationabile est nō pati à simili. Et ēt debet in materia cōicare cū passo vt determinauimus in 10.lib.metaph.in q.21. Quædam ēt est actio quæ non corruptiua, sed perfectiua dr̄, eo ꝙ nullum cōtrarium abijcitur à subiecto, sed subiectum actione alicuius existentis in actu recipit aliquid ad qđ erat in potentia. & huic actioni correspōdet agens. qđ agit in subiectum nō corrumpendo cōtrarium, sed reducendo ipsum ad actum respectu alicuius ad qđ erat in potentia ex natura sui. Et hoc modo luminosum dicitur agens respectu Diaphano, qđ fit illuminatum actu ex illuminabili in potentia. Et sensibile agit in sensum, & intellectus agens in intellectum possibilem vt declaratum est in lib. de anima. Et sicut hæc actio dicitur apud philosophum in 2. de anima tex. 57. salus siue perfectio, sic & hoc agens dicitur perficiens siue actuas.

Quantum ad secundum sit hæc prima cōclusio, posito ꝙ esset motus æternus dependeret à motore æterno, vt ab agente ꝓbatur. Omni potentiæ passiuȩ naturali ex lib.5.metaph. tex.17. correspōdet potentia actiua. Sed nobile qđ moueret motu æterno esset in potentia passiua ad motum. Nam mobile, vt mobile est qđ est aptum moueri. ergo siue sit mobile modo æterno siue in tp̄e finito est in potētia passiua vt moueatur ergo sibi debet correspōdere aliqua potentia actiua, hęc aūt non potest esse nisi potentia sui motoris æterni, eo ꝙ reducitur ad actum, vel à seipso, vel à motore ęterno, non primo vt patet. ergo secūdo. Sed oē hn̄s potentiam actiuā respectu alicui⁹ subiecti siue passi est agēs respectu illius, ergo &c.

Sed aduerte, ꝙ aliqui nolunt concedere maiorem nisi de potentia passiua non coniuncta actui, dicunt autem ꝙ si mobile moueretur motu æterno potentia passiua mobilis semper esset coniuncta actu.i.motui æterno, & ideo non est necesse ꝙ sibi correspondeat aliqua potentia actiua motoris.

Sed contra Hoc mobile, qđ est motum motu ęterno, certum est, ꝙ ex natura sua est in potentia passiua ad motum, qm̄ est aptum natum moueri, quæro ergo vnde habet, ꝙ semper sit actu sub motu. Nō à se, qa nihil se reducit de potentia

ad actum, vt declaratum est in 9. lib. metaph. ergo à motore, ergo suæ potentiæ passiuæ dato, quòd semper esset à coniuncta actui, correspondet potentia actiua motoris.

Præterea, licet motum motu æterno non sit priuatum toto motu, tñ est in potentia remota ab actu respectu circulationis futuræ puta crastinæ, & quando erit actu sub in circulatione crastina, erit in potentia separata ab actu respectu circulationis post crastinæ, & sic successiuæ, ergo responsio data non valet, & aduerte, quòd hæc conclusio est etiam de mẽte Comment. nam in 12. metaph. in commento 34. dicit de mouente separato, quòd est mouens, quia agit motum, & est finis motus, & de hoc diffusæ tractauimus in lib. 12. metaph. in q. 15. vt videre poteris.

Secunda conclusio si daretur motus æternus non dependeret à primo motore vt ab agente primo modo, sed secundo modo dicto iuxta distinctionem præmissam, probatur, secũdùm doctrinam philosophi, & veritatem in 1. cœli, primum mobile est inalterabile ergo ab eo non potest remoueri vnũ contrarium, & introduci alterum, nec primus motor communicat in materia cum primo mobile cum sit immaterialis ex 12. metaph. tex. 30. istæ autem sunt conditiones agentis primo modo dicti, vt declarauimus supra, ergo &c.

Quod aũt sit agens secundo modo ꝓbatur. qm̃ sicut luminosum per præsentiam suam reducit diaphanum illuminabile de potentia ad actum, & fit actu illuminatum sine abiectione veræ contrarij, sic primus motor reducit de potentia ad actum primum mobile per applicationem virtutis suæ actiuæ, vt sit actu sub motu æterno, quod ex sua natura. i. inquantum mobile est in potentia passiua ad illum. ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ prima obiectio nullam habet apparentiam nisi de eo quod agitur aut efficitur ab agente primo modo dicto, eo quòd omne tale potest esse, & non esse, & hæc repugnant rei æternæ. Si autem res agitur ab agente secundo modo dicto, verum est quòd potest esse, & exit de potentia ad actum per virtutem actiuam agentis, q̃a ex se non fit actu, non tamen est necesse, quòd omne tale possit esse, & non esse ex parte sui, & à principio intrinseco sicut id quod efficitur ab agente primo modo dicto. Sed si dicatur posse

posse non esse, hoc erit respectu principij extrinseci, puta si agens secundo modo dictum subtraheret virtutem actiuam. Ad argumentum ergo conceditur, quòd id quod efficitur ab agente secundo modo dicto, est in potentia ad esse, quia sibi non repugnat esse, & ex se non habet esse, & conceditur, ꝙ exit de potentia ad actum. quia ex se non fit actu, sed virtute agentis. Et nego, quòd ista repugnent rei æternæ, & quando probatur, quia res æterna semper est actu. concedo, sed non ex se, & quando dicitur quòd non potest non esse, concedo ex principio intrinseco, potest tamen desinere esse subtractione virtutis agentis secundo modo dicti, sicut deficit lumen in aëre subtractione luminosi, & ideo negatur vltima consequentia, scilicet ergo sibi repugnat habere agens aut efficiēs quod vtique esset verum de agente primo modo dicto. Nos autem intendimus de agente secundo modo dicto.

Ad secundam dicò, ꝙ philosophus in 1. de generatione in tex. 45. declarat seipsum. Nam postquam dixit. Non. n. possibile, & mouens omne agere, & facere, subiungit, si facere opponitur patienti. Hoc autem in omnibus in quibus est motus passio, passio autem secūdum quòd alteratur solum, v.g. calidum, & album. Sed mouere amplius quàm agere est. Hec Arist. ex quibus patet, ꝙ quando dicit mouens esse in plusquam agens. non accipit agens in sua vniuersalitate, vt se extendit ad agens primo, & secundo modo dictum, sed vt contrahitur ad agens primo modo dictum. & non vltra, & dicitur agens alteratiuum passi. Vnde exemplificat de calido, & de albo. & ideo secunda obiectio nihil concludit contra determinationem factam. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 6. Si augmentum quod fit in re viuente sit motus continuus.

Non enim augeri. neque diminui possibile est continue. Textu 23.

IN HAC quæstione sic procedendum est. Primo, ponetur quędam distinctio quam communiter ponunt omnes qui considerant, & tractant hoc quæsitum. Secundo, ponentur quædam conclusiones responsiue. inter quas vltima tenenda est, & defensanda in via nostra. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ ista propositio. Augmẽtum in re viuente est motus continuus, potest habere triplicem sensum, primo ꝙ sit continuus .i. vnus numero ꝑpetuus. & ſm hunc sensum philosophus infra in tex. 54 accipit motum continuum, cum dicit considerandum .n. est vtrum cõtinuum cõtingit esse aliquem motum .i. vnum numero perpetuum. & cõcludet in fine solum motum localem circularem esse in hoc sensu cõtinuum secundo, quòd sit cõtinuus .i. nõ interruptus quiete media à primo instanti in quo incipit viuens augeri vsque ad vltimum instans in quo totaliter desinit augeri, verbi gratia. Si Sortes pure incipit augeri in principio huius anni, & desinit omnino augeri in fine anni. & ꝑ totum annum sine interpolatione acquisiuit maiorem, & maiorem quantitatem dicetur motus augmenti continuus hoc modo, si autem interpolate auctus est, puta per mensem primum auctus est, & per secundùm mensem quieuit sub illa quantitate præcisæ, & in 3. iterum auctus est. dicetur motus discontinuus considerando totale augmentum à primo instanti vsque ad vltimum. tertio, ꝙ sit continuus partialiter .i. per vnum diem aut mensem, verbi gratia. Posito ꝙ Sortes in vno anno acquirat quantitatem quatuor digitorum, & quòd pro vno mense augeatur quantitate vnius digiti, & in alio mense quiescat, si in toto illo mense continue acquirit plus, & plus de quantitate donec in fine mensis perueniat ad quantitatem digitalem quam ante mensem non habebat dicetur motus continuus augmenti partialis licet non totalis.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio in qua omnes boni iudicij concordant. Augmentum rei viuentis nõ est motus continuus in primo sensu probatur quoniam si sic, rei viuentis esset indeterminata magnitudo, quod est contra philosophum in 1. phys. tex. 6. & in 2. de anima tex. 41. Consequentia autem patet, quoniam si est continuus primo modo, tunc res viuens acquireret maiorem, & maiorem quantitatem sine termino. Implicat enim rem augeri, & permanere in eadem quantitate præcise quam prius habebat, & iuxta sensum huius conclusionis interpretantur aliqui dictũ Comment. in lib. 8. phys. in comment. 23. cum dicit. Non est hic motus continuus in veritate nisi motus localis, qui est

velocis

velocissimus motuum, vtrum autem hæc fuerit intentio Cō mentatoris in suo dicto pro nunc non refert.

Secunda cōclusio sit ista, non oportet totale augmentum rei viuentis esse motum cōtinuum in secundo sensu. Probatur, qm̄ viuum potest infirmari, & stante infirmitate ex paucitate nutrimenti, & debilitate caloris naturalis, nō fiet tanta cōuersio in substantiam nutriti, quę sit sufficiens ad nutritionem, & ad extensionem partium viuentis, ergo stante infirmitate nō fiet augmentum, sed diminutio. Preterea, posito ꝙ viuum à principio augmenti vsque ad finem staret semper sanum nō est necesse ipsum, sine interpolatione augeri, & rō philosophi in textu est, quia licet quantitas acquisibilis per augmentum sit continua, & diuisibilis in infinitum, tamen est deuenire ab aliquam partem quę tota simul acquiritur, & non vna eius pars prius tpe quàm alia, & post illud instans in quo acquisita est tota illa pars quantitatis, incipit augmentabile per aliquod spatium tp̄is sequentis disponi ad aliam totalem partem quantitatis acquirendā, & assimilat augmentum excauationi lapidis, vt videre poteris, & ideo concludit philosophus, ꝙ si viuens in vno anno augetur digito, non est necesse quantitatem digitalem diuidi proportionaliter oēs partes anni. Et hæc cōclusio est ſm mentem B. Th. & Comment. Nam in 3. phys. in commento 6. sic inquit, videmus, ꝙ motus augmenti, & alterationis sunt plures motus. Non. n. possumus dicere, ꝙ augmentatum est motum vno motu de initio augmenti vsque in finem, apparet. n. motus eius in tp̄e sensibili, & similiter est dispositio in pluribus alterationibus. Et impossibile est vt in toto tp̄e augmenti augmentatum sit motum, & non comprehendatur sensu. Motus igitur augmē ti de initio motus ad finem componitur ex pluribus motibus, & pluribus quietibus, in vno autem motu translati. i. moti localiter qui est de principio ad finem non interponitur quies, & ideo continuatio est manifestior in eo, & credimus hoc in augmento, & alteratione quia videmus aliqua augeri per annum vno digito. Et remotum est. i. non est verisimile vt ille digitus diuidatur per omnes partes illius temporis anni, qm̄ minimum tempus sensibile non habet ex eo. i. ex illo digito partem sensibilem. Hæc Cōment. & in hac conclusione

ne communiter concordant commentistæ & Thomistæ.

Tu tñ aduerte, ꝙ Marsilius in 1. de generatione in q. 14. tenet contra hanc conclusionem, & negat Comment. in dicto allegato. & in 8. phys. in comment. 23. & dicit, ꝙ non est impossibile, ꝙ continue per vnum annum integrum acquiratur digitalis quantitas, & ꝙ cuilibet parti illius anni correspondeat aliqua pars hmôi quantitatis, cum quodlibet cõtinuum sit ita diuisibile in infinitum sicut tempus, quantumcunque sit magnum, vt patet ex 6. phys. Cõtra igitur hanc conclusionem secundam ponit ipse talem conclusionem, si viuum maneat semper sanum, & nutrimentum sufficiens appareat debitum approximatum possibile est, ꝙ sine interruptione temporis à principio augmenti vsque ad finem, quo non potest vlterius augeri augeatur continue, & hanc sic probat. Causis sufficientibus continue positis in agentibus naturalibus, cõtinue, & sine interpositione ponetur effectus. Sed in hoc casu sunt sufficientes causæ augmenti posite continue, & sine interpositione ergo &c. Maior nota, quia agentia nãlia tm̃, & tandiu agunt quãtum, & quandiu pñt. Minor patet quia causa sufficiens augmenti à principio vsque ad finem in quo est aptum augeri viuens est corpus sanum, quia tunc est anima in sufficienti dispositione cũ sufficienti calore naturali, & sic est posita sufficiẽs causa efficiẽs, & nutrimentum sufficiẽs debite approximatũ est causa materialis, ergo minor est vera.

Ad hoc pro nunc dicitur in via nostra, quod vltra omnes causas sufficientes numeratas requiritur ad auctionem continuam ratio continue producibilitatis ex parte formæ, ita quòd ipsa forma sit apta continue produci, sicut spatium est aptum continue transiri per motum localem. Hoc autem nõ est verum de quantitate continua, quia sicut repugnat in via nostra qualitatem continue intendi, sic quantitati continue extendi. Cum hoc tñ stat, quòd diuisibiliter acquiritur vt declarabitur infra. Aliter non esset motus, sed mutatio ad quãtitatem vt docuimus in lib. 5. in q. 1. vbi posuimus differentias inter mutationem, & motum proprie dictum.

Tertia conclusio sit ista. Augmentum non est motus cõtinuus iuxta tertiũ sensum, hæc conclusio in via nr̃a reputatur esse de mente philosophi, & Cõment. & B. Th. philosophi quidem,

quidem,quia in 8.phys.in tex.23. assimilat motum augmenti motui guttarum stilantium,& excauantium lapidē, quem constat non esse continuum ita quòd quælibet gutta aliquid lapidis extrahat,&c. & Cōment.in cōmento 23. videtur esse eiusdem intentionis,nam sic inquit. Illud quod augmentatur,verbi gratia,digitaliter in vno anno,non possumus,dicere quòd in qualibet parte temporis demōstrata inueniamus fieri partē magnitudinis,sicut accidit in motu in vbi, & causa in hoc est, quia minima partium magnitudinis factarum est determinata in actu,& quęlibet earum fit in instanti cum sit indiuisibilis in factione. Vnde necesse est vt iste partes nō continuentur in motu nisi continuentur in instanti adinuicem,alia litera habet sic,nisi continuentur instantia adinuicem. Et id clarius est. Quod autem id sit de mente B.Th. patet in 8.phys.in expositione tex.23.vbi dicit. Non est possibile aliquid augeri continue ita.s.quòd quantitas aucti diuidatur ſm tempus ita quòd in qualibet parte temporis aliquid eius augeatur,sed interponitur mediū tempus post augmentum vnius partis in quo nihil augetur, sed fit dispositio ad augmentum sequentis partis hæc B.Th.Et qm̄ aliqui exponunt philosophum,& Cōment.& B.Th.solum ad intelligentiam secundæ conclusionis,probandum est rōne,ꝙ augmentum nec ſm totum iuxta secundam conclusionem, nec ſm partem iuxta tertiam conclusionem potest esse motus cōtinuus. & arguitur sic. De mente philosophi vt declaratum est in lib.6.phys. cuiuslibet rei permanentis ex parte productionis est dare primum esse,sed quantitas ſm quam fit augmentum rei viuentis est res permanens vt patet. ergo in sui productione est dare primum esse. Sed si producitur motu continuo sumendo continuitatem ex producibilitate formę non est in ea dare primum esse ergo non potest produci,nec acquiri motu continuo. Quod autem si producitur motu continuo non sit in ea dare,primum esse. Probatur. Quia in omni motu continuo vt probatum est in lib.6.ante quodlibet moueri est motum esse,& ecōuerso,ergo est impossibile in motu continuo dari primum,ergo nec in re acquisita per motum continuum,qm̄ si continue acquiritur,partitur sicut motus,& tempus.ergo sicut nec in motu,nec in tempore est
dare

dare primum sic nec in re acquisita per motum continuum.

Sed contra hanc conclusionem est Iādunus in lib.8.phys. in q.7. vbi tenet pro sua tertia conclusione, ꝙ augmentum potest esse continuum iuxta tertium sensum, quia .s. per aliquod tempus durat, puta per mensem sine quiete media, & probat sic. Si augmentum per aliquod tempus non esset continuum, non esset veræ motus, prout motus distinguitur contra mutationem instantaneam, quod est contra philosophū in lib.5.vbi distinguit motum proprie dictum in augmentū, & decrementum, & alterationem, & motum localem. Consequentia autem patet. quia motus proprie dictus differt à mutatione proprie dicta, quia de ratione eius est successio, & cōtinuitas, & ꝙ sit ad formam cuius esse non stat indiuisibili, ergo &c. Et quoniam dictum Comment. in 8. phys. in commento 23. videtur esse contra ipsum, quoniam sic dicit, & cū ita sit sicut narrauimus bene apparet, quòd dictum alpharabij in principio sui libri de entibus transmutabilibus .s. ꝙ in diffinitione motus virtualiter apparet continuatio est sermo non verus. Sed non apparet hoc nisi in motibus localibus de quibus dr̄ hoc nomen motus principaliter, hæc Comment. Dicit Iandunus ꝙ in illo loco Comment. non intendit augmentum non esse vllo modo continuum, sed quòd non est continuum à principio quo incipit viuens augeri vsque ad terminum vltra quem non est natum amplius augeri.

Sed ista non valent. & ad probationem suam nego consequentiam. ad probationem concedo, ꝙ de ratione motus proprie dicti est successio, & esse ad formam partibiliter acquisibilem, & ista duo conueniunt omni motui proprie dicto, sed secunda conditio non conuenit proprie nisi motui locali rōne spatij cōtinue acquisibilis. & hęc est intentio B.Th. in hoc 8.lib. in expositione tex.23. vbi inquit. Sed sciendum est, ꝙ Arist. in 6. determinabat de motu in cōi &c. vide tu.

Expositio aūt quam dat dicto Comment. non valet, quia non concordat rōni quam adducit Comment. in 3. phys. loquens in eodem proposito in cōment.6. vbi declarans quare est remotum, ꝙ ille digitus ſm quem est factum augmentū in vno anno diuidatur per omnes partes illius anni, sic subiungit, qm̄ minimum tempus sensibile non habet ex eo partem

tem sensibilem. & ex his vltimis verbis sic intendit Comment. arguere. Si augmentum non solum totum, sed etiam partiale esset simpliciter cōtinuum ex parte quantitatis qua fit augmentum sequitur quòd secundùm quodlibet minimū tempus sensibile totius temporis mensurantis augmentum partiale continuum esset assignare minimam partem quantitatis acquisitæ. Sed hoc est falsum vt illic intendit concludere. Comment. & experimento patet, quòd non comprehendimus distinctas partes quantitatis acquisitæ in augmentato, sicut apprehendimus partes temporis mensurantis. Consequentiam autem Comment. probat, quia si augmentum partiale est continuum sicut tota quantitas puta digitalis fit in toto tempore puta in mense. sic medietas fit in medietate mensis. & medietas medietatis in medietate medietatis mensis. & sic successiue. Hoc autem non constat sensui. ergo irrationabile est augmentum esse continuum ex parte acquisitionis quantitatis.

Quantum ad tertium soluēda essent quædam dubia, quæ contingunt circa negatam continuitatem augmenti. Sed qa eadem dubia mouentur circa continuitatem alterationis, & intensionis qualitatum ad quas est alteratio, & quæ sunt intensibiles, ideo relinquuntur mouenda & soluenda in q. seq. Nam philosophus in tex. 23. idem extimat tenendum de alteratione quo ad continuitatem, & diuisibilitatem, & de augmento. vnde, & Comment. in 3. phys. commento 6. & in 8. phys. commento 23. loquitur simul, & vniformiter de augmento, & alteratione. Et aduerte, quòd quando negamus continuitatem ab augmento intelligimus ratione augmenti, & non ratione motus alterius requisiti ad augmentum rei viuentis qualis est motus localis, nam ex 1. de generatione tex. 25. licet quod generatur aut alteratur non necesse sit moueri secundum locum, tamen quod augetur necesse est mutari localiter. Ratione igitur motus localis concomitantis augmentum, qui est veræ continuus potest dici augmentum continuum, sed non essentialiter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quęstio 7. si alteratio est continua & diuisibilis in infinitum.

Similiter autem,& in alteratione qualibet. Non enim si partibile est in infinitum quod alteratur,propter hoc,& alteratio. Sed velox fit multoties sicut congelatio. Textu 23.

IN HAC quæstione sic procedendum est. Primo,ponetur quædam distinctio de continuitate. Secundo, conclusiones responsiue. Tertio, soluentur quædam argumenta, quæ fiunt contra determinationem, quàm facturi sumus. Multi enim tenent contra viam nostram.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ alteratio potest dici continua tribus modis,primo ex parte durationis,vt dicatur continua sicut tenebat Heraclitus, quem reprobat philosophus in hoc 8.lib.in tex.23.& in tex.55. & in hoc sensu esset idem dicere alterationem esse continuam,& esse perpetuam,secundo ex parte subiecti alterabilis, & erit in hoc sensu continua si quælibet pars subiecto alterabilis quantacunque sit,successiue,& ordinate recipit formam ad quam est alteratio, ita ꝙ sicut in motu locali mobile nullam partem spatij acquirit totam simul sed successiue,acquirit partem post partē,& prius partem minorem quàm maiorem &c.sic successiue alteretur alterabile, ita quòd nulla eius pars tota simul alteretur; sed prius pars partis quàm tota pars. & eo modo quo alterabile est diuisibile in infinitum, sic eodem modo seruetur ordo in alteratione. tertio ex parte formæ ad quam est alteratio, & hoc erit si in eadem parte subiecti quæ tota simul alteratur, puta in vno ciato aquæ debite approximato igni acquiritur continue calor secundùm magis,& magis vsque ad vltimum terminum calefactionis, ita quòd non sit assignare tempus in quo alterabile eodem modo se habeat respectu formæ acquisite,sicut in motu locali non est assignare tempus in quo mobile si mouetur motu continuo eodem modo se habeat respectu spatij pertransiti,& in hoc sensu alteratio esset proprie continua,quia sumeretur continuatio ex parte producibilitatis formæ ad quam est, sicut sumitur vera continuatio in motu locali ex parte transitionis spatij per quod est.

Quantum ad secundum non est immorandum ad probandum alterationem non esse continuam in primo sensu contra Heracl. hoc enim sufficienter impugnat philosophus in tex.& præcipuum inconueniens contra opin. dicentem omnia

nia continuæ moueri est vt ægritudo sicut dicit Comment. in commento 13. transmutetur in sanitatem in tempore ægritudinis, ita quòd in eodem existant contraria simul. Omne enim transmutatum transmutatur in tempore, & non in instāti vt probatum est in lib. 6. Si igitur tempus in quo eger transmutatur ad sanitatem non est aliud à tempore in quo transmutatur de sanitate in ægritudinem, continget vt transmutetur ad sanitatem, & infirmitatem simul, quæ sunt manifestæ impossibilia. Immorandum est igitur circa secundum, & tertium sensum, & in via nostra pono duas cōclusiones negatiuas. Prima est. Alteratio non est continua in secū do sensu. Probatur supponendo, quòd forma, seu qualitas ad quam est alteratio non potest seruari in materia quantūcunque minima. Nam in tantum posset diuidi quòd qualitas ad quam est alteratio non posset in ea seruari, & huius ratio est, quia quælibet forma naturalis determinata est ad minimum diuisim & seorsum in quo, ex quo sequitur, quòd oportet tantam partem simul alterari in qua seruari possit qualitas per alterationem inducta. Quod autem forma naturalis sit ad determinata ad minimum diuisim, & seorsum ostensum est in 1. lib. in q. 19.

Hoc supposito sic arguitur. Tota illa pars debet simul alterari supra quam totam simul obtinet alterans, & sub qua minori non potest saluari qualitas sensibilis diuisim, & seorsum. Sed aliqua pars tota est supra quam simul obtinent alterans, & sub qua minori &c. ergo alteratio non est continua in secundo sensu, ꝯñtia patet ex declaratione facta in secundo membro distinctionis positæ. Prima, aūt ꝓpositio euidēs est. Secunda vero quo ad primam partem est philosophi in tex. 23. & clarius in lib. de sensu, & sensato in tex. 70. vbi, inquit. Primum, aūt ab ipso faciente transmutari necesse est simul alterari, & ratio huius est, quia tota illa pars, quæ simul attingitur à virtute alterantis habet se sicut quoddam indiuisibile quantum ad hoc, ꝙ simul alteratur. Et ideo non est necesse, ꝙ tota illa pars partialiter alteretur, secunda aūt pars secundæ propositionis patet ex supposito facto de determinatione formæ naturalis ad minimum seorsum. Et sic patet, quòd non est necesse alterationem esse continuam ex parte

altera

alterabilis. Sed debes imaginari, ꝙ cum alteratio fiat per virtutem alterantis, cuius virtus quanto maior fuerit tanto maiorem partem alterabilis simul alterare potest, & qm̄ est finitę virtutis vsq; ad tantam quantitatem corpus alterabile subditur eius virtuti, & totum illud super quod obtinet virtus alterantis simul recipit impressionē eius, & totum simul alteratur pro aliquo gradu qualitatis hn̄tis latitudinem, & non alteratur pars post partē, sed totam illud alteratum alterat aliud sibi cōiunctum. & sic successiuę quousq; deficiat virtus alteratiua. Sicut ignis calefacit vnā partem aëris totā simul .s. propinquiorem sibi, & illa calefacta calefacit aliā, & alia aliam, & sic ꝓcedendo totus aër qui est in camera calefit. Et hæc est doctrina philosophi in lib. de sensu, & sensato, vbi supra. Dicit.n. Attamen si multum fuerit quod calefit, aut coagulatur habitum ab habito patitur .i. pars sequēs tota simul alterat à parte præcedente iam simul tota alterata, & in hac conclusione cōiter conueniunt cōmentistę, & Thomistę.

Secunda cōclusio. Alteratio non est continua in 3. sensu, quàm sic declaro. Sumatur prima pars aëris ꝓpinquior igni & sit pedalis quam diximus in cōclusione præcedenti totam simul calefieri, ita ꝙ receperit primū gradum caloris, & calefiat nō interrupte per totam vnam horam, & in fine hore habeat vltimum gradum caloris, dico, ꝙ ista alteratio qua intēditur calor in eadē parte aëris per totam horam vsque ad vltimum gradum non pōt esse continua ex parte formæ, probatur. Si esset continua ergo in fine horæ calor esset infinitus in eadem parte aëris, quod est impossibile, probatur ꝯn̄a, quia si est continua quo ad acquisitionē caloris, ergo in quolibet instanti horæ pars aëris est magis calida q̄ prius, quia si in aliquo instanti se hr̄et in calore eodem modo vt prius nō moueretur continuæ, quod est contra te. Nam vt dictum est in lib. 6. moueri est aliter se hr̄e q̄ prius. non potest aūt dicere, ꝙ licet in quolibet instāti se habeat aliter q̄ prius nō t̄n est necesse, ꝙ sit magis calida, qa forte ignis non calefacit æque in omni parte horæ. Sed in aliqua plus in aliqua minus. Hoc inquam nō valet, quia supponitur ꝙ virtus ignis sit vniformis ꝑ totam horam, & pars aëris æque propinqua, & deductum oē impedimentum, cum igitur ignis in principio

cipio horæ tantum calorem impressserit in parte aëris tantū dem imprimet in quolibet instanti sequenti,& cum in hora sint infinita instantia sequitur ꝙ in fine horæ erit infinitus calor. Cum igitur hoc sit impossibile alteratio non erit continua in 3. sensu. Sed discontinua in hunc modum, videlicet. Cum alterās fuerit debitum approximatum alterabili puta ignis ciato aquæ prius ꝑ aliquod tempus disponit ipsum ad calorem,& in instanti terminante tempus debite dispositionis causat calorem tantum quātum potest in illo instanti, & sub illo calore quiescit aqua donec ignis in tempore immediate sequenti iterum disposuerit aquam ad esse magis calidum,& facta sufficienti dispositione causat in aqua in instāti terminante illud tempus esse magis calidum & sub illo qescit donec iterum &c.& sic deinceps quandiu alterans & alterabile erunt debite approximata,vel donec alterans fecerit alteratum ita intensæ tale ꝙ non poterit in magis, & sic patet quòd alterans per nullum tempus est pręsens alterabili quin agat in ipsum vel per dispositionem ad formam, vel per impressionem formę post debitam dispositionem,quamuis nō semper agat & continuæ producendo formam. Et ideo alteratio non est continua ex parte formę,& in hoc stat determinatio præsentis quæsiti in via nostra.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ contra conclusionem secundam & determinationem factam in declarando qualiter alteratio nō est ꝯtinua ex parte formæ, insurgūt tenentes viā oppositam,& inter cętera aduerte duo argumenta.

Primum est, si nulla alteratio esset continua ex parte formæ sequitur ꝙ per aliquod tempus agens naturale potens agere in aliquod subiectum alterabile esset sufficienter approximatum illi potenti pati ab eo,& in omni dispositione necessaria ad agendum & patiendum. & nullum esse impediens actionem agentis in passum & tñ non ageret quod est contra naturam agentis naturalis vt patet ex 1. de gñatione, & ex 9. metaph. Consequentia probatur, sit calefactiuum approximatum corpori aliqualiter calido, & potēti ab illo magis calefieri, & sint in omni dispositione requisita ex parte vtriusque ad actionem & nullam sit impediens. tunc quero, aut hoc calefactiuum in qualibet parte temporis suæ pręsen

tiæ agit in partem calefactibilis sibi proximam aut nō, si sic, ergo illud calefactibile secundùm illam partem per totum tempus præsentiæ calefactiui fit magis calidum, & magis calidum continuæ,& per consequens alteratio est continua ex parte formæ,cuius oppositum sumitur in antecedente,si nō, ergo in qualibet parte temporis præsentiæ suæ non agit in passum . & sic patet consequentia .

Ad hoc patet quid respondendum sit ex determinatione facta . Negatur igitur consequentia, ad probationem admisso casu dico ꝙ calefactiuum in qualibet parte temporis suæ præsentiæ agit in calefactibile, & nego quòd continuæ fiat magis & magis calidum . Nā vt diximus supra alterans semper agit in alterabile sibi prçsens aut disponendo ad formam aut imprimendo formam post debitam dispositionem. Sed non semper & continuæ agit imprimendo formam,quoniā non semper & continuæ adest debito dispositio,etiam quòd alterans sit approximatum .

Sed contra hanc responsionem sic instatur,sicut calefactiuo præsente in quocunque instanti subiectum est sufficiēter dispositum & nullum est impedimentum ipsum subiectum fit calidum ex non calido,sic calefactiuo eodem modo pñte in quocunque instanti subiectum est magis dispositum eodē inquam instanti subiectum fit magis calidum quàm prius. & per consequens nō solum in dispositionibus sed etiam in ipso calefieri alteratio intensiua est continua.

Ad hoc dicitur quòd similitudo non tenet, quia licet subiectum continuæ disponatur puta per rarefactionem vel condensationem vel alio modo ad calorem,& in quolibet instāti fit maior dispositio quàm prius,non tamen sufficiens ad calorem intensiorem quàm prius &ideo licet dispositio fiat cōtinuæ,non tamen introductio caloris maioris, nisi quando peruentum fuerit ad sufficientem dispositionem pro forma intensiori introducenda.

Secundo arguitur sic Alteratio est motus, & motus de necessitate est continuus, quia est quantitas, & non discreta vt patet ergo continua, ergo est impossibile alterationem esse motum & non esse continuam,& confirmatur,quia ex 6.ph. Tempus habet continuitatem ex motu & motus ex magnitudi

tudine. Sed magnitudo alterabilis, est quid cõtinuum . ergo & alteratio est motus continuus.

Ad hoc dicitur vt supra, hanc ꝓpositionem de necessitate motus est continuus, non esse simpliciter veram nisi in motu locali eo ꝙ spatium est veræ continuum. & continuæ acquiritur quia prius pars minor quàm maior . Applicãdo igitur ad alterationem dico , ꝙ nõ est vera . Ad ꝓbationem dico ꝙ motus non est ex se quantitas continua. sed continuitatem trahit ex mobili & ex magnitudine sicut diuisibilitatẽ vt declaratum est in lib.5.& ideo si mobile esset non quantũ & si res ad quam est motus non sit acquisibilis continuæ,nõ est necesse motum esse continuum . Ad confirmationem dico,ꝙ licet alterabile inquantum est corpus sit continuum , non tamen inquantum alterabile, quia vt determinatum est per primam conclusionem non est necesse, ꝙ alterabile alteretur modo quo est diuisibile,qm̃ contingit totam vnã partem notabilis quantitatis simul alterari , & non prius partẽ partis,& iam determinatum est per secundam cõclusionem, ꝙ forma ad quam est alteratio nõ est continuæ acquisibilis . Qm̃ igitur alterabile,vt alterabile.i.ratione qua alterabile non est quid continuum non sequitur alterationem esse motum continuum . Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 8.Si in animali mouente seipsum. anima est mouens & corpus pars mota . & si motus animalis & naturalis.

Quodcunque.n.ipsum à seipso mouetur,natura mouetur vt quocunque animalium . Mouetur.n.ipsum animal à seipso. Textu 27.

IN HAC quæstione duo videnda sunt,primo quia secundum philosophum vt demonstrat infra in text.41.nihil potest mouere seipsum,primo necesse est vt mouens seipsum distinguatur in partem mouẽtem & partem motam,qm̃ igitur tenet philosophus animal mouere seipsum & dicitur cõmuniter animal componi ex corpore & anima, perscrutãdũ est,si anima est pars mouens,& corpus pars mota,secũdo qa dicit philosophus in tex.præposito, quodcunque mouetur à seipso,natura mouetur, considerandum est si motus quo mouetur animal à seipso potest dici motus naturalis.

Quantum ad primam partem sunt duæ opiniones. Prima dicit, quòd anima est pars mouens & corpus est pars mota, & fundat se super multa dicta Comment. quorum primum est in hoc lib. 8. in commento 27. vbi, inquit nullus dubitat, quòd animal mouetur ab anima, & quòd anima est motor & corpus est motum. Et in eodem lib. in commento 30. inquit. Anima quæ est motor in animalibus distinguitur à corpore quod est motum. & in 2. de anima commento 37. inqt. Cum declarauit. s. philosophus animam esse causam fm formam & fm finem declarauit eam esse causam mouētem fm omnes modos motus siue vero siue existimatos.

Prædicta opinio fundat se etiam super duas rationes quarum prima talis est.

Illud est primum subiectum alicuius accidentis cui inest illud accidens non per alterum principaliter, & cuicunque inest, inest per ipsum, hæc habetur ab Arist. in 1. poster. in c. de acceptione vniuersalis. Sed ipsi animæ inest virtus motiua secundùm motum localem, non per altera℞ principaliter, & cuicunque inest illa virtus inest per naturam animæ principaliter, ergo anima habet per se, & primo ipsam virtutem motiuam secundùm locum, & tale est principium intrinsecū mouens ipsius animalis.

Secunda ratio talis est, vel anima, vel aliqua pars quantitatiua cui primo inest virtus motiua pūta cor est principiū intrinsecum cum mouēs animal vel alias partes animalis. Nō secundum, ergo primum. Quod nō secūdum probatur. Qm̄ sequeretur ꝙ materia prima esset per se motiua in animali. quod est absurdum probatur ꝯñtia. Qñcunq; aliquod accñs debetur alicui subiecto composito per se & primo, oportet ꝙ conueniat cuilibet parti eius per se licet non primo, hæc accipitur vt manifesta. Si igitur totū ex materia prima & aia compositum est per se & primo motiuum ipsius aialis, ergo materia prima quæ est pars illius compositi erit motiua in animali. Quod aūt hoc sit absurdum patet, qm̄ dixit philosophus in lib. 3. ph. in tex. 18. ꝙ semper extimabitur aliqua spēs mouens. Anima igitur sic est intelligendum mouere se ipsum, quia componitur ex duabus partibus, quarum vnà est mouens. s. anima. & alia mobilis, scilicet corpus.

Secunda opinio dicit, ꝙ ipsa anima non est quæ mouet omnes partes animalis, sed in animali assignantur distinctæ partes distinctarum rationum & complexionum, eo quòd animal est totum ætherogeneum inter quas est dare vnam primam, cui primo insidet anima ſm virtutem motiuam, & hæc pars mouens est alias per calorem & spm̄ cōicatum eis ab illa parte primo mouēte. & hæc opinio vr̄ fundare se super doctrinam philosophi in paruis naturalib. in lib. de motu animaliū, & de hac parte primo mouēte alias diffusæ tractauimus in epitomate nr̄o sup dictum lib. in tract. 2. in c. 3. & 4. vbi declarauimus ad mentem philosophi aīam se hr̄e in illa parte sicut auriga sup currū, sicut rex sup ciuitatem, sicut themo in naui, & qūo per spm̄ complantatum hæc pars mouet alias partes, & qm̄ in via nr̄a cōiter hęc opinio sustinetur ideo vt scias sustinere eam, & scias quid veri aut falsi cōtinet prima opinio, & ideo sic procedendum est.

Primo, ponetur distinctio de principio intrinseco mouente. Secundo, conclusiones responsiuæ. Tertio, respondebitur fundamentis primæ opinionis.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ in doctrina philosophi sicut inuenimus finem quo & finem qui vt declaratum est in lib. 2. ph. in tex. 29. Nam media ad finem vltimum dn̄r finis quo. s. attingitur vltimum, vltimum. ad quod omnia præcedentia ordinantur dr̄ finis qui, sic inuenimus duplex mouēs. s. quo & quod nam respectu, inferiorum quæ calefiunt à sole, mouens quó est lux mouens quod, est sol, & differunt hæc duo, quia mouens quo, est actus, & non proprie dicitur ens in actu nisi prout distinctum ab ente in potentia, potest dici ens actu. Mouens autem vt quod est ens actu, quia sibi debetur existere. Et non proprie dicitur actus nisi sit mouens separatum vt intelligentia quæ dicitur actus metaph. Itē mouens quo nō est necesse, ꝙ distinguatur secundùm esse à moto, sed bene mouens quod, & hæc est ratio vt dicemus in qō. sequenti quare inanimata non mouent seipsa.

Quantum ad secundū sit prima conclusio. Animal est mouēs seipsum, qa anima est principium intrinsecum primum quo mouetur animal, ꝓbat, eodem modo anima est principium intrinsecū primum mouendi localiter in animali & ve-

getandi & sentiendi, hæc est philosophi in 2. de aia text. 18. Sed aia vt patet in 2. de aia in tex. 24. est principium quo viuimus sentimus mouemur & intelligimus primo, ergo &c.

Secundo cõclusio. Animal non est mouens seipsum, quia animal sit mouens partes corporis vt quod, sed quia in animali datur vna prima pars cui primo cõicat anima virtutem motiuam, & per hanc mouentẽ ceteræ partes mouẽtur. Probatur. Mouẽs quod in istis materialib⁹ nõ est actus, qa actus habet rõnem quo, sed exñs in actu distinctum in esse à moto. Sed anima est actus, & nõ est proprie exñs in actu, quia non subsistens nisi anima intellectiua vt intellectiua & nõ vt motiua. Nec distinguitur ẽm esse ab animali moto, qm̃ idẽ est esse partis & totius vt existit in toto, ergo anima non est mouens vt quod. Istæ autem conditiones conueniunt vni primæ parti existenti in animali. s. cordi, est. n. distinctæ cõplexionis & distincti situs & distincti motus, & est primum & vltimum in motu, & est distinctæ figuræ, & vr̃ esse quodãmodo animal per se, vt declaratum est in fine libri de motu animalium. Rõnabiliter igitur non anima sed talis. prima particula est mouens intrinsecum in animali vt quod.

Quantum ad tertium dico, ꝙ omnia dicta Comment. allegata concludunt pro prima conclusione et non aliter.

Ad primam rationem dico, quòd si aliquid concludit, concludit de mouente quo, & non vt quod, quoniam potẽtia motiua non inest animæ nisi, vt primo principio quo viuimus et mouemur.

Ad secundam dico, ꝙ est secundum, ad improbationẽ nego consequentiam, ad probationem nego illam propositionem quam dicit arguens esse manifestam, imò nullam veritatem habet, nisi in partibus quantitatiuis. Nam bene sequitur, ꝙ si sol est corpus primo et per se lucidum quelibet eius pars quantitatiua est lucida, et si cœlum primo et per se mouetur quælibet eius pars quantitatiua mouetur, non aũt habet veritatem de partibus essentialibus, falsum est. n. materiã moueri, quia quod mouetur est ens actu ex lib. 5. ph. text. 8. Præterea, esse parem conuenit primo & per se binario, & tamen non conuenit alicui suæ parti, patet ergo ꝙ prima opinio non habet veritatem nisi de mouente quo in præsenti

aut quæsito quærimus de mouente quod.

Quantum ad secundam partem quæsiti aduerte, ꝙ natura le in doctrina philosophi sumitur multipliciter, primo vt distinguitur contra violentum, vt dicatur naturale quod est à principio intrinseco, siue actiuo, siue passiuo, ita quod est ſm rei naturam & inclinationem. Et ex opposito dicatur violentum cuius principium est extra, repugnante natura patiẽtis. Et in hoc sensu accipit philosophus in 1. cœli tex. 12. naturale, vbi assignat motum naturalem & violentum corpi simplici. secundo vt distinguitur contra voluntarium siue desideratiuum. vt dicatur naturale quod fit sine cognitione & desiderio operantis, in quo sensu ignis naturaliter calefacit, nõ autem animal in hoc sensu naturaliter ambulat, quia ex 3. de anima tex. 48. animal mouetur progressiue phantasia & appetitu. Voluntarium autem siue desideratiuum est quod fit apprehensione & appetitu agentis. Et in hoc sensu loquitur philosophus in 2. lib. physic. tex. 1. cum dicit eorum quæ sunt alia sunt à natura. i. ab agente sine apprehensione & desiderio, alia vero per alias causas, quod communiter exponitur sic. i. à causis agentibus ex cognitione & à proposito, vt quæ fiunt ex arte vel à casu.

Ex his dico ad ꝓpositum, ꝙ motus animalis potest dici naturalis in primo sensu, quia est à principio ĩtrinseco. i. ab anima, q̃ vt forma dr̃ natura ex 2. ph. tex. 11. si aũt sumatur naturale in 2. sensu sic nõ põt dici naturalis. qa in animali principia motiua ſm locũ ex 3. de anima tex. 48. sunt phantasia & appetitus, vtrũ aũt moueaut ſm vnam cõem speciem siue rationem determinauimus in lib. 3 de anima in q. de potentia motiua, & est q. 8. & aduerte, ꝙ hic intendimus de motu animalis vt animal est, & non vt est graue vel leue, qm̃ vt sic dicitur motus eius naturalis ex primo sensu, sicut diceretur motus naturalis in elemento prædominante. Hæc de pręsenti quæsito dicta sint. De alijs autem pertinentibus ad potentiam motiuam, & ad primũ mouens organicũ determinauimus in 3. de anima in. q. 5. & 6. & 8. & 10.

¶Quæstio 9. Si grauia & leuia inanimata mouentur à seipsis vel à principio extrinseco, & quod sit illud.

Et nanque ipsa à seipsis ponere impossibile est, animalis enim hoc proprium & animatorum. Textu 29.

IN HAC quæstione aduerte antequā ad decisionem deueniam, ꝙ apud philosophum pertractatur textualiter in 4 cœli in tex.25.vbi dicit philosophus. Mouet autē & quod à principio fecit.i.generans,& impedimentū remouens &c. Apud Comment.autem mouetur hæc q.in 3.lib.de cœlo in commento 28.vbi inquit.Declaratum est.n.de elementis, ꝙ non nominantur interea quæ mouent seipsa,cum non mouentur ad locum nisi à generante, volo autem hic ordinare eam, qm̄ philosophus in textu proposito videtur negare ꝙ moueantur à seipsis,ergo à principio extrinseco, & quærendum est quid sit illud,an mediū, an locus naturalis ad quem naturaliter mouetur an gn̄ans vniuersale vel particulare,& qm̄ hoc quæsitum solet à cōmentistis & sectatoribus Scoti & nutritis in via Thomistica diffusissime ꝑtractari,ideo studendum est,quā breui resolutioni.Tu igitur aduerte,ꝙ intētum meum est tm̄ vnum inquirere.s.in quo cōueniunt & disconueniunt B.Th.& Comment.& sic procedam, primo ponentur quædam distinctiones,secundo ponentur conclusiones pro via in qua conueniunt B.Th.& Comment.3.cōclusiones in quibus disconueniunt, quarto soluentur argumenta eorum qui tenent contra viam nostra.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio,quam tangit philosophus in hoc lib.8.in tex.32.& Commēt.in 3.cœli in commento 28.Graue mobile deorsum potest considerari esse in potentia ad locum deorsum dupliciter.s.vel in potentia essentiali vel in potentia accidentali. Aliqd dicit esse in potentia essentiali, quod est in potentia ad formam & ad motum qui consequitur talem formam,sicut Sortes antequam habeat habitum scientiæ est in potentia essentiali ad speculari, sic graue antequam habeat grauitatem est in potentia essentiali ad locum deorsum, quia non habet illam essentiam,i.grauitatem quia potest moueri deorsum. Aliquid dr̄ esse in potētia accidentali,quod actu habet formā quę est principium actionis aut motus, sed nundū actu mouetur aut operatur. Sicut Sortes post acquisitum habitum scientiæ

est

est in potentia accidētali ad ſpeculari, ſic graue factum actu graue eſt in potentia accidentali ad locum deorſum.

Secunda diſtinctio. Mouens graue poteſt eſſe duplex.ſ.re motum, quod dr̄ vniuerſale,& mediatum,& proximū quod dicitur particulare,& immediatum, loquemur aūt de vtroque, licet proprie intendamus de proximo,& immediato.

Tertio diſtinctio. Mouens immediatum poteſt eſſe duplex.ſ.mouens per ſe,& mouens per accidens,& intendimus loqui de mouente immediatō per ſe, quoniam de immediato mouente per accidens omnes concedunt, & eſt clarum apud philoſophum in hoc lib.8.in tex.32.quòd eſt remouēs impedimentum, ſic.n.inquit illic. Suſtinens autem,& prohibens mouens eſt, vt eſt columnas diuellens, aut lapidem remouens, aut à vaſæ aquam ſm accidens enim mouet &c.

Quantum ad ſecundum, pono quatuor concluſiones in quibus conueniunt commentiſtæ,& via noſtra,

Prima eſt. Graue non mouet ſeipſum de potentia eſſentiali ad actum, imò generans graue eſt illud quod cauſat talem motum ad quem erat in potentia eſſentiali, probatur. Quod dat formam rei, dat accidentia quæ per ſe conſequuntur illam formam, ſicut dans formam homini dat riſibilitatēm. & producens ignem producit calorem,& ſiccitatem,& leuitatem,& lucem. Sed generans graue, dat formam graui, quia generatio terminatur ad formam ex 5.lib.phyſ.& motus deorſum eſt ſtatim conſequens formam grauis ſi eſt genitum extra locum naturalem,& nihil impediat, ergo generans cauſat talem motum grauis.

Secunda concluſio. Quando graue eſt in potentia accidētali ad locum deorſum, neceſſe eſt, ꝙ moueatur à generante mediate ſaltem,& virtualiter, probatur. Dans formam dat conſequentia formam ſaltem mediate, & virtualiter, ſicut ignis calefaciens aërem, mediate,& virtualiter calefacit manum. Sed generans dat formam graui, ergo,& motum graui ſaltem medietate,& virtualiter. Et hæc concluſio niſi vltra extendatur acceptatur ab omnibus, difficultas enim eſt de mouente per ſe immediato.

Tertia concluſio. Graue non mouetur actiuæ,& effectiuæ à loco ſuo naturali. ꝓbatur, locus naturalis non mouet locatum

catum nisi motu attractionis vt visum est in lib.4. Sed illa at tractio non est vera propria, imò metaphorica. Nam in vero tractu vt declaratum est in 7.lib.tex.10. necesse est moueri trahens cum tracto. Cum igitur locus naturalis grauis sit centrum necesse esset si cētrum moueret graue actiue, quòd moueretur simul cum graui, hoc autem repugnat cētro, qm̄ de eius ratione esse immobile. Nā ergo loca naturalia sunt causa effectiua, sed finalis motuum naturalium in graui, & leui. Et hæc est expressa intentio Comment. in lib.7.phys. in commento 22. & ab eo non dissentit via nostra.

Quarta conclusio. Graue, & leue non mouentur per se à medio in quo sunt supposito, ꝙ tale medium non sit eorum generans, verbi gratia, generetur ignis in terra, & ascendat p totam sphæram aëris, vsque ad locum suum naturalem sursum. Dico, quòd aër vt medium non est per se mouens ignē sursum probatur. Quia tunc idem actiuum naturale per se moueret ad plures differentias locales, & ꝓm contrarios motus, quod est impossibile quia hoc repugnat actiuo naturali ex lib.9.metaph. eo ꝙ est determinatum ad vnum, & non potest in opposita, nisi per accidens, vnde in 9.metaph.tex.3. dr̄ de potentijs irrationalibus, quæ & naturales dr̄, ꝙ est vna vnius, vt calefaciendi solum. Consequentia aūt probatur, qm̄ per eandem partem aëris per quam leue ascendit contingit graue descendere, & econuerso, & simul dum per vnam partem ascendit leue, contingit per aliam propinquam descendere graue, ergo idem medium vt medium non per se mouet graue, & leue, quia non potest ad contraria, & contrarijs motibus mouere per se. Dico vt medium, quoniam de medio vt est generans aliter dicendum esset vt patet per primā, & secundam conclusionem. In his quatuor conclusionibus concordant Commentistæ, pro maiori parte, & Thomistæ.

Quātum ad tertium, ponuntur duæ conclusiones pro Cōmentatore ad iudicium Cōmentistarum, & duæ pro B.Th.

Prima pro Comment. est hæc. grauia, & leuia existentia in potentia accidentali non mouentur immediate à gn̄ante. In hac conueniunt Iandunus in 8.phys. in q.12. per totum, & Alber.Saxon. in 3.lib.cœli in q.8. & idē in 8.phys. in q.6. & Greg. in 2.dist.6.q.1.art.3. in conclusione 4. & omnes tan

gunt

gunt eadem media, quæ virtualiter stant in hoc. Mouens immediatum,& proximum est simul cum moto, vt ꝓbatum est in lib. 7. sed contingit lapidem generari inferius,& post tpa proijci sursum deinde descendere,& inde sensu patet,ꝙ generans quod est inferius per casum datum, non est simul cum lapide imò multum distans. ergo nullus sanè mentis diceret lapidem illum moueri deorsum immediate generante, quod per casum datum non est simul cum lapide moto.

Præterea, contingit olim dudum corrupto generante talia corpora ad sua loca naturalia mouenti si fuerint posita extra ea, quo dato constat, quòd non mouentur à generante, quoniam quod non est in rerum natura non potest moueri, sicut enim moueri est actus existentis in potentia ita mouere est actus existentis in actu.

Præterea, hæc est intentio Comment. in 3. cœli commento 28. vbi, inquit. Sed quia motus non existunt à generante, nisi mediante genito,& motus primo essentialiter non fit nisi à motore, & nullo alio mediante, propter hoc iste motus non est primo,& essentialiter à motore extrinseco, sed à forma moti hæc Commentator. Et dicunt, isti quòd si inueniatur Comment. aut philosophus dicere, quòd mouentur à generante est intelligendum mediate, eo quòd vt dicit Comment. in 8. lib. phys. in commento 32. generans est illud quod corpori simplici generat formam suam, & omnia accidentia contingentia formæ, quorum vnum est motus in loco.

Secunda pro Comment. est hæc. Grauia,& leuia existentia in potentia accidentali mouentur immediate à seipsis, & nõ à motore extrinseco, ita ꝙ habent in seipsis principium actiuum sui motus principale, & instrumentale, principale quidem est eorum forma substantialis, accidentale autem,& instrumentale sunt qualitates eorum motiue vt grauitas,& leuitas. Hanc tenent oẽs prænominati,& ꝓbatio eorum principaliter stat in hoc, sicut se habet aqua calefacta ad reductionem ad frigiditatem. ita,& graue positum supra ad reductionem ad locum inferiorem, sed aqua seipsam infrigidat, ergo graue mouet se deorsum. Maior videtur nota, & minor probatur, quia non potest assignari extrinsecum infrigidans,

& præcipuè tempore æstatis existente medio puta aëre calefacto. Præterea. Motus grauium,& leuium ad loca sua sunt naturales, ergo sunt à principio itrinseco ex diffinitione naturæ. Quæ aūt hñt principium intrinsecum sui motus mouent seipsa. ergo &c. Greg. aūt vbi supra reputat hanc conclusionem sufficienter ꝓbatam à sufficienti diuisione quia ꝑ conclusiones præmissas non mouentur à loco,nō à medio, nō à generante immediate ergo nō ab extrinseco principio. ergo ab intrinseco, sed huiusmodi mouent seipsa,ergo &c.

Prima conclusio pro B.Th.est hæc graue existens in potētia accidentali non mouetur à seipso,sed ab alio.Hæc esse videtur philosophi in tex.29.& 30.& probat 4.rationibus vt videre poteris,& B.Th.exponens clare deducit eas. Sed tenentes viam oppositam dicunt, ꝙ philosophus non negat quin moueant seipsa. sed ꝙ nō mouent seipsa illo modo qua animal mouet seipsum. nam animal mouet seipsum ꝑ apprehensionem,& appetitum, & sicut est in potestate sua mouere se sic est in sua potestate cessare à motu,& quiescere.& qñ vult se mouere. nō indiget motore extrinseco ponēte illud indebita dispositione ad motum. Iste aūt conditiones non cōpetunt graui,nec rei inanimate.& ideo dicit philosophus ꝙ non mouentur à seipsis.s.modis quibus animata mouent seipsa. vnde vnico verbo concludunt,ꝙ motus animatoꝝ,& inanimatorum non distinguuntur in hoc,ꝙ vnum mouet se ipsum,&aliud mouetur ab alio,sed in hoc ꝙ animatum mouet seipsum ex seipso inanimatum aūt mouet seipsum, sed non ex seipso. quia indiget motore extrinseco ponente illud indebita dispositione ad motum. Non.n.possunt moueri nisi sint extra loca propria. & non possunt esse nec se ponere extra loca propria, nisi generentur extra locum proprium,vt cum generatur pluuia,aut grando in aëre,vel quando proijciuntur extra locum suum ista grauia in terra residētia,& ex hac distinctione dicunt philosophum sic exponendū in tex.29. Et nunquam ipsa à seipsis moueri impossibile .i.ipsa à seipsis ex seipsis,qm̄ hoc conuenit soli animato,et in hoc sensu concludunt rōnes philosophi,et nō in alio sensu.

Sed recte consideranti patet,ꝙ istæ glosæ sunt potius per imaginationem q̄ fundare in philosopho vt relinquamus

Cōment.

Cõment.in hoc,quoniam si est huius meritis,ꝙ moueant se ipsa,non conuenit cum via nostra, stando igitur in doctrina philosophi,non inuenitur eum dixisse,ꝙ moueant seipsa,siue ex se,siue non ex se,sed vbique inuenitur,ꝙ mouentur ab alio,& ab extrinseco,vnde postquam in tex.29.& 30.probauit,ꝙ non mouentur à seipsis incepit inuestigare in tex.31. à quo moueantur,& in tex.33.cõcludit sic.Quæcunque à seipsis mouentur ab aliquo mouentur, & quæ non à seipsis vt leuia,& grauia. Aut enim à gñante,& faciente graue,& leue, aut ab impedientia,& ꝓhibentia soluente. Hæc fuit cõclusio philosophi, & eãdem replicat in 4.cœli in tex.25. vbi inquit loquens de motu,& motore grauium,& leuium. Mouet aũt,& quod à principio fecit. & impedimentum remouens,aut vnde resilijt,queadmodum dictum est in primis sermonibus.i.in 8.lib.phys.in quibus determinauimus ꝙ nihil hoꝝ seipsum mouet,hæc philosophus ex quibus patet,ꝙ in tẽtio sua fuit sine distinctione aliqua negare grauia,& leuia mouere seipsa, faciant igitur modo quo volunt imaginationes suas,sed non ostendent eas fundari in via philosophi.

Præterea,licet possent glosare modo suo primam,& secũdam,& tertiam rõnem philosophi,non põt euadere qn quarta absolute concludat,sic.n.arguit philosophus,nullum continuum mouet seipsum,graue,et leue sunt cõtinua,ergo &c. Maiorem sic probat.Sed ſm ꝙ diuiditur,si hoc quidem aptũ est facere,illud vero pati,et intendit sic arguere, quia mouẽs & motum se habent vt agens,& patiens,& cum agens sit cõtrarium patienti,necesse est,quòd diuidatur id quod est aptũ agere ab eo quod est aptum pati,sed in continuo nulla pars est diuisa ab alia,ergo vna non potest esse mouens alia mota, & ideo in animalibus potius est colligatione partium, quàm continuatio vt declaratur in lib.de motu animalium, vt sic vna pars prima mouens alias puta cor.

Præterea,si mouet graue seipsum sequitur,quòd mouere, & moueri cõueniat eidem secundùm idem,quod est impossibile,aliter idem,ſm idem esset in potentia,& in actu. Cõsequentia ꝓbatur. Nam cum graue non componatur nisi ex simplici materia,& forma mouere nõ competit ei rõne materiæ semper.n.mouẽs est aliqua species ex 3.lib.phys.tex.18.

Nec

Nec etiam moueri quoniam omne mobile resistit mouẽti, se habet.n.mobile vt potentia,& mouens vt actus,sed materia non resistit formæ quo ad motum localem, cum se habeat indifferenter ad quodlibet vbi. ergo si graue mouet seipsum mouere,& moueri competit sibi solum ratione formę.

Ad hanc rationem conatur respondere Iandunus de mente Comment. dicens,quòd nõ est secundùm idem quoniam forma,vt forma mouet,vt autem est in materia est mota.

Sed contra cum mouere supponat esse,forma non mouet nisi vt habet esse,non habet esse nisi in materia, cum forma grauis sit mere forma materialis,ergo non mouet nisi vt recepta in materia,ergo secundùm idem est mouens,& mota.

Secunda conclusio pro B.Th.est talis. Graue existens in potentia accidentalis,mouetur immediate à generante, siue sit cœlum,siue aër,siue aliud. Hanc B.Th. vbique tenet, & præcipue in 8. phys.in tex.32.& 33. & ratio sua principalis fuit ista. si aliqua duo ita se habent,ꝙ remoto impedimento vnum naturaliter sequitur ad alterum, à quocunque est vnum ab eodem est aliud. Sicut à quocunque est ignis ab eodem est forma,& calor eius. Sed grauitas,& locum deorsum naturali sequella se consequuntur remoto impedimento,ergo cum grauitas sit immediate à gñante, esse in loco deorsum vel tendere ad locum deorsum est immediate à gñante.

Hanc rationem omnes de via opposita dicunt concludere,quòd mouetur à generante,sed non immediate,quoniam vltra generans vniuersale,& mouens vniuersale, est assignandum generans,& mouens proximum.

Vt igitur dicta ratio habeat apparentiam dicimus, ꝙ cœlum,vel aliqua pars cœli est generans,& mouens proximum ac particulare. Sed aduertendum,quòd alio modo est gñans particulare q̃ mouens particulare. Nam cœlum ad ꝑducendum determinatam formam puta animam huius animalis determinatur per hoc animal gñans sibi simile,ad causandũ vero determinatum motum puta sursum,aut deorsum sufficit, ꝙ determinetur per formam naturalem mobilis ad qua sequitur certa inclinatio ad talem locum,& sic cœlum, vel pars cœli per grauitatem in graui,& per leuitatem in leui determinatur vt sit proximum mouens in motu eoꝝ naturali,

licet

licet ergo nec cœlum per ſe,ne grauitas per ſe ſit in graui im mediatum mouens, tamen cœlum, vel pars cœli vt reſpicit hanc grauitatem ſub tanto gradu in hoc graui efficitur eius mouens immediatum. In his ſtat ſumma viæ noſtræ.

Quantum ad quartum aduerte, ꝙ præcipui contra viã no ſtram ſunt Scot.& Greg.& Iand. Sed argumenta Iand. nõ di ſtinguuntur ab argumentis prædictoꝝ, ideo conare vt ſcias coꝝ argumẽta,& ſolutiones,& qm̃ Capreol.in 2.diſt.6.q.1. contra primam concluſionem, omnia ad literam recitat, & Thomiſticæ ſoluit ideo, & tu exercere ipſum, & vide illic, nec tantum laboremus in ſcribendo quod alibi inuenire po teris. Pro nunc ſufficiat tibi ſi ſoluerimus rationes ſupra po ſitas in concluſione prima, et ſecunda, pro Comment.

Ad primam igitur, et ſecundam dr̃, ꝙ quandocũque lapis mouetur motu naturali, mouetur immediate à ſuo gñante etiam quòd diſtaret, vel eſſet corruptum, qm̃ ex quo impreſ ſit grauitatẽ, ſtante grauitate ſtat mouens virtualiter, et dato quòd eſſet corruptum ſ̃m ſubãm, non eſt corruptum quo ad virtutem quam impreſſit in mobili. Et quoniam grauitas non diſtat à graui, ideo quandiu ſtat grauitas, ſtat generans ſimul cum graui. & ſi dicis, quòd intentio philoſophi in 7. phyſ. eſt, quòd mouens proximum, & motum ſint ſimul ſe- cundùm ſubſtantiam vt declaratum eſt illic.

Reſpondetur, quòd ſufficit hãc ſimultatem ſ̃m ſubãm ſer uari in principio motus, et maxime in motione eſſentiali, voco autem motionem eſſentialem qua transfertur mobile à mouente de potentia eſſentiali ad actum, et hæc motio in hoc propoſito eſt, qñ graue generatur extra locum ſuum, et ſtatim genitum mouetur deorſum à generante remoto im- pedimento, et tunc patet, quòd mouẽs, et motum ſunt ſimul ſecundùm ſubãm. In omni autem alia motione, qua tranſ- fertur mobile de potentia accidẽtali ad actum, ſufficit ſimul tas virtualis. Nec philoſophus aliter intendit. et ſic tu intel- liges determinationem quam fecimus in lib.7. in q.5.

Ad primam pro ſecunda concluſione, dico, ꝙ aqua calefa cta habet à generante ꝙ reducatur ad frigiditatem, ita ꝙ in- frigidãs vt quod eſt gñans, in aqua aũt etiam calefacta rema net frigiditas virtualis impreſſa in gñatione aquæ à gñante

quæ

quę est irremouibilis ab aqua cuius virtute reducit ad frigiditatē actualem, sic & graue ꝑ grauitatem sibi impressam inseparabilem à graui reducitur à gn̄ante ad locum suum n̄alem.

Ad secundam dico, ꝙ ad seruandum motum naturalem sufficit in esse mobili principium motus actiuum vel passiuum, & alterum sufficit, in animatis est actiuum vt quo, in inanimatis est passiuum vt quo. Nam in graui est grauitas qua mouetur non à forma sua, sed à generante. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Tu tn̄ aduerte, ꝙ hoc quæsitum est vt ꝓblema, vnde disputatiuæ vtraque via sustentabilis est. Quod si volueris sustinere, ꝙ immediate moueantur à seipsis tu solues argumenta in oppositum quæ formantur à Iand. & solues, vt ipse in 8. phys. in q. 11. vel vt soluit Greg. in 2. dist. 6. q. 1. art. 3. post probationes omnium conclusionum. Textū autem philosophi in 8. phys. in tex. 29. vbi inquit, & nanque ipsa à seipsis &c. expones per distinctionem Greg. quam præmittit in principio solutionum ad argumenta. Cum autem volueris sustinere viam Thomist. sequeris solutiones Capreoli in 2. dist. 6. q. 1. contra primam conclusionem.

¶Quæstio 16. Si motores orbium planetarum mouentur per accidens.

Non est autem idem moueri secundum accidens à seipso, & ab altero. Ab altero quidem enim inest, & eorum quæ sunt in cœlo quibusdam principijs, quæcunque secundum plures feruntur motus. Tex. 52.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ difficultas stat in hoc. Arist. dicit in tex. 51. ꝙ si aliquod mouens immobile mouetur per accidens, non potest mouere motu æterno, vt patet de aīa mouente animal, quæ qm̄ mouetur ꝑ accidens ad motum corporis, sicut nauta ad motum nauis non pōt cōtinuæ, & ꝑpetuo mouere animal. Si igitur motor orbis planetæ, mouetur ꝑ accidens vt vr̄ philosophus ꝯcedere in tex. 52. ergo non mouet orbē suum continuæ, & perpetuo. Hoc aūt contradicit doctrinæ suę, quoniam in lib. 12. metaph. tex. 48. concludit tot substantias æternas quot motus æterni inter quos prænumerat motus planetarum, ergo &c.

Vt igr̄ habeas resolutionem huius quęsiti. sic ꝓcedendum est. Primo ponemus oēs modos, quibus possumus apprehendere

dere substantiam immaterialem mouere corpora localiter. Secundo, declarauimus quot ex his modis acceptat Aristot. Tertio, declarauim' si ex modo quo ponit philosophus substantiam immaterialem mouere orbem planetæ, ve⁊ est eã moueri per accidens. Quarto, remouebimus dubium.

Quantum ad primũ aduerte, ꝙ possemus imaginari substãtiam immaterialẽ mouere corpus localiter. Primo, de loco ad alium locũ. Secundo, circa locũ. Si primo mõ, ite⁊ dupliciter. primo, ꝓijciendo corpus motũ. Sicut fortes ꝓijcit lapidem secundo vehendo vel portãdo corpus de loco ad locum. Si secundo modo, ite⁊ dupliciter. vel sicut nauta mouet nauem, vel sicut figulus mouet rotã. nauta quidẽ ita mouet nauem, ꝙ nunquam deserit eã, & est sicut mouens intrinsecum. figulus aũt mouens rotam est sicut mouens extrinsecum. nec est necesse, ꝙ omnibus partibus immediate adsit. sed facto impulsu in vna parte girat rota, donec debilitatur impulsus. & iterum impellit &c.

Quantum ad secundum aduerte, q̃m ex doctrina philosophi non dantur substãtiæ immateriales nisi quæ mouẽt corpora cœlestia. ideo nõ ꝯcederet primum modum.s.mouere de loco ad locum qui tñ conceditur in via Plato. eo ꝙ vltra cœlites. ponit dęmones. Sed de hoc alias. Concedit aũt secundum.s.circa locũ. Sed vtrum ꝯcederet, tã primum quàm secundum mouendi circa locũ est dubiũ. Nam vt videbis in lib. 12. metaph. in q. 17. est vna opinio quæ tenet de mẽte philosophi non repugnare intelligentiæ vniri cœlo non solum vt motor, sed vt forma. quã opinionẽ illic reprobauimus & soluimus rõnes eius. ẜm istos. diceretur ꝙ substantia immaterialis mouet cœlum vt nauta nauem vt motor intrinsecus. vt anima corpus. Secũdum aut opinionem cõem. quæ tenet intelligentiam nõ vniri cœlo. nisi vt est motor & per contractũ virtualem. dicendũ est ꝙ motor cœli est sicut figulus ad rotam. vt mouẽs extrinsecum appropriatum. applicando virtutem suam mobili per partem post partem.

Quãtum ad tertiũ aduerte, ꝙ motorem orbis planete moueri per accidens ab alio motore dupliciter potest intelligi, primo ꝙ motus recipiatur in eo subiectiuæ ex eo ꝙ mobile suum mouetur motu diurno à primo mobili, & sic transfert

ab vno vbi ad aliud vbi. ficut quando nauis differtur ab aqua decurrente ad inferius, nauta per accidens differtur ab inferius, fecundo, ꝙ motus non recipiatur in eo, fed in orbe ipfius planetæ & dicatur motor orbis moueri accidentaliter non ratione fui. fed ratione orbis cui appropriatur, & fic moueri per accidens eft per denominationem extrinfecam, ficut lapidē videri, nā ex eo ꝙ vifio recipit fubiuæ nō in lapide fed ī vidēte denoīat lapis vifus. Sic ex eo ꝙ orbis planetæ mouet̄ à motore primi mobilis denoīat̄ extrifecę motor orbis planetę motus ꝑ accn̄s, fcā hac diftōne dico, in ꝓpofito, ꝙ fi itelligentia vniret̄ orbi planetæ vt fora vt tenet opinio quā fupra recitauimus, ita ꝙ cęlū effet verę & ꝓprię aīatū, moueret̄ per accn̄s primo mō. Rotaret̄. n. ad rotationē fui orbis, ficut vehit̄ nauta aduectionē nauis, q̄ vehit̄ ab aqua currēte ad īferius & ficut mouet̄ aīa de vbi ad vbi ex motu progreffiuo aīalis. Sed qa cęlū nō eft veræ & ꝓprię aīatū ēt ad mentē philofophi vt determinauimus in lib. 12. met. q. 16. vbi ꝑtractauimus viam Com. & Auic. & B. Th. iō nō eft admittēdū apud philofophū intelligentiā q̄ mouet orbē planetę moueri ꝑ accn̄s primo mō, & ꝓbat rōne ēt fic, fi aliqua duo diftinguūtur ſm fubfiftētiā, & nō ↄtinuant̄ nec cōtinguant̄ adinuicē, nec vnū cōftituit̄ in effe ꝑ aliud, nō eft neceffe vnū moueri ad motū alterius ita ꝙ motus recipiat̄ in eo fubiectiuę. Et id patet in nauta qui nifi effet cōtiguus naui aut alicui parti, nō moueret ad motū nauis, nec in fe reciperet motū ad inferius. Sed conftat apud philof. orbē planetę & intelligētiā diftingui ſm fubfiftētiā, cū vtrunq; fit perfectū ſm nām fuā, nec vnū fit pars alterius, nec fint duę partes coniunctæ quid vnū, nec intelligētia continuat̄ nec contiguatur orbi, cū fit fine oī magnitudine, vt demr̄atur hic, nec cōftituitur in effe ꝑ orbē, ad dr̄iam aiæ animalis, ergo &c. Tenendū eft ergo, ꝙ mouetur ꝑ accn̄s fecundo mō, ita ꝙ denoīatur moueri denoīatione extrinfeca, ficut diximus de lapide vifo. Sed aduerte, ꝙ hoc eft valde improprie moueri per accidens, qm̄ motus ꝓprie eft in eo qd' dicitur moueri, fiue dicatur moueri per fe fiue per accidens.

Quantum ad quartū aduerte, ꝙ hic modus non vr̄ valere, qa qua rōne dicitur motor orbis planetæ moueri per accn̄s denoīatione extrinfeca, ficut poterit dici fphæricus lucidus

quan

quãtus denoĩatione extrinſeca,eo ꝙ iſta in ſunt orbi cui appropriatur,hoc aũt eſt abſurdũ dicere.Præterea,cum dicatur motor cœli moueri ꝑ accñs quia ſuũ mobile mouetur,&nõ alia rõne, quare nõ põt dici motor primi mobilis moueri ꝑ accidẽs ex quo ſuũ mobile mouetur,ſicut dicitur motor orbis planetæ moueri per accidens,quia orbis planetæ mouet̃.

Ad primum dr̃,ꝙ non eſt eadẽ ratio,q̃a motus proprius orbis planetæ qui eſt effectus ſui motoris appropriati,&motus diurnus quo mouetur ad motũ primi mobilis,ſunt eiuſdem gñis,quia vterq; eſt motus ſphæricus.Alia aũt accidentia orbis planetę,vt figura quantitas lux,non ſunt effectus actiuæ ab ipſo motore appropriato producti . ſed à primo rerum oĩum principio. vt determinatũ eſt in lib.12.metaph.q. 28. ideo cõuenientius attribuitur ei motus ꝑ accñs rõne ſui mobilis q̃ cetera accñtia.Præterea. Quia hmõi accñtia repugnant naturæ incorporeæ motus aũt ſaltem per accñs nõ repugnat rei incorporeæ,nam cõuenit animæ ẽt intellectiuæ, quæ eſt motiua in homine,ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad ſecundum dr̃,ꝙ rõ diſſimilitudinis ſtat in hoc, q̃a motor cuius mobile nõ mouetur alio motu . eſt ꝑfectior motore cuius mobile mouetur alio motu,vltra motũ quo mouet̃ à ſuo appropriato motore . & vt ſic motor orbis planetę eſt min⁹ nobilis q̃ motor primi mobilis. & rõne minoris nobilitatis attribuit̃ ei aliquo mõ ꝯdõ motoꝶ in his inferioribus aĩatis.i.aĩaꝶ quæ mouent̃ ꝑ accñs, licet vt diximus , moueri per accidens verificetur æquiuoce de aĩa & de intelligentia mouente orbem planetæ.Hæc de pñti quæſito dicta ſint.

¶Qõ 11.Si motus localis eſt prior alijs motibus.

Tribus aũt exiſtentibus motibus &c. neceſſarium eſt hunc.ſ.motum localem eſſe primum. Tex.55.

IN HAC q.aduerte,ꝙ non habemus comparare motum localem ad omnem aliam mutationem ſiue ſit motus proprię dictus ſiue non,ſed ad alias ſpecies motus proprię dicti . Nam ſi cõparemus motum localem ad gñationẽ reſpectu eiuſdẽ ſm numeꝶ,patet ꝙ gñatio eſt prior & tpe & ꝑfectione,q̃ motus localis. Nã prius gñat̃ Sortes q̃ moueat̃ localiter,&terminus gñatiõis in Sorte eſt ꝑfectior,cũ ſit ſub̃a, quã terminus motus localis qui eſt accidens . Intẽtio igitur

 phi

philoſophi eſt comparare motum localem ad alios motus proprie dictos,& ſic ꝓcedendum eſt,primo ponẽtur diſtĩones neceſſariæ huic quæſito,ſecundo concluſiones reſponſiuæ.

Quantum ad primum ſit hæc prima diſtinctio. Motus localis poteſt intelligi eſſe prior alijs tribus modis.primo,ſecũdum conſequentiam. Dicitur aũt aliquid prius ſecũdum cõſequentiam,qñ ab eo nõ conuertitur ꝯñtia,& eſt illud quod põt eſſe ſine alijs,ſed nõ alia ſine eo, ſic duo ſunt priora ſm ꝯñtiam quam tria. Nam bñ ſeqtur,tria ſunt,ergo duo ſunt, ſed non conuertitur vt patet.ſecundo,ſm tp̃s, & eſt illud qđ comparatum alteri eſt in rerum natura,altero non exiſtente. Sic cauſa agens per motum, eſt prior tempore ſuo effectu. tertio,ſm perfectionem,& hoc modo eſſe prius eſt idem qđ magis perfectum & nobilius,vt actus eſt hoc modo prior potentia, vt declaratum eſt in lib.nono metaph.

Secunda diſtinctio ſit hæc. Motus localis poteſt comparari alijs motibus quo ad triplicem prioritatem dictam duobus modis,primo vt conſiderantur in eodem ſubiecto, puta comparãdo motum localem in Socrate, ad alterationem & augmentum in Socrate,ſecundo reſpectu diuerſoꝝ ſubiectorum puta comparando motum localem in cœlo, ad alterationem & augmentum in his inferioribus.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio reſponſiua. Motus localis comparatus alijs motibus reſpectu diuerſorum ſubiectoꝝ, puta motus cœli cõparatus alijs motibus rerum inferioꝝ eſt prior illis 1.& 2.3.modo prioritatis.Qđ ſi prior primo modo probatur. Motus cœli non pendet à motibus rerum inferiorum,ſed econuerſo, qm̃ vt determinauimus in lib.12.met.q.13.contra Durandũ,& Paulũ Sonc.Si cœlum non moueretur,non eſſet in inferiorib.alteratio,nec gñatio,nec motus localis.Hęc ẽt ꝯña valet.Si motus inferiores ſunt,motus cœli eſt. Sed non ecõuerſo.Nã bene ſequit. Si Sortes alteratur,cœlũ mouetur.ſed non ſequit. Si cœlum mouetur.Sortes alteratur,qa forte Sortes non eſt.Qđ aũt ſit prior tp̃e ꝓbatur. Quia perpetuũ eſt prius tp̃e ſiue duratione non ꝑpetuo.Sed motus cœli eſt ꝑpetuus ſm philoſophũ, vel põt eſſe ꝑpetuus ſm veritatem, & nullus alius mot⁹ vnus numero poteſt eſſe perpetuus,ergo &c.Maior patet. Minor

autem

autem quo ad primam partem probatur infra in tex.73.quo ad secũdam partem probatur in tex.61.de alteratione & augmento & decremento,& generatione,& corruptione, & in tex.64.probatur de motu locali recto,&tu horum omnium probationes videre poteris in litera philosophi. Quod vero sit prior secundùm perfectionem probatur,quia nullo modo lædit nec imperficit quo ad esse substantiale nec quo ad esse accidentale mobile cui inest,alij autem motus vt alteratio & augmentum imperficiunt id cui insunt, ergo prior est ẜm perfectionem. Consequentia nota. Antecedens autem probatur,nam per motum localem non videmus cœlum imperfici nec debilitari,nec corrũpi, nec disponi ad corruptionem,per alios autem motus res inferiores aut corrumpuntur aut disponuntur ad corruptionem,nam aqua potest tantum calefieri quòd corrumpitur,& aër tantum augeri per rarefactionem quòd corrumpitur,ergo &c.

Secunda conclusio. Motus localis comparatus ad alios motus respectu eiusdem subiecti numero, est posterior ẜm consequentiam & ẜm tp̃s,sed prior ẜm perfectionem,probatur,nam sumpto sorte,alij motus possunt esse in eo sine motu locali & præcipue motu processiuo,& non econuerso.Patet.n.ꝙ sortes prius nutritur, & prius augetur ad tantã quantitatem. Antequã moueatur motu processiuo ergo isti motus non pendent in sorte à motu processiuo, sed bene econuerso,ergo &c. Similiter patet ꝙ est posterior tempore qm̃ pro aliquo tempore puta pro primo anno datur in sorte alteratio per nutritionem, & datur augmentum, & nundum datur in eo motu localis processiuus. Quod autem sit prior ẜm perfectionẽ ꝓbatur qm̃ alijs motibus disponitur sortes ad non esse,& ꝓcipuę alteratione,motus aũt localis nõ transmutat rei sub̃am,qm̃ nõ est motus ad formã, sed ad locum, qui non recipitur subiectiuæ in locato,sed est in locante, vt declaratum est in 4.lib.physic.in q.13.Præterea. In istis inferioribus posteriora secundùm generationem sunt priora secundùm perfectionem,quia via naturæ est ꝓcedere ab imperfecto ad perfectum,sed vt diximus,motus localis processiuus in sorte est posterior gñatione alijs motibus, ergo &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 12. Si motus localis reflexus potest esse continuus.

Quod àutem quod fertur ſm rectum & finitum non fera tur continuę, manifeſtum eſt. Reflectitur.n. Reflexum autẽ ſm rectum per contrarios mouetur motus. Tex. 64.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ ſtat difficultas in hoc. ſi mutus reflexus non eſt cõtinuus, ſed neceſſario cadit quies media in puncto reflexionis, ſequitur ꝙ graue ſurſum exñs, & non prohibitum ab aliquo detinente quieſceret ſurſum, quod eſt contra naturam grauis. Conſequentia probatur, proijciatur lapis ſurſum, & à ſurſum deſcẽdat deorſum. Quæ ro vtrum inter motum lapidis ſurſum, & motum deorſum detur quies aut nõ, ſi nõ. ergo motus reflexus eſt continuus, ſi ſic, ergo graue exiſtens ſurſum & à nullo prohibitum, non mouetur deorſum, aliter ſimul quieſceret & moueretur, & ſi dicas, ꝙ ab aliquo detinetur, tu non poteris aſſignare illud niſi dicas aërem. Quod tamen nõ eſt verum, qm̃ ſi non potuit ꝓhibere lapidem quin aſcenderet violenter, minus potuit ꝓhibere quin deſcẽderet naturaliter. Præterea, ſi lapis ſurſum ꝓiectus obuiaret molari deſcẽdenti, certũ eſt ꝙ pro nullo tp̃e poſſet obſtare molari, qn cõtinuæ & ſine qete me dia deſcẽderet, ſi molaris obuiatus à lapide ſine quiete deſcẽdit ergo & lapis ſine quiete media reflectitur deorſum, quia ſtultũ eſt dicere molarem grauiſſimum ſuperponi in aëre la pidi paruo & nõ mouere ipſum deorſum, ergo neceſſe eſt di cere motum reflexum eſſe cõtinuum, qñ in puncto reflexionis non datur aliquod detinens mobile. Tunc.n. conſtat dari quietem inter primum & ſecundum motum, vt ſi Sortes mittat pillam ad manum Platonis, & Plato per morulam re tineat eam, deinde remittat ad manum Sortis.

Hæc quæſtio eſt difficilis ꝑꝑ rationes factas, & propter ra tiones quas intendit philoſophus, quæ ſunt iſte.

Prima, eſt, ſi motus reflexus eſt cõtinuus, ſequitur ꝙ idem mobile mouetur ſimul contrarijs motibus, quod eſt impoſſibile, & cõtra naturam cõtrariorum, quæ ſunt eidem ſimul incõpoſſibilia ex 4. & 10. metaph. Conſequentia ꝓbatur facta prius hac ſuppoſitione, ſi mobile mouetur motu continuo à termino ad terminum, veꝝ eſt dicere, ꝙ mouetur ad illum

illum terminum per totum tp̄s mensurans motum illum cō tinuum, nō solum qn̄ propinquat termino, sed etiam à principio motus. Nam si motu ꝯtinuo equitarem ex Frācia, Romam. verꝝ esset dicere statim ꝙ incepissem eqtare, vado Romam. Hoc supposito arguo sic, si lapis ꝓiectus à deorsum sursum, & per reflexionem à sursum deorsum mouetur motu cōtinuo, tunc per suppositionem factam per totum tēpus mensurans illum motum cōtinuum mouetur deorsum. Sed antequam reflecteretur mouebat̄ sursum vt patet, ergo mouebatur motu sursum, & motu deorsum, qui sunt contrarij cum sint ad terminos contrarios, ergo &c.

Secūda est talis, mobile in motu reflexo accedit ad vnum terminum numero, & ab eo recedit vt patet ad sensum, ita ꝙ vtitur termino vt actu fine, & actu principio motus. Tunc quæro, aut eodem instanti accedit & recedit, aut vno instanti accedit & alio recedit, nō primo quia opposita actu essent simul in eodem, ergo secundo. Sed inter duo instantia datur tempus in quo nec accedit nec recedit, ergo in illo quiescit, ergo in motu reflexo de necessitate cadit quies media, & sic non potest esse continuus. Vides ergo quòd ꝓ vtraque parte rationes sunt multum apparentes.

Vt igitur resoluamus quæsitum modo quo possumus sic procedendum est. Primo recitabitur vna opinio, q̄ non credo veram. Secundo ponetur opinio quę videtur rōnabilior, & per eam manifestabitur, qūo rationes ꝓ vtraque parte possunt saluari. Tertio, recitabitur quædam noua opinio, quæ vtique disputatiuę sustētari potest, sed nō saluat positionem Arist. in litera, nec est acceptanda in via Thomistica.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ est vna opinio quæ attribuitur Egidio in 8. physic. in expositione tex. 65. vbi quærit, si inter duos motus contrarios est dare quietem mediam. Iste distinguens sic dicit. Aliquid moueri motibus contrarijs sine quiete media, potest intelligi dupliciter, vel motu proprio & per se, vel motu alterius & per accidens. Motu ꝓprio & per se non contingit. Motu autem alterius & ꝑ accn̄s non inconuenit. Vt si pilla ꝓijciatur in terram, & ex vi ꝓiectionis eleuetur in altum, priusquam moueatur motu sursum contrario motui ꝓiectionis deorsum quiescit in terra.

Sed si terra in illo instanti in quo pilla attingit eam ascende ret, non est dubium ꝙ terra ascendens eleuaret pillam, & tūc pilla sine quiete ascenderet, sed hoc esset per accidens. Nam pilla per se quiesceret in terra per accidens autem moueret mota terra. Non est igitur incōueniens aliquid moueri motu contrario non per se, sed per accidens, vel non motu proprio sed alterius, ex hac distinctione dicit Egidius ꝙ rationes philosophi concludunt de primo sensu. & de eo intendit. Non autem intendit in secūdo sensu, nec in eo rationes adducte ab Arist. concludunt.

Sed hæc opinio non potest stare ex eo ꝙ cōcedit nan esse incōueniens motus contrarios posse simul inesse eidem per accidens tñ. Nam si motus contrarij possunt simul inesse eidem per accñs, eadem rōne duo cōtraria intensa & perfecta poterunt inesse eidem per accñs, & sic idem poterit esse calidissimum & frigidissimum per accñs, quod repugnat sensui. Et sicut duo contraria intensa sine contrarietate perfecta nō possunt simul esse, sic nec motus sursum & motus deorsum, eo ꝙ sicut sursum & deorsum sunt differentiæ locales cōtrariæ contrarietate perfecta, sic & motus sursum & motus deorsum, & ideo nisi inueniatur alia distinctio, videntur rationes philosophi stare in robore suo.

Quantum ad secundum aduerte, ꝙ motus reflexus potest dupliciter fieri. Primo, qñ mobile ex sui natura reflectitur à termino quem prius attigerat. & non rōne nec impetu fortioris mobilis obuiantis, vt qñ Sor. proijcit sursum in aërem lapidem q ascendit donec cessat impetus proijcientis, & tūc ex sui natura quia grauis reflectitur deorsum. Secundo, quando stante adhuc impetu proijcientis mobile dum mouetur obuiat mobili fortiori, cuius impetu cogitur reflecti, ita ꝙ nisi obuiaret adhuc vltra procedere vt quando lapis proijcitur sursum, & dum ascendit antequam deueniat ad vbi determinatum ex impetu proijcientis, præuenitur ab alio mobili grauiori descendente, cuius contactu repercutitur inferius. Ex hac distinctione dico, ꝙ rationes philosophi ꝯcludunt in primo sensu, sed nō in secundo, qa obuians fortius impedit quietē mediam, & ibi nō est ꝓprie accessus & recessus ab eodem termino, sed potius impedimentū accessus. Aliter autē con

contingit in primo ſenſu, in quo rationes philoſophi ſunt efficaciſſime. Ratio autem ſecunda in oppoſitum concludit pro ſecundo ſenſu. Ad primam aũt dicendum, ꝙ eſt aliquod prohibens, quod non eſt gñans, nec aër, nec natura talis mo bilis, ſed natura, & ratio motus reflexi in primo ſenſu. Qm̃ de eius ratione eſt, ꝙ ſit acceſſus, & receſſus actu ab eodẽ vbi hæc autem non poſſunt eſſe in eodem inſtanti, quare &c.

Sed cõtra determinationem factam arguitur, & probatur, ꝙ tam in primo ſenſu, quàm in ſecundo cadit quies media in motu reflexo. & arguitur ſic. Omne quod nunc mouetur aliquo motu, quo motu non mouebatur prius quieſcebat ab illo motu. Hæc eſt per ſe nota, quoniam ſi nũc mouetur mo tu A, & ante hoc nunc non mouebatur motu A, & erat mobile motu A, quieſcebat à motu A. Tunc vltra, ponamus ꝙ faba ſurſum proiecta obuians molari deſcendat, clarum eſt, quòd deſcendens mouetur deorſum, & prius. ſ. ante obuiationem non mouebatur deorſum, ergo quieſcebat quiete op poſita motui deorſum. Sed hæc quies non eſt niſi quies in vbi ſurſum, ergo aliquando quieſcebat in vbi ſurſum, & ſic in motu reflexo etiam ſecundo modo datur quies.

Ad hoc dicitur, ꝙ prima propoſitio poteſt eſſe vera, & fal ſa. vera quidem ſi illud quod nunc mouetur, &c. non impeditur, vel non prohibetur quieſcere quiete oppoſita illi motui per aliquod prædominans, & obtinens ſuper illud quod mouetur, & in hoc ſenſu procedit, probatio eiuſdem propo ſitionis. Eſt autem falſa. Si illud quod mouetur prohibetur quieſcere à prædominante cui obuiat. Quare &c. Sic occur rit dicendum. Qui autem melius inuenerit, melius ſoluet. Nam vt præmiſſi quæſitum, hoc eſt valde difficile.

Quantum ad tertium aduerte, quòd aliqui moderni tenẽt philoſophum ſufficiẽter probare motum localem reflexum non poſſe eſſe continuum perpetuum, eo quòd eſt inter ter minos contrarios, & per eandem lineam. Sed non efficaciter probat eius diſcontinuitatem per quietem mediam. Dicunt enim quòd qñ lapis proijcitur ſurſum aſcendit, v.g. per tempus A, vſque ad vltimum inſtans excluſiue tp̄is A. Et in inſtã ti vltimo incipit deſcendere, & ſic non eſt neceſſe, ꝙ pro aliquo tempore quieſcat, qm̃ inter tempus A, & ſuum vltimum inſtans

inſtans non datur tempus medium. Sicut datur inter inſtãs, & inſtans, philoſophus aũt opinatur, ꝙ in vno inſtanti vltimo temporis menſurantis aſcenſum terminetur aſcenſus, & in primo inſtanti tpis ſequentis incipiat deſcenſus quod nõ eſt neceſſe. Sicut non eſt neceſſe, ꝙ alteratio præcedens gñationem ſubſtãtialem terminetur in vltimo inſtanti tpis mẽ ſurantis alterationem, & in alio inſtanti ſit introductio formæ ſubſtantialis. Sed alteratio durat in toto tempore menſurante alterationem, & generatio ſubſtãtialis eſt in vltimo inſtanti illius temporis, & ſic non cadit tempus inter alterationem, & generationẽ ſubſtantialem. Sed hæc opinio quantum valeat tu conſidera, ego enim reputo hoc quæſitum problema neutrum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 13. Si motus circularis poteſt eſſe perpetuus.

Quare nihil prohibet moueri continuæ, & nullo tempore deficere. Textu 73.

IN HAC quæſtione aduerte, ꝙ ſtat difficultas in hoc, ſi poteſt eſſe perpetuus põt eſſe infinitus. Implicat.n.ꝙ ſit finitus, & terminatus, & ſit perpetuus, ſed non põt eſſe infinitus, qm̃ vt probatum eſt in lib. 6. tex. 39. motus localis conſequitur magnitudinem quo ad diuiſionem. Sed nulla magnitudo mora circulariter eſt infinita, vt probatur in 1. cœli, ergo nullus motus circularis eſt infinitus. Vt igitur reſoluamus præſens quæſitum aduerte, quòd ſub triplici titulo poteſt pertractari. Primo, ſi poteſt eſſe perpetuus. Secundo, ſi de facto eſt perpetuus. Tertio, ſi neceſſario eſt perpetuus, ita quòd non poſſit non eſſe perpetuus.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ Ariſt. in tex. 73. efficaciter probat eſſe poſſibile motum circularem eſſe perpetuum, nec eſt neceſſe formare hic rationes ſuas. Sed tu vide vt deducit eas B. Th. & iam formatas habes in epitomate in 8. lib. phyſ. in tract. 3. in cap. 4. vide illic, & in hac concluſione nullus dubitat quia eſt in ſe vera, & eſt ad mentem philoſophi. vnde dicit in tex. 73. Nullum enim impoſſibile contingit, quaſi ſic arguat. Ex continuitate, & perpetuitate motus circularis nullum ſequitur impoſſibile. ergo eſt poſſibile.

Quantum ad ſecundum aduerte, ꝙ licet rationes philoſophi videantur cõcludere poſſibilitatem perpetuitatis motus

circu-

circularis,& non vltra tñ intencio philosophi est,ꝙ de facto sit continuus,& perpetuus eo,ꝙ doctrina sua, vt declaratum est in lib.3.phys.tex.32.in perpetuis non differt posse & esse. Præterea philosophus docuit,ꝙ motus circularis non habet contrarium,& ꝙ inter vnam circulationem cœlestem,&aliã non cadit tempus medium,& ex his duobus putauit non solum de possibili,sed de facto motum circularem in cœlo esse continuum perpetuum,& intendit sic arguere. Quicunque motus pôt continuari in perpetuum si non continuatur,hoc est quia incidit tempus medium. Sed cum vna circulatio cœli cõtinuetur cum alia eo ꝙ idem punctũ in oriente est finis præcedentis,& principium sequentis non cadit tp̃s medium ergo non solum pôt,sed de facto cõtinuatur in perpetuum.

Sed aduerte,ꝙ hæc ratio non concludit nisi actualem cõtinuitatem motus circularis quandiu durat eo, ꝙ circulatio continuatur circulationi. sed non concludit perpetuitatem circulationum. nisi supponendo non dari primam,nec vltimam circulationem, quod Theologus non admittit.

Quantũ ad tertium aduerte,quòd Cõment.in lib.8.phys. cõment.76.tenet de mẽte philosophi motum circularem in cœlo non solum esse possibile,quòd sit cõtinuus perpetuus, sed sit necessarium sic esse, vnde inquit, & existimatur, quòd ista causa quàm dedit hic Arist.non solum modo dat, quòd sit possibile motum circularem esse perpetuum, imò quòd sit necessarium. Sic igitur debet intelligi locus istæ,hæc Cõment.& Iandunus volens sustinere dictum Comment. in 8. phys.in q.18. dicit sic posse intelligi, si motus circularis terminaretur oporteret ipsum terminari ad aliquod determinatum vbi. Sed hoc non oportet, quia cum quodlibet vbi quod acquiritur in mobili circulari per suum motum sit ei naturale,non est maior ratio de vno vbi quàm de alio.Non autem sic est de motu recto. Nam motus rectus naturalis incipit ab vbi non naturali,& terminatur in vbi naturali, & ideo cum mobile ad illud peruenerit quiescit in eo.

Vel potest sic intelligi. In omni motu terminato necesse est vt terminus ad quem sit actu distinctus à termino à quo. Sed in motu circulari non est sic,imò sunt vnum,& idem. vt circulatio solis incipit ab oriente,& terminatur ad oriẽtem.

ergo

ergo necesse est motum circularem esse perpetuum.

Sed istæ rationes non concludunt, qm̃ quo ad primam Theologus negabit minorem, ad probationem dicet, ꝙ licet quodlibet vbi sit naturale mobili moto circulariter inquantum sic mobili, tñ non inconuenit ex parte primi mouentis ꝑ intellectum, & voluntatem determinari sibi vnũ vbi à quo incipiat prima circulatio, & ad ꝙ terminetᷓ vltima circulatio & sic ex parte primi mouentis non est eadem rõ de quolibet vbi, secus aũt esset si primũ mouens moueret mere naturaliter, & non ꝑ intellectum. Nam in illo casu ratio cõcluderet.

Ad secundam negaret maiorem, quoniam ex illa non infertur necessario perpetuitas motus circularis, sed continuitas in circulationibus quandiu durant. & non aliud.

Ad obiectionem factam pro principio quæsiti dico, quòd concludit motum circularem non esse infinitum ex parte mobilis quoniam non datur mobile infinitum actu, sed non concludit de infinito per reiterationem, in quo sensu probat philosophus motum circularem posse esse infinitum. Non enim inconuenit mobile sphęricum finitum infinities circunuolui. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 14. Si mouens potentiæ finite potest mouere per tempus infinitum.

Impossibile est aliquod finitum mouere secundùm infinitum tempus. Textu 78.

IN HAC quæstione aduerte, ꝙ stat difficultas in hoc. Corpus cœli est finite virtutis, quia in magnitudine finita non potest esse virtus infinita, vt demonstrat philosophus in hoc lib. in tex. 79. probatum est autem in 1. cœli, quòd cœlum est corpus finitum, & tamen secundùm philosophum in 2. de generatione tex. 55. & in hoc lib. text. 53. cœlum mouet inferiora tp̃e infinito per gñationem perpetuam, ergo &c.

Præterea. Mouens potens semper esse, potest semper mouere, quia si potest semper esse potest semper habere virtutẽ mouendi, ergo qua ratione potest mouere per 10. annos põt mouere per centum, & mille, & sic in infinitum. Sed aliquod mouens finitum puta intelligentia Saturni potest semper esse cum sit incorruptibilis, & immaterialis, vt probatur in 12. metaph. in tex. 30. ergo potest semper, & tempore infinito mouere,

mouere, & de facto mouet secundùm philosophum.

Pro resolutione p̄ntis quæsiti aduerte, ꝙ nolo immorari ad formandum rōnem qua probat philosophus in text.78. nullum mouens finitum.i.potentiæ finite posse mouere tp̄e infinito. Hanc enim deducit B.Th. & in epitomate nostro in lib.8.phys.in tract.4.in cap.2.videbis formatam. Sed volo immorari ad declarandum in quo sensu intelligat philosophus hanc esse veram. nullum finitum potest mouere secundùm infinitum tempus. Nam primo aspectu videtur falsa, vt probant obiectiones positæ in principio quæsiti.

Tu igitur aduerte, quòd hic inueniuntur tres modi interpretandi conclusionem præpositam.

Primus est quorundam dicentium, quòd intentio philosophi in dicta conclusione est hæc. Mouens finite potentię nō potest mouere tempore infinito vno motu numero perpetuo, non inconuenit autem quòd moueat tempore infinito motu perpetuo, vno secundùm speciem, vel secūdùm genus. & ex hoc dicunt ad obiectionem factam de cœlo. quòd nō mouet inferiora motu vno numero perpetuo quia motus vnus numero est vnius mobilis numero ex lib.5.phys. Sed in inferioribus non est dabile vnum mobile numero durans tempore infinito ex 2. de generatione text.34. Mouet autem motu vno secundùm speciem tempore infinito, puta causans perpetuam generationem hominis, aut æqui, &c.

Sed hic modus dicendi non saluat intentionem philosophi. nam intelligentia solis, vt dictum est in principio quæsiti est virtutis finite, vt declaratum est in lib.12.metaph. in q.21.& tamen secundùm philosophum mouet orbem solis, motu vno numero tp̄e infinito, ergo &c. Præterea. Ratio philosophi adducta pro cōclusione ita concludit de vno motu numero sicut de vno specie, siue gn̄e, & econuerso. Sic.n. intendit philosophus arguere. Tempus constans ex partibus finitis ęqualibus est finitum, qm̄ repugnat partes cōponentes esse finitas, & totum resultare infinitum. Sed tempus in quo finitū mouens mouet constat ex partibus finitis æqualibus qm̄ cuilibet parti motoris, & mobilis correspondet aliqua pars tp̄is in qua mouet per determinatum signū magnitudinis, & partibus æqualibus motoris, & mobilis correspōdent partes

partes temporis æquales, cum igitur partes mouentis finiti æquales, & partes mobilis finiti æquales sint finite, sequitur quòd partes temporis, æquales in quo mouet mouens finitũ sint finitę, & sic sequitur, quòd tempus in quo mouet moués finitum non potest esse infinitum, siue moueat motu vno secundùm numerum, siue secundùm speciem.

Secundus modus dicendi est eorum, qui dicunt ꝙ intentio philosophi est hæc, nullum mouens finitum potest mouere per tempus infinitum si sit prima causa infiniti siue perpetui motus, secus aũt.n. si sit causa secundaria accipiens virtutem mouendi à prima infinita, nam tunc non inconuenit, ꝙ moueat tempore infinito per reiterationem, & sic intelligentia finitæ potentiæ accipiens virtutem mouendi à primo motore infinitæ potentiæ, potest mouere orbem suum tpe infinito, & cœlum motum ab intelligentia mouere inferiora tpe infinito, quia nec intelligentia nec cœlum sunt causa prima huius motus infiniti per reiterationem, & hunc modum dicẽdi vr̃ approbare B. Th. in vltimo solutionis qõnis mote in tex. 78. sic.n. dicit. Ad hoc ꝙ aliquid sit causa motus infiniti ꝑ reiterationem, non oportet ꝙ habeat virtutem infinitam, sed sufficit si habet virtutem immobilem finitam, quia semper manente eadem virtute poterit reiterare eundem effectũ. Sicut sol habet virtutem finitam, & tñ posset mouere inferiora elemẽta tempore infinito, si motus eius esset sempiternus secundùm positionem Arist. Non enim est prima causa infinitatis motus, sed quasi ab alio mota ad mouendum tempore infinito secundùm positionem prædictam hic B. Thom.

Sed aduerte, ꝙ hic modus dicendi non placet aliquibus sequentibus viam Comment. quia dñt, ꝙ ratio philosophi qua probat nullum finitum posse mouere tpe infinito vr̃ concludere de omni mouente finito siue sit prima causa motus siue non, fundauit.n. se philosophus super hanc propositionem ꝙ cum mouens finitum mouet aliquod mobile per aliquod tempus, pars mouentis mouet partem mobilis in minori tpe per determinatum signum magnitudinis siue spatij in quo vel circa ꝙ fit motus, & hoc videtur esse verum de quolibet mouente finito, siue sit prima causa motus siue non.

Sed isti decipiuntur, qm̃ intentio philosophi est loqui de moue

mouente finito quid sit prima causa motus,& non aliter. Cuius signum est, ꝙ infra in tex.86. ꝓbans primum mouens esse virtutis infinitæ, fundat se super conclusionem hic demonstratam. s. ꝙ nullum mouens finitum potest mouere tpe infinito. Sed primum mouens mouet tpe infinito, ergo non est mouens finitum. i. virtutis finitę. Constat aũt ꝙ primum mouens est causa prima motus infiniti. Et ideo qñ philosophus ꝓbat motum infinitum non posse esse à mouente finito intẽdit de mouente ꝙ est prima causa motus infiniti. Nam bene notum erat philosopho, potentiam finitã incorruptibilem inalterabilem, non informantem aliquod corpus, accipientem virtutem mouendi à primo infinito ſm potentiam, posse mouere tpe infinito, sicut conclusit in 12. metaph. in tex. 48. de motoribus applicatis immediate orbibus cœlestibus, &dato quòd illa propositio philosophi super quàm se fundauit de diuisione mouentis posset applicari cuilibet mouenti, tamen intentio philosophi erat loqui de causa prima motus quoniam, hic ponebat fundamenta ad probandum infinitatem primi motoris, & non alterius.

Tertius modus dicendi est etiam B.Th. in solutione quæstionis mote in expositione tex.78.ibi. Ad huius autem dubitationis solutionem &c. Verum quia hanc solutionem, q̃ reputamus ad mentem philosophi aliqui commentistæ præsumunt impugnare ideo defensaui eam in lib.12. metaph.in q. 20. & est prima ratio, qua probatur contra Comment. primum mouens secundùm Arist. esse infinitum in vigore, vide tu illic, ne idem replicemus.

Ad obiectiones positas in principio quæsiti patet solutio, concludunt enim quòd mouens finitum incorruptibile, ꝙ non est prima causa motus infiniti potest mouere tempore infinito in virtute tamen motoris infiniti. Sed vt diximus philosophus intendi, quòd nullum mouens finitum est mouens tempore infinito, vt prima causa motus infiniti. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶Quæstio 15. Si in magnitudine finita potest esse virtus infinita.

Quod autem infinita magnitudine non contingat esse potentiam infinitam ex his manifestum est. Textu 79.

IN

IN HAC quæstione aduerte, q̃ stat difficultas in hoc, sicut quod habet potentiam mouendi p̃ tempus infinitum est virtutis infinitæ quia vt cõclusum est in q. præcedenti, nulla potẽtia finita põt mouere per tempus infinitum, ita q̃ habet potẽtiam essendi p̃ tempus infinitum vr̃ esse potentię infinitæ. Sed corpus cœli cum sit incorruptibile habet potentiam essendi per tempus infinitum, sicut & potentiam mouendi inferiora cum eius motus sit æternus secundùm philosophum, & possit esse secundùm veritatem, ergo cœlum est potentiæ infinitæ. Constat autem quòd est magnitudo finita, ergo in magnitudine finita potest esse potentia infinita.

Pro resolutione huius quæsiti aduerte, q̃ non est immorã dum in formando rationem philosophi pro hac cõclusione negatiua. In magnitudine finita non põt esse virtus infinita. Nam B. Th. clare deducit eam, & iam habes resolutam in epitom. in lib. 8. phys. in tract. 4. in cap. 2. Sed considerandũ est, si ratio ipsa concludat intentum, & vr̃, q̃ non, quia vt arguit Cõment. in cõment. 79. si ratio philosophi concludit, nõ solum concludit, q̃ virtus infinita non sit in magnitudine, sed q̃ nec sit in rerũ natura extra magnitudinem. Probat. n. philosophus virtutem infinitam nõ esse in magnitudine, quia moueret in non tp̃e, vel in tp̃e æquali mouerent potentia infinita, & finita, quorũ vtrunque est impossibile. Sed inquit Cõment. Dicet. n. aliq̃s, vt quid Arist. dicit ꝯñs esse si potentia corporea habet actionẽ infinitam ipsam agere non in tp̃e, & non esse ꝯñs, si actio infinita sit potentiæ nõ corporeæ q̃ agat non in tempore: q. d. cum potentia incorporea sit magis libera, & vigorosa, si est virtutis infinitæ ita aget in non tp̃e sicut virtus infinita si esset in magnitudine. Cum igitur repugnet dari motum in instanti sequitur, q̃ non datur virtus infinita in magnitudine nec extra magnitudinem, & sic primum mouens incorporeum non est virtutis infinitæ, cuius oppositum dicit philosophus in tex. 86. Vel igitur ratio philosophi non concludit intentum, vel concludit cõtra philosophũ, & aufert absolute potentiam infinitam ab vniuerso.

Huic obiectioni rñdet B. Th. vt videre poteris in expositione tex. 79. cuius summa stat in hoc. Nulla potentia existens in magnitudine agit, nec mouet per intellectum, q̃m

proba

probatum est in 3. de anima tex. 6. intellectum non esse immistum corpori. Omnis vero potentia quæ non est in magnitudine agit & mouet per intellectum. Nam sic ꝓbat cœlum in 12. metaph. tex. 40. moueri à suo motore. Differunt autem agens per intellectum & agens materiale, quia actio agentis materialis proportionatur naturę eius, & tãtum quãtum potest agit Tanta, n. est calefactio quãtus est calor. Sed in agente per intellectum non oportet actionem suam proportionati naturæ eius, ita ꝙ tantum quantum potest agat; non. n. ædificator tantum ædificat quantum potest, sed quãtum exigit ratio formæ ædificij præconcepti. Ex his igitur sequitur ꝙ si virtus infinita esset in magnitudine esset agens materiale, & motus ab ea procedens esset secundùm proportionem naturæ eius, & in hoc sensu procedit demonstratio philosophi, si autem sit virtus existens infinita extra magnitudinem, motus non procedit ab ipsa secundùm proportionem virtutis infinitæ sed secundùm rationem formæ apprehensæ. i. secundùm ꝙ conuenit fini. & naturæ subiecti mobilis. Attendendum est vlterius, ꝙ sicut probatum est in lib. 6. nihil mouetur nisi habens magnitudinem, quoniam omne mobile est diuisibile, vnde velocitas motus est effectus receptus à motore in aliquo habente magnitudinem. Sed constat ꝙ nihil habens magnitudinem potest recipere effectum proportionatum virtuti quæ est extra magnitudinem. quia omnis natura corporea comparatur ad incorpoream, sicut particulare ad absolutum & vniuersale, vnde non potest concludi si virtus infinita non sit in magnitudine ꝙ ex eã sequatur infinita velocitas in aliquo corpore, quæ est effectus proportionatus tali potentiæ infinitæ, sed nihil prohibet in aliqua magnitudine recipi effectum virtutis quæ est in magnitudine, quia causa est potior effectu. Vnde si poneretur ꝙ aliqua virtus infinita esset in magnitudine, sequerei ꝙ effectus correspondens. s. velocitas infinita esset in magnitudine, qđ est impossibile, ergo & primum. Hæc est solutio B. Th. Ex qua habetur ꝙ si est aliquod mouẽs infinitæ virtutis sine magnitudine, non oportet ꝙ moueat velocitate infinita, sicut moueretur si esset in magnitudine, quia agit non vt & quantum potest [illegible]

locitate moueri.

Sed ꝯtra hanc solutionem insurgunt Egidius,& Iādunus. Egid. quidem in 8.lib. phys.in expositione tex.81. in q. 2. dicit, ꝙ hæc solutio non vr̃ sufficere, q̄m licet virtus intellectualis non semper agat tm̃ quantum pōt, nihil tñ prohibet nec repugnat q̄n velit agere tm̃ quantum pōt.Posito ergo,ꝙ apprehendat,& velit mouere tm̃ quantum potest,sequitur vt prius,ꝙ mouebit in instāti,quod est impossibile. Vnde licet hæc solutio sufficienter ostendat,ꝙ posita virtute infinita extra magnitudinem non sit necessarium motum fieri in instanti, non tamen probat quin motus possit fieri in instanti.

Ad hoc dicitur, ꝙ si esset virtus infinita extra magnitudinem,apprehensio sua,&volitio essent efficaces,& non vanę, nec ad aliquod impossibile ex parte rei,ex hoc dico, ꝙ talis virtus non potest apprehendere simul, & velle mouere toto suo posse, q̄m repugnat ex parte mobilis dari motum in instanti, sicut non potest Deus velle producere maximum effectum, quem potest, q̄m quocunque dato potest producere maiorem,aliter sua virtus infinita esset exhausta.& sic stat solutio B. Th. quia virtus infinita extra magnitudinem agens per intellectum non mouet tantum quantum potest, nec apprehendit simul nec vult mouere tantum quantum potest,& sic sufficienter probat non posse dari motum in instanti.

Iand. autem multipliciter arguit contra prædictam solutionem, & primo sic, siue mouens infinitum sit mouens per intellectum siue non oportet, ꝙ moueat in aliquo tempore determinato,&illius temporis erit aliqua proportio ad tempus in quo mouet aliqua virtus finita,& tunc si sumatur quędam alia virtus finita habens eandem proportionem ad illā virtutem finitam sicut tempus habet ad tempus, necessario mouere poterit in tpe æquali cum potētia infinita,quod est impossibile sicut prius,q̄m maior potentia semper mouet in minori tpe,& constat,ꝙ potentia infinita est maior finita.

Secundo sic: Cuilibet potentiæ actiuæ debet correspondere aliqua potentia passiua ex lib.5. metaph. tex.17. Si igitur est aliquod mouens infinitum mouens per intellectum habens virtutem actiuam infinitę velocitatis,ita ꝙ quantum sit ex se potest mouere in non tempore,oportet ꝙ isti poten

tiæ

tiæ actiuæ correſpondeat aliqua potentia receptiua infinitę velocitatis in mobili quod eſt impoſſibile.

Tertio. Naturalis philoſophus non debet aliquid ponere quod non appareat ad ſenſum, experimentum enim ſermonum verorum eſt vt concordent rebus ſenſatis vt dicit Cõment. in hoc lib. 8. in commento 22. Sed nihil apparet nobis ad ſenſum ex quo mediate vel immediate poſſit conuinci, ꝙ ſit aliquis motor vigoris infiniti, & ꝙ poſſit mouere in non tp̄e, cum omnis reuolutio, & omnis motus ſit in tp̄e determinato, & habeat determinatam velocitatem, ergo &c.

Quarto. Cum quilibet motor cœleſtis ſit virtus incorporea ſequitur ſecundùm dicta huius hominis, ꝙ orbes inferiores non ſunt nati recipere tantam velocitatem quantam ſunt nati facere ſui motores, imò quilibet illorum motorum poteſt mouere velocius, ſi quidem res corporea non eſt nata recipere ſecundùm hunc hominem effectum proportionatum virtuti non exiſtenti in magnitndine. Hoc autem eſt grauiſſimùm inconueniens, ergo &c.

Vltimo reprobat diſtinctionem datam de agente materiali, & agente per intellectum, & dicit. Quod autem dicitur de agente per intellectum, friuolum eſt. Bene quidem verum eſt ꝙ intellectus tranſmutabilis qui non ſemper intelligit nec omni modo quidquid poteſt intelligere, non ſemper agit quidquid poteſt agere, ſicut intellectus meus. Sed intellectus intranſmutabilis, quàm ſemper intelligit quidquid poteſt intelligere, & ideo modo perfectiſſimo quo poteſt intelligere, ſemper agit quidquid poteſt agere. & quocunque modo agere. Nunc autem intellectus primi, eſt omnino intranſmutabilis ſecundùm omnes, quare &c.

Ad primum concedo, ꝙ mouet in tp̄e determinato prout apprehendit eſſe conueniens in tanto tp̄e mouere, & concedo, ꝙ potentia finita poteſt mouere æquali tp̄e cum poten-

tali infinita. Et si dicis, quòd philosophus reputat impossibile potentiam finitam mouere æquali tempore cum infinita, quia maior virtus semper in minori tempore mouet. Respondeo, quòd philosophus intendit de potentia finita & infinita agente & mouente tantum quantum potest, & non aliter, modo iam diximus ꝙ virtus infinita agens per intellectũ non mouet tantum quantum potest, & illa propositio, potẽtia maior semper agit in minori tempore, non est vera nisi in potentijs naturalibus, in liberis autem & intellectualibus non tenet, & si dicas, si virtus agens per intellectum & infinita moueret tota potentia sua, nunquid moueret in non tempore? Dico quòd ex parte potẽtiæ infinitæ posset, sed quòd non moueat est ex repugnantia rei, quia. s. est contra rõnem motus potentia autem finita non potest mouere in instanti etiam quòd non esset repugnantia ex parte motus, & in hoc stat vera differentia inter virtutem finitam & infinitam secũdum vigorem.

Ad secundum dico, ꝙ maior non est vera nisi de potentia actiua naturali, vt docuimus in 5. metaph. in q. 19. vnde aduerte quòd differentia inter potentiam primi agentis & secundorum agẽtium siue agant per intellectum siue non, stat in hoc, quòd primum non agit ex suppositione potentiæ passiuæ, & ideo non oportet quòd quidquid potest facere, correspondeat ei aliqua potẽtia passiua. ex qua vel in qua illud possit fieri, nec oportet quòd possit fieri effectus adequatus potentiæ infinitæ primi agentis, agentia autem secunda agũt ex suppositione potentiæ passiuæ, & ideo in agentibus secundis siue agant per intellectum siue non si esset potentia infinita ad agendum vel mouendum, oporteret assignare aliquod passiuum, quod tàm velociter posset moueri, quàm actiuum posset mouere, quod esse non posset nisi motus fieret in instanti. Hoc autem non oportet ponere respectu primi, qa illi non correspondet adequate aliqua potentia passiua.

Ad tertium iam respondimus in lib. 12. metaph. in q. 20. in fine, vbi formatur idem argumentũ, & est tertia ratio Iandun. & tu vide illic, ne fiat inutilis repetitio.

Ad quartum possem negare illud esse grauissimum incõueniens, quoniam illi motores non sunt informantes orbes

ſuos ſicut animæ animalium, & ideo non inconuenit ſi non mouent tanta velocitate quanta poſſent mouere. ſed quantam apprehendunt expedientem pro conſeruando vniuerſo & conſeruanda ſua perfectione accidentali quam expoſuimus in lib.xij.metaph.q.9.tamen nego conſequentiam abſolute. Ad probationem dico, quòd dictum B.Th.proprie & principaliter intelligitur de ſubſtantia omnino incorporea qualis eſt primum mouens infinitę virtutis, quod nec in formatiuæ nec appropriatiuæ poteſt dici eſſe in magnitudine vt determinauimus contra Comment.in lib.17. metaph. in q.15.Secus eſt de alijs intelligentijs,quoniam cum ſint applicatæ orbibus vt proprij & coniuncti motores,& ſint finitæ virtutis,non inconuenit eas mouere omni velocitate qua poſſunt cum ſint finitæ virtutis neceſſario mouent in tẽpore.

Quod autem dicit intellectum intranſmutabilem qui ꝑfectiſſimo modo intelligit & ſemper quidquid poteſt intelligere,ſemper agere quęcunque poteſt agere,& quocunq; modo poteſt agere,eſt vane dictum,quoniam ſi præciſa intellectio diuini intellectus eſſet cauſa ꝓductionis rerum & actionis in rebus eo modo quo intelligit ſic produceret & ageret,ſed ſeipſo omnia intelligit & ſimul intelligit,ergo ſe ipſo omnia & ſimul produceret, cuius oppoſitum videmus, non ergo ſemper agit quæcunque poteſt agere & quocũque modo poteſt. Sed ea agit & eo modo agit,quo dictat ſapientia ſua adiuncta voluntate,& non ex mera ſua potentia. hoc enim eſt proprium agentis materialis. Et ideo non eſt friuola diſtinctio B.Th.de agente materiali, & de agente per intellectum.

Poſtquam Iand.reprobauit ſolutionem B.Th.recitat ſolutionem Comment.quam etiam recitat B.Th.ibi. Ad ſecũdam autem dubitationem reſpondet Auer.&c. Et quoniam B.Th.reprobat ſolutionem Comment. diſtinguens de infinitate,quoniam quædam eſt infinitas magnitudinis, & hæc

procedere ex malo intellectu verborum. Comment. Nam Comment. intendit, quod primum mouens nullo modo est in magnitudine nec subiectiue, quia non informat corpus cęli, nec appropriatiuæ, quia non applicatur cœlo, vt motor proprius, & coniunctus ad differentiam aliarum intelligentiarum, quæ licet non sint in magnitudine informatiuæ, sunt tamen appropriatiuæ, & quoniam neutro modo est in magnitudine ideo non est finitus nec infinitus in virtute actiua motus, propter quod non sequitur ipsum mouere in non tempore. Sed si esset in magnitudine altero dictorum modorum, oporteret quòd esset causa propria alicuius determinatæ velocitatis motus, & posset accipi tempus determinatum in quo reuolueret suum mobile, & illud tempus haberet determinatã proportionem ad tempus in quo moueret virtus finita, & sic deduceretur ad inconueniens vt prius, & ideo illa instantia B. Th. dicit Iand. non valet contra Comment. si bene intelligat.

Tu igitur aduerte, quòd Iand. non reprobat distinctionẽ de magnitudine, & de infinitate data à B. Th. quoniam scit eam esse veram, & vsitata in doctrina philosophi, nec reprobat obiectionem factam à B. Th. contra Comment. vt falsam in se, sed quòd non tendit contra intentionem Cõment. Quæ tamen tenderet si vt dicit Iand. primum mouens secundùm Comment. esset in magnitudine appropriatiue. Si igitur probatum fuerit quòd Comment. tenet primum mouens mouere primum cœlum immediate, & esse illi applicatum, nulla erit defensio Iand. pro Comment. contra B. Th. Quod autem Comment. sentiat primum mouens esse applicatum primo cœlo, & vt sic esse in magnitudine appropriatiue iam determinauimus in lib. xij. metaph. in q. 15. vbi soluimus rationes Iand. tenentis oppositum. cum tamen nobiliores Commentistæ teneant contra Iand. Tu igitur vide illic.

Ad obiectionem positam in principio quæsiti dico, quòd concludit de potentia infinita essendi, & mouendi secundùm durationem, quæ tamen non potest esse causa prima motus infiniti, vt declarauimus supra. Nos autem cum philosopho intendimus, quòd in magnitudine finita non potest esse virtus infinita secundùm vigore quæ est prima, & per se causa perpetuitatis motus secundùm positionem philosophi.

Quæst

¶Quæstio 16. Si primum mouens habet virtutem infinitam.

Determinatis autem his manifeſtum eſt quoniam impoſſibile eſt &c. Textu 86.

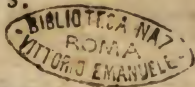
IN HAC quæſtione non eſt hic immorandum, quoniam in lib. 12. metaph. in q. 20. reſoluimus eam, & defenſauimus rationes philoſophi contra Commentiſtas tenentes oppoſitum, & ſoluimus principales rationes eorum. & tu vide illic.

¶Quæſtio 17. Si primum mouens eſt tantum vnum.

Manifeſtum itaque, quòd indiuiſibile eſt, & impartibile. Textu 86.

IN HAC quæſtione non eſt immorandum, quoniam eam reſoluimus in lib. 12. metaph. in q. 29. vbi declaratum eſt quomodo hæc concluſio ſit demonſtrata, & quomodo non, & tu vide illic.

FINIS.

Series literarum.

* ** a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z. A B C D E.

Omnes quaterniones, **, & E, duerniones.

